

PAMIĄTKI I ZABYTKI
KULTURY
UKRAIŃSKIEJ
W POLSCE

zebrał, opracował i do druku podał

ANDRZEJ
SALAŁADIAK

BURCHARD EDITION

diasporiana.org.ua

PAMIĄTKI I ZABYTKI
**KULTURY
UKRAIŃSKIEJ**
W POLSCE

zebrał, opracował i do druku podał

**ANDRZEJ
SAŁADIAK**

BURCHARD EDITION

Opracowanie graficzne:
Piotr Kwasiebski

Opracowanie redakcyjne:
Przemysław Burchard, Dorota Sochacka

Opracowanie map:
Andrzej Saładiak

Copyright by: Burchard Edition, Warszawa, 1993

ISBN: 83900398-1-8

Książkę tę wydano dzięki pomocy
FUNDACJI KULTURY
w Warszawie

Skład komputerowy: Zakład Wydawniczy TYRSA
ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel. 19-95-43

Druk i oprawa: Zakład Poligraficzny w Nadarzynie, ul. Sitarskiego 9

SŁOWO OD WYDAWCY

Kto czyta gazety, kto słucha telewizji, ten dawno już zauważył, że większość dzisiejszych konfliktów i walk ma za przyczynę napięcia na tle narodowościowym. Czasy progresistowskiego optymizmu minęły. Nacjonalizmy nie znikają, lecz nasilają się. Ksenofobia jest wszechobecna. Przyczyna wydaje się prosta: nieznajomość innej kultury lub kultur, brak zrozumienia ich inności, wreszcie gruboskórność w odnoszeniu się nie tylko do obcych, lecz i sąsiadów. Każda mniejszość z natury jest drażliwa, nawet drobne zatargi mogą zapoczątkować spiralę niechęci i nienawiści.

Zamyśliwszy przed kilku laty założyć prywatne wydawnictwo, przyjąłem pewien program. Po pierwsze, postanowiłem wydawać tylko takie książki, jakie sam bym kupił. Po drugie, — że przygotuję i wydam serię książek o polskich mniejszościach narodowych. Pierwszą z tej serii była książka „Pamiętki i zabytki kultury żydowskiej w Polsce”. Przyjęto ją życzliwie, kupowano chętnie (choć zazdrośni także krytykowali).

Echem tej książki są rozliczne badania regionalne, publikacje, wreszcie przygotowana obecnie przy wsparciu Fundacji Kultury nowa, rozszerzona znacznie, ilustrowana wersja w dwu językach: polskim i angielskim. Drugim tomem serii są "Pamiętki i zabytki kultury ukraińskiej w Polsce", opracowane z wielkim nakładem pracy oraz istic bazyliąską cierpliwością przez p. mgr. Andrzeja Saładiaka i wydane drukiem dzięki pomocy Fundacji Kultury. Mamy nadzieję, że książka nie pozostanie Czytelnikom obojętna i że choć w części osiągniemy cele, jakie mieliśmy na oku, inicjując pracę nad tym tomem.

Ukraińcy są w tej chwili jedną z dwu najliczniejszych grup mniejszości narodowych w Polsce. lecz nasz stosunek do kultury ukraińskiej jest szczególny. Czasem nieprzyjazny z uwagi na niektóre wydarzenia historii najnowszej. Czasem życzliwy ze względu na pamięć historii dawniejszej. Nigdy jednak obojętny. Polskie z ukraińskim jest tak blisko splecione, w dobrym i złym, jak blisko oba narody są ze sobą spokrewnione.

Nadeszła pora, by dać Ukraińcom, zwłaszcza młodym, jakąś satysfakcję za lata krzywd i poniżania, za fałsze komunistycznej propagandy. Pora, by podać do wiadomości ogółu rejestr masowych wysiedleń, zagłady licznych wiosek, faktów niszczenia bezcennych zabytków. Pora także, by zacząć o UPA pisać "wojsko" i "żołnierze", a nie — jak dotąd — „bandy”. Bowiem, jak AK i NSZ walczyły o naszą wolność i niepodległość, tak i UPA walczyła o wolność i niepodległość Ukrainy. Trzeba zrozumieć, że to, co nam najdroższe, jest i im najdroższe — choćby to była inna wolność i inna niepodległość.

W serii „Minoritates” przygotowujemy już następne tomy. Będą one omawiać m.in. zabytki i pamiętki kultury niemieckiej w Polsce. Nie da się jednak tego tematu zamknąć w jednym zeszytce. Pierwszy zeszyt obejmie cztery województwa Dolnego Śląska. Następny — Łódź i szerokie okolice tego miasta. Kolejny — pamiętki po niemieckim osadnictwie wzdłuż środkowej Wisły.

Mało która nacja na świecie tak chlubi się tradycją tolerancji, jak polska. Niechże te nasze książeczki przyczynią się do tego, by chluba owa nie była li tylko cczą przechwałką. Poznać — to zrozumieć, zrozumieć — to akceptować.

Przemysław Burchard

SŁOWO OD AUTORA

Kultura ukraińska była obecna w Polsce, polska kultura zaś na Ukrainie od początku istnienia i sąsiedztwa Rusi Kijowskiej i piastowskiej Polski. Przez tysiąc lat, przez zmienne koleje losu i historii, ukryta czy widoczna, trwała wymiana wartości kulturalnych obu spokrewnionych językowo narodów, przemieszanych ze sobą w strefie pogranicza.

Przedmiotem mojej książki są pamiątki i zabytki (oraz miejsca po nich) ukraińskiej kultury na terenie Polski w jej obecnych granicach. Znaczenie kultury ukraińskiej było w Polsce z różnych powodów nie doceniane, często przemilczane, najczęściej zaś — mało znane. Podczas trwającej kilka lat pracy nad tą książką przyświecała mi nadzieja, że jednym posłuży ona jako przewodnik podczas wędrówek po kraju, innych zainteresuje kulturą ukraińską w szerszym zakresie niż mogłem przedstawić w tym skromnym katalogu, jeszcze innym zaś zwróci uwagę na sam tylko fakt, że nie tylko tysiące obiektów kultury polskiej zobaczyć można dzisiaj na terenie niezależnego państwa ukraińskiego, ale że równocześnie tysiące obiektów kultury ukraińskiej znajdują się w Polsce.

Praca nad katalogiem

Pierwszym problemem było dla mnie ustalenie granic obszarów, będących pod wyraźnym wpływem kultury ukraińskiej oraz określenie kulturowej przynależności obiektów. Zapewne wątpliwości niektórych Czytelników wzbudzi fakt, że w krąg kultury ukraińskiej włączyłem tę partię Podlasia, która leży w południowej części obecnego województwa białostockiego. Źródła ukraińskie (np. W. Kubijowicz) i polskie (np. S. Glinka, Atlas wschodniosłowiańskich gwar Białostoczczyzny) nie pozostawiają wątpliwości co do przebiegu ukraińsko-białoruskiej granicy językowej na tym terenie (zob. mapę). Zresztą przebieg owej granicy językowej nie ma większego znaczenia przy klasyfikowaniu obiektów; decyduje ich funkcja oraz ew. wpływy w architekturze. Ze strony innych Czytelników spotkać mnie może zarzut włączenia w ukraiński obszar kulturowy Łemkowszczyzny (w woj. nowosądeckim i krośnieńskim). Regionem Łemkowszczyzny zajmowało się wielu autorów prac naukowych, tak polskich, jak ukraińskich, ale bardzo nieliczni próbowali bądź włączyć Łemków w polski krąg kulturowy, bądź wydzielić ich jako odrębną narodowość. Znacznie częściej niż naukowcy czynili to polscy politycy lub lokalni separatyści. Język, jakim posługują się Łemkowie, jest bez wątpienia jedną z licznych gwar języka ukraińskiego, wykazującą zarówno pewne polonizmy, jak i wpływy słowackie. Podobnie jest z kulturą materialną i duchową Łemków, ale jest to zjawisko typowe dla każdego pogranicza etnicznego. Łemkowie są najdalej na zachód wysuniętą ukraińską grupą etnograficzną. Podstawową masę osiedleńców stanowili tu od zamierzchłych czasów "ruscy górale", wnosząc dominujące elementy do kultury Łemków.

Miałem również kłopoty z zakwalifikowaniem niektórych obiektów związanych z kulturą wschodnią, znajdujących się w Polsce centralnej i zachodniej. Chodzi głównie o cerkwie prawosławne, wzniesione w czasach zaboru rosyjskiego na potrzeby armii carskiej i licznych wówczas prawosławnych urzędników, z których wielu (tak jak i żoł-

nierzy) było Ukraińcami. Ostatecznie do katalogu zakwalifikowałem tylko te obiekty, z których w okresie międzywojennym korzystali internowani i później integrowani żołnierze armii UNR (petlurowcy), których było wszak dziesiątki tysięcy. Obecnie z dawnych carskich cerkwi korzystają rozproszeni po Polsce prawosławni Ukraińcy, przeważnie dawni mieszkańcy Podlasia i Chełmszczyzny.

Aktualizacja katalogu zamyka się na przełomie 1991 i 1992 roku. Dotyczy to tak podziału administracyjnego, nazw geograficznych, jak i rozmieszczenia parafii prawosławnych i katolickich obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. Niektóre dane pochodzą z 1992 roku, co wyraźnie zaznaczam w tekście.

Uwagi natury ogólnej

W książce niniejszej wymienionych jest około 1300 miejscowości i kilka tysięcy obiektów kultury ukraińskiej. Zdaję sobie jednak sprawę z tego, że dane te nie wypełniają całkowicie listy wszystkich pamiątek i zabytków kultury ukraińskiej w Polsce. Wiem, że tę listę można jeszcze rozszerzyć. Pracę jednak w pewnym momencie trzeba było zamknąć i oddać do druku. Jest to praca pionierska, która ma w zamyśle tak autora, jak i wydawcy zachęcić Czytelników do badań i dociekań, do inwentaryzacji i ochrony tych zabytków. Pracowałem sam i mimo życzliwej pomocy wielu osób oraz instytucji nie byłem w stanie ani odwiedzić wszystkich miejscowości, ani nawet wykorzystać w pełni wszystkich możliwych źródeł. Proszę więc tych, którzy oceniać będą moją pracę, o uwzględnienie wspomnianych realiów.

Da się z pewnością zauważyć np. znaczna dysproporcja w szczegółowości i dokładności opracowania terenu dawnej Galicji oraz Chełmszczyzny i Podlasia. Jest to rezultatem ilości, jakości i dostępności źródeł odnoszących się do poszczególnych obszarów. Nieodzowna jest potrzeba pełniejszego udokumentowania cmentarzy grekokatolickich i prawosławnych na obszarze dawnego zaboru rosyjskiego, rozszerzenia i uaktualnienia informacji o niektórych obiektach pomieszczonych

w katalogu. Mimo, iż starałem się korzystać z literatury ostatnich kilku lat, wiele informacji straciło aktualność, zwłaszcza, jeśli chodzi o stan zachowania obiektów oraz o ich obecnych użytkowników.

Zdarzało mi się wiele razy stwierdzić, że informacje w źródłach były nieścisłe lub nawet przekłamane. Mimo ostrożności mogło się zdarzyć, że niektóre błędne dane tu i ówdzie przedostały się do ostatecznego tekstu. Tak czy inaczej, należało by zweryfikować sporo danych bezpośrednio w terenie. Jak wspominałem, przekracza to możliwości — nawet fizyczne — pojedynczego badacza; zdołałem odwiedzić tylko część miejsc, o których piszę. Wiele pomogli mi życzliwi korespondenci, wiele informacji i wskazówek otrzymałem od krajoznawców i regionalistów.

Podziękowanie i prośba

Dziękuję serdecznie wszystkim, którzy pomogli mi w dostępie do niezbędnych źródeł informacji. Dziękuję za wszystkie listy, nadesłane w odpowiedzi na apele, zamieszczone przeze mnie w prasie.

Listów było tak wiele, że nie zdołałem do tej pory na wszystkie odpowiedzieć, za co przepraszam. Słowa szczególnej wdzięczności kieruję do pracowników: Instytutu Sztuki, Ośrodka Dokumentacji Zabytków, Zarządu Ochrony i Konserwacji Zespołów Pałacowych i Ogrodowych, Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych w Ministerstwie Kultury i Sztuki i wielu, wielu innych, tak stołecznych, jak i regionalnych. Dziękuję działaczom Związku Ukraińców w Polsce oraz duchownym zarówno prawosławnym, jak i obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. Dziękuję również wydawcy, p. Przemysławowi Burchardowi za podjęcie tematu i pomoc w opracowaniu, jak i p. Dorocie Sochackiej za życzliwe rady i trud, włożony w redagowanie tekstów.

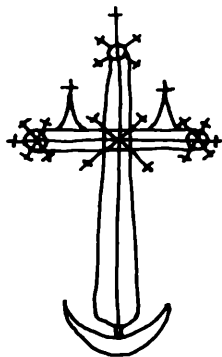
Mimo, iż tekst oddany już został do druku, pracy nad katalogiem zabytków kultury ukraińskiej w Polsce nie uważam za zakończoną. Przeciwnie, praca ta dopiero się zaczęła. Mój katalog-przewodnik jest pionierskim sygnałem. Potrzebne są zarówno dalsze poszukiwania

w terenie, jak i praca nad materiałami źródłowymi. Zwracam się więc do wszystkich Czytelników, którzy mogą coś w mym skromnym katalogu poprawić, uzupełnić, uaktualnić, by pisali do mnie na adres: Andrzej Saładiak, 77-300 Człuchów, skr. poczt. 50.

Wszelkie informacje skrzętnie wykorzystam i z góry za nie dziękuję. Na ten sam adres proszę kierować również zapytania ze strony tych osób, które jakąś dziedziną lub jakimś wybranym obszarem kultury ukraińskiej są szczególnie zainteresowane. Chętnie służyć im będę informacjami z mego zasobu wiadomości, materiałów źródłowych i literatury.

Andrzej Saładiak





UKRAIŃCY W POLSCE

W granicach państwa polskiego przed 1939 rokiem mieszkało przeszło 6 milionów Ukraińców. Dokładnej liczby nie da się jednak ustalić; polski rocznik statystyczny (1939) nie uwzględniał narodowości, lecz wyznanie, bądź język ojczysty. W kategorii wyznań wykazano wówczas 3 336 200 grekokatolików i 3 762 500 prawosławnych, co daje razem nieco ponad 7 milionów. Zważywszy, iż wyznania prawosławnego byli także (nieliczni) emigranci rosyjscy, część Białorusinów oraz pewna grupa osób tak zwanych tutejszych, czyli Rusinów nie uświadomionych narodowo, wymieniona liczba 6 milionów Ukraińców nie będzie z pewnością liczbą przesadzoną. A więc mniej więcej co piąty obywatel przedwojennej Polski był Ukraińcem.

Ogromna większość Ukraińców żyła wówczas na południowo-wschodnich terenach państwa, stanowiąc na ogół znaczną, lub przynajmniej znaczącą większość ludności wiejskiej. W miastach większych natomiast dominowała ludność polska, w małych — żydowska. Zachodnia granica etnicznego obszaru ukraińskiego sięgała w Karpatach prawie do Dunajca, w rejonie Przemyśla i Rzeszowa obejmowała lewy i prawy brzeg Sanu, biegnąc dalej ku północy między Zamościem

i Lublinem, dochodząc wreszcie do Siedlec i Łomży. Nigdzie na ogół granica ta nie miała ani ostrego, ani nawet wyraźnego zarysu, w ciągu bowiem tysiącletniego sąsiedztwa Polaków i Ukraińców (oraz kilkuset lat współżycia we wspólnym państwie) na styku terytoriów etnicznych powstało przemieszanie języków, wyznań i poczucia tożsamości. Granice księstw i ziem zmieniały się w ciągu dziejów wielokrotnie. Przesuwały się także granice zasięgów językowych. Największą trwałość wykazała granica etnograficzna.

Po ostatnim rozbiórze Polski, dokonanym w Jałcie, terytorium państwa polskiego zostało poważnie okrojone od wschodu i pod przymusem przesunięte na zachód. W granicach, ustalonych przez obce mocarstwa, pozostało w 1944 roku około 700 000 Ukraińców, nadal mieszkających w swych pradawnych osadach i wioskach. Po 1944 roku, już pod okupacją sowiecką, wojska NKWD dokonały przymusowego przesiedlenia kilkuset tysięcy Ukraińców do ZSRR z terenu rządzonej już wówczas przez komunistów Polski. Liczba przesiedlonych w tym trybie Ukraińców nie da się dokładnie ustalić ze względu na niedostatek dokumentów; ustalenia szacunkowe wahają się od 488 do 512 tysięcy osób.

W roku 1947 władze komunistyczne Polski przystąpiły do akcji równie masowego jak brutalnego przesiedlania Ukraińców na tak zwane ziemie odzyskane, czyli na zachodnie i północne obszary państwa, które przypadły Polsce na skutek rozbicia Niemiec, dokonanego w wyniku ustaleń Konferencji Poczdamskiej w 1945 roku. Akcją wysiedlania (tzw. Akcja Wisła) objęto około 150 000 osób narodowości ukraińskiej. Wysiedlenia w różny sposób zdołało uniknąć kilkanaście tysięcy osób (np. zmieniając wyznanie, imię i nazwisko, podając inną narodowość itp). Przyczyny akcji „Wisła” wciąż są nieznane; w literaturze przedmiotu wymieniano jedynie pokrętne i zdawkowe, bądź kłamliwe, charakterystyczne dla komunistycznej propagandy argumenty. Walki z nielicznym wówczas i raczej pasywnym zbrojnym podziemiem ukraińskim (Ukraińska Powstańcza Armia) nie mogą w żadnym wypadku usprawiedliwić rozmiarów i brutalności akcji wysiedleńczej, przypominającej wzory stalinowskie lub hitlerowskie.

W rezultacie tych wszystkich wydarzeń obiekty ukraińskiej kultury, zabytki nieruchome (głównie cerkwie) i ruchome (wypożyczenie cerkiewne, dzieła sztuki ludowej, dokumenty, księgozbiory) padły pastwą ognia, rabunku lub zniszczenia wskutek braku opieki. Władze komunistyczne przez długi czas ani nie chroniły, ani nie oszczędzały zabytków tej kultury; przeciwnie — znane są liczne przypadki niszczenia ich z rozmysłem. Nawet prastare nazwy wiosek ukraińskich zmieniano na inne, lub nadawano im polskie brzmienie.

Inwentaryzację i nieśmiałą z razu ochronę zabytków kultury ukraińskiej podjęły po 1956 roku prywatne kręgi polskich inteligentów, z czasem — przez własny przykład i kampanię prasową — wciągając w tę akcję również i państwowe służby konserwatorskie. W ostatnich dziesięcioleciach skarby kultury ukraińskiej ratują także i sami Ukraińcy, zarówno ci, którzy powrócili z wygnania w rodzinne strony, jak też i ci, którzy żyją obecnie w większych polskich miastach; niemałą zasługę w ratowaniu obiektów sakralnych mają duchowni wyznania bizantyjsko-ukraińskiego (grekokatolickiego) oraz prawosławni.

Przymusowe wysiedlenie i rozproszenie Ukraińców stało się przyczyną powstania w różnych punktach kraju całkiem nowych ognisk kultury ukraińskiej. Zabytki ruchome, np. ikony, dzieła sztuki ludowej, rękopisy i starodruki oraz księgozbiory są dziś także rozproszone po całym niemal kraju; większość znajduje schronienie w polskich muzeach, archiwach i bibliotekach.

Obecnie w Polsce mieszka około 300 000 Ukraińców, z czego mniej więcej połowa jawnie i śmiało przyznaje się do swej narodowości. Pozostali, wciąż mając w pamięci dziesięciolecia prześladowania i poniżania, czekają nadal z oficjalną deklaracją swej tożsamości narodowej do czasu, gdy będą to mogli uczynić bez obawy.

0 20 100 km

- MIASTA WOJEWÓDZKIE
- INNE MIASTA
- WSIE

GRANICE:

--- PAŃSTW

— WOJEWÓDZTW

▬ ZIEM POLSKICH W XIV W.

▨ ZABORÓW W II P. XIX W.

▨ POLSKO-NIEMIECKA W 1938 R.

GRANICE ZACHODNIEGO ZASIĘGU ET-NOSU UKRAIŃSKIEGO (RUSKIEGO) WG W. KUBIJOWICZA:

+++ W XIV W.

--- W 1939 R.

----- STREFY MIESZANEJ W 1939 R.

ZE WZGLĘDÓW TECHNICZNYCH NIE POD-PISANO MIEJSCOWOŚCI W POLSCE PO-ŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ. OBSZAR TEN PRZEDSTAWIONO NA MAPACH POSZCZĘ-GÓLNYCH WOJEWÓDZTW (RYC. 4-9).



KULTURY UKRAINSKIEJ W POLSCE

ROSYJA

Białoruś

Słowacja

Czechosłowacja

Gdańsk

Bydgoszcz

Łódź

Warszawa

Kraków

Wrocław

Poznań

Katowice

Żyrowice

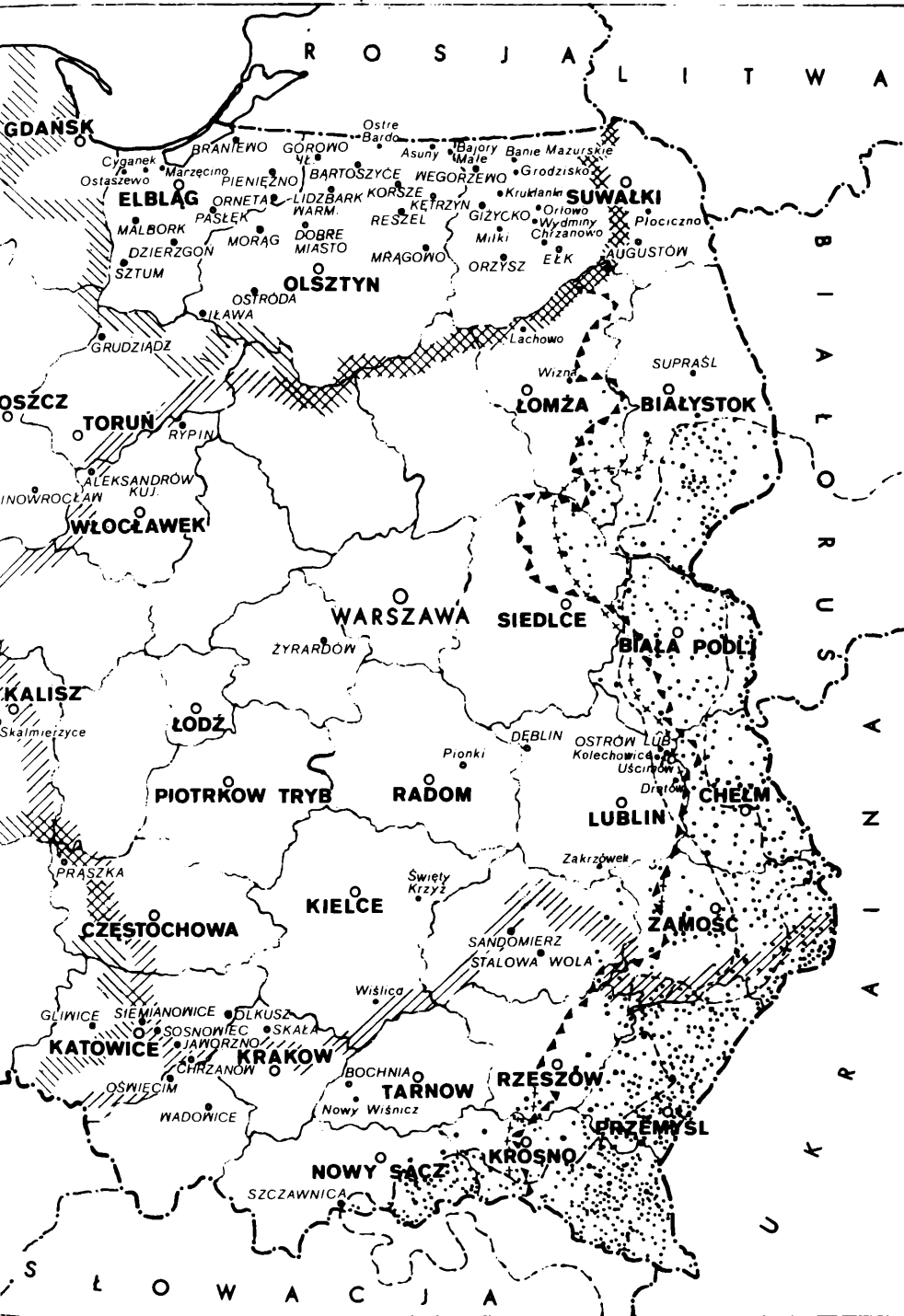
Radom

Łublin

Białystok

Przemyśl

Ukraina



DAWNE DZIEJE UKRAINY

Wyraz „Ukraina” używany na oznaczenie obszaru, zamieszkanego przez naród ukraiński, jest stosunkowo świeżej daty, upowszechnił się bowiem w tym sensie dopiero w XIX wieku, a więc w okresie szerszego uświadomienia narodowego. Dawniej posługiwano się pojęciami Ruś i Rusini. Ze względu na ciągłość zamieszkiwania i niewątpliwą tożsamość kulturową ”Ruś” znaczy to samo, co Ukraina, zaś ”Rusin” to Ukrainiec. Będziemy więc wszystkich tych pojęć używać jako synonimów.

Na rozległych terenach Ukrainy, między Dnieprem i Dniestrem, znajduje się domniemana praojczyzna wszystkich Słowian, przez starożytnych pisarzy nazywanych Antami. Stąd w połowie I tysiąclecia n.e. poszczególne plemiona słowiańskie ruszyły na północ, na zachód i na południowy zachód, dając początek późniejszym narodom słowiańskim: Polakom, Rosjanom, Czechom, Słowakom, Bułgarom, Chorwatom, Serbom oraz licznym, dziś już nie istniejącym szczepom połabskim. Słowianie, którzy pozostali, z czasem stali się narodem ukraińskim; ich język z dawien dawna jest odrębny od innych języków słowiańskich i dzieli się obecnie na liczne gwary, np. łemkowską, bojkowską, huculską, podlaską i wiele innych.

Kronikarz ruski Nestor (żyjący w XII wieku) zapisał, że w 862 roku zwaśnione plemiona ruskie poprosiły Normanów (Wikinigów) o pomoc w zaprowadzeniu porządku w państwie. Wikingowie z Rurykiem na czele objęli oczywiście władzę i już wkrótce, w 882 roku książę Oleg (następca Ruryka) połączył w jedno państwo dwa księstwa: nowogrodzkie i kijowskie, a Kijów uczynił stolicą. Wynika z tych informacji, że początki ruskiej (ukraińskiej) państwowości są znacznie wcześniejsze od owych kronikarskich zapisów, zaś Ruś Kijowska (Ukraina) jest bez wątpienia najstarszym państwem słowiańskim.

Okres rozkwitu Rusi Kijowskiej przypada na przełom X i XI wieku, na rządy Włodzimierza Wielkiego i Jarosława Mądrego. Włodzimierz pokonał Jaćwingów i Wiatyczów, Polakom odebrał Grody Czerwieńs-

kie (w tym Przemyśl) i w 988 roku przyjął chrzest. Powiększył i umocnił państwo, scentralizował władzę, Kijów otoczył murami obronnymi. Jarosław stał się prawodawcą Rusi, ustanowił w Kijowie metropolię, rozwinął szkolnictwo cerkiewne, wybudował zarówno słynny Sobór Św. Zofii jak i Złotą Bramę.

Podobnie jak w średniowiecznej Polsce, tak i na Rusi nastał okres rozbicia dzielnicowego. Jednym ze znaczniejszych władców w tym okresie był syn księcia halicko-wołyńskiego Romana — Daniło. W roku 1253 koronował się on, za zgodą Ojca Świętego, w Drohiczynie na króla. Podjął walkę z Tatarami, którzy w tym czasie władali już Kijowem. Daniło przeniósł stolicę Rusi do Chełma, zaś syn jego i następca Lew panował w Przemyślu i we Lwowie. W latach 1323-40 tron objął książę Jerzy Bolesław, syn księcia mazowieckiego Trojdena. Po jego śmierci Kazimierz Wielki przejął dziedzictwo znacznej połaci ziem ruskich z Chełmem, Lwowem, Bełzem i Włodzimierzem Wołyńskim.

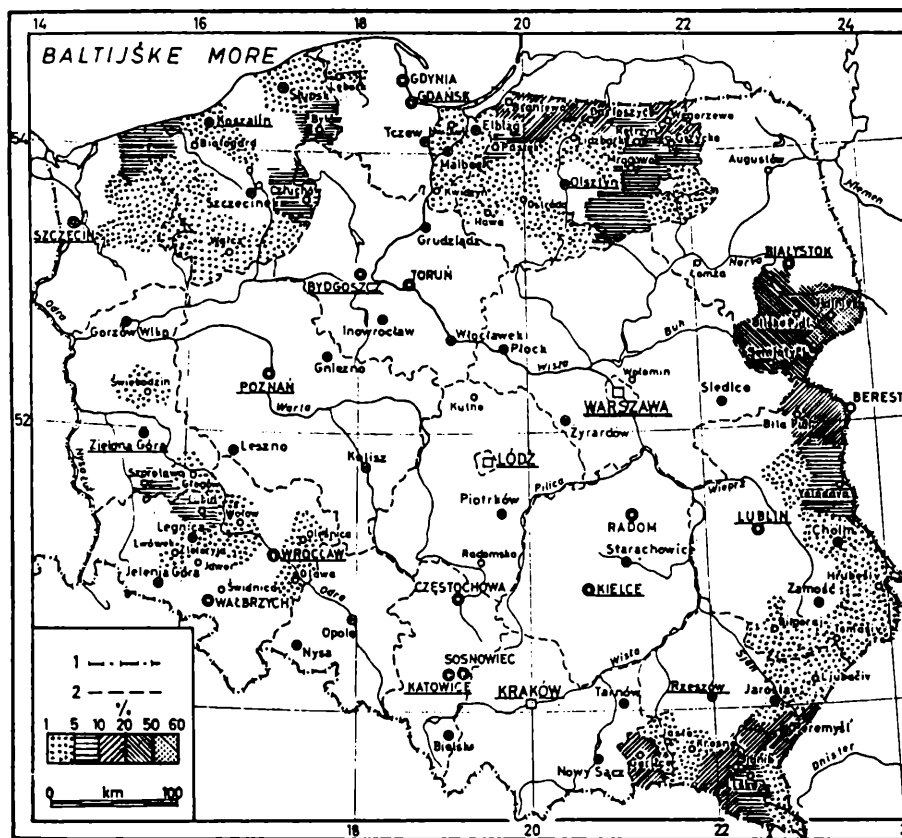
WE WSPÓLNYM PAŃSTWIE

W XVI wieku nie było jeszcze rozróżnienia Ukraińców od Białorusinów, tak ze względu na brak świadomości narodowej w ogóle, jak i na wspólnotę językową — od Wilna po Morze Czarne mówiono wówczas językiem ruskim. Tak więc Unia Polski z Litwą, zawarta w 1569 roku, była faktycznie unią Polski z Rusią. Przodków dzisiejszych Litwinów nazywano wówczas Żmudzinami, znaczenie ówczesnego pojęcia Litwa nie jest jasne (tym bardziej, że Żmudzini łatwo ulegali rutenizacji); być może odnosiło się więc ono do północnych plemion ruskich. Zdaje się to potwierdzać fakt, że cała warstwa panująca w państwie zwanym Litwą (łącznie z Jagiellą i jego dworem) posługiwała się językiem ruskim tak w rozmowie, jak i w dokumentach. Dzięki bliskości języków tak łatwo i szybko następowała później polonizacja książąt i bojarów ruskich.

Na Ukrainie utworzono majątki królewskie, bowiem cały ten kraj na mocy Unii przypadł Koronie. Równocześnie powstawały ogromne fortuny magnackie takich rodów ruskich, jak: Ostrogscy, Zasławscy, Sanguszkowie, Czartoryscy, Zbarascy, Wiśniowieccy, Sapiehowie. Faktem jest, że wszystkie polskie rody książęce (z wyjątkiem Lubomirskich) były i są pochodzenia ukraińskiego, jak i liczne rzesze bitnej ukraińskiej szlachty, stanowiącej niekiedy trzon sił zbrojnych Rzeczypospolitej obojga narodów.

W I połowie XVI wieku na wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej zaczęła formować się nowa społeczność. Ludzie, którzy weszli gdziekolwiek w konflikt z prawem, zarówno Ukraińcy, jak i Polacy, Wołosi, Tatarzy a nawet Niemcy lub Szkoci, chłopci jak i szlachta, chronili się na tak zwane Dzikie Pola, na Zaporozie (obszar poniżej porohów dniewowych). Tak powstała legendarna, półmilitarna społeczność — Kozacy. Rzeczpospolita wykorzystywała bitność i zdolności wojenne Kozaków, angażując ich na wyprawy przeciw Turkom i Tatarom. Kozacy służyli też w prywatnych armiach magnackich. Z czasem zaczęli domagać się praw: nobilitacji, autonomii, wreszcie suwerennej władzy.

Współżycie w wielkim państwie federacyjnym było jednak przez dłuższy czas dość zgodne i korzystne dla wszystkich. Dawało Ukrainie prócz zysków ekonomicznych także osłonę przed Tatarami i Turkami (z Moskwą nie trzeba się było wówczas jeszcze liczyć). Jedynym powodem niesnasek, a nawet rozruchów były kwestie religijne. Już schyłek XVI wieku przyniósł pierwsze starcia chłopów i mieszczan obrządku tzw. ruskiego z mieszczanami obrządku rzymsko-katolickiego. Z czasem walki na tle religijnym stały się pretekstem powstań zbrojnych, zazwyczaj stymulowanych z zewnątrz. Walki te zresztą doprowadziły pośrednio do niedoli i niewoli obu narodów: wcześniej ukraińskiego, później polskiego.



ROZMIESZCZENIE UKRAIŃCÓW W POLSCE W LATACH 1960-TYCH

(Procent w stosunku do wszystkich mieszkańców poszczególnych powiatów)

Źródło: W. Kubijowicz, Encyklopedia of Ukraine, 1984

SPRAWY WYZNANIOWE

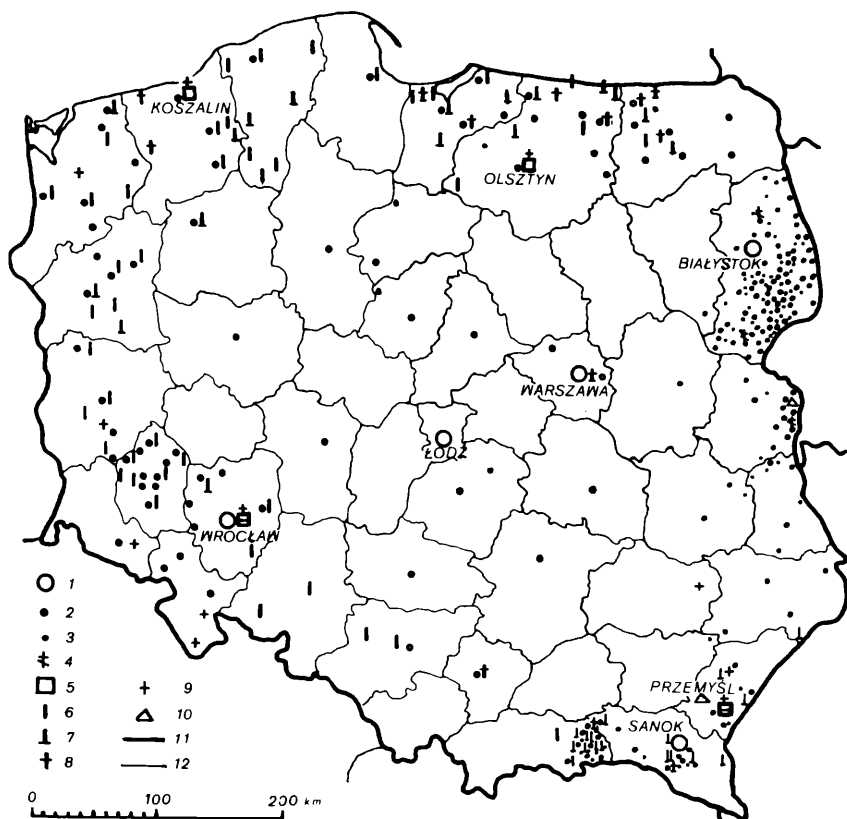
Korona Polska od chwili przyjęcia chrztu należała do kościoła rzymsko-katolickiego. Ruś Kijowska przyjęła chrzest w obrządku wschodnim. Prawie do końca XVI wieku oba te wyznania współistniały w federacyjnym państwie.

Cerkiew prawosławna stopniowo wkraczała w okres kryzysu, spowodowanego zajęciem Konstantynopola przez Turków. Upřednio na Rusi Kijowskiej akceptowano Unię Florencką, podczas gdy Moskwa ją odrzuciła. Po upadku Konstantynopola cerkiew prawosławna utraciła tamtejszy patriarchat. W Rzeczypospolitej patriarchą cerkwi stał się nominalnie król polski, faktycznie władał nią synod biskupów. Moskwa odcięła się całkowicie od obcych wpływów, podporządkowując cerkiew swemu władcy.

W roku 1595 w Brześciu synod biskupów (przy akceptacji patriarchy kijowskiego) zawarł unię z kościołem katolickim. Unia brzeska dała początek nowemu wyznaniu: grekokatolickiemu (unickiemu). Unia polegała na przyjęciu przez kościół wschodni dogmatów katolickich przy równoczesnym zachowaniu wschodniej liturgii, hierarchii, kalendarza i prawa kanonicznego (księża unicy mogli m.in. zawierać małżeństwa).

Z czasem, gdy wzrosło polityczne znaczenie i siła militarna Moskwy, carowie rosyjscy konsekwentnie wyzyskiwali problemy religijne dla siania niezgody, dążąc do wywołania konfrontacji między Ukrainą i Polską. Jednym z hasel powstania kozackiego w 1648 roku była właśnie obrona prawosławia. Powstanie to i późniejsze starcia zbrojne kozacko-polskie wykrwawiły i osłabiły obie strony do tego stopnia, że Kozaczyzna (z czasem cała prawie Ukraina) padły łupem Moskwy. W 1775 roku, za panowania Katarzyny II, wojska rosyjskie zlikwidowały Zaporozże, mordując (wieszając) tysiące co wybitniejszych Kozaków, resztę deportując w inne rejony imperium.

Unia brzeska, często oceniana przez historyków negatywnie jako przejaw dążności asymilatorskich (polonizacyjnych), w rzeczywistości



OŚRODKI KULTU CERKWI PRAWOSŁAWNEJ I OBRZĄDKU BIZANTYJSKO-UKRAIŃSKIEGO KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W POLSCE W 1991 ROKU

Prawosławne:

- 1 — siedziby diecezji
- 2 — parafie
- 3 — filie
- 4 — klasztory

Obrządku bizantyjsko-ukraińskiego

- 5 — siedziby dekanatów
- 6 — parafie i filie
- 7 — cerkwie we własnym użytkowaniu
- 8, 9 — klasztory i domy zakonne

(9 — w miejscowościach bez parafii
obrazunku bizantyjsko-ukraińskiego)

- 10 — parafia neounicka (Kostomłoty
i klasztor neounicki (Ujkiowice)
- 11 — granice państwa
- 12 — granice województw

(Na terenie ośmiu województw Polski Południowo-Wschodniej, ze względów technicznych, użyto znaków pomniejszonych)

przysłużyła się sprawie ukraińskiej. Wyznanie bowiem było wyróżnikiem odrębności w czasach niewoli rosyjskiej. Synonimem pojęcia „Ukraińiec” było często pojęcie „grekokatolik”. Dlatego w II połowie XIX wieku, w okresie intensywnej russyfikacji, tak bezwzględnie Rosjanie prześladowali unitów i dlatego wreszcie znieśli w ogóle unię i zakazali obrządku grekokatolickiego. Tylko w Galicji, w zaborze austriackim przetrwał grekokatolicyzm, stając się z czasem jednym z czynników ukraińskiego odrodzenia narodowego.

Rozbiory Polski były także rozbiorami Ukrainy, choć w mniejszej skali. Wielka część Ukrainy znalazła się w obrębie imperium rosyjskiego, mała — ze Lwowem i Przemyślem — w granicach monarchii austro-węgierskiej. W carskiej Rosji zarówno Polacy jak i Ukraińcy byli obywatelami drugiej kategorii. Współżycie Polaków z Ukraińcami pod panowaniem carskim było poprawne, jakkolwiek Polacy mieli na ogół lepszą pozycję społeczną i ekonomiczną, niż Ukraińcy. Brak konfliktów spowodował, że po 1918 roku, gdy Polska odzyskała niepodległość, władze wolnej Ukrainy (UNR) z Wielkim Atamanem Simonem Petlurą na czele skłonne były do współpracy z Polską i wspólnej obrony przeciwko bolszewikom. Wyprawa kijowska w 1920 roku dokonana została na wniosek ukraińskiego Dyrektoriatu, uczestniczyły w niej wojska ukraińskie i polskie. Następnie podczas wojny obronnej Polski przeciw bolszewikom brały udział po stronie polskiej dywizje ukraińskie (tzw. petlurowcy) w łącznej sile przeszło 30 000 żołnierzy. Co piąty żołnierz, broniący Polski nad Wisłą, Wieprzem, Bugiem i Niemnem — był Ukraińcem.

W zaborze austriackim Ukraińcy mieli sporo swobody, mogli organizować szkolnictwo z uniwersytetem we Lwowie włącznie, wytworzyli własną inteligencję, organizacje polityczne a nawet wojskowe (analogiczne do polskiego Strzelca i Legionów). W Galicji tak silnie rozwinęło się narodowe życie Ukraińców, że fakt ten i jego znaczenie porównywano z rolą, jaką Piemont odegrał w odrodzeniu Italii. Polityka austriacka dążyła wszelako konsekwentnie do przeciwstawienia sobie nawzajem Ukraińców i Polaków. W roku 1918 doszło

w wielu miejscowościach Galicji, szczególnie w ważnym i bliskim obu narodom Lwowie, do starć zbrojnych. Ponieważ Polacy mieli przewagę liczebną w miastach oraz wsparcie z zewnątrz (z Galicji zachodniej i z Kongresówki), wzięli rychło górę i Galicja wschodnia została przyłączona do Polski. Spór o Lwów uniemożliwił wyzwolenie całej Ukrainy wraz z Kijowem i ewentualne polsko-ukraińskie przymierze. Przeciwnie: walki o Lwów stały się symbolem późniejszych konfliktów i walk polsko-ukraińskich, w okresie międzywojennym, w czasie II wojny światowej i po wojnie.

OKRES PO I WOJNIE

Znaczne obszary Ukrainy znalazły się po 1920 roku w granicach Związku Sowieckiego. Uświadomionych narodowo Ukraińców władze sowieckie poddały bezwzględny i okrutny prześladowaniom. Tysiące świeckich i duchownych oddało życie w katowniach Cze-Ka, GPU i NKWD. Całą zaś niemal bez reszty Ukrainę bolszewicy skazali w latach 30-tych na głód — rekwirovano całą żywność, czego wynikiem była śmierć w męczarniach kilkunastu milionów chłopów; także w miastach głód i choroby zebrały straszliwe żniwo śmierci. Cierpień Ukraińców pod rządami władzy sowieckiej dopełniły wywózki do łagrów oraz bezwzględna rusyfikacja.

Zachodnia część ziem etnicznie ukraińskich znalazła się od 1920 do 1939 roku w granicach Polski. Mniejszość ukraińska stanowiła jedną piątą ludności całego państwa. Stosunki nie układały się, niestety, dobrze. Władze polskie stosowały restrykcje w stosunku do szkolnictwa ukraińskiego. Nie zezwolono na ponowne otworzenie ukraińskiego uniwersytetu we Lwowie. Jakikolwiek sprzeciw chłopów ukraińskich wobec polskiej administracji powodował dotkliwe represje: rewizje i pobicia, aresztowania, przymusowy kwaterunek wojska z przypadkami rekwizycji, rabunków i gwałtów.

Polityka władz polskich (na ogół lokalnych do szczebla wojewody)

pchała młodych Ukraińców w stronę radykalizmu. Na nacjonalizm polski Ukraińcy odpowiadali nacjonalizmem ukraińskim, z czasem powstawały ugrupowania skłaniające się ku walce metodami terrorku (zamach na Tadeusza Hołówkę czy ministra Bronisława Pierackiego).

W roku 1938 roku władze polskie (tym razem inicjatywa wyszła z kół wojskowych) podjęły bezprzykładną akcję rewindykacyjną. Policja, wojsko (m.in. pododdziały KOP i 9 pułk ułanów z Trembowli) oraz wynajęci polscy robotnicy cywilni dokonali zniszczenia (wyburzenia) 135 cerkwi prawosławnych. Uzasadnieniem był pogląd, że prawosławne cerkwie są pamiątkami zaboru rosyjskiego. W istocie korzystali z tych cerkwi wyłącznie prawosławni Ukraińcy. Podczas akcji tej bito ludzi, demolowano lokale organizacji ukraińskich, rabowano, gwałcono kobiety.

Fakty te i rozmiary prześladowań mieli Ukraińcy żywo w pamięci, gdy wybuchła wojna w 1939 roku. Pośród ludu ukraińskiego wiał gniew, tajono chęć odwetu. Rozpamiętując krwawe walki między Ukraińcami i Polakami w czasie II wojny światowej, trzeba brać do rachunku wzajemnych krzywd także i to wszystko, co Ukraińcy wycierpieli od Polaków w okresie międzywojennym.

OKRES II WOJNY ŚWIATOWEJ

Podczas mobilizacji od kwietnia do sierpnia 1939 roku powołanych zostało w szeregi Wojska Polskiego dziesiątki tysięcy Ukraińców. Bili się oni we wrześniu dzielnie, przypadki dezercji wśród szeregowych ukraińskiego pochodzenia były bardzo rzadkie, tysiące oddały życie w walce o Polskę, także w obronie Warszawy. Szeroko komentowane i rozpamiętywane fakty działania ukraińskich dywersantów na tyłach walczących wojsk były w rzeczywistości sporadyczne i mało znaczące.

Większość ziem etnicznie ukraińskich znalazła się w rezultacie czwartego rozbioru Polski (Ribentropp-Mołotow) w granicach Związku Sowieckiego. Ukraińcy niewiele na tym zyskali. Jakkolwiek bol-

szewicy dokonywali masowych aresztowań i rozstrzeliwań Polaków, to represje dotknęły także i niezliczonych nacjonalistów ukraińskich. Pod względem politycznym Ukraińcy byli zróżnicowani. W obozie nacjonalistycznym dominowała orientacja na III Rzeszę. Niemcy pracowali nad tym od dawna (Ostforschung, Abwehra), obiecując pomoc w zorganizowaniu niepodległej Ukrainy i szkolenie kadry dla przyszłego ukraińskiego wojska. W 1941 roku, po wejściu Niemców do Lwowa, powstał tu natychmiast rząd ukraiński. Jednakże, z rozkazu Himmlera, wbrew intencjom i planom Abwehry, rząd ten (na jego czele stali Stepan Bandera i Jarosław Stečko) został aresztowany i osadzony w obozie koncentracyjnym Sachsenhausen. Wśród ukraińskich nacjonalistów nastąpił podział. Część, pod przewodnictwem Andrzeja Melnyka, trwała nadal przy Niemcach, garnąc się do ukraińskiej lokalnej policji i do dywizji SS Galizien (Hałyczyna). Znacznie liczniejszy odłam OUN (tzw. banderowców) zszedł do podziemia, tworząc partyzancką Ukraińską Powstańczą Armię.

Na terenach Ukrainy okupowanych przez Niemców wytworzyła się skomplikowana sytuacja. Najliczniejsze były sowieckie jednostki partyzanckie (z wyjątkiem dawnej Galicji i Chełmszczyzny oraz Podlasia), na drugim miejscu znajdowały się partyzanckie oddziały polskie i ukraińskie. W niektórych rejonach dominowali Polacy, w innych — Ukraińcy. Walki toczyły się często na zasadzie wszyscy przeciwko wszystkim. W takich okolicznościach doszło do wzajemnych napadów na wioski polskie i ukraińskie i mordowania cywilnej ludności. Za każdy odwet płacono odwetem jeszcze bardziej krwawym i okrutnym. Nigdy jednak nie da się ustalić, jaką rolę w tej eskalacji wzajemnych napadów i masowych morderstw odegrało NKWD. Tak np. na Podolu działał dobrze uzbrojony oddział partyzancki (dowodzony przez płk. Roberta Satanowskiego) pod wymowną nazwą "Jeszcze Polska nie zginęła". W istocie oddział ten był kierowany bezpośrednio z Moskwy przez NKWD. Dokonując napadów i pogromów w wioskach ukraińskich, zostawiał trupy — i ulotki w polskim języku. Ukraińcy w odwecie natychmiast dokonywali krwawego pogromu sąsiednich wiosek pol-

skich. Niektóre sowieckie oddziały partyzanckie zakamuflowane były pod nazwami ukraińskimi. Te oczywiście dokonywały rzezi w polskich osadach. W odwecie oddziały AK i NSZ napadały na wioski ukraińskie itd.

Bilansu ofiar nie da się nigdy ustalić. Szacunkowo przyjmuje się ostatnio, że z rąk ukraińskich zginęło około 300 000 Polaków (wliczając w to zmarłych z głodu, zimna i chorób podczas ukrywania się w lasach), zaś z rąk polskich — około 100 000 Ukraińców. Nie da się oczywiście ustalić, ile wśród tych ofiar padło z rąk sowieckich.

Głównym celem ukraińskiej akcji terrorystycznej w stosunku do ludności polskiej było zmuszenie jej do ucieczki na zachód, za Bug. Ukraińcy bowiem, podobnie jak część polskiego podziemia, liczyli na III wojnę światową i rozgromienie ZSRR. Pragnęli, aby w ostatecznej konferencji pokojowej ziemie na wschód od Bugu były wolne od Polaków i tym razem przypadły Ukrainie, nie zaś — jak po I wojnie światowej — Polsce.

POD RZĄDAMI KOMUNISTÓW

W Jałcie nastąpił kolejny rozbiór Polski, nadzieje polskie zostały zawiedzione, ukraińskie — legły w gruzach. Ukraina zamiast niepodległości zyskała jedynie, już po raz drugi, sowieckie kajdany. Ukraińska Armia Powstańcza, dowodzona przez Romana Szuchewycza, przystąpiła do równie heroicznej, jak beznadziejnej walki z Armią Czerwoną i Wojskami NKWD. Część Ukraińców, około 700 tysięcy, znalazło się w granicach Polski Ludowej. Na tym terenie, głównie w Karpatach (Bieszczadach), Nadsaniu i na Chełmszczyźnie, działał jeden z sześciu Okręgów Wojskowych UPA. Siły UPA w granicach Polski były niezbyt liczne, w szczytowym okresie sięgały wraz z zapleczem około 2500 żołnierzy, w stanach bojowych najwyżej 2000 (tyle w czasie okupacji niemieckiej miewała Armia Krajowa w niejednym powiecie!). Dowódcą UPA w Polsce był Orest Onyszkiewicz, siły zbrojne dzieliły się na

kurenie (bataliony), te zaś na sotnie (kompanie) i czoty (plutony). Pododdziały nie miały jednak z reguły pełnych stanów bojowych. Sieć konspiracji cywilnej wspierającej UPA liczyła około 5000 osób.

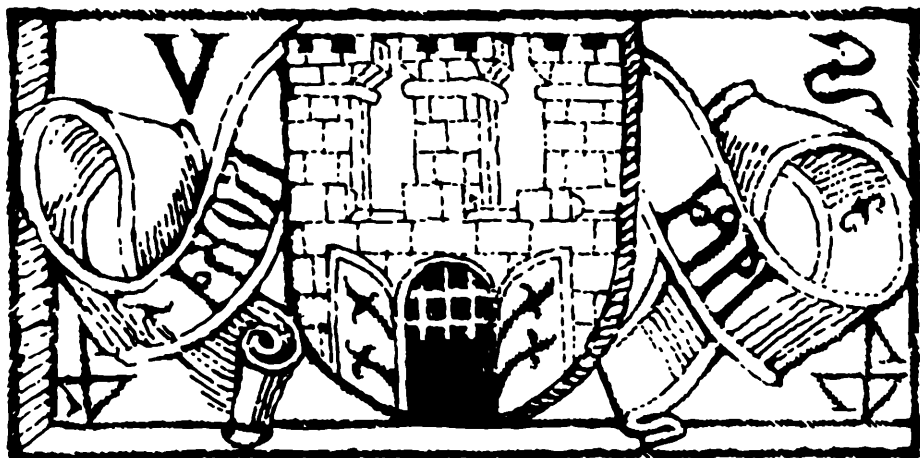
Do walki z oddziałami UPA komunistyczne władze Polski rzuciły około 22 000 żołnierzy, zmotoryzowanych, świetnie uzbrojonych, dysponujących ciężką bronią (artyleria, samochody pancerne, czołgi). Działania jednostek Ludowego Wojska Polskiego wspierane były przez jednostki Milicji oraz Urzędów Bezpieczeństwa, nadto, głównie w strefie przygranicznej, przez oddziały Armii Czerwonej i Wojsk NKWD. Badającym historię tych walk nasuwa się czasem myśl (zważywszy dysproporcję sił i środków), że walki te przedłużano sztucznie, aby upozorować jakąś motywację masowych wysiedleń cywilnej ludności ukraińskiej do ZSRR i na tzw. Ziemie Odzyskane. Walki były zacięte, Ukraińcy bronili się z rzadko spotykanym heroizmem (prawie nigdy nie poddawali się). Z obu stron dopuszczano się okrucieństw, wszelako LWP, MO i UB dokonywało w stosunku do cywilnej, bezbronnej ludności ukraińskiej aktów bestialstwa, przypominających najgorsze wzory hitlerowskie. Nieco szczegółowych przykładów znajdzie Czytelnik w katalogu.

Po wysiedleniu wszystkich niemal Ukraińców walki stopniowo wygasły. Żołnierze UPA po prostu kolejno ginęli, garstce tylko udało się przedrzeć przez Czechosłowację na Zachód. Podobnie działo się i na wschód od granicy — żołnierzy UPA wybito, jej zwolenników wywieziono do łagrów, jako jeden z ostatnich zginął z bronią w ręku "Taras Czuprynka" — Roman Szuchewycz.

UKRAIŃSKA KULTURA

Jak każdy duży naród o tysiącletniej tradycji, mają Ukraińcy bogatą listę osiągnięć w dziedzinie kultury, przez stare i nowe piśmiennictwo, poezję, malarstwo, architekturę aż po muzykę.

Nas jednak interesuje tutaj przede wszystkim kultura Ukraińców,



mieszkających w obecnych granicach Polski (jałtańskich), bowiem zabytki i pamiątki tej właśnie kultury wypełniają karty niniejszej książki. Jak już pisaliśmy, Ukraińcy zamieszkiwali w tej części Polski przede wszystkim wioski na południowym wschodzie kraju, zwłaszcza w Karpatach i Nadsaniu.

Głównym, oryginalnym i szczególnie pięknym osiągnięciem ukraińskiej kultury była architektura cerkiewna. Piszę "była", bowiem większość cerkwi, nieraz kilkusetletnich, została zniszczona lub niszczała wskutek braku opieki. Budowano cerkwie drewniane (istne arcydzieła sztuki ciesielskiej) i murowane. Na drugim miejscu po samych cerkwiach należy postawić ich wyposażenie: ikonostasy, ołtarze, ikony, obrazy, chorągwie procesyjne, stare księgi liturgiczne, haftowane ornaty. Niestety, elementów wyposażenia, często bardzo starych i o nieocenionej wartości (np. ikony) zachowało się jeszcze mniej, niż samych cerkwi.

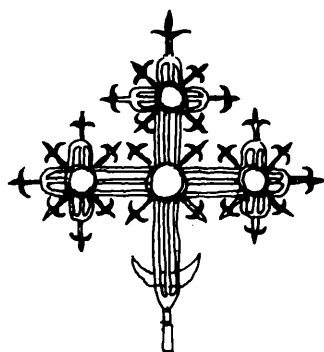
Po wysiedleniu ludności zabudowa wsi niszczała, albo wskutek podpalenia, albo braku zabezpieczenia. Dlatego przykładów ludowej

sztuki budowlanej zachowało się także mało. Tam, gdzie są jeszcze stare domy, autor wymienia w haśle ich ilość i rodzaj.

Część pięknych dzieł ludowej architektury ukraińskiej uratowano, przenosząc cerkwie, domy drewniane i inne budynki do skansenu. Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, zorganizowane i urządzone przez dr. Jerzego Czajkowskiego, to placówka wielce zasłużona dla ratowania zabytków ukraińskiej kultury.

Sztuka ludowa Ukraińców była niegdyś bogata, barwna i bujna: stroje z misternymi haftami, ceramika malowana, haftowane ręczniki, obrazy na szkle, przedmioty rzeźbione z drewna, pisanki...Niewiele z tego uratowano, chroniąc przed zniszczeniem w regionalnych muzeach. Niestety, w gablotach muzealnych nie da się umieścić tańców, obrzędów, legend i baśni, nie da się schować w szufladach muzyki i pieśni. Jakaż to szkoda, jaka wielka szkoda! Niewiele jest bowiem ludów na świecie, które mogłyby porównać się z Ukraińcami pod względem talentów muzycznych i śpiewaczych; gdzie trzech Ukraińców, mówi przysłowie, tam chór na pięć głosów. Nie wszystko jednak stracone. W nowych miejscach osiedlenia, na Pomorzu, na Dolnym Śląsku, na Warmii i Mazurach młodzi Ukraińcy zawiązują koła śpiewacze i zespoły taneczne, starają się odtworzyć widowiska obrzędowe, organizują festiwale sztuki. Także i o tych przejawach ukraińskiego życia kulturalnego pisze autor w katalogu. Dobrze więc, że nie wszystko w tej książce jest smutne, nie wszystko tchnie rozpaczą, nie wszystko jest wyrzutem sumienia.

Dorota Sochacka



PORZĄDEK KATALOGU

W celu zwiększenia przydatności zebranego materiału zastosowałem układ regionalny. Szybkie natomiast wyszukanie poszczególnych miejscowości umożliwia indeks nazw geograficznych, umieszczony na końcu książki.

Podstawą podziału regionalnego jest specyfika rozmieszczenia obiektów związanych z kulturą ukraińską, zwłaszcza ich znaczna koncentracja w Polsce Wschodniej.

Stąd wynika podział na trzy obszary:

I. Polska Południowo-Wschodnia, obejmująca teren dwunastu (obecnych) województw, na którym to terenie etnos ukraiński (ruski) obecny był już od początku średniowiecza. Znajduje się tutaj przeszło 85% wszystkich zinventoryzowanych miejscowości.

II. Polska Centralna obejmuje 22 województwa (i 3% miejscowości), w których obiekty kultury ukraińskiej pojawiły się wraz z ukraińskimi emigrantami w czasach nowożytnych, najliczniej w okresie międzywojennym.

III. Polska Zachodnia i Północna obejmuje 15 województw (prawie 10% miejscowości), w których obiekty związane z kulturą ukraińską pojawiły się prawie bez wyjątku w ciągu ostatnich 45 lat, a więc po przesiedleniu na te tereny w 1947 roku więcej niż połowy ukraińskiej populacji w Polsce.

Każdy z obszarów podzieliłem na trzy podobszary, kierując się specyfiką rozmieszczenia grup ukraińskich, a także biorąc pod uwagę przebieg granic historycznych (np. z czasów zaborów).

Dalszy, jeszcze bardziej szczegółowy podział oparty jest o aktualny podział administracyjny. Każdy podobszar podzielony jest na województwa, omawiane kolejno, z południa na północ.

Układ katalogu przedstawiony jest w sposób ogólny na mapce. W obrębie poszczególnych województw układ jest przeważnie alfabetyczny. Wyjątkiem

jest siedem przygranicznych województw Polski Południowo-Wschodniej, na którym to terenie znajduje się 4/5 (około 1000) wszystkich opisanych w katalogu miejscowości. Aby ułatwić ich lokalizację, stosuję tutaj układ regionalny (oparty o dawne powiaty z 1947 r.), rejonny zaś podzieliłem na współczesne gminy. Rejony w obrębie województw uporządkowane są w ciągi terytorialne, z zachodu na wschód lub z południa na północ. Gminy zaś w rejonach oraz miejscowości w gminach mają układ alfabetyczny. Oparłem się na podziale administracyjnym z przełomu 1991/1992 r. Dla ułatwienia poruszania się po tym — mam nadzieję, że tylko pozornie skomplikowanym układzie — opracowałem dla terenu Polski Południowo-Wschodniej szczegółowe mapki, na których podział ów jest dokładnie pokazany.

Reasumując — katalog zaczyna się od Łemkowszczyzny Zachodniej (rejony nowotarski, nowosądecki i gorlicki), następnie przedstawia rejony Środkowej i Wschodniej Łemkowszczyzny (jasielski, krośnieński, brzozowski, sanocki i leski wraz z ustrzyckim). Ten ostatni w przybliżeniu pokrywa się z dawnym zasięgiem Bojkowszczyzny.

W województwie przemyskim rejony układają się następująco: przemyski (wraz z Dynowem), jarosławski, przeworski i lubaczowski. Ukraińcy obszar ten najczęściej określają jako Nadsanie. W obrębie województw: rzeszowskiego i tarnobrzeskiego zastosowano alfabetyczny układ miejscowości. Na tych województwach kończy się teren grekokatolickiej Galicji i przenosimy się na prawosławną Chełmszczyznę (Lubelszczyznę).

W województwie zamojskim wydzielono regiony: biłgorajski, zamojski, tomaszowski i hrubieszowski. W województwie chełmskim — oprócz północnych gmin rejonów hrubieszowskiego i krasnostawskiego — znajdują się rejony chełmski i włodawski. Stąd posuwając się na północ wkraczamy na Podlasie.

Województwo białkopodlaskie to rejony: radzyński, bialski, łosicki. Województwo białostockie to praktycznie jeden tylko rejon Bielska Podlaskiego i kilka miejscowości w rejonie białostockim. W województwach: lubelskim, siedleckim i łomżyńskim przyjęty jest alfabetyczny układ miejscowości.

Jak już wspomniałem układ alfabetyczny zastosowano we wszystkich pozostałych województwach wchodzących w skład obszarów II i III, czyli na terenach Polski Centralnej (z południa, przez Kraków, Warszawę w Poznańskie etc) oraz Ziemi Zachodnich i Północnych (Śląsk, Pomorze, Warmię aż na Suwalszczyznę).

Mam nadzieję, że taki układ katalogu zabytków i pamiątek kultury ukraińskiej w Polsce zadowoli zarówno profesjonalnych znawców przedmiotu oraz badaczy i działaczy regionalnych, jak i tych wszystkich, którzy podczas swych wędrówek po kraju starają się poznać zabytki ukraińskie i nad ich śladami pochylają się w życzliwej, smutnej zadumie.

***OGÓLNY
UKŁAD
KATALOGU***

I — Polska Południowo-Wschodnia

- Ia — tereny d. galicyjskie (województwa: 1. — nowosądecki, 2 — krośnińskie, 3 — przemyskie, 4 — rzeszowskie)
 Ib — Chełmszczyzna i Lubelszczyzna (województwa: 5 — tarnobrzeskie, 6 — zamojskie, 7 — chełmskie, 8 — lubelskie)
 Ic — Podlasie (województwa: 9 — białkopodlaskie, 10 — siedleckie, 11 — białostockie, 12 — łomżyńskie)

II — Polska Centralna

- IIa — tereny d. galicyjskie, w przybliżeniu (województwa: 13 — tarnowskie, 14 — krakowskie, 15 — bielsko-bialskie)
 IIb — tereny d. zaboru rosyjskiego, w przybliżeniu (województwa: 16 — katowickie, 17 — częstochowskie, 18 — kieleckie, 19 — radomskie, 20 — łódzkie, 21 — sieradzkie, 22 — łódzkie, 23 — skierniewickie, 24 — warszawskie, 25 — ostrołęckie, 26 — ciechanowskie, 27 — płockie, 28 — konińskie, 29 — włocławskie)
 IIc — tereny d. zaboru pruskiego, w przybliżeniu (województwa: 30 — toruńskie, 31 — bydgoskie, 32 — poznańskie, 33 — leszczyńskie, 34 — kaliskie)

III — Polska Zachodnia i Północna

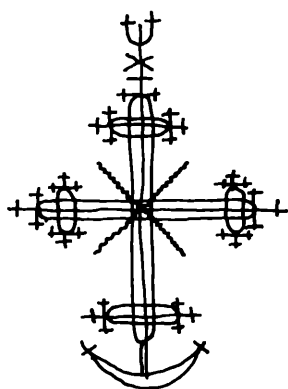
- IIIa — Dolny Śląsk i Ziemia Lubuska (województwa: 36 — wrocławskie, 37 — wałbrzyskie, 38 — jeleniogórskie, 39 — legnickie, 40 — zielonogórskie)
 IIIb — Pomorze Zachodnie (województwa: 41 — gorzowskie, 42 — szczecińskie, 43 — koszalińskie, 44 — pilskie, 45 — słupskie)
 IIIc — Mazury, Warmia, Gdańskie i Suwalszczyzna (województwa: 46 — gdańskie, 47 — elbląskie, 48 — olsztyńskie, 49 — suwalskie)

37

1. Granice obszarów
2. Granice podobszarów
3. Granice województw
4. Zarysy map szczegółowych

RYC. 3





***POLSKA
POŁUDNIOWO
WSCHODNIA***

WOJEWÓDZTWO NOWOSĄDECKIE

(obejmuje rejony, dawne powiaty: nowotarski, nowosądecki i gorlicki)

REJON NOWOTARSKI

SZCZAWNICA

— JAWORKI

SZCZAWNICA

Явірки

Щавниця

Pomnik Mikołaja Zyblikiewicza, w Parku Dolnym, przy ul. Manifestu Lipcowego, blisko dworca PKS

Murowany w kształcie groty z metalową tablicą z napisem: "Marszałkowi dr Zyblikiewiczowi goście Szczawnicy Polacy i Rusini, 1887, 1889 r." (opis postaci patrz: Kraków).

Ucrainiana

Muzeum Pienińskie, pl. Dietla 2 (w budynku „Zdrojowa”)

Posiada m.in. zbiory etnograficzne i historyczne dotyczące tzw. Łemków Sądeckich, zamieszkujących wioski Biała i Czarna Woda, Jaworki i Szlachtowa, najdalej na zachód w Polsce wysuniętej ukraińskiej grupy etnograficznej.

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jana, parafialna. Murowana, zbudowana w 1798 roku, po 1947 użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Wież istniała już w 1552 r. W połowie XIX w. była tu tzw. trywialna szkoła z 91 uczniami. Przed 1939 rokiem czynna była dwujęzyczna szkoła powszechna oraz ukraińska kooperatywa „Nadija”; nie wiadomo, czy budynki istnieją do dziś. W pobliskiej wiosce Biała Woda czynna była również dwujęzyczna szkoła podstawowa. W 1936 roku parafia grekokatolicka liczyła około 1500 wiernych z wiosek Jaworki (617), Biała Woda (541) i Czarna Woda (346). Od 1975 r. wieś włączona do miasta Szczawnica.

SZCZAWNICA — SZLACHTOWA

[illegible]

Шляхтова

Cerkiew grekokatolicka p.w. M.B. Opieki, filia parafii Jaworki Murowana, zbudowana 1909, wzorowana na cerkwi św. Włodzimierza i Olgi w Kijowie. Obok cerkwi **dzwonnica** murowana z kamienia, całość otoczona jest murem z łupków. Obecnie cerkiew użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki.

Wieś powstała w czasach Rusi Kijowskiej. Niedgdyś do parafii tej należały: Szczawnica, Krościenko, Nowy Targ (cerkiew filialna); w 1935 r. parafia liczyła 672 wiernych, istniała wówczas szkoła powszechna z ukraińskim językiem nauczania oraz kooperatywa "Jednist". Od 1975 r. wieś włączona do miasta Szczawnicy.

Oprócz wysiedlenia do ZSRR w 1945 roku oraz w ramach akcji „Wisła” w 1947 roku na Ziemię Zachodnią, z inicjatywy miejscowych władz komunistycznych wiosną 1950 r. dodatkowo deportowano co najmniej 103 osoby z tych wiosek na Ziemię Zachodnią (głównie w okolice Choroszczyca w woj. gorzowskim).

REJON NOWOSĄDECKI
Gmina Grybów

BINCZAROWA

Більцарева

Cerkiew p.w. św. Męczennika
Dymitra, parafialna
Drewniana w stylu zachodnio-łem-
kowski, zbudowana w 1760 jako
grekokatolicka, w okresie między-
wojennym prawosławna, obecnie
kościół rzymsko-katolicki.

W XVI wieku wieś kupił Jan Truchanowycz (zbieg z Rosji), protoplasta lemковского rodu Trochanowskich. W roku 1936 było tu ok. 50 grekokatolików i 700 prawosławnych, czynna była dwujęzyczna szkoła powszechna oraz kooperatywa „Łemkowskiej Trud”.

FLORYNKA

Фльоринка

Cerkiew p.w. Archanioła Michała,
parafialna
Murowana, zbudowana w 1875
roku w stylu zachodnio-łemkowski-
m, otoczona kamiennym murem,
obecnie kościół rzymsko-katolicki.
Ostatni paroch Andrij Abramo-
wycz został w 1947 roku aresz-

towani i osadzeni w Centralnym Obozie Pracy w Jaworznie.

Monaster grekokatolicki oo. Studytów

Brak danych historycznych, w 1936 roku zamieszkały przez 4 mnichów, istniał zapewne do 1945 roku; stan obecny nieznany.

W połowie XIX w. czynna tu była szkoła parafialna. W dniu 5.12.1918 roku, na wiecu doszło do powołania „Zachodniołemkowskiej Republiki” której władzę zostały aresztowane dopiero w 1920 r. Wiosną w 1938 roku liczyła ok. 230 grekokatolików i 900 prawosławnych (wg innych danych 1160 Ukraińców na 1250 mieszkańców wsi). Czynna była dwujęzyczna szkoła powszechna, czytelnia im. M. Kaczkowskiego oraz kooperatywa „Zbereżenie”. Z Florynki pochodzi znany artysta, rzeźbiarz Grzegorz Pecuch, mieszkający i tworzący w Zakopanem.

WAWRZKA

Вавжка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Matki Bożej, filia parafii Florynka Zapewne drewniana, wzniesiona w latach 1937-39, dwudzielna, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Gmina Kamionka Wielka

BOGUSZA

Богуща

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Męczennika Dymitra, filia parafii Królowa Ruska

Drewniana, zbudowana 1858 roku w stylu zachodnio-łemkowskim, otoczona murem kamiennym z bramką, odnowiona po II wojnie światowej, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Parafia powstała w 1627 roku, w 1938 liczyła 680 wiernych, we wsi już w 1909 roku czynna była szkoła powszechna z ukraińskim językiem nauczania. Przed II wojną światową czynna była filia kooperatywy „Prohres” (z Krynicy) oraz czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

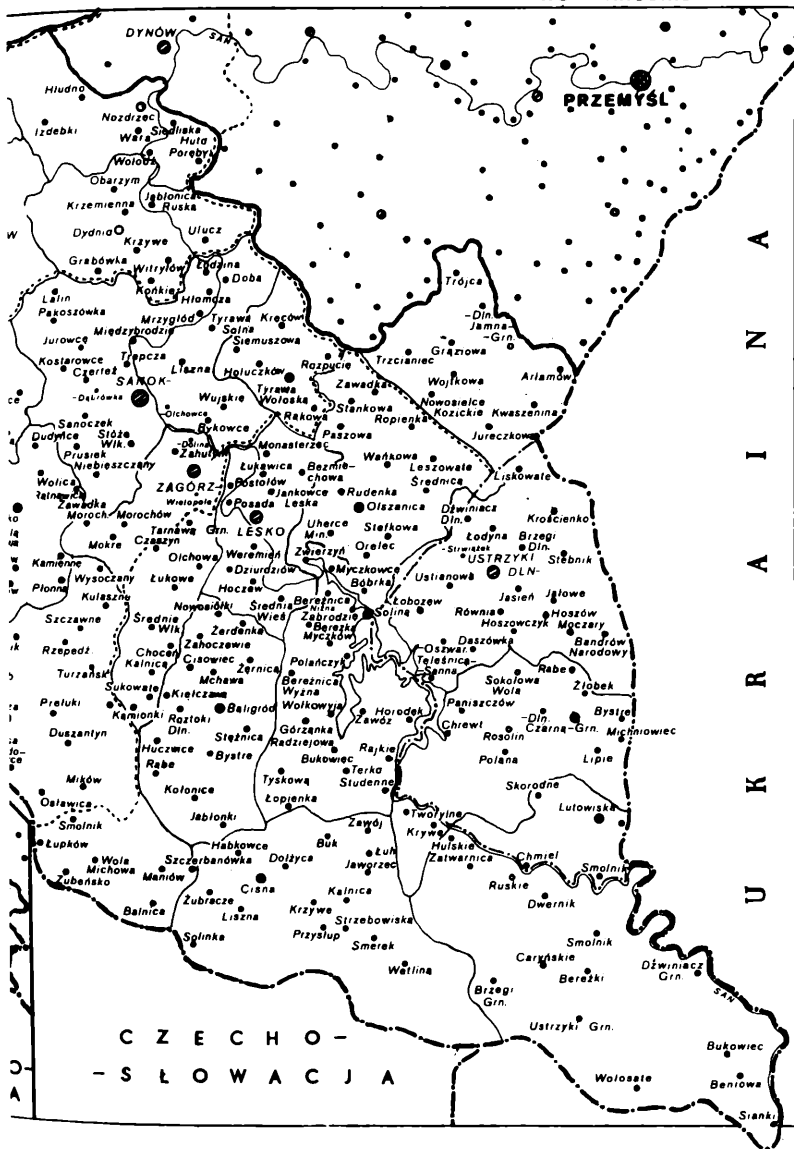
KRÓLOWA GÓRNA (d. Królowa Ruska)

Королева Руська

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia Matki Bożej, parafialna

Drewniana, zbudowana w 1815 w stylu zachodnio-łemkowskim, od 1981 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

WOJ. KROŚNIĘSKIE



Wieś istniała już w 1544 roku, niegdyś miała nazwę Królowa Ruska w odróżnieniu od sąsiedniej wsi Królowa Polska. W 1938 roku było 70 grekokatolików i 530 prawosławnych, czynna była szkoła powszechna z ukraińskim językiem nauczania, filia kooperatywy „Prohres” z Krynicy oraz czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

Gmina Krynica

KRYNICA miasto

Криниця

Cerkiew grekokatolicka p.w. Objawienia Pańskiego, parafialna Murowana, zbudowana w 1872 roku, po II wojnie światowej użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, od 1987 roku służy również wiernym obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. Parafię tego obrządku założono tu w 1982 roku, w latach 1982-87 nabożeństwa odbywały się w kaplicy św. Antoniego.

Cerkiew prawosławna p.w. św. Włodzimierza Wielkiego Murowana, zbudowana około 1990 roku.

Kaplica prawosławna p.w. św. Włodzimierza Wielkiego Murowana, zbudowana w 1982 roku. Parafia prawosławna powstała tu w 1981 roku.

Cerkiew grekokatolicka p.w. Matki Boskiej Opieki (Krynica — Sołotwiny)

Drewniana, zbudowana w 1887 roku jako trzecia kolejna na tym samym miejscu, w stylu zachodnio-łemkowskim, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

W Krynicy-Wsi urodził się w 1821 roku Józef Sembratowicz, późniejszy grekokatolicki metropolita we Lwowie 1870-82. W roku 1895 urodził się tu słynny malarz prymitywista Nikifor Dworniak, znany jako Nikifor z Krynicy; zmarł 1968, pochowany na tutejszym cmentarzu.

W 1936 roku mieszkało w Sołotwinach 685 grekokatolików, 16 prawosławnych, 515 rzymskich katolików, natomiast w tym samym czasie w Krynicy — mieście mieszkało 2140 grekokatolików, 3500 Polaków i 3000 Żydów. Zarówno w Sołotwinach, jak i w Krynicy — mieście czynne były dwujęzyczne szkoły podstawowe, nadto w Krynicy czytelnia im. M. Kaczkowskiego. W latach 1940-44 Krynica stała się ważnym ośrodkiem ukraińskiego życia narodowego. Mieściło się tu m.in. Ukraińskie Seminarium Nauczycielskie (które ukończyło ponad 400 osób, w tym ok. 320 z Łemkowszczyzny).

BEREST

Берест

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana, parafialna Drewniana, zbudowana w 1842 roku w stylu łemkowskim; do ostatniej wojny znajdowała się tu

cudowna ikona Matki Bożej; obecnie kościół rzymsko-katolicki.

Wieś istniała już w XIV wieku; w 1938 roku było tutaj 560 grekokatolików, czynna była dwujęzyczna szkoła powszechna, czytelnia „Proświty” oraz kooperatywa „Jednist”.

CZYRNA

Чирна

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna Drewniana, zbudowana w 1892 roku, do niedawna przechowywana tu była ewangelia z 1643 roku. Obecnie — kościół rzymsko-katolicki.

Wieś powstała przed 1643 rokiem; w 1938 roku było tu 485 grekokatolików i 70 prawosławnych, czynna była czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

MOCHNACZKA NIŻNA

Мохначка Нижня

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła, parafialna Drewniana, wzniesiona zapewne w XVIII wieku, rozbudowana i przekształcona w 1846 roku, odnowiona, reprezentuje styl łemkowski.

Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Kaplica grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP

Drewniana, zbudowana w 1787 roku; dzwon z 1626 roku. Odnowiona i obecnie użytkowana sporadycznie przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1936 roku parafia grekokatolicka liczyła 788 wiernych (na 880 mieszkańców wsi). Była tu dwuklasowa szkoła podstawowa z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

MOCHNACZKA WYŻNA

Мохначка Вижня

Kaplica grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1887 roku, jednoprzestrzenna, kryta gontem. Obecny użytkownik nieznan.

Parafię grekokatolicką założono tu w 1626 roku. W okresie międzywojennym wieś należała do parafii w Mochnacze Niżnej, istniała tu wówczas jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

MUSZYŃKA

Мушинка

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jana Apostoła, filia parafii Tylicz

Drewniana, zbudowana w XVII lub XVIII wieku, odnowiona i przekształcona w XIX wieku w stylu zachodnio-łemkowski. Otoczona kamiennym murem z drewnianą bramką. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W latach 1843-63 proboszczem tej parafii był ksiądz Michał Krynicki, który w 1853 roku opublikował w Wiedniu pracę, przedstawiającą Łemków jako ukraińskich autochtonów na tej ziemi.

W 1936 r. mieszkało tu 770 Ukraińców — grekokatolików (wszyscy mieszkańcy wsi), istniała czytelnia M. Kaczkowskiego.

PIORUNKA

Перунка

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana, filia parafii w Czyrnej

Drewniana, zbudowana w 1798 roku w stylu zachodnio-łemkowski. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok drewniana **dzwonnica** z leżącym koło niej kutym, trójramiennym krzyżem.

Historia wsi sięga czasów Rusi Kijowskiej, nazwa jej prawdopodobnie pochodzi od posągu Peruna, który stał jakoby na miejscu obecnie istniejącej cerkwi. W 1936 roku było tu 174 grekokatolików i 307 prawosławnych (na ok. 570 mieszkańców wsi).

POLANY

Поляни

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła, filia parafii w Bereście

Drewniana, zbudowana w 1820 roku w stylu zachodnio-łemkowski, kilkakrotnie odnawiana, kryta gontem. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1936 roku parafia liczyła 392 wiernych (na ok. 470 mieszkańców wsi), istniała tu dwujęzyczna, jednoklasowa szkoła i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

TYLICZ

Тилич

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana, parafialna Drewniana, w stylu zachodnio-łemkowski, zbudowana w 1743 roku na miejscu poprzedniej, którą z nakazu biskupów krakowskich najpierw w 1636 roku zamknięto, a w 1742 rozebrano i przeniesiono

do Muszyny. Kilkakrotnie odnawiana i stopniowo przekształcana m.in. w 1780, 1889 i gruntownie w 1938 roku. Obecnie, odnowiona, użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok **dzwonnica** murowana z kamienia, w jej wnętrzu kamienny **krzyż** upamiętniający 950-lecie Chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy) z 1938 roku. Wokół cerkwi otoczonej kamiennym murem zachowane liczne nagrobki dawne-go cmentarza przycerkiewnego.

Miejscowość, pochodząca z czasów Rusi Kijowskiej, dawniej nazywała się Ornawa, potem Miastko, a od 1612 roku Tylicz. W tym też roku uzyskała prawa miejskie, które utraciła po II wojnie światowej. W 1936 roku żyło tu 1186 Ukraińców — grekokatolików, 370 Polaków i 216 Żydów.

Gmina Łabowa

KAMIENNA (dawniej Kamiana)

Кам'яна

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna Drewniana, zbudowana w 1806 roku, remontowana w 1892 roku, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok

nowa **dzwonnica** ze starymi dzwonami i **krzyż** z poprzedniej cerkwi (lub dzwonnicy).

Okolo 1736 roku ksiądz Jan Przyskopski przepisywał tu księgi cerkiewne językiem „którym mówią Łemkowie”. Przechowywano je w cerkwi do II wojny światowej, obecny ich los jest nieznanym.

W latach 30-tych parafia przeszła na prawosławie, dlatego też w 1936 roku na 450 mieszkańców wsi było 405 prawosławnych, pozostali to grekokatolicy. Istniała tu wówczas jednoklasowa dwujęzyczna szkoła i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

ŁABOWA

Лабова

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki M.B., parafialna Murowana, zbudowana w 1784 roku z kamienia w stylu zachodnio-łemkowskim, **polichromię** wnętrza w 1944 roku wykonał znany malarz ukraiński W. Kryczewski. Po 1947 roku cerkiew opuszczona, obecnie częściowo w ruinie. Jest to jedna z najpiękniejszych i najstarszych cerkwi łemkowskich.

Miejsce po dawnej **cerkwi grekokatolickiej** i cmentarzu między wsiami Łabowa i Maciejowa. Była to cerkiew z 1581 roku, którą użytkowano do 1831 roku; brak bliższych danych.

Wies założona w 1585 roku. W 1938 roku było tu 860 Ukraińców — grekokatolików (na 1260 mieszkańców wsi), w całej parafii (z wsiami: Ubryn, Łabowiec, Kotów) było 2300 wiernych. We wsi była jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, spółdzielnia "Łemko" i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Identyczne instytucje działały w pozostałych wsiach należących do parafii.

ŁOSIE k/Krynicy

Лосє

Cerkiew grekokatolicka p.w.
św. Michała Archanioła, filia parafii w Nowej Wsi

Drewniana, zbudowana w 1826 roku w stylu zachodnio-łemkowski, otoczona kamiennym murem z bramką. Po 1947 roku nieczynna, remontowana w 1968 roku i w latach 80-tych. Od tego ostatniego okresu użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Parafia powstała w 1588 roku. W 1936 roku było tu 340 grekokatolików (wszyscy mieszkańcy wsi), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, spółdzielnia „Lubow” i czytelnia „Proświty”.

MACIEJOWA

Мамієва

Cerkiew grekokatolicka p.w.
Opieki MB, parafialna

Drewniana, zbudowana w 1830 roku w stylu łemkowskim. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1936 roku do parafii grekokatolickiej należało z tej wsi 385 wiernych (na około 470 mieszkańców); cała parafia wraz z wsiami Składziste, Roztoka Mała i inne liczyła 1024 wiernych. Była tu jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania (podobnie w Składzistym), spółdzielnia „Syla” i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

NOWA WIEŚ

Нова Вець

Cerkiew grekokatolicka p.w.
Narodzenia NMP, parafialna
Drewniana, zbudowana w 1795 roku w stylu łemkowskim, dwudzielna. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Spalona wraz z dzwonnica w nocy po wizycie Prymasa Polski w 1975 roku; na jej miejscu postawiono nowy kościół.

Cmentarz przycerkiewny
Granitowy nagrobek grekokatolickiego biskupa Wasyla Maściucha (1873-1936), który od 1934 roku pełnił funkcję Apostolskiego Administratora Łemkowszczyzny.

Kapliczka przydrożna
Murowana, kryta gontem.

Parafię założono w 1602 roku. W 1938 roku było tu 1240 Ukraińców i 11 Polaków, istniała dwuklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, spółdzielnia „Zgoda” i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

ROZTOKA WIELKA

Розтока Велика

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna
Drewniana, zbudowana w 1819 w stylu zachodnio-łemkowski. W latach 1947-84 stała zamknięta, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

Parafia powstała w 1636 roku. W 1938 roku należało do niej 774 wiernych (wszyscy mieszkańcy wsi i 226 mieszkańców przysiółka Krzyżówka). Istniała tu jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania (podobna była w Krzyżówce) i spółdzielnia „Dobrobyt”.

MUSZYNA

Мушина

Ucrainiana

Muzeum Regionalne PTTK, ul. A.Kity 26
Posiada materiały regionalne, m.in. folklorystyczne, sztukę ludową i rękopisy z różnych okresów.

Pierwotnie Muszyna była „ruską wsią”, wcześniej uległa polonizacji. W okresie międzywojennym mieszkało tu już tylko kilka rodzin grekokatolickich. Nigdy nie było tu cerkwi, natomiast materiał budowlany pierwszego kościoła, który wzniesiono w 1686 roku, pochodził z rozebranej cerkwi w Tyliczu.

Gmina Muszyna

ANDRZEJÓWKA

Андруївка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, filia parafii Milik Drewniana, zbudowana w 1876 roku w stylu łemkowski. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Do tegoż roku znajdował się tu dzwon z 1484 roku, którego los jest dziś nieznany. Obok cerkwi metalowy krzyż i bramka drewniana kryta gontem.

Wiesь powstała w 1353 roku. W 1936 roku parafia liczyła 380 grekokatolików (na ok. 500 Ukraińców i 540 wszystkich mieszkańców tej wsi), istniała tu jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

DUBNE

Дубне

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola, filia parafii Leluchów

Drewniana, zbudowana w 1863 roku w stylu łemkowskim, kryta blachą, obita gontem, wokół cerkwi kamienny mur. Po 1947 roku (zapewne sporadycznie) użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1936 r. było tu 292 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 370 byli Ukraińcami), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania.

JASTRZĘBIK

Ястрабук

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Łukasza Ewangelisty, filia parafii Złockie

Drewniana, zbudowana w 1856 roku w stylu zachodnio-łemkowskim, oryginalnej konstrukcji z odsuniętym babińcem. Po 1947 użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Wieś powstała w XV wieku. W 1936 roku było tu 548 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy w liczbie 580

byli Ukraińcami), istniała jednoklasowa dwujęzyczna szkoła, spółdzielnia "Jaworzyna" i czytelnia „Proświty”.

LELUCHÓW

Лелюхів

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna

Drewniana, zbudowana w 1861 roku w stylu zachodnio-łemkowskim, wokół kamienny mur. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Jest to najdalej na południe wysunięta miejscowość w zachodniej Łemkowszczyźnie, założona jako wieś w 1581 roku. W 1936 roku parafia liczyła 390 wiernych (na 490 mieszkańców wsi, w tym 420 Ukraińców), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania.

MILIK

Милик

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana, parafialna

Drewniana, zbudowana w 1813 roku w stylu zachodnio-łemkowskim (obok **dzwonnica** w tym samym stylu, wisiał w niej dzwon z 1484 roku przeniesiony z Andrzejówki). Po 1947 roku cerkiew nie użytkowana, dopiero w latach 80-tych odnowiona i przebudowana na kościół rzymsko-katolicki.

W 1936 roku było w Miliku 730 grekokatolików i 40 prawosławnych (wg innych danych 870 Ukraińców na 940 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

POWROŻNIK

Повро́зник

Cerkiew grekokatolicka p.w. Jakuba Apostoła, parafialna Drewniana, zbudowana w 1612 roku w stylu zachodnio-łemkowski (wg innych źródeł istniała już w 1604 roku), najstarsza na Zachodniej Łemkowszczyźnie, kryta i obita gontem. Wokół cerkwi kamienny mur i **brama** kryta gontem. Wielokrotnie podupadała i była odbudowywana. Przesunięta na obecne miejsce w 1814 roku, wówczas też dobudowano prezbiterium; odnowiona w latach 1962-65. Wewnętrzna **polichromia** wykonana w 1643 roku. W cerkwi znajdują się **obrazy**: Sąd Ostateczny z 1627 roku i MB Płaczącej z 1647 roku oraz **ewangelia** z 1644 roku. Po 1947 roku cerkiew użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Przez 300 lat (1638-1939) proboszczami tej parafii byli księża z rodziny Mijskich (Mojskich). Pierwszą dwujęzyczną szkoła

powstała w tej wsi w 1638 roku. W 1936 roku istniała dwuklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego, parafia liczyła 1040 wiernych (wg innych źródeł było tu 1230 Ukraińców na 1290 mieszkańców wsi). Do parafii w Powroźniku należało też miasto Muszy na gdzie było 15 grekokatolików na 3320 mieszkańców. Wcześniej była to „ruska” wieś spolonizowana w XVII wieku, wówczas też (w 1686 roku) zbudowano tu pierwszy kościół z rozebranej w Tyliczu cerkwi.

SZCZAWNİK

Щавник

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, filia parafii Złockie Drewniana, zbudowana w 1841 roku w stylu zachodnio-łemkowski. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **tablice** poświęcone parafianom wyjeżdżającym w celach zarobkowych do Ameryki na początku XX wieku.

Wieś powstała w XV wieku. W 1936 r. liczyła około 670 mieszkańców (wszyscy grekokatolicy), istniała tu jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, spółdzielnia „Zorja” i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

WOJKOWA

Воїкова

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana, parafialna Drewniana, zbudowana w 1792 roku w stylu zachodnio-łemkowskim. Odnawiana na początku XX wieku i w końcu lat 70-tych. Od 1984 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Parafię założono tu w 1595 roku, pierwsza cerkiew (na obecnym miejscu) spaliła się w 1790 roku. W 1936 roku było tu 393 wiernych (wg innych źródeł 470 Ukraińców na 490 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

ZŁOCKIE

Злоцьке

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna Drewniana, wzniesiona 1873 roku przez budowniczego Kondracza w stylu zachodnio-łemkowskim, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Na cerkwi w 1947 roku lokalne władze komunistyczne umieściły napis: „Po zwycięstwie nad hitleryzmem polski rząd wysiedlił większość Łemków do USRR, pozostających wy-

wieziono na Ziemię Zachodnie Polski. 17.07.1947 roku”.

Miejscowość założona w XV wieku. W 1936 roku parafia liczyła 661 grekokatolików (wg innych źródeł było tu około 720 Ukraińców na 750 mieszkańców), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, spółdzielnia „Łemko” i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

ŻEGIESTÓW

Жегестів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archanieła parafialna Murowana z kamienia, zbudowana w 1920 roku w stylu bojkowskim na miejscu drewnianej z 1777 roku, dwukondygnacyjna, trzykopołowa, na planie krzyża, kryta blachą. Od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1909 roku parafia liczyła 720 wiernych, a w 1936 roku — 1020 (wg innych źródeł w 1936 roku było tu 930 Ukraińców na 1130 mieszkańców wsi). W czasie wojny organizowano tu obozy wychowawczo-wypoczynkowe dla dzieci ukraińskich.

NOWY SĄCZ

Новий Санч

Kościół rzymsko-katolicki; brak bliższych danych. Od końca

lat 1980-tych odprawia się tu msze w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (grekokatolickim).

Miejsce po cerkwi (kaplicy) grekokatolickiej parafialnej (d. ul. Kunegundy 8)

Była to kaplica murowana, w 1911 roku przebudowana z budynku czytelnicy „Proświta”, zniszczona później przez pocisk, zapewne podczas pierwszej wojny światowej. Do parafii należeli również wierni ze: Starego Sącza, Cyganowic, Zawady, Poręby Małej, Limanowej.

Bursy Obszestwa (towarzystwa) **Ruśka Bursa**, ul. Jagiellońska
Towarzystwo założyli i otworzyli bursę w 1898 roku okoliczni księża grekokatolicy. W 1900 roku na potrzeby bursy zakupiono dwa domy przy ul. Jagiellońskiej a w rok później zbudowano jeszcze jeden budynek. Obecnie o zwrot tych budynków starają się organizacje łemkowskie.

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe, ul. Lwowska 3
Zbiór kilkuset **ikon i rzeźb** sakralnych z cerkwi Zachodniej Łemkowszczyzny, **starodruki cerkiewne** z XVII-XIX wieku oraz największy w Polsce zbiór malowideł Nikifora Drewniaka (Krynickiego) złożony z około 300 akwarel i rysunków.

Sądecki Park Etnograficzny, ul. Kasprzaka 83 b

Prezentuje tradycje budowlane m.in. Łemków Zachodnich (**zagroda** z Kamienicy 1809 roku, **spichlerz** z Muszynki z XIX wieku, **zagroda** z Wierchomki Wielkiej XIX wieku), a w dziale etnograficznym kilka setek zabytków kultury materialnej i duchowej.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe ul. Szwedzka 2

Zasoby archiwalne z terenu Łemkowszczyzny Zachodniej.

W 1440 r. w kościele katolickim w Nowym Sączu odprawiał mszę będący w drodze na Sobór Florencki Metropolita Kijowski Izydor.

W 1900 roku urodził się tu (zapisany w metrykach w pobliskiej wsi Maciejowa) prof. Włodzimierz Kubijowicz — najznakomitszy ukraiński geograf, pracownik naukowy UJ w Krakowie, autor „Atlasu Ukrainy”, podręcznika „Geografia Ukrainy”, w czasie II wojny światowej przewodniczący Ukraińskiego Centralnego Komitetu w Krakowie, a po wojnie główny redaktor dziesięciotomowej „Encyklopedii Ukrainoznawstwa”, wydanej w wersji ukraińskiej i angielskiej. Encyklopedia stanowiła cenne źródło podczas opracowywania niniejszej książki.

W 1936 roku istniejąca tu parafia grekokatolicka liczyła 180 wiernych (wg. innych źródeł żyło tu ok. 300 Ukraińców), działała filia towarzystwa „Proświta” i powiatowy związek ukraińskich spółdzielni. W tymże roku na terenie całego powiatu

mieszkało ok. 27 300 Ukraińców na 38 500 mieszkańców.

Gmina Piwniczna WIERCHOMLA WIELKA

Вірхомля Велика

Cerkiew grekokatolicka parafialna p.w. św. Michała Archanioła Drewniana, wzniesiona w 1821 roku, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1936 roku parafia grekokatolicka liczyła 2125 wiernych (w tym 377 w Wierchomli Małej; wg innych danych (z 1938 roku) wszyscy mieszkańcy wymienionych wsi w liczbie odpowiednio 1660 i 420 byli Ukraińcami. W obu wsiach działały szkoły z ukraińskim językiem nauczania.

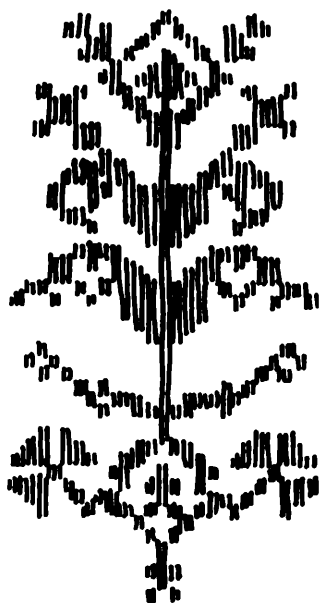
ZUBRZYK

Зубрук

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Łukasza Apostoła, filia parafii Żegiestów Murowana, zbudowana w 1885 roku w stylu zachodnio-łemkowski, otoczona murem. Po 1947

roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wymaga remontu.

W 1936 roku parafia grekokatolicka liczyła 325 wiernych (na około 350 mieszkańców wsi).



REJON GORLICKI

GORLICE

Горлиці

Dom Zgromadzenia Sióstr Bazylianek obrządku bizantyjsko-ukraińskiego p.w. Przemienienia Pańskiego, ul. Gwardii Ludowej 47

W **kaplicy** klasztornej od 1985 roku odprawiane są msze święte w obrządku bizantyjsko-ukraińskim, mieści się tutaj Kuria Prowincji tego zgromadzenia.

Ruska Bursa, ul. Sienkiewicza 24

Mieści się w jednopiętrowym budynku, powołana została w 1908 roku przez księży grekokatolickich przy współudziale zamożnych chłopów ukraińskich, dla ukraińskiej młodzieży uczącej się w miejscowych szkołach. Obecnie o odzyskanie budynku starają się organizacje łemkowskie.

W okolicy Gorlic, w kierunku północnym i południowym od miasta znajdują się liczne **cmentarze** wojenne z początku 1915 roku, na których spoczywają polgli żołnierze Ukraińcy, walczący zarówno po stronie rosyjskiej jak i austriackiej.

Ucrainiana

Muzeum Regionalne PTTK, ul. Wąska 1

Zbiory etnograficzne z Łemkowszczyzny Zachodniej, materiały księdza Wojciecha Michny (1820-93) dotyczące stosunków etnicznych i wyznaniowych Galicji oraz Towarzystwa Opieki nad Żabykami.

W 1938 roku w południowej części powiatu gorlickiego mieszkało 27 240 Ukraińców (Łemków). W zamieszkałych przez nich wsiach liczba Polaków i Żydów była minimalna (razem ok. 2000 osób). Obecnie w Gorlicach mieszka ok. 60 rodzin ukraińskich (na 30 tysięcy ludności). Znajduje się tutaj siedziba Związku (Objednania) Łemków w Polsce.

Gmina Gorlice

BIELANKA

Білянка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki Matki Boskiej, filia parafii Leszczyny

Drewniana, zbudowana w 1773 roku, w stylu łemkowskim, z kopułą nad wieżą; częściowo spalona, w 1947 roku remontowana, po 1947 roku opuszczona, a od 1984 roku użytkowana jako prawosławna. Od 1990 roku, w co drugą niedzielę, odprawiane są w cerkwi nabożeństwa także w obrządku bizantyjsko-ukraińskim. Kopuły odznaczono nad nawą i prezbiterium

podczas remontu ukończonego w 1991 roku. Wewnątrz znajduje się **polichromia** z 1934 roku pędzla O.Iwaszkowa oraz kompletny **ikonostas**, zapewne z 1783 roku. Cerkiew otoczona jest drewnianym ogrodzeniem. We wsi zachowały się drewniane chaty łemkowskie.

W 1938 roku parafia liczyła 624 wiernych (wg innych danych 495 Ukraińców na 520 mieszkańców wsi), istniała tu jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania. W latach 50-tych i 60-tych wróciło z wygnania kilkanaście rodzin ukraińskich, założono działający do dziś zespół pieśni i tańca "Łemkowyna" prowadzony przez braci Trochanowskich. Ludność wsi przechowuje dość powszechnie ludowe stroje.

SZYMBARK

Долину

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, w południowej części wsi zwanej Doliny lub Wola Szymborska

Drewniana, zbudowana w stylu łemkowskim, z kruchtą dobudowaną w 1856 roku, dwudzielna, jednokopułowa, po 1947 użytkowana sporadycznie przez kościół rzymsko-katolicki, wymaga remontu. Obok cerkwi krzyż postawiony w 1938 roku z okazji 950-lecia Chrztu Rusi Kijowskiej Ukrainy).

W 1938 roku mieszkało tu 430 Ukraińców (na 2650 mieszkańców Szymbarku), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania. Niedługo za wieś "ruską" uważany był także przysiółek Szklarki.

Gmina Sękowa

BANICA

Баниця

Kaplica prawosławna, 200 m powyżej schroniska studenckiego Drewniana, o prostej konstrukcji, wzniesiona zapewne ok. 1930 roku; obecnie w ruinie.

W 1938 roku wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie około 270 byli Ukraińcami. Obecnie istnieją jeszcze we wsi dwie chaty, lecz brak stałych mieszkańców.

BARTNE

Бортне

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1842 roku w stylu zachodnio-łemkowskim, kryta gontem, nieszalowana, wieża wzniesiona zapewne w XVIII wieku, gruntowne prace konserwatorskie przeprowadzono w latach 1968-70. Obecnie mieści

się tu filia Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu. Zachowany **ikonostas** i inne części wyposażenia z różnych cerkwi m.in. **19 ikon** z cerkwi w Bodakach, odrzwia z cerkwi w Nieznajowej. Świątynia nigdy nie posiadała wewnątrz polichromii, w latach 60-tych odtworzono natomiast malowidła na ścianach zewnętrznych.

Cerkiew prawosławna p.w. ss. Kosmy i Damiana

Drewniana, wzniesiona w 1928 roku, trykopolowa bez wieży, obecnie użytkowana znowu jako prawosławna. Wewnątrz współczesne wyposażenie oraz pochodzący z Chełmszczyzny **ikonostas**. Obok cerkwi budynek plebanii.

Cmentarz grekokatolicki, blisko cerkwi prawosławnej

Założony w 1877 roku, znajduje się na nim ponad **20 krzyży** kamiennych, wykonanych przez miejscowych kamieniarzy.

We wsi znajdują się jeszcze **dwa cmentarze**, wojenny i choleryczny (100 m poniżej cerkwi) z 1873 roku.

Spichlerz kamienny z I połowy XIX wieku, należący niegdyś do zabudowań plebanii. Wewnątrz zbiory kamieniarzki lemkońskiej.

We wsi zachowały się drewniane **chaty lemkońskie** i **kilkanaście krzyży** kamiennych tzw. talerhofs-kich, wystawionych po 1918 roku.

W Bartnem urodzili się dwaj grekokatolicki biskupi przemyscy: w 1796 roku Tomasz Polański, a w 1843 roku Juliusz Pelesz. Przez 20 lat proboszczem grekokatolickim był tu Włodzimierz Chylak (1843-93), w swoim czasie bardzo popularny pisarz zwany lemkońskim Kraszewskim (publikował pod pseudonimem Jeromin Anonim) W 1938 roku mieszkało tu 265 grekokatolików i 738 prawosławnych Ukraińców, istniała dwuklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania oraz dwie czytalnie im. M. Kaczkowskiego. Wieś była ośrodkiem kamieniarzki lemkońskiej, której dzieła można do dziś oglądać we wsi i okolicy. W latach 60-tych powróciło tu z wygnania kilkanaście rodzin ukraińskich, posiadają one bogate zbiory etnograficzne. Bartne jest ostatnio miejscem kilkakrotnie organizowanej imprezy plenerowej p.n. „Watra Łemkiwska”.

BODAKI (do 1948 roku Przegonina)

Bodaku

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, filia parafii Bartne Drewniana, zbudowana w 1902 roku w stylu lemkońskim. Wyposażenie wnętrza przekazano do muzeum (cerkwi) w Bartnem. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cerkiew prawosławna p.w. św. Dymitra, filia parafii w Bart-

nem, na zachód w stosunku do poprzedniej

Drewniana, trójdzielna, wzniesiona w 1934 roku, obecnie prawosławna.

Obok starszej cerkwi, grekokatolickiej, **cmentarz** z licznymi kamiennymi nagrobkami wykonanymi przez miejscowych kamieniarzy.

We wsi zachowało się **kilkanaście kamiennych kapliczek** z XIX i XX wieku oraz wiele tradycyjnych **chat drewnianych** z tego samego okresu.

Wieś istniała już w 1581 roku. W 1936 roku mieszkało tu 271 grekokatolików i 154 prawosławnych. Obecnie wraz z przysiółkami Przegoniną i Pstrążnym wieś liczy około 45 zagród zamieszkanych przez 162 osoby, w tym Łemków, którzy powrócili tu ostatnio z wygnania (wysiedlono ich w 1947 roku).

CZARNE

Чорне

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna

Drewniana, zbudowana w 1789 roku w stylu zachodnio-łemkowskim, po 1947 roku przejęta przez Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu, nie użytkowana i zdewastowana. W 1991 roku zabrano do skansenu w Nowym Sączu, celem konser-

wacji, **ikonostas** z 1895 roku. Obok cerkwi **cmentarz** z interesującymi **krzyżami i figurami**, z których część jest dziełem Iwana Szatyńskiego z Rozstajnego.

Cmentarz z I wojny światowej, na północ od cerkwi

Na terenie wsi znajduje się wiele **krzyży i kapliczek** przydrożnych.

Wieś istniała w 1665 roku. W połowie XIX wieku czynna tu była tzw. trywialna szkoła. W 1927 roku parafia grekokatolicka w całości przeszła na prawosławie, w 1936 roku liczyła około 300 wiernych; istniała tu jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Po 1944 roku mieszkańców wsi wysiedlono do ZSRR, a pozostałe 9 rodzin w 1947 roku w okolice Wrocławia. Obecnie na miejscu wsi stoi kilka zagród i funkcjonuje Państwowe Gospodarstwo Rolne.

DŁUGIE

Довге

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej (w 1936 roku prawosławnej — filii parafii w Radocynie), drewnianej, zbudowanej w 1898 roku, zachowały się jedynie fundamenty. W 1936 roku stan cerkwi był już zły, niemniej istniała jeszcze w 1955 roku.

We wsi znajdują się nieczynne **cmentarze**: grekokatolicki i wojen-

ny z I wojny światowej oraz wiele **kamiennych krzyży i kapliczek**, ostatnio poddawanych restauracji.

W 1936 roku mieszkało tutaj około 190 prawosławnych Ukraińców. Po 1947 roku wieś przestała w ogóle istnieć.

KRZYWA (do 1949 roku Krywa)

Крива

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana

Drewniana, zbudowana w 1924 roku w stylu bojkowskim; wewnątrz w nawie głównej trzyczęściowe balkony dla chóru. Obecnie cerkiew użytkowana jest przez kościół rzymsko-katolicki. Częściowo zachowało się dawne wyposażenie. Obok cerkwi **cmentarz grekokatolicki** z ciekawymi nagrobkami i zbiorowa mogiła żołnierska z 1915 roku.

We wsi znajdują się **dwie figury** (jedna z nich z 1901 roku), a tuż za wsią **żeliwny krzyż** z 1897 roku.

W 1936 roku wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 215 należeli do parafii grekokatolickiej, istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, parafialna czytelnia i spółdzielnia „Zhoda”.

LIPNA

Липна

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1885 roku (od 1927 roku prawosławnej) filii parafii w Czarnem, zniszczonej po 1955 roku. Zachowały się jedynie ślady fundamentów.

We wsi są **dwa cmentarze**, jeden grekokatolicki, drugi z czasów I wojny światowej.

Zachowane jeszcze kamienne **krzyże przydrożne i figury** wykonane były zapewne w Bartnem.

Wieś istniała w 1665 roku. W 1938 roku żyło tu 130 Łemków i istniała jednoklasowa dwujęzyczna szkoła. Po 1947 roku wieś przestała w ogóle istnieć.

MAŁASTÓW

Маластів

Cerkiew grekokatolicka, parafialna p.w. ss Kosmy i Damiana Murowana, wzniesiona w 1805 roku, w stylu łemkowskim z dużymi wpływami łacińskimi. Dopiero w roku 1864 dobudowano kopuły, odsunięto ołtarz, postawiono ikonostas. Po 1947 roku cerkiew użytkowana jest przez kościół rzymsko-katolicki, wewnątrz zachowane boczne części ikonostasu i ołtarze.

W 1938 roku było tutaj około 500 mieszkańców grekokatolików, istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia parafialna, oraz znajdowały się tu ruiny dwustuletniej cerkwi drewnianej. Obecnie wieś zamieszkuje 390 osób.

MĘCINA WIELKA

Мащина Велика

Cerkiew grekokatolicka parafialna p.w. ss. Kosmy i Damiana Drewniana, zbudowana w 1807 roku w stylu łemkowskim, w 1930 roku gruntownie przebudowana, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. W 1986 roku usunięto wzniesione w okresie międzywojennym kopuły, jednakże wewnątrz zachowało się oryginalne wyposażenie, w tym **fragmenty ikonostasu**.

Kaplica grekokatolicka, na przełęczu od strony Męciny Małej (wyznacza granicę Łemkowszczyzny)

Murowana, tynkowana, dach w formie kopuły, kryty blachą.

Cmentarz grekokatolicki, 100 m na północny wschód od cerkwi. Na cmentarzu znajduje się mogiła z czasów I wojny światowej.

Wieś powstała w XIV wieku; w 1936 roku było tu 447 grekokatolików (wg. innych źródeł 490 Ukraińców na 640 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa szkoła z ukra-

ińskim językiem nauczania i czytelnia parafialna. Obecnie jest tu około 90 zagród z 400 mieszkańcami. W sąsiedniej wsi Wapienne, należącej w 1938 roku do parafii w Męcinie Wielkiej, było przed wojną 460 grekokatolików, działała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Obecnie mieszka tu kilka rodzin łemkowskich.

NIEZNAJOWA

Незнаєва

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej (od 1928 roku prawosławnej), drewnianej, w stylu łemkowskim, zbudowanej w 1780 roku p.w. ss. Kosmy i Damiana, filii parafii w Czarnem. Cerkiew stała na zachodnim brzegu potoku Zawoja — 500 m od jego ujścia do Wisłoki. Po 1947 roku opuszczona; w roku 1964 zawaliła się wieża, a do ostatecznego zniszczenia cerkwi w latach 70-tych przyczynili się więźniowie obsługujący okoliczne Państwowe Gospodarstwa Rolne. Portal i belki stropowe przeniesiono do cerkwi w Bartnem. Obok cerkwi **cmentarz grekokatolicki** z kilkunastoma zachowanymi nagrobkami, wśród których znajduje się **nagrobek** z 1911 roku z podpisem autora, rzeźbiarza Iwana Szatyńskiego.

W 1936 roku było tu 220 prawosławnych i 8 grekokatolików, istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. W 1945 roku tutaj Ukraińców wysiedlono do ZSRR. Obecnie brak stałych mieszkańców.

OWCZARY (d. Rychwałd)

Рухвалд

Cerkiew grekokatolicka parafialna p.w. Opieki MB, w górnej części wsi, 2 km od pętli autobusowej

Drewniana, zbudowana w 1653 roku w stylu łemkowskim, prezbiterium i zakrystia z 1701 roku, wieża z 1783 roku, zbudowana przez cieśli Dymitra Dekowekina i Teodora Rusinka z Biesiadki, nowy babiniec poszerzony w 1870 roku; wielokrotnie remontowana, ostatnio w latach 1980-tych przywrócono jej pierwotny wygląd, jest kryta i szalowana gontem, tylko górne części bań pokryto miedzianą blachą. Obecnie kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachował się **ikonostas** z XVII-XVIII wieku i **polichromia** z 1938 roku. 400 m na wschód od cerkwi znajdują się dwa zaniedbane **cmentarze**: grekokatolicki i wojenny z 1915 roku.

W 1938 roku było tu 1050 grekokatolików (wg innych źródeł 1120 Ukraińców na 1160 mieszkańców wsi), istniała dwujęzyczna,

dwuklasowa szkoła i spółdzielnia „Zhoda”. Obecnie wieś liczy tylko 274 mieszkańców.

PEŤNA

Пантна

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, filia parafii Małas-tów

Murowana, zbudowana w 1916 roku na planie krzyża greckiego, z kopułą pośrodku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, a od 1968 roku odprawia się tu również msze święte w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (grekokatolickim) o godz. 16.00; dojeżdża ksiądz z Komańczy. Wewnątrz **ikonostas**, przed wejściem drewniana **dzwonnica** z ok. 1700 roku, kryta gontem i zwieńczona oryginalnym krzyżem, jest ona pozostałością po poprzedniej drewnianej cerkwi z tego samego okresu, rozebranej ok. 1935 roku. Obok **cmentarz** przycerkiewny z wieloma **nagrobkami** (głównie kamiennymi), sprzed 1947 roku, czynny.

W 1936 roku wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 780 byli Ukraińcami, istniała dwujęzyczna dwuklasowa szkoła, spółdzielnia „Łemkowska Ziemia” i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Obecnie we wsi jest tylko 40 zagród (przed wojną ponad 100), połowę mieszkańców stanowią Łemkowie.

ROPICA GÓRNA

(do 1949 roku Ropica Ruska)

Ропиця Руська

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola, filia parafii w Małastowie

Drewniana, zbudowana w 1819 roku w stylu łemkowskim, kryta gontem. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wnętrze odnowiono w 1967 roku, odbudowa i przywrócenie pierwotnego stanu nastąpiło w 1985 roku. We wsi zachowały się drewniane chaty łemkowskie.

Wies istniała już w 1581 roku. W 1938 roku żyło tu około 730 Ukraińców (na 800 mieszkańców wsi), działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła, spółdzielnia „Łemko”, towarzystwo „Proświeta” i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

WOŁOWIEC

Воловець

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, filia parafii w Krzywej Drewniana, zbudowana w 1880 roku (lub w XVIII wieku) w stylu łemkowskim. Po 1947 roku opuszczona i zdewastowana, remonto-

wana w latach 60-tych (powstało nowe prezbiterium).

W 1927 r. parafia przeszła na prawosławie, obecnie cerkiew ponownie prawosławna (zapewne od lat 1960-tych), filia parafii w Bortnem. **Miejsce** po **cerkwi prawosławnej** (poniżej cerkwi grekokatolickiej), która stała tutaj w latach 1938-55, dopóki nie została rozebrana na polecenie dyrekcji miejscowego PGR.

Cmentarz grekokatolicki, stary, na wschód od cerkwi Zachowanych kilkanaście kamiennych **nagrobków** oraz **dwie figury** Matki Boskiej (jedna z 1903 roku); cmentarz zamknięty w 1920 roku.

Cmentarz grekokatolicki, nowy, 200 m na północ od cerkwi Zachowanych kilkanaście kamiennych **nagrobków** z lat 20-tych i 30-tych; obecnie czynny.

Wies istniała już w 1581 roku. W 1927 roku przeszła na prawosławie.

W 1936 roku było tu 665 prawosławnych i 31 grekokatolików (wg. innych danych 805 Ukraińców na 810 mieszkańców wsi), istniała tu jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania. W 1945 roku większość ludności wywieziono do ZSRR, pozostających 14 rodzin ukraińskich przesiedlono na ziemie zachodnie; część tych ostatnich powróciła z wygnania do wsi rodzinnej po 1956 roku. Obecnie wies zamieszkuje kilkanaście rodzin łemkowskich (42 osoby).

Gmina Uście Gorlickie BANICA koło Izb

Баниця

Cerkiew (kaplica) grekokatolicka parafialna p.w. ss. Kosmy i Damiana

Murowana, wzniesiona przed 1798 rokiem, gruntownie przekształcona w 1898 roku, odnowiona w 1922 i 1966 roku, reprezentuje styl cerkwi zachodnio-łemkowskich. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **ikonostas** z XVIII wieku oraz zachowana znaczna część pierwotnego wyposażenia cerkwi. Obok cerkwi **plebania**.

W 1936 roku było tu 156 grekokatolików (wg innych źródeł wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 570 osób byli Ukraińcami), istniała jednoklasowa dwujęzyczna szkoła.

BIELICZNA

Білична

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała, filia parafii w Izbach Murowana wzniesiona ok. 1792 roku, klasycystyczna. Od lat 30-tych prawosławna, filia parafii w Izbach. Po 1947 roku cerkiew zrujnowana. Zrekonstruowana w 1985 roku staraniem proboszcza rzymsko-katolickiego z Banicy.

Cmentarz grekokatolicki, na północny-zachód od cerkwi Nieczynny; brak bliższych danych.

Wież została założona na prawie wołoskim w 1595 roku. W 1936 roku wszyscy mieszkańcy wsi (około 230) byli Ukraińcami, w tym ok. 200 prawosławnych. Po 1947 roku wieś przestała w ogóle istnieć.

BLECHNARKA

Бліхнарка

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Kosmy i Damiana, filia parafii Wysowa

Murowana, zbudowana w 1801 roku w stylu zachodnio-łemkowskim. Obecnie prawosławna, filia parafii w Hańczowej. Opuszczona w latach 1948-58 (zajęta wówczas na pomieszczenie dla owiec), następnie remontowana. Wewnątrz zachowane **polichromie** oraz **ikonostas** z 1865 roku, rzeźbiony przez Atanasa Wańko, malowany przez Wasyla Pawlikowskiego.

Cmentarz grekokatolicki, 200 m na zachód od cerkwi Brak bliższych danych.

We wsi zachowała się **kapliczka** z końca XIX wieku, cztery **krzyże** (dwa żeliwne i dwa z piaskowca).

W 1936 roku było tu około 400 grekokatolików (wg innych danych 435 Ukraińców na 450 mieszkańców wsi), działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła.

BRUNARY WYŻNE

Брунари Вижні

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola, parafialna Drewniana, zbudowana w 1797 roku (na miejscu poprzedniej z 1620 roku), rozbudowana w 1831 roku w stylu zachodnio-łemkowski, kryta gontem, otoczona murem z kamienną bramką. Obecnie kościół rzymsko-katolicki; wewnątrz zachowane **polichromie** i **ikonostas**, wszystko wykonane przez Antoniego i Józefa Bogdańskich w 1898 roku.

Wież została założona w 1335 roku. W 1936 roku w Brunarach Wyżnych mieszkało 415 Ukraińców (na 440 ogółu mieszkańców), a w Brunarach Niżnych odpowiednio 455 na 510. W obu wsiach były jednoklasowe, dwujęzyczne szkoły. Do parafii należała też wieś Jaskowa z 330 mieszkańcami. Obecnie w Brunarach jest około 110 zagród i 850 mieszkańców.

CZARNA

Чарна

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, filia parafii Brunary Wyżne Drewniana, zbudowana w 1764 roku w stylu zachodnio-łemkowski, prezbiterium i **polichromia** wnętrza z I połowy XIX wieku (może z 1823 roku); po 1947 roku

użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. **Polichromie** wnętrza oraz ludowy **ikonostas** zachowały się.

Wież założona została około 1574 roku. W 1938 roku wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie około 510 byli grekokatolikami, istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Obecnie jest tu zaledwie 30 zagród.

CZERTYŻNE

Чертужне

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1791 roku, (filii parafii Banica) — pozostał po niej jedynie **krzyż** na skraju łąki, nad potokiem. Cerkiew rozebrano zapewne po to, by uzyskać materiał do budowy kaplicy w Starej Wsi. Część wyposażenia dawnej cerkwi znajduje się w cerkwi w Banicy. **Cmentarz grekokatolicki**, 200 m na zachód od miejsca po cerkwi Zachowane jedynie resztki nagrobków.

Wież powstała w 1584 roku. W 1936 roku żyło tu około 180 grekokatolików. Po wysiedleniu Ukraińców z 1947 roku wieś przestała w ogóle istnieć.

GŁADYSZÓW

Гладушів

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Wniebowstąpienia Jezusa Chrystusa (wg innych źródeł p.w. św. Michała Archaniola)

Drewniana, zbudowana w 1940 roku w stylu huculskim na miejscu poprzedniej, spalonej w 1914 roku. Po 1947 roku przejęta przez kościół rzymsko-katolicki. Od 1985 roku służy obrządkowi bizantyjsko-ukraińskiemu (grekokatolickiemu). Wokół cerkwi **cmentarz**.

Kaplica grekokatolicka p.w. Jana Chrzciciela, po przeciwnej stronie drogi

Drewniana, zbudowana w 1856 roku, jednoprzestrzenna, w latach 1914-40 używana jako cerkiew, po 1947 roku zamknięta, obecnie prawosławna.

We wsi zachowały się długie drewniane **chaty łemkowskie**, stojące prostopadle do drogi, nie zaś, jak w innych wsiach łemkowskich, równoległe do niej.

W 1936 roku mieszkało tu 630 Ukraińców (na 670 ogółu mieszkańców wsi), czynna była jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Po 1956 roku powróciło z wygnania kilkanaście rodzin ukraińskich. Obecnie jest tu ok. 100 gospodarstw z 430 mieszkańcami.

HAŃCZOWA

Ганчова

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna

Drewniana, zbudowana w 1871 roku (lub w połowie XIX wieku) w stylu zachodnio-łemkowskim, szalowana i kryta gontem. W latach 1947-58 w cerkwi mieścił się magazyn miejscowego PGR. W latach 60-tych odnawiana, obecnie użytkowana jako prawosławna. Zachował się piękny **ikonostas** z końca XIX wieku, wykonany przez Antoniego, Michała i Zygmunta Bogdańskich. Obok cerkwi nowa **plebania**.

Cmentarz grekokatolicki, w pobliżu technikum hodowlanego

Zapewne czynny, brak bliższych danych.

Kamienny **obelisk** postawiony w 1938 roku z okazji 950-lecia Chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy). We wsi znajdują się **trzy kapliczki** z XIX wieku.

Wież istniała już w 1480 roku. W 1938 roku mieszkało tu 770 grekokatolików (wg innych danych 820 Ukraińców na 870 wszystkich mieszkańców wsi), istniała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia im. M. Kaczkowskiego i spółdzielnia „Samopomoc”. Po 1956 roku powróciło tu z wygnania kilkanaście rodzin ukraińskich. Obecnie jest tutaj ok. 70 zagród z 570 mieszkańcami.

W Hańczowej odbyła się w 1983 roku pierwszą imprezą plenerową „Łemkiwska Watra”.

IZBY

Cerkiew grekokatolicka p.w. Łukasza Apostoła, parafialna Murowana, zbudowana w 1888 roku w stylu zachodnio-łemkowski, tynkowana, kryta blachą, otoczona kamiennym murkiem z bramą; do I wojny światowej znajdował się tu wielki dzwon z 1325 roku. Po 1947 roku cerkiew opuszczona, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowany niekompletny **ikonostas** wykonany ok. 1888 roku przez Antoniego i Michała Bogdańskich.

Miejsce po drewnianej cerkwi prawosławnej, 150 m na południe od grekokatolickiej, zbudowanej w latach 30-tych, a rozebranej ok. 1957 roku.

Na początku obecnego stulecia około jedna piąta mieszkańców wsi wyjechała w celach zarobkowych do Ameryki. W latach 30-tych parafia przeszła na prawosławie i liczyła ok. 800 wiernych (z Bielicką ok. 1000, wg innych danych we wsi w 1938 roku było 720 mieszkańców, w tym 680 Ukraińców), istniała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła. Obecnie jest tutaj 25 zagród ze 140 mieszkańcami.

KLIMKÓWKA

Климківка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna Murowana, zbudowana w 1914 roku w oryginalnym kształcie z pięcioma kopułami. W związku z tym, że okolice wsi mają być zalane wodami projektowanego zbiornika wodnego, w 1985 roku cerkiew przeniesiono na wyżej położone miejsce w tej samej wsi. Dokonały tego władze kościelne — rozbierając cerkiew, a z uzyskanego materiału budując mały murowany **kościółek** o zmienionej bryle z dwiema kopułami. Przeniesiono również **ikonostas**, przy czym wiele ikon zaginęło.

Kaplica cmentarna grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP Drewniana, wzniesiona w 1754 roku jako parafialna cerkiew grekokatolicka, rozebrana w 1914 roku w związku z budową nowej, murowanej. Zachowane prezbiterium przeniesiono na obecną miejsce.

Wież istniała już w 1435 roku. W 1938 roku było tutaj 510 Ukraińców (na 620 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. W związku z budową zbiornika wodnego mieszkańców wsi wysiedlono, a domy rozebrano. Nowe zabudowania powstają w rejonie przełęczy na północny-zachód od dawnej wsi.

KONIECZNA

Конечна

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Wasyla Wielkiego, od 1800 roku filia parafii w Żdyni Drewniana, zbudowana po I wojnie światowej na miejscu poprzedniej z 1769 roku, spalonej; wzniesiona w stylu łemkowskim z oryginalnymi kopułami. Obecnie użytkowana jako prawosławna. Obok cerkwi **cmentarz** z częścią zachowanych **nagrobków**. We wsi zachowały się drewniane **chaty łemkowskie**.

Wież istniała już w 1581 roku, w 1769 roku czynna była tu szkoła. W 1936 roku mieszkało tu 335 grekokatolików (wg innych danych 370 Ukraińców na 390 ogółu mieszkańców wsi). Obecnie jest tutaj około 20 gospodarstw z 66 mieszkańcami. Planuje się otwarcie przejścia granicznego.

KUNKOWA

Кунькова

Cerkiew grekokatolicka p.w. Łukasza Apostoła, filia parafii Leśzczyny Drewniana, zbudowana w 1868 roku w stylu zachodnio-łemkowskim, kryta blachą, szalowana gontem. Obecnie prawosławna, filia

parafii w Bielance. Obok cerkwi **drewniana bramka**.

W 1936 roku mieszkało tu 393 grekokatolików (wg innych źródeł wszyscy mieszkańcy byli Ukraińcami), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Obecnie wieś zamieszkała jest przez Łemków, którzy powrócili tutaj z wygnania po 1956 roku. Kontynuują oni tradycję wyrabiania różnych przedmiotów z drewna.

KWIATÓŃ

Квятонь

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, filia parafii w Uściu Ruskim Drewniana, wzniesiona w 1811 roku (lub w II połowie XVIII wieku) w stylu zachodnio-łemkowskim, szalowana i kryta gontem, o smukłej sylwetce. Wielokrotnie remontowana (ostatnio w 1991 roku), po 1947 roku opuszczona. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowany **ikonostas** wykonany przez Michała Bogdańskiego w 1904 roku, oraz **polichromia** z XVIII wieku. Cerkiew otoczona jest betonowym murem, wewnątrz którego zachowane **nagrobki** dawnego **cmentarza parcyckiewnego**.

Wies założona została w 1539 roku. W 1936 roku mieszkało tu 51 grekokatolików i 215 prawosławnych (wg innych danych 320 Ukraińców na 330 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Obecnie jest tu ok. 40 zagród i 180 mieszkańców.

LESZCZYNY

Ліщини

Cerkiew grekokatolicka p.w. Łukasza Apostoła, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1835 roku w stylu zachodnio-łemkowski. Odnawiana w 1909 i 1966 roku. Po 1947 roku opuszczona, obecnie prawosławna (zapewne od 1965 roku), filia parafii prawosławnej w Bielawce. Wewnątrz zachowany **ikonostas** z 1909 roku, wykonany przez Binacza. We wsi zachowało się kilka starych **chat łemkowskich**.

W 1936 roku było tu 473 grekokatolików (wg innych danych 410 Ukraińców na 420 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania. Obecnie wieś administracyjnie należy do Kunkowej.

ŁOSIE

Лосі

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Narodzenia NMP, filia parafii Klimkówka

Drewniana, zbudowana w 1810 (lub 1800) roku, powiększona w 1928 roku. Po 1947 użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, od 1968 roku służy również wyznawcom obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (grekokatolickiego). Wewnątrz cerkwi zachowana **polichromia** z 1935 roku wykonana przez Mikołaja Galanka. Cerkiew otoczona jest kamiennym murem, krytym gontem, w nim **brama-dzwonnica** murowana, zwieńczona trzema kopułami (z 1876 roku).

Wies znana od wieków z wyrobu smaru do wozów z miejscowej ropy naftowej, istniała już w 1359 roku. Na początku obecnego wieku około jedna trzecia mieszkańców wyjechała do Ameryki. W 1936 roku było tu 1230 Ukraińców na 1260 mieszkańców wsi. Obecnie we wsi mieszka około 60 rodzin ukraińskich (grekokatolickich).

NOWICA

Новиця

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna Drewniana, zbudowana w 1843 roku w stylu zachodnio-łemkowski. Odnawiana w 1927 i 1968 roku, obecnie służy znowu wier-

nym obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (grekokatolikom). Obok cerkwi drewniana **kapliczka**, szalowana gontem, odnawiana 1927 i 1968 r. Wewnątrz cerkwi **ikonostas** z końca XVIII wieku i **polichromia** z 1927 roku.

Kaplica grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, na granicy z Przyślupcem

Drewniana, zbudowana w 1889 roku, jednoprzestrzenna z przedścionkiem; w kaplicy tej odprawia się 28 sierpnia nabożeństwa odpustowe bizantyjsko-ukraińskie (grekokatolickie) związane z poświęceniem wieńca dożynkowego i **wody w źródle** przy kaplicy.

Pomnik

W lipcu 1990 roku odsłonięto podczas dorocznej imprezy "Lemkiwska Watra" **pomnik** ukraińskiego poety Bohdana Ihora Antonowicza (1909-37); pomnik ten ustawiono w miejscu nie istniejącej już plebanii grekokatolickiej, w której poeta urodził się jako syn księdza grekokatolickiego. Bohdan Antonowycz wydał m.in. zbiory poezji: „Prywitannia żyttia”, „Wesilla”, „Knyha Łewa” (ostatni zbiór, przetłumaczony na język polski, wydał w 1981 roku PIW).

W 1936 roku do parafii należało 830 wiernych (wg innych danych było tu 765 Ukraińców na 780 mieszkańców wsi). Po

1956 roku wróciło z wygnania kilkanaście rodzin ukraińskich.

PRZYSŁUP

Прислуп

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archanioła, od 1791 r. filia parafii Nowica

Drewniana, zbudowana w 1736 roku w stylu zbliżonym do zachodnio-łemkowskiego, oryginalna w kształcie, fundacji W. Chorążego z Makowiska, wykonana przez cieśli Pysora i Jajorskiego, gruntownie remontowana i przekształcona w XIX wieku, odnowiona w 1918 roku. Po 1947 roku opuszczona, następnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. W 1967 r. powstała tu ponownie parafia obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (grekokatolicka), która od 1984 roku objęła świątynię we własne użytkowanie. Cerkiew była gruntownie remontowana w 1980 roku; wewnątrz zachował się **ikonostas** z końca XIX wieku, przeniesiony tutaj z innej cerkwi i przemalowany.

Wieś powstała przed 1554 rokiem. W 1938 roku mieszkało tu 250 grekokatolików. Obecnie jest tu kilkanaście rodzin ukraińskich.

RADOCYNA

Радостина

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej (od 1931 roku prawosławnej), drewnianej, z 1898 roku, p.w. ss Kosmy i Damiana, zniszczonej zapewne po 1955 roku. Zachowały się jedynie fundamenty, ukryte w starym drzewostanie.

Cmentarz grekokatolicki, 100 m na południe od miejsca po cerkwi W północno-zachodnim narożniku kwatery z I wojny światowej.

Wies powstała przed 1665 rokiem. W 1839 istniała tu szkoła parafialna. W 1936 roku mieszkało w Radocynie 435 prawosławnych i 2 grekokatolików, działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Obecnie wies nie istnieje, znajduje się tutaj tylko leśniczówka i hotel robotników leśnych.

REGIETÓW (NIŻNY I WYŻNY)

Резюме

Kaplica grekokatolicka p.w. św. Michała (w Regietowie Niżnym). Drewniana, w 1938 roku była w złym stanie, obecnie prawosławna, filia parafii w Gładyszowie.

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej z 1865 roku p.w. św. Michała Archanioła, parafialnej (w Regietowie Wyżnym), drewnianej, prze-

niesionej w 1959 roku do Żółtki-
wki (woj. zamojskie), obok miejsca
po cerkwi — zachowany **cmen-
tarz** przycerkiewny.

Kaplica grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w XVIII wieku, w bardzo złym stanie (wcześniej było to prezbiterium cerkwi), obok **cm**entarz przycerkiewny, zniszczony.

Wies istniała już w 1665 roku. W 1819 roku czynna była szkoła parafialna. W czasie I wojny światowej 34 osoby wywieziono do austriackiego obozu koncentracyjnego w Talerhofie, gdzie troje zmarło. W 1938 roku na 860 mieszkańców było we wsi 835 Ukraińców, a w obu częściach wsi istniały jednoklasowe szkoły z ukraińskim językiem nauczania.

Obecnie Regietów Wyżny nie istnieje, a w Niżnym jest około 30 zagrod i 143 mieszkańców.

ROPKI

Ропки

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. Narodzenia NMP (filia parafii Hańczowa), zbudowanej w 1759 roku w stylu zachodnio-łemkowskim, remontowanej m.in. w 1801 i 1891 roku (kiedy to została ponownie poświęcona ze zmianą wyznania na prawosławne). W 1970 roku przejęta przez Muzeum Budownictwa

Ludowego w Sanoku, w 1979 roku została rozebrana w związku z zamiarem przeniesienia do skansenu. Wokół miejsca po cerkwi w kępie starych drzew zachowały się **resztki cmentarza** przycerkiewnego.

Wieś istniała już w 1581 roku. W 1938 roku mieszkało tu 384 grekokatolików (wg innych danych 420 Ukraińców na 430 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Obecnie jest tu zaledwie 27 stałych mieszkańców.

SKWIRTNE

Сквиртне

Cerkiew grekokatolicka p.w. śś. Kosmy i Damiana, filia parafii Regietów

Drewniana, zbudowana w 1837 roku (lub wcześniej) w stylu zachodnio-łemkowskim, remontowana w 1900 i 1967 roku, obecnie służy jako kościół rzymsko-katolicki. Przed cerkwią zachowana dawna **drewniana bramka** kryta gontem. Obok kilka kamiennych nagrobków dawnego cmentarza przycerkiewnego.

Cmentarz grekokatolicki, 200 m na północ od cerkwi
Zapewne czynny, brak bliższych danych.

Pomnik 950-lecia Chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy), 50 m na zachód od cerkwi

Wieś istniała w 1671 roku. W 1938 roku mieszkało tu 300 prawosławnych i 71 grekokatolików (wg innych danych ogółem 470 Ukraińców), czynna była jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania. Obecnie jest we wsi zaledwie 30 zagród i 105 mieszkańców.

SMEREKOWIEC

Смерековець

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola, parafialna
Murowana, zbudowana w 1818 roku w stylu zachodnio-łemkowskim, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **ikonostas** z 1889 roku, wykonany przez Karola Rózewicza z Sanoka oraz **polichromie**. Przed wejściem murowana brama — **dzwonnica**.

Wieś istniała przed 1581 rokiem. W 1859 roku była tu szkoła parafialna. W 1936 roku mieszkało 800 Ukraińców na 820 ogółu ludności wsi, istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Obecnie jest tylko 55 zagród i około 420 mieszkańców.

STAWISZA

Ставиша

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1818 roku p.w.

św. Dymitra, spalonej w 1966 roku. W 1983 roku na miejscu tym postawiono kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, 200 m w dół doliny
Zachowane dość licznie stare **nagrobki**; czynny.

Wież istniała w 1673 roku. W połowie XIX wieku czynna tu była gromadzka szkoła. W 1936 roku mieszkało w Stawiszy 687 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy wsi byli Ukraińcami), działała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania. Obecnie jest tutaj zaledwie 35 zagród i ok. 200 mieszkańców.

ŚNIETNICA

Снітниця

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra

Drewniana, zbudowana w 1755 roku w stylu zachodnio-łemkowski, gruntownie przekształcona w I połowie XIX wieku (przebudowano nawę kosztem babińca, przesunięto wieżę), kruchta zachodnia pochodzi z 1874 roku; cerkiew remontowano w 1963 roku. Obecnie służy jako kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowany **ikonostas** oraz **polichromia** pędzla Józefa Bogdańskiego.

Wież pochodzi z czasów Rusi Kijowskiej. W 1930 roku większość mieszkańców przeszła na prawosławie, skutkiem czego w 1938 roku było tu 564 prawosławnych, a grekokatolików 295 (wg innych danych w tymże roku na 930 mieszkańców wsi było 860 Ukraińców), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Obecnie znajduje się tutaj około 80 zagród i 450 mieszkańców.

UŚCIE GORLICKIE (do 1949 roku Uście Ruskie)

Усте Руське

Cerkiew grekokatolicka p.w.

św. Paraskewii, parafialna
Drewniana, wzniesiona w 1786 roku w stylu zachodnio-łemkowskim, szalowana gontem, kryta blachą, remontowana w XIX wieku i w latach 1960-63, otoczona kamiennym murem z murowanymi bramami krytymi gontem; po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, od 1967 roku służy również wyznawcom obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (grekokatolickiego).

Cmentarz grekokatolicki, przy szosie do Ropy, 300 m od cerkwi

Rok założenia nie znany, zachowane kamienne **nagrobki** i **kaplica** drewniana z 1879 roku.

Granitowy pomnik, w centrum wsi

Odstłonięty w 1963 roku przez ówczesne władze komunistyczne ku czci Łemków, poległych jakoby w szeregach GL i AL oraz domniemanych ochotników Armii Sowieckiej i Ludowego Wojska Polskiego.

Wieś założona w 1504 roku. Przed I wojną światową była tu czytelnia im. M. Kaczkowskiego i spółdzielnia „Zhoda”. W 1938 roku odbyły się tu wielkie uroczystości 950-lecia Chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy), mieszkało tu wówczas 417 prawosławnych i 327 grekokatolików (wg innych danych było 850 Ukraińców na 1160 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia im. M. Kaczkowskiego i spółdzielnia „Jednist”. Obecnie jest tu ledwie 15 rodzin ukraińskich. Na terenie całej gminy większość stanowili Łemkowie. Czynne jest obecnie koło Łemkowskiego Towarzystwa Ochrony Zabytków.

WYSOWA

Висова

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola, filia parafii Hańczowa

Drewniana, wzniesiona w 1779 roku, pierwotnie trójdzienla, obecnie dwudzielna, należy do parafii prawosławnej w Hańczowej; zachował się piękny ikonostas.

Kaplica p.w. Opieki NMP na górze Jawor, w lesie w pobliżu granicy państwowej

Drewniana, wniesiona w 1929 roku w miejscu objawienia się Matki Boskiej, otaczanym szczególnym kultem; uroczystości odprawiane są 12 lipca i 14 września.

Z Wysowej wywodził się ród Sembratowiczów, który dał wielu grekokatolickich księży i dwu metropolitów: Josyta i Sylwestra.

Wieś założona na prawie wołoskim przed 1437 rokiem. W 1938 roku mieszkało tu 743 grekokatolików (wg. innych danych 890 Ukraińców na 1020 ogółu ludności wsi), czynna była dwujęzyczna, dwuklasowa szkoła, czytelnia im. M. Kaczkowskiego, spółdzielnia „Jednist”; parafia przechowywała dwie skrzynie dokumentów dawnego grekokatolickiego dekanatu. W okresie międzywojennym powstało w Wysowej czynne do dziś uzdrowisko. Obecnie mieszka tutaj 650 osób.

ZDYNIA (d. Żdynia)

Ждиня

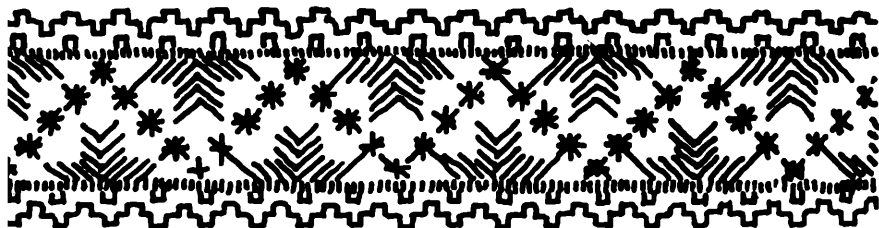
Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna

Drewniana, zbudowana w 1795 (lub 1786) roku w stylu zachodnio-łemkowskim, otoczona kamiennym murem, krytym gontem, w murze dwie bramy, główna

z nadbudowaną **dzwonnica**; po 1947 roku cerkiew użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki i parafię prawosławną w Gładyszowie. We wsi zachowały się drewniane **chaty łemkowskie**.

Wieś istniała w 1416 roku. Stąd pochodził Paweł Chylak, pierwszy Łemko, który wyemigrował do Ameryki w 1869 roku. W 1938 roku było tu 520 grekokatolików

(wg innych danych 650 Ukraińców na 730 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Do wsi należał przysiółek Łuk z 240 mieszkańcami. Obecnie w Żdyni jest tylko 215 mieszkańców, znaczna część z nich to Łemkowie. Od kilku lat, w drugiej połowie lipca, odbywa się tu festiwal „Łemkińska Watra”. Związek Łemków w Polsce planuje budowę Ośrodka Kultury Łemkowskiej.



WOJEWÓDZTWO KROŚNIEŃSKIE

Obejmuje rejony (dawne powiaty): gorlicki, jasielski, krośnieński, brzozowski, sanocki i leski z ustrzyckim.

REJON GORLIICKI

Gmina Lipinki

BEDNARKA

Боднарка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna
Murowana, zbudowana w 1900 roku, zamiast babinca — dwie wieże, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok **krzyż drewniany** z 1938 roku, wystawiony na pamiątkę 950-lecia chrześcijaństwa na Ukrainie.

Cmentarz grekokatolicki, po drugiej stronie drogi
Na nim wydzielona kwatery z czasów I wojny światowej; brak bliższych danych.

Wies istniała w 1401 roku, lokowano ją na prawie włoskim. W 1936 roku było tu 770 grekokatolików (na 1020 mieszkańców wsi), funkcjonowała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia: "Proświty" oraz im. M. Kaczkowskiego. Obecnie wieś liczy ok. 400 mieszkańców.

ROZDZIELE

Розділля

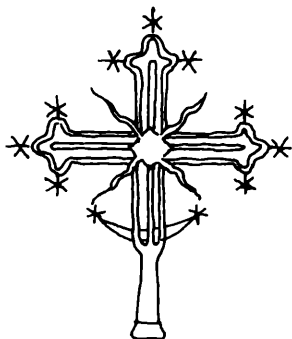
Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna
Murowana, zbudowana w 1786 roku, oryginalna, w mieszanym stylu, fundowana przez ziemianina Ewarysta Kurapatnickiego, przebudowana w 1927 roku. Po 1947 roku przejęta przez kościół rzymsko-katolicki; od 1984 roku odprawia się tu również msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (niedziela godz 16.00). uczestniczy w nich ok. 25 rodzin — w tym z Wapiennego i Bednarki.

Cerkiew prawosławna (dawniej grekokatolicka p.w. Opieki NMP)

Drewniana, wzniesiona w 1785 roku, w 1985 roku przeniesiona tu ze wsi Serednica (gm. Olszanica). Jest to cerkiew trójdzienalna z szerokim okapem. Po 1947 roku stała opuszczona i zdewastowana. Obecnie korzysta z niej parafia prawosławna.

Cmentarz grekokatolicki, za szosą
Obecnie czynny.

Wieś istniała w 1581 roku. W 1938 roku żyło tu ok. 700 grekokatolików (na 730 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, spółdzielnia „Siłka Molczarska”, czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Obecnie jest tu ok. 300 mieszkańców.



REJON JASIELSKI

Gmina Dębowiec

WOLA CIEKLIŃSKA

Воля Цеклинська

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, drewnianej z 1776 roku (lub 1767 roku), rozebranej przed 1953 rokiem w celu przeniesienia na nowe miejsce; po przeniesieniu nie została zmontowana i uległa zniszczeniu.

W okolicy **trzy cmentarze** z czasów I wojny światowej, na których spoczywa również wielu Ukraińców, żołnierzy armii austriackiej i rosyjskiej.

W 1936 roku było tu ok. 380 grekokatolików, istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Do parafii należały miejscowości: Folusz (564 grekokatolików), Ceklin (35), Jasło (15).

JASŁO

Ясло

Ucrainiana

Muzeum regionalne, ul. Świerczewskiego 1

M.in. zbiory sztuki ludowej okolic miasta i rękopisy osób związanych z terenem jasielskim.

Archiwum (oddział WAP Rzeszów), ul. Śniadeckich 15
Akta dotyczące regionu jasielskiego.

W 1938 roku w południowej części powiatu jasielskiego mieszkało 8045 Ukraińców (Łemków).

Gmina Krempna

GRAB

Граб

Cmentarz grekokatolicki, za kaplicą rzymsko-katolicką
Zachowanych wiele kamiennych i żeliwnych **nagrobków** z przełomu XIX i XX wieku oraz **figura** z 1861 roku.

Na miejscu obecnej drewnianej kaplicy rzymsko-katolickiej, do 1952 roku stała drewniana **cerkiew grekokatolicka** p.w. ss. Kosmy i Damiana z 1809 roku, która spłonęła. We wsi znajduje się kilka starych **chyż** (chałup) **łemkowskich**, kamienne **kapliczki** oraz **krzyże przydrożne**, a także dwa cmentarze wojskowe.

Poza wsią do 1944 roku znajdowała się wzniesiona w latach 30-tych kaplica prawosławna.

Wież istniała w 1490 roku. W 1938 roku było tu 609 grekokatolików i 85 prawosław-

nych (na 720 mieszkańców wsi), funkcjonowała trzyklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia: „Proświty” oraz im. M. Kaczkowskiego. Część mieszkańców wsi Grab (Ukraińców) uniknęła wysiedlenia podczas akcji „Wisła”, przekradając się na Słowację. Obecnie mieszka tutaj kilkanaście rodzin łemkowskich.

CIECHANIA

Тиханя

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1790 roku p.w. św. Mikołaja, zniszczonej zapewne w 1945 roku. W kępie drzew zachowało się **kilka kamiennych krzyży**, pozostałość **cmentarza przycerkiewnego**.

Cmentarz grekokatolicki, powyżej miejsca po cerkwi
Zachowanych kilka **nagrobków**.
Kamienna kapliczka z 1906 roku.

Wież istniała już w XVI wieku. W 1914 roku spalona została przez armię austriacką. W 1928 roku część wiernych przeszła na prawosławie, dlatego też w 1936 roku było tu 253 grekokatolików i 131 prawosławnych. Zbudowano wówczas cerkiew prawosławną. Wieś została zniszczona w 1945 roku, mieszkańców wysiedlono do ZSRR. Obecnie wieś w ogóle nie istnieje.

KOTAŃ

Котань

Cerkiew grekokatolicka p.w. śś. Kosmy i Damiana, filia parafii Krempna

Drewniana, zbudowana w 1782 lub 1841 roku, w stylu zachodnio-łemkowskim, zwieńczona szczególnie misternymi **żelaznymi krzyżami**. Po 1947 roku nieczynna, remontowana gruntownie w 1963 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Na **cmentarzu** przycerkiewnym urządzono ostatnio lapidarium odnalezionych w okolicy 22 **nagrobków**, wykonanych przez kamieniarzy z Bartnego. Teren ten otacza drewniane ogrodzenie na kamiennej podmurówce z bramką krytą gontem. Drugą cerkiew, starszą, rozebrano w latach 1950-tych. Ikony z obu cerkwi znajdują się w Muzeum na zamku w Łańcucie, dzwon i żyrandol w Deszniczy.

Wies istniała w 1581 roku. W 1936 roku mieszkało tu około 240 grekokatolików i 300 prawosławnych (wg innych danych 350 Ukraińców), istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Po 1956 roku powróciło tu z wygnania kilkanaście rodzin lemkowskich.

KREMPNA

Кремпа

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana

Drewniana, zbudowana w 1782 roku (lub wcześniej) w stylu zachodnio-łemkowskim, gruntownie remontowana w 1971 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Po 1947 roku ksiądz grekokatolicki Jan Wysoczański odprawiał msze św. aż do 1956 roku w obrządku rzymsko-katolickim, a następnie w grekokatolickim. W latach 1964-71 świątynia stała zamknięta. Wewnątrz zachowany rokokowy **ikonostas** namalowany w 1835 roku przez Krasuckiego oraz cudowna **figura** Matki Boskiej.

Cmentarz grekokatolicki przy drodze do Żmigrodu Zachowanych kilka **nagrobków**, w tym jeden z 1861 roku.

We wsi jest również **cmentarz** z okresu I wojny światowej.

Z Krempnej pochodził Joan Konstantynowycz (1821-89) radca austriackiego MSW w Wiedniu, autor pracy „Opysanije ikon po cerkwach ruskich wstolicznom brade Lwow” (1858).

Wies istniała w 1507 roku. W 1936 roku było tu 335 grekokatolików i 6 prawosławnych (wg. innych danych 620 Ukraińców na 750 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia „Proświty”. W 1956 roku wróciła z wygnania część Łemków wywiezionych w czasie akcji „Wisła” w olsztyńskie i gorzowskie.

MYSCOWA

Мисцова

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii

Murowana, zbudowana w 1796 roku, dwudzielna, jednokopułowa. Od 1949 roku kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowany **ikonostas**. Do lat 80-tych znajdowała się przed cerkwią drewniana wieża-dzwonnica z 1796 roku.

Cmentarz grekokatolicki, 400 m od cerkwi

Najstarsze zachowane kamienne **nagrobki** pochodzą z lat 80-tych XIX wieku, murowana **kapliczka** p.w. św. Mikołaja z stanie ruiny.

Kapliczka grekokatolicka naprzeciw cmentarza, z przełomu XIX i XX wieku.

Wies lokowana na prawie wołoskim w 1420 roku. W 1938 roku żyło tu 1285 grekokatolików (wg innych danych 1310 Ukraińców na 1320 mieszkańców wsi), działała dwuklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, spółdzielnia „Selanskij Trud” i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. W istniejącym do dzisiaj budynku spółdzielni mieści się obecnie szkoła.

Z Myscowej pochodził lemkowski poeta ludowy Jan Dyka (1919-75).

OŻENNA

Ожнина

Miejsce po cerkwi grekoka-

tolickiej z 1867 r. p.w. Wasyla Wielkiego (filii parafii w Grabie), rozebranej w 1953 roku. Znajdowała się za zabudowaniami PGR. Obok pozostałości **cmentarza** przycerkiewnego.

We wsi murowana **kapliczka** przydrożna zwieńczona sygnaturką, a także dwa **cmentarze** wojskowe.

Wies założona przed 1633 rokiem. W 1936 roku było tu 334 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 360 byli Ukraińcami), istniała trzyklasowa, dwujęzyczna szkoła. W 1945 roku większość ludności deportowano do ZSRR, pozostało 6 rodzin, które później, w 1947 roku, wysiedlono na ziemie zachodnie.

POLANY

Поляни

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Joana Zolotoustoho, parafialna Murowana, zbudowana w 1914 roku na planie krzyża w ukraińskim stylu narodowym, jednokopułowa, monumentalna. Uszkodzona w 1944 roku, wyremontowana dopiero w latach 1965-71 z przeznaczeniem na cerkiew prawosławną, w 1971 roku zajęta przez kościół rzymsko-katolicki. Zniszczono **ikonostas** oraz wyrzucono wyposażenie. Prawosławni od tego czasu odprawiają nabożeństwa na ze-

wnątrz cerkwi, przed drzwiami. Obok, do lat 70-tych stały ruiny poprzedniej cerkwi. Z przycerkiewnego **cmentarza** pozostały dwa uszkodzone **nagrobki** z połowy XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki, przy drodze do Chyrowej Zachowanych **kilka** kamiennych **krzyży**.

Wieś powstała przed 1581 rokiem. W 1938 roku żyło tu 632 grekokatolików i 560 prawosławnych (wg. innych danych 1225 Ukraińców na 1290 mieszkańców wsi). Istniała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

ROSTAJE

Ростайне

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej z 1921 roku p.w. ss. Kosmy i Damiana, zniszczonej zapewne po 1947 roku. Zachowała się kamienina **chrzcielnica** z XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki, 200 m na południe od miejsca po cerkwi Zniszczone **nagrobki**, jeden z 1913 roku.

Na terenie wsi stoi **kapliczka** i dwa żeliwne **krzyże przydrożne**.

Wieś istniała w 1581 roku. W 1859 roku była tu szkoła parafialna. W 1938 roku mieszkało tu 298 grekokatolików i 20

prawosławnych (na ok. 330 mieszkańców wsi). W 1945 roku 269 mieszkańców deportowano stąd do ZSRR, zaś 11 rodzin, którym udało się tego uniknąć, zostało wysiedlonych w 1947 roku na ziemie zachodnie.

ŚWIĄTKOWA MAŁA

Святкова Мала

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archanioła, filia parafii Świątkowa Wielka

Drewniana, zbudowana w 1762 roku w zachodnio-łemkowskim stylu, przebudowana zapewne na przełomie XIX i XX wieku (dobudowano wówczas m.in. wieżę). Wewnątrz zachowany niekompletny, barokowy **ikonostas** wykonany przez Foma Warłomija oraz **ikony** i inne wyposażenie pochodzące z okolicznych cerkwi. Obecnie użytkowana przez kościół rzymskokatolicki.

Cmentarz grekokatolicki, na wschód od cerkwi Brak bliższych danych.

Wieś istniała już w 1510 roku. W 1927 roku ludność przeszła na prawosławie. W 1936 roku żyło tu 270 prawosławnych i 11 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 320 byli Ukraińcami), istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. W 1945 roku 250 osób wysiedlono do ZSRR, pozostałe w 1947

roku na ziemię zachodnie. Część z nich wróciła z wygnania po 1956 roku.

ŚWIĄTKOWA WIELKA

Святкова Велика

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archanioła, parafialna Drewniana, zbudowana w 1757 roku w stylu zachodnio-łemkowskim, fundatorem był właściciel wsi Piotr Paszkiewicz. **Wieża-dzwonnica** z okresu późniejszego, zakryta powstała po 1933 roku. Wewnątrz **polichromia** z II połowy XVIII wieku (obecnie odnawiana) oraz wielka **ikona** Golgoty z XVII wieku pochodząca ze szkoły rybotyckiej. W latach 1947-86 cerkiew stała opuszczona (przecięła dach), od 1986 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok **cmentarz** z kilkunastoma kamiennymi **nagrobkami**.

Wies założono w XVI wieku, w 1581 roku posiadała już własną cerkiew. Jesienią 1918 roku powołano tu Ruską Radę Narodową pod przewodnictwem księdza Piotra Kalamunieckiego z zamiarem utworzenia Republiki Łemkowskiej i przyłączenia jej do Czechosłowacji. W 1927 roku wieś przeszła na prawosławie. W 1936 roku żyło tu 815 prawosławnych i 26 grekokatolików. Istniała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła,

spółdzielnia „Łemko” (od 1925 roku) i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. W 1945 roku 838 osób deportowano do ZSRR, a pozostałe 4 rodziny w 1947 roku wysiedlono na ziemię zachodnie, skąd nieliczni powrócili w 1957 r.

ŚWIERŻOWA RUSKA (Świerzowa Ruska)

Свіржова Руська

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej z 1894 roku p.w. św. Jana Chrzciciela (w 1936 roku prawosławnej, filii parafii Świątkowa Wielka) zniszczonej zapewne po 1947 roku. Pozostała jedna z kopulek. Obok **cmentarz** z dwudziestoma kamiennymi **krzyżami**, najstarszy z 1883 roku.

Na terenie wsi znajdują się **trzy figury** i **trzy krzyże**, pochodzące w większości z końca XIX wieku.

Wies istniała w 1665 roku. W 1936 roku żyło tu 406 prawosławnych i 22 grekokatolików, istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i spółdzielnia „Nasz Trud”. W 1933 roku założono czytelnia „Proświty”, zamkniętą następnie przez władze polskie. W 1945 roku 560 osób wysiedlono do ZSRR, pozostałe w 1947 roku na ziemię zachodnie. Obecnie wieś w ogóle nie istnieje.

WYSZOWATKA (do 1968 roku Wyszowadka)

Вишеватка

Miejsce po drewnianej **cerkwi prawosławnej**, wzniesionej w latach 30-tych, a zniszczonej zapewne po 1947 roku. Na przycerkiewnym cmentarzu powstał parking, nad przydrożnym rowem leży zwalony **krzyż**. Na terenie wsi stoją dwa **kamienne krzyże** z 1904 roku oraz kamienna **kapliczka** z 1924 roku.

Po 1931 roku cała wieś przeszła na prawosławie. W 1936 roku było tutaj 178 prawosławnych i 41 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 250 osób byli Ukraińcami). W roku 1938 wybudowano szkołę. Po 1944 roku cała ludność wsi została wysiedlona do ZSRR. Obecnie jest tu tylko Państwowe Gospodarstwo Rolne.

ŻYDOWSKIE

Жидівське

Miejsce po **cerkwi grekokatolickiej** z 1922 roku p.w. Wniebowstąpienia Jezusa Chrystusa (filia parafii Ciechania), zdewastowanej w czasie II wojny światowej, rozebranej przed 1954 rokiem (miejsce to znajduje się na północ od cmen-

tarza, za przepustem). Na **cmentarzu** zachowanych kilkanaście **nagrobków** z początku XX wieku.

Miejsce po **cerkwi prawosławnej** wzniesionej w okresie międzywojennym; brak bliższych danych.

Cmentarz grekokatolicki, przed mostkiem na Krempnej. Na łące pozostało kilka pięknych, kamiennych **nagrobków**. Na terenie cmentarza stała niegdyś cerkiew.

We wsi **kapliczka** przydrożna, murowana, dwukondygnacyjna, z 1865 roku, 200 m dalej znajduje się druga **kapliczka**, podobna, a jeszcze dalej **krzyż** z 1908 roku.

Wieś istniała w 1541 roku. Została spalona w 1914 roku przez armię austriacką. W 1938 roku było tu 276 grekokatolików i 102 prawosławnych (wg innych danych 405 Ukraińców na 420 mieszkańców wsi). Obecnie dawne zabudowania wiejskie już nie istnieją, są tu tylko zabudowania byłego Państwowego Gospodarstwa Rolnego.

Gmina Nowy Żmigród

DESZNICA

Дошниця

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna

Murowana, zbudowana 1790 roku, po 1947 roku opuszczona, niszczone.

Wieś powstała przed 1581 rokiem. W 1835 roku urodził się tu Sylwester Sembratowicz, ukraiński kardynał i metropolita balicki. W 1936 roku żyło tu ok. 570 Ukraińców, zaś na terenie całej parafii Desznica 629 grekokatolików, 711 prawosławnych i 1550 rzymskich katolików; do parafii należały miejscowości: Habrów, Jaworze, Breżowa, Skalnik, Kąty. W Desznicy była dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

W 1936 roku było tu 1033 grekokatolików (na ok. 1180 mieszkańców wsi). Istniała wówczas dwuklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, spółdzielnia RSRK i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

Gmina Osiek Jasielski

PIELGRZYMKĄ

Пергрумка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola, parafialna Drewniana, zbudowana w 1870 roku (lub w końcu XVIII wieku), w stylu zachodnio-łemkowski, obecnie prawosławna. Wewnątrz znajdowała się ikona Matki Boskiej z 1605 roku. Przed cerkwią stoją jeszcze dwa krzyże z zatarcymi napisami.

Wieś istniała już w XV wieku. Urodził się tu ksiądz Tytus Myszkowski, profesor ukraińskiego Seminarium Duchownego we Lwowie.



REJON KROŚNIEŃSKI

Gmina Dukla

BARWINEK

Барвінок

Miejsce po cerkwi drewnianej **grekokatolickiej** z 1821 roku p.w. Narodzenia NMP (filii parafii Zyn-dranowa), zburzonej zapewne po 1947 roku; znajdowała się ona na-przeciw cmentarza, obecnie brak śladów.

Cmentarz grekokatolicki

Krzyż drewniany z wizerunkiem Chrystusa z końca XIX wieku.

Nazwa wsi wywodzi się od ukraińskiego słowa „barwinek”, nazwy rośliny często występującej w tych okolicach. Wieś istniała w 1581 roku, w 1936 roku było tu 428 grekokatolików, 4 prawosławnych (wg innych danych 470 Ukraińców na 610 miesz-kańców wsi), działała jednoklasowa, dwu-języczna szkoła, spółdzielnia „Uticha” i związek sportowy „Łub”. W 1947 roku ludność lemkowską wysiedlono na ziemie zachodnie. 10 osób powróciło z wygnania w 1957 roku.

CHYROWA
(d. Hyrowa)

Гурова

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki MB, parafialna

Drewniana, zbudowana w 1780 roku (na miejscu starszej z 1706 roku) w stylu zachodnio-łemkowskim. Wewnątrz do niedawna znajdował się rokokowy trójsferowy ikonostas, powstały po 1780 roku, z zachowanymi ikonami oraz inne elementy wyposażenia, pochodzące z XVIII i XIX wieku. Obecnie cerkiew użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, remontowana. Cerkiew otoczona jest **cmentarzem** z kamiennym ogrodzeniem i szczątkami bramki, najstarszy **nagrobek** kamienny z 1860 roku, wykonany został zapewne przez kamieniarzy z Brusna Starego.

Cmentarz grekokatolicki, 100 m od cerkwi

Zachowanych kilka **nagrobków** z początku XX wieku.

W 1936 roku było tu 430 prawosławnych i 226 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 760 byli Ukraińcami) Działała tu jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła.

CZEREMCHA

Черемха

Miejsce po drewnianej cerkwi **grekokatolickiej** z 1883 roku p.w. Opieki Matki Boskiej (filia parafii Lipowiec). W kępie drzew widoczny obrys muru otaczającego nie-

gdys świątynię, a na **cmentarzu**, po drugiej stronie drogi zachowało się kilka mocno zniszczonych **na-grobków** z końca XIX wieku.

We wsi dwa żeliwne **krzyże** przydrożne z 1889 i 1905 roku.

Wieś lokowana na prawie włoskim w 1527 roku. W 1936 roku było tu 525 grekokatolików, istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania i czytelnia „Proświty”. Obecnie wieś w ogóle nie istnieje.

DALIOWA

Дальова

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii

Drewniana, zbudowana w latach 1928-33 na planie krzyża z kopułą pośrodku (na miejscu starszej drewnianej z 1889 roku), po 1947 roku opuszczona, w 1952 roku zamieniona na magazyn. Od kilku lat znowu opuszczona, niszczeje. W lwowskim muzeum znajdują się pochodzące stąd XV-XVII wieczne ikony.

Kapliczka grekokatolicka murowana, wzniesiona na początku XX wieku Wewnątrz **ołtarzyk** wykonany z fragmentu XVIII-wiecznego ikonostasu.

We wsi przeważnie **domy drewniane** z końca XIX wieku kon-

strukcji zrębowej, dwutrakowe z sienią, połączone z boiskiem.

Wieś lokowana na prawie niemieckim w 1393 roku jako Hryciowa Wola. W 1936 roku było tu 552 grekokatolików (wg innych danych 580 Ukraińców na 680 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Do parafii należały też miejscowości: Posada Jaśliska (210 grekokatolików) i miasteczko Jaśliska (8).

DUKLA

Дукля

Ucrainiana

Muzeum Braterstwa Broni, ul. 1-go Maja 9a
Posiada materiały dotyczące historii regionu.

JAŚLISKA

Яслиська

Dom nr 101, własność Bogdańskich

Na szczycie ganku malowany **krucyfiks** z XIX wieku. Stąd wywodził się ród Bogdańskich — znanych malarzy ikon i polichromii w okolicznych cerkwiach w XIX i XX wieku (np. Wróblak Królewski, Wola Niżna). Ich prace można spotkać w okolicach Krynicy, a także po słowackiej stronie granicy.

KAMIONKA (Kamianka)

Кам'янка

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej**, z 1920 roku p.w. św. Mikołaja, zniszczonej zapewne po 1947 roku. Na przycerkiewnym **cmentarzu** zachowały się dwa kamienne **krzyże**, jeden z 1903 roku.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1526 rokiem. W 1936 roku było tu 445 grekokatolików, działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Obecnie wieś w ogóle nie istnieje.

LIPOWIEC

Липовець

Miejsce (za mostem) po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1640 roku p.w. św. Mikołaja, rozebranej 1936 roku. Pozostały resztki fundamentów i ogrodzenia oraz jeden zniszczony **nagrobek** z cmentarza przycerkiewnego.

Miejsce (za mostem) po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1931 roku, rozebranej w 1956 roku. Na przycerkiewnym **cmentarzu** zachowało się kilka **nagrobków** z początku XX wieku.

Wies założona na prawie wołoskim w 1527 roku. W 1929 roku większość grekokatolików przyjęła prawosławie, dlatego też było ich w parafii 650, a tylko 7 grekokatolików. Po 1944 roku mieszkańców tej wsi wysiedlono do ZSRR.

MSZANA

Мшана

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna Murowana z kamienia w 1865 roku, zniszczona około 1947 roku, obecnie pozostały tylko fragmenty ścian porośnięte drzewami. Obok **cerkwi grekokatolickiej miejsce po cerkwi prawosławnej**, wzniesionej w latach 30-tych XX wieku, zniszczonej w 1945 roku. Na przycerkiewnym **cmentarzu** zachowanych kilka **żeliwnych krzyży** z przełomu XIX/XX wieku.

Cmentarz grekokatolicki, 50 m na północ od **cerkwi** Zachowane **nagrobki** z końca XIX wieku; obecnie czynny. We wsi zachowało się kilka **chałup** i **spichlerzy** z początków XX wieku.

W Mszanie urodził się Julian Tarnowycz, redaktor czasopisma „Nasze Łemko” (wydawanego we Lwowie) oraz autor m.in. ilustrowanej „Istori Łemkiewszczyzny” i „Za Sribnolentym Słanom”.

W 1936 roku było tu 927 prawosławnych

i 18 grekokatolików (sąsiednia wieś Smereczne liczyła 286 prawosławnych). Istniała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła, spółdzielnia „Nadzieжда” i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. W 1945 roku większość mieszkańców wsi wysiedlono do ZSRR, a pozostałe 10 rodzin, w 1947 roku, na ziemię zachodnie.

OLCHOWIEC

Вільховець

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna. Drewniana, zbudowana w 1934 roku. Po 1947 roku opuszczona, od 1977 roku służy znowu katolikom obrządku bizantyjsko—ukraińskiego (grekokatolikom); wewnątrz świątyni współczesny **ikonostas**. Obok cerkwi krzyż drewniany oraz **cmentarz** przycerkiewny z najsarszym zachowanym **nagrobkiem** z 1868 roku. **Prywatne muzeum** kultury łemkowskiej, w jednej z chałup.

W 1936 roku było tu 447 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy tej wsi w liczbie 520 byli Ukraińcami. Istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Po wojnie, w latach 1945–47, wysiedlenia udało się uniknąć jedynie 18 rodzinom. Obecnie mieszkają tu znowu niemal sami Łemkowie.

SZKLARY

Шкляри

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1894 roku, p.w. św. Mikołaja, zniszczonej zapewne po 1947 roku; miejsce to oddalone jest 50 m od potoku, na skraju lasu. Zachowała się kamienna **kropielnica**. Na położonym obok nieczynnym **cmentarzu** zachowało się kilka **nagrobków** z przełomu XIX i XX wieku. Cmentarz ponownie zniszczyszczono wiosną 1992 roku

Wieś powstała przed 1470 rokiem. W 1936 roku mieszkało tu 472 grekokatolików, których po 1944 roku wysiedlono do ZSRR. Obecnie wieś nie istnieje, dawne chałupy nie istnieją, teren zajęło Państwowe Gospodarstwo Rolne.

TRZCIANA

Терстяна

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Tyłowa

Murowana, wzniesiona być może w XVII wieku, lecz nie później niż w 1787 roku w łemkowskim stylu. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, odnowiona. Wewnątrz neobarokowy **ikonostas** z XIX wieku i **epitafium** z 1681 roku. Na **dzwonnicy**

dzwony z 1504 i 1579 roku. Wokół cerkwi **cmentarz** z najstarszym **nagrobkiem** z 1735 roku. Na **cmentarzu** położonym naprzeciw cerkwi kilka kamiennych **krzyży**, jeden z 1898 roku.

Wies powstała przed 1508 rokiem. Większość z ok. 400 parafian w 1926 roku przeszła na prawosławie. W 1936 roku było tu 560 Ukraińców na 610 mieszkańców wsi. Działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła.

TYLAWA

Тилява

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna Murowana, wzniesiona 1787 roku w stylu zachodnio-łemkowski, od 1927 roku prawosławna, po 1947 roku nieczynna, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki (być może nawet od 1945 roku). Wewnątrz **ikonostas** z 1908 roku oraz **cenna posadzka** z XVIII wieku. Wokół **cmentarz** przycerkiewny z zachowanymi kilkoma **nagrobkami**.

Drewniany **krzyż**, na północ od potoku Mszanka, wzniesiony na miejscu nie istniejącej już dziś cerkwi prawosławnej, zbudowanej po 1927 roku.

Pierwsza cerkiew wzniesiona została w Tyławie przed 1508 rokiem. W 1936 roku było

tu 900 prawosławnych i 31 grekokatolików, istniała dwujęzyczna, dwuklasowa szkoła, czytelnia im. M. Kaczkowskiego i spółdzielnia „Kooperatywnaja Lubow”. W 1947 roku większość ludności wysiedlono na ziemie zachodnie, po 1956 roku powróciło z wygnania 31 osób.

WILSZNIA

Вільшня

Miejsce po prawosławnej cerkwi z 1935 roku, naprzeciw cmentarza

Cmentarz grekokatolicki, opodal **krzyż** kamienny z 1899 roku.

Wies przeszła na prawosławie w 1927 roku. W 1938 roku wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 200 byli Ukraińcami.

WOLA NIŻNA

Воля Нижня

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1912 roku, trójdzielna, z dwukondygnacyjną wieżą nad babińcem. Wewnątrz **polichromia** z 1905 roku wykonana przez Michała Bogdańskiego, fragmenty **ikonostasu**, a na wieży **trzy dzwony** z 1826 roku. Od 1947 roku cerkiew użytkowana

przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **ruiny** kamiennej **kaplicy**, zapewne z 1858 roku oraz **cmentarz** przycerkiewny, obecnie nieczynny.

Cmentarz grekokatolicki, 300 m na wschód od cerkwi. W kępie drzew kilka mogił. Cmentarz nieczynny od 1947 roku.

Kaplica grekokatolicka p.w. Jana Chrzciciela, obok szkoły. Murowana, wzniesiona w 1907 roku, obecnie zapewne użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Wieś, która dawniej nazywała się Wola Jaśliśka, powstała w XV wieku. W 1936 roku było tu 802 grekokatolików, istniała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła.

WOLA WYŻNA

Воля Вижня

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1891 r. p.w. św. Dymitra (filii parafii Wola Niżna), obok składu drewna. Cerkiew rozebrana została zapewne w 1964 roku. Zachowały się fundamenty, fragmenty otaczającego cerkiew muru, a na przycerkiewnym **cmentarzu** kilka **nagrobków**, najstarszy z 1882 roku.

W 1936 roku było tu 363 grekokatolików i działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Obecnie wieś w ogóle nie istnieje.

ZAWADKA RYMANOWSKA

Завадка Руманівська

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1856 roku (lub 1885 r.) w stylu łemkowskim, odnowiona w 1931 roku i w latach 80-tych. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz cerkwi **polichromia** z 1931 roku pędzla W. Buczkowskiego oraz barokowy **ikonostas** z XVIII wieku. Obok cerkwi **dzwonnica** metalowej konstrukcji z 1983 roku oraz **kaplica** i **bramka** z 1855 roku. Na przycerkiewnym **cmentarzu** zachowało się kilka **nagrobków**. We wsi zachowały się jeszcze dwa **cmentarze grekokatolickie**, jeden naprzeciw cerkwi z dwoma **nagrobkami**, drugi, starszy, na zachód od cerkwi. Ponadto jest kilka ładnych **krzyży przydrożnych**.

Pierwsza cerkiew powstała w Zawadce przed 1566 rokiem. W 1936 roku było tu ok. 1100 grekokatolików (a cała parafia wraz z wsią Abramowa liczyła 1150 wiernych). Działała tu trzyklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia „Proświty”. W latach 1944-47 wysiedlono stąd całą ludność

ukraińską, obecnie mieszka tu tylko jedna rodzina łemkowska.

ZYNDRANOWA

Зиндранова

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, filia parafii Polany Murowana, wzniesiona w latach 1983-86 w stylu łemkowskim.

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1897 roku, rozebranej po 1956 roku. Pozostał jedynie żeliwny krzyż z 1873 roku na kamiennym cokole.

Cmentarz grekokatolicki, na północ od cerkwi Zachowanych kilka kamiennych krzyży.

Muzeum kultury łemkowskiej

Mały skansen otworzony w 1968 roku przez Teodora Gocza we własnej łemkowskiej zagrodzie drewnianej z przełomu XIX i XX w. Zgromadzono tu przedmioty codziennego użytku i rzemiosła z okolicy oraz eksponaty dotyczące bitwy o przełęcz Dukielską w 1944 roku.

We wsi zachowały się drewniane chałupy łemkowskie z początku XX wieku.

Zyndranowa została założona przed 1399 rokiem. W 1936 roku było tu ok. 940

grekokatolików na 1000 mieszkańców. Istniała dwuklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, spółdzielnia „Wora” i czytelnia im. M. Kaczkowskiego. W 1947 roku mieszkańców wsi wysiedlono na ziemie zachodnie; w latach 1956-60 powróciło z wygnania około 30 osób.

Gmina Korczyna

CZARNORZECZKI

Чорноріки

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna Murowana, wzniesiona w 1921 roku na planie krzyża, jednokopułowa, fundatorem był adwokat Semen Woźniak. Odnowiona w latach 80-tych, wewnątrz ikonostas z 1933 roku. Opodal cerkwi murowana, dwukondygnacyjna kaplica przydrożna fundacji Suchów z 1890 roku.

Cmentarzysko, obok drogi do rezerwatu geologicznego „Prządki” (do zamku Krzemieniec) Na cmentarzysku m.in. dwa kurhany z IX wieku.

W 1936 roku mieszkało w Czarnorzeczkach 370 Ukraińców na 720 mieszkańców wsi, działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła i spółdzielnia „Nasz Trud”.

KRASNA (dawniej KROŚCIENKA)

Красна

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archanioła, parafialna Murowana, zbudowana w 1914 roku, oryginalnej konstrukcji; wysokie nawy. Poprzednią cerkiew drewnianą z 1760 roku rozebrano około 1922 roku. Po 1947 roku stała przez długi czas zamknięta, obecnie użytkowana jest przez kościół rzymsko-katolicki.

W Krasnej urodziła się Klaudia Aleksowycz (1830-1916), ukraińska pisarka (wydawała m.in. almanach „Peremyszlanka”).

W 1890 roku urodził się tu Iwan Rusenko, zwany wieszczem lemrowskim, poeta, rysownik, autor opowieści „Wertepa w Karpatach”; do 1946 roku pracował jako nauczyciel w Lutczy k./Strzyżowa. Zmarł 10.01.1960 r. w Koroliwce koło Tarnopola. W 1936 roku było tu 1440 Ukraińców na 1570 mieszkańców wsi. Działała trzyklasowa, dwujęzyczna szkoła, spółdzielnia „Nasz Kooperatyw”. Do parafii należało także ok. 320 grekokatolików ze wsi Lutcza.

WĘGLÓWKA

Ванівка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP

Murowana, wzniesiona w 1898 roku w ukraińskim stylu narodowym (bazylika), po 1947 roku przez wiele lat nieczynna, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi wśród starych dębów **pomnik** postawiony na cześć angielskiego admirała Nelsona.

W 1936 roku było tu 1200 grekokatolików (wg. innych danych 2015 Ukraińców na 2230 mieszkańców wsi). Działała trzyklasowa, dwujęzyczna szkoła, spółdzielnia „Jedni” i spółdzielnia M. Kaczkowskiego.

KROSNO

Коросно

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe, ul. Nowotki 16

Posiada m.in. zbiory dotyczące historii regionu.

Krosno, to dawny gród na pograniczu Polski i Księstwa Halickiego; wraz z otaczającym regionem miasto uległo polonizacji poza kilkoma ukraińskimi etnicznymi wyspami na północy i zwanym obszarem Łemkowszczyzny na południu (na którym w 1939 r. mieszkało 9400 osób w tym 8700 Łemków narodowości ukraińskiej. W latach 1944-46 większość Ukraińców wysiedlono do ZSRR, pozostałych zaś w roku 1947, w ramach akcji „Wisła”, na ziemie zachodnie i północne.

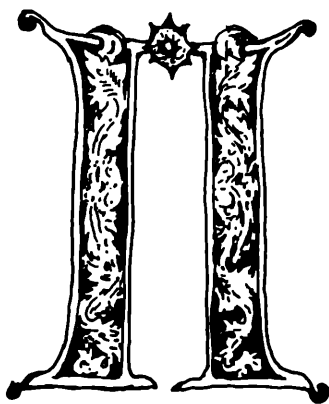
*Gmina Wojaszkówka***PIETRUSZA WOLA***Петруша Воля*

W 1938 roku mieszkało tu 840 Ukraińców na 900 mieszkańców wsi, działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła oraz ukraińska spółdzielnia. Wcześniej zapewne była tu cerkiew, nie istniejąca już w okresie międzywojennym; wieś należała do parafii Rzepnik.

RZEPNIK*Ріпник*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna murowana, wzniesiona w 1914 roku w ukraińskim stylu narodowym (na planie krzyża z kopułą pośrodku), obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** typu parawanowego z tego samego okresu.

Wieś istniała przed 1581 rokiem, wg. przekazu ustnego założona przez Kozaków wziętych do niewoli (miała już wtedy istnieć jakaś cerkiew). W 1936 roku było tu 370 grekokatolików (w całej parafii 1548, wg. innych źródeł 315 Ukraińców na 360 mieszkańców wsi), działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła, spółdzielnia RSRK, czytelnia im. M. Kaczkowskiego.



REJON BRZozowski BRZozów

Березів

Ucrainiana

Muzeum Historii Miasta, w ratuszu

Zorganizowane społecznie w 1966 roku, posiada zbiory dotyczące regionu.

W 1939 roku w powiecie brzozowskim mieszkało 13 000 Ukraińców (15% ludności powiatu). Prawie wszystkich Ukraińców w 1945 roku wysiedlono do ZSRR.

Gmina Dydnia

GRABÓWKA

Грaбівкa

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja

Murowana, wzniesiona w 1864 roku, po 1947 roku opuszczona, niszczone i porasta drzewami. Obok ruiny **dzwonnica** murowana z kamienia.

W 1936 roku było tu ok. 530 grekokatolików na 810 mieszkańców wsi.

JABŁONICA RUSKA

Яблониця Руска

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1691 roku p.w. ss. Kosmy i Damiana (parafialnej), zniszczonej po 1945 roku.

Wieś istniała już w 1373 roku, w 1507 miała już cerkiew. W latach 1880-89 mieszkańcy masowo zmieniali obrządek na łaciński, później ten proces został zatrzymany.

W 1936 roku było tu 665 grekokatolików (na 760 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania. Obecnie wieś praktycznie przestała istnieć: pozostało tylko 7 z dawnych 82 domów.

KOŃSKIE

Кінське

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialna

Murowana, konstrukcji ryglowej, wzniesiona w 1927 roku na miejscu poprzedniej cerkwi, spalonej w 1912 roku, jednoprzestrzenna; po 1947 roku opuszczona.

W 1936 roku żyło tu około 700 Ukraińców na 870 mieszkańców wsi, działały czytelnie „Proświty” oraz im. M. Kaczkowskiego.

KRZEMIENNA

Крем'яна

Cerkiew grekokatolicka p.w. Wprowadzenia NMP, filia parafii Jabłonica Ruska

Drewniana, wzniesiona w 1867 roku.

Jeszcze w latach 1880-86 mieszkańcy wsi przeszli na obrządek łaciński, a cerkiew zamknięto, później ją przebudowano na styl łaciński (kopułę zamieniono na wieżyczkę) i jako kościół rzymsko-katolicki użytkowana jest do dzisiaj.

W 1936 roku wszyscy mieszkańcy (800) byli obrządku łacińskiego. W 1511 roku również w sąsiedniej Dydni istniała parafia prawosławna.

KRZYWE

Криве

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, filia parafii Końskie

Drewniana, wzniesiona w 1759 roku, później przebudowana (usunięto kopułę). Po II wojnie światowej zamieniona na kościół rzymsko-katolicki.

Większość mieszkańców wsi jeszcze w ubiegłym wieku przeszła na obrządek łaciński. W 1935 roku było tylko 57 grekokatolików na 740 ogółu mieszkańców.

OBARZYM

Обарим

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, filia parafii Izdebski

Drewniana, wzniesiona w 1828 roku, jednoprzestrzenna, przebudowana w 1971 roku (kopułę zamieniono na wieżę). Obecnie kościół rzymsko-katolicki.

Przed wojną mieszkało tu tylko 40 grekokatolików, wszyscy zostali wymordowani w 1945 roku.

ULUCZ

Улюч

Cerkiew prawosławna p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, położona na szczycie góry, na północ od wsi

Drewniana, wzniesiona ok 1510 roku (jest to najstarsza cerkiew drewniana na terenie Polski). Wzniesiona w stylu bojkowskim z jedną kopułą po środku, kryta gontem. Do początku XVII wieku stanowiła część klasztoru bazylianów, którzy prowadzili tu szkołę rzeźbiarzy cerkiewnych wyrabiających m.in. ikonostasy. W latach 1961-64 cerkiew była gruntownie konserwowana (wymieniono 90% budulca), obecnie obiekt muzealny należący do Muzeum Budownict-

wa Ludowego w Sanoku. Wewnątrz cerkwi zachowany niekompletny **ikonostas** z 1683 roku pędzla Stefana Dżengatowycza i Michała Wiszeckiego.

Miejsce po cerkwi z 1925 roku p.w. św. Mikołaja, spalonej przez żołnierzy LWP w 1947 roku podczas akcji „Wisła” (wg innych źródeł rozebrana po wojnie przez miejscowy PGR).

Obok cerkwi zachowana murowana **kapliczka** i kilka drewnianych i kamiennych **nagrobków** z XIX i XX wieku (pozostałości przycerkiewnego **cmentarza**).

Cmentarz grekokatolicki (stary), koło kapliczki

W czasie I wojny światowej chowano tutaj zmarłych na cholerę, w okresie międzywojennym usypano **mogilę** na cześć Strzelców Siczowych.

Tablica pamiątkowa (przed cerkwią)

Odsłonięta latem 1990 roku ku czci ukraińskiego kompozytora Michała Werbyckiego, urodzonego w tej wsi (pochowanego w Młynach, w województwie przemyskim), autora hymnu narodowego Ukrainy. We wsi zachowane trzy murowane **kapliczki** z XIX wieku.

Wieś istniała w 1373 roku. W 1936 roku żyło tu 1336 grekokatolików, w tym 376 w przysiółku Gruszówka (wg innych danych

przed wojną było tu 1620 Ukraińców na 2040 mieszkańców wsi). Działały dwie dwujęzyczne szkoły: trzyklasowa w Uluczu i jednoklasowa w przysiółku Gruszówka, spółdzielnia „Jednist” i czytelnia „Proświty”. W dniu 13.01.1946 roku żołnierze pododdziału 9 DP LWP zamordowali 35 osób narodowości ukraińskiej i spalili część przysiółka Gruszówka.

WITRYŁÓW

Bimpuńie

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola, filia parafii Końskie

Drewniana, wzniesiona w 1813 roku, dwudzielna, przebudowana na początku XIX wieku (usunięto kopułę). Po ostatniej wojnie opuszczona, następnie przejęta przez kościół rzymsko-katolicki, remontowana w 1981 roku. Obok cerkwi kamienny **nagrobek**, pozostałość dawnego **cmentarza** przycerkiewnego.

Wieś istniała w 1424 roku. W latach 1914-20 większość mieszkańców zmieniła obrządek na łaciński, skutkiem czego 1935 roku na 1060 mieszkańców wsi już tylko 250 było grekokatolikami.

*Gmina Haczów***JABŁONICA POLSKA***Яблониця Польська*

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana, parafialna Murowana, wzniesiona w 1791 roku, jednoprzestrzenna, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, w złym stanie, wymaga remontu.

W 1935 roku żyło tu 240 grekokatolików (130 w Malinówce), działała czytelnia im. M. Kaczkowskiego i spółdzielnia „Nasz Sojuz”. W tym czasie wieś była ukraińską wyspą pośród wcześniej zasymilowanego (spolonizowanego) obszaru.

Dawniej we wsi Haczów również była cerkiew grekokatolicka, a w 1935 roku na jej miejscu stał drewniany krzyż; grekokatolików już wówczas w tej wsi nie było.

*Gmina Nozdrzec***HŁUDNO***Глудно*

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej z 1899 roku, zniszczonej po 1947 roku; obok cmentarz przyce rkiewny, na którym chowano zmarłych do połowy XIX wieku.
Cmentarz grekokatolicki

Założony w 1842 roku; brak bliższych danych.

W 1935 roku było tu 1456 grekokatolików (wg innych danych 1630 Ukraińców na 2290 mieszkańców wsi), działała trzyklasowa, dwujęzyczna szkoła oraz czytelnia i sklep „Proświty”.

HUTA PORĘBY*Поруби*

Czytelnia „Proświty” czynna była we wsi Poręby; brak bliższych danych.

Wieś istniała w 1735 roku. W 1935 roku Poręby wraz z przysiółkami Huta i Jasień zamieszkiwało 820 Ukraińców (na 930 ogółu mieszkańców wsi). Dnia 9.01.1946 roku żołnierze pododdziału 9 DP LWP zamordowali tu 32 osoby narodowości ukraińskiej i zlikwidowali szpital, mordując 19 bezbronnych rannych.

IZDEBKI*Іздебки*

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1660 roku p.w. Wniebowzięcia NMP, zniszczonej po 1947 roku. Teraz stoi tutaj drewniany krzyż.

Izdebki powstały za czasów Kazimierza Wielkiego przez zasiedlenie Ukraińcami z Zakarpacia. Pierwszą cerkiew, zbudowana w 1593 roku, została zamieniona przez dziedziczkę Katarzynę Wapowską na kościół rzymsko-katolicki.

W 1936 roku żyło tu ok. 1000 Ukraińców na 3760 mieszkańców wsi, działała czytelnia „Proswity” i mleczarnia RSUK. Do parafii Izdebki należały miejscowości: Obaryzyn (z istniejącą cerkwią) oraz Wydrna (101 grekokatolików), Niewiastka (98), miasto Brzozów, Stara Wieś, Bliźna, Domaradz, Przysietnica i Jablonka.

SIEDLIKA

Селиська

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1866 roku, z kopułą po środku, powiększona w 1913 roku, po 1947 roku stała długi czas nieczynna; remontowana w latach 80-tych, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Wieś istniała już w 1436 roku. W XIX wieku wieś szybko się polonizowała (w 1805 roku cerkiew została zamknięta). W 1901 roku pozostało już tylko 90 grekokatolików. W okresie międzywojennym nastąpiło odrodzenie ukraińskiej świadomości narodowej: w 1935 roku było tu 358 grekokatoli-

ków na 660 mieszkańców wsi, istniała czytelnia „Proswity” (budynek murowany istniejący do dziś), dwie spółdzielnie: „Nadija” i „Jednist”, oraz biblioteka i teatr. Do parafii Siedliska należały wsie: Huta, Poreby, Jasień i Dąbrowa. Większość mieszkańców wsi w ramach akcji „Wisła” przesiedlono w rejon miasta Miastko w województwie śląskim.

WARA

Вара

Cerkiew grekokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Św., filia parafii Hłudno Drewniana, wzniesiona w 1888 roku; podczas remontu usunięto kopułę wstawiając na to miejsce pseudogotycką wieżę. Obok cerkwi murowana dzwonnica.

Przed wojną było tu około 360 grekokatolików na 1270 ogółu mieszkańców wsi.

WOŁODŹ

Володж

Cerkiew grekokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Św., filia parafii Siedliska Murowana, wzniesiona w 1905 roku na planie krzyża; w czasie re-

montu usunięto kopułę. Od lat 80-tych użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **dzwonnica** murowana, remontowana w latach 80-tych. Naprzeciw murowana **kapliczka**.

Wież istniała w 1373 roku, w 1507 roku posiadała już cerkiew. W 1935 roku było tu 850 grekokatolików na 980 mieszkańców wsi. Działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia „Proświty”, towarzystwa „Sokół” i „Wdrożdzenie”, koło „Silskyj Wospodar” oraz spółdzielnia i mleczarnia RSUK.



REJON SANOCKI

Gmina Besko

BESKO

Босько

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1881 roku, p.w. Narodzenia NMP (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

Parafię grekokatolicką założono tutaj w 1859 roku. W 1935 roku było tu 1879 grekokatolików (wg innych danych 1650 Ukraińców na 3200 mieszkańców wsi). W czasie II wojny światowej Niemcy rozstrzelali we wsi 80 Ukraińców, w tym księdza grekokatolickiego, Michała Wetyka. Pod koniec wojny, tym razem z rąk polskich, zginęło dwóch następnych księży grekokatolickich: Mikołaj Hołowacz i Jarosław Szczurba (proboszcz parafii Szklary).

Gmina Bukowsko

BEŁCHÓWKA

Белхівка

Miejsce po murowanej **kaplicy grekokatolickiej** z 1901 roku p.w. Narodzenia NMP (filia parafii Wo-

lica); kaplicę zniszczono po 1947 roku.

W 1935 roku było tu 276 grekokatolików. Obecnie wieś nie istnieje.

BUKOWSKO

Буківсько

Czytelnia „Proświty”

Istniała tu w okresie międzywojennym; brak bliższych danych.

Wieś lokowana w 1436 roku, prawa miejscie otrzymała przed 1748 rokiem, od 1946 roku ponownie wieś. W 1935 roku żyło tu 5 Ukraińców na 3000 mieszkańców wsi.

KAMIENNE

Кам'яне

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1881 roku p.w. Wniebowstąpienia Jezusa Chrystusa (filia parafii w Płonnej); cerkiew zniszczo zapewne po 1946 roku.

W 1935 roku żyło tu 327 grekokatolików; obecnie wieś w ogóle nie istnieje.

KARLIKÓW (d. Korolykiw)

Карликів

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1840 roku (pa-

rafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku. Obok murowany **budynek parafialny** (plebania) z 1914 roku oraz nieczynny **cementarz grekokatolicki**.

W 1935 roku żyło tu 465 grekokatolików. Działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia „Proświty”.

NAGÓRZANY

Нагоряни

Cerkiew grekokatolicka p.w. Apostołów Piotra i Pawła, filia parafii Wola Sękowa. Murowana, wzniesiona w 1848 roku, jednoprzestrzenna. Fundowana przez Włodzimierza Poźniaka. Po 1947 roku opuszczona, obecnie w ruinie — zapadł się dach. Pod cerkwią **krypta z grobami fundatora i jego synów**. Obok cerkwi **budynki parafialne** (probostwo), zamienione na magazyny.

Wieś istniała w 1366 roku, była wówczas częścią wsi Nowotanice. W 1935 roku żyło tu tylko 22 grekokatolików na 460 mieszkańców wsi.

W sąsiedniej wsi Nowotaniec w kościele rzymsko-katolickim, murowanym z XVIII wieku (w 1946 roku spalonym przez UPA, a następnie odremontowanym) znajdują się części wyposażenia ze zburzonej cerkwi grekokatolickiej w Daro-

wie, gm. Komańcza. Są to m.in. późno-barokowe ornamenty ołtarza głównego i XIX-wieczny świecznik.

PŁONNA

Полонна

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna Murowana z 1790 roku, jednoprze-strzenna. Po 1947 roku zamieniona na budynek gospodarczy (stajnię) Państwowego Gospodarstwa Rolnego; obniżono wówczas ściany i zmieniono dach. Obok cerkwi oryginalna **dzwonnica** parawano-wa z końca XVIII wieku, wymaga-jąca remontu.

Cmentarz grekokatolicki

Brak bliższych danych.

Wieś założona 1439 roku na prawie wołoskim, pierwsza cerkiew wzmiankowana w 1488 roku. W 1935 roku żyło tu 1170 grekokatolików, działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia „Proświty” i spółdzielnia „Nadija”. Ludność wysiedlono 28.03.1946 roku a domy spalono. Cerkwie filialne w Wysoczanach i Kamiennym przestały istnieć i nic po nich nie zostało.

PRZYBYSZÓW

Прибушів

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1845 roku p.w. św. Paraskewii (filia parafii Karlików), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

W 1935 roku wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 490 byli Ukraińcami. Działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. w dniu 31.01.1946 r. w walce z żołnierzami LWP padło tu 23 żołnierzy UPA z sotni „Didyka”; Polacy zniszczyli wówczas ok. 20 ziemianek (tzw. bunkrów). Obecnie wieś w ogóle nie istnieje.

RATNAWICA

Ратнавиця

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1881 roku p.w. św. Mikołaja (filia parafii Wolica), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

Wieś istniała w 1449 roku. W 1935 roku żyło tu 190 Ukraińców. Obecnie wieś w ogóle nie istnieje.

TOKARNIA

Токарня

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1884 roku p.w.

Zaśnięcia NMP (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

Kapliczka przydrożna

Murowana, wzniesiona w XX wieku, wewnątrz polichromowana rzeźba Chrystusa z XVI wieku.

W 1935 roku żyło tu 612 grekokatolików (na 660 wszystkich mieszkańców wsi), działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła.

WOLA PIOTROWA

Петрова Воля

Miejsce po cerkwi drewnianej grekokatolickiej z 1921 roku (filia parafii Karlików). Cerkiew rozebrano bezpośrednio po II wojnie światowej, materiał przeznaczając na budynki Państwowego Gospodarstwa Rolnego. Na miejscu dawnej cerkwi ustawiono drewniany krzyż.

Wieś istniała w 1526 roku. W 1935 roku było tu 457 grekokatolików (na 460 mieszkańców wsi). Działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła.

WOLA SEKOWA (d. Wola Seńkowa)

Сенькова Воля

Miejsce po drewnianej cerkwi

grekokatolickiej z 1864 roku p.w. św. Michała Archanioła (parafialnej), rozebranej w 1968 roku. Pozostały resztki murowanej bramy i murowanej dzwonnicy, porośnięte krzakami.

Wokół cmentarz przycerkiewny z zachowanymi resztkami nagrobków kamiennych z początku XX wieku, wykonanych przez kamieniarzy z Brusna Starego.

We wsi dwie kapliczki murowane z XIX wieku, jedna w ruinie.

Wieś istniała w 1489 roku. W połowie XIX wieku była tu szkoła parafialna. W tej wsi urodził się Adam Didur (1874-1946), słynny śpiewak, bas Opery Warszawskiej oraz Metropolitan Opera w Nowym Jorku. W 1935 roku było tu (wraz z przysiółkiem Wola Jaworowa) 1123 Ukraińców, działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia: "Proświty" oraz im. M. Kaczkowskiego.

WOLICA

Волиця

Cerkiew grekokatolicka p.w. Apostołów Piotra i Pawła, parafialna. Murowana, wzniesiona w 1826 roku, po 1947 roku przebudowana na kościół rzymsko-katolicki (kopuły na cerkwi i dzwonnicy zamieniono na pseudogotyckie wieże).

Obok cerkwi **dzwonnica** murowana z początku XIX wieku z bramką w dolnej części, **dzwon** z datą 1854. Wokół **cmentarz przycerkiewny** z zachowanymi kamiennymi **nagrobkami** z początku XIX wieku, pochodzącymi z Brusna Starego. Całość otoczona murem kamiennym.

We wsi dwie **figury przydrożne**, murowane z kamienia w XIX wieku, jedna wykonana przez kamieniarzy z Brusna Starego.

Poprzednia **cerkiew** do 1572 roku stała w górnej części wsi w miejscu zwanym „Wilci”.

W 1935 roku było tu 417 grekokatolików (wg innych danych 515 Ukraińców na 590 mieszkańców wsi).

Gmina Komańcza

BALNICA

Бальниця

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1856 roku p.w. św. Michała (filia parafii Maniów), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

W 1924 roku w Balnicy urodził się Stefan Suluk, obecny metropolita grekokatolicki Filadelfii w USA.

W 1938 roku żyło tu 456 grekokatolików. Po 1947 roku wieś przestała w ogóle istnieć.

CZYSTOGARB (do 1952 roku Czystohorb)

Чистогорб

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1900 roku p.w. św. Michała Archaniola, filii parafii Komańcza (poniżej cmentarza między częściami wsi Wójtostwem i Semanówką). Cerkiew najprawdopodobniej spłonęła w latach 40-tych, wg innych źródeł cerkiew po wojnie rozebrano, a uzyskany materiał użyto do budowy kościoła rzymsko-katolickiego w Komańczy.

Cmentarz grekokatolicki Ogrodzony, najstarsze **nagrobki** pochodzą z początku XX wieku. We wsi **domy drewniane**, łemkowskie z końca XIX i początku XX wieku, konstrukcji zrębowej, węglowane na obłap, bardzo wydłużone, kryte słomą, gontem lub blachą, **spichlerz** drewniany z XIX wieku oraz murowana przydrożna **kapliczka** z XIX wieku.

Wieś lokowana na prawie włoskim w 1524 roku. W 1938 roku było tu 805 grekokatolików zamieszkujących 112 gospodarstw. We wrześniu 1945 roku mieszkańców wsi wysiedlono do ZSRR. Obecnie istnieją tu tylko 24 gospodarstwa, w tym 15 ukraińskich.

DARÓW

Дарів

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1927 roku p.w. Opieki NMP (filii parafii Surowica), rozebranej zapewne po 1947 roku. Obok tego miejsca znajduje się drewniany **krzyż**. Na zarośniętym przycerkiewnym **cmentarzu** zachowane **krzyże** żeliwne. Przy drodze do Surowicy **kapliczka** przydrożna.

Wież powstała w 1559 roku. W 1938 roku było tu 358 grekokatolików, działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Obecnie wieś w ogóle nie istnieje.

DOŁŻYCA

Долящія

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1840 roku p.w. św. Michała (filii parafii Komańcza), zniszczonej po 1947 roku. Miejsce to, na którym ustawiono drewniany **krzyż**, znajduje się w pobliżu **cmentarza**, w środkowej części wsi.

Cmentarz grekokatolicki
Zdewastowany, zachowało się tylko kilka interesujących **nagrobków** (najstarszy z 1896 roku). Kilka zachowanych starych **cha-**

łup łemkowskich (zamieszka-
nych przez osadników z Polski).

Wież lokowana na prawie wołoskim w 1546 roku. W 1938 roku było tu 433 grekokatolików (na 460 mieszkańców wsi), istniało 68 zagród (obecnie tylko 23). Część byłych mieszkańców wsi deportowanych w ramach akcji „Wisła” powróciła z wygnania do sąsiedniej wsi Radoszyce.

DUSZATYN

Душатин

Miejsce po drewnianej **kaplicy grekokatolickiej** z 1925 roku p.w. Włodzimierza Wielkiego (filii parafii Preluki) na tzw. Równi, w pobliżu przystanku kolejki; kaplicę zniszczono zapewne po 1945 roku.

W 1938 roku było tu 207 grekokatolików zajmujących 27 gospodarstw (obecnie pozostały tylko 3 gospodarstwa).

Na wschód od wsi góra Chryszczata (997 m n.p.m., najwyższy i najciekawszy, bujnie zalesiony szczyt w okolicy Komańczy w głównym grzbiecie wysokiego działu). Zimą 1914/15 przebiegała przez nią linia frontu austriacko-rosyjskiego. Z tych czasów zostały ciągnące się grzbiecami okopy i prawie niewidoczne cmentarze wojskowe, na których spoczywa wielu Ukraińców. Po 1944 roku powstała tu jedna z większych baz UPA, z magazynami i szpitalami sotni „Hrynia” i „Stiaba”. Na południe od

Chryszczatej, na południowo-zachodnim stoku Kraglicy znajdował się podziemny szpital.

JASIEL

Ясель

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1725 roku, zniszczonej po 1945 roku, nad Jasiołką, ok. 600 m od ruin strażnicy. Jedna z XVI wiecznych **ikon** z tej cerkwi znajduje się w Muzeum Historycznym w Sanoku. Na przy-cerkiewnym **cmentarzu** zachował się tylko jeden **nagrobek**.

Wież założona na prawie włoskim w 1559 roku. W 1935 roku było tu 370 grekokatolików (do parafii należała też wieś Ruda Jaśliska ze 130 grekokatolikami), działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła, której budynek wzniesiono w 1934 roku. W dniu 20.03.1946 r. sotnie UPA: „Bira”, „Hrynia” i „Myrona” dokonały natarcia na strażnicę WOP, zabijając w walce 83 żołnierzy. Mieszkańców wsi wysiedlono w 1945 lub 1946 roku do ZSRR, wieś przestała w ogóle istnieć.

JAWORNIK

Явірник

Miejsce po drewnianej **cerkwi**

grekokatolickiej z 1843 roku p.w. św. Dymitra (parafialnej), rozebranej po 1947 r. Obecnie stoi tu wzniesiona w latach 80-tych drewniana **kaplica unicka**, w której odprowadzane są okolicznościowe nabożeństwa. Obok kaplicy **krzyże** drewniane z 1938 i 1988 roku. **Cmentarz grekokatolicki** (stary), po lewej stronie potoku Nieczynny; brak bliższych danych. **Cmentarz** (nowy), naprzeciw miejsca po cerkwi Czynny, najstarsze **nagrobki** pochodzą z początku XX wieku.

Wież lokowana w 1546 roku. W 1938 roku było tu 630 grekokatolików, którzy zajmowali 76 gospodarstw. Obecnie wieś nie istnieje, część dawnych mieszkańców żyje w Rzepedzi.

KOMAŃCZA

Команьча

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki MB, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1805 roku w stylu wschodnio-łemkowski, o oryginalnej konstrukcji — czteroczęściowa z czterema kopułami. Do 1961 roku użytkowana przez grekokatolików, z której w tymże roku zostali wyrzuceni przez Urząd Bezpieczeństwa. Od 1963 roku użytkowana przez cer-

kiew prawosławną (jest tu parafia, do której należy kilkanaście rodzin z Komańczy). Przez wiele lat była przedmiotem konfliktu między parafią prawosławną a liczniejszymi grekokatolikami. Wewnątrz zachowane oryginalne wyposażenie, w tym **ikonostas** z 1832 roku, malowany we wsi Wołosianki przez Afanasego Ruziłowicza, czterostrefowy, architektoniczny. **Ołtarz** z 1803 roku fundacji Grzegorza Dido; inne elementy wyposażenia pochodzą częściowo z innych cerkwi, np. z Dołżycy. Przechowywane są tutaj **stare księgi** cerkiewne z lat 1638-1793. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** powstała przed 1834 rokiem, trójkondygnacyjna, z dzwonem z 1882 roku, oraz **dwa stare krzyże** misyjne.

Cerkiew grekokatolicka p.w. MB Niepokalanej, (parafialna)

Murowano-drewniana, wzniesiona w latach 1985-88 w narodowym stylu ukraińskim na planie krzyża greckiego. Górną część świątyni stanowi rekonstrukcja drewnianej jednokopułowej cerkwi z 1802 roku, przeniesionej tu z Dudyniec koło Sanoka (cieśla był Michał Kołodziej). Wewnątrz **ikonostas**. Msze św. odprawia się tu od 1986 roku. W dolnej murowanej części mieści się m.in. otwarte w 1990 roku **Muzeum Łemkowskie**. Na ekspozycję składają się stroje ludowe i sprzęty z okolic Komańczy.

Cmentarz grekokatolicki (obok starej cerkwi)

Zachowała się znaczna część **nagrobków**, w tym nagrobki z końca XIX wieku, wśród nich **grób księdza** Joana Leszczyńskiego — członka kapituły przemyskiej. We wsi kilkanaście **chałup drewnianych** z XIX i XX wieku, konstrukcji zrębowej, węglowanej na obłap, brunatno-czerwone z białymi paskami między belkami, kryte słomą lub gontem. Zachowało się także kilka **kapliczek i krzyży** przydrożnych.

Miejscowość pierwotnie zwana Krzemienią, lokowana w 1512 roku, rozwinęła się po zbudowaniu w 1872 roku linii kolejowej Lwów — Budapeszt. Jesienią 1918 roku wieś stała się centrum ukraińskiej Republiki Komańczyńskiej i toczyły się o nią boje z Polakami. W okresie międzywojennym ludność Komańczy stanowili prawie wyłącznie Łemkowie i mieszkający w pobliżu obecnej cerkwi grekokatolickiej Cyganie. W 1938 roku było tu 878 grekokatolików (wg innych danych 1050 Ukraińców na 1280 mieszkańców wsi). W czasie akcji „Wisła” w 1947 roku uniknęły wysiedlenia ukraińskie rodziny kolejarzy i leśników, a po 1956 roku część rodzin wysiedlonych powróciła. Stąd też Komańcza była najprawdopodobniej jedyną miejscowością, gdzie msze św. obrządku grekokatolickiego odprawiane były nieprzerwanie po 1947

roku (w latach 1962-86 w drewnianym kościele rzymsko-katolickim. Obecnie jest tu znaczne skupisko ludności ukraińskiej: przeszło 100 rodzin.

KULASZNE

Куляшне

Dzwonnica, murowana, obok kościoła

Jest to pozostałość po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1912 roku (filia parafii Szczawne), która spłonęła podczas przebudowy w 1974 roku. Od 1949 roku była użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, a od 1962 r. odprawiano tu również msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim. Na miejscu po dawnej cerkwi wybudowano w latach 1980-tych kościół rzymsko-katolicki, w którym odprawiane są też msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim. Na terenie wsi znajdują się dwie **kapliczki przydrożne**, murowane, z XIX wieku, wewnątrz jednej **relikwiarzyk** cynowy z XIX wieku.

Wieś po raz pierwszy wzmiankowana w 1761 roku. W 1938 roku było tu 550 grekokatolików (wg. innych danych 620 Ukraińców na 650 mieszkańców wsi). Obecnie żyje tu przeszło 20 rodzin ukraińskich.

ŁUPKÓW

Лупків

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1820 roku (parafialnej), zburzonej zapewne po 1947 roku. Miejsce to znajduje się w południowej, dziś nie istniejącej, części wsi.

Cmentarz przycerkiewny
Zachowała się część **nagrobków** kamiennych, najstarszy z 1858 roku.

W 1938 roku było tu 624 grekokatolików (wg innych danych 760 Ukraińców na 910 wszystkich mieszkańców wsi). W dniu 26.03.1946 roku sotnia UPA śmiałym natarciem zmusiła pododdziały LWP do wycofania się na stronę słowacką.

MANIÓW

Манів

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1841 roku p.w. św. Mikołaja (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

Kaplica przydrożna

Murowana, zwieńczona kopułą, ogrodzona; obecnie odprawiane są w niej msze św. obrządku łacińskiego.

W 1938 roku żyło w Maniowie 433 grekokatolików (wg innych danych 485 Ukraińców na 510 mieszkańców wsi).

MIKÓW

Миків

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1784 roku p.w. św. Michała (filii parafii Smolnik), w dolinie potoku Mikowego, za istniejącymi zabudowaniami na przeciw przydrożnego źródła; widoczny jedynie krąg starych drzew oraz zdewastowany **cmentarz** przycerkiewny.

Wieś wzmiankowana w 1565 roku. W 1938 roku mieszkało tu 356 grekokatolików, posiadających 50 gospodarstw. Obecnie jest tylko 15 gospodarstw.

MOSZCZANIEC

Мошчанець

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1834 roku p.w. Wszystkich Świętych (filii parafii Surowica), rozebranej po 1945 roku. Między zabudowaniami PGR a blokami zachowało się kilka lip i **nagrobków** z cmentarza przycerkiewnego.

Cmentarz grekokatolicki, na północ od zabudowań PGR Nieczynny, zdewastowany.

W 1935 roku było tu 525 grekokatolików, działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła.

OSŁAWICA

Ославиця

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1821 roku p.w. św. Michała (filii parafii Radoszyce); brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 792 grekokatolików (wg innych danych 935 Ukraińców na 950 mieszkańców wsi).

POLANY SUROWICZNE

Поляни Суровичні

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1728 roku p.w. św. Michała Archanioła (parafialnej), rozebranej w 1946 roku. Pozostały ruiny murowanej **dzwonnicy** i kilka **nagrobków** z przycerkiewnego cmentarza.

W znajdującym się we wsi schronisku studentów Politechniki Warszawskiej znajduje się kilka eksponatów znalezionych na terenie wsi, m.in. **krzyż** z kopuły cerkiewnej.

Parafię założono tu w 1533 roku. W 1935 roku było we wsi 992 grekokatolików, działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia "Proswity". W 1946 roku wszystkich mieszkańców wsi wysiedlono do ZSRR.

W sąsiedniej wsi Wernejówka, obecnie również nie istniejącej, była drewniana grekokatolicka kaplica z 1926 roku; zachowało się jedynie kilka krzyży przydrożnych. W 1935 roku było tu 106 grekokatolików.

PREŁUKI

Прелуки

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1831 roku p.w. św. Mikołaja (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku, w pobliżu przystanku kolejki; wokół **cmentarz** przycerkiewny, o którym brak bliższych danych. **Cmentarz grekokatolicki**, nad cmentarzem przycerkiewnym, w miejscu zwanym „Łuh” Zarośnięty, zdewastowany; brak bliższych danych.

Wieś lokowana na prawie wołoskim w 1557 roku. W 1938 roku było tu 370 grekokatolików posiadających 64 gospodarstwa (obecnie pozostały we wsi tylko 4 domy).

RADOSZYCE

Радосици

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1868 roku w stylu łemkowskim (pośrednim między zachodnio- i wschodnio-łemkowskim), trzykokułowa. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz trójstrefowy **ikonostas** z II połowy XIX wieku z dwudziestowiecznymi **ikonami** oraz inne zachowane elementy wyposażenia z XVIII i XIX wieku. Przed cerkwią kamienna **dzwonnica** parawanowa, zwieńczona trzema kopułami, prawdopodobnie starsza od cerkwi. Wokół stary **cmentarz przycerkiewny** z kilkoma **nagrobkami** z XIX wieku.

Miejsce po murowanej kaplicy grekokatolickiej z 1878 roku, zniszczonej po 1947 roku. Znajdowało się tutaj cudowne źródło i odbywały odpusty.

We wsi co najmniej 7 **krzyży** żelaznych z przełomu XIX/XX wieku, oraz przedwojenne **chałupy drewniane**.

Najstarsza miejscowość w dolinie Osłowicy, wzmiankowana już w 1361 roku. W 1938 roku było tu 1034 grekokatolików (wg. innych danych 1150 Ukraińców na 1230 mieszkańców wsi). Po 1956 roku powróciło z wygnania kilka rodzin ukraińskich, m.in. dawni mieszkańcy wsi Czystogarb i Dołżyca. Z dawnych 167 gospodarstw pozostało obecnie tylko 33, w tym ok. 20 ukraińskich.

RZEPEDŹ

Penedb

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja Biskupa, filia parafii Turzańsk

Drewniana, wzniesiona w 1824 roku w stylu wschodnio-łemkowskim (wszystkie części jednakowej wysokości zwieńczone kopułami, z dzwonnica przed cerkwią). Od 1949 roku była użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki i cerkiew prawosławną. Od 1964 roku korzystają z niej grekokatolicy, z tym, że od 1974 roku jest w ich wyłącznym użytkowaniu. Msze św. odprawiane są w ważniejsze święta. Wewnątrz cerkwi **polichromia** malowana przez J. Bukowczyka w 1896 roku oraz czterostrefowy **ikonostas** ukończony w 1896 roku. Pozostałe elementy wyposażenia z ok. 1924 roku. Obok cerkwi drewniana, trójkondygnacyjna **dzwonnica** z ok. 1924 roku oraz **cmentarz** z kilkoma zachowanymi **nagrobkami** (w tym **krzyż kamienny** z Brusna Starego). Całość otoczona kamiennym murkiem z drewnianą bramką.

Kaplica grekokatolicka p.w. św. Illi

Murowana, wzniesiona w 1900 roku.

Wies istniała już w 1517 roku. W 1938 roku było tu 1013 grekokatolików (wg.

innych danych 990 Ukraińców na 1060 mieszkańców wsi). Przed wojną było 130 gospodarstw, obecnie tylko 40. Po 1956 roku powróciło z wygnania kilkanaście rodzin ukraińskich.

SMOLNIK

Смільник

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1806 roku, dużych rozmiarów, trójkopułowa. Od 1969 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz cerkwi zachowany barokowy **ikonostas**, czterostrefowy, architektoniczny, **ołtarz główny** z XIX wieku w kształcie baldachimu, **tabernakulum** z XVII wieku, na chórze inne elementy dawnego wyposażenia. Obok cerkwi **dzwonnica** jednokopułowa.

We wsi **kapliczka przydrożna** murowana, z kamienia, z XIX wieku oraz **moгиła poległych żołnierzy UPA**.

We wsi liczne **chałupy drewniane** z początku XX wieku, o konstrukcji podobnej jak w Komańczy.

Pierwsza cerkiew wzmiankowana w 1744 roku. W 1938 roku było tu 1080 grekokatolików (wg innych danych 1220 Ukraińców na 1250 mieszkańców wsi).

SUROWICA

Суrowиця

Miejsce po okazałej drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1910 roku p.w. Zaśnięcia NMP (parafialnej), rozebranej po 1947 roku. **Ikony** XVI-wieczne z tej cerkwi znajdują się w Muzeum Historycznym w Sanoku.

Cmentarz grekokatolicki, na przeciw cerkwi, za potokiem Zniszczony, zachowało się kilka **krzyży nagrobnych** z początku XX wieku.

Wieś istniała już w 1361 roku. W 1935 roku było tutaj ok. 500 grekokatolików. Działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia „Proświty”. Po 1947 roku wieś przestała w ogóle istnieć.

SZCZAWNE

Щавне

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1888 roku w stylu wschodnio-łemkowski przez cieślę Hojsana z Płonnej. Obecnie prawosławna. Wewnątrz **polichromia** figuralna z 1925 roku wykonana przez pięciu artystów z Kijowa oraz **ikonostas** z 1925 roku. Przed cerkwią trójkondygnacyjna, drewniana **dzwonnica** z 1889 roku zwieńczona kopułą, remontowana w latach 80-tych.

Cmentarz przycerkiewny, a na nim m.in. neogotycki kamienny **nagrobek** z 1882 r. Na północ od cerkwi rozciąga się inny, niewielki **cmentarz**.

We wsi zachowała się drewniana **kapliczka** przydrożna z końca XIX wieku, konstrukcji zrębowej. Wewnątrz **polichromia** ornamentalna wykonana około 1925 roku.

Pierwotna cerkiew wzmiankowana w 1492 roku. W 1938 roku było tu 848 grekokatolików (wg. innych danych 890 Ukraińców na 950 mieszkańców wsi). Obecnie w Szczawnem mieszka ok. 30 rodzin ukraińskich.

SZCZERBANÓWKA

Щербанівка

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1858 roku p.w. św. Dymitra (filiu parafii Maniów), zniszczonej zapewne po 1947 roku. Na jej miejscu pozostał tylko poگیty **kuty krzyż**.

W 1938 roku było tu 160 grekokatolików. Obecnie wieś nie istnieje.

TURZAŃSK

Туринське

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1803 roku (powiększona w 1838 roku) na planie krzyża, dwie zakrystie po obu stronach prezbiterium, pięciokopułowa, obecnie w użytkowaniu małej grupy prawosławnych. Wewnątrz **ikonostas** z I połowy XIX w. trójstrefowy, architektoniczny, **ikony** malowane przez J. Bukowczyka w 1895 roku. **Ołtarze boczne** z początku XIX wieku. Przed cerkwią trójkondygnacyjna drewniana **dzwonnica** z 1817 roku, najstarsza z istniejących tego typu na Łemkowszczyźnie, zwieńczona cebulastym hełmem, oraz **krzyż** drewniany postawiony w 1836 roku z okazji 950-lecia Chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy). Świątynia ta uważana jest za najpiękniejszy przykład cerkwi typu wschodnio-łemkowskiego.

Cmentarz przycerkiewny, otoczony murem z kamienia łamanego.

We wsi **chałupy drewniane** z przełomu XIX i XX wieku, jednotraktowe, konstrukcji zrębowej, węglowane na obłap.

Wieś lokowana na prawie wołoskim w 1514 roku. Pierwotna cerkiew

wzmiankowana w 1526 roku. W 1938 roku było tu ok. 800 grekokatolików na 840 mieszkańców wsi, istniało 135 gospodarstw. Po 1956 roku powróciło z wygnania kilkanaście rodzin ukraińskich.

WISŁOK WIELKI

Вислок Великий

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1874 roku p.w. Zesłania św. Ducha (parafialnej), na tzw. Hirce w Wisłoku Górnym, rozebranej w 1947 roku. Wokół zdewastowany **cmentarz przycerkiewny**.

W 1935 roku było tu 1151 grekokatolików (i 15 osób innych wyznań) Działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia „Proświty”. Pod koniec lat 50-tych powróciło z wygnania kilka rodzin ukraińskich.

WISŁOK DOLNY

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Onufria, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1850 roku, trójdzielna. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wyposażenie wnętrza pochodzi z II połowy XIX wieku, w tym niekompletny, dwukondygnacyj-

ny, architektoniczny **ikonostas**. Przed cerkwią murowana **dzwonnica-brama**, z późniejszego okresu, nakryta cebulastym hełmem. Wokół **cmentarz przycerkiewny** z zachowanymi **krzyżami żeliwnymi** na kamiennych cokołach otoczony murem z kamienia łamanego.

Kapliczka przydrożna, 400 m na północny zachód od cerkwi. Pochodzi z 1831 roku, zniszczona. **Cmentarz choleryczny**, obok kapliczki

We wsi kilka **drewnianych chałup** z przełomu XIX i XX w.

Wies lokowana w 1400 roku na podstawie nadania z 1360 roku. Pierwsza cerkiew wzmiankowana w 1704 roku. W 1918 roku Wisłok wraz z okolicami pod przewodnictwem księdza Pantalejmona Szpilki ogłosił swoją — trwającą trzy tygodnie — niezależność zlikwidowaną przez polskie wojska. W 1938 roku w obu częściach wsi (Wisłok Górny i Dolny) mieszkało 2930 Ukraińców (na 3040 mieszkańców wsi, było ok. 450 gospodarstw). Obecnie jest ich około 100.

WOLA MICHOWA

Воля Митова

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1843 roku p.w. św. Mikołaja (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

W 1938 roku było tu 605 grekokatolików (wg innych danych 770 Ukraińców na 1030 mieszkańców wsi).

ZUBEŃSKO

Зубенсько

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1789 roku (filia parafii Łupków), zniszczonej zapewne w czasie II wojny światowej.

W 1938 roku było tu 388 grekokatolików. Po 1947 roku wieś przestała w ogóle istnieć.

Gmina Rymanów

BAŁUCIANKA

Балутянка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia MB, filia parafii Deszno Drewniana, wzniesiona w XVII wieku w stylu zachodnio-łemkowski, odnowiona w 1820 roku, w 1946 roku prezbiterium zmieniono na zakrycie i od tegoż roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **ikonostas** zestawiony z dwóch: barokowego z II połowy XVII wieku i późnobarokowego z I połowy XVIII wieku, czterostrefowy, architekto-

niczny. **Ołtarz główny** z 1783 roku. Pozostałe bogate wyposażenie pochodzi z XVII do XIX wieku. Kilka **ikon** i **carskie wrota** z XV wieku znajdują się w Składnicy Ikon w Łańcucie. Wokół **cmentarz** przycerkiewny otoczony murem z kamienia łamanego. Najstarszy **nagrobek** z 1889 roku. **Figura przydrożna** kamienna wzniesiona w 1821 roku, dwukondygnacyjna zwieńczona żelaznym krzyżem.

Wies powstała w XV wieku. W 1935 roku było tu ok. 250 grekokatolików (na 290 mieszkańców wsi), działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Po 1944 roku ludność wsi wysiedlono do ZSRR.

DESZNO

Дошно

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1880 roku p.w. Narodzenia NMP (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku. **Kapliczka przydrożna**, murowana, wzniesiona w XIX wieku z **rzeźbą** Matki Boskiej z XIX wieku.

Wies istniała już w XIV wieku. W 1935 roku było tu 295 grekokatolików i działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Do parafii należały miejscowości: Bałuciana,

Wojtuszcza, Posada Górna (250 grekokatolików) i Rymanów Zdrój.

KRÓLIK WOŁOSKI

Королик Волоський

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna Murowana, wzniesiona w 1843 roku, dwudzielna, po 1947 roku opuszczona. Blaszany dach zniszczony w czasie II wojny światowej naprawili mieszkańcy w 1948 roku. Następnie cerkiew była używana jako skład nawozów sztucznych i siana. Obecnie częściowo w ruinie — brak okien i zniszczona zakrystia. Obok cerkwi **dzwonnica** w kształcie trzech filarów.

Cmentarz grekokatolicki, w młodym lasku koło cerkwi Najstarsze **nagrobki** z okresu około 1880 roku, najczęściej proste kamienne **krzyże**. Na terenie cmentarza **ruiny kaplicy**. Całość otoczona murem z kamienia polnego.

200 m na południe od cerkwi, wśród krzewów, stoi murowana **kapliczka** z 1794 roku, a opodal cerkwi dwie następne **kapliczki**: z XVIII wieku i z 1887 roku.

Wies powstała w 1389 roku, początkowo nazywała się Królikowa. W XVII wieku rozpadła się na dwie miejscowości: Królik

Polski i Królik Wołoski. W 1935 roku było tu 590 grekokatolików w tym 290 w Króliku Wołoskim, działała czytelnia im. M. Karczковского.

PUŁAWY

Пулави

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej z 1831 roku p.w. Ducha Świętego (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

Cmentarz grekokatolicki przycerkiewny

Czynny, otoczony murkiem z polnych kamieni.

Wieś istniała w 1570 roku. W 1935 roku było tu 692 grekokatolików i działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Po 1944 roku ludność wsi wysiedlono do ZSRR. Obecnie mieszka tutaj kilkanaście rodzin polskich, osadników z Zaolzia (poza Puławami osiedlili się oni także w Wiśloczku i Woli Piotrowej).

RYMANÓW

Риманів

Rezydencja Apostolskiego Administratora Łemkowszczyzny, Grekokatolickiego Biskupstwa istniejącego w latach 1934-39, podległego bezpośrednio Stolicy Apo-

stolskiej w Rzymie, wydzielonego w owych latach z biskupstwa przemyskiego. W Rymanowie rezydował w latach 1934-36 biskup Wasyl Maściuch, który później przeniósł się do Sanoka.

Cmentarz żołnierzy radzieckich 500 m od szosy Rymanów—Sanok Spoczywa na nim również wielu Ukraińców.

Na przełomie lat 1870-1880 działała tu szkoła dla łemkowskich rzeźbiarzy założona przez hrabinę Annę Potocką. Nigdy nie było tu cerkwi grekokatolickiej.

SIENIAWA

Синява

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1874 roku, jednoprzestrzenna, mocno przebudowana, m.in. podczas ostatniego remontu zlikwidowano dwie kopuły. Po 1947 roku zamieniona na kościół rzymsko-katolicki. Przed cerkwią niewielka drewniana dzwonnica.

W Sieniewie urodził się dziennikarz i wydawca ukraińskiego czasopisma „Rusalka” (wydawanego we Lwowie) Hryhorij Hanylak (1883-1945). W 1935 roku było tu 1100 Ukraińców na 1230 ogółu mieszkańców.

TARNAWKA

Тарнавка

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1860 roku p.w. Opieki NMP, parafialnej, zniszczonej zapewne po 1947 roku. Po północnej stronie drogi do Wisłoczka zachowały się jej fundamenty i **kilka mogił z cmentarza przycerkiewnego**, a także **żeliwny krzyż** z kopuły cerkiewnej.

Wież istniała w 1570 roku. W 1935 roku wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 424 byli grekokatolikami, działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. Do parafii Tarnawka należały wsie: Wisłoczek i Rudawka Rymanowska (237 grekokatolików). Po 1947 roku wieś przestała w ogóle istnieć.

WISŁOCZEK

Вислічок

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1818 roku p.w. św. Dymitra, filialnej parafii Tarnawka, zniszczonej zapewne po 1947 roku. Na zboczu, obok krańcowego przystanku PKS zachował się mur okalający dawniej cerkiew, fragmenty murowanej **dzwonnicy** i **krzyże cerkiewne**. Na przycerkiewnym, czynnym do dzisiaj cmentarzu zachowało się kilka przedwojennych **nagrobków**.

Wież lokowana na prawie niemieckim w 1512 roku. Pierwsza parafia powstała tu w 1537 roku. W 1935 roku było tu 704 grekokatolików (wg. innych danych 765 Ukraińców na 770 mieszkańców wsi), działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia „Proświty” i spółdzielnia „Werschowyna”.

WOŁTUSZOWA

Волтушова

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1899 roku p.w. Opieki NMP, filialnej parafii Deszno, zniszczonej zapewne po 1947 roku.

W 1935 roku było tu 158 grekokatolików. Po 1947 roku wieś przestała w ogóle istnieć.

WRÓBLIK KRÓLEWSKI

Вороблик Королівський

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna Murowana, wzniesiona w 1888 roku w formie pięciokopułowego, bizantyjskiego soboru, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **dzwonnica-brama** w tym samym stylu.

W 1935 roku było tu 1120 grekokatolików (wg innych danych 1080 Ukraińców na 1170 mieszkańców wsi), działała czteroklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia im. M. Kaczkowskiego i kilka ukraińskich spółdzielni. Do parafii należały miejscowości: Ładzin, Rymanów Miasto (10), Iwonicz (3) i Wróblak Szlachecki.

WRÓBLIK SZLACHECKI

Вороблик Шляхетський

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, filia parafii Wróblak Królewski

Drewniana, wzniesiona w 1879 roku (lub 1869) w stylu zachodnio-łemkowskim. Nowa zakrystia od północy z 1946 roku. Po II wojnie światowej użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica**.

W 1935 roku było tu 783 grekokatolików (wg innych danych 715 Ukraińców na 820 wszystkich mieszkańców wsi), działała czteroklasowa, dwujęzyczna szkoła.

ZAWOJE

Завої

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1862 roku p.w.

św. Michała Archaniola (filia parafii Tarnawka), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

Wieś istniała w 1589 roku. W 1935 roku było tu 302 grekokatolików. Po 1947 roku wieś przestała w ogóle istnieć.

SANOK

Сянік

Cerkiew grekokatolicka p.w.

św. Trójcy, ul. Zamkowa

Murowana, wzniesiona w latach 1774-89 na miejscu dwóch poprzednich, (z których starsza pochodziła sprzed 1550 roku), dwudzielna, pierwotnie usytuowana między wałem miejskim, fosą zamkową i niższą bramą miejską. Po 1947 roku użytkowana przez parafię prawosławną. Wewnątrz **polichromia** wykonana przez J. Zotkowicza w 1907 roku, **ikonostas** z II połowy XIX wieku, późnobarokowe **ołtarze boczne** z początku XVIII wieku (ze starej cerkwi) oraz inne elementy wyposażenia z różnych okresów. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1827 roku.

Pierwsza cerkiew p.w. św. Dymitra powstała na Zamku już około 1250 roku (istniała do 1550 roku). W XIV wieku czynna tu była szkoła przepisywania ksiąg cerkie-

wnych. Tutaj w 1556 roku Michał Wasylewycz przełożył Ewangelię Peresopnicką na ówczesny język ukraiński.

Na „Walach Miejskich” istniały cerkwie p.w. św. Mikołaja i Świętego Ducha (do 1789 roku).

Na przedmieściu (poniżej obecnie istniejącego Parku Mickiewicza) stała w tym samym czasie inna drewniana cerkiew p.w. Narodzenia NMP, rozebrana w 1790 roku. W II połowie XVII wieku powstał w Sanoku unicki klasztor żeński.

Zamek, ul. Zamkowa 2

W połowie XII wieku stał tu ruski drewniany gród obronny, po 1340 roku, za czasów polskich, przebudowany, od XVI wieku murowany. Siedziba władz administracyjnych dawnej Ziemi Sanockiej, rezydencja starostwa, miejsce sądów grodzkich i ziemskich, od 1784 roku archiwum akt grodzkich i ziemskich oraz więzienie. Od 1934 roku siedziba Muzeum Ziemi Sanockiej, obecnie **Muzeum Historycznego**.

Grodzisko, po prawej stronie Sanu, na Białej Górze

Gród założony w XI-XII wieku jako dodatkowy element obrony Sanoka. Zachowały się wały ziemne, fosa i resztki obrobionego kamienia.

Cmentarze przy ul. Matejki i ul. Rymanowskiej

Brak danych o nagrobkach ukraińskich.

Świątlica Związku Ukraińców w Polsce, Rynek 16

Siedziba Zarządu Oddziału obejmującego województwo krośnieńskie, zrzeszającego około 300 członków. Koło miejskie liczy 53 członków. Naukę języka ukraińskiego pobiera 28 uczniów.

Ucrainiana:

Muzeum Budownictwa Ludowego, w dzielnicy Biała Góra na prawym brzegu Sanu (dyrekcja: ul. Traugutta 3). Skansen powstały w 1958 roku na obszarze 38 ha gromadzi głównie zabytki budownictwa ukraińskich grup etnicznych: Łemków, Bojków i Dolinian, obejmujących teren województwa krośnieńskiego, wschodnią część nowosądeckiego i południową część województwa przemyskiego. Zgromadzono tu m.in.:

— drewnianą **cerkiew** z Grąziowej z 1731 roku z **polichromią** z 1735 roku;

— **kościół** (przebudowany na cerkiew) z Roslina z 1750 roku fundacji Onufrego Giebertowskiego, wzniesiony przez cieślę i malarza Antoniego, wewnątrz **polichromia** i wyposażenie współczesne budowie cerkwi;

— **cerkiew** z Ropek (zapewne złożona w magazynie);

— drewniana **zagroda łemkowska** z Komańczy z 1885 roku;

— drewniane **domy bojkowskie**:

ze Skorodnego (1861 rok) i Wołkowyi (początek XIX wieku);

— drewniane **domy doliniarskie** z Sanoka z 1681 i 1910 roku;

— **karczma** z Lisznej z 1890 roku; W magazynach MBL przy ul. Traugutta zgromadzono:

— bogatą (kilkaset pozycji) **kolekcję ikon** z okresu od XV do XIX wieku;

— kilka **ksiąg liturgicznych** w języku staro-cerkiewno-słowiańskim, pochodzących z XV i XVI wieku;

— dzieła malarskie o tematyce ukraińskiej;

Muzeum Historyczne, ul. Zamkowa 2 (dawny zamek)

Posiada m.in.: w dziale sztuki cerkiewnej **ok. 500 ikon** pochodzących z XIV do XIX wieku, jest to największa i najwartościowsza kolekcja tego typu w Polsce, pochodzi głównie ze zbiorów przedwojennego ukraińskiego Muzeum Towarzystwa „Łemkiwszczyna”, a część zgromadzono w latach 1948-49 z opuszczonych cerkwi. W dziale tym znajduje się także zbiór **antyminsów, płaszczenic, chorągwi i krzyży cerkiewnych**. W dziale etnograficznym zgromadzono m.in. sztukę ludową Łemków i Dolinian pochodzącą z ok. 120 miejscowości byłego powiatu sanockiego, tytującą okresu lat 30-tych XX wieku. W zbiorze starodruków — **druki cerkiewne**

z okresu XVI-XVIII wieku z drukarni lwowskich i przemyskich oraz 25 rękopisów z tego okresu. Muzeum posiada również rzeźby i obrazy współczesnego ukraińskiego artysty Mikołaja Mazuryka z Brzeżawy oraz kolekcję ceramiki pokuckiej (498 eksponatów) przekazanej w 1978 roku przez Aleksandra Rybickiego.

Archiwum, Oddział WAP Rzeszów, ul. Rynek

Posiada archiwalia dotyczące ziemii sanockiej od średniowiecza do czasów obecnych.

Sanok istniał już w 1103 roku, natomiast w 1339 roku był lokowany jako pierwsze na Rusi miasto na prawie magdeburskim, przez księcia halickiego Jerzego II Trojdenowicza. Za czasów Rusi Kijowskiej mieszkańcy Sanoka byli Rusinami i utrzymywali swoją tożsamość jeszcze długo po zajęciu miasta w 1340 roku przez Kazimierza Wielkiego. Sądownictwo tego okresu oparte było na zasadach Ruskiej Prawdy. Największe postępy polonizacji — miasta oraz częściowo okolic — miały miejsce w II połowie XIX wieku. W 1880 roku Ukraińcy stanowili 18% mieszkańców miasta, a w 1939 roku już tylko 11,5%. Jednak Sanok ciągle pozostawał głównym ośrodkiem życia kulturalnego i religijnego Wschodniej Łemkowszczyzny. Przed I wojną światową istniały tu ukraińskie towarzystwa „Ruskyj Narodnyj Dim” i „Beskyd”, one też założyły pierwszą ukraińską bursę. W okresie międzywojennym były tu dwie

bursy „ruska” i „ukraińska”, czytelnie „Proświty” oraz im. M. Kaczkowskiego, spółdzielnia RSRK, Ukrainśkyj Narodnyj Dim, a w 1930 roku powstało Muzeum Towarzystwa „Łemkowszczyzna”. W latach 1936-44 Sanok był siedzibą biskupa grekokatolickiego Apostolskiej Administracji Łemkowszczyzny. Od kilku lat znajduje się tu siedziba prawosławnego biskupa diecezji nowosądecko-przemyskiej. Tutaj urodził się Grzegorz z Sanoka (1406-77), arcybiskup lwowski i humanista, profesor prawa i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego. W Sanoku zginął — torturowany przez MO — ukraiński patriota Stefan Wenbrynowycz (1897-1945). Tu urodził się obecny charge d'affaires Ukrainy w Polsce Teodozij Starak.

W latach 1945-1946 z powiatu sanockiego wysiedlono do ZSRR 60 870 osób narodowości ukraińskiej (na 63 197 zarejestrowanych).

SANOK — ДАБРÓВКА РУСКА

Дубрівка Руська

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, filia parafii Sanok Murowana, wzniesiona w 1867 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Obecnie **kaplica** dobudowanego do niej w 1969 roku kościoła rzymsko-katolickiego. Wewnątrz częściowo zachowane **ikony** i inne

wyposażenie cerkiewne pochodzące z XIX wieku.

Pierwszą cerkiew wzniesiono tu przed 1573 rokiem. W 1936 roku żyło tu 620 grekokatolików na 800 mieszkańców wsi, działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia „Proświty”. Po II wojnie światowej wieś została przyłączona do miasta Sanoka.

SANOK-OLCHOWCE

Вільхівці

Cerkiew grekokatolicka p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1844 roku, dwudzielna, trzykopułowa, uszkodzona w czasie I wojny światowej, następnie odnowiona, od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Remontowana w 1979 roku. Wewnątrz częściowo zachowane oryginalne wyposażenie cerkiewne z XVIII i XIX wieku. Część wyposażenia nie jest eksponowana, w tym księgi parafii grekokatolickich z Bykowiec i Olchowiec oraz **14 ruskich starodruków** z lat 1634-1858. Na **dzwonnicy dzwon** z datą 1862. We wsi **trzy kapliczki** murowane z XIX wieku z zachowanymi dwoma osiemnastowiecznymi **ikonami** oraz kilka **chałup drewnianych** z XIX wieku.

Wieś założono na prawie ruskim przed 1340 rokiem. W 1510 roku była tu cerkiew, w XVII wieku miał tu znajdować się grekokatolicki klasztor bazylianów. W 1935 roku żyło tu 917 grekokatolików (na 1630 mieszkańców wsi), działała czytelnia im. M. Kaczkowskiego. Ok. 1965 roku wieś Olchowce stała się częścią miasta Sanoka.

Gmina Sanok

BYKOWCE

Биківці

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1900 roku (filia parafii Olchowce), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

W 1935 roku było tu 272 grekokatolików (na 440 mieszkańców wsi).

CZERTEŻ

Чертеж

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialna
Drewniana, wzniesiona w 1742 roku w stylu bojkowskim, z wielką kopułą nad częścią środkową (nawą), z podcieniami, kryta gontem.

Od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok drewniana **dzwonnica** z 1887 roku, dwukondygnacyjna, kryta gontem, wykonana przez cieślę Seńka Kikę. Wokół cerkwi częściowo zachowany dawny **cmentarz grekokatolicki**.

Wieś wzmiankowana w 1439 roku, natomiast parafia w 1448 roku. W 1935 roku było tu 500 grekokatolików (na 530 mieszkańców wsi), działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia im. M. Kaczkowskiego i spółdzielnia „Zhoda”. Do parafii należał też przysiółek Zabłotce z 216 grekokatolikami.

DOBRA

Добра Шляхетська

Cerkiew grekokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Św., parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1879 roku, obecnie posiada dwie kopuły — środkowa nad nawą główną została zniszczona w 1944 roku. Od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz cerkwi **polichromia** figuralna i trójstrefowy **ikonostas**, wykonane w latach 1899-1904 przez Antoniego i Mikołaja Bogdańskich przy udziale Mikołaja Dem-

kowycza. Zachowała się też **kropielnica** kamienna i **kielich** z XIX wieku oraz 6 haftowanych procesyjnych **chorągwi**. Przed cerkwią cenna, trójkondygnacyjna obronna **brama-dzwonnica** z XVII wieku, z kaplicą na piętrze. Jej dolna część jest murowana, górna drewniana, szalowana deskami i kryta gontem. **Dwa dzwony** z 1625 roku. Na **cmentarzu** przycerkiewnym zachowanych kilka **nagrobków**. Całość otoczona kamiennym murem.

Plebania grekokatolicka, na południe od cerkwi murowana, zbudowana w XIX wieku, obecnie sklep.

We wsi **chałupy drewniane** z przełomu XIX i XX wieku oraz dwukondygnacyjny **spichlerz** kamienno-drewniany zbudowany po 1914 roku, a także dwie murowane **kapliczki** z XIX wieku.

Wies powstała w 1402 roku, a pierwszą cerkiew w 1433 roku. Do 1948 roku były tu dwie wsie: Dobra Szlacheckie i Rustykalne. W 1935 roku w obu wsiach było 1712 grekokatolików (wg.. innych źródeł w Dobrej Szlacheckiej 1230 Ukraińców na 1430 mieszkańców wsi, w Dobrej Rustykalnej 480 Ukraińców na 550 mieszkańców wsi). Działała trzyklasowa, dwujęzyczna szkoła i spółdzielnia „Samopomoc”. Po akcji „Wisła” w Dobrej zostało tylko 10 rodzin. Obecnie jest tu ok. 80 zagród.

HŁOMCZA

Гломча

Cerkiew grekokatolicka p.w. Soboru NMP, parafialna drewniana, wzniesiona w 1859 roku. Od 1946 roku do 1960 użytkowana przez kościół rzymskokatolicki, następnie przez cerkiew prawosławną, a od 1991 roku znowu w użytkowaniu obrządku grekokatolickiego (bizantyjsko-ukraińskiego); wewnątrz cerkwi zachowane wyposażenie, m.in. **ikonostas** współczesny cerkwi trójstrefowy z **ikonami** z XX wieku oraz **starodruki** lwowskie i poczajowskie z XVII i XVIII wieku. Przed cerkwią mała murowana **dzwonnica** współczesna cerkwi, z trzema **dzwonami** z 1668 i XIX wieku. Wokół cmentarz, z częściowo zachowanymi **nagrobkami**. Całość otoczona kamiennym murem współczesnym cerkwi.

We wsi **kapliczka przydrożna**, murowana z XIX wieku oraz kilka starych **drewnianych chałup**.

Wies istniała już w czasie Rusi Kijowskiej, założono ją na prawie ruskim przed 1340 rokiem. W 1935 roku było tu 726 grekokatolików (wg.. innych danych 710 Ukraińców na 790 mieszkańców wsi). Działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia „Proświty”. Po 1956 roku powróciło z wygnania kilkanaście rodzin ukraińskich.

Obecnie jest siedziba parafii bizantyjsko-ukraińskiej. Działa tu koło Związku Ukraińców w Polsce. W latach 80-tych wieś nazywała się Świerszczewo.

Górny (456 grekokatolików), Srogów Dolny (458), Raczkowa (63), Popilele (162), Falejówka.

JURKOWCE

Юпись

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jerzego, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1873 roku na planie krzyża, trzykopułowa, odnowiona w latach 1980-tych. Od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowało się oryginalne wyposażenie, w tym **ikonostas** z XIX wieku. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1905 roku w stylu neoklasycystycznym, dwukondygnacyjna z trzema kopułami. Przed cerkwią **rzeźba** św. Andrzeja z 1872 roku, pochodząca ze zburzonej bramki cerkiewnej. W odległości 2 km od cerkwi murowana **kaplica grekokatolicka** z 1850 roku.

Wedle ustnego przekazu wieś założył ostatni książę halicki Jurij II; istniała już w 1361 roku. W 1935 roku w Jurówcach było tylko 250 grekokatolików (na 360 mieszkańców wsi), ale do parafii należało 1257 wiernych z sąsiednich wsi: Srogów

KOSTAROWCE

Костарівці

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Symeona Stopnika, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1872 roku, trójkopułowa, od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowało się oryginalne wyposażenie, w tym **ikonostas** z XIX wieku. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z zachowanym jednym **dzwonem**. Wokół cerkwi na **cmentarzu** zachowanych kilka **nagrobków** pochowanych krzyży, w tym jeden wykonany na początku wieku przez kamieniarzy z Brusna Starego.

We wsi zachowały się dwie **kapliczki** murowane z XIX wieku, dwukondygnacyjna i trójkondygnacyjna z **ikoną** MB z Dzieciątkiem.

Pierwotna cerkiew istniała tu w 1440 roku. W 1935 roku było tu 1016 grekokatolików (wg. innych danych 1040 Ukraińców na 1260 mieszkańców wsi). Działała czteroklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia im. M. Kaczkowskiego i spółdzielnia „Nadija”.

LALIN (d. Jalin)

Ялин

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jerzego, parafialna
Drewniana, wzniesiona w 1805 roku, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Wieś istniała już w 1404 roku. W 1935 roku działała tu dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła, spółdzielnia „Selanśka Jednist’”, było 686 grekokatolików (na ok. 740 mieszkańców wsi). Do parafii należały też miejscowości: Grabówka (540 grekokatolików, istniała cerkiew), Pakoszówka (346), Niebocko (25), Grabownica Stanińska (12), Strachocina (11).

We wsi Pakoszówka dnia 3.03.1876 roku urodził się ostatni grekokatolicki biskup przemyski Józefat Kocyłowski. W 1946 roku na rozkaz NKWD został aresztowany przez MO i dostarczony do Medyki. Zginął na Syberii w dniu 17.11.1947 roku.

LISZNA

Лисна

Zbiorowa mogiła rozstrzelanych 22.05.1947 roku. z wyroku sądu wojskowego w Sanoku Ukraińców, m.in. 18-tu żołnierzy UPA, odkryta wiosną 1992 roku.

W 1935 roku było tu 48 grekokatolików na

600 mieszkańców wsi). Wieś należała do parafii Olchowce.

ŁODZINA

Лодина

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Hłomcza

Drewniana, wzniesiona w 1743 roku, po 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowany trójstrefowy ikonostas zapewne z 1875 roku, ikony pochodzą częściowo z cerkwi w Mrzygłodzie. Obok cerkwi mała dzwonnica z dwoma dzwonami.

Wieś istniała już w 1458 roku. W 1935 roku było tu 341 grekokatolików (wg innych danych 360 Ukraińców na 460 mieszkańców wsi). Działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia „Proświty”.

MIĘDZYBRODZIE

Межубідрі

Cerkiew grekokatolicka p.w. Najświętszej Trójcy, parafialna
Murowana, wzniesiona w 1900 roku, trójdzielna, jednokopułowa, fundowana wraz z plebanią i szkołą przez Aleksandra Wojcovicza

(1825-1901), uczestnika powstania styczniowego. **Ikonostas** z 1900 roku malowany przez Bohdanowicza ze Lwowa. Od 1973 roku cerkiew użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Przed cerkwią ośmioboczna murowana **dzwonnica** z ok. 1900 roku. Wokół częściowo zachowane **nagrobki** przycerkiewnego cmentarza, na nim wspólny **grobowiec** rodzin Kulczyckich i Dobriańskich.

We wsi murowana, dwukondygnacyjna **kapliczka przydrożna** z XIX wieku oraz kilka starych drewnianych **chałup doliniańskich** z wnęką.

Wies lokowana na prawie ruskim przed 1439 rokiem. Ok. 1790 roku miejscowy duszpasterz Joan Wojcowski zbudował drewnianą cerkiew parafialną (zapewne na miejscu poprzedniej), która spłonęła w 1866 roku. Nową, również drewnianą wystawiono w 1869 roku na wysokiej skarpie nad Sanem.

W 1935 roku było tu 411 grekokatolików (wg innych danych 430 Ukraińców na 450 wszystkich mieszkańców wsi). Obecnie jest tu tylko kilkanaście zagród.

MRZYGLÓD

Мриголод

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, filia parafii Hłomcza

Murowana, wzniesiona w 1901 roku (lub w II połowie XIX wieku). Po wojnie zamieniona na magazyn — wyrównano dach, w miejscu zakrystii znajdują się obecnie ubikacje.

Ucrainiana

W parafii rzymsko-katolickiej znajduje się **księga parafialna** grekokatolickiej parafii z Dobrej Szlacheckiej z 1861 roku.

Początki wsi sięgają czasów Rusi Kijowskiej. Pierwotne nazwy to: Tyrawa, Tyrawa Królewska, od 1916 roku Mrzyglód lub Miasteczko. W 1425 roku lokowana jako miasto, utraciła prawa miejskie w 1955 roku. W 1510 roku była tu parafia prawosławna. W 1935 roku żyło tu 56 grekokatolików (wg innych danych 25 Ukraińców na 720 mieszkańców).

NIEBIESZCZANY

Небещани

Miejsce po klasztorze bazylianów, już w 1865 roku był w ruinie. **Miejsce po cerkwi grekokatolickiej** z 1854 roku, zburzonej ok. 1945 roku, już w 1935 roku. nie użytkowanej.

Wies istniała w 1376 roku. W 1935 roku było tu tylko 38 grekokatolików (na 2070 mieszkańców).

PRUSIEK

Прусик

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1793 roku p.w. Opieki NMP (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku. We wsi zachowało się kilka **drewnianych chałup** z końca XIX wieku.

W 1935 roku było tu 523 grekokatolików (na 890 mieszkańców) i działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła. Do parafii należała też wieś Płowce (78 Ukraińców i 232 Polaków), założona w 1125 roku przez przemyskiego księcia Wołodara dla wziętych do niewoli Połowców.

SANOCZEK

Сянічок

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Prusiek

Drewniana, wzniesiona w 1870 roku. Od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Przebudowana zapewne w 1968 roku: usunięto kopułę, a **krzyż** z niej zdjęty znajduje się na jednym z grobów. Przed wejściem do zakrystii **płyta nagrobna** z datą 1674 i napisem cyrylicznym.

Каплицька przydroжна

Murowana, zapewne z I połowy XIX wieku, dwukondygnacyjna.

Wieś wzmiankowana w 1467 roku. W 1935 roku było tu 637 grekokatolików (wg innych danych 690 Ukraińców na 760 mieszkańców wsi). Działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia "Proświty".

STRÓŻE WIELKIE

Сторожжє Велики

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1661 roku p.w. św. Proroka Ilji (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

Wieś pochodzi z czasów Rusi Kijowskiej. W 1935 roku było tu 511 grekokatolików (wg innych danych 545 Ukraińców na 550 mieszkańców wsi). Działała trzyklasowa dwujęzyczna szkoła. do parafii należały też wsie: Zabutyń (741 grekokatolików) i Stróże Małe (404). W Stróżach Małych znajduje się murowana kapliczka przydrożna z I połowy XIX wieku.

TREPCZA

Терепча

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1807 roku, jednoprzestrzenna. Po spaleniu się w 1801 roku cerkwi drewnianej, cesarz austriacki Józef II podarował parafii kaplicę ze zlikwidowanego klasztoru socylianśkiego. W 1807 roku została ona poszerzona i przebudowana na styl wschodni: dobudowano babiniec i wieżę. W grudniu 1945 roku cerkiew przejęta przez kościół rzymskokatolicki. Była to prawdopodobnie pierwsza akcja przejścia cerkwi na kościół po II wojnie światowej. Wewnątrz częściowo zachowane oryginalne wyposażenie. Obok cmentarz przycerkiewny.

Plebanią grekokatolicką

Murowana, wzniesiona zapewne na przełomie XVII i XVIII wieku. Obecnie znajdują się w niej sklepy i mieszkania prywatne.

Ruiny klasztoru oo. bazylianów, który popadł w ruinę już w II połowie XIX wieku.

We wsi dwie **kapliczki murowane** oraz liczne **chałupy doliniańskie** z wnękami, kryte słomą, niektóre z nich pochodzą z połowy XIX wieku.

W pobliżu wsi **dwa grodziska** z czasów Rusi Kijowskiej:

- 1) z X-XI wieku na szczycie wzniesienia 480 m npm., ślady trzech wałów ziemnych.
- 2) z XII-XIII wieku na wzgórzu Horodyszczce 500 m npm., pozostałości wałów ziemnych i fosy.

Wieś założono na prawie ruskim przed 1339 rokiem. W 1935 roku było tu 821 grekokatolików (wg innych danych 880 Ukraińców na 920 wszystkich mieszkańców wsi), działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła.

TYRAWA SOLNA

Тирява

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1837 roku przez majstrów: Wasyla Bułkstrymila, Gabriela Mlachowskiego i Andrzeja Dudę, fundowana przez Jana Miejskiego. Od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymskokatolicki. Wewnątrz **polichromia** ornamentalna wykonana przez Władysława Lisowskiego z Sanoka w 1927 roku oraz trójstrefowy kompletny **ikonostas** (malowany przez J. Bogdańskiego) i **ołtarz** odnowiony i uzupełniony w 1927 roku. Do ok. 1939 roku używano tu rękopiśmiennej ewangelii z XV wieku.

We wsi **trzy murowane kapliczki** z I połowy XIX wieku stojące przy drodze do Siemuszowej. Na południe od wsi, w polu, **cmentarz grekokatolicki**.

Grodzisko z czasów Rusi Kijowskiej, na wzgórzu „Czarcia” lub ”Diabla” Góra, 750 m npm.

W części zachodniej zachował się wał drewniano-ziemny w kształcie elipsy datowany na X-XII wiek.

Wieś pierwotnie wzmiankowana w 1424 roku. Pierwotna cerkiew wzmiankowana w 1679 roku. W 1905 roku było tu 892 grekokatolików (wg innych danych 1060 Ukraińców na 1180 wszystkich mieszkańców), działała trzyklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia im. M. Kaczkowskiego.

WUJSKIE

Бицьке

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana, parafialna Murowana, wzniesiona w 1804 roku jako rzymsko-katolicka kaplica przy tkalni. Gdy fabryka uległa spaleni, właściciele podarowali ją w 1838 roku cerkwi grekokatolickiej, następnie została rozbudowana w klasycystyczny budynek jednoprzestrzenny. W 1947 roku ponownie zamieniona na kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz częściowo zachowane wyposażenie cerkiewne, a na plebanii **księgi parafii grekokatolickiej** prowadzone od 1928 roku. Obok murowana klasycystyczna **dzwonnica** współczesna kościołowi.

Wieś istniała w 1513 roku. Pierwsza cerkiew powstała tu w 1629 roku. W 1938 roku

działała tu czteroklasowa, dwujęzyczna szkoła, ukraińskie przedszkole, dwie czytelnie „Proświty” i różne inne towarzystwa społeczno-kulturalne; było tu wówczas 1275 Ukraińców (na 1360 mieszkańców wsi). W całej parafii (wraz z wsiami Zaluż i Doliny) było 2126 grekokatolików.

Wcześniej, bo już w roku 1600 zbudowano cerkiew w sąsiednim Zalużu. W końcu XIX wieku była tam siedziba parafii grekokatolickiej. W 1938 roku nie było tam już świątyni i wierni korzystali z cerkwi w Wujkiem. W Zalużu było wówczas 900 Ukraińców (na 1100 mieszkańców wsi).

Gmina Tyrawa Wołoska HOŁUCZKÓW

Голучків

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, filia parafii Tyrawa Solna

Drewniana, wzniesiona w 1858 roku przez cieślę Konstantego Mielnika, remonotwana i przebudowana w 1912 roku. Od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz architektoniczny **ikonostas** z 1908 roku. **Carskie wrota** z pierwotnego ikonostasu z I połowy XIX wieku przybito na drzwiach do obu zakrystii. Inne jego części znajdują się na strychu. Wokół **cmentarz przycerkiewny**.

We wsi zachowała się stara zabudowa: ok. 40 chałup typu dolińskiego, niektóre z wnękami oraz murowana **kapliczka przydrożna**, zapewne z XIX wieku.

Wieś powstała w 1497 roku w wyniku osiedlenia ludności ruskiej. W 1935 roku było tu 563 grekokatolików (wg innych danych 640 Ukraińców na 770 mieszkańców wsi), działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia „Proświty”.

KRECÓW

Крецив

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1783 roku p.w. Objawienia Pańskiego (parafialnej), po 1950 roku użytkowanej jako magazyn, potem opuszczonej i zrujnowanej, rozebranej w 1980 roku na polecenie Urzędu Gminy w Tyrawie Wołoskiej. Wokół pozostał **cmentarz przycerkiewny**. We wsi zachowała się murowana **kapliczka** z XIX wieku.

Pierwotna cerkiew powstała w 1645 roku. W 1938 roku było tu 650 Ukraińców (na 740 mieszkańców wsi). Do parafii należały również wsie Kuźmina (246 grekokatolików, była cerkiew), Wola Krecowska (355), Lachowa (345). Obecnie w Krecowie są tylko cztery gospodarstwa górali z Nowotarskiego.

RAKOWA

Ракова

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, filia parafii Tyrawa Wołoska
Drewniana, wzniesiona w 1850 roku, dwudzielna, jednokopułowa, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **ikonostas** z 1894 roku z **ikonami** malowanymi przez Zygmunta Bogdańskiego. Na **dzwonnicy** dzwon z ruskim napisem z 1680 roku.

Wieś powstała przed 1446 roku przez zasiedlenie osadnikami z Rusi. Zwana była Dropkową Wolą lub Wolą Tyrawską. W 1510 roku była tu cerkiew parafialna. W 1938 roku żyło tu 643 grekokatolików (wg innych danych 660 Ukraińców na 800 mieszkańców wsi). Obecnie mieszka tu ok. 50 rodzin.

ROSPUCIE

Розпучтя

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1865 roku p.w. Soboru NMP (filii parafii Zawadka), zapewne opuszczonej po 1947 roku. Od 1976 roku w stanie kompletnej ruiny, rozebrana w 1980 roku na polecenie Urzędu Gminy

w Tyrawie Wołoskiej. Wokół **cmentarz przycerkiewny**. We wsi zachowały się stare **drewniane chałupy** doliniańskie.

Wieś istniała już w 1523 roku. Pierwotną cerkiew wzniesiono tu w 1740 roku. W 1938 roku było tu 350 grekokatolików (na 930 mieszkańców).

SIEMUSZOWA

Семшова

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, filia parafii Tyrawa Solna

Drewniana, wzniesiona w 1841 roku, podobnej konstrukcji jak cerkwie w Tyrawie Sonej i Hołucz-kowie (pochodzą one z jednego okresu i być może były budowane przez tych samych cieśli). Od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolic. Wewnątrz zachowana **polichromia** figuralna, trój-strefowy **ikonostas** z II połowy XIX wieku i inne elementy dawnego wyposażenia.

We wsi **krzyż przydrożny** drewniany z XIX wieku oraz kilka **starych chałup**.

Wieś istniała w 1420 roku. W 1938 roku było tu 797 grekokatolików (wg innych danych 1040 Ukraińców na 1160 wszystkich mieszkańców wsi), działała trzyklasowa,

dwujęzyczna szkoła, czytelnia "Proświty" i spółdzielnia „Jednist” oraz Dom Ludowy. We wsi mieszka obecnie kilka rodzin ukraińskich, które powróciły z wygnania.

TYRAWA WOŁOSKA

Тирява Волоська

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1900 roku p.w. św. Paraskewii (parafialnej), rozebranej po 1948 roku, na południowy wschód za potokiem. Obok **cmentarz przycerkiewny**, zniszczony.

Wieś wzmiankowana w 1402 roku. Pierwotna cerkiew wzniesiona w 1471 roku. Dawniejsza nazwa wsi to Tyrawa Mniejsza, a od 1934 roku — Wołoska. Prawa miejskie uzyskała przed 1707 rokiem, utraciła je w połowie XIX wieku. W 1938 roku było tu 633 grekokatolików (wg innych danych 650 Ukraińców na 1700 mieszkańców wsi).

ZAGÓRZ

Загір'я

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archaniola, parafialna Murowana z kamienia, wzniesiona w 1836 roku, dwukondygnacyjna z wieżą nad babińcem i z kruchtą w przyziemiu. Po 1947 roku użyt-

kowana przez cerkiew prawosławną.

Dom Bractwa im. św. Michała Archaniola

Istniał tu w 1938 roku; brak bliższych danych.

Cmentarz grekokatolicki na prawym brzegu Osławy

W latach 1930-tych już nie użytkowany; niegdyś stała tu cerkiew.

Pierwotną cerkiew wzmiankowano w 1761 roku. W 1935 roku było tu 890 grekokatolików (na 3400 mieszkańców miasta), działała spółdzielnia "Nasz Trud".

ZAGÓRZ-DOLINA

Долина

Kościół rzymsko-katolicki zamieniony na cerkiew grekokatolicką p.w. NMP, filia parafii Zagórz. Drewniany, wzniesiony w 1836 roku, bezstylowy, jednoprzestrzenny. Od 1946 roku powtórnie użytkowany przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **ołtarzyk**, **ikony** i inne elementy wyposażenia cerkiewnego z XIX wieku.

We wsi murowana **kapliczka** przydrożna, z XIX wieku.

Wież istniała w 1433 roku. W 1935 roku było tu 312 grekokatolików (na 390 mieszkańców wsi), działała spółdzielnia „Ostawa”.

ZAGÓRZ-WIELOPOLE

Великополе

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola, (filia parafii Tarnawa Górna)

Murowana, budowana w 1939 roku, nie dokończona, nie otynkowana, na planie krzyża z kopułą po środku. Po 1947 roku opuszczona, następnie sporadycznie użytkowana przez cerkiew prawosławną. Od sierpnia 1991 roku ponownie w użytkowaniu grekokatolików. Obecnie filia parafii Hłomcza. Wymaga remontu. Wewnątrz fragmenty **ołtarza** z XVIII wieku oraz **ikonostas** sprowadzony z łańcuckiego muzeum.

Pierwotną cerkiew wzniesiono w 1481 roku (wg innych źródeł istniała już w 1334 roku). W 1935 roku było tu 595 grekokatolików (wg. innych danych 620 Ukraińców na 840 mieszkańców wsi). Obecnie dawna wieś Wielopole jest dzielnicą miasta Zagórz.

Gmina Zagórz

CHOCEN

Хоцень

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1870 roku p.w. Opieki NMP (filii parafii Średnie

Wielkie), zniszczonej zapewne po 1947 roku, pozostała podmurówka na terenie starego **cmentarza**.

W 1938 roku było tu 278 grekokatolików (prawie wszyscy mieszkańcy wsi).

CZASZYN

Чашин

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna. Murowana, wzniesiona w 1835 roku z fundacji Apolinarego Łempkowskiego, dwudzielna, z dobudowaną z przodu wieżą, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. W tym czasie kilkakrotnie remontowana z zatarciem cech stylowych. Na **dzwonnicy dzwon** z 1810 roku przeniesiony z Kulasznego.

We wsi dwie **kapliczki** murowane z końca XVIII i początku XX wieku, dwie **chałupy drewniane** kryte słomą z przełomu XIX i XX wieku oraz kamiennieo-drewniany **spichlerz** z końca XIX wieku.

Pierwotną cerkiew wzmiankowano w 1761 roku. W 1938 roku było tu 740 grekokatolików, a razem z sąsiednim Brzozowcem 1014 (wg. innych danych 985 Ukraińców na 1460 mieszkańców obu wsi).

KALNICA

Кальниця

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1872 roku p.w. św. Paraskewii (parafialnej), zniszczonej po 1945 roku. Zachowała się podmurówka z łamanego kamienia. Wokół **cmentarz przycerkiewny** z zachowanymi dwoma nagrobkami i fragmentami kamiennego muru.

W 1938 roku było tu 580 grekokatolików.

KAMIONKI

Кам'янки

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1854 roku p.w. św. Dymitra (filii parafii Kalnica), zniszczonej po 1945 roku. Pozostał zdewastowany **cmentarz przycerkiewny**.

W 1938 roku było tu 354 grekokatolików. Po 1947 roku wieś przestała istnieć.

ŁUKOWE

Лукове

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1828 roku w stylu barokowo-klasycystycznym, dwudzielna, fundacji Truskolaskich. Od 1970 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok murowana, dwukondygnacyjna **dzwonnica**, oryginalnej konstrukcji.

Pierwotną cerkiew wzmiankowano w 1761 roku. W 1938 roku było tu 1200 grekokatolików (wg innych danych 1320 Ukraińców na 1450 mieszkańców wsi).

MOKRE

Mokpe

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska

Murowana, wzniesiona w 1992 roku, trójdzielna. Jest to pierwsza cerkiew w tej wsi, wcześniej należała ona do parafii w Morochowie. **Dom Ludowy**, murowany, w budowie.

W 1935 roku było tu 627 grekokatolików, działała dwuklasowa, dwujęzyczna szkoła. Po 1956 roku z Ziemi Zachodnich wróciło tu kilkadziesiąt rodzin ukraińskich. Jest to jeden z nielicznych przypadków w tym rejonie, gdzie mieszkańcy pochodzenia ukraińskiego stanowią większość ludności wsi. Od kilkunastu lat istnieje tu, prowadzony przez Eugeniusz Mohylę, zespół

pieśni i tańca "Ostawianie" (m.in. laureat Tatrzańskiej Jesieni w Zakopanem). Działa koło Związku Ukraińców w Polsce liczące 35 członków.

MOROCHÓW

Mopoxiv

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Męki Pańskiej, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1837 roku. Od 1961 roku użytkowana przez cerkiew prawosławną. Wewnątrz zachowany trójstrefowy architektoniczny **ikonostas** z I połowy XIX wieku z **ikonami** z XIX i XX wieku. Inne elementy wyposażenia pochodzą z okresu od XVII do XX wieku. Na **dzwonnicy** dzwony z 1814 i 1858 roku. Wokół zachowany **cmentarz przycerkiewny** i kamienna **bramka** z XIX wieku.

We wsi murowana, dwukondygnacyjna **kapliczka przydrożna** z XIX wieku.

W 1935 roku było tu 526 grekokatolików (wg innych danych 550 Ukraińców na 580 mieszkańców wsi), działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i towarzystwo Ridnoi Szkoły. Obecnie większość mieszkańców stanowią Ukraińcy, którzy bądź uniknęli wysiedlenia, bądź z niego powrócili.

OLCHOWA

Вільхова

Cerkiew grekokatolicka p.w. Soboru NMP, filia parafii Tarnawa Górna

Murowana, wzniesiona w 1877 roku (lub 1840 roku) przez majstra z Wielopola, dwudzielna. Po 1947 roku stoi opuszczona i częściowo zrujnowana w bardzo złym stanie. Na **cmentarzu przycerkiewnym** zachowana część **nagrobków**.

Wies istniała w 1483 roku (być może z czasów Rusi Kijowskiej), a pierwotna cerkiew w 1761 roku. W 1938 roku było tu 253 grekokatolików (na ok. 400 mieszkańców wsi).

SUKOWATE

Суковате

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1826 roku p.w. św. Michała Archanioła (filii parafii Kolnica), zniszczonej po 1945 roku. Pozostał **cmentarz przycerkiewny**.

W 1938 roku było tu 479 grekokatolików. Po 1947 roku wieś przestała istnieć.

ŚREDNIE WIELKIE (d. Serednie Wielkie)

Середнє Велике

Ruiny murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1810 roku p.w. św. Paraskewii (parafialnej), w środku wsi.

We wsi murowana, dwukondygnacyjna **kapliczka** z XIX wieku.

W 1938 roku było tu 978 grekokatolików (wg innych danych 1130 Ukraińców na 1180 mieszkańców wsi).

TARNAWA GÓRNA

Тарнава Горішня

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1817 roku, barokowo-klasycystyczna, jednoprzestrzenna, dwukondygnacyjna, z wieżą nad babińcem, fundacji Franciszka Truskolaskiego. Po 1947 roku użytkowana jako magazyn. Od kilku lat jako magazyn MBL w Sanoku. Nie remontowana, w bardzo złym stanie.

Pierwotną cerkiew wzniesiono tu w 1537 roku. W 1938 roku było tu 25 grekokatolików (na ok. 600 mieszkańców wsi), a w sąsiedniej Tarnawie Dolnej 195 grekokatolików (na ok. 700 mieszkańców).

WYSOCZANY

Височани

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1810 p.w. św. Paraskewii (filii parafii Płonna), zniszczonej zapewne po 1945 roku. We wsi **kapliczka** murowana z kamienia przydrożna z XIX wieku.

W 1935 roku było tu 412 grekokatolików plus 251 w sąsiedniej wsi Konuszne (wg innych danych było tu razem 670 Ukraińców na 690 mieszkańców), działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła. W dniu 26.03.1946 roku sotnie UPA „Hrynia” i „Myrona” wykonały atak na pododdział LWP, którego straty wyniosły 40 zabitych 37 wziętych do niewoli żołnierzy.

ZAHUTYŃ

Загутьні

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Kosmy i Damiana (filia parafii Stróże Wielkie)

Drewniana, wzniesiona w 1902 roku. Po 1947 roku przebudowana na kościół rzymsko-katolicki. Wg. innych źródeł cerkiew została zburzona w 1945 roku, a na jej miejscu w 1956 roku postawiono drewniany kościół rzymsko-katolicki. We wsi murowana, dwukondygnacyjna **kapliczka przydrożna** z XIX wieku.

W 1935 roku było tu 741 grekokatolików (wg innych danych 890 Ukraińców na 990 mieszkańców wsi), działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła i czytelnia „Proświty”.

ZAWADKA MOROCHOWSKA

Завадка Морохівська

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1870 roku (filii parafii Morochów), spalonej zapewne w 1947 roku.

W 1935 roku było tu 328 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 280 byli Ukraińcami), działało towarzystwo Ridnoi Szkoły.

Ludność tej wsi szczególnie ucierpiała w 1946 roku w wyniku wielokrotnych napadów dokonywanych przez żołnierzy jednostki LWP z Sanoka. W dniach 23-24.01.1946 żołnierze zamordowali 84 osoby cywilne narodowości ukraińskiej, a wieś obrabowali i spalili. W następnych napadach zginęło jeszcze 12 osób (wg innych źródeł znacznie więcej). Po ostatnim napadzie dnia 30.05.1946 roku pozostało tu przy życiu tylko 78 osób, w tym 4 mężczyzn, które to osoby wywieziono do ZSRR.

*Gmina Zarszyn***DUDYŃCE***Дудинці*

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1862 roku p.w. Soboru NMP (filii parafii Pielnia), opuszczonej po 1947 roku, w 1985 roku przeniesionej do Komańczy.

Wieś istniała już w 1384 roku. W 1935 roku było tu 582 grekokatolików (wg innych danych 540 Ukraińców na 560 mieszkańców wsi), działała jednoklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia "Proświty" i spółdzielnia „Pomoc”.

NOWOSIELCE*Новосільці Ігнєвоше*

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1895 roku p.w. Opieki NMP (parafialnej) w przysiółku Gniewosz, zniszczonej zapewne po 1947 roku.

W 1935 roku w parafii Nowosielce żyło 908 grekokatolików (na 1626 mieszkańców parafii). Wieś założona prawdopodobnie w XVII wieku.

ORZECHOWA*Одрехова*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela, parafialna Murowana, wzniesiona w 1818 roku w formie jednonawowej bazyliki. Po 1945 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica**.

W 1935 roku było tu 2469 grekokatolików (wg innych danych 2690 Ukraińców na 2800 mieszkańców wsi), działała siedmioklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia „Proświty” i spółdzielnia.

PIELNIA (d. Pellje)*Пельня*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jana Apostoła, parafialna Murowana, wzniesiona w 1805 roku, po 1945 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z pocz. XIX wieku.

Wieś istniała już w XIII wieku, a parafia grekokatolicka powstała w 1536 roku. W 1935 roku było tu 780 grekokatolików (wg innych danych 750 Ukraińców na 1300 mieszkańców wsi), działała trzyklasowa, dwujęzyczna szkoła, czytelnia „Proświty”, spółdzielnia „Jednist” i dom cerkiewny.

Sąsiednie wsie: Pobiedno, Pisarowce przeszły na obrządek łaciński w XIX wieku, a wieś Jędruszkowce w 1921 roku.

REJON LESKI

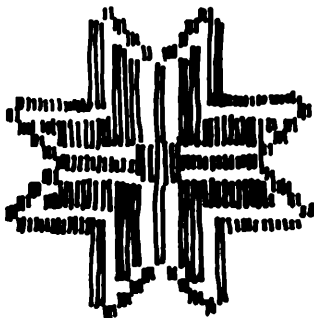
Gmina Baligród

BALIGRÓD

Балигород

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna Murowana, wzniesiona w 1829 roku z fundacji Onufrego Karsznickiego, dwudzielna, jednokopułowa. W 1949 roku zamieniona na magazyn, obecnie opuszczona, popada w ruinę. W 1990 roku rozpoczęto jej remont; być może będzie zwrócona grekokatolikom. Obok cerkwi murowana, niszcząca **dzwonnica**.

Wieś wzmiankowana w 1552 roku jako Woronków. W latach 1634-1915 posiadała prawa miejskie. Pierwotna cerkiew istniała tu w 1761 roku. W 1938 roku było tu 522 grekokatolików (wg innych danych 480 Ukraińców, 830 Polaków i 650 Żydów). W dniu 9 sierpnia 1944 roku sotnie UPA „Bira” i „Puchacza” rozstrzelały na rynku 42 Polaków i nielojalnych Ukraińców. Dnia 18.05.1946 roku. część sotni „Bira” w zasadzce na drodze do Wołkowcy zastrzeliła 18 żołnierzy LWP. W latach 1946-47 znajdował się tu najdalej wysunięty na południe garnizon Ludowego Wojska Polskiego.



BYSTRE

Бучме

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1821 roku p.w. Narodzenia NMP (filii parafii Bali-gród), która spłonęła w czasie działań wojennych w 1914/15 roku. W okresie międzywojennym nie została odbudowana. Obok **cmentarz przycerkiewny** z kilkoma zachowanymi **nagrobkami**, który został częściowo zniszczony podczas budowy drogi do schroniska studenckiego.

Wież istniała już w 1552 roku. W 1938 roku było tu 108 grekokatolików (wg innych danych 160 Ukraińców na 170 mieszkańców wsi).

CISOWIEC

Тусівець

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1830 roku p.w. Zaśnięcia NMP (filii parafii Mcka-wa), zniszczonej po 1947 roku. Została z niej sterta kamieni i resztki drewnianej **dzwonnicy**, która zawaliła się w latach 1980-tych. W Muzeum Historycznym w Sanku znajdują się **dwie ikony** z tu-tejszej cerkwi oraz **feretron**. Obok miejsca po cerkwi **cmentarz cer-**

kiewny, po którym pozostały tyl-ko fragmenty kamiennego ogro-dzenia.

We wsi zachowała się murowana kapliczka przydrożna z XIX wieku i dwie stare **chałupy drewniane**.

Wież istniała już w 1552 roku. W 1938 roku było tu 265 grekokatolików (wg innych danych 240 Ukraińców na 260 mieszkańców wsi).

HUCZWICE

Хуцувці

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1850 roku p.w. Zwiastowania NMP (filii parafii Raba), zniszczonej po 1947 roku.

Wież lokowana na prawie włoskim istniała tutaj już w 1552 roku pod nazwą Oczfficza. W 1938 roku było tu 202 grekokatolików. Po 1947 roku wieś przestała istnieć.

JABŁONKI

Яблінки

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1902 roku p.w. Opieki NMP (parafialnej), zniszczonej po 1953 roku. Zachowała się lipa rosnąca za prezbiterium. Osiemnastowieczna **ikona** z tej ce-

rkwi znajduje się w Muzeum Historycznym w Sanoku. Obok **cmentarz przycerkiewny**, na którym zachowały się fragmenty trzech **nagrobków**. Był tutaj również **cmentarz** z czasów I wojny światowej.

We wsi zachowała się murowana **kapliczka przydrożna**, zapewne z XIX wieku.

Okazały **pomnik**, w pobliżu miejsca śmierci (28.03.1947 roku.) gen. K. Świerczewskiego, ówczesnego wiceministra obrony narodowej, bardzo zasłużonego komunisty. Dotychczas większość autorów przypisuje jego śmierć przypadkowej zasadzce zorganizowanej przez sotnie UPA: "Bira" i „Horynia”, jakkolwiek ostatnio ukazują się inne opinie na temat przyczyny zgonu Świerczewskiego. Śmierć ta stała się wszelako wygodnym pretekstem do rozpoczęcia — dokładnie wcześniej przygotowanej — akcji wysiedlenia Ukraińców z ich etnicznych ziem w Polsce Wschodniej i Karpatach na tzw. Ziemie Odzyskane. Akcję tę określono kryptonimem „Wisła”.

Wies lokowana na prawie wołoskim, istniała już w 1498 roku. W 1938 roku było tu 562 grekokatolików (wg innych danych 490 Ukraińców na 550 mieszkańców wsi). W sąsiedniej wsi Łubne było 145 grekokatolików.

KIEŁCZAWA

Келчава

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1837 roku p.w. św. Michała Archanioła (filii parafii Mchawa). Została rozebrana w 1953 roku, natomiast **dzwonnice** rozebrano ok. 1980 roku. Obok **cmentarz** z częściowo zachowanymi starymi **nagrobkami**. We wsi dwie **kapliczki przydrożne**, murowane z XIX wieku, jedna w pobliżu cmentarza cerkiewnego, druga przy drodze do Kalnicy.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1552 rokiem. Pierwotna cerkiew powstała tu w 1756 roku. W 1938 roku było tu 224 grekokatolików (wg innych danych 235 Ukraińców na 250 wszystkich mieszkańców wsi). Część jej mieszkańców powróciła z wygnania po 1956 roku.

KOŁONICE

Колониці

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1932 roku p.w. św. Michała Archanioła (filii parafii Jablonki), zniszczonej po 1947 roku. Pozostał tylko trójramienny **kuty krzyż** z fragmentem kopuły.

Obok częściowo zachowany cmentarz przycerkiewny.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1552 rokiem. W 1938 roku było tu 248 grekokatolików (wg innych danych 280 Ukraińców na 360 mieszkańców wsi).

MCHAWA

Мхава

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej z 1908 roku (parafialnej), zdemolowanej w 1950 roku. W latach 1981-84 postawiono tu murowany kościół rzymsko-katolicki. Obok murowana dzwonnica pocerkiewna.

Kaplica odpustowa grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego

Murowana, wzniesiona w 1823 roku, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz ołtarzyk z XIX wieku ze zburzonej cerkwi grekokatolickiej. Do 1947 roku na coroczne odpusty 8 sierpnia przybywały tu liczne rzesze wiernych.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1436 rokiem. W 1938 roku było tu 238 grekokatolików (wg innych danych 380 Ukraińców na 670 wszystkich mieszkańców wsi).

NOWOSIÓŁKI

Новосілки

Kaplica grekokatolicka p.w. śś. Apostołów Piotra i Pawła, filia parafii Zakoczewie

Murowana, wzniesiona w 1912 roku na planie krzyża greckiego, jednokopułowa, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1938 roku było tu 532 grekokatolików (wg innych danych 550 Ukraińców na 760 mieszkańców wsi), większość z nich w ramach akcji "Wisła" została przesiedlona do wsi Międzybórz w woj. śląskim.

RABE

Рябе

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1926 roku p.w. Zaśnięcia NMP (parafialnej), zniszczonej po 1947 roku.

W 1938 roku było tu 398 grekokatolików.

ROZTOKI DOLNE

Розтоки Долини

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Michała Archaniola (filia parafii Mchawa)

Drewniana, wzniesiona w 1830 roku, od 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Przebudowana w 1983 roku: m.in. po obu stronach babinca dobudowano dwie wieże, a od zachodu kruchtę. W czasie tego remontu wyrzucono także sporo wyposażenia cerkwi, w tym część ikonostasu. Wewnątrz zachowała się **polichromia** z I połowy XX wieku oraz ikona Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XVII wieku. Obok częściowo zachowany **cmentarz przycerkiewny**.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1552 rokiem. W 1938 roku było tu 283 grekokatolików (wg innych danych 250 Ukraińców na 290 mieszkańców wsi). Obecnie jest tu 31 domów ze 118 mieszkańcami.

STEŻNICA

Стежниця

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1824 roku p.w. św. Mikołaja Cudotwórcy (filii parafii Baligród), rozebranej wraz z drewnianą dzwonnica w 1947 roku. Pozostała tylko podmurówka.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed

1498 rokiem. W 1938 roku było tu 915 grekokatolików, z których 75, w celu uniknięcia wysiedlenia, podało się za Polaków. Obecnie mieszka tu kilka rodzin ukraińskich.

ZAHOCZEWIE

Загочеве

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej z 1934 roku p.w. św. Michała Archaniola, rozebranej w 1949 roku. Zachował się fragment muru. Obok nieczynny **cmentarz przycerkiewny**.

Wies istniała w 1435 roku, a w 1463 roku posiadała już własną cerkiew. W 1938 roku było tu 726 grekokatolików.

ŻERDENKA

Жерденка

Ruina murowanej kaplicy grekokatolickiej z 1906 roku p.w. Opieki NMP, filia parafii Żernica Wyżna, zniszczonej po 1947 roku. Zachował się zarys fundamentów.

Pierwotną cerkiew wzniesiono tu w 1756 roku. W 1938 roku było tu 214 grekokatolików.

ŻERNICA NIŻNA*Жерниця Нижня*

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1843 roku p.w. św. Michała Archanioła (filii parafii Żernica Wyżna), zniszczonej po 1947 roku. Na zdewastowanym **cmentarzu** znajdują się **trzy krzyże** wieńczące ongiś cerkiew.

Wież założona na prawie wołoskim przed 1480 rokiem. W 1938 roku było tu 368 grekokatolików (wg innych danych 300 Ukraińców na 500 mieszkańców wsi). Po 1947 roku wieś przestała istnieć.

ŻERNICA WYŻNA*Жерниця Вижня*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Bazylego Wielkiego, parafialna Murowana, wzniesiona w 1800 roku, rozbudowana w 1936 roku, dwudzielna. Po 1947 roku opuszczona i zdewastowana, później użytkowana przez PGR, przebudowana, popada w ruinę — dziura w dachu.

W 1938 roku było tu 1166 grekokatolików (wg innych danych 1060 Ukraińców na 1170 mieszkańców wsi). W lipcu 1944 roku prowidnyk okręgu OUN „Łubowyj” połączył tu trzy sotnie w kureń „Rena”.

Po wojnie wieś wysiedlono i zniszczono.

*Gmina Cisna***BUK***Бук*

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1870 roku p.w. św. Piotra i Pawła (filii parafii Łopienka), zniszczonej po 1947 roku. Zachowały się podmurówki cerkwi i dzwonnicy oraz kuty żelazny **krzyż**, na **cmentarzu** przycerkiewnym zaś dwa betonowe **nagrobki**.

Wież założona na prawie wołoskim przed 1552 rokiem. W 1938 roku było tu 412 grekokatolików.

CISNA*Тісна*

Miejsce na **cmentarzu** po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1825 roku p.w. św. Michała Archanioła (parafialnej), spalonej przez MO wraz z kilkoma ukraińskimi chałupami w 1946 roku w ramach odwetu za wysadzenie w powietrze przez UPA posterunku MO w Cisnej (wg innych źródeł rozebranej w 1956 roku). Po cerkwi zachowała się podmurówka, w obrębie której w 1962 roku ustawiono **krzyż misyjny**. Na

czynnym obecnie **cmentarzu przycerkiewnym** zachowało się kilka dawnych **nagrobków**, w tym najstarszy w Bieszczadach z 1842 roku.

We wsi zachowały się dwie **drewniane chałupy**.

W szkole znajduje się Izba Pamięci ze zbiorami dotyczącymi historii wsi i walk komunistów przeciwko UPA.

W 1938 roku było w Cisnej 250 Ukraińców, 290 Polaków i 120 Żydów.

W 1945 roku UPA dwukrotnie niszczyła posterunek MO. Natomiast 11 stycznia 1946 roku milicjanci (głównie miejscowi Polacy) obronili się w umocnieniach w centrum wsi, na wzgórzu Betlejemka, a następnego dnia wycofali się do Baligrodu przed przeważającymi siłami ukraińskimi. Po wysiedleniu pozostało tu jedynie 30 polskich rodzin.

DOŁŻYCA

Долициця

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1907 roku p.w. św. Mikołaja (filii parafii Cisna), zniszczonej po 1947 roku. Na tym miejscu w latach 80-tych ustawiono drewniany **krzyż**. Jedna z **ikon** z tej cerkwi znajduje się w Muzeum Historycznym w Sanoku. **Cmentarz** przycerkiewny został zdewastowany.

W 1938 roku było tu 443 grekokatolików.

HABKOWCE

Габківці

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1833 roku p.w. św. Mikołaja (filii parafii Cisna) zniszczonej po 1947 roku. Została na tym miejscu lipa z przybitym do niej **krzyżem cerkiewnym**.

Wies pochodzi z czasów Rusi Kijowskiej, lokowano ją w XVI wieku na prawie włoskim. W 1938 roku było tu 211 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 190 byli Ukraińcami). Dnia 13.05.1946 roku w zasadzce przygotowanej przez sotnię UPA „Myrona” na samochody komisji przesiedleńczej zginęło 19 osób. W 1947 roku wieś uległa całkowitemu wyludnieniu i zniszczeniu, dopiero w latach 60-tych wybudowano tu kilka domów.

JAWORZEC

Явірєць

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1846 roku p.w. św. Dymitra (parafialnej), zniszczonej po 1947 roku. Widoczna podmurówka i starodrzew. Z przycerkiewnego **cmentarza** pozostało

kamienne ogrodzenie. W odległości 300 m na południe od cmentarza znajduje się **żelazny krzyż**. Na jego piaskowcowym cokole umieszczony jest napis „Na pamiątkę zniesienia pańszczyzny 3 maja 1848 roku”.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 647 grekokatolików. Obecnie wies nie istnieje.

KALNICA

Кальниця

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1842 roku p.w. św. Paraskewii (filii parafii Smerrek), zniszczonej po 1947 roku. Zachował się otaczający niegdyś cerkiew starodrzew lipowy. **Cmentarz** przycerkiewny po 1970 roku zamieniono na park ośrodka wypoczynkowego KWK „Bogdanka”. Z cmentarza zachował się tylko piękny starodrzew, **obelisk** z 1908 roku oraz fragmenty muranego ogrodzenia. Nagrobki zniszczono podczas porządkowania terenu.

Wies powstała przed 1483 rokiem. W 1938 roku było tu 250 grekokatolików. Obecnie są 34 domy ze 124 mieszkańcami.

KRZYWE (d. Krywe)

Криве

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1845 (lub 1884) roku p.w. św. Jana Chrzciciela (parafialnej) zniszczonej po 1947 roku. Zachował się starodrzew, a na przycerkiewnym **cmentarzu** fragmenty dwóch betonowych **nagrobków**.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1552 rokiem. W 1938 roku było tu 232 grekokatolików (wg innych danych 280 Ukraińców na 290 mieszkańców wsi), a w sąsiedniej wsi (Przysłup), należącej do parafii, lecz nie posiadającej cerkwi było 218 Ukraińców.

LISZNA

Лішна

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1835 roku p.w. Opieki NMP (filii parafii Cisna), zniszczonej po 1947 roku. Obok zdewastowany **cmentarz**. We wsi zachowały się trzy murywane **kapliczki** i kilka **drewnianych domów** pochodzących z XIX wieku.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1552 rokiem. W 1938 roku było tu 291

grekokatolików (wg innych danych 310 Ukraińców na 380 mieszkańców wsi).

ŁOPIENKA

Лопанка

Ruiny murowanej cerkwi grekokatolickiej z 1757 roku p.w. św. Paraskewi (parafialnej) fundacji Strzeleckich. Po 1947 roku nie użytkowana; w 1954 roku zdjęto blachę z dachu. Pozostały kamienne mury porośnięte krzakami. Od 1990 roku prowadzone są prace nad rekonstrukcją świątyni. **Ołtarz główny i cudowny obraz** Matki Boskiej Łopieńskiej (w typie Matki Boskiej Rzymskiej) przeniesiono do cerkwi w Polańczyku. Dzwonnica i kaplica odpustowa nie istnieją.

Łopienka to znane miejsce odpustowe, związane z cudownym obrazem Matki Boskiej. Na odpust rozpoczynający się 13 lipca jeszcze w XIX wieku przychodziło po kilkanaście tysięcy wiernych, nie tylko Rusinów (Ukraińców).

W 1938 roku było tu 318 grekokatolików (wg innych danych 405 Ukraińców na 420 mieszkańców wsi). Po 1947 roku wieś przestała istnieć.

ŁUH

Луг

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1864 roku p.w. św. Mikołaja Cudotwórcy (filii parafii Jaworzec), zniszczonej po 1947 roku. Zachowała się podmurówka cerkwi i dzwonnicy oraz ruina ołtarza.

Wieś lokowana na prawie włoskim przed 1552 rokiem. W 1938 roku wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 225 byli grekokatolikami. Obecnie wieś nie istnieje.

SMEREK

Смерек

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1875 roku p.w. św. Dymitra (parafialnej), zniszczonej zapewne w czasie II wojny światowej. Zachowała się podmurówka i okalający cerkiew starodrzew. Była to jedna z najpiękniejszych świątyń w Bieszczadach. Na przycerkiewnym **cmentarzu** zachowało się **kilka mogił** ziemnych oraz fragmenty kamiennych i betonowych **nagrobków**.

Wieś lokowana na prawie włoskim przed 1529 rokiem. W 1938 roku było tu 687 grekokatolików (wg innych danych 840 Ukraińców na 910 mieszkańców wsi). Po II wojnie światowej wieś uległa całkowitemu wysiedleniu i zniszczeniu.

SOLINKA

Солинка

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1907 roku p.w. Zesłania Ducha Świętego (parafialnej), zniszczonej po 1947 roku. Pozostał tylko zdewastowany **cmentarz**.

Wies lokowana na prawie wołoskim około 1550 roku. W 1938 roku było tu 439 grekokatolików (wg innych danych 620 Ukraińców na 660 mieszkańców wsi), a w sąsiedniej wsi Roztoki Górne — należącej do parafii — 85. Obecnie są tu 4 domy z trzema stałymi mieszkańcami.

STRZEBOWISKA (d. Strubowiska)

Струбовиська

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1843 roku p.w. Narodzenia NMP (filii parafii Smerek), zniszczonej po 1947 roku. Zachowały się trzy kute, żelazne **krzyże**, wieńczące niegdyś **cerkiew**, ustawione obecnie na **mogiłach**. W miejscu **cerkwi** rośnie kępa **świerków**. Na **cmentarzu** **cerkiewnym** nieliczne fragmenty **nagrobków**.

Przy drodze, wśród starych lip **kapliczka**.

W 1938 roku było tu 330 grekokatolików. Dnia 21.03.1945 roku żołnierze armii sowieckiej zamordowali 45 mieszkańców i spalili prawie całą wieś, zostało tylko 6 chatup. Doszło wówczas do walki z ochotniczą sotnią UPA „Wesołego”, w której padło 20 żołnierzy UPA i 86 krasnoarmiejców. Według innych źródeł zginęło wówczas 84 ukraińskich partyzantów i mieszkańców wsi. Ocalałą ludność wysiedlono do ZSSR. Obecnie jest tu 13 domów z 65 mieszkańcami.

WETLINA

Ветлина

Ruiny murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1928 roku p.w. Chrystusa Króla (parafialnej) wysadzonej w powietrze przez WOP około 1950 roku. Została sterta kamieni i cegieł. Była jedną z największych **cerkwi** w tej części **Karpat** — pięciokopułowa na planie **krzyża**. Jedna z **ikon** znajduje się w **Muzeum Historycznym** w **Sanoku**. **Cmentarz** przycerkiewny zniszczony. Na jego terenie w roku 1980 zbudowano drewniany **kościół** **rzymsko-katolicki**.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 1015 grekokatolików (wg innych danych 1080 Ukraińców na 1100 mieszkańców wsi).

ZAWÓJ

Завіш

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1860 roku p.w. św. Dymitra (filii parafii Jaworzec), zniszczonej po 1945 roku.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1552 rokiem. W 1938 roku było tu 263 grekokatolików (wg innych danych 280 Ukraińców na 290 mieszkańców wsi). Obecnie wieś nie istnieje.

ŻUBRACZE

Зубраче

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1908 roku p.w. św. Michała Archaniola (filii parafii Solinka), spalonej po 1947 roku, o czym świadczy jeszcze krąg opalonych lip. Na przycerkiewnym cmentarzu pozostała **kwatery żo-łnierska** z okresu I wojny światowej.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1552 rokiem. W 1938 roku było tu 259 grekokatolików (wg innych danych 280 Ukraińców na 320 mieszkańców wsi).

Gmina Czarna

BYSTRE

Бучмпе

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archaniola, filia parafii Michniowiec

Drewniana, wzniesiona w 1902 roku na planie krzyża, trójdzielna, trójkondygnacyjna, typ galicyjski wg projektu architektów włoskich. Jedyna tego typu zachowana w Polsce, z czterech niegdyś istniejących: w Lipiu, Lutowskich i Paninczowie. Od 1951 roku nieczynna, zamknięta, brak wyposażenia wnętrza, oprócz resztek konstrukcji **ikonostasu**. Ołtarz przeniesiony w latach 70-tych do cerkwi w Lipiu spłonął w 1981 roku. Natomiast osiemnastowieczny **ikonostas**, **6 ikon** i inne wyposażenie znajduje się w Składzie Ikon w Łańcucie. Przed wejściem do cerkwi znajduje się kamienna **płyta nagrobna** z datą 1743, służąca jako stopień. Obok murowana, parawanowa, dwukondygnacyjna **dzwonnica** z 1939 roku w dobrym stanie.

W 1992 roku wysunięto propozycję przeniesienia cerkwi do Sanoka dla tamtejszych grekokatolików.

Cmentarz grekokatolicki, po drugiej stronie drogi Zachowało się tutaj 13 kamiennych **nagrobków**. Cmentarz ten należy

do najpiękniejszych na terenie Bieszczadów.

We wsi znajduje się kamienna, trójkondygnacyjna **figura przydrożna** z 1929 roku z Brusna Starego oraz **siedem przydrożnych krzyży** kamiennych.

Wieś lokowana na prawie włoskim w XVI wieku. W 1938 roku było tu 697 grekokatolików (wg innych danych 605 Ukraińców na 620 mieszkańców wsi).

CHREWŲ

Хрешт

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1670 roku p.w. św. Paraskewii (parafialnej) rozebranej w latach 60-tych. Miejsce (tak jak i znaczna część wsi) pokryte jest obecnie wodami Zalewu Solińskiego. Szesnastowieczne **ikony** z tej cerkwi znajdują się w Muzeum w Przemyśle (2) i Muzeum w Sanoku (1).

Wieś lokowana na prawie włoskim przed 1446 rokiem. W 1938 roku było tu 1048 grekokatolików na 1180 mieszkańców wsi).

CZARNA DOLNA

Чорна

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1880 (lub

1888) roku p.w. św. Dymitra (filii parafii Czarna Górna). Po 1951 roku był w niej magazyn PGR, wówczas wyposażenie rozkradziono lub zniszczono. Zachował się tylko boczny **ołtarz** znajdujący się obecnie w kaplicy rzymsko-katolickiej. Około 1974 roku cerkiew zwała się i została rozebrana. Pozostały po niej trzy kute **żelazne krzyże** stojące wśród bardzo zdezastowanego **cmentarza**. Murowaną dzwonnice rozebrano między 1953 a 1974 rokiem. Na cerkiewnym cmentarzu — **mogiła z drewnianym krzyżem**.

CZARNA GÓRNA

Чорна

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1834 roku, klasycystyczna, trójdzielna z unikalnymi kolumnami, podpierającymi dach babińca, od 1951 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowany **ikonostas** przesunięty na tylną ścianę prezbiterium i **ołtarzyk**. Zachował się dzwon z 1886 roku. **Carskie wrota** z XVII wieku znajdują się w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. W rogu cerkiewnego **cmentarza** zachowane stare **nagrobki**.

We wsi zachowało się **9 krzyży** przydrożnych i murowana **kapliczka** upamiętniająca zniesienie pańszczyzny w 1848 roku, a także kilkanaście **drewnianych chałup**.

Wieś lokowana na prawie wołoskim w 1505 roku. W 1938 roku w obu częściach wsi było 2500 grekokatolików (wg innych danych 2350 Ukraińców na 2630 mieszkańców tych wsi). Czarna, podobnie jak teren całej gminy z wyjątkiem wsi Krywe i Tworylne, została przyłączona do Polski w 1951 roku w ramach wymiany terytoriów z ZSRR. Znaczna część mieszkańców gminy pochodzi z oddanej wówczas Związkowi Sowieckiemu Sokalszczyzny.

KRYWE koło Tworylnego nad Sanem

Kpube

Ruiny murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1842 roku p.w. św. Paraskewii (parafialnej), na grzbiecie Dłok, spalonej po 1945 roku. Zachowane są mury i resztki terakotowej **posadzki**. Obok ruiny parawanowej, murowanej z kamienia **dzwonnicy** z połowy XIX wieku, pozbawionej dachu.

Cmentarz grekokatolicki, na północ od cerkwi. Zdeństwowany, zachowanych kilka **nagrobków**, w tym kamienny z 1900 roku. Tu zapewne znajduje

się **mogiła ok. 30 żołnierzy UPA**, pochowanych w 1946 roku.

Wieś lokowana na prawie wołoskim po 1502 roku. Pierwszą cerkiew powstała tu w 1756 roku. W 1936 roku żyło tu 976 grekokatolików (wg innych danych 620 Ukraińców na 670 mieszkańców wsi). Po 1945 roku wieś całkowicie wysiedlono i zniszczono.

LIPIE

Луня

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1900 roku p.w. Soboru NMP (parafialnej), spalonej doszczętnie 18.05.1981 roku. Była to cerkiew typu galicyjskiego, pięciokopułowa, po 1951 roku opuszczona i zdewastowana, od 1975 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, w 1980 roku remontowana. Zachowała się betonowa podmurówka, **krzyże** z kopuł i fragmenty blach z dachu, a w Muzeum Historycznym w Sanoku jest **5 ikon** z XVII wieku z tej cerkwi. Obok murowana, parawanowa **dzwonnica** z XIX wieku z **dzwonem** odlanym w Cisnej w I połowie XIX wieku. W czasie pożaru spłonął jej dach. Na **cmentarzu** przycerkiewnym zachowało się 16 oryginalnych **nagrobków**, w tym jeden wykonany przez kamieniarzy z Brusna Starego.

Pierwsza cerkiew powstała tu w 1567 roku z fundacji króla Zygmunta Augusta. W 1938 roku było tu 705 grekokatolików (wg innych danych 580 Ukraińców na 710 mieszkańców wsi).

MICHNIOWIEC

Михновець

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1863 roku, trójdzielna, trzykopułowa z nawą i prezbiterium na planie ośmioboku. Kopuła wsparta jest na wewnętrznych słupach — jedyne tego typu rozwiązanie na terenie Polski. Po 1951 roku opuszczona, od 1971 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Ikonostas nie zachował się, jest natomiast oryginalny **kielich i ornat**; pozostałe sprzęty liturgiczne i **dwie ikony** znajdują się w Składnicy Ikon w Łańcucie. Obok cerkwi drewniana, trójkondygnacyjna **dzwonnica** z 1904 roku, konstrukcji zrębowej i szkieletowej, kryta gontem, wykonana przez Jakowa Hryba. Na przycerkiewnym **cmentarzu** zachowane **nagrobki**. We wsi znajduje się **12 krzyży** przydrożnych wys. do 4,5 m wykonanych z piaskowca. Razem z sąsiednim Bystrem tworzą unikatowy zespół kamieniarki ludowej. Konserwowano je w 1987 roku.

Wieża lokowana na prawie wołoskim w 1527 roku. W 1938 roku było tu 1180 Ukraińców (na 1200 mieszkańców wsi).

PANISZCZÓW

Панищів

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1925 roku p.w. św. Paraskewii (filii parafii Chrest). Po 1951 roku opuszczona, w latach 70-tych użytkowana jako owczarnia, zburzona w 1978 roku; materiał sprzedano okolicznym mieszkańcom (wg innych źródeł w latach 80-tych wysadzona w powietrze). Zachowała się wysoka betonowa podmurówka i schody. Dwie szesnastowieczne **ikony** znajdują się w Muzeum Historycznym w Sanoku.

Wieża lokowana na prawie wołoskim przed 1530 rokiem. W 1938 roku było tu 859 grekokatolików (wg innych danych 1110 Ukraińców na 1220 mieszkańców wsi). Po włączeniu do Polski w 1951 roku wieś pozostała niezamieszkała, a domy systematycznie rozbierano.

POLANA

Поляна

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1790 ro-

ku, dwudzielna, w 1922 roku przedłużono nawę. Nie wykluczone, że wcześniej była to kaplica dworska. Po 1951 roku cerkiew stała opuszczona, od 1969 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **polichromia** figuralno-ornamentalna, malowana w 1937 roku przez R. Konowalca oraz monstrancja z XIX wieku. **Trzy ikony** (z XV i XVII wieku) znajdują się w Muzeum Narodowym w Krakowie, a jedna w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Przed kilku laty zniknęła piaskowcowa płyta nagrobna z XVII wieku. Obok cerkwi drewniana dzwonnica z 1922 roku, dwudzielna, szkieletowa. Na cerkiewnym **cmentarzu** częściowo zachowane **nagrobki**. We wsi znajdują się jeszcze **dwa inne cmentarze** i pozostałości kościoła.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1486 rokiem. Pierwszą cerkiew wzmiankowano w 1533 roku (kościół w 1712 roku). W 1938 roku było tu 762 grekokatolików (wg innych danych 800 Ukraińców na 1790 mieszkańców wsi). Do parafii należały też wsie: Rosolin, Wydrne (264 grekokatolików) i Średnie Małe (230). W dwu ostatnich nie było cerkwi. Wszystkie wsie obecnie nie istnieją. W okresie międzywojennym była to jedyna w głębi Bieszczadów wieś o przewadze ludności polskiej.

RABE

Рябе

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, filia parafii Hoszów Drewniana, wzniesiona w 1858 roku, trójdzielna, dwukondygnacyjna, z gankiem nad wejściem. Gruntownie remontowana w latach 70-tych. Od 1971 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz znajduje się kompletny, choć częściowo rozmontowany **ikonostas**. Przed cerkwią murowana czworoboczna **dzwonnica z jednym dzwonem**. Wokół **cmentarz** z kilkoma zachowanymi **nagrobkami**.

Wies lokowana zapewne w XV wieku. Pierwszą cerkiew wzmiankowano tu w 1756 roku. W 1938 roku było tu 550 grekokatolików (wg innych danych 590 Ukraińców na 660 mieszkańców wsi).

ROSOLIN

Росолин

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. św. Onufrego z 1750 roku (filia parafii Polana), fundowanej przez właściciela wsi Onufrego Giebułtowskiego, od 1951 roku opuszczonej, w 1957 roku przeniesionej do Muzeum

Budownictwa Ludowego w Sanoku. Jest to cerkiew unikalnej konstrukcji, kryta gontem, przebudowana z kościoła rzymsko-katolickiego. Obok cerkwi stała drewniana, zrębowa kostnica, została również przeniesiona do MBL w Sanoku.

Wież założona na prawie włoskim przed 1540 rokiem. W 1938 roku było tu 249 grekokatolików (wg innych danych 260 Ukraińców na 280 mieszkańców wsi). Od przyłączenia tego obszaru do Polski w 1951 roku wieś nie była zamieszkała i obecnie przestała istnieć.

SOKOŁOWA WOLA

Соколова Воля

Ruiny drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1827 roku p.w. św. Dymitra (filii parafii Daszówka). Po 1951 roku użytkowana jako magazyn PGR, zawałiła się w 1975 roku.

Wież lokowana na prawie włoskim przed 1540 rokiem. W 1938 roku było tu 526 grekokatolików (wg innych danych 570 Ukraińców na 620 wszystkich mieszkańców wsi).

TWORYLNE

Творильне

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1876 roku p.w.

św. Mikołaja (filii parafii Krzywe), zniszczonej po 1945 roku. Zachowała się kamienna podmurówka, otaczający starodrzew i ruina murowanej, parawanowej **dzwonnicy**. Obok (20 m na północ od cerkwi) **krypta grobowa** z 1893 roku, zbudowana wraz z nieistniejącą kaplicą fundacji Wincentego Łęckiego. **Cmentarz** przycerkiewny całkowicie zniszczony. We wsi zachował się żeliwny przydrożny **krzyż**.

Wież założona na prawie włoskim przed 1456 rokiem. W 1938 roku było tu 980 grekokatolików. Obecnie we wsi znajdują się tylko trzy budynki.

ŻŁOBEK (d.Żołobek)

Жолобок

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP (filia parafii Czarna)

Drewniana, wzniesiona w 1830 roku, dwudzielna, szalowana i kryta gontem. Gruntownie remontowana w 1977 roku i od 1979 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Po 1951 roku stała opuszczona, później mieścił się w niej magazyn leśnictwa. W trakcie adaptacji w 1977 roku usunięto z cerkwi ramę ikonostasu i zdewastowany ołtarz, wstawiono tu nato-

miast **dębowy ołtarz** z cerkwi w Lutowiskach. Parawanowa drewniana dzwonnica już nie istnieje. **Krzyż kamienny**, na miejscu poprzedniej cerkwi.

Wies lokowana przed 1510 rokiem. W maju 1919 roku miała tu miejsce potyczka oddziałów polskich i ukraińskich. W 1938 roku było tu 350 grekokatolików (wg innych danych 370 Ukraińców na 380 mieszkańców wsi).

LESKO m. **(do 1931 roku Lisko)**

Лісько

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej p.w. św. Mikołaja, parafialnej, (na rogu ulic Osolińskich i Słonecznej) wzniesionej w 1837 roku na miejscu starszej, drewnianej sprzed 1580 roku. Po II wojnie światowej większość wyposażenia świątyni zabrali ze sobą wysiedlani na Ukrainę wierni. Wówczas ulokowano w cerkwi magazyny spółdzielni handlowej, a w latach 60-tych rozebrano ją. Na tym miejscu wzniesiono bank. Do dzisiaj zachowały się resztki murów cerkiewnych i kikut liczącego 500-600 lat dębu o 7 metrowym obwodzie.

Ucrainiana

W tutejszym kościele rzymsko-katolickim znajdują się **dwie ikony**,

w tym jedna, dwustronna z XVI wieku.

Lesko jako wieś istniało już w 1436 roku, od 1470 roku miasto. Cerkiew wzmiankowana w 1575 roku (kościół istniał już w 1478 roku). W czerwcu i lipcu 1932 roku we wschodniej części powiatu leskiego, m.in. we wsiach Brzęgi Dolne, Łobozew, Teleśnica, Wetlina i innych doszło do tzw. powstania leskiego, rozruchów chłopskich na tle sporu z administracją w sprawie szarwarków; w rozruchach brali udział głównie chłopci narodowości ukraińskiej. W potyczkach z policją i wojskiem zginęło 6 chłopów, 15 było ciężko rannych, a ok. 100 aresztowano. W 1939 roku powiat leski liczył 125 000 mieszkańców, w tym 74,5% Ukraińców, 4,9% tzw. łacinników, 11,2% Polaków i 8,8% Żydów. W samym mieście na 4 300 mieszkańców było 550 Ukraińców (380 grekokatolików), 1150 Polaków i 2600 Żydów. Do parafii grekokatolickiej w Lesku należały cerkwie w Posadzie Leskiej, Weremieniu i Jankowcach oraz miejscowości: Glinne (239 grekokatolików) i Huzele (350). W latach 1945-46 z powiatu leskiego do ZSRR wysiedlono 39 505 Ukraińców, a w 1947 roku w trakcie akcji "Wisła" prawie wszystkich pozostałych Ukraińców, tym razem na ziemię zachodnie. Większa część powiatu na południe od Sanu stała się prawie całkowicie bezludna. W 1951 roku przyłączono do powiatu leskiego (w ramach wymiany z ZSRR) rejon Ustrzyk Dolnych, na którym osiedlono ok. 6 tys. osób, podczas gdy wcześniej mieszkało tu ok. 30 000 ludzi. Zasiedlanie pozostałej (połu-

dniowej) części powiatu rozpoczęło się ok. 1960 roku w związku z budową zapory wodnej w Solinie i tzw. obwodnic bieszczadzkich, dużej i małej. W latach 1972-75 było Lesko stolicą rozległego powiatu bieszczadzkiego utworzonego z połączenia powiatów: leskiego, sanockiego i ustrzyckiego. Stosunkowo mało ukraińskich rodzin powróciło tu z wygnania, te zaś, które są, żyją w rozproszaniu. Działa tylko jedna parafia obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (grekokatolickiego) w Ustrzykach Dolnych.

LESKO — POSADA LESKA

Посада Ліська

Miejsce (na cmentarzu) po drewnianej **cerkwi prawosławnej** (później **grekokatolickiej**) z 1575 roku p.w. Narodzenia NMP (filii parafii Lesko) zwanej cerkwią zamiejską. Była to jedna z najstarszych cerkwi drewnianych na terenie Polski, powstała ok. 1575 roku w miejscu wcześniej istniejącej. Rozebrano ją po II wojnie światowej. W jej podziemiach chowano wybitniejszych miejscowych Ukraińców. Zapewne z początku XVIII wieku pochodziła cudowna **ikona** Matki Boskiej zabrana później stąd do Stryja przez wysiedlanych Ukraińców. W centrum **cmentarza** zachowały się resztki betonowej konstrukcji, pozostałości okazałej murowanej **cerkwi**, której budowę rozpoczęto ok. 1936 roku

i nie ukończono. Wysadzono ją w powietrze na początku lat 50-tych.

Cmentarz prawosławny przy ul. J. Kochanowskiego

Kolejno użytkowany jako grekokatolicki przy cerkwi zamiejskiej, następnie (do dziś) jako rzymsko-katolicki. Zachowała się na nim część **nagrobków z ukraińskimi napisami**.

Plebania grekokatolicka, ul. J. Kochanowskiego 2

Po II wojnie światowej umieszczono tu Izbę Chorych, którą później rozbudowano na szpital.

W 1938 roku w Posadzie Leskiej było 58 grekokatolików (wg innych danych ok. 100 Ukraińców na 270 mieszkańców wsi). W 1969 roku wieś została włączona do miasta Leska.

Gmina Lesko

BEZMIECHOWA GÓRNA

Безміхова Горішня

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Monastyrzec

Drewniana, wzniesiona w 1830 roku, trójdzielna z wieżą nad babińcem, od 1968 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz cerkwi zachowany **iko-**

nostas oraz **krucyfiks** z XIX wieku.

We wsi **dwie kapliczki** z XIX wieku, drewniana i murowana.

Wieś wzmiankowana w 1486 roku jako Łukowska Wola. W 1938 roku w Bezmiechowej Górnej i Dolnej było razem 756 grekokatolików (wg innych danych odpowiednio 550 Ukraińców na 740 mieszkańców wsi i 260 Ukraińców na 690 mieszkańców).

DZIURDZIÓW

Дзюрдзів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Hoczew

Murowana, wzniesiona w 1899 roku. jednoprzestrzenna. Po 1945 roku. zamknięta, od 1956 roku użytkowana przez parafię prawosławną. Oryginalne wyposażenie nie zachowało się, obecny **ikostas** pochodzi ze Składnicy Ikon w Łańcucie. Przed cerkwią — murowana, parawanowa **dzwonnica** z jednym zachowanym dzwonem. Obok **cmentarz cerkiewny** z częściowo zachowanymi kamiennymi **nagrobkami**.

Wieś lokowana na prawie włoskim przed 1480 rokiem. W 1938 roku było tu 565 grekokatolików (wg innych danych 630 Ukraińców na 680 mieszkańców wsi).

HOCZEW

Гичва

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1905 roku p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego (parafialnej), wysadzonej w powietrze ok. 1965 roku. Część gruzów zachowała się do dziś — wokół kilka starych lip. Część wyposażenia z tej cerkwi oraz z cerkwi w Baligrodzie i Średniej Wsi znajduje się w skarbczyku miejscowego kościoła rzymsko-katolickiego. Obok zachowana dawna murowana **plebania grekokatolicka**, w której mieści się obecnie **izba regionalna** ze zbiorami etnograficznymi (ok. 1000 eksponatów).

Cmentarz greko- i rzymsko-katolicki

Założony zapewne w XVIII wieku, obecnie rzymsko-katolicki z licznie zachowanymi **nagrobkami**. We wsi **dwie murowane XIX-wieczne kapliczki** i kilka tradycyjnych **chałup drewnianych** z charakterystyczną wnęką.

W czasie budowy pawilonu gastronomiczno-handlowego w 1979 roku. natrafiono na ślady **cmentarzyska** z X-XI wieku

Wieś wzmiankowana w 1400 roku, cerkiew w 1761 roku, a kościół w 1424 roku. W 1938 roku było tu 615 grekokatolików (na 1000 mieszkańców wsi). Do parafii należały

wsie: Dziurdziów i Bachława (312 grekokatolików).

JANKOWCE

Янківці

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1850 roku. p.w. Opieki NMP (filii parafii Lesko), zniszczonej zapewne po 1947 roku. Obecnie na tym miejscu znajduje się kaplica rzymsko-katolicka. Obok **cmentarz cerkiewny**, obecnie komunalny.

We wsi murowana XIX-wieczna **kapliczka**.

W 1938 roku. było tu 443 grekokatolików (wg innych danych 480 Ukraińców na 610 mieszkańców wsi).

ŁUKAWICA

Лукавиця

Ślad y grodu nad potokiem Dubrak, na wzgórzu zwanym Horodysko. Gród powstał w średniowieczu.

We wsi 3 murowane XIX-wieczne **kapliczki**.

Wieś istniała już w 1433 roku. W 1938 roku było tu 320 grekokatolików, należących do parafii Monastyrzec (wg innych danych 430 Ukraińców na 660 mieszkańców).

MONASTYRZEC

Монастирець

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1820 roku, z dobudowaną do babińca wieżą i kopułą nad nawą. Od 1968 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Otoczona kamiennym murem z bramką.

Krzyż, na wzgórzu pomiędzy górnym krańcem wsi a sąsiednią Bezmiechową. W tym miejscu przed 1780 rokiem znajdował się klasztor (grekokatolicki) oo bazylianów, od którego miejscowość wzięła nazwę. Duża cerkiew klasztorna przetrwała do 1875 roku. Na jej miejscu w 1879 roku postawiono kaplicę, która obecnie również nie istnieje.

We wsi **kapliczka** drewniana z XIX wieku, kilka **drewnianych chałup** zrębowych z tegoż okresu, a w zachodniej części **ruiny** XIV-wiecznego zamku Sobień.

Wieś istniała już w 1433 roku, pierwszą cerkiew wzmiankowano w 1761 roku. W 1938 roku było tu 1220 grekokatolików (wg innych danych 1410 Ukraińców na 1720 mieszkańców wsi).

POSTOŁÓW

Постолів

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1879 roku p.w. Narodzenia NMP (parafialnej), rozebranej po 1945 roku.

Wieża lokowana na prawie niemieckim ok. 1500 roku, w 1526 roku posiadała cerkiew. W 1938 roku było tu 435 grekokatolików (wg innych danych 465 Ukraińców na 490 mieszkańców), a w sąsiedniej — należącej do parafii — wsi Wola Postołowa — 395 (wg innych danych 440 Ukraińców na 490 mieszkańców).

ŚREDNIA WIEŚ

Середнє Село

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1909 roku p.w. Zaśnięcia NMP (filii parafii Bereska), zniszczonej podczas wysiedlania Ukraińców w 1945 roku. Pozostała podmurówka i betonowe schody. Obok niszcząca, murowana **dzwonnica** z 1927 roku, dwukondygnacyjna, parawanowa i fragmenty kamiennego muru otaczającego niegdyś cerkiew.

Kapliczka przydrożna

Kamienna z XIX wieku zwieńczona baniastym hełmem; wewnątrz **fragmenty ołtarzyków** cerkiewnych z XVIII wieku.

Wieża wzmiankowana w 1376 roku jako Terpiczów, pierwsza cerkiew z 1721 roku (kościół pół wieku później). W 1938 roku było tu 910 Ukraińców grekokatolików (na 1470 mieszkańców wsi).

WEREMIEŃ

Веремінь

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1850 roku p.w. Narodzenia NMP (filia parafii Lesko), zburzonej (wg innych źródeł spalonej) w latach 60-tych. Pozostał po niej **krzyż** umieszczony obecnie na dachu rzymskokatolickiej kaplicy. Obok częściowo zachowany **cmentarz przycerkiewny**. W przysiółku Łączki zachowało się kilka **drewnianych chatup**.

Wieża lokowana na prawie włoskim przed 1513 rokiem nazywała się początkowo Hruszka. W 1938 roku było tu 472 grekokatolików (wg innych danych 550 Ukraińców na 600 mieszkańców wsi).

Gmina Lutowska

BENIOWA nad górnym Sanem

Беньова

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1779 roku, za potokiem Syhłowaty, p.w. św. Mi-

chała zniszczonej zapewne po 1951 roku. Zachowały się kamienne bloki podmurówki.

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1909 roku p.w. św. Michała (parafialnej), spalonej po 1945 roku. Zachowała się wysoko podmurówka z łamanego kamienia i **два kute krzyże**. Obok **cmentarz** cerkiewny z zachowanymi 13-ma **nagrobkami**, konserwowany społecznie w 1990 roku. Przy drodze do Bukowca zachował się żeliwny **krzyż przydrożny**.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 781 grekokatolików (wg innych danych 755 Ukraińców na 870 mieszkańców). Po 1947 roku położona nad Górnym Sanem wieś przestała istnieć. W latach 80-tych teren wsi był niszczonej w barbarzyński sposób za pomocą materiałów wybuchowych, zniszczono wówczas ślady domów, część cmentarza, kapliczkę i krzyż przydrożny.

BEREŻKI

Бережки

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1909 roku p.w. Soboru NMP (filia parafii Ustrzyki Górne), zniszczonej po 1945 roku, na południowym skraju wsi, na zakręcie szosy, w kępie starych jesionów. Przez cmentarz przycerkiewny przebiega obecnie szosa do Ustrzyk Górnych.

W 1938 roku było tu 248 grekokatolików. Latem 1944 roku na pobliskim Bukowym Berdzie odbyło się szkolenie trzech sotni UPA. Obecnie mieszka tu 37 osób.

BRZEGI GÓRNE (d. Berehy Górne)

Берегу Горішні

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1897 roku p.w. św. Michała Archanioła (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku. Zachowała się podmurówka. Na miejscu cerkwi w 1988 roku ustawiono **drewniany krzyż**. Zachowały się resztki otaczającego cmentarz muru.

Cmentarz grekokatolicki przylega do cerkiewnego, przechodzi przezeń obwodnica bieszczadzka. Zachowało się **11 nagrobków**, pozostałe przerobiono na tłuczeń do budowy drogi. Część ocalałych nagrobków (w tym własny) wykonał miejscowy kamieniarz Hryć Buchwak.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 825 grekokatolików (wg innych danych 750 Ukraińców na 790 mieszkańców wsi).

BUKOWIEC nad górnym Sanem

Буковець

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1910 roku p.w.

Objawienia Pańskiego (filia parafii Beniowa), na prawo za mostkiem na potoku Halicz, rozebranej po 1945 roku. Zachowała się podmurówka i **fragmenty krzyży**. W sąsiedztwie **fundamenty plebanii, dzwonnicy oraz cmentarz przycerkiewny**, na którym zachowały się **4 nagrobki**. W 1990 roku poddano je konserwacji. 200 m na południe znajduje się **cmentarz wojskowy** z czasów I wojny światowej.

Wies lokowana na prawie włoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 497 grekokatolików (wg innych danych 580 Ukraińców na 600 mieszkańców). Po 1947 roku wieś przestała istnieć. W latach 80-tych teren, na którym była niegdyś wieś w barbarzyński sposób zdewastowano przy użyciu materiałów wybuchowych.

CARYŃSKIE

Царинське

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1778 roku p.w. św. Dymitra (parafialnej), spalonej po 1945 roku. Dzwonnica również nie istnieje. Wokół cerkwi rozległy, silnie zdewastowany, otoczony murem **cmentarz**. Na nim ruina murowanej z kamienia **kaplicy odpustowej** z 1929 roku p.w. św. Jana Chrzciciela. W **krypcie** pod nią szczątki kilku zmarłych.

Około 200 m na wschód od cmentarza, na łące, znajduje się kamienny **krzyż przydrożny** wykonany w 1911 roku, w Samborze.

W 1938 roku było tu 473 grekokatolików (wg innych danych 460 Ukraińców na 480 mieszkańców wsi). Po 1947 roku wieś przestała istnieć. W sąsiedniej, należącej do parafii, wsi Nasiczne było 270 grekokatolików (wg innych danych 300 Ukraińców na 320 mieszkańców).

CHMIEL

Хміль

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1906 roku w bojkowskim stylu, z jedną kopułą nad nawą, trójdzielną, dwukondygnacyjną na planie krzyża. Opuszczona po 1945 roku (lub po 1951 roku), później magazyn sprzętu przeciwpożarowego. Od 1969 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Remontowana w 1977 roku. Częściowo zachowało się dawne wyposażenie. Drewnianą dzwonnice z XVIII wieku rozebrano w latach 70-tych. Na przycerkiewnym **cmentarzu** zachowanych **5 nagrobków** z przełomu XIX i XX wieku oraz **plyta nagrobna** z 1641 roku, konserwowana w 1987 roku.

Wieś lokowana na prawie wołoskim po 1502 roku. Już w I połowie XVII wieku istniała tutaj cerkiew. W 1938 roku było tu 530 Ukraińców grekokatolików (na 590 mieszkańców wsi).

DWERNIK

Дверник

Kościół rzymsko-katolicki
Drewniany, zbudowany w 1981 roku z rozebranej **cerkwi grekokatolickiej** w Lutowiskach. Konstrukcja kościoła jest częściowo na niej wzorowana, lecz bryła całkowicie zmieniona (m.in. ze względu na duże zniszczenie budulca).

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1795 roku (parafialnej) zniszczonej, zapewne spalonej, po 1945 roku, 100 m od drogi za sklepem. Na przycerkiewnym **cmentarzu** zachowało się **12 nagrobków**, konserwowanych społecznie w 1987 roku.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1533 rokiem. W 1938 roku było tu 787 grekokatolików (wg innych danych 840 Ukraińców na 900 mieszkańców wsi).

DZWINACZ GÓRNY nad górnym Sanem

Дзвинач Гориний

Miejsce po (starej) drewnianej **cerkwi grekokatolickiej**, parafia-

lnej, rośnie tu kilka lip. Obok nad Sanem **cmentarz przycerkiewny**, zachowało się **16 nagrobków**, konserwowanych społecznie w 1990 roku. Istnieje tutaj również **drugi cmentarz**.

Nową drewnianą cerkiew wzniesiono w początkach XX wieku, na wschód od Sanu (obecnie terytorium Ukrainy). Została ona zniszczona po 1945 roku, pozostała tylko kamienna podmurówka.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1529 rokiem. W 1938 roku było tu 1365 grekokatolików (wg innych danych 1580 Ukraińców na 1770 mieszkańców). Po 1945 roku wieś przecięła granica państwowa i przestała ona istnieć.

HULSKIE

Хільське

Ruiny murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1820 roku p.w. św. Paraskewii (filia parafii Krzywe), spalonej po 1947 roku. Zachowały się mury z kamienia łamanego do pełnej wysokości. Niedgdyś dwudzielna, posiadała drewnianą wieżę od strony wejścia. **Dzwonnica** murowana z kamienia łamanego, parawanowa, zapewne z pocz. XIX wieku jest pozbawiona dachu.

Cmentarz grekokatolicki, na południe od cerkwi.

Zniszczony, zachowały się **3 nagrobki**.

Wieś lokowana na prawie włoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 456 grekokatolików (wg innych danych ok. 400 Ukraińców na 430 mieszkańców wsi). Wieś całkowicie wysiedlono, opuszczone zabudowania spaliła sotnia UP A „Bira”. Obecnie mieszka tu jedna rodzina.

LUTOWISKA

Литовишкы

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1898 roku p.w. św. Michała Archanioła (parafialnej), typu galicyjskiego, po 1947 roku opuszczonej lub użytkowanej jako magazyn, rozebranej w 1980/81 roku. Z jej materiału zbudowano kościół rzymsko-katolicki w Dwerniku. Na miejscu cerkwi, w pobliżu cmentarza, stoi **drewniany krzyż**, otoczony starodrzewem.

Cmentarz greko- i rzymsko-katolicki.

Częściowo zachowane **nagrobki**, większość ukraińskich napisów zartarta, czynny, ogrodzony. Najstarsze nagrobki pochodzą z połowy XIX wieku.

Wieś lokowana na prawie włoskim w 1580 roku jako Urbanica. Od XVIII do 1919 roku posiadała prawa miejskie, znana była z wielkich targów. Po II wojnie światowej do

1951 roku należała do ZSRR i nosiła nazwę Szewczenkowo, również po przyłączeniu do Polski aż do 1957 roku. Nazwa „Lutowiska” pochodzi od ukraińskiego wyrazu „lito-wyszcze”, oznaczającego teren letnich wypasów.

W 1938 roku było tu 1073 grekokatolików (wg innych danych 1240 Ukraińców, 250 Polaków i 1400 Żydów). Obecnie mieszka tu 711 osób i jest to najrozleglejsza i zarazem najrzadziej zaludniona gmina w Polsce.

W przysiółku Krywka (w 1938 roku — 367 grekokatolików) była przed wojną drewniana cerkiew grekokatolicka z 1901 roku, filia parafii Lutowiska, rozebrana w 1956 roku. Miejsce po cerkwi znajduje się tuż przy granicy państwowej.

RUSKIE

Руське

Miejsce po niewielkiej, drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1848 roku (filia parafii Dwernik), zniszczonej po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki nad Sanem. Częściowo zachowane **nagrobki**.

Wieś lokowana na prawie włoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 318 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 390 byli Ukraińcami). Po 1945 roku wieś przestała istnieć (znajdowała się nad Sanem, na przeciw wsi Chmiel).

SIANKI

Сянки

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1908 roku p.w. św. Stefana (filii parafii Beniowa), pośrodku cmentarza, w kępie świerków. **Cmentarz** położony jest na brzegu Sanu, 150 m na południe od ujścia jego pierwszego lewego dopływu. Cerkiew spalono po 1945 roku, pozostała po niej tylko podmurówka. Obok — ruiny murowanej **kapliczki**. W 1990 roku przeprowadzono na cmentarzu prace porządkowe i konserwatorskie.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 724 grekokatolików (wg innych danych 660 Ukraińców na 980 mieszkańców wsi). Były tu przed wojną dwie cerkwie. Miejsce po jednej z nich znajduje się po ukraińskiej stronie granicy. Zabudowa wsi po obu stronach granicy uległa niemal całkowitemu zniszczeniu.

SKORODNE

Скорodne

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1838 roku p.w.

św. Paraskewii (parafialnej), między stajnią a budynkami mieszkalnymi. Po 1951 roku cerkiew nie użytkowana, zniszczona została przez PGR, okolicznych mieszkańców i pracujących tu więźniów w latach 70-tych. W 1972 roku część materiału z cerkwi użyto na budowę miejscowej obory. Pozostał krąg lip i kilka żelaznych kutych **krzyży**. Z **cmentarza** przycerkiewnego pozostała **plyta nagrobna** ukraińskiego księdza, przeniesiona w inne miejsce i potłuczona. Na miejscu tym od strony drogi znajdują się **dwa krzyże** (metalowy i drewniany) ustawione w 1990 i 1991 roku przez byłych mieszkańców wsi odwiedzających Skorodne po raz pierwszy od 1951 roku, tj. od czasu wysiedlenia ich do ZSRR, gdy tereny te przyłączono do Polski. Obecnie mieszkają w Krywem Ozeri, obłast Mykołaiw na południu Ukrainy.

We wsi jeden dawny, częściowo przebudowany budynek. Dwie pochodzące stąd bojkowskie chaty znajdują się w sanockim skansenie.

Wies została lokowana na prawie wołoskim przed 1533 rokiem. W 1938 roku było tu 1190 Ukraińców grekokatolików (na 1350 mieszkańców wsi). Do parafii należała też sąsiednia, nieistniejąca już wieś Rosochate (322 grekokatolików).

SMOLNIK nad Sanem, k/Lutowisk

Смільник

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1791 roku w bojkowskim stylu, trójdzielna, dwukondygnacyjna, kryta gontem, jedna z dwóch tego typu w Polsce. Po 1951 roku opuszczona, od 1973 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Remontowana w 1969 roku (dach) i 1975 roku. (wnętrze). Wewnątrz **polichromia** z końca XVIII wieku i część wyposażenia. **Dwie ikony** z tej cerkwi, z 1547 roku, znajdują się w Muzeum Sztuki Ukrainskiej we Lwowie. Dzwonnicę rozebrano po 1951 roku.

Cmentarz grekokatolicki, na wschód od cerkwi

Zachowało się **5 nagrobków**, konserwowanych w 1988 roku.

Przy dawnej drodze wiejskiej zachowały się **dwa cokoły** przydrożnych krzyży.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 604 grekokatolików (wg innych danych 630 Ukraińców na ok. 800 mieszkańców wsi). Do parafii należała też wieś Procisne (563 grekokatolików) i Stuposiany. Po 1951 roku rozebrano wszystkie domy, obecna osada leży ponad 1 km na północ od dawnej wsi.

STUPOSIANY

Ступосяни

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1923 roku p.w. Opieki NMP (filia parafii Smolnik), na wschód od potoku Wołosaty, przed drogą do Mucznego, zniszczonej po 1945 roku. Pozostał tu tylko **cmentarz**, na którym ocalało **12 nagrobków**, konserwowanych w 1991 roku. Pozostałe w latach siedemdziesiątych zostały użyte do budowy drogi do Tarnawy Niżnej.

Jest to jedna z najstarszych wsi w rejonie bieszczadzkiem, istniała już w 1489 roku. Pierwszą cerkiew wzmiankowano w 1601 roku. W 1938 roku było tu 732 grekokatolików. Dawna zabudowa wsi nie istnieje.

USTRZYKI GÓRNE

Уструки Горішні

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1908 roku p.w. św. Michała Archanioła (parafialnej), zniszczonej po 1945 roku. Na tym samym miejscu w 1986 roku zbudowano murowany kościół rzymsko-katolicki. Podczas niwelacji terenu całkowicie zniszczono dawny cmentarz przycerkiewny. Nie istnieje również drewniana dzwonnica niegdyś połączona z kostnicą.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 491 grekokatolików (wg innych danych 600 Ukraińców na 680 mieszkańców). Po rozbiciu UPA w połowie 1946 roku Ludowe Wojsko Polskie spacyfikowało wieś, a ludność wywieziono. Zabudowania spaliła sotnia UPA „Bira”.

WOŁOSATE

Болосате

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1837 roku p.w. św. Dymitra (filia parafii Ustrzyki Górne), na lewo od drogi, tuż za miejscem gdzie niebieski szlak skręca na Tarnicę — zapewne spalonej przez Niemców około 1941 roku. Zachowała się podmurówka cerkwi i otaczający ją starodrzew. Na przycerkiewnym cmentarzu zachowało się kilkanaście nagrobków, restaurowanych w 1991 roku.

We wsi pozostały dwa krzyże przydrożne.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1565 rokiem. W 1938 roku było tu 1194 grekokatolików (wg innych danych 1175 Ukraińców na 1210 mieszkańców wsi). Najprawdopodobniej w 1940 lub 1941 roku Niemcy wywieźli ludność wsi, a domy i cerkiew spalili.

ZATWARNICA

Затварниця

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1774 roku p.w. Przeniesienia Relikwii św. Mikołaja (parafialnej), w górnej części wsi, zniszczonej po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, w sąsiedztwie miejsca po cerkwi. Zdewastowany, zachowało się kilka nagrobków.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 1189 grekokatolików (wg innych danych 1100 Ukraińców na 1180 mieszkańców wsi). Wieś całkowicie wysiedlono, a opuszczone zabudowania latem 1946 roku spaliła sotnia UPA „Bira”. Obecnie mieszkają tu 204 osoby, w tym kilka rodzin ukraińskich.

Gmina Olszanica

LESZCZOWATE

Ліщовате

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1922 roku w stylu bojkowskim, dwukondygnacyjna, jednokopułowa. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz mało-

widła ścienne z 1937 roku pędzla Wołoszyńskiego i Żownira. Zachowane oryginalne fragmenty **ikonostasu** i częściowe wyposażenie z XVII-XX wieku. Obok cerkwi dwukondygnacyjna, drewniana **dzwonnica z dzwonami** z XVI wieku.

Cmentarz przycerkiewny, w nim murowany **grobowiec** właściciela wsi z 1888 roku.

Wieś lokowana na prawie wołoskim w 1540 roku; w 1938 roku we wsi mieszkało 1158 grekokatolików (wg innych danych 1130 Ukraińców na 1240 mieszkańców). Po II wojnie światowej części Ukraińców udało się uniknąć wysiedlenia, pozostali powrócili tu po 1956 roku.

OLSZANICA

Вільшаниця

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, filia parafii Stefkowa

Murowana, wzniesiona w 1900 (lub 1923) roku, jednokopułowa; odnowiona, od 1967 roku kościół rzymsko-katolicki, wyposażenie pochodzi z okolicznych cerkwi, np. **ołtarze** z XIX wieku z cerkwi w Serednicy. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z pocz. XIX wieku, **dzwon** z 1630 roku. We wsi trzy murowane **kapliczki**

z XIX wieku i kilka **chałup drewnianych** z XIX wieku.

Ucrainiana

6 ksiąg cyrylicznych z lat 1630-1840 przechowywanych jest w miejscowej cerkwi.

Wieś założona została na prawie wołoskim przed 1436 rokiem. Pierwsza cerkiew istniała już w roku 1447; w 1938 roku było tu 876 grekokatolików, a w przysiółku Dol — 71 (wg innych danych 950 Ukraińców na 1750 mieszkańców wsi). W 1947 roku z tutejszej stacji kolejowej odchodziły transporty Ukraińców wysiedlanych w ramach akcji „Wisła”.

ORELEC

Орелець

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Anny, filia parafii Uherce Mineralne

Drewniana, wzniesiona w 1759 roku, dwudzielna, częściowo przebudowana. Po 1947 roku opuszczona, od 1971 roku kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica**.

W 1938 roku było tutaj 321 grekokatolików (wg innych danych 340 Ukraińców na 600 mieszkańców wsi).

PASZOWA

Пашова

Cerkiew grekokatolicka p.w. Soboru NMP, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1750 roku, dwudzielna z wieżą nad babińcem, z kopułą nad nawą. Po 1947 roku kościół rzymsko-katolicki. Brak ikonostasu, zachowane natomiast inne części wyposażenia.

Wieża istniała już w roku 1488, do 1515 roku wzniesiono pierwszą cerkiew. W 1938 roku było tutaj 1201 grekokatolików (wg innych danych 1310 Ukraińców na 1410 mieszkańców wsi). Spośród dawnych 360 domów pozostało jedynie 40.

ROPIENKA

Ропенка

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z XVIII wieku p.w. Narodzenia NMP (filii parafii Wańkowa), rozebranej w 1985 roku i przeniesionej do Wańkowa. Z materiału wzniesiono kościół rzymsko-katolicki. W Ropience zachowały się fragmenty fundamentów otoczone starodrzewem. Była to cerkiew trójdzielna, jednokopułowa, w latach późniejszych dobudowano ośmioboczną wieżę szkieletową, przebudowaną następnie na przełomie XIX i XX wie-

ku. Uratowana część wyposażenia zabrana została do cerkwi bizantyjsko-ukraińskiej w Ustrzykach Dolnych, natomiast **ołtarz** z XIX wieku z **trzema ikonami** znajduje się w miejscowym kościele rzymsko-katolickim. Na **cmentarzu** przycerkiewnym zachowana część starych **nagrobków**.

Wieża lokowana na prawie włoskim ok. 1513 roku; w roku 1938 było 836 grekokatolików (wg innych źródeł 810 Ukraińców na 1130 mieszkańców wsi). W 1947 roku nie wysiedlono tylko tych Ukraińców, którzy byli zatrudnieni przy wydobywaniu ropy naftowej.

RUDENKA

Руденка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Soboru NMP, filia parafii Uherce Mineralne

Drewniana, wzniesiona w 1843 roku, trójdzielna ze szkieletową wieżą nad babińcem. Po 1947 roku używana jako magazyn zbożowy, od 1971 roku kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowana **rama ikonostasu**, dwa **ołtarze** i inne wyposażenie np. **monstrancja** z 1838 roku, pochodząca z cerkwi w Berezce.

We wsi znajduje się drewniana zrębowa **kapliczka**, **krzyż przydrożny** z **rzeźbą** Chrystusa z XIX

wieku oraz trzy **chałupy drewniane** zbudowane przed 1910 rokiem.

Wieś istniała w 1526 roku. W 1938 roku było tu 545 grekokatolików (wg innych danych 490 Ukraińców na 620 mieszkańców wsi).

SEREDNICA

Середниця

W niżej położonej części wsi, **miejsce** po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1785 roku p.w. Opieki NMP (parafialnej), rozebranej w roku 1984 i przeniesionej do wsi Rozdziele (gm. Lipniki, dla parafii prawosławnej). Jest to cerkiew trójdzielna z szerokim daszkiem okopowym.

Wieś założona na prawie włoskim przez kniazia Jaczka, istniała już w 1482 roku i nazywała się wówczas Jaczkowa Wola. W 1938 roku było tu 1170 grekokatolików (wg innych danych 1200 Ukraińców na 1230 mieszkańców wsi).

STAŃKOWA

Станкова

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1885 roku p.w. Soboru NMP (filia parafii Zawadka), rozebranej w latach 50-tych

przez miejscową spółdzielnię produkcyjną; materiału użyto do budowy sklepu w Ropience. Na **cmentarzu** pozostały **krzyże** wieńczące kopuły cerkwi. We wsi zachowane **zabytki budownictwa ludowego**.

Wieś istniała w 1457 roku, ludność ruską osadził tutaj zasadzca Stańko; w 1938 roku było tu 680 grekokatolików (wg innych danych 890 Ukraińców na 1200 mieszkańców wsi). Z dawnych 174 domów do dziś istnieje 70.

STEFKOWA

Стефкова

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1840 roku, trójdzielna z dobudowaną wieżą (z fundacji Andrzeja Górskiego i p. Laskowskiego). Od 1953 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **ikonostas** z 1904 roku, pozostałe wyposażenie sięga XVII wieku. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** konstrukcji słupowej z 1906 roku, oraz **nagrobki** braci Górskich.

Cmentarz grekokatolicki, na pobliskim wzgórzu

Na najwyższej położonym miejscu znajduje się **kurhan** zwany Mogiłą Tatarską (wg tradycji po zwycięskiej bitwie z Tatarami w mogile tej

pochowano ich poległego wodza); zachowała się część **nagrobków**. We wsi znajdują się dwie murowane **kapliczki** z XIX wieku, **figura przydrożna** (także z ubiegłego stulecia) oraz **krzyż przydrożny** ufundowany w 1928 roku przez Stefana Turkiewicza.

Wies pod nazwą Stefkowa Wola istniała już w 1489 roku; cerkiew wybudowano przed 1526 rokiem. W 1938 roku było tutaj 1193 grekokatolików (wg innych danych 1250 Ukraińców na 1450 mieszkańców wsi). Obecnie jest tu 128 domów i 607 mieszkańców.

UHERCE MINERALNE

Угерці Мінеральні

Miejsce, otoczone lipami, po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1834 roku p.w. Narodzenia św. Jana Chrzciciela (parafialnej), rozebranej w 1945 roku.

Na **cmentarzu** zachowały się dwa **nagrobki** i starodrzew.

We wsi kilka drewnianych, zrębowych **chałup** krytych strzechami, dwie drewniane **kapliczki** i kamienna **figura przydrożna** z XIX wieku.

Wies istniała już w czasach Rusi Kijowskiej, wzmiankowana w 1436 roku, w 1530 roku była siedzibą parafii prawosławnej. Nazwa pochodzi od ludności sprowadzonej

zza granicy węgierskiej (Węgrzy zwani są po ukraińsku Uborci). W 1938 roku było tu 750 grekokatolików na 1410 mieszkańców). Obecnie jest tu 300 domów i 1347 mieszkańców.

WAŃKOWA

Ванькова

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1792 roku p.w. św. Paraskewii (parafialnej). Była to budowla z modrzewiowego drewna, trójdzielna, bez wieży. Po 1946 roku rozebrano prezbiterium i zakrysię, a wewnątrz dobudowano drugą kondygnację z przeznaczeniem na magazyn. Około 1963 roku rozebrano cerkiew do końca, a drewno sprzedano. Miejsce to otoczone starodrzewem stanowi obecnie plac zabaw dla dzieci. Zachowane resztki przycerkiewnego **cmentarza** z nielicznymi **nagrobkami** z przełomu XIX i XX wieku, leży tam także **krzyż** ze szczytu cerkwi.

We wsi znajduje się murowana **kapliczka** oraz kamienna, klasycystyczna **figura przydrożna** z XIX wieku.

Wies wzmiankowana w 1489 roku jako Wańkowa Wola; parafia prawosławna powstała w 1587 roku; w 1938 roku było tu 810 Ukraińców grekokatolików na ok. 1050 mieszkańców wsi. W sąsiedniej, należącej do

parafi, wsi Brelików było 575 grekokatolików na 870 mieszkańców.

ZAWADKA

Завадка

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1838 roku p.w. św. Paraskewii (parafialnej), rozebranej w 1951 roku. Była to budowla dwudzielna, jednokopułowa. Osobno stała drewniana dzwonnica z 1898 roku. Obok znajdują się **dwa cmentarze grekokatolickie** (stary i nowy), na których zachowało się kilka starych **na-grobków**.

We wsi znajduje się murowana **kapliczka** z XIX wieku, kamienna **figura** z 1835 roku i kilkanaście **doliniańskich chałup**.

Wież istniała w 1513 roku, a pierwsza cerkiew wzniesiona została w 1526 roku; w 1938 roku było tu 675 grekokatolików (wg innych danych 720 Ukraińców na 1130 mieszkańców). W czerwcu 1947 roku poległ tu wraz z częścią żołnierzy dowódca sotni UPA Jarosław Kociotek „Kryłacz”, podczas próby wyprowadzenia wojska z okrężenia na stoku Gór Słonnych.

ZWIERZYŃ

Здвиженъ

Cerkiew grekokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego (filia parafii Bóbrka)

Murowana, wzniesiona z kamienia w 1700 roku, trójdzielna, z przed-sionkiem; od 1971 roku kościół rzymsko-katolicki. Obok murowana **dzwonnica i studzienka** otaczana do 1947 roku szczególnym kultem (w miejscowej cerkwi do roku 1922 znajdował się krzyż wydobyty jakoby ze studni, pochodzący z XIII wieku, z francuskiego miasta Limoges, przechowywany obecnie w Muzeum Diecezjalnym w Przemyślu).

Cmentarz grekokatolicki, na którym pochowano malarza Antoniego Stroińskiego.

We wsi kompletna **drewniana zagroda** (dom i wozownia, kryte strzechą) z XIX wieku.

Wież wzmiankowana w 1580 roku; w 1938 roku było tu 306 grekokatolików (wg innych źródeł 280 Ukraińców na 330 mieszkańców).

Gmina Solina

BEREZKA d. Bereska

Береска

Ruiny okazałej murowanej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialnej Budowla trójdzielna z 1868 roku, zniszczona po 1945 roku, zachowały się mury do wysokości gzymsu koronującego.

Kaplica grekokatolicka

Murowana, wzniesiona w I połowie XIX wieku, obecnie stanowi prezbiterium dobudowanego do niej w 1970 roku kościoła rzymsko-katolickiego.

Poprzednia cerkiew pochodziła prawdopodobnie z 1444 roku; w 1938 roku było tutaj 1007 grekokatolików (wg innych danych 1045 Ukraińców na 1080 mieszkańców wsi). Po II wojnie światowej większość ludności wysiedlono, a obecni mieszkańcy pochodzą z zalanej wodami Zalewu Solińskiego części wsi Solina.

BEREŻNICA NIŻNA
d. Bereznica Niżna*Бережниця Нижня*

Ruiny murowanej kaplicy grekokatolickiej p.w. Opieki NMP (filia parafii Bereзка)

Cerkiew została wzniesiona w 1916 roku z fundacji Hawryły Zawiskiego. Była to pierwsza cerkiew w tej wsi.

Cmentarz grekokatolicki

Założony w 1916 roku na gruntach oddanych przez Hawryłę Zawiskiego. Zachowanych kilka nagrobków.

W 1938 roku było tu 217 grekokatolików (wg innych danych 245 Ukraińców na 270 mieszkańców wsi). Wieś przestała istnieć

po spaleniu jej 2 października w 1945 roku przez żołnierzy LWP i wysiedleniu całej ludności w 1947 roku.

BEREŻNICA WYŻNA
d. Bereznica Wyżna*Бережниця Вижня*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, filia parafii Żernica Wyżna

Drewniana, wzniesiona w 1830 roku przez cieślę Jana Hnatkowskiego, ufundowana przez Mikołaja Krajewskiego, trójdzielną, kryta prostym (przebudowanym) dachem. Od 1947 roku kościół rzymsko-katolicki. Remontowana

w 1971 roku, wewnątrz zachowane fragmenty ikonostasu z ikonami z XVI wieku oraz inne elementy wyposażenia, z XIX wieku. Obok drewniana, dwukondygnacyjna dzwonnica, konstrukcji słupowej, kryta łupkiem, dzwon z 1868 roku. Wokół zniszczony cmentarz przycerkiewny.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1598 rokiem. Poprzednia cerkiew istniała przed 1756 rokiem; w 1938 roku było tutaj 615 grekokatolików (wg innych danych 550 Ukraińców na 630 mieszkańców). W maju 1945 roku całą ludność wsi wysiedlono do ZSRR.

BÓBRKA

Бібрка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Wniebowstąpienia, parafialna Murowana z 1937 roku, na miejscu starej z XVII wieku, obecnie kościół rzymsko-katolicki; remontowana w latach 1970-73, wewnątrz zachowane częściowo wyposażenie: **monstrancja**, **ornat**, **lichtarze**.

We wsi murowana **kapliczka** grekokatolicka z I połowy XIX wieku.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1479 rokiem; w 1938 roku było tutaj 1061 grekokatolików (wg innych danych 920 Ukraińców na 1110 mieszkańców).

BUKOWIEC k. Terki

Буковець

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1865 roku p.w. św. Dymitra (filia parafii Terka), zniszczonej po 1947 roku. Pozostała podmurówka, betonowe schody i ruiny **kamiennego ołtarza**. Obok murowana parawanowa **dzwonnica**.

We wsi zachowanych kilka **drewnianych chałup** z przełomu XIX i XX wieku.

Osada lokowana na prawie wołoskim przed 1498 rokiem. W 1938 roku było tutaj 670

grekokatolików. Ludność wysiedlona w 1946 roku pod naciskiem wojsk KBW; po 1956 roku powróciło z wygnania kilka rodzin ukraińskich. Obecnie są tu 62 domy i 344 mieszkańców.

GÓRZANKA

Горянка

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna Drewniana z 1838 roku, trójdzielna, bezkopułowa, fundacji Piotra Glajzera. W 1951 roku okradziona z ikon (rozbito wtedy ikonostas). Od 1970 roku kościół rzymsko-katolicki (wg innych źródeł od 1948 roku), wewnątrz **fragmenty ikonostasu** z początku XX wieku oraz inne wyposażenie. Obok murowana **dzwonnica** z XIX wieku, trójarkadowa, dzwon z 1744 roku. **Cmentarz przycerkiewny**, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki; zachowany **nagrobek** z **żelaznym krzyżem** z 1875 roku.

W 1938 roku było tutaj 372 grekokatolików (wg innych danych 400 Ukraińców na 480 mieszkańców wsi); do parafii należała też sąsiednia wieś Wola Górzanska, gdzie było 268 wiernych (wg innych danych 310 Ukraińców na 330 mieszkańców).

HORODEK

Городок

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1790 lub 1846 roku p.w. Męki Pańskiej (filia parafii Rajske), zniszczonej po 1945 roku. Zachowała się kamienna podmurówka i fragmenty posadzeki z płyt piaskowcowych.

Cmentarz przycerkiewny

Na cmentarzu zachowały się tylko cztery nagrobki.

Wieś lokowana na prawie wołoskim. W 1938 roku było tu 759 grekokatolików (wg innych danych 770 Ukraińców na 860 mieszkańców wsi). Obecnie wieś w ogóle nie istnieje.

ŁOBOZEW DOLNY

Лобізва

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1846 roku p.w. Narodzenia NMP (parafialnej), z trzema kilkusetnimi lipami i dębem (pomniki przyrody), na wschód od dworu; obecnie znajduje się tu szkoła. We wsi drewniana **kapliczka** z początku XX wieku z fundacji Fedorowicza z ołtarzykiem z XVII wieku oraz około 10 **drewnianych chałup**.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1526 rokiem. W 1938 roku w Łobzowie

Dolnym i Górnym było 1117 grekokatolików (wg innych danych 1150 Ukraińców na 1570 mieszkańców wsi). W latach 1945-51 wieś należała do ZSRR, obecnie składa się na nią 120 domów z 560 mieszkańcami.

MYCZKOWCE

Муцьківці

Cerkiew grekokatolicka p.w. Św. Jerzego, filia parafii Bóbrka Murowana, wzniesiona w 1911 roku na planie krzyża, z kopułą pośrodku. Po 1947 roku opuszczona, od 1979 roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki, ostatnio odnowiona (dobudowano zakrystię), częściowo zachowane dawne naczynia liturgiczne.

Miejsce po murowanej **kaplicy grekokatolickiej** z 1858 roku, wzniesionej na pamiątkę zniesienia pańszczyzny.

Wieś pochodzi z czasów Rusi Kijowskiej, wzmiankowana już w roku 1376, lokowana na prawie wołoskim około 1531 roku. Pierwotna cerkiew drewniana wzmiankowana w 1530 roku. W 1938 roku było tu 450 Ukraińców grekokatolików (na 840 mieszkańców wsi). W dniu 3 października 1945 roku nastąpił atak UPA na wieś, podczas którego Ukraińcy zabili 11 Polaków i spalili część wsi. Obecnie jest tu 120 domów z 513 mieszkańcami.

MYCZKÓW

Мичків

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, filia parafii Polańczyk

Murowana, wzniesiona w 1900 lub 1915 roku, dwudzielna, z wieżą nad babińcem, ufundowana przez Jana Nepomucena Zatorskiego. Po 1947 roku magazyn GS, od 1977 użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki. W Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku znajduje się jedna z XVII-wiecznych ikon z dawnego wyposażenia tej cerkwi.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu ok. 430 Ukraińców grekokatolików (na 630 mieszkańców wsi).

Obecnie jest 97 domów i 513 mieszkańców.

POLAŃCZYK

Поляничк

Cerkiew grekokatolicka p.w. Św. Paraskewii, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1909 roku, trójdzielna, bez wieży; od 1948 roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki, ostatnio odnowiona i przebudowana stosownie do wymogów obrządku łacińskiego.

W cerkwi znajduje się wyposażenie przeniesione z Łopienki, m.in. **ikona MB Łopieńskiej** wzmiankowana już w 1756 roku jako cudowny obraz. Obok cerkwi murowana, dwukondygnacyjna **dzwonnica** na cztery dzwony (zachowane trzy).

Cmentarz przycerkiewny z zachowanymi częściowo starymi **na-grobkami**.

We wsi murowana z kamienia **kapliczka** z XIX wieku.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu ok. 440 Ukraińców grekokatolików (na 530 mieszkańców wsi). Obecnie jest to uzdrowisko z 84 domami i 722 mieszkańcami.

RADZIEJOWA

Радеєва

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Mikołaja z 1904 roku, spalonej przez żołnierzy LWP między rokiem 1945 i 1947. Zachowały się trzy kute **krzyże** wieńczące niegdyś cerkiew.

Cmentarz przycerkiewny z zachowanymi fragmentami kilku **na-grobków**.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1552 rokiem. W 1938 roku było tu 280

grekokatolików (wg innych danych 310 Ukraińców na 330 mieszkańców wsi); po 1947 roku wieś spalona przez żołnierzy LWP przestała w ogóle istnieć.

W 1890 roku było tu 217 grekokatolików. Obecnie jest tylko 10 domów i 31 mieszkańców.

RAJSKIE

Райське

Ruiny murowanej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Paraskewii, parafialnej, z 1875 roku, wysadzzonej w powietrze w 1980 roku na polecenie Urzędu Gminy w Solinie pomimo, że istniała możliwość zagospodarowania jej na cele sakralne. Była to cerkiew dwudzielna, z kamienia.

Obok **cmentarz przycerkiewny** z kilkoma zachowanymi, uszkodzonymi **nagrobkami**.

Wieś istniała w roku 1436, pierwotna cerkiew wzmiankowana w 1492 roku; w 1938 roku było tu 1144 grekokatolików. Po II wojnie światowej wieś została całkowicie wysiedlona, część zalały wody Zalewu Solińskiego. Obecnie jest tu 19 domów i 38 mieszkańców.

SAKOWCZYK

(d. Sawkowczyk)

Саковчик

Kapliczka grekokatolicka
Murowana, ośmioboczna z XIX wieku.

SOLINA

Солина

Miejsce po **cerkwi** drewnianej grekokatolickiej p.w. Przemienienia Pańskiego, filii parafii Polańczyk, z 1938 roku, dwudzielnej, rozebranej w 1960 roku w związku z budową Zalewu Solińskiego (miejsce obecnie pod wodą). Większość wyposażenia cerkwi trafiła do Składnicy Ikon w Łąncucie (13 ikon z XIX wieku, 2 z XVII wieku, 3 krzyże polichromowane, 4 rzeźby, lichtarz, nadstawa z ołtarza). W Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku przechowywane są 2 ikony z XVII i XVIII wieku, a w Muzeum Narodowym w Krakowie ikona z XVIII wieku.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1436 rokiem. W 1938 roku było tu 540 Ukraińców grekokatolików na 1150 mieszkańców wsi. W dniu 3 października 1945 roku miał miejsce atak UPA na wieś, w trakcie którego Ukraińcy zabili 15 Polaków, a wieś częściowo spalili.

STUDENNE

Студенне

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Rajskie, z 1926 roku, zniszczonej po 1945 roku.

W okresie międzywojennym zwieziono kamienie na budowę nowej cerkwi, niestety, prac nie rozpoczęto i kamienie leżą nie wykorzystane do dziś.

Miejsce po drewnianej kaplicy grekokatolickiej z 1873 roku p.w. Złożenia Szat NMP, ufundowanej przez Grzegorza Jawornickiego, wzniesionej nad cudownym źródłem ok. 50 m na zachód od Sanu w przysiółku nad Tolstą. Źródło zniszczono w czasie budowy drogi.

Wieża lokowana na prawie wołoskim przed 1580 rokiem. W 1938 roku było tu 290 grekokatolików (wg innych danych 310 Ukraińców na 320 mieszkańców wsi). Obecnie wieś nie jest zamieszkała.

TELEŚNICA OSZWAROWA

Телесниця Овшарова

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. zaślnięcia

NMP, z 1826 roku, rozebranej w 1956 roku.

Wieża lokowana na prawie wołoskim przed 1526 rokiem, posiadała już wtedy własną cerkiew. W 1938 była tu filia parafii Daszówka, licząca 672 grekokatolików (wg innych danych 760 Ukraińców na 1110 mieszkańców wsi). W latach 1945-51 wieś należała do ZSRR, w 1958 w ramach repatriacji powróciło tu kilka rodzin polskich. Obecnie składa się na nią 40 domów ze 193 mieszkańcami.

TELEŚNICA SANNA

Телесниця Сання

Miejsce po cerkwi murowanej grekokatolickiej p.w. św. Dymitry, parafialnej, z 1828 roku, rozebranej po 1955 roku. Obecnie miejsce to, podobnie jak teren całej wsi, znajduje się pod wodami Zalewu Solińskiego.

Wieża lokowana na prawie wołoskim przed 1530 rokiem. W 1938 roku mieszkało tutaj 830 Ukraińców (na 890 mieszkańców wsi). W tym samym czasie należąca do parafii wieś Sokole zamieszkiwało 437 grekokatolików. W 1939 roku wieś znalazła się na granicy sowiecko-niemieckiej, w latach 1945-51 w granicach ZSRR, w 1968 roku teren wsi załaty wody Zalewu Solińskiego.

TERKA

Tepka

Ruiny murowanej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Św. Ilii, parafialnej, z 1911 roku, spalonej w roku 1946, rozebranej na materiał budowlany w początkach lat 50-tych. Zachowane jedynie fundamenty i kuty **krzyż** umieszczony w miejscu ołtarza, przy przystanku PKS. Tuż obok ruiny murowanej **dzwonnicy** z końca XIX wieku; jeden z dwóch **dzwonów** znajduje się obecnie na dzwonnicy miejscowego kościoła rzymsko-katolickiego.

Cmentarz przycerkiewny, użytkowany do dziś, pod lipami, na mogile granitowy **pomnik** z napisem „Świętej pamięci zmarłych tragicznie 9 VII 1946 r. Rodziny”. Na płycie umieszczone imiona i nazwiska 33 Ukraińców z tej wsi, którzy zamordowani zostali tegoż dnia przez żołnierzy LWP, którzy (po przesłuchaniu bez wyników), zamknawszy bezbronne cywilne ofiary w jednej a chałup — wrzucali przez okna granaty ręczne.

Miejsce po murowanej **kapliczce grekokatolickiej** na stokach wzgórza Monaster, górującego nad wsią. Według tradycji znajdowały się tu niegdyś klasztor i cerkiew drewniana z XVIII wieku. We wsi zachowało się kilkanaście tradycyjnych **drewnianych chałup**.

Wieża lokowana na prawie wołoskim, istniała przed 1463 rokiem. W 1938 roku było tu 506 grekokatolików (wg innych danych 570 Ukraińców na 680 mieszkańców wsi). Do parafii należała sąsiednia wieś Polanki z 412 grekokatolikami. W maju 1947 roku Ukraińców wysiedlono. Obecnie są tu 34 domy ze 186 mieszkańcami.

TYSKOWA

Тискова

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Michała (filii parafii Łopienka), z 1837 roku, zniszczonej po 1947 roku. Zachowały się: podmurówka, kamienne schody i żelazny kuty **krzyż**, wszystko otoczone starodrzewem.

Cmentarz przycerkiewny z zachowanymi kilkunastoma uszkodzonymi **na grobkami**. Przy drodze do Łopienki, na przełęczy Hyrcza, zachowała się murowana **kapliczka** z XVIII wieku.

Wieża lokowana na prawie wołoskim przed 1552 rokiem. W 1938 roku było tu 210 grekokatolików (wg innych danych 260 Ukraińców na 280 mieszkańców wsi). Obecnie wieś nie istnieje.

WOLA MATIASZOWA

Воля Матіяшова

Kaplica grekokatolicka p.w. Św. Jerzego, filia parafii Berezka Murowana, wzniesiona w 1908 roku, z jedną kopułą; po 1947 roku służy jako kościół rzymsko-katolicki, w 1983 roku — powiększona. We wsi zachowało się ok. 10 domów drewnianych.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1567 rokiem. W 1938 roku było tutaj 300 grekokatolików (wg innych danych 400 Ukraińców na 430 mieszkańców wsi).

WOŁKOWYJA

Волковия

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. ss. Apostołów Piotra i Pawła, parafialnej, z 1833 (lub 1854) roku, ufundowanej przez biskupa Grzegorza Jachimowicza, rozebranej przed 1967 rokiem pod pretekstem budowy Zalewu Solińskiego. Pozostała dobrze zachowana podmurówka i ruiny ołtarza oraz usytuowany przy prezbiterium nagrobek księdza. W Muzeum Historycznym w Sanoku znajduje się 7 ikon z tej cerkwi (z XVIII wieku). Obok miejsca po cerkwi murowana

dzwonnica z początku XX wieku i pozostałości plebanii, zapewne z 1832 roku.

Do parafii grekokatolickiej należały przysiółki: Haków, Podleszczyń, Rybne.

We wsi murowana XIX-wieczna kapliczka.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1463 rokiem. Pierwsza cerkiew wzniesiona została w 1704 roku, a kościół rzymsko-katolicki w 1707 roku; w 1938 roku było tutaj 373 grekokatolików na 620 mieszkańców wsi.

W nocy z 14 na 15 lipca 1946 roku i 28 sierpnia 1946 pododdziały kurenia „Rena” UPA dokonały kolejnych ataków na miejscową komendę WOP (granica ówczesna przebiegała na Sanie). Podczas pierwszego ataku Ukraińcy spalili jedno polskie gospodarstwo i zabili ok. 30 Polaków. Obecnie jest tu 101 domów z 394 mieszkańcami.

ZABRODZIE

Забродь

Kaplica grekokatolicka p.w. Świętych Piotra i Pawła, filia parafii Polańczyk

Murowana, wzniesiona w latach 1912-23 wspólnie z katolikami obżrądku rzymskiego, jednokopułowa. Od 1947 roku użytkowana wyłącznie jako kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz kopia ikony Matki Boskiej Łopieńskiej.

Wieś istniała w 1606 roku. W 1939 roku było tu 210 grekokatolików (wg innych danych 230 Ukraińców na 300 mieszkańców wsi). Obecnie jest tu 19 domów z 109 mieszkańcami.

ZAWÓZ

Zawóz

Cerkiew grekokatolicka p.w. Św. Paraskewii, filia parafii Wołkowaja

Murowana, wzniesiona w 1850 (lub 1875) roku. Po 1947 roku opuszczona. W 1971 ukończono budowę kościoła rzymsko-katolickiego z wykorzystaniem części murów cerkwi: ściany północnej i wschodniej z absydą. Zachowało się częściowe wyposażenie cerkiewne z XVIII i XIX wieku.

Ruiny murowanej **kaplicy grekokatolickiej** p.w. Opieki NMP, wzniesionej najpóźniej w XIX wieku. Zachowały się pozbawione dachu mury. Wewnątrz cerkwi znajdowało się **cudowne źródło**, licznie odwiedzane przez wiernych.

Wieś lokowana na prawie włoskim przed 1498 rokiem, pierwotnie jako Olchowiec. W 1938 roku było tutaj 462 grekokatolików (wg innych danych 490 Ukraińców na 680 mieszkańców wsi). Obecnie są tu 43 domy z 201 mieszkańcami.

USTRZYKI DOLNE

Устрики Долини

Cerkiew grekokatolicka, parafialna p.w. Zaśnięcia NMP

Murowana, wzniesiona w 1847 roku, dwudzielna, bez kopuły, bez wieży. W latach 1952-85 użytkowana jako magazyn nawozów sztucznych, remontowana w latach 1985-86, od tego czasu ponownie użytkowana jako cerkiew grekokatolicka (bizantyjsko-ukraińska); ksiądz dojeżdża z Hłomczy, jest to jedyna parafia bizantyjsko-ukraińska w rejonie bieszczadzkiem (na terenie dawnego powiatu leskiego). Część wyposażenia pochodzi z cerkwi w Ropience, a także z innych cerkwi. Obok cerkwi do końca lat 80-tych znajdowały się ruiny murowanej **dzwonnicy** z XIX wieku, obecnie planuje się jej odbudowę. Opodal dwa drewniane **krzyże** z 1938 i 1988 roku poświęcone odpowiednio 950-leciu i 1000-leciu chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

Ucrainiana

W tutejszym kościele rzymsko-katolickim z 1909 roku, w prawym ołtarzu, znajduje się XVII-wieczna **ikona** malowana przez Teodora Senkowicza ze Lwowa, przywieziona tu z Bełza.

Osada założona na prawie włoskim w 1469 roku, prawa miejskie otrzymała prawdopodobnie w 1727 roku. Na początku XX wieku przy cerkwi działało towarzystwo „Widrodzenie” (Odrodzenie) skupiające ok. 1000 członków, mające m.in. na celu walkę o trzeźwość. Przed II wojną światową w mieście mieszkało ok. 2200 Żydów, 1400 Ukraińców i 800 Polaków. Po wojnie Ustrzyki należały do ZSRR, w 1951 roku, wraz z całym regionem (480 km kw), zostały przyłączone do Polski w zamian za okolice Bełża i Sokala. Dlatego ok. 20% mieszkańców Ustrzyk stanowią dziś Polacy z Sokalszczyzny. Do działającego tutaj Związku Ukraińców w Polsce należy 25 członków.

USTRZYKI — STRWIAŻEK

(obecnie dzielnica Ustrzyk Dolnych)

Стрвяжук

Cerkiew grekokatolicka p.w. Soboru NMP, filia parafii Ustrzyki Dolne
Murowana z kamienia, wzniesiona w 1838 roku, jednoprzestrzenna; od 1973 roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki.
We wsi **chałupy drewniane** z XIX wieku.

W 1938 roku było tu 427 grekokatolików (wg innych danych 455 Ukraińców na 490

mieszkańców wsi). Wieś włączono do Ustrzyk po II wojnie światowej.

Gmina Ustrzyki Dolne

ARŁAMÓW

Арламів

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. św. Mikołaja (filii parafii Kruszenina), z 1914 roku, zniszczonej po 1945 roku; brak bliższych danych.

Kaplica przydrożna
Murowana, wzniesiona w XIX wieku, trój kondygnacyjna, kryta gontem.

Wieś zwana była dawniej Herlamów lub Barlamów. W czasach Rusi Kijowskiej osiedlano tutaj jeńców tatarskich zwanych arlamami (włóczęgi). Podczas powstania Bohdana Chmielnickiego w 1648 roku mieszkańcy wsi pod rozkazami Pińczowskiego przyłączyli się do buntu. W 1644 roku założono tu parafię prawosławną zamienioną później na grekokatolicką. W 1938 roku było tutaj 1094 grekokatolików (wg innych danych 1075 Ukraińców na 1100 mieszkańców wsi). Po 1945 roku dawną zabudowę wsi zniszczono, a do 1990 roku teren ten należał do ośrodka wypoczynkowego Urzędu Rady Ministrów, w skład którego wchodziło kilkanaście wsi otaczających sam Arłamów.

BANDRÓW NARODOWY

Бандрів Народний

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Narodzenia NMP, parafialnej, z 1880 roku, zniszczonej w 1952 roku i rozebranej w 1954 roku.

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła

Drewniana, wzniesiona w 1825 lub 1882 roku na miejscu poprzedniej, trójdziałna. W 1974 roku została tutaj przeniesiona z Jasienia koło Ustrzyk Dolnych przy czym częściowo ją zmieniono; od tego czasu użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **krucyfiks** z XII wieku z miejscowej cerkwi. Na nowej **dzwonnicy** dzwon z 1629 roku, przeniesiony tutaj z Czarnej. Podczas budowy znielowano część **starego cmentarza**, niszcząc m.in. grobowiec księży grekokatolickich.

We wsi pięć **drewnianych chałup** z XIX i XX wieku oraz liczne krzyże przydrożne.

Wież istniała w 1541 roku. W 1938 roku było tutaj 1025 grekokatolików (wg innych danych 1100 Ukraińców na 1140 mieszkańców wsi). Obecnie są tu 124 domy z 453 mieszkańcami.

BRZEGI DOLNE (d. Berehy Dolne)

Береги Долини

Cerkiew grekokatolicka, parafialna p.w. św. Michała Archanioła Drewniana, wzniesiona w 1844 roku przez cieślę Buchaja Rcieja staraniem księdza J. Dniestrzańskiego, dwudzielna. Po 1951 roku wykorzystywana jako magazyn. Od 1973 roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki, odnowiona i częściowo przebudowana. Obok cerkwi murowana, parawanowa **dzwonnica** z XIX wieku oraz **plebania** grekokatolicka, murowana, z XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki na południe szosy, we wschodniej części wsi

Zachowało się na nim kilkadziesiąt **grobow** oraz **kostnica** drewniana z połowy XIX wieku, obecnie nie użytkowana; cmentarz prawdopodobnie czynny.

We wsi kilka **drewnianych chałup** z XIX wieku oraz **kapliczka** murowana z przełomu XVIII i XIX wieku, kryta gontem, gminnie remontowana.

Wież lokowana na prawie wołoskim w 1532 roku. W 1938 roku było tutaj 952 grekokatolików (wg innych danych 1030 Ukraińców na 1530 mieszkańców wsi). W latach 1945-51 wieś należała do ZSRR. Obecnie jest tu 141 domów z 438 mieszkańcami.

DASZÓWKA

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1835 roku p.w. św. Dymitra (parafialnej), rozebranej ok. 1970 roku. Pozostała po niej podmurówka i zdewastowany cmentarz.

Wies lokowana na prawie wołoskim przed 1540 rokiem. W 1938 roku było tutaj 522 grekokatolików (wg innych danych 560 Ukraińców na 680 mieszkańców). Gdy w 1951 roku wieś przyłączona została do Polski jej ludność władze sowieckie wywiozły pod Odesę. Kilku rodzinom udało się powrócić tutaj w 1957 roku. Obecnie jest tu 9 domów i 48 mieszkańców.

DŻWINIACZ DOLNY

Дзвиняч Долишній

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. św. Paraskewii (filii parafii Serdenica), z 1880 roku (lub 1800), rozebranej po 1945 roku.

Wies lokowana na prawie wołoskim w 1537 roku. W 1938 roku było tutaj 806 grekokatolików (wg innych danych 790 Ukraińców na 870 mieszkańców). Obecnie we wsi jest tylko kilka domów.

GRĄZIOWA

Грозова

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. Narodzenia NMP, parafialnej, z 1732 roku, wzniesionej z fundacji Grzegorza Kolosterskiego, przeniesionej w 1968 roku do Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Jest to cerkiew w stylu bojkowskim, trójdzielna, dwukondygnacyjna, nakryta trzema kopułami, otoczona szerokim okapem, kryta gontem. **Polichromię** w 1735 roku wykonał Stefan Paszecki. **Ikonostas** (z XVIII wieku) pochodzi z Poździacza.

We wsi **kapliczka** przydrożna, murowana z XVIII/XIX wieku; brak starej zabudowy.

Wies istniała w 1469 roku, w 1510 była tu parafia prawosławna. W 1938 roku było 1130 grekokatolików (na 1470 mieszkańców). W 1959 roku osiedlili się tu emigranci z Grecji. W latach 1964-90 wieś należała do ośrodka wypoczynkowego URM w Arlamowie.

HOSZOWCZYK

Говішчик

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Hoszów

Drewniana, z 1926 roku, dwukondygnacyjna, jednokopułowa, od 1957 lub 1971 roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki.

W 1938 roku było tutaj 614 grekokatolików (wg innych danych 680 Ukraińców na 710 mieszkańców wsi). Obecnie Hoszowczyk zamieszkuje ok. 90 osób.

HOSZÓW

Говів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Św. Mikołaja, parafialna
Murowana, wzniesiona w 1858 roku, w stylu huculskim, trójdzielną, trójkondygnacyjną, na planie krzyża z jedną kopułą środkową, z dużymi podcieniami. Od 1971 roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki, odnowiona i częściowo przebudowana; brak oryginalnego wyposażenia.

Wieś istniała w 1509 roku. Pierwotną cerkiew wzniesiono tu zapewne w 1770 roku. W 1938 roku było tutaj ok. 480 Ukraińców (na 550 mieszkańców wsi). Obecnie jest tu 57 domów z 269 mieszkańcami.

JAŁOWE

Ялове

Cerkiew grekokatolicka p.w. Św. Mikołaja, parafialna, na wzgórzu, 500 m na południe od wsi

Drewniana, wzniesiona w 1903 roku, trójdzielną z szerokim okapem w przyziemiu. Od 1971 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz resztki **ikonostasu** z 1902 roku. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z początku XX wieku i zdewastowany **cmentarz**. We wsi jest kilka **kapliczek** przydrożnych (jedna murowana) i kilkanaście starych **drewnianych chałup**.

Wieś istniała w 1532 roku, pierwotną cerkiew wzniesiono w 1812 roku. W 1938 roku było tu 423 Ukraińców grekokatolików (na 520 mieszkańców). Obecnie jest tutaj 41 domów z 175 mieszkańcami.

JAMNA DOLNA

Ямна Долишня

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Mikołaja (filii parafii Trójca), z 1905 roku, rozebranej w latach 50-tych wraz ze starszą XIX-wieczną dzwonnica szkieletową.

Wieś istniała w 1469 roku, nazywała się wtedy Jamna Wola. W 1938 roku było tutaj 1076 grekokatolików (wg innych danych 1130 Ukraińców na 1150 mieszkańców wsi). Po II wojnie światowej wieś wyludniona, do 1990 roku należała do ośrodka wypoczynkowego URM w Arłamowie.

JAMNA GÓRNA

Ямна Горішня

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Michała (filii parafii Trójca), z 1843 roku. Była to cerkiew wzniesiona w stylu bojkowskim, rozebrana w 1956 roku; znajdowały się tu trzy ikony (dwa na ścianach naw bocznych).

We wsi zachowana **kapliczka** przydrożna.

Wieś istniała w 1511 roku, w 1565 roku posiadała już cerkiew. W 1938 roku było tutaj 820 grekokatolików (wg innych danych 890 Ukraińców na 930 mieszkańców). Obecnie wieś nie istnieje.

kiej z XVI wieku, według tradycji znaleziona w Żeleźnicy na Podolu. Na dzwonnicy kościelnej jeden z trzech dzwonów ma **napis ukraiński** z datą 1763 lub 1769.

Obok **cmentarz** rzymsko-katolicki z częściowo zachowanymi **na-grobkami grekokatolickimi**.

We wsi **kapliczka** przydrożna, murowana, z XIX wieku, wewnątrz fragmenty cerkiewnego **ołtarzyka** z XVIII wieku.

Wieś istniała już w 1494 roku; w 1938 roku było tu 472 grekokatolików (na około 900 mieszkańców wsi).

JURECZKOWA

Юречкова

JASIEŃ

Ясинь

Miejsce (obok kościoła rzymskokatolickiego) po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Narodzenia NMP (parafialnej), z 1882 roku, rozebranej i przeniesionej do Bandrowa Narodowego w 1972 roku, gdzie, zmieniając częściowo bryłę, zmontowano ją jako kościół rzymsko-katolicki.

W kościele rzymsko-katolickim znajduje się (od 1968 roku) **cudowna ikona** Matki Boskiej Rudec-

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Świątyni NMP (filii parafii Wojtkowa), z 1897 roku, spalonej w 1951 lub 1955 roku przez osadników greckich.

Cerkiew grekokatolicka p.w. Świątyni NMP

Drewniana, wzniesiona w 1914 roku, w 1978 przeniesiona z Nowosielec Kozickich. Po 1947 roku była używana jako pomieszczenie dla owiec, magazyn zbożowy i magazyn siana. W czasie przenosin kopułę zamieniono na strzelistą wieżyczkę.

We wsi dwie murowane **kapliczki** z XIX wieku.

W 1938 roku było tu 792 grekokatolików (wg innych danych 750 Ukraińców na 790 mieszkańców wsi).

KROŚCIENKO

Коростенко

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1799 roku, trójdzielną, jednokopułową. Po 1951 roku mocno zniszczona, gruntownie remontowana w latach 1972-73 i w 1986 roku. Od 1971 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** oraz **cmentarz przycerkiewny** z częściowo zachowanymi **na-grobkami**.

Ruiny murowanej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Wprowadzenia do Świątyni NMP, z 1901 roku, w przysiółku Wolica (filia parafii Krościenko). Emigranci greccy, którzy zamieszkali w Krościenku i Wolicy po 1951 roku, budynek cerkiewny zajęli na kino; gdy został zdewastowany, rozebrano go w latach 70-tych.

Wieża Krościenko istniała już w 1498 roku, parafię założył w 1558 roku Iwan Korosten-

ski. W 1938 roku w Krościenku było 1560 Ukraińców (na 2120 mieszkańców), a w Wolicy wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 300 byli Ukraińcami. Przed wojną istniała tu kolonia niemiecka w przysiółku Obersdorf, a w 1951 roku, po przejęciu tego terenu przez Polskę osiedlono tu komunistów, uciekinierów z Grecji.

KWASZENINA

Квасинина

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Mikołaja, z 1797 roku (parafialnej), zniszczonej po 1945 roku.

W 1938 roku było tu 1127 grekokatolików (na 1220 mieszkańców wsi). Po przesiedleniach zostało tylko 6 rodzin polskich, które również wysiedlono pod koniec lat 60-tych w związku z organizowaniem ośrodka URM w Arłamowie. Obecnie wieś nie istnieje.

LISKOWATE

Лисковате

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1832 roku przez miejscowych cieśli Wasyla Tomczaka i Iwana Raka z Łopuszanki, w stylu bojkowskim, trój-

dzielna, ze zrębowymi, piramidalnymi zwieńczeniami nad nawą główną i babińcem. Prezbiterium jest nakryte jednokalenicowym, trójpołaciowym dachem. Zrębową konstrukcję zwieńczenia nad babińcem zasłania płaski strop stanowiący podłogę istniejącej kiedyś na piętrze kaplicy p.w. św. Dymitra. W latach 1953-54 wnętrze cerkwi przedzielono stropem, przerabiając je na magazyn. W 1960 roku przeprowadzono konserwację i częściową rekonstrukcję świątyni. Od 1973 roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana, parawanowa **dzwonnica** z 1832 roku, dwukondygnacyjna. Na **cmentarzu przy-cerkiewnym** m.in. **nagrobek** z 1948 roku z żelaznym **krzyżem** na kamiennym cokole.

We wsi jest kilkanaście **drewnianych chałup**, w tym część z XIX wieku.

Wies lokowana w 1544 roku; w 1938 roku było tu 1790 Ukraińców (na 1870 mieszkańców wsi).

ŁODYNA

Лодина

Cerkiew grekokatolicka p.w. Św. Michała Archaniola, filia parafii Brzegi Dolne

Drewniana, wzniesiona w 1862 roku, trójdzielna, jednokopułowa, kryta i szalowana gontem. Od 1971 roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki, brak oryginalnego wyposażenia cerkiewnego. Obok cerkwi murowana, parawanowa **dzwonnica** z początku XX wieku. We wsi murowana ośmioboczna **kapliczka** z początku XX wieku.

Wies założona na prawie włoskim w 1560 roku przez Dymitra Wojnę z Berehow. W 1938 roku było tu 804 grekokatolików (wg innych danych 850 Ukraińców na 910 mieszkańców wsi). Wszyscy obecni mieszkańcy pochodzą z okolic Sokala, skąd przesiedlono ich w 1951 roku, w związku z wymianą terenów przygranicznych.

MOCZARY

Мочару

Cerkiew grekokatolicka p.w. Św. Mikołaja, filia parafii Jałowe Drewniana, wzniesiona w 1903 lub 1919 roku, trójdzielna, dwukondygnacyjna z jedną kopułą. Po 1951 roku długi czas wykorzystywana przez miejscowy PGR, obecnie w złym stanie, przejmowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z początku XIX wieku, oryginalnej konstrukcji: dół zrębowy, góra słupowa, obecnie w bardzo złym stanie.

Cmentarz został zniszczony po 1951 roku przez kolonistów greckich, zniszczono też krzyże przydrożne, został tylko jeden.

Wies powstała zapewne w II połowie XVI wieku. W 1938 roku było tu 658 grekokatolików na 720 mieszkańców wsi. Obecnie są 44 domy z 210 mieszkańcami.

NOWOSIELCE KOZICKIE (d. Seńkowa lub Sękowe)

Новосільці Козицькі

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. Świątyni NMP (filii parafii Wojtkowa), z 1914 roku, przeniesionej w 1978 roku do Jureczkowej, gdzie zamieniono ją na kościół rzymsko-katolicki. Obok stała drewniana dzwonnica z XVIII wieku, która zawaliła się w latach 70-tych.

Na cmentarzu przycerkiewnym, czynnym, zachowała się część nagrobków.

Część dawnego wyposażenia cerkiewnego znajduje się w kościele rzymsko-katolickim.

Wies istniała w 1417 roku, pierwszą cerkiew wzniesiono w roku 1740. W 1938 roku było tu 149 grekokatolików (wg innych danych 170 Ukraińców na 520 mieszkańców wsi).

RÓWNIA

Рівня

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki MB, filia parafii Ustianowa Drewniana, wzniesiona w XVIII wieku w stylu bojkowskim, najpiękniejsza tego typu w Polsce, trójdzielna, wielokondygnacyjna, dachy przechodzą w kopułę. Otoczona jest szerokim okapem, kryta gontem. Po 1951 roku długi czas stała opuszczona, w 1975 roku remontowana, od lat 70-tych służy jako kościół rzymsko-katolicki. Nie zachowało się dawne wyposażenie cerkwi.

Cmentarz przycerkiewny z częściowo zachowanymi nagrobkami, w tym żelazny krzyż.

W 1938 roku było 860 grekokatolików (wg innych danych 1050 Ukraińców na 1210 mieszkańców wsi). Obecnie jest tutaj 106 domów z 494 mieszkańcami.

STEBNIK

Стебник

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. św. Łukasza, z 1889 roku (filia parafii Nano-wa, obecnie na Ukrainie) rozebranej i zniszczonej wraz z całą wsią po 1951 roku; pozostał jedynie zdewastowany cmentarz otoczony starodrzewem.

Wieś lokowana na prawie wołoskim przed 1509 rokiem. W 1938 roku było tu 380 grekokatolików. W latach 1945-51 wieś należała do ZSRR, później nikt się tu nie osiedlił i wieś nie istnieje.

TRÓJCA

Трійця

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. Trójcy Przenajświętszej, parafialnej, z 1792 roku rozebranej w 1972 roku.

W 1367 roku istniała tu osada i prawosławny klasztor Św. Trójcy; w XVII i XVIII wieku, przy istniejącym klasztorze bazylianów działał ośrodek malarstwa ikon związany z Posadą Rybotycką. W XIX wieku ikony malowali tutaj Michał Dukielski i Józef Lisikiewicz (np. do cerkwi w Kopystynie), nie związani jednakże z tą szkołą. W 1938 roku było tu 723 grekokatolików (wg innych danych 760 Ukraińców na 790 mieszkańców wsi). Obecnie wieś nie istnieje.

TRZCIANIEC

Тростянець

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. Narodzenia NMP, parafialnej, z 1822 roku, zniszczonej po 1947 roku, pozostały zarysy podmurówki oraz cmentarz przycerkiewny z zachowanymi fragmentami nagrob-

ków, m.in. ogrodzenie mogiły księży grekokatolickich oraz ruiny grobowca rodziny Gniewoszów, dawnych właścicieli wsi. Obok zniszczona mogiła ok. 10 poległych żołnierzy UPA.

Wieś istniała w 1492 roku; w 1938 było tu 1803 grekokatolików (wg innych danych 1670 Ukraińców na 1890 mieszkańców wsi). W 1959 roku osiedliła się tu grupa greckich komunistów, którzy przejęli PGR i utworzyli spółdzielnię produkcyjną. Obecnie działa tu Wojskowe Gospodarstwo Rolne, dawne zabudowania wsi nie zachowały się.

USTIANOWA GÓRNA

Устянова

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1792 roku, trójdzielna, z dwukondygnacyjnym dachem nad prezbiterium, nawa jest węższa od później dobudowanego prezbiterium. Szalowana i kryta gontem, po wojnie opuszczona, remontowana w 1973 roku, od 1971 służy jako kościół rzymsko-katolicki. Pierwotne wyposażenie cerkwi znajduje się w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku.

W sąsiedniej wsi Ustianowa Dolna również znajdowała się **drewniana cerkiew** filialna z 1795 roku p.w. Św. Paraskewii, rozebrana po II wojnie światowej.

We wsi zachowało się kilkanaście **chałup drewnianych** z XIX i XX wieku.

Wieś lokowana na prawie włoskim przed 1489 roku, w 1526 roku była tu już cerkiew, a pod koniec XVIII wieku dwie cerkwie grekokatolickie. W 1938 roku w obu wsiach było 1778 grekokatolików (wg innych danych 1880 Ukraińców na 2450 mieszkańców obu części wsi). W latach 1945-51 przez wieś przebiegała granica polsko-sowiecka. Obecnie są tu 194 domy z 888 mieszkańcami

WOJTKOWA

Boйткова

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1872 lub w 1910 roku, trójdzielną, dwukondygnacyjną, z jedną kopułą po środku, częściowo przebudowana w latach 70-tych. Od 1973 roku służy jako kościół rzymsko-katolicki (wcześniej magazyn GS). Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1914 roku.

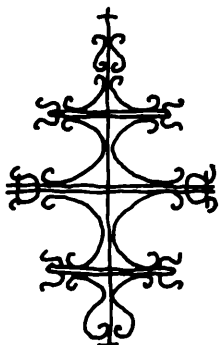
We wsi **kapliczka** przydrożna, murowana z XIX wieku.

Szkoła podstawowa

W latach 1945-47 na terenie szkoły podstawowej istniał posterunek MO, wielokrotnie atakowany przez oddziały UPA, m.in. 29 września 1945 roku i 22 października 1945, kiedy to posterunek

rozbito, spalono polskie zagrody, a 20 Polaków rozstrzelano. Za budynkiem szkoły pochowano kilkudziesięciu **cywilnych Ukraińców** z okolicznych wsi, zamordowanych przez Milicję Obywatelską.

Wieś wzmiankowana w 1476 roku, a cerkiew w 1510 roku. W 1938 roku było tu 656 grekokatolików (wg innych danych 710 Ukraińców na 1270 mieszkańców wsi). W sąsiedniej wsi Wojtkówka było w tym czasie 289 grekokatolików (na 570 mieszkańców).



WOJEWÓDZTWO PRZEMYSKIE

Obejmuje rejony (dawne powiaty): przemyski, dynowski (d. brzozowski), przeworski, jarosławski i lubaczowski.

REJON PRZEMYSKI

Gmina Bircza

BIRCZA

Бірча

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Soboru NMP, parafialnej, z 1729 roku, w okolicy rynku. Cerkiew rozebrano w okresie między rokiem 1948 a 1956.

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** przy moście, nad potokiem Stupnica, wysadzonej na polecenie władz komunistycznych w powietrze w latach 60-tych; obecnie na miejscu po cerkwi znajduje się parking. W potoku widoczny fragment murów. Była to cerkiew budowana tuż przed II wojną światową, monumentalna, wewnątrz nie wykończona i jeszcze nie poświęcona, po wojnie nie użytkowana.

Plebanią grekokatolicką

Drewniana, wzniesiona na początku XIX wieku, przebudowana, obecnie budynek mieszkalny.

Stary cmentarz katolicki, na po-

łudnie od wsi, nowy — na północ od wsi

Brak bliższych danych.

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Sawy, zbudowanej w 1690 roku, w Birczy Starej, na południe od drogi, na wzgórzu Stawiska; cerkiew spłonęła jeszcze przed II wojną światową. Wokół tego miejsca zachowały się pozostałości **cmentarza** z kilkoma **nagrobkami**.

Wies założona przed 1418 rokiem na prawie wołoskim, dawniej zwana Byrczą, Bierzczą. W Birczy Starej — od 1968 roku oficjalnie zwaną Starą Birczą — parafia obrządku grekokatolickiego istniała już od początku XVI wieku. W 1938 roku było w Birczy 370 Ukraińców, 1157 Żydów i około 800 Polaków. W Starej Birczy żyło 580 grekokatolików, a w Korzeniu 70. W latach 1945-47 w okolicach Birczy toczyły się szczególnie zacięte walki oddziałów UPA z Ludowym Wojskiem Polskim i tzw. Milicją Obywatelską. Na przełomie 1945 i 1946 roku UPA podjęła trzykrotnie natarcia, jednak bez większych sukcesów. W ostatnim z tych ataków — 6-7.01.1946 zginęło kilkudziesięciu żołnierzy UPA, w tym kurinnyj „Konyk”

i porucznik „Orski”, pochowano ich prawdopodobnie w pobliżu byłej synagogi.

BRZEŻAWA

Брижана

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła, filialna Drewniana, wzniesiona w 1843 roku, trójdzielną. Po 1947 roku opuszczona, od kilkunastu lat użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowała się **polichromia** figuralna, natomiast **ikony** — z rozmontowanego ikonostasu — rozmieszczono na ścianach nawy i ścianie tęczowej. Przed cerkwią znajduje się murowana **dzwonnica z dzwonem** z 1925 roku oraz **krzyż drewniany** z 1938 roku, ustawiony na pamiątkę 950-lecia chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

Cmentarz grekokatolicki, 200 m na zachód od cerkwi
Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,46 hektara, częściowo zachowane **nagrobki** (najstarszy pochodzi z 1925 roku); stan dobry. Obecnie jest to cmentarz rzymsko-katolicki.

Wież istniała już w 1464 roku. W 1938 roku było tu 1212 grekokatolików (wg innych danych 1400 Ukraińców na 1590 mieszkańców wsi). We wsi mieszka za-

jmująca się rzemiosłem artystycznym rodzina Mazurków (Mazuryków). Przed wojną mieszkali na przysiółku Bukowina, wysiedleni, wrócili z wygnania po 1956 roku i zamieszkali w centrum wsi. Mikołaj Mazurek urodzony w 1908 roku jest stolarzem, rzeźbiarzem, malarzem, lutnikiem, muzykantem i poetą. Jego prace eksponowane są w muzeach w Sanoku, Przemyślu, Rzeszowie i Nowym Sączu. Na cmentarzu w Brzeżowie można obejrzeć rzeźbiony przez niego kamienny nagrobek matki. Jego siostrzeńiec Emilian ur. w 1936 roku, to znany nie tylko w kregach ukraińskiej emigracji malarz ikon i twórca ikonostasów m.in. w cerkwi św. Włodzimierza Wielkiego w Paryżu. Był on uczniem Jerzego Nowosielskiego na ASP w Krakowie. Od 1967 r. mieszka w Paryżu.

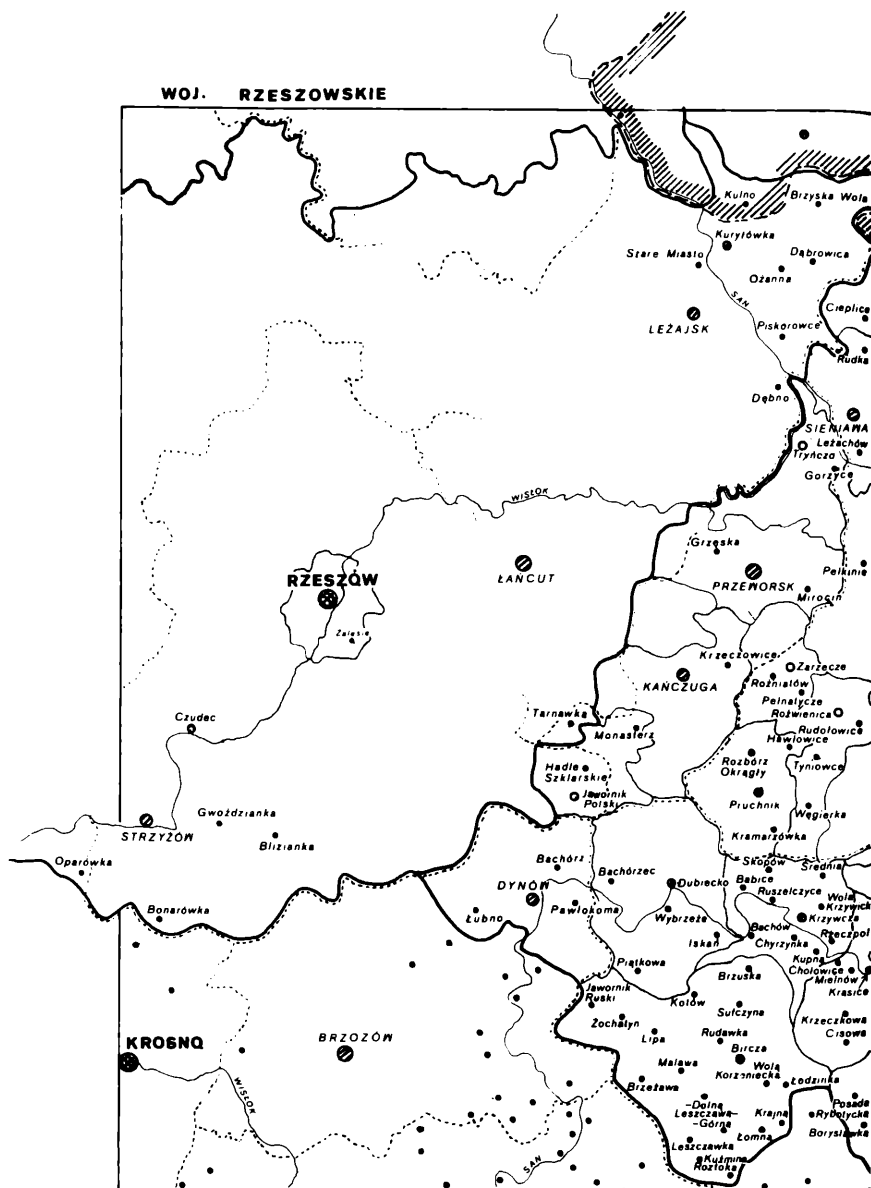
BRZUSKA

Березка

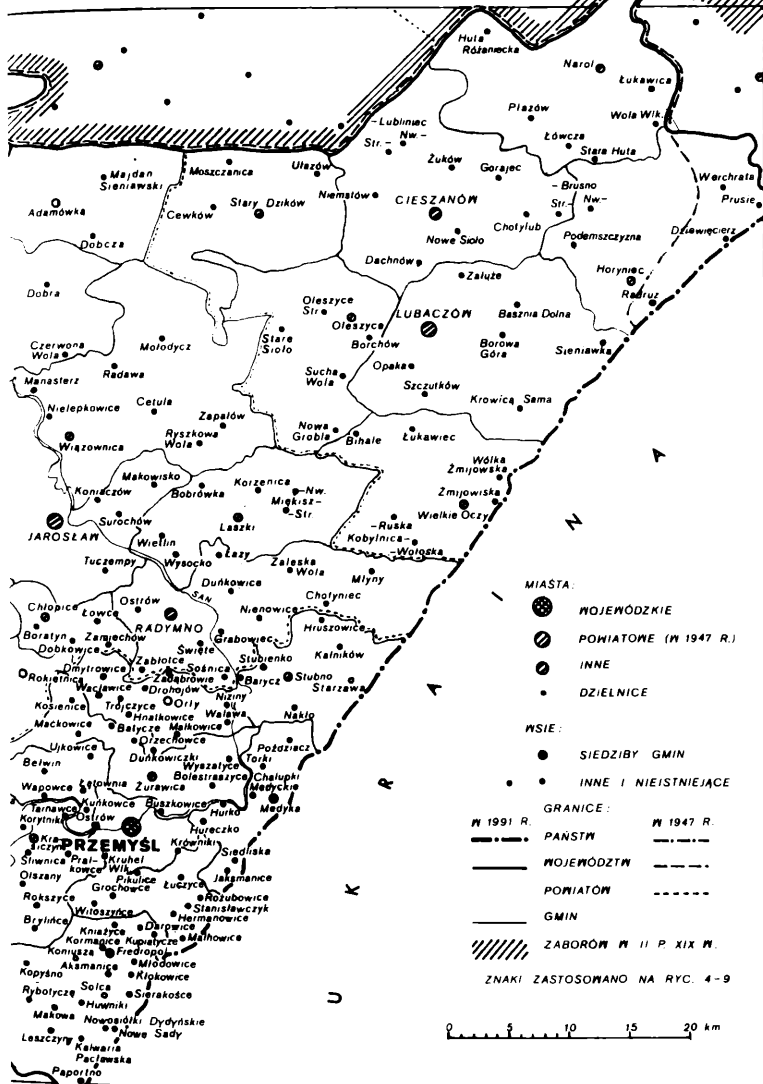
Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1783 roku p.w. św. Mikołaja, parafialnej, której resztki spaliły się w 1984 roku. Na pozostałościach zatknięto metalowy **kuty krzyż** z nawy głównej. We wsi są dwie murowane **kapliczki** z XIX w.

Wież istniała w 1418 roku. Na początku XVI wieku była siedzibą parafii prawosławnej. W 1938 roku było tu 1324 grekokatolików na ok. 1500 mieszkańców wsi.

WOJ. RZESZOWSKIE



WOJ. PRZEMYSKIE



MIASTA

- WOJEWÓDZKIE
- POWIATOWE (W 1947 R.)
- INNE
- DZIEŁNICE

WSIE

- SIEDZIBY GMIN
- INNE I NIESTNIEJACE

GRANICE

- W 1991 R.
- W 1947 R.
- PAŃSTW
- WOJEWÓDZTWN
- POWIATÓW
- GMIN
- /// ZABORÓW W II P. XIX W.

ZNAKI ZASTOSOWANO NA RYC. 4-9

0 5 10 15 20 km

Podczas akcji „Wisła” dokonano mordu na kilkudziesięciu Ukraińcach.

JAWORNIK RUSKI

Явірник Руський

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1882 roku, trójkopułowa, od 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowana **polichromia** oraz kompletny klasycystyczny **ikonostas** z końca XIX wieku. Obok cerkwi murowana, parawanowa **brama-dzwonnica z jednym dzwonem**. Na przycerkiewnym **cmentarzu** piaskowcowy **nagrobek** fundatora cerkwi księdza Teodora Bekiusza (zm. 1837); cmentarz założony w II połowie XIX wieku, zachowane **3 nagrobki** (najstarszy z 1857 roku) i jedna **mogiła**, powierzchnia 0,09 ha, nieczynny.

Cmentarz grekokatolicki, 50 m na zachód od cerkwi. Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,32 ha, obecnie rzymsko-katolicki. Znajduje się na nim murowana **kapliczka** z XIX wieku, jeden **nagrobek** i **zbiórwa mogiła** 27 ofiar dokonanego tu w dniu 16.02.1945 r. napadu na ludność ukraińską. Planuje się upamiętnienie śmierci pomordowa-

nych przez ustawienie tablicy pamiątkowej.

Wiesь założona w 1469 roku nazywała się pierwotnie Jawornyczek. W 1938 roku było tu 1200 grekokatolików (na 1500 mieszkańców wsi). W lasach w pobliżu wsi, w okresie 1945-46 roku działała tajna szkoła podoficerska UPA im. Konyka.

KOTÓW

Komis

Ruina drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Anny z 1923 roku (filia parafii Bircza), jednokopułowej, po wojnie użytkowanej przez miejscowy PGR jako magazyn i doprowadzonej do stanu ruiny.

We wsi dwie kamienne **kapliczki** — jedna obok cerkwi, druga 150 m na zachód od niej.

Wiesь istniała w 1565 roku. W 1938 roku było tu 375 grekokatolików (wg innych danych 430 Ukraińców na 570 mieszkańców).

KRAJNA

Крайна

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1881 roku p.w.

Błogosławionej NMP (filia parafii Łomna), zniszczonej po 1947 roku.

Wież założona w XVI wieku. W 1938 roku było tu 271 grekokatolików (wg innych danych 305 Ukraińców na 330 mieszkańców wsi).

KUŹMINA

Кузьмина

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, filia parafii Kreców Drewniana, wzniesiona w 1814 roku, dwudzielna, nakryta jednokalenicowym dachem, z małą sygnaturką nad nawą, od frontu wieża wysokości cerkwi zwieńczona dachem brogowym. Wyposażenie wnętrza zniszczone. Na **cmencie** przycerkiewnym brak nagrobków z napisami cyrylicznymi. Od 1938 roku cerkiew użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. W tymże roku na tle przynależności cerkwi doszło do poważnych starć między Polakami i Ukraińcami. Podczas interwencji wojska i policji dziesiątki osób poturbowano i aresztowano. Zabity został wówczas jeden Ukrainiec (Bilański).

We wsi zachowało się kilkanaście dawnych **zagród drewnianych**, oraz dwie murowane **kapliczki** z XIX wieku.

Wież założona przed 1480 rokiem przez osadników ruskich. W 1526 roku była tu cerkiew parafialna. W 1938 roku żyło tu 220 Ukraińców na 1080 mieszkańców wsi.

LESZCZAWA DOLNA

Ліщина Долишня

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1904 roku p.w. św. Michała (filia parafii Leszczawa Górna), rozebranej w 1960 roku. Obecnie stoi na tym miejscu szkoła. **Cmentarz grekokatolicki**, na północnym stoku wzniesienia, po lewej stronie drogi Kuźnia — Bircza

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,38 ha, zachowanych **9 nagrobków**, najstarszy z 1875 roku. Po 1947 roku użytkowany jako rzymsko-katolicki, obecnie nieczynny.

We wsi murowana **kapliczka** z XIX wieku.

Wież istniała już w 1464 roku, w 1507 roku była tu już parafia prawosławna. W 1938 roku żyło tu 722 grekokatolików na 1370 mieszkańców wsi.

LESZCZAWA GÓRNA

Ліщина Горішня

Ruina drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Michała Ar-

chaniola (parafialnej) z 1794 roku. Była to budowla dwudzielna, jednokopułowa, nad wejściem znajdowała się wieża szkieletowa. Pozostał stos zbutwiałego drewna i część prezbiterium. Tutejszą cerkiew jednocześnie z cerkwią w Leszczawie Dolnej fundowali Humnicy, dlatego też obie świątynie miały taką samą bryłę.

Cmentarz grekokatolicki, po prawej stronie drogi. Założony w końcu XIX wieku, powierzchnia 0,47 ha, zdewastowany, **ze śladami mogił**; nieczynny. We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** (jedna z nich drewniana) oraz **10 chałup drewnianych** (w tym niektóre kryte słomą).

W 1938 roku było tu 1064 grekokatolików (wg innych danych 990 Ukraińców na 1230 mieszkańców wsi).

LESZCZAŹKA

Лещавка

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1763 roku p.w. św. Michała (filia parafii Leszczawa Górna), rozebranej w 1973 roku. Cerkiew znajdowała się w północnej części wsi, zwanej Rosuszką. We wsi zachowało się kilkanaście **drewnianych chałup**.

Wieś istniała w 1552 roku. W 1938 roku było tu 442 grekokatolików (wg innych danych 460 Ukraińców na 890 mieszkańców wsi).

LIPA

Липа

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1830 roku, trójdzielną, trykopyłową; po 1947 roku długi czas stała opuszczona, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowana znaczna część wyposażenia. Naprzeciw wejścia do cerkwi murowana **kaplica** grobowa z połowy XIX wieku, obecnie przykościelny magazyn. Obok murowana **dzwonnica** z początku XIX wieku z zachowanymi dwoma dzwonami oraz **krzyż drewniany** z 1938 roku poświęcony 950-leciu chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

Cmentarz przycerkiewny. Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,22 ha, zachowanych **9 mogił**, najstarszy **nagrobek** z 1873 roku; po 1947 roku nieczynny.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** — jedna przy cerkwi, druga w dolnej części wsi, oraz kilka **drewnianych chałup** krytych słomą.

Wież założona na prawie włoskim przez kniazia Sirodora istniała już w 1436 roku. W 1507 roku miała cerkiew parafialną. W 1938 roku było tu 1417 grekokatolików (wg innych danych 1510 Ukraińców na 1930 mieszkańców wsi).

ŁODZINKA

Лодинка

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1824 roku p.w. Trójcy Przenajświętszej (filia parafii Łomna), w Łodzince Dolnej; cerkiew zawałiła się na początku lat 1950-tych.

Cmentarz grekokatolicki, po północnej stronie drogi

Założony ok. 1900 roku, powierzchnia 0,28 ha, zachowanych **5 nagrobków**, najstarszy z końca XIX wieku. Teren porośnięty samosiewem grabu, otoczony resztkami drewnianego ogrodzenia.

Wież istniała w 1494 roku. W 1938 roku było tu 236 grekokatolików w Łodzince Dolnej i 383 w Łodzince Górnej (na odpowiednio 310 i 620 wszystkich mieszkańców obu części wsi).

ŁOMNA

Лімна

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1851 roku p.w.

Zaśnięcia NMP (parafialnej), rozebranej po 1947 roku.

Wież istniała w 1494 roku. W 1938 roku było tu 756 grekokatolików (wg innych danych 770 Ukraińców na 810 mieszkańców wsi). W dniu 3.01.1946 r. w pobliżu wsi zginęło kilkudziesięciu żołnierzy UPA w walce z oddziałami LWŲP. Po wysiedleniu Ukraińców dużą część domów przeniesiono do okolicznych wsi. Obecnie wieś nie istnieje, a jej ziemie do 1990 roku należały do ośrodka URM w Arłamowie.

MALAWA

Малява

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Tedezego Pieczarskiego, filia parafii Lipa

Murowana, wzniesiona w 1897 roku lub w XVIII wieku, trójdzielna, nad babińcem niska szkieletowa wieża pokryta wspólnym dachem z nawą. Cerkiew zwieńczona jest trzema baniastymi hełmami. Wewnątrz częściowo zachowana **polichromia**. Po 1947 roku cerkiew użytkowana przez PGR jako magazyn nawozów sztucznych — stąd zniszczone do wysokości ok. 2 m wewnętrzne tynki i malowidła a wejście poszerzone na szerokość przyczepy ciągnikowej. Planuje się jej przejęcie przez kościół bizantyjsko-ukraiński, obecnie trwa remont.

Przy drodze do Birczy murowana **kapliczka** z XIX wieku, a w jej pobliżu, w lesie, **два cmentarze grekokatolickie**.

Wies założono w 1450 roku. W 1938 roku było tu 671 grekokatolików (wg innych danych 650 Ukraińców na 780 mieszkańców wsi).

ROZTOKA

Розтока

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, filia parafii Trzecianiec

Drewniana, wzniesiona w 1936 roku na miejscu wcześniejszej z 1822 roku. Jest to cerkiew w stylu huculskim: trójdzielna, na planie krzyża z centralną wysoką kopułą na ośmiobocznym bębnie. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz, wokół cerkwi Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,33 ha, zachowane **3 nagrobki**. We wsi zachowały się dwie metalowe **kapliczki** oraz kilkanaście **zagród drewnianych** z początku obecnego stulecia.

Wies istniała już w 1538 roku. W 1938 roku było tutaj 329 grekokatolików (wg innych danych 285 Ukraińców na 320 mieszkańców wsi).

RUDAWKA

Рудава

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Sawy, filia parafii Bircza Drewniana, wzniesiona w 1707 lub 1736 r., jednoprzestrzenna, bezstylowa, nakryta dachem siodłowym z baniastym hełmem, od strony wejścia szkieletowa wieża. Od wielu lat użytkowana jest przez kościół rzymsko-katolicki. We wsi zachowała się murowana **kaplica** z połowy XIX w.

Wies istniała w 1464 roku, w 1938 roku było tu 843 grekokatolików (wg innych danych 630 Ukraińców na 1040 mieszkańców wsi).

SUF CZYNA

Сівчина

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1879 roku p.w. Wprowadzenia Do Świątyni NMP (filia parafii Brzуска), po 1948 roku zamienionej na magazyn gminny, rozebranej w 1962 roku.

Cmentarz grekokatolicki, na-przeciw przystanku PKS i biblioteki

Założony w końcu XIX wieku, powierzchnia 0,33 ha, zdewastowany i zarośnięty, zachowany jeden **metalowy krzyż**; nieczynny.

Wieś istniała już w 1457 roku. W 1938 roku było tu 1057 grekokatolików (wg innych danych 930 Ukraińców na 1257 mieszkańców wsi).

WOLA KORZENIECKA

Воля Корінецька

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1811 roku p.w. św. Sawy (filia parafii Bircza), opuszczonej po 1947 roku, zawałonej w 1965 roku.

We wsi zachowało się kilka **drewnianych chałup** krytych strzechą i kilkanaście charakterystycznych **brogów**.

Osada wzmiankowana w 1552 roku. W 1938 roku było tu 504 grekokatolików.

ŻOHATYN

Жога́тин

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1928 roku p.w. św. Michała Archanioła (filia parafii Jawornik Ruski), rozebranej około 1960 roku mimo sprzeciwu mieszkańców. Obok pozostał drewniany **krzyż** z 1938 roku — pamiątka 950-lecia chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

We wsi zachowały się dwie murywane **kapliczki** z XIX wieku i kilka **drewnianych chałup** krytych strzechą.

Osada założona na prawie wołoskim w 1441 roku. W 1938 roku było tutaj 1005 grekokatolików (wg innych danych 970 Ukraińców na 1160 mieszkańców wsi). Po wysiedleniu ludności po II wojnie światowej oddziały UPA spaliły wieś.

Gmina Dubiecko

BACHÓRZEC

Бахирець

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1905 roku p.w. św. Cyryla i Metodego (filia parafii Dubiecko), zniszczonej po II wojnie światowej. Pozostała murowana **dzwonnica** z początku stulecia. Obok **plebania**, murowana, z przełomu XIX i XX wieku, obecnie dom mieszkalny nr 72.

We wsi znajdują się trzy drewniane **krzyże** i siedem **kapliczek** z XIX wieku, w tym jedna murowana z 1888 roku — przy drodze ofiarnej.

Wieś istniała w 1371 roku; w 1508 roku miała już cerkiew prawosławną. W 1938 roku było tu 124 grekokatolików (wg innych danych 130 Ukraińców na 1250 mieszkańców wsi). Natomiast w sąsiedniej wsi Kosztowa było ok. 700 grekokatolików (na 1400 mieszkańców), działała tam czytelnia „Proświty”.

DUBIECKO

Дубецько

Cerkiew grekokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Pańskiego, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1927 roku, trójdzielną, jednokopułową. Po 1947 roku użytkowana jako magazyn, pozbawiona wyposażenia, obecnie zamknięta, wymaga remontu.

Miejsce po klasztorze bazylikańskim, który wg tradycji znajdował się na wzniesieniu Monastyrzec, wraz z okazałą cerkwią. Znajdował się w niej stary obraz umieszczony obecnie w kościele w Piątkowej Ruskiej.

Cmentarz greko- i rzymsko-katolicki, na południe w kierunku wzgórza Monastyrzec

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 1,9 ha, zachowanych 40 nagrobków, w tym 14 z XIX wieku, kilka ukraińskich, **krzyż** z 1863 roku i 3 murowane **kaplice**; teren ogrodzony.

W 1389 roku istniała tu wieś, która następnie w latach 1407-1934 posiadała prawa miejskie. W 1938 roku było tu 82 grekokatolików, stanowiących mniej niż 1/10 ogółu mieszkańców. Do parafii należeli m.in. wierni z wsi Przedmieście Dubieckie (272 grekokatolików), Ninadowa (61), Drohobyczka (34), Śliwnica (19). Dnia 7.07.1946 roku sołnia UPA wykona-

ła akcję zbrojną, podczas której zniszczono budynki: urzędu gminy, MO i poczty.

ISKAŃ

Ісканя

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej z 1908 roku p.w. Zaśnięcia NMP (parafialnej), zburzonej około 1970 roku, wg innych źródeł wysadzonej w powietrze zaraz po 1947 roku. Pozostał po niej głęboki dół i kuty **żelazny krzyż**. Miejsce to znajduje się prawdopodobnie na dawnym **grodzisku** z czasów Rusi Kijowskiej. We wsi znajdują się dwie murowane **kapliczki** z XIX wieku, kilka **drewnianych domów**, **kuźnia** z początku XX wieku oraz murowana szkoła z 1889 roku.

Osada powstała przed 1340 rokiem, w 1510 istniała tu parafia prawosławna. W 1938 roku było tu 1326 grekokatolików (wg innych danych 1210 Ukraińców na 1450 mieszkańców wsi). W sąsiedniej wsi Tarnawka było wówczas 38 grekokatolików na 550 mieszkańców.

PIĄTKOWA (d. Piątkowa Ruska)

Пяткова Руська

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1732 roku w stylu bojkowskim — trójdzielna, z trzema ośmiobocznymi kopułami, obwiedziona szerokim okapem opartym na słupach, kryta i szalowana gontem. Uszkodzona w czasie II wojny światowej, opuszczona po 1947 roku, niszczała. Całe wyposażenie wnętrza zaginęło. W latach 1958-61 odnowiona przez PKZ — wymieniono znaczną część zniszczonego budulca. Obecnie jako obiekt muzealny należący do Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku stoi nie użytkowana.

Cmentarz przycerkiewny

Założony w końcu XIX wieku, powierzchnia 0,36 ha, zniszczony i zarosnięty krzewami; zachowanych 10 nagrobków i ślady mogił.

We wsi dwie kapliczki z XIX wieku — murowana obok szkoły i drewniana obok leśnictwa.

Wież istniała w 1458 roku. Wg podania w XII wieku rozegrała się na tym miejscu bitwa między książętami ruskimi i polskimi. W 1938 roku było tu 1430 grekokatolików (wg innych danych 2310 Ukraińców na 2750 mieszkańców wsi).

WYBRZEŻE

(do 1968 r. Ruska Wieś)

Руське Село

Miejsce po murowanej cerkwi

grekokatolickiej z 1904 (lub 1919) roku p.w. św. Michała (parafialnej), rozebranej w 1964 roku. Z uzyskanego materiału zbudowano szkołę — pomnik 1000-lecia Państwa Polskiego.

Cmentarz grekokatolicki

w północnej części wsi

Brak bliższych danych.

Grodzisko, na wzgórzu, na wschód od Sanu

Istniało ono już w VIII-XI w., zachowały się obwarowania grodu.

We wsi znajdują się nadto: **kamienny krzyż** i murowana **kapliczka** przydrożna z przełomu XIX i XX wieku.

Wież pochodzi z czasów Rusi Kijowskiej (wcześniej zwana Ruskie Dubiecko). Parafia prawosławna istniała tu już w 1507 roku a grekokatolicką erygowano w 1680 roku. W 1938 roku było tu 815 grekokatolików (wg innych danych 830 Ukraińców na 950 mieszkańców wsi). Do parafii należały również wsie Polchowia (285 grekokatolików), Słonne (190), Podbukowina (196).

Gmina Fredropol

AKSMANICE

Аксманичі

Miejsce po starej cerkwi z XVI wieku p.w. Zaśnięcia NMP (filia parafii Kłokowice), na stoku Łysej

Góry, należącej dawniej do wsi Berendowice; cerkiew została zniszczona po 1945 roku.

Grodzisko wczesnośredniowieczne, ok. 1 km na zachód od wsi. Gród z X-XII wieku, z czasów Rusi Kijowskiej, z dobrze zachowanymi pierścieniami wałów ziemnych.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** z XIX wieku oraz około 10 **drewnianych chałup** przysłupowych.

Wies istniała w 1407 roku. W 1938 roku było tu 579 grekokatolików, a w przysiółku Berendowice ... 280.

BORYSLAWKA

Бориславка

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1750 roku p.w. św. Jana Apostoła (filia parafii Posada Rybotycka), rozebranej wraz z zabudowaniami wsi po wysiedleniu ludności ukraińskiej.

Wies założona na prawie włoskim istniała w 1494 roku. W 1938 roku było tu 785 grekokatolików na 810 mieszkańców wsi.

DAROWICE

Даровичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna Murowana, wzniesiona w 1909 ro-

ku, w stylu neobizantyjskim — na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi mała **dzwonnica** wzniesiona w 1923 roku, nie dokończona.

Cmentarz przycerkiewny. Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,48 ha, zachowało się 5 **krzyży nagrobnych** i murowana z cegły, opuszczona **kaplica**; nieczynny.

Cmentarz grekokatolicki

Czynny obecnie jako komunalny, na nim miejsce po zniszczonej po 1945 roku **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Narodzenia Matki Boskiej, wzniesionej w 1921 roku (filia parafii Grochowce).

We wsi 12 **chałup drewnianych** z lat 1914-30 oraz **krzyż drewniany**.

Wies Darowice istniała już w 1437 roku. W 1938 roku było tu 430 Ukraińców na 500 mieszkańców wsi, a w Koniuszkach ... 111 (na 170 mieszkańców wsi).

FREDROPOL

Фредрополь

p a t r z: Komarnice gm. Fredropol

HUWNIKI

Гувники

Cerkiew grekokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Św., filia parafii Makowa

Murowana, wzniesiona w 1825 roku w stylu klasycyzującym, jedno-przestrzenna. Wybudowana jako rzymskokatolicka kaplica grobowa rodziny Tyszkowskich, których prochy spoczywają w katakumbach świątyni. Wewnątrz zachowana **polichromia** figuralno-geometryczna z 1913 roku wykonana przez Andrija Demkowicza. Po 1947 roku cerkiew stoi nie użytkowana. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1825 roku pozbawiona pokrycia dachu.

Cmentarz przycerkiewny

Założony ok. 1900 roku, powierzchnia 0,17 ha, zachowała się część starych nagrobków. Obecnie czynny jako rzymsko-katolicki.

Wies istniała w 1367 roku (zwana dawniej Ubelniki). W 1507 roku była tu już parafia prawosławna. W 1938 roku mieszkało tu 510 Ukraińców (na 920 mieszkańców wsi).

KALWARIA PACŁAWSKA — (PACŁAW)

Кальварія Пацлавська

Miejsce po murowanej odpustowej **cerkwi grekokatolickiej** z 1900 r. p.w. Podwyższenia Krzyża Św. (filia parafii w Nowych Sadach). Stała ona na miejscu dawnego monasteru 200 m na poł-

udniowy zachód od klasztoru franciszkanów. Zniszczona została po 1945 roku. Obok dawna **plebania grekokatolicka**, murowana, wzniesiona w ok. 1990 roku, obecnie szkoła.

Miejsce po starej drewnianej **cerkwi prawosławnej** p.w. Symona Słupnika, rozebranej po 1945 roku; była ona częścią prawosławnego klasztoru istniejącego tu od XIV do XVIII wieku.

Miejsce po drewnianej **kaplicy grekokatolickiej** p.w. Najświętszego Serca Jezusowego z 1932 roku.

Miejsce po murowanej **kaplicy grekokatolickiej** p.w. Bożego Grobu z 1936 roku.

Wszystkie kaplice zostały zapewne zniszczone bezpośrednio po 1947 roku.

Na początku XIV wieku powstał w Pacławiu **klasztor prawosławny** św. Szymona Słupnika, w 1507 roku istniała przy nim cerkiew prawosławna. Kalwarię obrządku rzymsko-katolickiego, zwaną dawniej również Przemyką założono w 1668 roku, wówczas sprowadzono też franciszkanów. W 1679 roku przeniesiono tu z Kamienia Podolskiego **Cudowny Obraz MB** czczony przez katolików obu obrządków. Również wspólnie użytkowane były **kaplice kalwaryjskie** do dzisiaj rozrzucone po okolicznych wzniesieniach i lasach. Powstały one w latach 1825-75,

w tym 38 murowanych i 5 drewnianych. Największy odpust odbywa się tu od 11 do 15 sierpnia na święto MB Zielnej. Od kilku lat ponownie odwiedzają Kalwarię katolicy wyznania bizantyjsko-ukraińskiego.

W 1938 roku mieszkało w Kalwarii Pacławskiej i Pacławiu razem 32 grekokatolików (na 560 mieszkańców).

KŁOKOWICE

Клоковичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki MB, parafialna

Drewniana, wzniesiona w latach 1856-60, trójdzielną z prostym dachem. Od 1956 roku wykorzystywana jest jako prawosławna, parafialna. We wnętrzu zachował się **ikonostas** współczesny cerkwi. Obok cerkwi drewniana, dwukondygnacyjna **dzwonnica** z II połowy XIX wieku. Przed cerkwią murowany **pomnik** z 1938 roku, postawiony z okazji 950-lecia chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

Plebania grekokatolicka

Murowana, z XIX wieku, obecnie dom nr 42.

Cmentarz grekokatolicki, na przeciw cerkwi

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,48 ha, zachowane **4 nagrobki**, najstarszy

z 1890 roku; cmentarz czynny obecnie jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowało się około 10 starych **drewnianych domów** o konstrukcji przysłupowej.

W 1407 roku wieś należała do biskupstwa przemyskiego. W 1938 roku wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 340 byli Ukraińcami. Obecnie większość mieszkańców również stanowią Ukraińcy, wywodzący się z różnych wsi podprzemyskich, którzy wrócili tu z wygnania po 1956 roku.

KNIAŻYCE

Княжичі

Miejsce po drewnianej **kaplicy grekokatolickiej** z 1919 roku p.w. Opieki NMP (filia parafii Grochowce), rozebranej w latach 60-tych. Pod koniec XIX wieku pośrodku wsi stała drewniana cerkiew, tuż przed I wojną światową zbudowano nową murowaną. Obie cerkwie wraz z całą wsią rozebrano w 1915 roku podczas przygotowań do obrony twierdzy przemyskiej. Wedle tradycji jeszcze jedna cerkiew istniała niegdyś w lesie, na zachód od wsi, w miejscu zwanym Dyłowanka.

Wieś założono w 1443 roku. W 1938 roku było tu 405 grekokatolików (wg innych danych 330 Ukraińców na 680 mieszkańców wsi).

KONIUSZA

Конюша

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia MB, filia parafii Kłokowice

Drewniana, wzniesiona w 1901 roku, dwuprzestrzenna, po wojnie odnowiona, służy obecnie jako kościół rzymsko katolicki. Wyposażenie cerkwi przeniesiono do muzeum w Łańcucie. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** wzniesiona po 1914 roku.

Wieś istniała już w 1502 roku. W 1938 roku było tu 212 grekokatolików (wg. innych danych 280 Ukraińców na 320 mieszkańców wsi). Obecnie jest tu tylko 6 zagród, w tym 4 stare domy drewniane.

KOPYŚNO

Копушно

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, filia parafii Rybotycze

Murowana, wzniesiona w 1821 roku, a w 1923 roku przedłużona ku zachodowi. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. We wnętrzu zachowany **ikonostas** malowany w 1854 roku przez Lisi-kiwicza. Obok cerkwi parawano-
wa dzwonnica z 1821 roku.

Miejsce po dworze rodu Kopystyńskich herbu Sas należącego

do szlachty ruskiej; pozostały fragmenty umocnień ziemnych otaczające nieistniejące już zabudowania dworskie.

Miejsce po metalowym krzyżu na kamiennym cokole, na wzgórzu zwanym Horhysko, 200 m na zachód od dworu; wedle tradycji tu właśnie pochowano Michała Kopystyńskiego, zmarłego w 1609 roku ostatniego prawosławnego biskupa przemyskiego, zagorzałego przeciwnika unii brzeskiej. Obecnie jest tu, wśród łąk, fragment ugoru z zagłębieniem na szczycie.

Kapliczka p.w. św. Jana w dolnej części wsi

Murowana, z 1848 roku, ustawiona na pamiątkę zniesienia pańszczyzny.

Gród pierścieniowy, na południowy zachód od wsi, w lesie Grabnik Pochodzący z XI-XIII wieku duży gród o wymiarach 118 x 43 m.

Wieś istniała przed 1400 rokiem, należała niegdyś do ruskiej rodziny Kopystyńskich. W 1938 roku było tu 765 grekokatolików (wg innych danych 735 Ukraińców na 770 mieszkańców wsi). Obecnie mieszka tu 5 rodzin ukraińskich.

KORMANICE

Кормануци

Cerkiew grekokatolicka p.w. Soboru NMP, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1923 roku na planie krzyża, jednokopułowa, dwukondygnacyjna. Od 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Stoi na miejscu poprzedniej z 1772 roku. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica**, dwukondygnacyjna, oryginalnej słupowej konstrukcji.

Cmentarz grekokatolicki, ok. 500 m na północ od wsi, obok cmentarza rzymsko-katolickiego. Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,99 ha, zachowanych **5 mogił**, najstarsza z początku stulecia, teren zarośnięty; obecnie nieczynny.

Na zachód od wsi, w lesie na wschodnim stoku Łysej Góry istniała dawniej **drewniana cerkiew** p.w. Męczenników Braci Makowejów z 1866 roku, filialna, służąca mieszkańcom sąsiedniej wsi Fredropol. Znajdowała się ona przy studni z cudowną wodą. Obok miejsca po cerkwi ruina murowanej **kapliczki**, a w niej **święty kamień** z odciskami bożych stóp.

Na południe od Fredropola stoją dwie XIX-wieczne **kapliczki** — drewniana z XX wieku nad źródłem, murowana z XIX wieku na wzgórzu. Obok zamku we Fredropolu znajduje się jeszcze jedna murowana **kapliczka** z rzeźbą św. Jana Nepomucena z 1743 roku. W obu wsiach zachowało się około 25 **drewnianych chatup** z I połowy XX wieku.

Wies Kormanice wymienia się po raz pierwszy w 1407 roku jako własność prawosławnego przemyskiego biskupstwa, a Fredropol założyli Fredrowie w XVII wieku. Przez pewien czas Fredropol posiadał nawet prawa miejskie. W Kormanicach cerkiew była już w 1507 roku. W 1938 roku mieszkało tu 920 grekokatolików (na 980 mieszkańców wsi), a we Fredropolu 280 (na 300 mieszkańców).

KUPIATYCZE

Купятичі

Miejsce po murowanej cerkwi **grekokatolickiej** z 1930 roku p.w. św. Dymitra (filia parafii Darowice), rozebranej po 1945 roku. Obok cerkwi zachowała się drewniana XX-wieczna **dzwonnica**, odnowiona, wewnątrz znajduje się **kuty krzyż** pochodzący z cerkwi.

Cmentarz grekokatolicki, 300 m na wschód od wsi, pagórek wśród pól

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,32 ha, zachowane **3 nagrobki** (najstarszy z początku wieku) i resztki ogrodzenia; obecnie czynny jako rzymsko-katolicki. We wsi zachowało się 6 **drewnianych chatup** zbudowanych około 1920 roku.

Osada istniała w 1437 roku. W 1938 roku mieszkało tu 300 Ukraińców (na 370 wszystkich mieszkańców tej wsi).

LESZCZYNY

Ліщини

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, filia parafii Makowa Drewniana, wzniesiona w 1886 roku, dwudzielna, jednokopułowa; po 1947 roku przez dłuższy czas użytkowana jako magazyn PGR-u. Obecnie popada w ruinę.

We wsi znajduje się przydrożna, murowana **kapliczka** z XIX wieku.

Wieś lokowana zapewne w 1541 roku. Miejscowa ludność specjalizowała się w wyrobach z drewna. Stąd pochodził Wasyl Bajus, znany jako przywódca beskidników (żbójników) z połowy XVII wieku. W 1938 roku było tu 296 grekokatolików (wg innych danych 330 Ukraińców na 360 mieszkańców wsi).

MAKOWA

Макова

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z XVIII wieku, przebudowanej w 1878 roku, rozebranej w 1968 roku. Pozostały po niej fundamenty i ruina **dzwonnicy** z XVIII wieku.

Cmentarz grekokatolicki, wokół ruin cerkwi

Założony około 1900 roku, powierzchnia 0,19 ha, o kształcie kołystym, zachowanych 5 **nagrobków**, nieogrodzony, zdewastowany.

We wsi zachowały się: XIX-wieczna murowana **kapliczka**, żeliwny **krzyż przydrożny**, dawna **drewniana szkoła** i 5 **domów drewnianych**.

W 1938 roku w obu częściach wsi — Rusztykalnej i Kolonii — było 595 grekokatolików (wg innych danych 520 Ukraińców na 860 mieszkańców wsi). Dnia 10.03.1947 roku milicjanci z Sanoka zniszczyli tu podziemny magazyn żywności i szpital UPA, mordując przy tym 13 bezbronnych osób.

MŁODOWICE

Молодовичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP, filia parafii Kormanice

Drewniana, wzniesiona w 1923 roku, trójdzielna, dwukondygnacyjna, jednokopułowa. Po 1947 roku nieczynna, od 1956 roku służy jako prawosławna (filia parafii w Kłokowicach). Obok cerkwi drewniana, ośmioboczna **dzwonnica** z 1923 roku.

Cmentarz przycerkiewny

Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,74 ha, zachowanych 5 **nagrobków**, najstarszy z początku wieku; obecnie czynny jako prawosławny.

We wsi znajduje się około 10 **drewnianych domów** konstrukcji przysłupowej z okresu międzywojennego.

Wies istniała w 1462 roku, a w 1510 miała swoją cerkiew. W 1938 roku było tu 660 grekokatolików (wg innych danych 630 Ukraińców na 700 mieszkańców). Z 40 rodzin wysiedlonych stąd w ramach akcji "Wisła" w 1956 roku powróciło z wygnania 10 rodzin, a w następnych latach dalsze. Obecnie w Młodowicach podobnie jak w sąsiednich Kłokowicach przeważa ludność ukraińska. W kole ZUwP (obejmujących również Kłokowice) jest 30 członków, odbywa się nauczanie języka ukraińskiego.

NOWE SADY (do 1957 r. Hujsko)

Биїцько

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Grzegorza Męczennika, parafialna

Murowana, wzniesiona zapewne w 1655 roku, a w 1836 roku przebudowana i konsekrowana. Budowla o charakterze obronnym, z zamurowanymi obecnie strzelnicami. W latach 1947-89 nie użytkowana, remontowana w latach 1987-88, obecnie ponownie we władaniu katolików obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (grekokatolików). Wewnątrz zachowana **polichromia**. Cerkiew wznosi się na terenie wczesnośredniowiecznego **grodziska** (IX-XI wiek) o powierzchni ok. 0,4 ha, otoczonego zachowanym wałem drzewno-ziemnym.

Cmentarz grekokatolicki, na południowej części grodziska

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,75 ha, zachowanych **8 nagrobków** (najstarszy z 1894 roku). Na grobach zachowały się próchniejące drewniane **krzyże** otoczone małymi ozdobnymi płotkami. Cmentarz czynny przez jakiś czas jako rzymsko-katolicki, obecnie ponownie funkcjonuje jako grekokatolicki.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** oraz **12 drewnianych** i **6 murowanych domów** z przełomu XIX i XX wieku.

Wies powstała przed 1444 roku, pierwotnie nosiła nazwę Osko, później Wuysko i Hujsko. W 1938 roku było tu 900 grekokatolików (na 920 mieszkańców wsi).

NOWOSIÓŁKO DYDYŃSKIE

Новосілки Дудинські

Miejsce po drewnianej cerkwi **grekokatolickiej** z 1740 roku p.w. Opieki NMP (filia parafii Hujsko), rozebranej zapewne w okresie międzywojennym.

Średniowieczne grodzisko, na południowym skraju wsi Gród ruski z VIII-XII wieku, opasany częściowo jeszcze widocznymi trzema pasami wałów. Dziś na tym miejscu stoi drewniana **kaplica** kalwaryjna Marii Magdaleny.

We wsi zachowało się kilkanaście **chałup** z przełomu XIX i XX wieku, konstrukcji przysłupowej i sumikowo-łątkowej.

W 1938 roku było tu 91 grekokatolików (wg innych danych 75 Ukraińców na 320 mieszkańców wsi).

PAPORTNO

Папортно

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1888 roku, która — opuszczona — rozpadła się po II wojnie światowej. Obok pozostał przycerkiewny **cmentarz**.

Wies powstała przed 1444 rokiem, a przed 1512 rokiem posiadała prawosławną parafię. W 1938 roku było tu 978 grekokatolików (wg innych danych wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 1040 yli Ukraińcami). Po wojnie wieś przecięła granica państwa, obecnie jest ona niezamieszkała, domy nie istnieją. W sąsiedniej wsi Sopotnik — należącej do parafii i nie posiadającej cerkwi — było 372 grekokatolików (na ok. 400 mieszkańców wsi). Obecnie ta wieś również w ogóle nie istnieje.

POSADA RYBOTYCKA

Посада Риботицька

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Onufrego, parafialna

Pochodzi z XV-XVI wieku, jest to najstarsza murowana (a być może w ogóle) cerkiew w Polsce. Budowla typu obronnego: grube mury, wąskie okna i wejście, strzelnice. Najstarszą częścią jest prezbiterium zwieńczone gotyckim szczytem, najmłodsza jest część zachodnia powstała przed 1506 rokiem podobnie jak nawa, w formie **obronnej wieży**, w której na parterze jest kruchta i babiniec, a na piętrze **kaplica** dla mnichów. Murowana ściana **ikonostasu** — wzorem rozwiązań średniowiecznych — ma tylko dwoje wrót. W latach 1960-tych, w nawie i prezbiterium odkryto XV-XVI-wieczne **freski** — jedyne tego rodzaju w Polsce, które stały się sensacją na skalę europejską. Prace nad nimi ciągle jeszcze trwają. Od 1947 roku cerkiew nie jest używana jako obiekt sakralny, lecz przeznaczona na ekspozycję muzealną. W latach 1984-85 dokonano remontu elewacji oraz uporządkowano otoczenie. Obecnie cerkiew otoczona jest niewysokim kamiennym murem, widoczne są fundamenty dawnej **dzwonnicy**. Opodal drewniany **krzyż** wystawiony w 1938 roku na pamiątkę 950-lecia chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy). Za ogrodzeniem zachował się murowany budynek **dawnej plebanii** grekokatolickiej. Cerkiew ta pierwotnie służyła jako świątynia klasztorna

powstałego na początku XIV wieku prawosławnego klasztoru p.w. św. Onufrego, który to klasztor dał następnie początek wsi Posada. Klasztor znajdował się u stóp pagórka, na którym stoi cerkiew. Od 1692 roku należał do grekokatolików, a w połowie XVIII w. został przeniesiony do Dobromila. Obok cerkwi znajdował się mały **cmentarz** użytkowany do początku XIX wieku. W podziemię cerkwi pochowano zapewne ostatniego prawosławnego biskupa (władykę) przemyskiego Michała Kopystyńskiego (1591-1610). W 1596 był on jednym z podpisujących dekret tzw. Unii Brzeskiej, od której później odstąpił i stał się jej wielkim przeciwnikiem; zmarł w sąsiednim Kopyśnie w 1642 roku.

Cmentarz grekokatolicki, ok. 200 m na północ od cerkwi. Założony około 1900 roku, powierzchnia 0,13 ha, zachowanych 5 **nagrobków** (najstarszy z początku XX wieku), nie ogrodzony, zarośnięty; obecnie nieczynny.

W 1938 roku było tu 690 grekokatolików (wszyscy mieszkańcy wsi).

ROBOTYCZE

Роботуци

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej p.w. Narodze-

nia NMP (parafialnej) z 1775 roku. Po 1947 roku cerkiew użytkowano jako magazyn i rozebrano ją w latach sześćdziesiątych. Znajdowała się przed cmentarzem w zachodniej części wsi. Obok zachował się okazały murowany **budynek parafii** grekokatolickiej z XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki, w zachodniej części wsi. Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,47 ha, zachowane 22 **nagrobki** (najstarszy z początku wieku); obecnie czynny jako komunalny.

We wsi około 50 **drewnianych i murowanych domów** z XIX i XX wieku.

Rybotycze, dawne miasteczko, zostało założone w XIV wieku. W powiązaniu z monastyrem w Posadzie Rybotyckiej w XVI wieku rozwinęła się tzw. szkoła rybotycka malarstwa ikonowego. Malarstwem zajmowali się mnisi z Posady oraz mieszczenie z Rybotycz. Najwięcej zabytków tej szkoły pochodzi z okresu od połowy XVII do pierwszych lat XVIII wieku. Następnie szkoła podupadła oddalając się od bizantyjskich pierwowzorów w stronę sztuki ludowej. Ikony rybotyckich mistrzów znane były nie tylko na obecnym obszarze Karpat polskich, ale również na Ukrainie, Słowacji i w Rumunii. W XIX i XX wieku tradycje te podtrzymywała rodzina Mielniczków zajmująca się rzeźbieniem i malowaniem ikonostasów. Jeden z jej przedstawicieli zbudował cerkiew w Paportnie.

W 1938 roku mieszkało tu 920 Ukraińców, 239 Żydów i 216 Polaków.

SIERAKOŚCE

Серакіцьки

Miejsce po drewnianej **kaplicy grekokatolickiej** p.w. Premienienia Pańskiego, wzniesionej w okresie międzywojennym (filia parafii Niżankowice — obecnie na Ukrainie), zniszczonej po 1947 roku. Drewnianą dzwonnice przycerkiewną z przełomu XVIII i XIX wieku przeniesiono do Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Poprzednia murowana cerkiew, zapewne z 1712 roku, została zniszczona w czasie działań wojennych I wojny światowej.

Budowę nowej cerkwi rozpoczęto około 1938 roku.

Cmentarz greko- i rzymsko-katolicki, w środku wsi przy drodze do Fredrośla. Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,18 ha, zachowanych 7 nagrobków (najstarszy z 1888 roku); nieczynny.

We wsi zachowały się dwie drewniane **kapliczki** z XIX wieku, **figura z piaskowca** z XVIII wieku, około 20 **drewnianych cha-**

łup z przełomu XIX i XX wieku, oraz **kopiec** zwany Mogiłą Tatarską.

W 1938 roku było tu 981 grekokatolików (wg innych danych 870 Ukraińców na 980 mieszkańców wsi).

SOLCA

Сільча

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1912 roku p.w. ss. Piotra i Pawła (filia parafii Kłokowice), rozebranej w latach 60-tych lub 70-tych. Po 1947 roku była przebudowana na szkołę. Pozostał po niej **kuty krzyż**, resztki wału oraz ruina drewnianej **dzwonniczy** z XIX wieku.

Kopiec ziemny

Wczesnośredniowieczny kopiec sygnalizacyjny usypany z ziemi.

We wsi zachowało się kilka **drewnianych chałup** przysłupowych z XIX wieku.

Wieś istniała w XIV wieku. W 1938 roku wszyscy mieszkańcy wsi w liczbie 280 byli Ukraińcami.

PRZEMYŚL

Перемишль

Zamek, ul. Zamkowa

Pierwotnie na miejscu obecnego zamku znajdował się drewniany gród ruski z X-XI wieku, otoczony wałem ziemnym (wys. 5 m i szer. 20 m.) wzmocnionym palisadą; wewnątrz obwarowań znajdowały się drewniane chaty.

W latach 1957-60 odsłonięto fundamenty przedromańskiej **rotundy** i **pallatium książęcego** o wymiarach 15 x 32 m. Odkryto także kamienne fundamenty i posadzki **ruskiej katedry**, wzniesionej z fundacji księcia Wołodara Rościsławowicza w XII-XIII wieku. Opodal znaleziono **groby**, wśród nich prawdopodobnie, księcia Dawida Ihorewycza. Na polecenie króla Władysława Jagielly w 1414 roku cerkiew przekształcono na rzymsko-katolicką katedrę. Rozebrano ją około 1460 roku. Na miejscu dawnej cerkwi wznosi się dzisiaj **kaplica zamkowa**.

Obecny murowany zamek zbudowano po 1340 roku, wielokrotnie go zresztą później przekształcano i przebudowywano. Najlepiej zachowała się część renesansowa. Od dwudziestu lat trwają prace konserwatorskie.

Katedra rzymsko-katolicka, pl. Katedralny

Zbudowana w latach 1460-1571 na miejscu dawnej, murowanej cerkwi p.w. św. Mikołaja z XI-XIII wieku; prezbiterium obecnej katedry zbudowano z materiału pochodzącego z rozbiórki **ruskiej cerkwi zamkowej**. W roku 1961 odkryto pod obecną katedrą fundamenty znacznie starszej budowli — **ruskiej cerkwi** w kształcie rotundy.

W katedrze przechowywana jest **ikona** Matki Boskiej pochodząca z Kijowa.

Cerkiew katedralna p.w. Św. Jana Chrzciciela, ul. Katedralna
Murowana, wzniesiona w latach 1627-79 jako kościół oo. Jezuitów p.w. św. Ignacego. W latach 1820-1904 była zamknięta lub wykorzystywana jako magazyn wojskowy, od 1904 jako kościół garnizonowy p.w. Najśw. Serca Jezusowego. W kwietniu 1991 roku przekazana przez papieża Jana Pawła II katolikom obrządku bizantyjsko-ukraińskiego.

Za prezbiterium znajduje się budynek dawnego kolegium jezuickiego (zbud. w 1773 roku), od 1908 roku na II piętrze mieści się **Muzeum Diecezjalne** (zob. ucrainiana). Na parterze od 1992 roku pomieszczenia **kapituły bizantyjsko-ukraińskiej** (charytatywne).

Kościół rzymsko-katolicki oo. karmelitów bosych, ul. Karmelicka (dawniej T.Szewczenki)

Murowany, wzniesiony w latach 1624-30, barokowy, w roku 1784 podczas kasowania zakonu przekazany grekokatolikom przez władze austriackie i od tego czasu użytkowany jako **grekokatolicka katedra** p.w. ś. Jana Chrzyciela. Obiekt został w latach 1876-84 adaptowany na potrzeby obrządku wschodniego, m.in. wzniesiono drewnianą kopułę, zbudowano dzwonnice i **kaplicę św. Mikołaja**. W roku 1945 władze komunistyczne odebrały obiekt grekokatolikom i zwróciły zakonowi. W latach osiemdziesiątych 1983 Polacy zdemonstrowali zdobięce fronton katedry figury ss. Włodzimierza i Olgi, patronów Ukrainy oraz usunęli ukraińskie napisy na dzwonnach.

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filialna, Przemyśl-Błonie, ul. Mariacka
Murowana, wzniesiona w 1873 roku na miejscu poprzedniej, drewnianej, z XVII wieku, trójkopułowa. Po 1947 roku nieczynna, od 1985 roku użytkowana przez parafię prawosławną. Wewnątrz kompletny XIX-wieczny **ikonostas** oraz **freski** z 1906 roku namalowane przez artystów Strutka (ucznia Jana Matejki) i Kopystyńskiego. Obok murowana **dzwonnica** oraz **cmentarz grekokatolicki** z częściowo zachowanymi **nagrobkami**. Sąsiedni budynek przed 1945

rokiem należał do Bractwa św. Mikołaja.

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia MP, filialna, Przemyśl-Wilcze, ul. Wilczańska
Murowana, zbudowana około 1887 roku na miejscu poprzedniej, drewnianej, trójkopułowa. Przed wojną liczyła 524 wiernych. Po 1945 roku nieczynna, częściowo zdewastowana, odnowiona w latach 1982-84 i od tego czasu użytkowana jako cerkiew prawosławna. Obok murowana **dzwonnica** z dzwonem z XVIII wieku oraz **cmentarz grekokatolicki**. Po 1947 roku cmentarz ten służył również katolikom obrządku łacińskiego a ostatnio także prawosławnym. W XV wieku na Wilczu znajdował się klasztor ojców bazylianów wraz z cerkwią Zwiastowania NMP, która od 1412 do ok. 1500 roku służyła jako cerkiew katedralna; obecnie obiekty nie istnieją.

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jana Apostoła, filialna, Przemyśl-Przekopana, ul. Przejazdowa
Murowana, zbudowana w 1914 roku na miejscu poprzedniej z 1773 roku (w 1938 roku do parafii należało 657 wiernych), po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymskokatolicki; obok **cmentarz grekokatolicki**, po 1947 roku użytkowany jako rzymskokatolicki.

Cerkiew i klasztor oo. bazylianów, Przemyśl-Zasanie, ul. PCK

Murowana, wzniesiona ok. 1935 roku, po 1947 roku przebudowano wnętrze, mieści się tu Wojewódzkie Archiwum Państwowe; w roku 1991 władze podjęły decyzję o przekazaniu obiektu do 1995 roku kościołowi bizantyjsko-ukraińskiemu.

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Stefana, parafialna, Przemyśl-Nehrybka

Murowana, zbudowana w 1885 roku, jednokopułowa na planie krzyża, spalona podczas walk w sierpniu 1914 roku, następnie odbudowana, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki; wewnątrz **grobowce** rodziny Bielańskich, fundatorów cerkwi. Przed świątynią murowana **brama-dzwonnica**, obok murowana **plebania** dawniej grekokatolicka z I połowy XIX wieku.

Wieża Nehrybka, obecnie w obrębie miasta, założona została na prawie ruskim w 1389 roku. Jeszcze przed stu laty stał przy drodze obok dworu ogromny słup drogowy z napisem w języku ruskim, zapewne ustawiony przed 1340 rokiem. W 1938 roku we wsi mieszkało 658 grekokatolików (730 Ukraińców na 910 mieszkańców wsi).

Miejsce po kaplicy grekokatolickiej p.w. Zaśnięcia NMB, Przemyśl-Sielec

Zbudowana była w okresie międzywojennym na miejscu cerkwi zniszczonej podczas I wojny światowej; po

1945 roku kaplica została zniszczona. W dawnej wsi Sielec w 1938 roku było 345 grekokatolików na 430 mieszkańców wsi.

Wieża Zegarowa, pl. Niepodległości Murowana, zbudowana w roku 1777 jako dzwonnica przyszłej katedry grekokatolickiej, za nią, na terenie obecnej szkoły miała stanąć cerkiew, do budowy której nie doszło na skutek interwencji władz austriackich. W zamian za rezygnację z budowy władze przekazały grekokatolikom obiekty po likwidowanym zakonie karmelitów (grekokatolicy oddali natomiast władzom znaczne sumy zebrane na budowę cerkwi). Obecnie wieża służy jako punkt widokowy i mieści ekspozycję ludwisarstwa. Na miejscu obecnej wieży stała niegdyś drewniana cerkiew katedralna, zbudowana ok. 1500 roku, rozebrana w 1775 roku.

Oprócz wymienionych powyżej cerkwi w XVII wieku istniały w Przemyślu m.in. następujące, po których dziś nie ma prawie śladu:

1. Cerkiew św. Trójcy w rejonie obecnych ulic Słowackiego i Basztowej; obok cerkwi znajdowały się budynki dawnego klasztoru bazylianów, a w końcu XVIII wieku czynne było grekokatolickie seminarium duchowne;

2. Cerkiew św. Mikołaja w rejonie ulic Tatarskiej i ks. J. Popiełuszki (na tym terenie znajduje się obecnie klasztor karmelitanek bosych); cerkiew rozebrano w 1786 roku;

3. Cerkiew św. Michała w rejonie ulic Wybrzeże J. Piłsudskiego i H. Sienkiewicza (na Podzamczu), rozebrana w końcu XVIII wieku.

4. Cerkiew p.w. Objawienia Pańskiego na Zasaniu w rejonie pl. Konstytucji, rozebrana w końcu XVIII wieku;

5. Cerkiew p.w. Zwiastowania NMP, w rejonie ulic Lwowskiej i Konarskiego, nie istniała już w II połowie XIX wieku

6. Cerkiew p.w. Przemienienia Pańskiego na Garbarzach, spłonęła w 1748 roku;

7. Cerkiew p.w. św. Jerzego na Garbarzach, rozebrana na początku XIX wieku;

8. Cerkiew p.w. NMP na Zasaniu przy ul. Węgierskiej, wzniesiona w 1612 roku, rozebrana w 1786 roku.

Pałac Biskupów Grekokatolickich, pl. Czackiego

Murowany, wzniesiony w II połowie XIX wieku, neobarokowy, po 1947 roku siedziba Muzeum Ziemi Przemyskiej; w 1991 roku przywrócono Kapitułę Grekokatolickiej prawo własności obiektu.

Grekokatolickie Seminarium Duchowne, ul. Basztowa 13

Murowane, zbudowane na początku XX wieku wg. projektu arch. Lewińskiego, po 1947 roku mieściło się tu Liceum Ogólnokształcące; w 1991 roku podjęto decyzję zwrotu obiektu prawowitemu właścicielowi, Kościołowi Bizantyjsko-Ukraińskiemu.

Dom Diaka, „Diakówka”, ul. Tatarska 1

Murowany, zbudowany na początku XIX wieku, parterowy, obecnie budynek mieszkalny.

Plebania bizantyjsko-ukraińska, ul. Chopina 8

Murowana, zbudowana na początku XX wieku, czynna

Dom zakonny Sióstr Służebnic, ul. Kapitulna 3

Drewniany, zbudowany w początkach XIX wieku, obecnie budynek mieszkalny.

Dom zakonny ojców bazylianów, ul. Krajowej Rady Narodowej 10

Murowany, z przełomu XIX i XX wieku, obecnie w remoncie

Dom zakonny sióstr bazyliank, ul. Manifestu Lipcowego 19

Brak bliższych danych, czynny.

Dom zakonny sióstr służebnic NMP, ul. Popielów 6

Brak bliższych danych, czynny

Dom zakonny sióstr służebnic NMP, ul. Kochanowskiego 56

Brak bliższych danych, czynny

Dom zakonny sióstr józefitek, ul. Bukowa 4

Brak bliższych danych, czynny

Narodnyj Dim (Dom Ludowy) ul. Kościuszki 5

Murowany, wzniesiony na początku XX wieku, z fundacji adwokata T.Kormosza, posiada m. in. salę teatralną na 300 miejsc, od 1956 roku na piętrze mieści się świetlica Związku Ukraińców w Polsce.

W okresie międzywojennym na parterze mieścił się bank ukraiński Misz-

czańska Kasa (dziś lokal zajęty przez restaurację "Karpacka").

Dom Towarzystwa „WIRA”, ul. Wybrzeże J. Piłsudskiego 1

W okresie międzywojennym siedziba powstałego w 1894 roku Ukraińskiego Banku Spółdzielczego „WIRA”, obecnie KMPiK.

Dom Ulany Krawczenko, ul. Parkowa 6

Drewniany, z przełomu XIX i XX wieku, po roku 1920 mieszkała w nim ukraińska poetka Ulana Krawczenko (1860-1947), pochowana na przemyskim cmentarzu głównym, pole R I.

Ta b l i c a p a m i ą t k o w a M. Szaszkiewicza, róg ul. Słowackiego i Rakoczego (d. Szaszkiewicza).

Wglębie w murze, po zdjętej w latach 40-tych tablicy upamiętniającej Martiana Szaszkiewicza, księdza grekokatolickiego, ogólnie szanowanego działacza społecznego i wydawcy.

G i m n a z j u m państwowe z ukraińskim językiem nauczania, ul. Słowackiego

Murowane, zbudowane w 1894 przez władze austriackie, do 1946 roku w jednym skrzydle mieściło się gimnazjum polskie, w drugim ukraińskie; w latach 1957-63 istniały równoległe klasy z ukraińskim językiem nauczania. Dziś mieści się tu I Liceum Ogólnokształcące (polskie).

S z k o ł a Podstawowa im. Szaszkiewicza, ul. Smolki 10

W okresie międzywojennym czynna tu była szkoła podstawowa z ukraiń-

kim językiem nauczania, od 1992 roku ponownie szkoła ma ten sam charakter.

D o m y Towarzystwa „Syrickyj Zahyst” i Towarzystwa „Nadija”, ul. Biskupa J. Śnigurskiego 10 i 12

W okresie międzywojennym mieściła się tu ukraińska Robotnicza Spółdzielnia „Nadija” oraz bursa dla rzemieślników.

I n s t y t u t dla Ruskich Dziewcząt,

ul. Kapitulna 8 i 10 oraz Tatarska 4 i 6

Kompleks budynków murowanych, zbudowanych na początku XX wieku, w okresie międzywojennym mieściło się w nich ukraińskie liceum oraz internat dla dziewcząt, obecnie m.in. internat Zespołu Szkół Spożywczych.

B u r s a Chłopięca Ukraińskiego Gimnazjum (Ruski Instytut Gimnazjalny), ul. Basztowa 34

Murowany budynek wzniesiony około 1890 roku, w którym w okresie międzywojennym mieścił się internat dla ukraińskich uczniów, obecnie Dom Dziecka nr. 2.

B u r s a Bractwa św. Mikołaja, ul. Basztowa 25

W II połowie XIX wieku mieściła się tu aż do 1946 roku bursa (internat) dla ukraińskich uczniów, obecnie Dom Rencistów.

F i l i a Ukraińskiego Gimnazjum, ul. Słowackiego 18

W budynku należącym do p. Lityńskich w okresie międzywojennym mieściły się dodatkowe pomieszczenia dydaktyczne dla ukraińskich klas gimnazjum.

Ochronka Bractwa im. św. Mikołaja, ul. św. Jana 42

W okresie międzywojennym czynne tu było ukraińskie przedszkole.

Internat ss. bazylianek, ul. J. Kasprówicza 3

W okresie międzywojennym mieścił się tu internat dla ukraińskich dziewcząt.

Bursa im. S. Petlury, ul. Akacyjowa

W okresie międzywojennym czynny tu był internat dla ukraińskiej młodzieży prawosławnej głównie ze środowiska internowanych w Pikulicach pod Przemysłem żołnierzy armii UHA i UNR.

Cmentarz Komunalny Główny, ul. Słowackiego

Założony jako choleryczny w 1831 roku, od 1855 użytkowany jako katolicki (obu obrządków, greckiego i łacińskiego); około 1885 roku przeniesiono tutaj nagrobki z likwidowanego wówczas, obecnie już nie istniejącego Starego Cmentarza przy ul. Konarskiego. Wśród mogił setek Ukraińców pochowanych na Cmentarzu Głównym znajdują się m.in.:

— **grobowiec Kapituły** obrządku grekokatolickiego (pole R.II — na lewo od alei głównej); na tablicach umieszczono nazwiska pochowanych tu kanoników, w centrum tablica pamiątkowa biskupa Józefa Koczyłowskiego i księdza Grzegorza Lakoty;

— **grób Konstantyna Czechowicza** (1847-1915, biskupa grekokatolickiego w latach 1897-1915 (pole R.I.); przyczynił się on do powołania semina-

rium duchownego i ufundowania Ukraińskiego Seminarium dla Dziewcząt;

— **grobowiec** znanej ukraińskiej poetki **Ułany Krawczenko** (1860-1947), pole R.I.;

— wysoki **obelisk** będący pomnikiem biskupa grekokatolickiego (w latach 1860-69) Tomasza Polańskiego (pole 9); był on dyrektorem przemyskiego gimnazjum i posłem miasta Przemyśla do sejmu krajowego;

— **obelisk** upamiętniający biskupa grekokatolickiego Iwana Mogilnickiego (1777-1891), południowy róg pola 15; był on referentem szkolnym biskupstwa, inicjatorem założenia w 1815 roku Diakowczytelśkocho Instytutu, napisał w 1829 roku pierwszą w Galicji gramatykę języka ukraińskiego;

— **nagrobek** ukraińskiego działacza socjalistycznego **Iwana Zołnira** (1858-1928), pole 26 b.;

— **obelisk** upamiętniający Hryhoryja Cehłyńskiego (1853-1912), pole 27 a., ukraińskiego działacza społecznego, pisarza, posła do parlamentu i dyrektora ukraińskiego gimnazjum w Przemyśle.

— **obelisk** Juliusza Pełesza (pole 27 b), zmarłego w 1896 roku biskupa grekokatolickiego (1891-96, działacza społecznego, autora prac historycznych o kościele grekokatolickim.

Inne cmentarze

Ukraińcy spoczywają także na założonym w okresie międzywojennym Cmentarzu Komunalnym Zasanie, zaś

jako żołnierze armii austriackiej i rosyjskiej z I wojny światowej lub armii sowieckiej z II wojny światowej na Cmentarzu Wojennym (obok Cmentarza Głównego).

Cmentarz-mauzoleum żołnierzy ukraińskich armii UNR, Przemyśl — Pikulice, ul. Fabryczna

Cmentarz założony został po 1930 roku, tworzy go **kilka kwater** na zbiorowych **mogiłach** spoczywających tu 1800-2000 żołnierzy. Nad cmentarzem góruje kilkumetrowej wysokości **metalowy krzyż** z napisem: „Borciam za Wolu Ukrainy”.

W latach 1919-21 czynny był pierwszy zorganizowany przez władze polskie obóz dla internowanych Ukraińców. Jesienią 1919 roku przebywało tu 1920 osób, głównie cywilów, pracujących w Ukraińskiej Halińskiej Armii (UHA). Później internowano tutaj żołnierzy armii Ukraińskiej Narodnej Republiki (UNR) i UHA. W obozie panowały złe warunki sanitarne, wyżywienie było niedostateczne. Epidemia tyfusu stała się powodem śmierci około 2000 osób. Mimo utrudnień ze strony ówczesnej polskiej administracji Ukraińcy upamiętnili to miejsce, zwane potocznie obozem śmierci. W 1939 roku krzyż został przez władze sowieckie zniszczony, zaś cmentarz zamieniony na pastwisko. W latach 1988-89 cmentarz gruntownie odnowiono i ustawiono nowy krzyż. Odświeżenie miało charakter uroczystości z udziałem władz województwa przemyskiego i obwodu lwowskiego.

Fort nr XX

Na terenie fortu nr. XX i w jego pobliżu pogrzebano zwłoki wielu Ukraińców, zmarłych lub rozstrzelanych jeńców Stalagu 315 w Błoniu.

Pomnik, Nehrybka, ul. Obozowa
Pomnik ustawiony na terenie dawnego Stalagu 327, gdzie na skutek głodu, chorób i w wyniku rozstrzeliwań zginęło wielu Ukraińców; zwłoki ich grzebano przeważnie na terenie fortu w Nehrybce lub w jego pobliżu.

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe w Przemyślu, pl. T.Czackiego 3

Zbiory tego muzeum oparte są w większości o zasoby dawnego, istniejącego przed wojną muzeum ukraińskiego. Muzeum obecne mieści się od 1947 roku w dawnym pałacu biskupów grekokatolickich. Posiada m.in. w dziale archeologicznym materiały z dorzecza Sanu, cenne wykopaliska z grodu przemyskiego i z podgrodzi, w dziale etnograficznym zaś: stroje ludowe, malarstwo i rzeźbę z terenu polsko-ukraińskiego pogranicza, ludową ceramikę huculską; w dziale sztuki m.in. rzeźby Mikołaja Mazurka z Brzeżawy, ikony od XV do XIX wieku (ok. 350 szt.) oraz inne przykłady sztuki cerkiewnej; w bibliotece naukowej muzeum liczącej ok. 25 000 tomów znajduje się wiele tytułów pism przemyskich i lwowskich (w tym

ukraińskich), ruskich starodruków i rękopisów cyrylicznych, pochodzących głównie z kapituły grekokatolickiej w Przemyślu oraz z cerkwi regionu.

Muzeum Diecezjalne, pl. Czackiego 10

Istnieje od 1908 roku, posiada m.in. ikony i inne elementy wyposażenia cerkiewnego z terenu Polski południowo-wschodniej.

Archiwum Państwowe, ul. PCK 4
Archiwum od 1954 roku mieści się w dawnej cerkwi i klasztorze oo. bazylianów (w wyniku reprivatyzacji do 1995 roku ma być przeniesione na ul. Lelewela). Jest to jedno z największych archiwów w Polsce. Zgromadzono tu archiwalia nie tylko z terenu województwa przemyskiego, lecz z całej Polski południowo-wschodniej, począwszy od najdawniejszych czasów ruskich aż po dobę współczesną. W 1987 roku zasoby archiwum liczyły 1032 zespoły o 170 109 jednostkach inwentarзовych. Wśród nich są m.in. zespoły „Archiwum Grekokatolickiego Biskupstwa w Przemyślu” (1291-1946, 10 206 jednostek archiwalnych), „Kapituła Grekokatolicka w Przemyślu” (1722-1946, 523 jednostki archiwalne), „Apostolska Administracja Łemkowszczyzny” (1934-1946, 143 jednostki archiwalne), „Grekokatolicki Urząd Dekanalny Olchowiecki”

(1775-1921, 96 jednostek archiwalnych), „Ukraiński Instytut dla Dziewcząt w Przemyślu” (1881-1940), „IV Państwowe Liceum i Gimnazjum z ruskim językiem nauczania” (1892-1939) i wiele innych. Ucrainiana znajdują się również w innych zespołach akt: administracji państwowej PRL (np. przesiedlenia ludności ukraińskiej, walka z Ukraińską Powstańczą Armią), miast, sądów, organizacji (w tym ukraińskich) i osób prywatnych (np. J.J. Szpytkowski, kustosa ukraińskiego muzeum „Strywihor” w Przemyślu) i innych. Przy archiwum czynna jest biblioteka posiadająca kilkanaście tysięcy cennych woluminów, wydawany jest „Rocznik Historyczno-Archiwalny”.

Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Rynek 4

Istnieje od 1909, prowadzi prace badawcze z wielu dziedzin, w tym o tematyce ukraińskiej, wydaje „Roczniki Przemyskie”.

Południowo-Wschodni Instytut Naukowy, ul. Grodzka 3

Powstał kilka lat temu na bazie Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego; wydaje m.in. „Przemyskie Zapiski Historyczne”, w których poruszana jest m.in. tematyka związana ze stosunkami polsko-ukraińskimi.

Biblioteka Kapitulna, ul. Kapitulna 2

Posiada w zbiorach m.in. dokumenty dotyczące wydarzeń historycznych i stosunków społecznych Polski południowo-wschodniej i okolic Lwowa.

Biblioteka Seminarium Duchownego, ul. Orzechowskiego 5

Posiada w zbiorach m.in. kilka cyrylicznych ksiąg liturgicznych i korespondencję biskupów grekokatolickich w Przemyślu.

Biblioteka Wójewódzka, ul. J. Słowackiego 15

Mieści się w budynku dawnej synagogi; działa tutaj Instytut Kresów Wschodnich im. Brunona Bonifacego.

Przemyśl - to niegdyś stolica odrębnego księstwa ruskiego, od IX wieku stolica „Białych Chorwatów” i siedziba biskupstwa obrządku wschodniego. W roku 981 kronika ruska wspomina o przyłączeniu Przemyśla do Rusi Kijowskiej przez Włodzimierza Wielkiego. W średniowieczu toczyły się o Przemyśl częste walki między władcami Rusi Kijowskiej i Polski, zdarzały się także najazdy Węgrów, stąd częste zmiany przynależności miasta do różnych państw. W roku 1349 Przemyśl ostatecznie został przyłączony do Polski przez Kazimierza Wielkiego. W roku 1375 założone tu zostało katolickie biskupstwo obrządku łacińskiego. W roku 1434 w wyniku reformy administracji polskiej włączono Przemyśl jako stolicę Ziemi Przemyskiej i starostwa do Województwa Ruskiego; stan ten trwał do 1772 roku.

W połowie XVII wieku liczył Przemyśl około 4000 mieszkańców, wśród których oprócz Rusinów (Ukraińców) byli Polacy, Żydzi, Niemcy i Ormianie. Rusini skupiali się głównie w dzielnicy Władczce. Od roku 1592 czynna była ruska (ukraińska) szkoła przy cerkwi katedralnej, czynny był także ruski szpital. Przy cerkwiach powstawały bractwa, mające na celu podtrzymanie przywiązania do wiary. W roku 1633 bractwo przy cerkwi Trójcy Przenajświętszej założyło ukraińską drukarnię. Budzące się życie kulturalne ukraińskie podupadło jednak wkrótce, głównie na skutek waśni religijnych między unitami (grekokatolikami) i prawosławnymi. W roku 1691 unitów skupiło biskupstwo przemyskie. Dopiero pod rządami austriackimi nastąpiło ożywienie ruchu narodowego ukraińskiego (1772-1918), zaborcy bowiem popierali ruch ukraiński w celu osłabienia żywiołu polskiego w Galicji. Przemyśl stał się w I połowie XIX wieku drugim po Lwowie centrum ukraińskiego życia kulturalnego. W 1816 roku powstało tutaj towarzystwo wydawnicze księży grekokatolickich, które wydrukowało kilka ukraińskich podręczników oraz pierwszą gramatykę „ruskoj mowy” księdza J. Mogielnickiego. W roku 1817 założono szkołę dla diaków. Zorganizowano bibliotekę kapituły grekokatolickiej, przy której powstało następnie archiwum i muzeum. W Przemyślu urodził się Teofil Kopystyński (1844-1916), utalentowany malarz ukraiński, którego obrazy znajdują się w licznych muzeach, m.in. w Muzeum Sztuki we Lwowie. Tutaj także urodził się poczytny ukraiński pisarz Orest Awdyko-

wicz (1876-1919). W II połowie XIX wieku następuje szybki rozwój ukraińskiego szkolnictwa: dwujęzyczne nauczycielskie Seminarium Żeńskie (1870), Ukraińskie Gimnazjum Państwowe (1888), Ukraiński Instytut dla Dziewcząt (1881), nadto kilka szkół powszechnych i zawodowych. Zakładano również bursy (internaty) dla kształcącej się w Przemyśle ukraińskiej młodzieży z mniejszych miast i ze wsi. W samym tylko 1891 roku powstało w Przemyśle: koło ukraińskiego towarzystwa oświatowego „Proświta”, ukraińskie towarzystwo śpiewacze „Bojan” i Ukraińskie Towarzystwo Pedagogiczne (później „Ridna Szkoła”). Żywy był ruch wydawniczy: tu zaczęto wydawać pierwszy ukraiński kalendarz w Galicji „Peremyszlanyń”, miesięcznik „Wisnyk Peremyskoj Eparchii” (1889-1918) i dwutygodnik „Peremyskiej Wisnyk”. Powstawały także ukraińskie organizacje o charakterze ekonomicznym, jak: bank spółdzielczy „Wira” (1894), spółdzielnia kredytowa „Narodnyj Dim” (1906), „Ruśka Szczęadnycja”, „Miśka Kasa” i inne. We wszystkie te działania włączali się księża i biskupi grekokatolicy (J. Mogielnicki, M. Lewicki, J.M. Snigurskij, H. Jachimowicz, T. Polański, J. Stupanykij, J. Pelesz, K. Czechowicz), a później również inteligencja świecka: H. Cehtynskij (dyrektor gimnazjum), T. Kormosz i W. Zakajkewycz (adwokaci) oraz J. Borys (kupiec). Koniec XIX wieku to szybki rozwój miasta związany z budową i obsługą Twierdzy Przemyśl; w latach 1880-1900 nastąpiło podwojenie liczby ludności, z 22 000 do 46 300.

Wzrósł udział grekokatolików Ukraińców w ludności miasta z 21,4% do 22,5%. Po upadku Austro-Węgier miasto stało się terenem walk polsko-ukraińskich, lecz w rękach ukraińskich znalazło się tylko na 9 dni w listopadzie 1918 roku. W latach 1919-21 w Pikulicach pod Przemyślem władzę polskie utrzymywały obóz dla internowanych żołnierzy UNR i UHA. Po wojnie ukraińskie życie narodowe odrodziło się, działały liczne szkoły średnie, organizacje gospodarcze, religijne, społeczne, młodzieżowe i sportowe („Berkut” od 1922 roku, „Sjoan” od 1929 roku). Wychodziły tygodniki „Ukraiński Holos” (1919-32), „Beskyd” (1931-33, potem jako „Ukraiński Beskyd”) i inne. W 1932 roku otwarto ukraińskie muzeum „Strywibor”. W 1939 roku na 54 200 mieszkańców Przemyśla 15,8% stanowili Ukraińcy, 50% Polacy i 34 % Żydzi. W kwietniu 1944 roku Ukraińcy stanowili 31,1% ludności miasta, liczącego wówczas 40 518 mieszkańców. Po ustaleniu granicy między ZSRR a PRL doszło wkrótce do prawie całkowitego, przymusowego przesiedlenia Ukraińców z miasta i okolic do Związku Radzieckiego, częściowo także na polskie Ziemie Odzyskane. Z powiatu przemyskiego do ZSRR wysiedlono 64 831 Ukraińców. Część Ukraińców, aby uniknąć wysiedlenia, zmieniła wyznanie na rzymsko-katolickie, narodowość a nawet nazwiska. Władze komunistyczne zlikwidowały wówczas w Przemyśle i powiecie wszystkie ukraińskie szkoły i organizacje, zdelegalizowały na rozkaz z Moskwy cerkiew grekokatolicką, a biskupów J. Koczyłowskiego i H. Łakotę wraz z grupą księży

grekokatolickich UB przekazało sowieckiemu NKWD. Beprawnie przejęto ukraińskie budynki i zasoby ruchome. Po 1956 roku komuniści polscy zezwolili na pewne przejawy ukraińskiego życia narodowego. W Przemyślu powstał wówczas powiatowy zarząd Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego. Rok później przy I LO powstały klasy z ukraińskim językiem nauczania (istniały tylko do 1964 roku), a w kościele garnizonowym zaczęto odprawiać nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim.

W połowie lat 80-tych powstała parafia prawosławna, która przejęła dwie nieczynne od wojny cerkwie na Wilczu i Przekopanej. Dopiero w ostatnich latach nastąpiło znaczące ożywienie: w kwietniu 1991 papież Jan Paweł II przekazał Ukraińcom dawny kościół garnizonowy na katedrę obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, a jesienią tegoż roku władze podjęły decyzję o przekazaniu dawnym właścicielom: cerkwi na Zasaniu, budynków Grekokatolickiego Seminarium Duchownego i innych obiektów. Od września 1992 działa — po 45 latach przerwy — szkoła podstawowa im. Szaszkiewicz z ukraińskim językiem nauczania. Ukazuje się ukraiński miesięcznik „Peremyski Dzwony”. W mieście i okolicy żyje obecnie kilkanaście tysięcy Ukraińców, głównie tych, którzy po 1956 roku powrócili tu z wygnania (z ziem północnej i zachodniej Polski). Przemyśl liczy dziś ok. 70 000 mieszkańców.

Gmina Krasiczyn BRYLIŃCE

Брилінци

Cerkie w grekokatolicka p.w. Wasyla Wielkiego, filia parafii Cissowa

Murowana, wzniesiona w 1883 (lub w 1929 roku), trójdzielna z kopułą pośrodku. Po 1947 roku opuszczona, po odnowieniu w latach sześćdziesiątych użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Przed cerkwią niewielka murowana dzwonnica.

Cmentarz przycerkiewny

Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,52 ha, najstarszy zachowany nagrobek z 1933 roku; czynny.

Wieś założona na prawie wołoskim istniała już w 1470 roku. Na początku XVI wieku była siedzibą parafii prawosławnej. W 1938 roku było tu 954 grekokatolików (wg innych danych 820 Ukraińców na 940 mieszkańców wsi). Dnia 24.06.1946 roku w lesie od strony Koniuszej miało miejsce starcie zbrojne oddziału UPA z grupą pościgową szkoły podoficerskiej; zginęło 26 żołnierzy LWP.

CHOŁOWICE

Холовучи

Ruina murowanej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Michała Archanioła (filii parafii Olszany), zbudowanej w 1857 roku i przebudowanej w 1937 roku, trójdziennej. W latach 1939-41 w kopule cerkwi mieścił się sowiecki nadgraniczny punkt obserwacyjny. W 1941 roku w czasie walk cerkiew została częściowo spalona. Dziś pozostały mury porośnięte krzewami i drzewami oraz **ruiny dzwonnicy-bramy**.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki.

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,21 ha, z zachowanymi 7 **nagrobkami** (najstarszy z 1909 roku) i 2 **moгіłami**; teren zaniedbany, częściowo porośnięty, nie ogrodzony. Obecnie cmentarz nieczynny.

Wież istniała w 1436 roku. W 1938 roku było tu 370 grekokatolików (wg innych danych 420 Ukraińców na 440 mieszkańców wsi). Obecnie mieszka tu ok. 10 rodzin ukraińskich.

CISOWA

Тусова

Miejsce po murowanej **cerkwi**

grekokatolickiej z 1889 roku p.w. św. Mikołaja (parafialnej), rozebranej w 1966 roku. Była to neorenesansowa, trykokułowa świątynia, po 1947 roku użytkowana jako magazyn PGR-u. Pozostał po niej cerkiewny **krzyż** przybity do jednej z lip oraz **krzyż drewniany** z 1926 roku stojący niegdyś przed cerkwią.

Cmentarz grekokatolicki, w środku wsi, za rzeczką, naprzeciwko starej plebanii (po nieistniejącej cerkwi)

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,13 ha, zachowanych 12 **nagrobków** (najstarszy z 1868 roku), teren nieogrodzony, zarośnięty.

Cmentarz grekokatolicki, na wschodnim skraju wsi, za starą plebanią, wśród pól

Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,28 ha, zachowany jeden **nagrobek** (z 1909 r.) i 6 **moгіł** (jedna z drewnianym krzyżem), nie ogrodzony, zarośnięty.

We wsi zachowała się murowana XIX-wieczna **kapliczka** i **krzyż** z 1938 roku, pamiątka 950-lecia chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy). Cała zabudowa wsi została spalona w 1947 roku.

Wież lokowana zapewne w 1528 roku, od początku była siedzibą parafii obrządku wschodniego. W 1938 roku było tu 1488

grekokatolików (wg innych danych 1455 Ukraińców na 1480 mieszkańców wsi). Tu w 1839 roku urodził się Józef Łiwczak — literat, redaktor ukazujących się w Wiedniu ukraińskich czasopism: "Strachopud" i „Zołotaja Hramota". Był wynalazcą diaskopu. Tu urodził się również dowódca jednej z sotni UPA Grzegorz Jankowski ps. „Łasitwka". W czasie okupacji był komendantem policji ukraińskiej w Olszanie, zginął pod Birczą w czerwcu 1947 roku. W jego sotni służyło 16 żołnierzy pochodzących z Cisowej.

KORYTNIKI

Коротники

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna. Murowana, wzniesiona w 1886 roku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki. Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,26 ha, zachowanych 6 nagrobków, 4 z nich z XIX wieku, ogrodzony; czynny. Na cmentarzu ruina drewnianego budynku, być może kaplicy.

W 1938 roku było tu 900 grekokatolików (wg innych danych 790 Ukraińców na 1130 mieszkańców wsi).

KRASICE

Красичи

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archanioła, filia parafii Korytniki

Drewniana, wzniesiona na przełomie XVIII i XIX wieku, w 1899 roku gruntownie przebudowana. Obecnie nie użytkowana, w złym stanie. Obok cerkwi ruiny murowanej **dzwonnicy** wzniesionej około 1920 roku.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki.

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,13 ha, z zachowanymi fragmentami **nagrobków** (najstarszy z początku XX wieku); obecnie nieczynny.

We wsi zostało 6 **domów drewnianych** powstałych około 1920 roku, w polu zaś — murowana **kapliczka** z 1902 roku.

W 1938 roku było tu 402 Ukraińców-grekokatolików (na ok. 420 mieszkańców wsi).

KRASICZYN

Красичин

Cmentarz greko- i rzymsko-katolicki, przy drodze do Birczy

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,73 ha, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1863 roku, brak nagrobków z cyrylicznymi napisami; cmentarz obecnie czynny jako rzymsko-katolicki. Przed 1947 rokiem należał zapewne do grekokatolickiej parafii w Śliwnicy.

W 1938 roku żyło tutaj około 20 spolonizowanych Ukraińców na 440 mieszkańców wsi.

KRUHEL WIELKI

Кругель Великий

Cerkiew grekokatolicka p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, filia parafii Prałkowce Drewniana, wzniesiona ok. 1630 roku, obecnie jedna z najstarszych w Polsce. Trójdzielną, kryta gontem, szalowana deskami. Odnawiana w 1882 roku, 1957 roku i gruntownie w końcu lat 80-tych. Po 1947 roku nie użytkowana. Obok cerkwi drewniana słupowa **dzwonnica** z XVIII wieku. Cerkiew użytkowana obecnie jako kościół rzymsko-katolicki.

Przycerkiewny cmentarz grekokatolicki

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,12 ha, zachowanych

6 ukraińskich nagrobków (najstarszy z 1897 roku).

Plebania grekokatolicka

Drewniana, wzniesiona około 1930 roku, obecnie dom nr 38.

We wsi zachowało się kilkanaście **domów drewnianych** z przełomu XIX i XX wieku.

Wieś wzmiankowana w 1418 roku. Składa się z dwóch części. W 1938 roku w Krubelu Wielkim mieszkało 380 grekokatolików (wg innych danych 400 Ukraińców na 560 wszystkich mieszkańców), a w Krubelu Małym, należącym do tej parafii, było 119 grekokatolików (wg innych danych 140 Ukraińców na 700 wszystkich mieszkańców wsi).

KRZECZKOWA

Кречкова

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1905 roku p.w. zaśnięcia NMP (filia parafii Olaszany), rozebranej przez nowych polskich osadników w 1947 roku. Pozostał zarosnięty pagórek. **Cmentarz przycerkiewny**, ok. 50 m od szosy

Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,26 ha, z zachowanymi **śladami mogił i 7 nagrobkami** (najstarszy z początku wieku).

Obecnie we wsi jest ok. 20 domów, w tym **8 starych drewnianych**, częściowo krytych strzechą.

Wieś powstała w XV wieku, w 1507 roku była tu cerkiew parafialna. W 1938 roku było tu 1030 grekokatolików (wg innych danych 1070 Ukraińców na ok. 1100 mieszkańców wsi). W latach 1945-46 większość mieszkańców wysiedlono do ZSRR, zaś część opuszczonej wsi spaliły oddziały UPA.

We wsi dwie murowane **kapliczki** z XIX wieku oraz siedem domów drewnianych pochodzących z lat 20-tych.

Wieś powstała zapewne w XV wieku. W 1507 roku była tu cerkiew parafialna. W 1938 roku było tu 273 grekokatolików (wg innych danych 260 Ukraińców na 310 mieszkańców wsi). Dnia 19.4.1947 roku żołnierze pododdziału LWP spalili bądź zamordowali w schronie-szpitalu 25 bezbronnych, rannych żołnierzy UPA.

MIELNÓW

Мільнів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Olszany

Murowana, wzniesiona w 1908 roku, jednokopułowa, trójdzielnia. Zniszczona w czasie I wojny światowej, odbudowana około 1924 roku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** połączona z kostnicą, z 1924 roku.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki

Rok założenia nie znany, powierzchnia 0,2 ha, zachowane **4 nagrobki** (najstarszy z 1907 roku), ogrodzony, zaniedbany; obecnie czynny jako rzymsko-katolicki.

OLSZANY

Вільшани

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archaniola, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1924 roku, trójdzielnia. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Mimo remontu na cerkwi zachowano **trójramienne krzyże**. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z przełomu XIX i XX wieku z dobudowaną **kostnicą**.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki.

Założony w II połowie XIX wieku, w dobrym stanie, zachowanych **17 nagrobków** (najstarszy z 1867 roku); obecnie użytkowany jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** z XIX wieku.

Wieża założona na prawie włoskim istniała w 1464 roku, w 1507 roku miała cerkiew parafialną. W 1938 roku było tu 835 grekokatolików (wg innych źródeł 810 Ukraińców na 850 mieszkańców wsi).

roku było tu 380 Ukraińców grekokatolików (na 940 mieszkańców wsi).

PRAŁKOWCE

Пралківці

Cerkiew grekokatolicka p.w. Ofiarowania MB w Świątyni, parafialna

Murowana, jednokopułowa, wzniesiona zapewne na początku XX wieku na miejscu poprzedniej, drewnianej, z 1842 roku. Po 1947 roku przejęta przez kościół rzymsko-katolicki. Podczas remontu rozpoczętego w 1967 roku dobudowano chór, zakrystię i mieszkanie dla księdza. Zrekonstruowano wówczas również drewnianą **dzwonnice** z XVII wieku (wg innych źródeł z 1842 roku).

Cmentarz greko- i rzymsko-katolicki

Założony ok. 1850 roku, powierzchnia 0,31 ha, zachowanych 11 **nagrobków**, najstarszy z 1858 roku (5 nagrobków XIX-wiecznych z **napisami cyrylicznymi**), ogrodzony; obecnie czynny jako komunalny.

Wieża wzmiankowana w 1842 roku. W 1938

ROKSZYCE

Рікшівці

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1929 roku p.w. św. Jana (filia parafii Cisowa), zniszczonej po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, 300 m od drogi Olszany — Brylińce, wśród pól

Założony około 1900 roku, powierzchnia 0,16 ha, zachowane ślady **możli** i **4 nagrobki**, najstarszy z początku wieku. Zdeastowany, resztki ogrodzenia; nieczynny.

We wsi zachowały się dwie murowane XIX-wieczne **kapliczki**, **krzyż żelazny** z początku XX wieku oraz 13 **chałup drewnianych** z okresu międzywojennego.

Wieża istniała w 1436 roku. W 1938 roku było tu 645 grekokatolików (wg innych danych 570 Ukraińców na 760 mieszkańców wsi).

ŚLIWNICA

Сливниця

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1924 roku p.w.

św. Paraskewii (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku. Pozostała kamiennie-betonowa podmurówka. Obok dawna **plebania grekokatolicka**, murowana, z 1880 roku.

We wsi zachowały się cztery **kapliczki** murowane i jedna drewniana — wszystkie z XIX wieku, oraz kilkanaście **chałup drewnianych** z okresu międzywojennego.

Wies powstała w XIV wieku. W 1938 roku było tu 498 grekokatolików (wg innych danych 475 Ukraińców na 890 mieszkańców wsi).

TARNAWCE

Тернівці

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1917 roku p.w. św. Proroka Illi (filia parafii Śliwnica), wzniesionej na miejscu poprzedniej z XVII wieku, zniszczonej w czasie wojny. Tę z kolei zniszczono zapewne po 1945 roku, pozostała tylko drewniana **dzwonnica** z 1917 roku. W latach siedemdziesiątych wzniesiono tu nowoczesny kościół.

Cmentarz grekokatolicki, 200 m na południe od wsi
Założony ok 1900 roku, powierzchnia 0,19 ha, zachowanych kilka

nagrobków, najstarszy z 1905 roku, teren ogrodzony; cmentarz czynny obecnie jako rzymsko-katolicki.

Wies istniała już na początku XV wieku, w 1507 roku miała cerkiew parafialną. W 1938 roku było tu 736 grekokatolików (na ok. 1280 mieszkańców wsi).

Gmina Krzywczá

BABICE

Бабуці

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, filia parafii Skopów

Drewniana, wzniesiona w 1840 roku przez cieślę Kozubalę spod Krosna na miejscu poprzedniej, przebudowana w 1888 roku, dwudzielna. Po 1947 roku zamknięta, obecnie w złym stanie. Obok cerkwi **dzwonnica** drewniana z 1840 roku, przebudowana w 1880 roku, w złym stanie.

Stary cmentarz (katolicki) na południe od cerkwi

Założony na staroruskim grodzisku zwanym Stupnica.

Plebania grekokatolicka, na-przeciw kościoła

Drewniana, wzniesiona około 1840 roku, przebudowana w 1957 roku, obecnie dom mieszkalny.

Cmentarz grekokatolicki, na południowym krańcu wsi, za cerkwią

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,48 ha, zachowanych **16 nagrobków**, najstarszy z 1849, w środku cmentarza murowana **kaplica** ze spalonym częściowo dachem, teren nie ogrodzony.

Wieś istniała w 1389 roku, około 1407 roku uzyskała prawa miejskie. W 1938 roku było tu 400 grekokatolików (wg innych źródeł 370 Ukraińców, na 1180 mieszkańców wsi).

BACHÓW

Баків

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1848 roku p.w. Soboru NMP (parafialnej), rozebranej w okresie 1939-43, zapewne jednak podczas pierwszej okupacji sowieckiej.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki, na wzniesieniu po prawej stronie drogi z Bachowa do Babic

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,25 ha, zachowane **3 nagrobki** i **ślady mogił**, najstarszy nagrobek z 1921 roku; teren zarośnięty, nie ogrodzony.

Grodzisko staroruskie, w południowej części wsi

Pierścieniowe grodzisko z X-XI wieku, częściowo zachowały się wały ziemne.

Wieś istniała już w 1376 roku, a w 1510 stała się siedzibą parafii prawosławnej. W 1938 roku było tu 1378 grekokatolików (wg innych danych 1300 Ukraińców na 2210 mieszkańców). W 1939 roku w związku z przeprowadzeniem na Sanie granicy niemiecko-sowietkiej ludność wsi wysiedlono, powróciła dopiero po 1942 roku. W czasie działań wojennych i podczas walk UPA z komunistami Bachów uległ wielkim zniszczeniom.

CHYRZYŃKA

Хиринка

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Szymona Słupnika, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1857 roku (lub 1865), trójdzielną, fundacji hr. Adama Starzyńskiego. Wewnątrz **polichromia** wykonana przez Andrzeja Demkowycza w 1911 roku. Po 1947 roku opuszczona i ograbiona, ostatnio była użytkowana jako owczarnia. Mimo to stan cerkwi jest względnie dobry. Obok cerkwi murowana, parawanowa **dzwonnica** z XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki, przy drodze do Chyrzyny, między wsią a cerkwią, 1 km od drogi

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,28 ha, zdewastowany, zachowały się fragmenty dwóch **nagrobków**, teren nie ogrodzony, zarośnięty.

Chyrzynka była dawniej przysiółkiem wsi Chyrzyna, obecnie jest do niej włączona. Oprócz cerkwi nie zachowały się tu żadne zabudowania. Istniała już w 1448 roku. W 1938 roku w Chyrzynie było 97 grekokatolików, a w Chyrzynie — 504 (wg innych danych razem mieszkało tu 520 Ukraińców na 630 wszystkich mieszkańców wsi).

W 1896 roku urodził się tu Konstantyn Czechowicz, profesor filologii, redaktor czasopisma „Słowo”, w latach 1918-20 żołnierz UHA. W 1956 roku powróciwszy z zesłania osiedlił się w Tczewie, tam też zmarł w 1987 roku i został pochowany na tamtejszym cmentarzu.

KRZYWCZA

Кривча

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna Murowana; wzniesiona w 1911 roku, monumentalna, trójdzielna, z kopułą pośrodku. Po 1947 roku służyła m.in. za magazyn. Obecnie zdewastowana, zamknięta. Obok pochylony **krzyż drewniany** z 1938 roku — pamiątka 950-lecia chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

Plebani **grekokatolicka**, w południowej części wsi Murowana, wzniesiona w końcu XIX wieku, obecnie szkoła podstawowa.

Cmentarz grekokatolicki, obok plebanii nad potokiem Kamionka Całkowicie zniszczony.

Cmentarz greko- i rzymsko-katolicki przy drodze do Przemysła

Założony ok. 1850 roku, powierzchnia 1,0 ha, zachowanych ok. 30 **nagrobków**, w tym 4 z XIX wieku, najstarszy z 1858 roku. **Nagrobki ukraińskie** w większości uszkodzone; teren nie ogrodzony; cmentarz czynny obecnie jako rzymsko-katolicki.

Krzywcza posiadała prawa miejskie już w 1398 roku. W 1938 roku było tu 318 grekokatolików (wg innych danych 350 Ukraińców na 1050 mieszkańców).

KUPNA

Купна

Ruina drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1725 roku, p.w. Opieki MB (filia parafii Chyrynka), opuszczonej po 1947 roku. Był to budynek dwudzielny z trzema kopułami. Obecnie pozostały części ścian nawy. Obok ruina drewnianej **dzwonnicy** z 1729 roku.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki.

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,13 ha, zdewastowany, zachowanych **5 nagrobków** (najstarszy z ok. 1900 roku) i **jedna mogiła**; teren zarośnięty, nie ogrodzony. Nieczynny.

Cmentarz grekokatolicki, na skraju wsi, przy głównej drodze. Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,35 ha, zachowane **3 nagrobki** (najstarszy z początku stulecia); teren zarośnięty, nie ogrodzony. Obecnie cmentarz nieczynny.

Na skraju wsi zachowała się murowana **dzwonnica** z końca XIX wieku, we wsi **8 chałup drewnianych** z przełomu XIX i XX wieku.

Wież istniała już w 1443 roku. W 1938 było tu 394 Ukraińców grekokatolików (na 510 wszystkich mieszkańców wsi). Obecnie jest we wsi tylko ok. 30 gospodarstw.

RECZPOL**Речпіль**

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, filia parafii Krzywcz

Drewniana, wzniesiona w 1879 roku, przebudowana w 1971 roku (m.in. nad babińcem usunięto wie-

żę). Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki

Założony około 1900 roku, powierzchnia 0,12 ha, zachowane **4 nagrobki**; teren nie ogrodzony. Cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 260 Ukraińców grekokatolików (na 720 mieszkańców wsi).

RUSZELCZYCE**Русельчичі**

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1845 roku p.w. Zmartwychwstania Jezusa Chrystusa (filia parafii Skopów), przed potokiem od strony Krzywczy, zniszczonej zapewne po 1945 roku. Obok drewniana **dzwonnica** z 1845 roku.

Cmentarz grekokatolicki, zapewne przycerkiewny, po lewej stronie drogi Przemyśl—Dynów. Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,22 ha, zdewastowany, zachowanych **7 nagrobków** i fragment dużego drewnianego **krzyża**; teren nie ogrodzony. Obecnie cmentarz nieczynny.

We wsi znajdują się dwie murowane **kapliczki** z XIX wieku oraz ziemny średniowieczny **kopiec** sygnalizacyjny.

W 1938 roku było tu 580 grekokatolików (wg innych danych 520 Ukraińców na 890 mieszkańców wsi).

SKOPÓW

Сконіс

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1900 roku, trójdzielna, na planie krzyża, z kopułą pośrodku. Odnowiona w latach 80-tych i zapewne od tego czasu użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok murowana **dzwonnica** z 1900 roku (na trzy dzwony) i nieczynny **cmentarz przycerkiewny**.

We wsi zachowało się około 20 **chałup drewnianych** z przełomu XIX i XX wieku.

W 1938 roku było tu 1029 grekokatolików (wg innych danych 900 Ukraińców na 1240 mieszkańców wsi).

ŚREDNIA

Середня

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1923 roku p.w. Wniebowstąpienia NMP (filia parafii Krzywca), zniszczonej za-

wne po 1945 roku. Obecnie na tym miejscu stoi murowany kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki, przylega od południa do nowego kościoła

Założony w początku XX wieku, powierzchnia 0,2 ha, zachowane **dwa krzyże** z 1947 roku i jeden z lat 50-tych, pozostałe nagrobki zniszczone; teren nie ogrodzony, zarośnięty. Obecnie cmentarz nieczynny.

We wsi zachowało się kilkanaście **chałup drewnianych** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 493 grekokatolików (wg innych danych 530 Ukraińców na 830 mieszkańców wsi).

WOLA KRZYWICKA

Воля Кривицька

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1879 roku p.w. Zaśnięcia NMP (filia parafii Krzywca), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, 100 m na południe od drogi Krzywca — Średnia (zapewne przycerkiewny)

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,14 ha, zachowane **3 drewniane krzyże** i **2 nagrobki**;

teren nie ogrodzony. Obecnie cmentarz nieczynny.

We wsi zachowało się ok. **20 chałup drewnianych** z przełomu XIX i XX wieku, dwa **brogi** drewniane z lat 30-tych XX wieku oraz pięć kapliczek.

W 1938 roku było tu 685 grekokatolików (wg innych danych 620 Ukraińców na 1120 mieszkańców wsi).

Gmina Medyka

CHAŁUPKI MEDYCKIE

Халупки Медицькі

Miejsce po murowanej kaplicy grekokatolickiej z 1917 roku, zniszczonej zapewne po 1945 roku.

W 1938 roku było tu 244 grekokatolików. Chałupki należały wówczas do Medyki.

HURECZKO

Гуречко

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1716 roku p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego

(filia parafii Hurko), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, w centrum wsi obok współczesnego kościoła

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 1,05 ha, zachowanych ok. **11 nagrobków** (najstarszy z 1919 roku) i **5 mogił**; teren ogrodzony, obecnie cmentarz czynny jako komunalny.

W 1938 roku było tu 575 grekokatolików (wg innych danych 600 Ukraińców na 660 mieszkańców wsi).

HURKO

Гурко

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1865 roku p.w.

Opieki NMP (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki przycerkiewny

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,65 ha, zachowanych **13 nagrobków** (najstarszy z 1919 roku); teren ogrodzony, częściowo zadrzewiony. Obecnie cmentarz czynny jako komunalny.

W 1938 roku było tu 673 grekokatolików (wg innych danych 540 Ukraińców na 840 mieszkańców wsi).

JAKSMANICE

Яксманичі

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Opieki NMP, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1901 roku, trójdzielna, na planie krzyża, trójkopułowa. Po 1947 roku opuszczona, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Pozbawiona wyposażenia. Obok drewniana **dzwonnica** z XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki przycerkiewny

Założony w 1927 roku, powierzchnia 0,24 ha, zachowane **43 nagrobki**; teren częściowo zarośnięty, nie ogrodzony. Obecnie cmentarz nieczynny.

Wies istniała w XV wieku. W 1938 roku było tu 1130 Ukraińców (na 1320 mieszkańców wsi, natomiast w całej parafii — 1520 grekokatolików).

MEDYKA

Медика

Miejsce po drewnianej cerkwi

grekokatolickiej z 1800 roku p.w. Przemienienia Pańskiego (parafialnej) fundowanej przez hr. Wodzińskiego, zniszczonej po 1945 roku. Obok **dzwonnica** drewniana

z 1608 roku (pierwotnie wieża cerkiewna, w 1850 roku przesunięta na obecne miejsce).

Cmentarz rzymsko-katolicki, 300 m na południowy-zachód od dworca PKP

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,79 ha, zachowanych **28 nagrobków**, w tym kilka z **napisami cyrylicznymi**; obecnie cmentarz czynny.

Medyka, lokowana na prawie ruskim, istniała już w XIV wieku. Nazwa wsi pochodzi od słowa miód (ukr. med). Parafia prawosławna istniała tu już w 1507 roku (rzymskokatolicka założona w 1608 roku). W 1938 roku było tu 1540 grekokatolików (wg innych danych 1760 Ukraińców na 3320 mieszkańców wsi — wraz z Chalupkami Medyckimi).

Medyka podobnie jak inne wsie nadgraniczne np. Jaksmanice, Siedliska, Sierakońce itd. została przyłączona do Polski w wyniku regulacji granicy dopiero w 1948 roku bez ludności ukraińskiej, którą wysiedlono w głąb ZSRR.

POŹDZIACZ, ostatnio Leszno

Поздич

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Wasyła Wielkiego, parafialna
Drewniana, wzniesiona w 1777 (lub 1737) roku w bojkowskim

stylu, oryginalnej konstrukcji, trójdzielna, z kopułą nad nawą główną, dwukondygnacyjna, otoczona podcieniami, kryta gontem. Remontowana w 1939, 1967 i 1971 roku. Od 1957 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** zapewne z przełomu XVI i XVII wieku z **dzwonem** z XVI wieku. **Ikonostas** z tej cerkwi znajduje się obecnie w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku (w cerkwi z Grąziowej).

Kaplica grekokatolicka p.w. św. Trójcy, filialna, przy polnej drodze, 200 m za cerkwią. Drewniana, wzniesiona w 1858 roku, po 1947 roku opuszczona i zrujnowana, w 1991 roku remontowana i przedłużona, od tego czasu odprawia się tu msze św. obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. Obok kaplicy murowana **kapliczka**.

Cmentarz grekokatolicki
Brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 1068 grekokatolików (wg innych danych 890 Ukraińców na 920 mieszkańców wsi).

SIEDLIŚKA

Селиська

Miejsce po drewnianej cerkwi

grekokatolickiej z 1917 roku p.w. Opieki NMP (parafialnej), zniszczonej w latach sześćdziesiątych.

Cmentarz grekokatolicki, w centrum wsi

Założony w 1909 roku, powierzchnia 0,11 ha, zachowanych **14 nagrobków** (najstarszy z 1909 r.), w tym **kamienny obelisk** z napisem "Za wolę Ukrainy" z wymienionymi nazwiskami; teren zarosnięty. Obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 830 Ukraińców (na 940 mieszkańców wsi, w całej parafii było 1058 grekokatolików).

TORKI

Торки

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna. Murowana, wzniesiona w 1926 roku na planie krzyża, trójdzielna, jednokopułowa, dwukondygnacyjna. Po 1947 roku zamknięta. Od początku lat 80-tych użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z 1671 roku.

Cmentarz grekokatolicki, w zachodniej części wsi, przy drodze do cerkwi

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,87 ha, zacho-

wane **73 nagrobki** (najstarszy z 1886 roku) i **3 płyty**, w tym jedna **na mogile** 8 osób narodowości ukraińskiej zastrzelonych w 1945 roku przez żołnierzy sowieckich; teren ogrodzony, obecnie cmentarz czynny.

W 1938 roku było tu 1120 Ukraińców (na 1140 mieszkańców wsi, a w całej parafii było 1294 grekokatolików).

Gmina Orły

DMYTROWICE

Дмитровици

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1634 roku p.w. Narodzenia NMP (filia parafii Zamiczów), zniszczonej zapewne po 1945 roku. Obok nieczynny **cmentarz grekokatolicki**.

We wsi zachowało się **12 drewnianych chałup** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 522 grekokatolików (wg innych danych 475 Ukraińców na 540 mieszkańców wsi). W sąsiedniej wsi Ciemierzowice było 179 grekokatolików (wg innych danych 100 Ukraińców na 270 wszystkich mieszkańców wsi).

DROHOJÓW

Дрогоїв

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna Murowana, wzniesiona w 1927 roku na planie krzyża, trójdzielna, z drewnianą kopułą pośrodku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, 50 m na wschód od cerkwi Założony w początkach XIX wieku, powierzchnia 0,6 ha, zachowanych **30 nagrobków**, najstarszy z 1800 roku; teren nie ogrodzony, w starej części cmentarza zarosnięty. Obecnie czynny.

We wsi zachowało się kilkanaście **domów drewnianych** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 765 grekokatolików (wg innych danych 640 Ukraińców na 680 mieszkańców wsi). Do parafii należały trzy miejscowości posiadające cerkwie: Hnatkowce, Trójczyce i Zabłotce, a także miejscowości nie posiadające cerkwi: Zamojce (87 grekokatolików), Wacławice (42), Orły (55). Na terenie parafii mieszkało ogółem 2701 grekokatolików, 1122 katolików obrządku łacińskiego i 30 Żydów.

DUŃKOWICZKI

Дуньковички

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1927 roku p.w. Narodzenia NMP (filia parafii Małkowice), zniszczonej zapewne po 1945 roku. W 1984 roku postawiono tu rzymsko-katolicką kaplicę drewnianą z materiału uzyskanego z rozebranej cerkwi grekokatolickiej w Ostrowie, gm. Przemyśl. We wsi zachowały się cztery **drewniane domy** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 309 grekokatolików (wg innych danych 340 Ukraińców na 380 mieszkańców wsi).

HNATKOWICE

Гнатковичі

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1916 roku p.w. św. Dymitra (filia parafii Drohojów), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, na zachodnim końcu wsi. Założony w końcu XIX wieku, powierzchnia 0,13 ha, zachowanych kilkanaście **nagrobków**, najstarszy z 1895 roku; teren nie ogro-

dzony, zarośnięty, obecnie cmentarz nieczynny.

We wsi zachowało się około 10 **chałup** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 612 grekokatolików (wg innych danych 590 Ukraińców na 650 mieszkańców wsi).

MAŁKOWICE

Малковичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Illi, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1939 roku na planie krzyża, trójdzielnia, z kopułą pośrodku. Po 1945 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Miejsce po **kaplicy grekokatolickiej** z 1918 roku, wykorzystywanej jako cerkiew w okresie międzywojennym.

Cmentarz grekokatolicki, w południowo-zachodniej części wsi, ok. 400 m za cerkwią. Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,77 ha, zachowało się kilka starych **nagrobków**, **krzyż kamienny** z 1935 roku oraz **mogiła** usypana w 1989 roku z trzema brzozowymi **krzyżami** i **płytą z brązu** nazwiskami 168 ofiar mordu (w tym dzieci) dokonanego na Ukraińcach tej wsi w kwietniu 1945 roku przez miesz-

kańców sąsiednich wsi. Była to jedna z największych tragedii ludności ukraińskiej na terenie Polski w tym okresie.

We wsi zachowana murowana **kapliczka** z XIX wieku i około 10 **drewnianych chałup** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 1140 grekokatolików (wg innych danych 1020 Ukraińców na 1170 mieszkańców wsi).

NIZINY (d. Dusowce)

Дусівці

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1641 roku (filia parafii Walawa), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki przycerkiewny

Założony na przełomie XIX i XX wieku, powierzchnia 0,21 ha, zachowanych 15 **nagrobków** w dość dobrym stanie; teren nie ogrodzony, zarośnięty, obecnie cmentarz nieczynny.

Na przysiółku Chałupki Dusowieckie, na wschód od Sanu, znajduje się **cmentarz grekokatolicki**, a na nim **miejsce** po drewnianej **kaplicy grekokatolickiej** z 1893 roku (filii parafii Walawa).

TRÓJCZYCE

Трійчини

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1926 roku p.w. Trójcy Przenajświętszej (filia parafii Drohojów), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki przycerkiewny w centrum wsi, ok. 100 m od drogi głównej i kościoła. Założony około 1850 roku, powierzchnia 0,1 ha, zachowane fragmenty kilku uszkodzonych **nagrobków** (najstarszy nagrobek z ok. 1850 roku); teren nie ogrodzony, zarośnięty, obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 670 grekokatolików (wg innych danych 590 Ukraińców na 640 wszystkich mieszkańców wsi).

WACŁAWICE

Вацлавичі

Cmentarz grekokatolicki, po południowej stronie drogi głównej. Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,17 ha, zachowanych 20 częściowo zniszczonych **nagrobków**; teren nie ogrodzony, zarośnięty, obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku wieś należała do parafii Drobojów, było tutaj 42 grekokatolików (wg innych danych 10 Ukraińców na 300 mieszkańców wsi).

W 1938 roku było tu 753 grekokatolików (wg innych danych 740 Ukraińców na 760 mieszkańców wsi).

ZADĄBROWIE

Задуброва

WALAWA

Валява

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archanioła, parafialna Murowana, wzniesiona w 1791 roku, dwudzielna, jednokopułowa. Uszkodzona w czasie I wojny światowej, w 1927 roku odnowiona wg projektu R. Tabińskiego. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **dzwonnica** drewniana z początku XX wieku.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,8 ha, zachowanych kilkadziesiąt **nagrobków**, wśród nich **kamienny nagrobek** pierwszego unickiego (grekokatolickiego) biskupa przemyskiego Anatola Aleksandra Krupeckiego (XVII wiek); teren ogrodzony, obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi znajduje się XI-XII wieczne **cmentarzysko** szkieletowe oraz murowana **kapliczka** (XX w.) przy drodze do Małkowic.

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, filia parafii Święte Drewniana, wzniesiona w 1660 roku, najstarsza w tej okolicy, trójdzielna. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Od ok. 1985 roku, po wybudowaniu obok nowego kościoła, służy jako skład kościelny. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z początku XX wieku.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki

Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,54 ha, zachowane fragmenty dwóch starych **nagrobków**; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

W 1938 roku było tu 335 grekokatolików (wg innych danych 300 Ukraińców na 350 mieszkańców wsi).

Gmina Przemyśl

BELWIN

Бовино

Miejsce po drewnianej **kaplicy grekokatolickiej** z 1918 roku p.w.

Objawienia Pańskiego (filia parafii Wapowce), zniszczonej zapewne po 1945 roku. Pozostała tylko ruina cerkiewnej **dzwonnicy**.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki, 1 km za wsią, ok. 60 m od drogi do Przemyśla. Założony przed końcem XIX wieku, zachowanych ok. **10 nagrobków** (najstarszy z końca XIX w.), powierzchnia 0,18 ha; obecnie czynny jako komunalny.

We wsi zachowała się murowana **kapliczka** z XIX wieku oraz 8 domów drewnianych z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 396 grekokatolików (wg innych danych 370 Ukraińców na 420 mieszkańców wsi). W sąsiedniej Łętowni było 181 grekokatolików (wg innych danych 140 Ukraińców na 390 mieszkańców wsi).

GROCHOWCE

Гроховці

Miejsce po **kaplicy grekokatolickiej** (zapewne drewnianej) z 1918 roku p.w. św. Symeona Stopnika (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku. Poprzednia drewniana cerkiew (wraz z całą wsią) została rozebrana w 1914 roku w trakcie przygotowań do obrony twierdzy przemyskiej.

Cmentarz grekokatolicki, ok. 100 m na wschód od kościoła. Założony przed 1920 rokiem, powierzchnia 0,5 ha, zachowanych 16 **nagrobków** (najstarszy z 1920 roku), brak napisów cyrylicą; teren ogrodzony, obecnie cmentarz czynny jako komunalny.

Wież istniała w 1447 roku. W 1938 roku było tu 700 grekokatolików (wg innych danych 660 Ukraińców na 1140 mieszkańców wsi).

HERMANOWICE

Германовичі

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1926 roku p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego (parafialnej) zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, na zachodnim krańcu wsi, wśród pól. Założony około 1900 roku, powierzchnia 0,73 ha, zachowanych 25 **nagrobków** (najstarszy prawdopodobnie z 1907 roku); teren ogrodzony, brak starodrzewu, obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowała się murowana **kapliczka** z XIX wieku i trzy domy drewniane z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 405 grekokatolików (wg innych danych 460 Ukraińców na 780 mieszkańców wsi).

KRÓWNIKI

Коровники

Cerkiew grekokatolicka p.w. Objawienia Pańskiego, parafialna Murowana, wzniesiona w 1934 roku (na miejscu poprzedniej drewnianej z 1804 roku i kolejnej murowanej z 1879 roku. Tę ostatnią wysadzono w powietrze we wrześniu 1914 roku podczas przygotowań do obrony twierdzy przemyskiej. Obecna cerkiew zbudowana jest na planie krzyża, z kopułą w środku. Po 1947 roku stała opuszczona i zamknięta, od lat siedemdziesiątych użytkowana jest przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z XIX wieku.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki

Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,7 ha, zachowanych 10 **nagrobków** i **mogiły**; teren ogrodzony, obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** z XIX wieku oraz elementy wewnętrznych fortyfikacji twierdzy Przemyśl.

Wieś powstała na prawie ruskim przed 1340 rokiem. W XVI wieku była siedzibą parafii prawosławnej. W 1938 roku było tu 590 grekokatolików (wg innych danych 960 Ukraińców na 1130 ogółu mieszkańców wsi).

KUŃKOWCE

Кінківці

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia MB, filia parafii Wapowce Murowana, wzniesiona w 1838 roku jako kaplica grobowa. Od 1848 roku użytkowana jako cerkiew. Po 1945 roku opuszczona. Obok cerkwi **dzwonnica** drewniana z połowy XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki, ok. 100 m na wschód od wiejskiej drogi wśród pól

Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,29 ha, zachowanych 25 **nagrobków** (najstarszy z 1922 roku), stan dobry; teren ogrodzony, obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

W 1938 roku było tu 200 Ukraińców-grekokatolików (na 690 mieszkańców wsi).

ŁENTOWA

Лутівня

Cmentarz greko- i rzymsko-katolicki, przed kościołem

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,34 ha, zachowane **4 nagrobki**, (najstarszy z 1928 roku), bez napisów cyrylicznych; teren nie ogrodzony, obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

W 1938 roku wieś należała do parafii grekokatolickiej w Wapowcach, było tutaj wówczas 181 grekokatolików (wg innych danych 140 Ukraińców na 390 mieszkańców wsi).

LUCZYCE

Лучичи

Cerkiew grekokatolicka p.w. Wniebowstąpienia NMP, filia parafii Krówniki, pośrodku wsi, zasłonięta zabudowaniami

Drewniana, wzniesiona w 1856 roku, trójdzielna, bezkopułowa. Po 1947 roku opuszczona, obecnie w złym stanie. W 1991 roku ponownie przejęta przez grekokatolików, obecnie remontowana. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z 1856 roku, konstrukcji słupowej, kryta gontem, szalowana deskami. Obecnie w złym stanie — brak dachu.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,24 ha, zacho-

wanych **20 nagrobków** (najstarszy z początku XX wieku); teren częściowo ogrodzony, obecnie cmentarz czynny jako komunalny.

Wieś lokowana na prawie wołoskim, istniała w XV wieku. W 1938 roku było tu 390 grekokatolików (wg innych danych 320 Ukraińców na 370 mieszkańców wsi).

MALHOWICE

Мальшовичи

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1927 roku p.w. Objawienia Pańskiego (filia parafii Hermanowice), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

We wsi zachowała się murowana **kapliczka** z XIX wieku i sześć **chałup drewnianych** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 238 grekokatolików (na 390 mieszkańców wsi). Po 1956 roku powróciło tu kilka wysiedlonych uprzednio rodzin ukraińskich.

OSTRÓW

Острів

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1884 roku p.w. św. Jerzego (parafialnej), która po

1947 roku stała zamknięta, a w 1984 roku została rozebrana i przeniesiona do Duńkowiczek, gm. Orły). Na miejscu cerkwi postawiono **kaplicę** rzymsko-katolicką.

Cmentarz grekokatolicki, na zachód od drogi do Przemyśla Założony około 1850 roku, powierzchnia 0,72 ha, zachowane 103 **nagrobki** (najstarszy z 1869 roku); teren częściowo ogrodzony, porośnięty starodrzewem, obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi znajdują się **obelisk i kapliczka**, murowane, z XVIII wieku, tzw. **znak tatarski**, a także dwa forty z zewnętrznych umocnień twierdzy przemyskiej.

W 1938 roku było tu 446 grekokatolików (wg innych danych 430 Ukraińców na 1490 mieszkańców wsi).

PIKULICE

Пикуличі

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1903 roku p.w. Narodzenia NMP (filia parafii Nehrybka), zniszczonej zapewne po 1945 roku. Pozostały tylko fundamenty, na których postawiono metalowy **krzyż**.

Cerkiew parafialna istniała tu już w 1507 roku, a w XVII wieku

prawdopodobnie znajdował się tu klasztor bazylianów.

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki, ul. Sobótki Założony około 1850 roku, powierzchnia 0,58 ha, zachowane 34 **nagrobki**, najstarszy z końca XIX wieku; teren nie ogrodzony, częściowo zarośnięty, obecnie cmentarz nieczynny.

Wieś powstała w 1389 roku. W 1938 roku było tu 747 Ukraińców grekokatolików (na 1390 mieszkańców wsi). Tu urodził się Jarosław Kociołek ps. „Krylacz”, dowódca sotni UPA, który padł w boju w czerwcu 1947 roku koło Zawadki u podnóża Gór Słonnych, usiłując wyprowadzić swój oddział z okrążenia.

Obecnie północna część wsi leży w granicach administracyjnych miasta Przemyśl, tam też znajduje się cmentarz ukraińskich żołnierzy Armii UNR (patrz Przemyśl).

ROŻUBOWICE

Рожубовичі

Miejsce po drewnianej **kaplicy grekokatolickiej** z 1918 roku p.w. św. Mikołaja (filia parafii Cyków — obecnie na Ukrainie), rozebranej w latach sześćdziesiątych. Wcześniej stała tu drewniana cerkiew, która uległa zniszczeniu podczas I wojny światowej.

Cmentarz grekokatolicki na zachodnim krańcu wsi

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,19 ha, zachowanych ok. 10 **nagrobków** (najstarszy z końca XIX wieku); teren ogrodzony, cmentarz obecnie opuszczony, nieczynny.

Wies powstała w XV wieku. W 1507 roku była tu cerkiew parafialna. W 1938 roku żyło tu 440 grekokatolików (wg. innych danych 570 Ukraińców na 720 mieszkańców wsi). Po 1936 roku powróciło z wygnania kilkanaście ukraińskich rodzin.

STANISŁAWCZYK

Станіславчик

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archanioła, filia parafii Hermanowice, na wschodnim krańcu wsi

Murowana, wzniesiona w końcu lat trzydziestych, obecnie nie użytkowana.

Cerkiew istniała tu wcześniej, jeszcze w XIX wieku, ale została zapewne zniszczona podczas I wojny światowej. Po I wojnie światowej, na jej miejscu wzniesiono prowizoryczną drewnianą **kaplicę** p.w. św. Mikołaja.

Cmentarz grekokatolicki przycerkiewny

Założony w końcu XIX wieku, powierzchnia 0,38 ha, zachowanych 10 **nagrobków** i **mogiły**;

teren ogrodzony, obecnie cmentarz w stanie dobrym, czynny jako komunalny.

W XV wieku w tym miejscu istniała wieś Biskupice. W 1938 roku było tu 301 grekokatolików (wg. innych danych 330 Ukraińców na 350 mieszkańców wsi).

UJKOWICE

Буїковичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1926 (lub 1846) roku, trójdzielnia, jednokopułowa. Po 1947 roku zamieniona na magazyn, obecnie zapewne nie użytkowana.

Klasztor neounicki (w budowie)

W 1987 roku rozpoczęli tu budowę murowanego klasztoru i cerkwi dwaj polscy duchowni katoliccy obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounickiego) wyświęceni na kapłanów w obrządku wschodnim przez biskupa Łotockiego w USA.

Cmentarz grekokatolicki przy drodze do Przemyśla, 500 m od cerkwi

Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,23 ha, zachowanych 20 **nagrobków** (najstarszy z początku XX wieku); teren nie

ogrodzony, zarośnięty, obecnie cmentarz nieczynny.

We wsi znajdują się jeszcze dwa cmentarze rzymsko-katolickie, jeden wg niektórych źródeł pierwotnie grekokatolicki, drugi z czasów I wojny światowej.

W 1938 roku było tu 553 Ukraińców grekokatolików (na 1470 mieszkańców wsi).

WAPOWCE

Banibuyi

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna Murowana, wzniesiona w 1876 roku, trójdzielną, trzykopiową. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, odnowiona. Obok drewniana dzwonnica z poprzedniej cerkwi drewnianej, a także krzyż drewniany z 1938 roku — pamiątka 950-lecia chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

Cmentarz przycerkiewny grekokatolicki

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 1,16 ha, zachowanych 9 nagrobków (najstarszy z 1895 roku); teren ogrodzony, obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

W 1938 roku było tu 777 grekokatolików (wg innych danych 680 Ukraińców na 860 mieszkańców wsi).

WITOSZYŃCE

Bimowunnyi

Miejsce po kaplicy grekokatolickiej p.w. Jana Złotoustego (filia parafii Grochowce), zbudowanej tu jako tymczasowa w okresie międzywojennym — na miejscu cerkwi która spłonęła w 1914 roku.

Cmentarz grekokatolicki

Założony około 1920 roku, powierzchnia 0,22 ha, zachowanych 10 nagrobków i kilka krzyży, brak cyrylicznych napisów; teren ogrodzony, obecnie cmentarz czynny jako komunalny.

Wieś istniała już w 1418 roku. W 1938 roku było tu 400 grekokatolików (wg innych danych 460 Ukraińców na 720 mieszkańców).

Gmina Stubno

BARYCZ

Барич

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1867 roku p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, parafialnej, zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki na północnym skraju wsi

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,06 ha, zachowa-

nych 6 fragmentów **nagrobków** i **jedna płyta**, teren częściowo ogrodzony; obecnie cmentarz nieczynny.

Cmentarz grekokatolicki, 100 m od drogi do Stubna

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,11 ha, zachowanych **8 nagrobków** (najstarszy z 1875 roku), teren nie ogrodzony, zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

We wsi zachowały się dwie murywane **kapliczki** z XIX/XX wieku

W 1938 roku było tu 372 grekokatolików (wg innych danych 390 Ukraińców na 400 mieszkańców wsi).

HRUSZOWICE

Грушівичі

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1720 roku p.w. Zaśnięcia NMP (filii parafii Chotyńiec), zniszczonej zapewne po 1945 roku. Pozostała murowana **kaplica grobowa** z początku XX wieku.

Cmentarz grekokatolicki przy drodze Gaje — Chotyńiec

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,3 ha, zachowanych **31 nagrobków** (najstarszy z 1891 roku), teren ogrodzony, starodrzew; obecnie cmentarz czynny.

We wsi zachowały się trzy **krzyże** metalowe z początku XX wieku oraz ślady wczesnośredniowiecznego **grodu**, a także kilkanaście **chałup drewnianych** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 900 grekokatolików (wg innych danych 960 Ukraińców na 1020 wszystkich mieszkańców wsi).

KALNIKÓW

Кальників

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna Murowana, wzniesiona w 1920 roku, trójdzielna, jednokopułowa. Po 1947 roku zamknięta, a po 1956 roku użytkowana jako prawosławna. Remontowana w 1972 roku. Wewnątrz zachowało się oryginalne wyposażenie. Obok drewniana **dzwonnica** z 1882 roku.

Cmentarz grekokatolicki, na zachodnim krańcu wsi, 100 m na południe od drogi

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 1,3 ha, zachowanych **38 nagrobków** (najstarszy z 1885 roku), teren ogrodzony, starodrzew, w części środkowej murowana **kaplica**; obecnie cmentarz czynny jako komunalny.

We wsi kilkanaście **chałup drewnianych** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 1870 grekokatolików, 168 katolików obrządku łacińskiego 45 Żydów. Była to jedyna ukraińska wieś w tym regionie, której nie dosięgło wysiedlenie w ramach akcji „Wisła”, dlatego też obecnie jest tu ok. 400 Ukraińców (w tym 115 należy do ZUwP – największe w Polsce koło wiejskie. Przy świetlicy ZUwP działa chór „Wysznianka”. W szkole odbywa się nauka języka ukraińskiego.

NAKŁO

Накло

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej z 1905 roku p.w. ss. Symeona i Anny (filii parafii Poździacz), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, na południowym skraju wsi Założony ok. 1850 roku, powierzchnia 0,41 ha, zachowanych 51 nagrobków (najstarszy z 1873 roku), teren ogrodzony, zniszczony; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

Obelisk piaskowcowy, przy drodze do podzamcza, wzniesiony w 1848 roku na pamiątkę zniesienia pańszczyzny.

We wsi zachowanych ok. 30 drewnianych chałup z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 872 grekokatolików

(wg innych danych 740 Ukraińców na 770 mieszkańców wsi).

STARZAWA

Старява

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej z 1930 roku p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

W 1938 roku było tu 2383 grekokatolików (na 2444 mieszkańców wsi).

STUBIENKO

Стібенець

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Stubbno

Drewniana, wzniesiona w 1849 roku, trójdzielną, dwukondygnacyjną, remontowana w 1976 roku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana, dwukondygnacyjna dzwonnica.

Cmentarz przycerkiewny, założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,43 ha, zachowanych 7 nagrobków (najstarszy z 1920 roku), teren ogrodzony, starodrzew w starszej części cmen-

tarza; obecnie czynny jako komunalny.

Miejsce po murowanej **kaplicy grekokatolickiej** p.w. Opieki NMP z 1935 roku, zniszczonej zapewne po 1945 roku.

We wsi zachowana **drewniana czytelnia „Proświty”** z lat 30-tych i **krzyż kamienny** z początku XX wieku (przy domu nr 47) oraz kilkanaście drewnianych chałup z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 630 grekokatolików (na 760 mieszkańców wsi).

STUBNO

Стубно

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1898 roku p.w. św. Dymitra (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Budynek Sióstr Zakonnych Murowany, wzniesiony około 1934 roku.

Budynek dawnej **ochronki ukraińskiej**

Murowany, wzniesiony w początkach XX wieku.

Cmentarz prawdopodobnie **rzymsko-katolicki**, przy kościele Założony ok. 1850 roku, powierzchnia 0,16 ha, zachowanych 18 **nagrobków**, wśród nich kilka z **napisami cyrylicznymi**; obecnie cmentarz nieczynny.

Cmentarz greko- i rzymsko-katolicki, 150 m na północny-wschód od kościoła

Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,83 ha, zachowanych 12 **nagrobków** (najstarszy nagrobek z 1914 roku), teren ogrodzony, starodrzew; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowała się **kapliczka** murowana z XIX wieku oraz ok. 20 **chałup drewnianych** i kilka murowanych z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 838 grekokatolików (wg innych danych 820 Ukraińców na 1410 mieszkańców wsi).

Gmina Żurawica

BATYCZE

Батучи

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, filia parafii Ujkowce Murowana, wzniesiona w 1935 roku, trójdzielną, jednokopułową. Po 1947 roku opuszczona, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, przy drodze do Przemyśla, obok cmentarza rzymsko-katolickiego Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,1 ha, zachowanych 12 **nagrobków** starych i mogiły,

teren ogrodzony, zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 555 Ukraińców grekokatolików (na 630 ogółu mieszkańców).

BOLESTRASZYCE

Болестрашыце

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1925 (lub 1908) roku jako jednoprzestrzenna, jednokopułowa. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z połowy XX wieku.

Cmentarz grekokatolicki, na przeciwko cerkwi

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,39 ha, zachowanych **25 nagrobków** (najstarszy z 1914 roku), teren częściowo ogrodzony; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** z początku XX wieku, ponad 20 **chałup drewnianych** z pocz. XX wieku i ruiny fortu twierdzy przemyskiej.

W 1938 roku we wsi było 1725 grekokatolików (wg innych danych 1310 Ukraińców na 2120 mieszkańców wsi).

BUSZKOWICE

Бушковичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki MB, filia parafii Żurawnica Murowana, wzniesiona w 1900 roku na planie krzyża z kopułą pośrodku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana dwukondygnacyjna **dzwonnica** z XVIII wieku.

Cmentarz przycerkiewny, założony ok. 1900 roku, powierzchnia 0,68 ha, zachowanych 30 **nagrobków** (najstarszy z 1905 roku), teren ogrodzony; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowały się dwie drewniane **kapliczki** z XIX wieku i początku XX wieku, 8 **chałup drewnianych** z tego samego okresu i murowana **karczma** z połowy XIX wieku (obecnie dom mieszkalny).

W 1938 roku było tu 713 grekokatolików (wg innych danych 760 Ukraińców na 960 mieszkańców wsi), a w sąsiednich Buszkowiczkach było 470 grekokatolików (wg. innych danych 560 Ukraińców na 600 mieszkańców).

KOSIENICE

Косеничі

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Narodzenia

NMP, (filii parafii Maćkowice), wzniesionej ok. 1939 roku, zniszczonej zapewne po 1945 roku
Cmentarz miejscowy, rzymsko-katolicki, niewykluczone, że był cmentarzem dwuwyznaniowym.

W 1938 roku było tu 1247 grekokatolików (wg innych danych 990 Ukraińców na 1390 mieszkańców wsi).

MAĆKOWICE

Мацьковичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Szymona Stopnika, parafialna Murowana, wzniesiona w 1813 (lub 1830) roku, jednoprzestrzenna o prostym dachu z sygnaturką. Po 1947 roku zamknięta, a następnie użytkowana jako magazyn (m.in. nawozów sztucznych). Obecnie nieczynna. Obok murowana **kapliczka** z XIX wieku.

Cmentarz przycerkiewny, położony częściowo za potokiem, założony ok. 1900 roku, powierzchnia 0,47 ha, zachowanych 13 **nagrobków** (najstarszy z 1927 roku), teren nieogrodzony, zarosnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 1713 grekokatolików (wg innych danych 1620 Ukraińców na 1980 mieszkańców wsi).

ORZECHOWCE

Оріхівці

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Dymitra, wzniesionej ok. 1938 roku; cerkiew została rozebrana po 1947 roku. Pozostały tylko betonowe fundamenty. Obok **miejsce** po drewnianej **kaplicy grekokatolickiej** z 1920 roku

W 1938 roku było tu 536 grekokatolików (wg innych danych 520 Ukraińców na 1010 mieszkańców wsi).

WYSZATYCE

Вушатиці

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialna Murowana, wzniesiona w 1936 roku na planie krzyża z kopułą pośrodku, nieotynkowana. Po 1947 roku opuszczona, obecnie nie użytkowana, zaniedbana. Obok murowana **dzwonnica** z 1936 roku.

Plebania grekokatolicka, Murowana, wzniesiona w 1864 roku, gruntownie remontowana ok. 1965 roku, obecnie dom mieszkalny oraz ośrodek zdrowia.

Cmentarz greko- i rzymsko-katolicki, we wschodniej części wsi. Założony ok. 1850 roku, powierzchnia 1,11 ha, zachowane 94 **nagro-**

bki (najstarszy z 1873 roku), teren ogrodzony; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowało się pięć murowanych **kapliczek** z XIX wieku i jedna drewniana z początku XX wieku oraz ok. 40 **chałup drewnianych** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 874 Ukraińców grekokatolików (na 1810 mieszkańców wsi). Miejscowy lekarz, regionalista, zgromadził dużą ilość muzealnych eksponatów dotyczących historii i kultury wsi i regionu. Planuje się otwarcie placówki muzealnej.

ŻURAWICA

Журавиця

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna Murowana, wzniesiona w 1877 roku na planie krzyża z kopułą pośrodku. Po 1947 roku opuszczona. Od ok. 1981 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **brama murowana** z początku XX wieku.

Na **cmentarzu rzymsko-katolickim**, założonym ok. 1850 roku, zachowane także **nagrobki z napisami cyrylicznymi**.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** i ok. 30 **chałup drewnianych** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tutaj 615 Ukraińców grekokatolików na 3630 mieszkańców wsi.

REJON DYNOWSKI (d. powiat Brzozów)

DYNÓW

Дунів

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1910 roku p.w. św. Dymitra (filia parafii Bachórz), zniszczonej zapewne po 1910 roku

Ucrainiana:

Izba Pamiątek

Posiada m.in. zbiory etnograficzne z Pogórza Dynowskiego.

Miasto założone w XIV wieku. Dynów, jak i większość okolicznych dóbr, należał w XVI wieku do rodziny Wapowskich. ówczesna właścicielka Katarzyna Wapowska doprowadziła do zmiany wyznania swoich poddanych, czego następstwem była polonizacja. Świadczy o tym niżej cytowany dokument z 23.01.1653 roku: „Cerkwie we wsiach naszych dziedzicznych w Izdebkach, w Łubnej, Hłodnym, w Bacharzu, w Warze i po przedmieściu Dynowskim, w kościoły łacińskie przemieniamy... kapłan od nas prezentowany ma naprzód nawracać Ruś do kościoła św. Rzymskiego, dzieci ruskie chrzcić i pilnować, aby u popów nie byli chrzczone”. Jednak cerkwie i parafie w Dynowie i Bachowie zostały ponownie erygowane w 1645 roku. Proces polonizacji trwał jednak, a w latach 1878-80 znowu miała miejsce masowa zmiana wyznania z grekokatolickiego na rzymsko-katolickie.

W 1938 roku w Dynowie było już tylko 60 grekokatolików.

W listopadzie 1945 roku pododdział UPA dokonał rekwizycji leków i środków opatrunkowych w miejscowej aptece.

W Dynowie dnia 27.07.1902 urodził się ukraiński pisarz Jarosław A. Halan. W 1928 roku ukończył studia w Krakowie. Zginął we Lwowie w 1949 roku.

BACHÓRZ

Бахирь

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej z 1846 roku p.w. Narodzenia NMP (parafialnej), zniszczonej po 1945 roku

Plebanią grekokatolicką

Murowana ok. 1848 roku, obecnie budynek mieszkalny nr 188.

W 1935 roku wraz z przysiółkiem Chodorówka było tu 115 grekokatolików (na 1440 mieszkańców). Natomiast w sąsiedniej wsi Kosztowa było 696 grekokatolików (jedyna nie spolonizowana jeszcze wieś w okolicy). Działała tu czytelnia „Proświty”.

ŁUBNO

Лубно

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej p.w. św. Onuf-

rego, z 1800 roku, rozebranej po 1947 roku. Obecnie na tym miejscu jest boisko szkolne.

W 1653 roku właścicielka dóbr Katarzyna Wapowska zamieniła miejscową cerkiew na kościół rzymsko-katolicki, grekokatolicy zbudowali następną cerkiew.

W 1935 roku było tu 1976 grekokatolików (wg innych danych 1860 Ukraińców na 3240 mieszkańców wsi), istniała jednoklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania oraz czytelnia „Proświty”. Do grekokatolickiej parafii należały miejscowości: Błażowa, Kazimierzówka i Futoma. Sąsiednia wieś Ulanica zmieniła obrządek na łaciński w 1892 roku.

PAWŁOKOMA

Павлокома

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej p.w. Opieki MB, parafialna, z 1909 roku, rozebranej w latach sześćdziesiątych. Obok ruiny murowanej dzwonnicy.

Cmentarz grekokatolicki, obok nowego kościoła

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,33 ha, zachowanych 7 nagrobków (najstarszy z początku stulecia), teren zarosnięty; obecnie cmentarz nieczynny. Miejsce masowego mordu doko-

nanego 5.03.1945 roku na ukraińskich mieszkańcach Pawłokomy przez mieszkańców okolicznych polskich wsi: Bartkówka, Dylągowa i Sielnica wspomaganych przez niezidentyfikowany oddział partyzancki (wg niektórych źródeł była to grupa dywersyjna WIN pod dowództwem „Wacława”). Zginęło wówczas 356 osób narodowości ukraińskiej, ocalało tylko 40 kobiet i dzieci, które wygnano ze wsi. Spalono również część zabudowy. Ofiary zakopano w **zbiorowych mogiłach**. Miejsce to pozostaje nie upamiętnione ponieważ brak na to zgody mieszkańców wsi i miejscowych władz.

Grodzisko wczesnośredniowieczne, na granicy między Paw-

łokomą, Sielnicą i Dylągową, datowane na VIII-IX wiek.

Pierwsza wzmianka o wsi z 1441 roku. W Pawłokomie urodził się Andrzej Mudryk, w okresie międzywojennym dyrektor „Masłosojużu” we Lwowie.

W 1935 roku było tu 898 grekokatolików (wg danych z 1938 roku 1030 Ukraińców na 1370 mieszkańców wsi), działała dwuklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, czytelnia „Proświty” i mleczarnia RSUK. Do parafii grekokatolickiej należało po kilku wiernych z Bartkówki i Sielnicy. W tej ostatniej była niegdyś cerkiew parafialna na miejscu zwanym „proboszczówka”, jednak gdy w 1875 roku uległa spaleni, mieszkańcy przeszli na obrządek łaciński. Obecnie jest tu tylko ok. 70 domów i nowo zbudowany kościół.



REJON PRZEWORSKI

Gmina Jawornik Polski

HADLE SZKLARSKIE

Гадлі Шклярські

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, filia parafii Tarnawatka

Murowana, wzniesiona w 1792 roku, trójdzielną z wieżą nad babińcem. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, ok. 50 m na zachód od nowego cmentarza rzymsko-katolickiego

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,13 ha, zachowanych 9 nagrobków (najstarszy z 1908 roku) oraz ślady mogił, teren nie ogrodzony, zarosnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

We wsi dwie murowane **kapliczki**: jedna z początku, druga z końca XIX wieku.

W 1938 roku było tu 415 grekokatolików (na 1260 mieszkańców wsi).

MANASTERZ

Манастир

Miejsce po cerkwi, o której brak danych, wiadomo tylko że nie

istniała już w 1938 roku. Pozostało po niej do dziś drewniano-murowane ogrodzenie z 1678 roku.

KAŃCZUGA

Канчуга

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1643 roku jako kaplica rzymsko-katolicka, w 1740 roku przejęta przez cerkiew grekokatolicką. W roku 1910 dobudowano kruchty. Po 1947 roku użytkowana jako magazyn Gminej Spółdzielni. Od 1984 roku remontowana. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z XVIII wieku.

W 1938 roku mieszkało tu ok. 110 Ukraińców, 1480 Polaków i ok. 1000 Żydów. Do parafii — wraz z okolicznymi wsiami — należało wówczas 241 grekokatolików.

Gmina Kańczuga

KRZECZOWICE

Кречовичи

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1770 (lub 1793) roku, trójdzielną, z wieżą nad babińcem. Odnawiana

w 1910 i 1985 roku. Po 1947 roku zamknięta, a od ok. 1985 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie czynny jako komunalny; brak bliższych danych.

We wsi zachowało się sześć **kapliczek** murowanych z XIX i XX wieku.

W 1938 roku było tu 330 grekokatolików (wg innych danych ok. 500 Ukraińców — w większości używających języka polskiego — na 1500 mieszkańców). Do parafii (w której było 968 grekokatolików) należały również okoliczne wsie m.in. Sienów (311 grekokatolików na 1360 mieszkańców wsi) i Bóbrka Kańczucka (118 grekokatolików).

PRZEWORSK

Ucrainiana

Muzeum w Pałacu Lubomirskich. Posiada zbiory z zakresu archeologii regionu i historii miasta.

Przeworsk był granicznym grodem Księstwa Przemyśkiego, a następnie Halicko-Wołyńskiego. Do Polski należał od 1340 roku, prawa miejskie otrzymał w 1394 roku. Do 1945 roku w południowo-wschodniej części powiatu mieszkało ok. 2400 Ukraińców (w tym 1050 we wsi Tarnawka). W mieszanych wsiach Ukraińcy w większości używali w kontaktach codziennych

języka polskiego. W 1938 roku w Przeworsku było 25 grekokatolików.

Gmina Przeworsk

GRZĘSKA

Грязка

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1820 roku p.w. Narodzenia NMP (filia parafii Mirocin). Była to cerkiew w stylu bojkowskim, trójdzielna, trzykołowa. Pozostała po niej mrowana **dzwonnica** z XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 62 grekokatolików (na 1710 mieszkańców wsi).

MIROCIN

Миротин

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1790 roku p.w. Przemienienia Pańskiego (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 241 grekokatolików (na 1370 mieszkańców wsi). W sąsiedniej — należącej do parafii

— wsi Rozbórz było 321 grekokatolików (na 2080 mieszkańców); w całej parafii było 667 wiernych.

Gmina Tyńcza

GORZYCA

Горци

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1773 p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego (parafialnej), zniszczonej po 1939 roku. Pozostał drewniany krzyż i krąg starych lip.

W 1938 roku było tu 237 grekokatolików (na 1330 mieszkańców wsi). Cała parafia liczyła 630 wiernych. Najwięcej grekokatolików było w Woli Buchowskiej (202), Tryńczy (100) i Ubiszynie (91).



REJON JAROSŁAWSKI

Gmina Adamówka

CIEPLICE

Теплиці

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna. Murowana, wzniesiona w 1904 roku, na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, odnowiona.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie rzymsko-katolicki, zamknięty; brak bliższych danych. We wsi zachowała się murowana **kapliczka** i ok. 30 **chałup drewnianych** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 2800 grekokatolików (wg innych danych 2680 Ukraińców na 3630 mieszkańców wsi).

DOBCZA

Дібча

Mogiła poległych żołnierzy UPA, w lesie; brak bliższych danych.

Dnia 18.05.1945 roku żołnierze oddziału partyzanckiego NOW "Wołyniak" zamordowali 40 bezbron-

nych Ukraińców, cywilów. Miejsce nie upamiętnione.

W 1938 roku było tu 927 grekokatolików (wg innych danych 1040 Ukraińców na 1120 mieszkańców wsi), wieś należała do parafii Dobra.

MAJDAN SIENIAWSKI

Майдан Сінявський

Ruina drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Michała Archanioła, parafialnej, z 1863 roku. Po 1947 roku cerkiew została zamknięta, następnie rozbita i ograbiona, poczym popadła w ruinę; zapadły się: dach, sufit, podłoga i część ścian. Obok ruina dwukondygnacyjnej drewnianej **dzwonnicy**. Pozostała tylko słupowa konstrukcja.

Cmentarz grekokatolicki, po lewej stronie drogi Majdan — Osówka

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 1,85 ha, dobrze zachowany (najstarszy nagrobek z 1878 roku), starodrzew wycięto; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

W tej okolicy Ukraińcy stanowili ok. 30% ogółu mieszkańców. W Majdanie było tylko 133 grekokatolików (na 2430 mieszkańców). Do parafii należeli wierni z okolicz-

nych wsi, gdzie świątyni nie było: Pawłowa (508 grekokatolików na 530 mieszkańców), Krasne (405 na 650) i Adamówka (256 na 640).

Gmina Chłopice

BORATYN

Боратин

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1892 roku p.w. św. Mikołaja (parafialnej), zniszczonej po 1947 roku. Na pagórku między starymi lipami pozostał tylko drewniany **krzyż**.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 748 grekokatolików (wg innych danych 690 Ukraińców na 1250 mieszkańców wsi).

CHŁOPICE

Холопичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. Matki Boskiej

Drewniana, wzniesiona w 1761 roku, trójdzielną, bezkopułową. Od 1788 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. W latach 1958-60 przebudowano babiniec

i konserwowano **polichromię**. W cerkwi tej znajdowała się cudowna ikona MB z 1490 roku, jej los jest nieznany. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica-kaplica** zapewne z 1761 roku, z podcieniami, remontowana i rozbudowana z 1877 roku.

Statystyki z 1938 roku nie wykazują tu żadnych Ukraińców.

DOBKOWICE

Добковичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. Jana Chrzciciela, filia parafii Boratyn Drewniana, wzniesiona w 1919 roku, jednoprzestrzenna, o prostym dachu, gruntownie przebudowana w 1976 roku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z 1919 roku (lub starsza).

Cmentarz przycerkiewny, obecnie czynny jako komunalny; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 587 grekokatolików (wg innych danych 520 Ukraińców na 1050 mieszkańców wsi). W sąsiedniej wsi Tapin było 85 grekokatolików.

ŁOWCE

Лівчи

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1906 roku p.w.

Wniebowstąpienia NMP (filii parafii Ostrów), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

W 1938 roku było tu 14 grekokatolików.

ZAMIECHÓW

Заміхів

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1880 roku p.w. św. Michała (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

W 1938 roku było tu 368 grekokatolików (wg innych danych 320 Ukraińców na 600 mieszkańców wsi). Do parafii należał Lutków (187 grekokatolików, lub według innych źródeł 130 Ukraińców na 330 mieszkańców wsi).

JAROSŁAW

Ярослав

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialna

Murowana, wzniesiona w latach 1717-47 i przebudowana w latach 1910-12, trójdzielna, bazylikowa, monumentalna. Po 1947 roku użytkowana jako rzymsko-katolicka kaplica szkolna, w latach 60-tych zamknięta i równocześnie poważ-

nie zdewastowana. Od 1987 roku ponownie w użytkowaniu grekokatolików (biz.ukr.). Wewnątrz cerkwi zachowane **polichromie**. W prezbiterium **malowidła** wykonął w 1912 roku Mychajło Bojczuk, pozostałe nieznany malarz w 1937 roku. Jest także odnawiany właśnie **ikonostas** z XVII wieku. Obecnie cerkiew jest w remoncie. Obok cerkwi **dzwonnica** murowana z XIX wieku.

Plebania grekokatolicka, za cerkwią, ul. Cerkiewna 3. Murowana, wzniesiona w 1907 roku, na miejscu poprzedniej. Po 1947 roku użytkowana przez PPS „Społem”. W 1990 roku odkupiona i odrestaurowana przez parafię bizantyjsko-ukraińską (grekokatolicką).

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, filialna, cmentarna. Murowana, wzniesiona w XVIII wieku, przebudowana w 1900 roku, rozebrana w latach 60-tych. Obecnie pozostało tylko prezbiterium, nieczynna. Wokół dawny **cmentarz grekokatolicki** z XVI wieku, użytkowany jako park, nie pozostały żadne nagrobki. Niedługo, obok cerkwi mieściła się szkoła parafialna (spalona w 1790 roku), a także szpital (wspominany już w 1520 roku).

Historia jarosławskich cerkwi sięga XI wieku. Już wówczas powstała pierwsza świątynia, zapew-

ne na wzgórzu św. Mikołaja, zwanym też Benedyktynskim. Następna, drewniana wzniesiono w XIV wieku w miejscu, gdzie później stanął kościół oo jezuitów (kolegiata św. Jana). W 1580 roku, decyzją właściciela miasta, wyżej wymienioną cerkiew przeniesiono na Grabarze. Została rozebrana przed 1914 rokiem. Kolejna drewniana cerkiew, p.w. św. Spasa, stała zapewne w XVIII wieku u zbiegu dzisiejszej ulicy Spytka (d. Ruskiej) i Świętojańskiej. Później dobudowano do niej murowaną kaplicę św. Michała. Następna nieistniejąca świątynia, p.w. św. Jana Chrzciciela, również drewniana, została wybudowana po roku 1675 przy obecnej ulicy Przemyskiej. W 1707 roku założono przy niej szkołę. Na temat tej cerkwi brak bliższych danych.

Cmentarz komunalny, stary, ul. Jana Pawła II

Założony w 1784 roku, powierzchnia 3,45 ha, zachowanych ok. 150 **nagrobków**, w tym także **ukraińskie**, obecnie czynny.

Cmentarz grekokatolicki, na Garbarach, obecnie czynny jako komunalny; brak bliższych danych.

Dom Ludkiewiczów, ul. Dolno-leżajska

Murowany, zapewne z XIX wieku, po 1947 roku rozbudowany, obecnie Szkoła Podstawowa nr 7.

Tu w 1879 roku urodził się Stanisław Ludkiewicz, ukraiński kompozytor i autor utworów heroicznych.

Dnia 17 sierpnia 1992 roku w holu szkoły odsłonięto poświęconą artyście **tablicę pamiątkową**.

Świetlica ZUWP, ul. Franciszkańska 6

Mieści się tu Zarząd Oddziału ZUWP, który zrzesza tu 46 członków. Przy świetlicy działa zespół wokalo-instrumentalny „Nadija”.

Ucrainiana:

Muzeum (Kamienica Orsettich), Rynek 4

Wśród rękopisów m.in: dokumenty i akta dotyczące okolicznych cerkwi i wsi. W zbiorach sztuki znajduje się cudowna ikona Myłoserdia Dwerij, zapewne z XVII wieku.

Jarosław, gród Rusi Kijowskiej, założony w 1031 roku przez księcia kijowskiego Jarosława Mądrego. Prawa miejskie otrzymał w 1323 roku, od 1340 roku wchodził w skład Polski. W jarosławskim Kolegium Jezuickim prawdopodobnie pobierał nauki późniejszy przywódca powstania kozackiego w 1648 roku, Bohdan Chmielnicki (1595-1657). Od XVI do XIX wieku przy cerkwi Zaśnięcia NMP działało Bractwo św. Onufrego, które m.in. utrzymywało ukraińską szkołę. W okresie międzywojennym działało tu wiele ukraińskich

instytucji i towarzystw: towarzystwo Mieszczan i Rzemieślników „Rodyna” (założone w 1905 roku), Bursa im. św. Onufrego (od 1904 roku), filia „Proświty” (od 1910 roku), Internat dla Dziewcząt (w latach 1940-44). Istniały ukraińskie spółdzielnie: „Narodnyj Dim” (w latach 1924-32), Kredytowa Spółdzielnia „Ukraińskij Narodnyj Dim” (1931-40), Powiatowy Związek Spółdzielni (założony w 1929 roku) — mający swoje przedstawicielstwa w prawie każdej wsi zamieszkałej przez ludność ukraińską. W 1938 roku mieszkało tu 3500 (14%) Ukraińców, 13 700 (52%) Polaków i 6 700 (34%) Żydów, natomiast na terenie powiatu 37% ludności stanowili Ukraińcy. W latach 1945-46 większość Ukraińców wysiedlono do ZSRR (36 666 osób), głównie w okolice Stanisławowa, tych zaś, którzy jeszcze pozostali, w ramach akcji „Wisła” wywieziono na teren ówczesnego woj. olsztyńskiego. Od połowy lat 80-tych ponownie nastąpiło z Jarosławiu ożywienie działalności społeczno-kulturalnej. W sierpniu 1992 roku odbył się tu I światowy zjazd byłych mieszkańców Jarosławszczyzny.

Gmina Jarosław

KONIACZÓW

Конячів

Miejsce po drewnianej kaplicy grekokatolickiej z 1912 roku p.w. św. Mikołaja (filii parafii Suro-

chów), zniszczonej zapewne po 1945 roku

Kapliczka przydrożna, obok nowego kościoła

Drewniana, wzniesiona w XVIII wieku.

We wsi 6 chałup drewnianych z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 380 grekokatolików (wg innych danych 300 Ukraińców na 480 mieszkańców wsi).

MAKOWISKO

Маковисько

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1939 roku na planie krzyża z kopułą pośrodku. Po 1947 roku zamknięta, obecnie odnowiona, użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki

Miejsce po drewnianej kaplicy grekokatolickiej z 1916 roku; zachowała się część starych nagrobków; obecnie cmentarz czynny jako komunalny.

We wsi zachowała się **drewniana czytelnia „Proświty”** pochodząca z okresu międzywojennego, 4 kapliczki z I połowy XX wieku i kilkanaście chałup drewnianych.

W 1938 roku było tu 1224 grekokatolików (wg innych danych 1170 Ukraińców na 1290 mieszkańców wsi).

PEŁKINIE

Повкнині

Cerkiew grekokatolicka p.w.

św. Mikołaja, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1909 roku, na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, odnowiona.

Obok murowana **dzwonnica** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 570 grekokatolików (wg innych danych 590 Ukraińców na 2080 mieszkańców wsi). Do parafii należała też sąsiednia wieś Wólka Pełkińska, gdzie było 135 wiernych (na 1240 mieszkańców).

SUROCHÓW

Сурохів

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna

Murowana, zbudowana w 1912 roku na planie krzyża, trzykopułowa. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Brak oryginalnego wyposażenia wnętrza.

Dom Zakonny sióstr józefitek obrządku bizantyjsko-ukraińskiego; czynny.

Cmentarz grekokatolicki

Na nim drewniana **kaplica** z 1889 roku; obecnie cmentarz czynny jako komunalny.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** z początku XX wieku i **25 chałup drewnianych**, także z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 1582 grekokatolików (wg innych danych 1440 Ukraińców na 1690 mieszkańców wsi), natomiast w sąsiednim Sobiecinie było 708 grekokatolików (na 740 mieszkańców wsi). W latach 1944-47 w trakcie starć między Polakami i Ukraińcami zginęło w Surochowie ok. 20 mieszkańców.

W Surochowie urodziła się brabianka Zofia Fredro, matka dwóch sławnych synów: grekokatolickiego metropolity lwowskiego Andrzeja Szeptyckiego i generała Stanisława Szeptyckiego, legionisty i szefa sztabu Wojska Polskiego.

TUCZEMPY

Тучану

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1892 roku p.w. Zmartwychwstania Jezusa Chrystusa (filii parafii Ostrów), zniszczonej zapewne po 1945 roku

W 1938 roku było tu tylko 91 grekokatolików (na 1830 mieszkańców).

Gmina Laszki

BOBRÓWKA

Бобрівка

Kościół rzymsko-katolicki (drewniany) postawiony ok. 1988 roku na miejscu rozebranej wówczas drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1734 roku p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego (filii parafii Makowisko). Wewnątrz cerkwi znajdowały się polichromie z przełomu XVIII i XIX wieku. Po 1947 roku cerkiew użytkowana była przez kościół rzymsko-katolicki. Rozebranie cerkwi odbyło się zapewne pod pretekstem jej remontu. Obok drewniana **dzwonnica** z I połowy XVIII wieku.

W 1938 roku było tu 735 grekokatolików (na 870 mieszkańców wsi).

KORZENICA

Корениця

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1649 roku p.w. Narodzenia NMP (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Obok nieczynny **cmentarz grekokatolicki**.

We wsi zachowały się dwie **kapliczki** (murowana i drewniana) z XIX wieku i 6 **chałup drewnianych** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 1100 grekokatolików (wg innych danych 1160 Ukraińców na 1330 mieszkańców wsi).

LASZKI

Ляшки Довгі

Miejsce po drewnianej **kaplicy grekokatolickiej** z 1917 roku p.w. Opieki NMP (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 2413 grekokatolików (wg innych danych 2040 Ukraińców na 3250 mieszkańców wsi).

MIĘKISZ NOWY

Мякіш Новий

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1809 roku p.w. Trójcy Przenajświętszej, parafialnej, zniszczonej zapewne po 1945 roku.

We wsi zachowała się murowana **kapliczka** z końca XIX wieku.

W 1938 roku było tu 1156 grekokatolików (na 1630 mieszkańców wsi). Do parafii należała też sąsiednia wieś Tuchla, gdzie było 615 grekokatolików (na 670 mieszkańców). Dnia 8.07.1946 roku w Miękiszu Nowym i okolicy w walce z pododdziałem LWP zginęło 28 żołnierzy sotni UP „Kalinowicz”.

MIĘKISZ STARY

Мякіш Старий

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, filia parafii Mięksiz Nowy

Drewniana, wzniesiona w XVIII wieku, rozbudowana w 1811 roku, odnawiana w 1885 i 1925 roku. Obecnie nie użytkowana.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

We wsi **kapliczka** murowana z początku XIX wieku i 4 **chałupy** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 226 grekokatolików (na 740 mieszkańców wsi).

WIETLIN

Ветлин

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna. Murowana, wzniesiona w latach 1819-26, na miejscu poprzedniej drewnianej, fundowanej przez księżnę Marię Czartoryską. Obecna cerkiew trójdzielną, bez kopuły zniszczonej w czasie II wojny światowej. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. W latach 1969-72 dokonano kapitalnego remontu. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z XVIII wieku. Ogrodzenie murowane z końca XIX wieku z bramką wejściową z początku XX wieku. Opodal murowana **kapliczka** słupowa z 1848 roku, pamiątka zniszczenia pańszczyzny.

Cmentarz grekokatolicki, przy drodze do Surochowa. Zachowanych wiele **nagrobków**; obecnie czynny jako komunalny, na cmentarzu murowana **kapliczka** z początku XIX wieku.

W 1938 roku było tu 1886 grekokatolików (wg innych danych 1980 Ukraińców na 2340 mieszkańców wsi).

WYSOCKO

Вусіčko

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna

Murowana, zbudowana w 1889 roku, trójdzielną, dwukondygnacyjną, z trzema drewnianymi kopułami. Od 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki. Częściowo zachowane stare **nagrobki**; obecnie czynny jako komunalny.

Cmentarz choleryczny, na łąkach na wschód od wsi. Pochodzi sprzed I wojny światowej.

W 1938 roku było tu 1115 grekokatolików (wg innych danych 1180 Ukraińców na 1280 mieszkańców wsi).

Gmina Pruchnik

HAWŁOWICE

Гавловиці

Cerkiew grekokatolicka p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, filia parafii Pruchnik

Drewniana, wzniesiona w 1683 roku, w 1863 roku gruntownie odnowiona, trójdzielną, bezkopułową. Po 1947 roku odnowiona i użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Dwa cmentarze grekokatolickie, obecnie nieczynne; brak bliższych danych.

We wsi murowana **kapliczka** wzniesiona ok. 1900 roku i siedem **chałup drewnianych** z tego samego okresu.

W 1938 roku było tu 202 grekokatolików (na 620 mieszkańców).

KRAMARZÓWKA

Крамарівка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1790 roku, trójdzielna, o prostym dachu z charakterystycznymi podporami. Po 1947 roku przez pewien okres nieczynna, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z XVIII wieku.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

We wsi dwie murowane **kapliczki** z końca XIX wieku.

Wież leży na etnicznym pograniczu ukraińsko-polskim. W 1938 roku było tu 712 grekokatolików (wg innych danych 605 Ukraińców na 2030 mieszkańców). Ukraińców wysiedlono w ramach akcji „Wisła” w 1947 roku na Ziemię Odzyskane.

PRUCHNIK

Порохник

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Zaśnięcia NMP, parafialna, w części Pruchnik—Miasto.

Murowana, wzniesiona w 1870 roku, dwudzielna, o prostym dachu nad nawą główną. Po wysiedleniu Ukraińców (w 1947 roku) przebudowana na teatr. Obecnie mieści się tu Dom Kultury.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

We wsi zachowało się kilkadziesiąt **chałup drewnianych i murowanych** z XVIII, XIX i I połowy XX wieku.

W 1938 roku w obu częściach, zwanych Próchnik Miasto i Próchnik Wieś było 284 grekokatolików (na ok. 4200 mieszkańców). Próchnik był wówczas siedzibą dekanatu grekokatolickiego.

ROZBÓRZ OKRĄGLY

Розбір Округлий

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Apostołów Piotra i Pawła, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1804 roku. W 1833 roku dobudowano babiniec, a w 1945 roku wieżę nad nim. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych

W 1938 roku miejscowość leżała poza ukraińską granicą etniczną. O szybkości procesu polonizacyjnego świadczy zmniejszanie się liczby Ukraińców we wsi: od 36% w 1909 roku do kilkunastu procent w 1938 roku. Wówczas wg różnych źródeł było 241 lub 340 Ukraińców na 2080 mieszkańców wsi. Do parafii należały następujące miejscowości nie posiadające własnych cerkwi: Rozbórz Długi (444 grekokatolików), Czudowice (234), Rzeplin (381) i Świeboda (471).

RADYMNO

Радумно

Miejsce po murowanej cerkwi grekokatolickiej p.w. Zaśnięcia NMP (parafialnej) z 1910 roku. Była to monumentalna budowla na planie krzyża, rozebrano ją w okresie 1947-54.

Cmentarz rzymsko-katolicki, ul. Budowlanych
Założony na początku XIX wieku, powierzchnia 1,4 ha, zachowanych ok. 100 nagrobków (najstarszy z 1819 roku), wiele ukraińskich; obecnie cmentarz czynny.

Miasto leżało na polsko-ukraińskim pograniczu etnicznym. W 1938 roku było tu ok. 900 Ukraińców, 2000 Polaków i 1250 Żydów. W 1945 roku wysiedlono stąd 274 osoby narodowości ukraińskiej.

Gmina Radymno

CHOTYNIEC

Хотинень

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1613 roku, jedna z najstarszych cerkwi w Polsce, trójdzielna, trójkondygnacyjna, trykopolowa. Po 1947 roku opuszczona, w złym stanie, przez pewien czas użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Od 1990 roku ponownie w użytkowaniu grekokatolików — dojeżdża ksiądz z Jarosławia. W latach 1991-92 dokonano generalnego remontu. Wyposażenie wewnątrz zdekompletowane, zachowany ikonostas i cudowna ikona Matki Boskiej.

Cmentarz grekokatolicki, za cerkwią

Stosunkowo dobrze zachowany, z ukraińskimi nagrobkami z XIX wieku; obecnie czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi **kapliczka** przydrożna, ślady **grodziska** wczesnośredniowiecznego i dwie **chałupy drewniane** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 1800 grekokatolików (wg innych danych 2040 Ukraińców na 2130 mieszkańców wsi). Po 1956 roku powróciło

z wygnania kilkanaście rodzin ukraińskich, jest we wsi ok. 50 grekokatolików.

DUŃKOWICE

Дуньковичі

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1910 roku p.w. św. Mikołaja (filii parafii Łazy), zniszczonej zapewne po 1945 roku.
Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 450 grekokatolików (wg innych danych 340 Ukraińców na 1100 mieszkańców wsi).

GRABOWIEC

Грабівець

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, filia parafii Barycz.

Drewniana, wzniesiona w 1916 roku, trójdzielna, o prostych dachach. Po 1947 roku opuszczona. Od dziesięciu lat użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana, słupowa dzwonnica.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 406 grekokatolików (wg innych danych 455 Ukraińców na 470 mieszkańców wsi). Do parafii należała też sąsiednia wieś Skład Solny (obecnie PGR Nienowice—Brzeg), gdzie było 318 wiernych (wg innych danych 335 Ukraińców na 350 mieszkańców).

ŁAZY

Лазу

Ruiny murowanej cerkwi grekokatolickiej p.w. św. Mikołaja z 1895 roku (parafialnej), po 1947 roku zamkniętej, a w latach 1953-65 zniszczonej i rozebranej przez nowych mieszkańców. W cerkwi znajdował się ikonostas darowany jej w 1909 roku przez hr. Stefana Zamoyskiego.

W 1938 roku było tu 1610 grekokatolików (wg innych danych 1515 Ukraińców na 1650 mieszkańców wsi). W latach 1944-47 z rąk sąsiadów Polaków zginęło co najmniej 17 Ukraińców, mieszkańców wsi.

MŁYNY

Млини

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna
Drewniana, wzniesiona ok. 1740 roku, trójdzielna, dwukondygnacyjna.

cyjna, jednokopułowa, przebudowana w XX wieku. W ścianę prezbiterium wbudowano **nadproże** z poprzedniej cerkwi. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz częściowo zachowane oryginalne wyposażenie, w tym **ikonostas**. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z XVIII wieku.

Kamienny nagrobek w kształcie liry, obok cerkwi

Miejsce spoczynku urodzonego tu ukraińskiego kompozytora Mychajła Werbyckiego (1815-70), twórcy m.in. ukraińskiego hymnu narodowego "Sze ne wmerła Ukraina". Nagrobek ufundowany ok. 1900 roku przez lwowski chór „Banduryst”. Kompozytor był w tutejszej cerkwi pochowany. Obok dwa drewniane **krzyże** z 1938 i 1988 roku na pamiątkę 950-lecia (przewrócony) i 1000-lecia chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy). **Cmentarz grekokatolicki**, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

NIENOWICE

Ніновичі

Kaplica grekokatolicka p.w. Ofiarowania NMP, parafialna
Drewniana, wzniesiona w 1915 roku. Obecnie użytkowana przez cer-

kiew prawosławną, filia parafii Kalników.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 1681 grekokatolików (wg innych danych 1750 Ukraińców na 1940 mieszkańców wsi).

OSTRÓW

Острів

Miejsce po drewnianej cerkwi **grekokatolickiej** z 1868 roku (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku

Cmentarz grekokatolicki, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

We wsi zachowana murowana **kapliczka** z XIX wieku i kilkanaście **chałup drewnianych** z początku XX wieku, w tym **dawna szkoła**.

W 1938 roku było tu 390 grekokatolików (wg innych danych 440 Ukraińców na 1940 mieszkańców wsi).

SOŚNICA

Сосниця

Kaplica grekokatolicka p.w. św. Onufrego, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1916 roku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok murowana **dzwonnica** z XX wieku

Cmentarz grekokatolicki, w centrum wsi

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,88 ha, zachowanych **18 nagrobków** (najstarszy z 1915 roku), teren ogrodzony, częściowo zarośnięty; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, 150 m na południe od kościoła rzymsko-katolickiego

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,25 ha, zachowanych **12 nagrobków** (najstarszy z 1889 roku) i **płyta**, teren nieogrodzony, cmentarz obecnie nieczynny. W 1991 roku rozpoczęto prace porządkowe na obydwu cmentarzach.

W 1938 roku było tu 2280 grekokatolików (wg innych danych 2330 Ukraińców na 2440 mieszkańców wsi).

ŚWIĘTE

Святе

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna
Murowana, zbudowana w 1932 roku, na planie krzyża z kopułą

pośrodku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Brak wyposażenia. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** słupowa z 1806 roku.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

We wsi zachowała się murowana **kapliczka** z XVIII wieku, zwana **Znak Tatarski** oraz kilkanaście **chałup drewnianych** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 1150 grekokatolików (na 1230 mieszkańców wsi).

ZABŁOTYCE

Заболоття

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, filia parafii Drohobój

Drewniana, postawiona w 1900 roku, trójdzielna z prostymi dachami. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Po wybudowaniu nowego kościoła od ok. 1987 roku nieczynna.

Cmentarz grekokatolicki, obok kościoła

Założony w końcu XIX wieku, powierzchnia 0,3 ha, zachowanych **28 nagrobków** (najstarszy z 1867 roku), teren ogrodzony; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

W 1938 roku było tu 470 grekokatolików (wg innych danych 340 Ukraińców na 480 mieszkańców wsi).

ZALESKA WOLA

Заліська Воля

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej roku p.w. Podwyższenia Kryża Świętego (parafialnej), zbudowanej w 1885 roku, zniszczonej zapewne po 1945 roku. **Cmentarz grekokatolicki**, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

We wsi zachowały się dwie **chałupy drewniane** z początku XX wieku.

W 1938 roku wraz z przysiółkiem Babiaki było tu 1162 grekokatolików (wg innych danych 1120 Ukraińców na ok. 1160 mieszkańców wsi).

Gmina Rożwienica

RUDŁOWICE

Рудоловичи

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej p.w. św. Michała Archanioła, z 1904 roku, w okresie międzywojennym już nie użytkowanej jako cerkiew.

Kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Mikołaja
Murowany, wzniesiony zapewne

w XVI wieku, spalony w 1623 roku. Po 1946 roku odbudowano przęsła nawy i przedsionka. Być może jest to dawna **cerkiew**. Obok murowana **dzwonnica** z połowy XIX wieku.

W 1938 roku było tu 8 grekokatolików, a wieś należała do parafii Petniatycze.

TYNIOWCE

Тиневиці

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, filia parafii Pruchnik Drewniana, zbudowana w 1709 roku, niewielkich rozmiarów, trójdzielna, z nawą główną na planie ośmioboku. Po 1945 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 168 grekokatolików (wg innych danych 145 Ukraińców na 420 mieszkańców wsi).

WEGIERKA

Угорка

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, filia parafii Pruchnik

Murowana, wzniesiona w 1886 roku jako dwudzielna z przedsionkiem (bez kopuły). Po 1947 roku przez około 30 lat nieczynna, obecnie po odnowieniu użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok dawny **cmentarz grekokatolicki** z kilkoma zachowanymi **ukraińskimi nagrobkami**.

We wsi zachowały się 4 murowane **kapliczki** z XIX-XX wieku, dwa **krzyże** murowano-metalowe, jeden z połowy XVIII wieku, drugi z 1860 roku oraz 50 **chałup drewnianych** z przełomu XIX i XX wieku.

W 1938 roku było tu 533 grekokatolików (na ok. 1400 mieszkańców wsi), a w sąsiedniej miejscowości Chorzów, należącej do tej samej parafii, było 239 grekokatolików.

SIENIAWA

Сінява

Cerkiew grekokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1629 roku jako dwudzielna, odnowiona w 1985 roku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki (dane z Schematyzmu z 1938 roku, wg innych danych kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela, murowany z 1753 roku, w latach 1788-1947 był użytkowany jako grekokatolicka cerkiew para-

fialna p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego). Obecnie jest tu dom pogrzebowy. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** zapewne z 1753 roku.

Cmentarz rzymsko-katolicki, naprzeciw kościoła

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 1,35 ha, zachowanych ok. 70 nagrobków (najstarszy z 1842 roku), kilka z napisami cyrylicznymi m.in. Karoliny Wachnianyn (zm. 1884) i Grehorija Ihnatija Wachnianyn (zm. 1904).

W Sieniawie urodził się 19 września 1841 roku ukraiński kompozytor Anatol Wachnianych (zm. 11 lutego 1908), ok. 1868 roku przewodniczący towarzystwa „Proświta” we Lwowie, autor m.in. opery „Kupalo” z 1879 roku (granej po raz pierwszy w Charkowie w 1929 roku).

W 1938 roku mieszkało tu 80 Ukraińców, 910 Polaków i 1100 Żydów. Ukraińcy zostali wysiedleni w 1947 roku.

Gmina Sieniawa

CZERWONA WOLA

Червона Воля

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1920 roku p.w. Opieki NMP (filii parafii Monastyr), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, 300 m przed szkołą

Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,74 ha, zachowanych ok. **100 nagrobków** i **mogił** z drewnianymi i metalowymi **krzyżami**, teren nie ogrodzony, zarośnięty trawą; obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 441 grekokatolików (wg innych danych 1130 Ukraińców na 1940 mieszkańców wsi).

DOBRA

Добра

Cerkiew grekokatolicka p.w. Najświętszego Serca Jezusowego, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1881 roku na planie krzyża, z jedną kopułą. Odbudowana po pożarze w latach 1915-21, remontowana ok. 1985 roku. Od 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** wzniesiona ok. 1900 roku.

Cmentarz przycerkiewny, założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,94 ha, zachowane **32 nagrobki** (najstarszy z 1840 roku), teren ogrodzony; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

Mogiła 33 Ukraińców, cywilów, zamordowanych 19.01.1945 roku (wg innych danych 10.01.1946 ro-

ku) przez partyzancki oddział NOW "Wołyniak".

We wsi zachowały się trzy murywane i jedna drewniana **kapliczka** z XIX i początku XX wieku oraz ok. **10 chałup drewnianych** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 1763 grekokatolików (wg innych danych 1880 Ukraińców na 2530 mieszkańców wsi), natomiast w sąsiedniej wsi Ścieżki 162 grekokatolików.

LEŻACHÓW

Лемхачів

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mykity, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1756 (lub 1796) roku, do jej budowy użyto materiału z poprzedniej cerkwi. Trójdzielna, dwukondygnacyjna z podcieniami. Remontowana w 1889, 1932 i 1970 roku. Od 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, ok. 150 m na zachód od cerkwi Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,48 ha, zachowanych **6 nagrobków** (najstarszy z końca XIX wieku), teren ogrodzony, starodrzew wycięty; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowały się dwie murywane **kapliczki** powstałe ok. 1800 i ok. 1900 roku.

W 1938 roku było tu 724 Ukraińców grekokatolików (na 1010 mieszkańców wsi).

RUDKA

Рудка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP

Drewniana, wzniesiona w 1693 roku, połączenie elementów stylu łemkowskiego i bojkowskiego. W XVIII wieku przebudowano wieżę umieszczoną nad babińcem i podcienia. Konserwowana w 1958 roku. Po 1947 roku sporadycznie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, filia parafii Sieniawa, obok poprzedniej starszej Murowana, wzniesiona w 1921 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, na skraju wsi, 300 m od cerkwi Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,31 ha, zachowany jeden nagrobek z 1928 roku, na nim napisy cyryliczne.

We wsi zachowały się dwie murywane kapliczki powstałe ok. 1900 roku oraz ok. 20 chałup drewnianych z I połowy XX wieku

W 1938 roku było tu 620 grekokatolików (wg innych danych 540 Ukraińców na 1350

mieszkańców wsi). W sąsiednich wsiach należących do parafii Sieniawa: Dubków — 630 grekokatolików (wg innych danych 700 Ukraińców na 1190 mieszkańców), i Wylewie — 490 (wg innych danych 410 na 1110).

Gmina Wiązownica

CETULA

Цетуля

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła, parafialna Murowana, wzniesiona w 1939 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku zamknięta. Od lat osiemdziesiątych użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok miejsce po drewnianej kaplicy grekokatolickiej z 1917 roku, w okresie międzywojennym użytkowanej jako cerkiew parafialna.

Cmentarz grekokatolicki, po prawej stronie drogi do Pirody Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,91 ha, zachowanych 11 nagrobków, teren ogrodzony; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi znajduje się ok. 20 drewnianych chałup z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 1250 grekokatolików (wg innych danych 1170 Ukraińców na 1460 mieszkańców wsi).

MANASTERZ

Монастир

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1723 roku p.w. Przemienienia Pańskiego (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Cmentarz grekokatolicki, w środku wsi

Założony w końcu XIX wieku, powierzchnia 0,36 ha, zachowanych kilka kamiennych **nagrobków** i drewnianych **krzyży**, teren nie ogrodzony, zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny (w latach 1947-54 czynny był jako rzymsko-katolicki),

W 1938 roku było tu 833 grekokatolików (wg innych danych 760 Ukraińców na 1380 mieszkańców wsi).

MOŁODYCZ

Молодиц

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1716 roku, trójdzielna. Od 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. W czasie gruntownego remontu w latach 1969-71 zmieniono jej bryłę.

Cmentarz grekokatolicki, 300 m na południe od cerkwi

Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,36 ha, zachowanych kilka kamiennych **nagrobków** i **mogiły** z drewnianymi **krzyżami**, teren nie ogrodzony (ślady ogrodzenia); obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 1494 grekokatolików (wg innych danych 1210 Ukraińców na 2050 mieszkańców wsi) oraz 1012 grekokatolików w sąsiedniej, należącej do tej samej parafii wsi Zaradawa (wg innych danych 960 Ukraińców na 1160 mieszkańców).

NIELEPKOWICE

Нелепковичі

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1788 roku p.w. św. Jana Apostoła (filii parafii Wiązownica), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

W 1938 roku było tu 356 grekokatolików (wg innych danych 340 Ukraińców na 890 mieszkańców wsi).

RADAWA

Радава

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1860 roku p.w. św. Michała (filia parafii Cetula), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

W 1938 roku było tu 709 grekokatolików (na 1130 mieszkańców).

RYSZKOWA WOLA

Ришкова Воля

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła, parafialna Murowana, wzniesiona w 1896 roku w stylu bazylikowym, jednokopułowa, na planie krzyża. Po 1947 roku opuszczona, w 1976 roku odnowiono elewację, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1896 roku.

Cmentarz grekokatolicki, 150 m na południe od cerkwi Założony w początkach XX wieku, powierzchnia 0,31 ha, zachowane 3 nagrobki i ślady mogił, teren nie ogrodzony, zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny. We wsi zachował się murowany **budynek szkoły** z 1905 roku oraz kilkanaście **drewnianych chałup** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 1327 grekokatolików (wg innych danych 1270 Ukraińców na 1410 wszystkich mieszkańców wsi), a w sąsiedniej należącej do parafii wsi Surmaczówka było 604 grekokatolików (wg innych danych 710 Ukraińców na 950 mieszkańców).

WIĄZOWNICA

Вязівниця

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1906 roku p.w. Przemienienia Pańskiego (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1945 roku.

Na miejscowym **cmentarzu** rzymsko-katolickim znajduje się kilka **kamiennych nagrobków** z **cyrylicznymi napisami**.

W 1938 roku było tu 278 grekokatolików (wg innych danych 420 Ukraińców, w tym ok. 400 używających języka polskiego w kontaktach codziennych, na 1840 mieszkańców wsi). W sąsiednich wsiach Szówsko (Małe i Wielkie) było 140 grekokatolików, a w Piwodzie — 87. Dnia 17.05.1945 roku kureń UPA „Żeleźniaka” dokonał ataku na wieś, zabito 11 osób i spalono 13 zabudowań.

ZAPAŁÓW

Запалів

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana, parafialna Murowana, wzniesiona w 1927 roku w stylu bazylikowym, dwukondygnacyjna, nie otynkowana. Po 1947 roku nieczynna. Obecnie użytkowana przez cerkiew prawosławną.

Cmentarz przycerkiewny

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,54 ha, zachowanych kilkadziesiąt kamiennych **krzyży**, (najstarszy z 1884 roku), teren nie ogrodzony, zarośnięty; obecnie cmentarz czynny jako prawosławny.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** i ponad **20 chałup drewnianych** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 1477 grekokatolików (wg innych danych ok. 1300 Ukraińców na 1880 mieszkańców wsi). W sąsiednich wsiach: Wólka Zapółowska i Bachory było odpowiednio 462 i 183 Ukraińców.

Gmina Zarzeczce**PEŁNATYCZE****Полнятичі**

Cerkiew grekokatolicka p.w. Wniebowstąpienia NMP, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1708 (lub 1789) roku, przebudowana ok. 1900 roku, dwudzielna. Od 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1798 roku, częściowo przebudowana w 1900 roku, oraz murowana **brama** z końca XIX wieku. **Cmen-**

tarz przycerkiewny z końca XVIII wieku, powierzchnia 0,24 ha, zachowane **3 nagrobki** (najstarszy z 1875 roku), teren ogrodzony; obecnie cmentarz nieczynny.

Plebania grekokatolicka

Murowana, z połowy XIX wieku, nadbudowana w XX wieku.

Cmentarz grekokatolicki,

przy drodze do Bastrzejowic, obok cmentarza rzymsko-katolickiego. Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,33 ha, zachowanych **6 nagrobków** (najstarszy z 1890 roku), teren nie ogrodzony, zarośnięty krzewami; obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 426 grekokatolików (wg innych danych ok. 300 Ukraińców na 820 mieszkańców wsi). Natomiast cała parafia liczyła 1897 wiernych, głównie we wsiach: Wola Rożwienicka (541), Rożwienica (162) Cząstkowice (409) i Rożniatówko.

ROŻNIATÓW**Рожи́нів**

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1864 roku p.w. św. Michała (filia parafii Pełnatycze), zniszczonej zapewne po 1945 roku

W 1938 roku było tu 309 grekokatolików (na 940 mieszkańców wsi).

REJON LUBACZOWSKI CIESZANÓW

Чесанів

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jerzego, parafialna. Murowana, wzniesiona w 1900 roku w stylu bazylikowym. Po 1947 roku ograbiona, wymaga remontu, obecnie magazyn.

Osada założona przed 1496 rokiem. W 1938 roku było tu 362 Ukraińców grekokatolików, 1330 Polaków i 1150 Żydów. W latach trzydziestych Ukraińcy w powiecie cieszanowskim stanowili 53%, Polacy 36%, a Żydzi 10% liczby mieszkańców.

Dnia 3.05.1944 roku miał miejsce napad kurenia UPA „Żeleźniaka” na miasto, zginęło ok. 30 osób i spłonęło 90% zabudowań.

W Cieszanowie urodził się ukraiński poeta Petro Karmańskij (1878-1956).

Gmina Cieszanów

CHOTYLUB

Хотилуб

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, filia parafii Podaruszczyzna. Drewniana, wzniesiona ok. 1888 roku, trójdzielna, trójkondygnacyj-

na. Po 1947 roku zamknięta. Od 1984 roku po odnowieniu użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana dzwonnica z jednym dzwonem.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** z końca XIX wieku i ok. 10 **chałup drewnianych** z początku XX wieku

W 1938 roku było tu 478 grekokatolików (wg innych danych 740 Ukraińców na 1510 mieszkańców wsi). W sąsiedniej wsi Krzywe było 117 grekokatolików.

DACHNÓW

Дахнів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, parafialna

Drewniana, wzniesiona zapewne w 1735 roku, a w 1929 roku rozbudowana, trójdzielna, jednokopułowa. Po 1947 roku odnowiona i użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana, dwukondygnacyjna **dzwonnica** z przedsionkiem, zapewne z XVIII wieku. Wewnątrz usunięty ołtarz i tabernakulum. Przed cerkwią **drewniany krzyż** z 1938 roku, pamiątka 950-lecia chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

Cmentarz grekokatolicki, na skraju wsi, przy drodze do Cieszanowa

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,36 ha, zachowanych 40 starych **nagrobków** (najstarszy z 1841 roku), w większości **krzyże bruhniańskie**.

We wsi zachowały się cztery murywane **kaplice** z końca XIX wieku i początku XX wieku oraz kilkanaście **chałup drewnianych** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 1075 grekokatolików (wg innych danych 1050 Ukraińców na 1800 mieszkańców wsi).

GORAJEC

Гораций

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Żuków

Drewniana, wzniesiona w 1764 (lub 1864) roku, trójdzielna, trzykondygnacyjna, trójkopułowa. W 1903 roku dobudowano dwie **boczne kaplice**. Po 1947 roku była zamknięta, od 1985 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

We wsi zachowało się sześć murywanych **kapliczek** z przełomu XIX i XX wieku.

W 1938 roku było tu 1077 grekokatolików (na 1160 mieszkańców). Dnia 6 kwietnia 1945 żołnierze LWP dokonali masakry ludności ukraińskiej, zabijając przeszło 150 Ukraińców cywilów; miejsce zbrodni nie upamiętnione.

Na północ od wsi nad dawnym korytem rzeki Łórcza w 1946 roku jednostki LWP rozbiły oddział UPA o stanie kilkudziesięciu żołnierzy.

NIEMSTÓW

Німців

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Ułazów

Murowana, wzniesiona w 1912 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku zamknięta. Obecnie odnowiona, użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

We wsi zachowały się cztery **kapliczki** murowane z XIX i XX wieku oraz trzynaście **domów drewnianych** z początku XX wieku.

W 1938 roku było tu 535 grekokatolików (na 1190 mieszkańców).

NOWE SIOŁO

Нове Село

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Illi, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1907 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku zamknięta. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowany **ikonostas** (przesunięty w głąb), **polichromia** i **chorągwie cerkiewne**. Obok cerkwi kamienny **nagrobek** grekokatolickiego proboszcza Iwana Kostka.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowane trzy murowane **kapliczki** z XIX i XX wieku oraz kilka starych **drewnianych chałup**.

W 1938 roku było tu 1785 grekokatolików (wg innych danych 1900 Ukraińców na 2670 mieszkańców wsi). Do parafii należała też Wola Nowosielska gdzie było 187 grekokatolików.

NOWY LUBLINIEC

Люблинець Новий

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego o, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1908 roku na planie krzyża, jednokopułowa.

Po 1947 roku zamknięta. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

Miejsce po mogile Ukraińskich Strzelców Siczowych z 1941 roku, zniszczonej ok. 1947 roku.

We wsi zachowały się dwie murowane **kapliczki** powstałe na początku XX wieku oraz kilka **chałup drewnianych** z tego samego okresu.

W 1938 roku było tu 2576 grekokatolików (wg innych danych 2450 Ukraińców na 2610 mieszkańców wsi).

STARY LUBLINIEC

Старий Люблинець

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, filia parafii Nowy Lubliniec

Murowana, zbudowana w 1927 roku na planie krzyża, jednokopułowa.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

We wsi zachowała się murowana **kapliczka** z XIX wieku, murowany **budynek szkoły** z I połowy XX wieku (obecnie szkoła) oraz kilka **chałup drewnianych** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 1525 grekokatolików (wg innych danych 1505 Ukraińców na 1580 mieszkańców). Lubliniec Stary i Nowy należały do wsi ukraińskich, które najbardziej ucierpiały w latach 1945-47, w obu tych wsiach głównie z rąk żołnierzy LWP zginęło ok. 240 osób narodowości ukraińskiej. Masakry miały miejsce m.in. 21 i 23 marca 1945 roku. Miejsca zbrodni nieupamiętnione.

ŻUKÓW

Жуків

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna, w przysiółku Kowalówka. Drewniana, wzniesiona w 1767 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku nieczynna, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana, dwukondygnacyjna **dzwonnica** na pięć dzwonów, remontowana w 1985 roku oraz drewniana **kaplica**.

We wsi Żuków zachowały się dwie **kapliczki** murowane z końca XIX wieku oraz drewniana **kapliczka** z 1930 roku, natomiast w przysiółku Kowalówka, na nieczynnym **cmentarzu grekokatolickim**, ruiny murowanej **kaplicy** grobowej z 1871 roku i cztery murowane **kapliczki** z XIX wieku.

W 1938 roku było tu 1039 grekokatolików (wg innych danych 980 Ukraińców na 1430 mieszkańców wsi).

Gmina Horyniec

DZIEWIĘCIERZ

Дев'ятир

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1837 roku (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku. Zachował się okalający niegdyś cerkiew mur z **bramami** oraz stojący przy murze **dom diaka**.

Cmentarz przycerkiewny, na skraju wsi, ok. 300 m od szosy Horyniec — Werchrata

Założony w XIX wieku, powierzchnia 2,4 ha, zachowanych **28 nagrobków** (najstarszy z 1873), w większości **krzyży** bruśniańskich, teren zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

We wsi zachowały się **kapliczki**: murowana z XIX wieku z krzyżem kamiennym oraz wapienny **krzyż przydrożny** z 1891 roku.

W 1938 roku w Dziewięcierzu wraz z 12 przysiółkami było 2210 grekokatolików (wg innych danych 2060 Ukraińców na 2260 mieszkańców).

HORYNIEC

Горинець

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna w części wsi zwanej Horyniec—Żurawel

Murowana, wzniesiona w 1818 roku w stylu klasycystycznym, z kolumnami przed wejściem. Odnawiana w 1937 i 1977 roku (rozbudowana). Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymskokatolicki. Obok cerkwi **dzwonnica-brama**, murowana z 1818 roku, odnowiona w 1977 roku.

Cmentarz grekokatolicki, obok cmentarza rzymskokatolickiego

Założony w XVIII wieku, powierzchnia 2,16 ha zachowanych ok. **30 nagrobków**, teren ogrodzony; obecnie cmentarz czynny jako komunalny.

We wsi zachował się wapienny **krzyż przydrożny** z 1910 roku, figurka Matki Boskiej oraz kilkanaście **chałup drewnianych** i murowanych z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 676 grekokatolików (na 2010 mieszkańców); do parafii należała też wieś Wólka Horyniecka gdzie było ich 508 (wg innych danych 430 Ukraińców na 780 mieszkańców). W 1946 roku nieznaną oddział UPA zniszczył uzdrowisko.

NOWE BRUSNO

Нове Брусно

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, filia parafii Stare Brusno

Drewniana, wzniesiona w 1676 roku (lub XVIII wieku), trójdzielną, trzykolumnową. Po 1947 roku opuszczona, popada w ruinę.

Cmentarz przycerkiewny

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,27 ha, zachowane **72 nagrobki** (najstarszy z 1838 roku), teren nie ogrodzony; obecnie cmentarz nieczynny.

We wsi zachowała się murowana **kapliczka** z XIX wieku, cztery wapienne **krzyże przydrożne** i jeden żeliwny z XIX i XX wieku oraz ok. **10 drewnianych chałup** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tutaj 510 grekokatolików.

PODEMSZCZYŻNA

Подемщина

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1882 roku, p.w. Opieki NMP (parafialnej) na przysiółku Krzywe, zniszczonej zapewne po 1947 roku. Pozostała drewniana **dzwonnica** z I połowy XIX wieku

Cmentarz grekokatolicki, naprzeciwko cerkwi

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,15 ha, zachowanych **31 nagrobków** (najstarszy z 1853 roku), teren ogrodzony; obecnie cmentarz nieczynny.

We wsi zachowały się trzy **krzyże** przydrożne z lat 1910-20, dwa wapienne i jeden żeliwny.

W 1938 roku w Podemszczczyźnie było 414 grekokatolików (wg innych danych 760 Ukraińców na ok. 1000 mieszkańców), zaś w Krzywem — 117 (odpowiednio 170 Ukraińców na 220 mieszkańców).

PRUSIE

Прісся

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Wehrhata

Drewniana, wzniesiona w 1899 roku, trójdzielna, dwukondygnacyjna, jednokopułowa. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Częściowo zachowało się wyposażenie. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica**, powstała zapewne ok. 1899 roku. Po drugiej stronie drogi **cmentarz grekokatolicki**, na którym zachowało się kilkadziesiąt **nagrobków**. Obecnie cmentarz czynny jako komunalny.

We wsi zachowały się dwa **krzyże** wapienne z II połowy XIX wieku i ok. 20 **chałup drewnianych** z przełomu XIX i XX wieku

W 1938 roku było tu 542 grekokatolików (na 580 mieszkańców).

RADRÓŻ

Радрыж

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1580 roku (zapewne trzecia wg. wieku w Polsce), trójdzielna, nawa główna trójkondygnacyjna, pozostałe części dwukondygnacyjne. Całość obwiedziona podcieniami, kryta i szalowana gontem. Wewnątrz **polichromia** z XVII wieku. Świątynię gruntownie konserwowano w latach 1963-65. Obok cerkwi **dzwonnica** drewniana z XVI-XVII wieku, konstrukcji słupowej z podcieniami, kryta i szalowana gontem. Przy cerkwi murowany **dom diaka** z XVI lub XVII wieku.

Cmentarz przycerkiewny, brak nagrobków. Całość otoczona murem z XVI wieku, krytym gontem, z bramką. Zespół cerkiewny stanowi obecnie czynny obiekt muzealny.

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, filialna

Drewniana, wzniesiona w 1931 roku, na miejscu poprzedniej z XVIII wieku, z użyciem starego materiału. Trójdzielna, jednokopułowa, nawa główna trójkondygnacyjna, pozostałe części dwukondygnacyjne. Kryta blachą, szalowana gontem. Po 1947 roku użyt-

kowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, 100 m na wschód od zabytkowej cerkwi. Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,42 ha, zachowane **64 nagrobki** (najstarszy z 1812 roku), większość z nich to tzw. bruśniańskie **krzyże**, teren nie ogrodzony; obecnie cmentarz nieczynny.

Cmentarz grekokatolicki, między cerkwią a szkołą. Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,14 ha, zachowane **44 nagrobki** (najstarszy z 1873 roku), większość to tzw. bruśniańskie **krzyże**, teren nie ogrodzony; obecnie cmentarz nieczynny. We wsi zachowane dwie **kapliczki**, murowana z 1848 roku i murowano-drewniana.

W 1938 roku było tu 2107 grekokatolików (wg innych danych 2410 Ukraińców na 2590 wszystkich mieszkańców wsi).

STARE BRUSNO

Брусно Старе

Miejsce po murowanej cerkwi **grekokatolickiej** z 1906 roku p.w. św. Paraskewii (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

Cmentarz grekokatolicki. Założony na początku XIX w., częściowo zachowane **nagrobki**; obecnie nieczynny.

We wsi dwie **kapliczki** wapienne z końca XIX wieku.

W XIX i na początku XX wieku kształciła się tu swoista szkoła kamieniarska, specjalizująca się w rzeźbieniu charakterystycznych krzyży nagrobkowych i przydrożnych, głównie w piaskowcu i wapieniu. Wyroby stąd znane były w całej Galicji, również na Zachodniej Łemkowszczyźnie. W 1938 roku było tu 1015 grekokatolików (wg innych danych 1075 Ukraińców na 1150 mieszkańców wsi).

WERCHRATA

Верхрата

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jerzego, parafialna. Murowana, wzniesiona w 1910 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku zamknięta, od lat osiemdziesiątych użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wymaga remontu. Obok cerkwi **krzyż drewniany** z 1938 roku, pamiątka chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

Cmentarz grekokatolicki, ok. 200 m od skrzyżowania dróg. Założony w XIX wieku, powierzchnia 1,55 ha, zachowanych 60 starych **nagrobków** (najstarszy z 1854 roku), teren ogrodzony; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowało się sześć krzyży wapiennych z lat 1900-20, oraz kilkanaście **chałup drewnianych** z przełomu XIX i XX wieku.

Przysiółek Monastyrz, na północ od wsi

Miejsce po cerkwi i klasztorze bazylińskim (grekokatolickim)

Klasztor istniał tu od XVII do XIX wieku, znajdowała się w nim cudowna ikona. Natomiast należąca do niego drewniana cerkiew grekokatolicka z 1678 roku i drewniana kaplica z 1900 roku przetrwały do 1947 roku. Opodal znajduje się częściowo zachowany dawny **cmentarz grekokatolicki**.

Bunkier, kryjówka krajowego prowidyka UPA „Stiahu” w lesie w okolicy przysiółka

Stąd w latach 1945-47 kierował działaniami oddziałów UPA w Polsce, Zakierzońskim Kraju. Dnia 18 września 1947 roku w otoczonym przez żołnierzy LWP bunkrze popełnił samobójstwo wraz z czterema członkami ochrony osobistej. W promieniu 40 km przebywali w tym czasie pozostali przywódcy: w Rzeczycy szef służby bezpieczeństwa UPA „Dalnycz”, a w lasach koło Rzeplina — szef OUN „Orest”.

LUBACZÓW

Любачів

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1883 roku wg projektu Nahirnego. Trójdzielna, jednokopułowa. Po 1947 roku zamknięta, od lat siedemdziesiątych użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1843 roku na trzy dzwony.

Plebania grekokatolicka, ul. Świerczewskiego 4

Murowana, wzniesiona w 1900 roku

Ucrainiana

Muzeum Regionalne, ul. Mickiewicza 13

Posiada zbiory z zakresu historii i etnografii regionu.

Lubaczów istniał przed 1214 rokiem, był grodem pogranicznym Ziemi Bełzkiej. Kilkakrotnie docierały tu wojska kozackie. W 1938 roku było tu 2980 grekokatolików (wg innych danych 2700 Ukraińców, 1800 Polaków i 2150 Żydów. Na terenie powiatu Ukraińców było 53% (49,5 tys), Polaków 36,5% (34 tys), Żydów 10% (9,2 tys). Do parafii Lubaczów należały też wsie: Lisie Jamy (560 grekokatolików) i Młodów (1054). W latach 1945-46 z powiatu lubaczowskiego wysiedlono do ZSRR 43 172 osoby narodowości ukraińskiej, tych zaś, co zostali, wynieziono w 1947 roku w ramach akcji „Wisła” na Ziemię Zachodnie.

*Gmina Lubaczów***BASZNIA DOLNA***Башня Долиня*

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1904 roku, p.w. Soboru NMP (parafialnej), zniszczonej zapewne po 1947 roku. Pozostał krąg lip i **krzyż kamienny** z 1926 roku, pamiątka misji św. **Cmentarz grekokatolicki**, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki.

We wsi zachowały się: **krzyż kamienny** (brusniański) z 1848 roku, pamiątka zniesienia pańszczyzny oraz **cztery kapliczki** murowane z XIX wieku.

W 1938 roku było tu 1132 grekokatolików (wg innych danych 1080 Ukraińców na 1760 mieszkańców wsi). Do parafii należały też wsie Basznia Górna (1189 grekokatolików, wg innych danych 1170 Ukraińców na 1500 mieszkańców) i Borowa Góra (788 grekokatolików na 1010 mieszkańców).

BOROWA GÓRA

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 788 grekokatolików na ok. 1000 mieszkańców.

KROWICA SAMA*Кровиця*

Cerkiew grekokatolicka p.w. Michała Archanioła, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1870 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku użytkowana jako magazyn, obecnie opuszczona, zrujnowana.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

We wsi zachowały się trzy murowane **kapliczki** i jedna drewniana z I połowy XX wieku i pięć **chałup drewnianych** z tego samego okresu.

W 1938 roku było tu 715 grekokatolików (wg innych danych 760 Ukraińców na 990 mieszkańców wsi). Do parafii należały też: Krowica Hołodowska (902 grekokatolików) i Krowica Lasowa (501).

OPAKA*Опака*

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Lubaczów

Drewniana, wzniesiona w 1895 roku, trójdzielna, środkowa nawa dwukondygnacyjna, oryginalne kształty dachów. Po 1947 roku nie użytkowana, obecnie w bardzo złym stanie. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki

Na cmentarzu murowana **kaplica** z XIX wieku, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

We wsi zachowały się dwie **kapliczki** z XIX wieku, drewniana i murowana oraz ok. 50 **chałup drewnianych** z I połowy XX wieku, w tym **dawna szkoła**.

W 1938 roku było tu ok. 550 Ukraińców grekokatolików (na 900 mieszkańców wsi).

SIENIAWKA**Синявка**

Miejsce po drewnianej, parafialnej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego (parafialnej), z 1877 roku, zniszczonej zapewne po 1945 roku.

W 1938 roku było tu 936 grekokatolików (wg innych danych 970 Ukraińców na 1080 mieszkańców wsi). Obecnie wieś nie istnieje.

SZCZUTKÓW**Щутків**

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1904 roku, na planie krzyża, z wielką kopułą na środku. Odnowiona, po

1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z XIX/XX wieku.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny; brak bliższych danych.

We wsi zachowało się pięć **kapliczek** murowanych (w tym wapienna) z XIX i XX wieku, drewniany **krzyż przydrożny** z XX wieku, drewniane **budynki szkoły** i **kuźni** z ok. 1920 roku oraz ok. 20 **chałup drewnianych** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 524 grekokatolików (wg innych danych 950 Ukraińców na 1150 mieszkańców). Do parafii należały wsie: Dąbrowa—Sysaki (318 grekokatolików) i Ruda Szczutkowska (361).

ZAŁUŻE**Залу́же**

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1700 roku, p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego (filii parafii Dachów), spalonej 30 maja 1984 roku. Po 1947 roku była użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Pozostała tylko murowana **dzwonnica** z ok. 1900 roku z dwoma dzwonami oraz kamienne **krzyże** na **przycerkiewnym cmentarzu**.

Cmentarz grekokatolicki, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

We wsi zachowało się pięć murowanych **kapliczek** wzniesionych od XVIII do XX wieku, przydrożny murowany **krzyż** z 1850 roku oraz ponad 20 **chałup drewnianych** z I połowy XX wieku.

W 1938 roku było tu 735 grekokatolików (wg innych danych 760 Ukraińców na 1340 mieszkańców wsi).

Gmina Narol

HUTA RÓŻANIECKA

Гута Рожанецька

Ruina murowanej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Mikołaja z 1836 roku (filii parafii Płazów), zniszczonej zapewne po 1947 roku, zachowały się, częściowo zarośnięte, kamienne mury. **Cmentarz przycerkiewny**, naprzeciw kościoła rzymsko-katolickiego, założony na początku XIX wieku, powierzchnia 0,17 ha, zachowane **24 nagrobki** (najstarszy z 1826 roku), teren nie ogrodzony, zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 131 grekokatolików (wg innych danych ok. 200 Ukraińców na 1400 mieszkańców wsi).

ŁÓWCZA

Лівча

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna Drewniana, wzniesiona w 1799 roku, trójdzielną, jednokopułową. Fundowana przez Jana Matczyńskiego. Remontowana i przebudowana ok. 1900 roku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana, dwukondygnacyjna **dzwonnica** z 1820 roku, odnowiona w 1985 roku. Na **cmentarzu przycerkiewnym** zachowało się kilka kamiennych **krzyży** z XIX wieku oraz murowana **kaplica** cmentarna z 1848 roku, zabezpieczona w 1971 roku.

Cmentarz grekokatolicki, 200 m na zachód od kościoła rzymsko-katolickiego Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,47 ha, zachowane **42 nagrobki** (najstarszy z 1877 roku), teren ogrodzony, zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 1112 Ukraińców grekokatolików (na 1670 mieszkańców wsi). Dnia 28 marca 1946 roku miał miejsce szturm sotni UPA „Szuma” na tutejszy posterunek MO; zginęło w walce 31 milicjantów, budynek został zniszczony.

ŁUKAWICA

Лукавица

Cmentarz grekokatolicki, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 40 grekokatolików na 530 mieszkańców. Wśieś należała do cerkwi filialnej Wola Wielka.

NAROL

(przysiółek Krupiec)

Наріль

Cerkiew grekokatolicka p.w. Założenia Szat, parafialna Murowana, wzniesiona w 1899 roku, trójdzielna, z dobudowaną do nawy górnej **kaplicą**. Po 1947 roku zamknięta, następnie zdewastowana, wymaga remontu. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** na trzy dzwony.

Cmentarz przycerkiewny Założony ok. 1850 roku, powierzchnia 0,72 ha, zachowanych 35 **nagrobków** (najstarszy z 1861 roku), teren nie ogrodzony; obecnie cmentarz nieczynny.

Na **cmentarzu** rzymsko-katolickim z początków XIX wieku wiele **nagrobków** z charakterystycznymi bruśniańskimi **krzyżami**, ale brak napisów cyrylicznych.

W 1648 roku Narol oblegany był przez wojska Chmielnickiego, zdobyty i zniszczony. W 1938 roku w Narolu (miasteczku i wsi) było ok. 130 Ukraińców, 2630 Polaków i 790 Żydów. Do parafii należały też liczne przysiółki. Narol—Wśieś został częściowo zniszczony przez UP A w 1945 roku.

PŁAZÓW

Плазів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna Murowana, wzniesiona w 1936 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku użytkowana jako magazyn, obecnie wymaga remontu. Obok cerkwi ruina drewnianej **dzwonnicy**. Z **cmentarza przycerkiewnego** pozostało kilka kamiennych krzyży z XIX wieku. **Plebani grekokatolicka** Murowana, wzniesiona w XVIII wieku. Obecnie urząd pocztowy.

W 1938 roku było tu 605 grekokatolików (wg innych danych 530 Ukraińców na 930 mieszkańców wsi). Do parafii należały też wśie: Ruda Różaniecka (83 grekokatolików) i Grochy (226).

STARA HUTA

Гута Стара

(1,5 km na wschód od Huty—Złomy)

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1928 roku (filia parafii Łówcza), zniszczonej zapewne po 1947 roku.

W 1938 roku było tu 625 grekokatolików (wg innych danych 585 Ukraińców na 620 mieszkańców).

WOLA WIELKA

Воля Велика

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, filia parafii Krupiec Drewniana, wzniesiona w 1755 roku, trójdzielna, dwukondygnacyjna, jednokopułowa, z szerokimi okapami. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana, dwukondygnacyjna **dzwonnica**, zapewne z 1755 roku. Całość obwiedziona kamiennym murem.

Cmentarz grekokatolicki, w środku wsi

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,13 ha, zachowanych 9 **nagrobków** (najstarszy 1899 roku), teren zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 247 grekokatolików (wg innych danych 320 Ukraińców na 1080 mieszkańców wsi).

OLESZYCE

Олешниця

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Onufrego, parafialna Murowana, zbudowana w 1809 roku na planie krzyża, jednokopułowa. W 1901 roku restaurowana i przebudowana. Po 1947 roku do czasów współczesnych użytkowana jako magazyn. Popada w ruinę: rozwalono zakrystię, wybito okna, przecieka dach. Obok cerkwi drewniany **krzyż** z 1938 roku, pamiątka 950-lecia chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

Plebania grekokatolicka, ul. Cmentarna 1

Murowana, wzniesiona w II połowie XVIII wieku. Obecnie urząd pocztowy.

Cmentarz katolicki

Zachowało się kilkadziesiąt kamiennych **ukraińskich nagrobków**, czynny. **Pomnik** kamienny poświęcony Ukraińcom poległym na początku II wojny światowej (ukraiński napis usunięto).

Prawa miejskie Oleszyce posiadały od 1576 roku i ponownie w 1989 roku. W 1938 roku

było tu ok. 860 Ukraińców, 920 Polaków i 1700 Żydów.

Gmina Oleszyce

BORCHÓW

Борхів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1700 roku, trójdzielnia, jednokopułowa. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Częściowo zachowane wyposażenie wnętrza. Obok cerkwi murowana dwukondygnacyjna **dzwonnica-brama** na pięć dzwonów. Remontowana w 1977 roku.

Cmentarz przycerkiewny

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,67 ha, zachowanych kilkanaście **nagrobków** (najstarszy z 1880 roku); obecnie czynny.

W 1938 roku było tu 363 grekokatolików (wg innych danych 390 Ukraińców na 530 mieszkańców). Do parafii należała też wieś Futory, gdzie było 740 grekokatolików (na 880 mieszkańców).

NOWA GROBLA

Нова Гребля

Nie było tu cerkwi, wieś należała do parafii Bihale. Na **mogiłach**,

żołnierzy z I i II wojny światowej ustawiano liczne **krzyże**. W maju 1982 roku jeden z krzyży, na działce Dymitra Kokowskiego, zaczął krwawić. Zbudowano więc w tym miejscu kościół, ponieważ władze nie wyraziły zgody na budowę cerkwi.

W 1938 roku było tu 482 grekokatolików (wg innych danych 400 Ukraińców na 610 mieszkańców wsi).

25 maja 1860 roku urodził się tutaj ukraiński malarz i grafik, zajmujący się malarstwem historycznym, uczeń Jana Matejki.

OLESZYCE STARE

Олешуць Старіє

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, filia parafii Oleszyce Murowana, wzniesiona w 1913 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku opuszczona, następnie użytkowana jako magazyn materiałów budowlanych. Obecnie brak okien i zaczyna przeciekać dach. Wewnątrz jeszcze widoczna **polichromia**. Obok cerkwi murowana **dzwonnica-brama** z 1913 roku na cztery dzwony.

Cmentarz przycerkiewny

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,34 ha, zachowanych kilkanaście **nagrobków** (najstarszy

z 1892 roku); obecnie cmentarz nieczynny.

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna, na przysiółku Wola

Drewniana, wzniesiona w 1787 roku, trójdzielnia. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obecnie odnowiona, wykonano podpiwniczenie. Obok cerkwi drewniana, dwukondygnacyjna **dzwonnica** z XVIII wieku. Na **przycerkiewnym cmentarzu** zachowało się kilkadziesiąt **ukraińskich nagrobków**. Cmentarz czynny.

Dawny **klasztor grekokatolicki**, na przysiółku Wola

Wzniesiony około 1855 roku, murowany, rozbudowany w 1935 roku, obecnie szkoła podstawowa.

W 1938 roku było tu 1840 Ukraińców (na 2910 mieszkańców obu części wsi).

STARE SIOŁO

Старе Село

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1640 roku (wg innych źródeł z 1844 roku), p.w. ss. Kosmy i Damiana (parafialnej), częściowo zniszczonej po 1947 roku. Rozebrano ją ostatecznie w la-

tach osiemdziesiątych w związku z budową murowanego kościoła rzymsko-katolickiego, który stoi obecnie na jej miejscu. Całkowicie zniszczono przy tym **cmentarz przycerkiewny**.

W wsi **krzyż przydrożny** żelazny, na murowanym cokole.

W 1938 roku było tu 1954 grekokatolików (wg innych danych 2630 Ukraińców na 3380 mieszkańców).

SUCHA WOLA

Суха Воля

Miejsce po drewnianej parafialnej **cerkwi grekokatolickiej** z 1838 roku p.w. Wprowadzenia NMP do Świątyni, zniszczonej zapewne po 1947 roku.

Cmentarz grekokatolicki, na wzniesieniu w lesie, 1500 m na południe od PGR Sucha Wola Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,45 ha, zachowanych 40 **nagrobków** (najstarszy z 1861 roku), teren nie ogrodzony, zarosnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 2003 grekokatolików (wg innych danych 1690 Ukraińców na 1870 mieszkańców wsi).

Gmina Stary Dzików

CEWKÓW

Цієків

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna. Drewniana, wzniesiona w 1844 roku, trójdzielna, jednokopułowa, obita gontem. Po 1947 roku zamknięta i zrujnowana, w złym stanie. Obecnie użytkowana jako magazyn.

Plebanią grekokatolicką

Drewniana z I połowy XIX wieku. W 1964 roku remontowana i częściowo przebudowana. Obecnie ośrodek zdrowia.

Cmentarz grekokatolicki, 200 m przed cerkwią w prawo połą drogą

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,4 ha, zachowanych 10 nagrobków (najstarszy z 1845 roku), teren ogrodzony, zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

W 1938 roku było tu 1270 grekokatolików (wg innych danych 1240 Ukraińców na 2890 mieszkańców).

MOSZCZANICA

Мощаниця

Cerkiew grekokatolicka p.w.

św. Michała Archaniola, filia parafii Cewków

Drewniana, wzniesiona w 1719 roku, trójdzielna, jednokopułowa. W 1875 roku remontowana i przebudowana. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymskokatolicki, odnowiona. Obok cerkwi drewniana dzwonnica, kryta gontem, zapewne z 1875 roku.

Cmentarz przycerkiewny

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,31 ha, zachowanych 7 nagrobków (najstarszy z 1878 roku), teren ogrodzony; cmentarz obecnie nieczynny.

W 1938 roku było tu 470 Ukraińców grekokatolików (na 1110 mieszkańców).

STARY DZIKÓW

Старий Дуків

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna

Murowana, zbudowana w 1904 roku w stylu neobizantyjskim na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku zamknięta, zrujnowana. Obecnie magazyn GS, stan zły. Obok cerkwi murowana dzwonnica-brama z 1904 roku, remontowana w 1978 roku.

Cmentarz grekokatolicki, ok. 100 m na południe od cerkwi

Założony w XIX wieku, powierz-

chnia 1,21 ha, zachowanych ok. 30 **nagrobków** (najstarszy z 1826 roku), teren ogrodzony; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

W 1938 roku było tu 1361 grekokatolików (wg innych danych 1390 Ukraińców na 2550 mieszkańców), a w sąsiednim Nowym Dzi-kowie — 1127 grekokatolików (wg innych danych odpowiednio 1070/1440).

UŁAZÓW

Улазіє

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna
Drewniana, wzniesiona w 1848 roku, trójdzielna, o prostym dachu. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. W 1976 roku ściany pokryto blachą. W 1986 roku uległa częściowemu spaleni, po czym odremontowana. Obok drewniana **dzwonnica**, zapewne z 1875 roku. Przy cerkwi fragmenty murów z rozpoczętej przed II wojną światową budowy nowej **murowanej cerkwi** (wykonano ściany), po 1947 roku zostały one częściowo rozebrane.
Cmentarz grekokatolicki, ok. 100 m na wschód od drewnianej kaplicy
Założony na początku XX wieku, powierzchnia 0,75 ha, zachowane

4 nagrobki (najstarszy z 1934 roku), teren nie ogrodzony, zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny.
Cmentarz grekokatolicki, ok. 100 m na wschód od wyżej wymienionego

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,21 ha, zachowane dwa **nagrobki** z 1874 i 1876 roku, teren nieogrodzony, zarośnięty; obecnie cmentarz nieczynny.

Cmentarz rzymsko-katolicki, na skraju wsi, przy szosie
Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,6 ha, zachowanych **10 nagrobków** (najstarszy z 1889 roku), większość **ukraińskich**, z napisami cyrylicznymi.

W 1938 roku było tu 2151 grekokatolików (wg innych danych 2070 Ukraińców na 2660 mieszkańców wsi).

Gmina Wielkie Oczy

BIHALE

Бігали

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP, parafialna
Drewniana, wzniesiona w 1821 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1858 roku rozbudowana, remontowana na początku XX wieku i w latach osiemdziesiątych. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1938 roku było tu 630 grekokatolików (wg innych danych 605 Ukraińców na 1020 mieszkańców).

KOBYLNICIA RUSKA

Кобильниця Руська

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1922 roku p.w. św. Dymitra (parafialnej) i **kaplicy grekokatolickiej** z 1926 roku, zniszczonych zapewne po 1947 roku.

W 1938 roku było tu 1482 grekokatolików (wg innych danych 1360 Ukraińców na 1630 mieszkańców). W dniu 26 lutego 1945 roku grupa 80 żołnierzy LWP dokonała masakry, zabijając kilkadziesiąt cywilnych, bezbronnych narodowości ukraińskiej.

KOBYLNICIA WOŁOSKA

Кобильниця Волоська

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna Murowana, wzniesiona w 1924 roku na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 roku opuszczona, następnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Od 1992 roku ponownie użytkowana przez cerkiew bizantyjsko-ukraińską (obsługuje ksiądz z Jarosławia). Wewnątrz zachowane **polichromie**, ostanio odrestaurowane. Za-

chowała się drewniana **bramka** ogrodzenia cerkiewnego z I połowy XIX wieku.

Na terenie wsi znajdują się dwa **cmentarze grekokatolickie**, jeden nieczynny, drugi użytkowany jako rzymsko-katolicki.

W 1938 roku było tu 1634 grekokatolików (wg innych danych 1750 Ukraińców na 1840 mieszkańców wsi).

ŁUKAWIEC

Лукавець

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, filia parafii Bihale Drewniana, wzniesiona w 1701 (lub 1883) roku, trójdzielna, dwukondygnacyjna, zwieńczona niską kopułą. W 1923 roku dobudowano kruchtę. Po 1947 roku opuszczona, obecnie używana jako magazyn nawozów sztucznych. Około 1986 roku cerkiew została częściowo spalona. W 1990 roku rozpoczęto jej remont.

W 1938 roku było tu 1077 grekokatolików (wg innych danych 1040 Ukraińców na 2030 mieszkańców).

WIELKIE OCZY

Великі Очі

Cerkiew (kaplica) grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1925 roku, trójdzielna z kopułą na środku. Po 1947 roku użytkowana jako magazyn, wymaga remontu.

W 1938 roku było tu 313 grekokatolików (na ok. 1880 mieszkańców), a w sąsiednim Skolinie - 297 (wg innych danych 280 na 350).

WÓLKA ŻMIJOWSKA

Вілька Зміївська

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, filia parafii Żmijowska

Drewniana, wzniesiona w XVIII wieku, trójdzielna, dwukondygnacyjna, bez kopuły. Remontowana i przebudowana ok. 1896 roku. Od 1947 roku opuszczona, nie użytkowana, wymaga remontu.

W 1938 roku było tu 376 grekokatolików (wg innych danych 400 Ukraińców na 440 mieszkańców wsi).

ŻMIJOWSKA

Змієвська

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1786 roku, trójdzielna. Remontowana w 1930 roku. Po 1947 roku nie użytkowana, popada w ruinę.

W 1938 roku było tu 619 grekokatolików (na 860 mieszkańców wsi).



WOJEWÓDZTWO RZESZOWSKIE

RZESZÓW

Ряшів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Soboru NMP, położona w dzielnicy Zalesie (dawniej była to wieś) Murowana, zbudowana w 1889 roku (prawdopodobnie przebudowana z nie używanego kościoła), trójdzielna, na planie krzyża, dwukondygnacyjna, jednokopułowa z nietypową fasadą. Od 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **cudowna ikona Matki Boskiej**.

W 1938 roku parafia grekokatolicka liczyła około 1440 wiernych, w tym 310 w Zalesiu, 650 w Białej, 200 w Rzeszowie.

Sąd Wojewódzki i więzienie w dawnym Zamku

W latach 1945-47 skazano tu i przetrzymywano setki Ukraińców, głównie żołnierzy UPA lub osób podejrzanych o współpracę z UPA. W 1947 roku wykonano tu kilkadziesiąt wyroków śmierci. Skazanych z wieloletnimi wyrokami

odsyłano do innych więzień np. do Sieradza, do Sztumu, a także do obozu w Jaworznie (w 1947 roku co najmniej 100 Ukraińców, w tym 15 kobiet).

Ucrainiana

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. Bożnicza 4
Akta dotyczące Polski Południowo-Wschodniej.

Muzeum Okręgowe, ul 3-go Maja 19

Zbiory zabytków archeologicznych z około 1000 stanowisk na obszarze Polski Południowo-Wschodniej, oraz etnografii z tego regionu.

Radio Rzeszów

Nadaje co dwa tygodnie audycje w języku ukraińskim lub o tematyce ukraińskiej (od 1957 roku).

BLIZIANKA **gm. Niebylec**

Близенька

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP

Drewniana, wzniesiona w 1870 (lub 1865) roku, częściowo przebudowana po 1945 roku, od tego roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki. Na strychu znajdują się fragmenty **ikonostasu** z XIX wieku oraz inne elementy wyposażenia cerkwi, w tym **księga liturgiczna** z drzeworytami z 1717 roku.

Parafia grekokatolicka, powstała w 1630 roku, w 1938 roku liczyła 160 wiernych (na 650 mieszkańców wsi).

BONARÓWKA

gm. Strzyżów

Бонарівка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki MB

Drewniana, zbudowana w 1841 roku, przebudowana w 1870 roku, po 1947 roku kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **polichromia** wykonana przez Pawła Bogdańskiego w 1898 roku, resztki **ikonostasu** z I połowy XVIII wieku z **dwiema ikonami** oraz inne elementy wyposażenia.

We wsi drewniana **kapliczka** zawieszona na drzewie, z **krucyfiksem ludowym** z XIX wieku, **figura** murowana przydrożna z II połowy XIX wieku oraz **krzyż drewniany** przydrożny z II połowy XIX wieku z **kapliczką szafkową**.

W 1938 roku parafia grekokatolicka liczyła 1135 wiernych (na 1150 mieszkańców), znajdowała się tu dwujęzyczna szkoła podstawowa, czytelnia „Proświty”, spółdzielnia: „Zhoda”, „Oszczędniści”, „Ridna Szkoła”, „Rajonowa Moloczarnia”. Ludność ukraińska została całkowicie wysiedlona w 1947 roku.

BRZYSKA WOLA

gm. Kuryłówka

Бриська Воля

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1661 roku, p.w. św. Paraskewii (filii parafii Kuryłówka), w 1933 roku przeniesionej z Leżajska, rozebranej po II wojnie światowej.

W 1938 roku parafia grekokatolicka liczyła 130 wiernych (na 1760 mieszkańców wsi).

CZUDEC gm. Czudec*Чудець***Gród** z XIII-XIV wieku.

Miejscowość (podobnie jak Brzostek w woj. tarnowskim), do której najdalej na północny zachód sięgały granice Księstwa Kijowskiego.

DĄBROWICA gm. Kuryłówka*Дубровець*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii

Murowana, wzniesiona w 1906 roku, neoklasycystyczna, na rzucie krzyża greckiego, jednokopułowa. Od 1945 roku kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowany **cerkiewny krzyż ołtarzowy** i **kielich** z XIX wieku.

W 1938 roku parafia grekokatolicka liczyła ok. 1250 wiernych, w tym ok. 340 ze wsi Swoboda.

DĘBNO gm. Leżajsk*Дубно*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jerzego, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1864 roku, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica**, zapewne z 1864 roku.

W 1938 roku było tutaj 1940 grekokatolików (na 2440 mieszkańców wsi). Do parafii należały wsie: Chałupki (29 grekokatolików), Stróża (90), Poręba (130). Ok. jedna czwarta wiernych przebywała w USA w celach zarobkowych.

GWOŹDZIANKA**gm. Niebylec***Гвоздянка*

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana

Drewniana, zbudowana zapewne w I połowie XIX wieku (wg innych źródeł w 1625 roku), remontowana i rozbudowana w 1902 i 1931 roku. Po 1947 roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz czterostrefowy **ikonostas** z XIX wieku, kilkanaście zachowanych **ikon** i inne elementy dawnego wyposażenia.

We wsi murowana **kapliczka** z XIX wieku, w jej wnętrzu **rzeźba** MB z dzieciątkiem.

Kapliczka położona na cmentarzu grzebalnym

Murowana z II połowy XIX wieku, wewnątrz **krucyfiks**.

Parafia grekokatolicka powstała w 1625 roku, w 1938 roku liczyła około 300 wiernych (na 490 mieszkańców wsi).

KULNO gm. Kuryłówka*Кульно*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1872 roku (pierwsza wzmiankowana w 1712), w stylu cerkwi rosyjskich, trójdzielna z wieżą o dwóch kondygnacjach. Obecnie użytkowana jako filialna prawosławnej parafii Tarnogród i kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz pozostałości ikonostasu z XX wieku z ikonami z XVIII wieku i inne elementy wyposażenia.

We wsi murowana **kapliczka** z XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła ok. 1700 wiernych.

KURYŁÓWKA*Курілівка*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna

Murowana, wzniesiona w 1896 roku na planie krzyża greckiego, jednokopułowa; nazewnątrz osiem filarów przypominających minarety. Po 1947 roku użytkowana jako magazyn, obecnie kościół rzymsko-katolicki, odnowiona. Wewnątrz zachowane **malowidła ścian**.

We wsi zachowały się: **spichlerz** plebański, drewniany, wzniesiony po 1912 roku, **kapliczka** murowana z XIX wieku, **kapliczka** murowana wzniesiona w 1898 roku.

W 1938 roku parafia grekokatolicka liczyła 1355 wiernych, w tym 610 z Kuryłówki (na 1780 mieszkańców). W latach 1945-47 komuniści dopuścili się w Kuryłówce licznych zbrodni na cywilnej ludności ukraińskiej.

ŁAŃCUT*Ланьцут*

Miejsca po obozach: wziętych do niewoli żołnierzy ukraińskich armii UHA i internowanych żołnierzy armii UNR (petlurowców); brak bliższych danych.

Cmentarz ukraińskich żołnierzy armii UNR; Brak bliższych danych.

Ucrainiana

Muzeum, w pałacu

W magazynach zbiory sztuki cerkiewnej z terenów obecnej Polski Południowo-Wschodniej, w tym kilkaset ikon od XVII do XIX wieku (Składnica Ikon).

Obóz żołnierzy ukraińskich

Od grudnia 1919 roku do kwietnia 1920 roku znajdował się tu obóz wziętych do niewoli żołnierzy ukraińskich UHA (Ukraińska Halićka Armija) i internowanych żołnierzy ukraińskich armii UNR (U-

kraińska Narodna Respublika), z których zorganizowano 6-tą dywizję Strzelców Siczowych. Po zawarciu z bolszewikami pokoju w Rydze ponownie iternowano tu znaczną część żołnierzy. Obóz (pomieszczony w stajniach pałacowych) istniał od końca 1920 roku do połowy 1921 roku. Funkcjonowała tu szkoła, tzw. Ukraiński Uniwersytet Ludowy, z wydziałami: matematyczno-przyrodniczym (118 słuchaczy), ekonomicznym (266), historyczno-filologicznym (139) i wojskowym (62); rektorem był profesor Bazyli Bidnow. Po przeniesieniu obozu do Strzałkowa uniwersytet działał nadal, liczba jego słuchaczy sięgała 758. Od maja 1921 roku istniało gimnazjum dla 124 uczniów i wydawano tygodnik „Nasza Zorjecia”.

Do 1945 roku pn. część powiatu łańcuckiego zasiedlała ludność ukraińska (ponad 5 tys.).

LEŻAJSK

Лежайськ

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna
Murowana, wzniesiona w latach 1828-32 na miejscu poprzedniej z lat 1686 i 1720, odbudowana po pożarze w 1875 roku, remontowana generalnie w latach: 1900 i 1981. Eklektyczna, jednonawowa, pod

szczytem **ikona MB** z 1621 roku. Po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz pozostałości **polichromii** wykonanej przez malarza lwowskiego Chomiaka. Wokół cerkwi ogrodzenie murowane, **dzwonnica** i **kaplica** św. Józefa, zbudowane w 1923 roku.

Dom ukraińskiego towarzystwa społeczno-kulturalnego „Proświta” ul. Jarosławska 1

Budynek murowany, wzniesiony przed 1914 roku, eklektyczny, narożny, piętrowy, od 1956 roku Biblioteka Publiczna.

Pierwsza cerkiew w Leżajsku powstała w 1550 roku. W 1938 roku było tu ok. 400 grekokatolików (na 6100 mieszkańców), a w całej parafii ok. 1150. W tym czasie Leżajsk był siedzibą dekanatu grekokatolickiego.

OPARÓWKA gm. Wiśniowa

Опарівка

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna
Murowana, wzniesiona w 1912 roku w stylu neoromańskim, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, wewnątrz **polichromia** wykonana przez Pawła Zaporizskiego w 1932 roku, częściowo zachowane wyposażenie ce-

rkiewne, m.in. **księgi liturgiczne** z XVII wieku. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** zapewne współczesna poprzedniej, drewnianej cerkwi z ok. 1700 roku, z **dzwonem** z I połowy XIX wieku.

Parafia grekokatolicka powstała w 1513 roku, w 1938 roku liczyła 525 wiernych (na 550 mieszkańców wsi), istniała czytelnia "Proświty" i kooperatywa „Jednist”.

OŻANNA gm. Kuryłówka

Ожання

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** z 1865 roku p.w. św. Paraskewii (parafialnej), zniszczonej po 1947 roku, obecnie na tym miejscu znajduje się teren wczasowy. Obok ruina **dzwonnicy** murowanej zapewne z II połowy XIX wieku.

W 1938 roku było tu 616 grekokatolików (na 742 mieszkańców wsi).

PISKOROWCE gm. Leżajsk

Пискоровичі

Miejsce po murowanej **cerkwi grekokatolickiej** z 1842 roku p.w. św. Jana Ewangelisty (parafialnej), zniszczonej w latach 1947-67. Pozostały fragmenty murów w oto-

czeniu kilku starych lip i drewniany **krzyż**. Na tym miejscu Polacy z okolicznych wsi dokonali masowej zbrodni, mordując 358 Ukraińców, mieszkańców Barycza.

W 1938 roku w mieście tu ok. 2300 grekokatolików, 400 katolików obrządku łacińskiego i 70 Żydów.

STARE MIASTO gm. Leżajsk

Старе Місто

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja (filia parafii Leżajsk) Murowana, wzniesiona w latach 1913-16, neoklasycystyczna, na rzucie krzyża, jednokopułowa, z portykiem kolumnowym od frontu. Od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Na ołtarzu głównym **ikona** z 1626 roku, zachowane różne elementy dawnego wyposażenia cerkiewnego.

Plebania grekokatolicka (dom nr 70)

Drewniana, wzniesiona pod koniec XIX wieku, konstrukcji zrębowej, tynkowana.

Płyta nagrobna na cmentarzu, obok miejsca usytuowania pierwszej cerkwi, granitowa o nieregularnym kształcie z 1726 roku i z cyrylicznym napisem.

We wsi murowana **kapliczka** z II połowy XIX wieku.

Pierwszą cerkiew wzniesiono tu w 1589 roku, w 1938 roku parafia grekokatolicka liczyła ok. 400 wiernych (na 1380 mieszkańców wsi).

SZKLARY gm. Hyżne

Шкляри

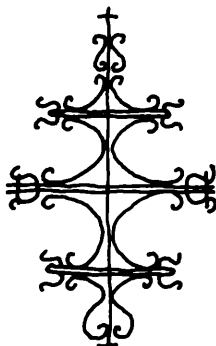
W okresie międzywojennym była tu **cerkiew grekokatolicka** p.w. św. Mikołaja; brak bliższych danych. W 1936 roku było tu tylko czterech grekokatolików, parafia nie istniała. Stąd pochodził ks. Stefan Jodłowski, autor Szematyzmu Apostolskiej Administracji Łemkowszczyzny z 1936 roku.

TARNAWKA gm. Markowa

Тернавка

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archaniola Murowana, zbudowana w 1939 roku na planie krzyża, trzykopołowa z podcieniami, od końca II wojny światowej użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Obok **m i e j s c e** po starej **cerkwi grekokatolickiej** drewnianej z 1672 roku, spalonej w 1918 roku.

W 1948 roku parafia grekokatolicka liczyła ok. 1100 wiernych (na 1460 mieszkańców).



WOJEWÓDZTWO TARNOBRZESKIE

BRANEW, gmina Dzwola

Бране́в

Cerkiew grekokatolicka, parafialna

Istniała na pewno w 1872 roku, parafia liczyła wtedy 343 wiernych, w 1875 roku zamieniona została na cerkiew prawosławną, brak bliższych danych.

DĄBRÓWKA, gmina Ulanów

Дубрівка

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Onufrego, parafialna
Drewniana, zbudowana w latach 1869-75 (wg innych źródeł w roku 1769). Obok **brama-dzwonnica** zbudowana w latach 20-tych XX wieku, trójkondygnacyjna z trzema **dzwonami z ukraińskimi napisami**: dar emigrantów z Ameryki. Od 1947 roku kościół rzymsko-katolicki. Na **cmentarzu przy-cerkiewnym** zachowana część starych **nagrobków**.

Najdalej na północ wysunięta parafia grekokatolicka, należała do niej cerkiew w Szyperkach oraz miejscowości: Borki (276 wiernych), Dąbrowica (78 wiernych),

Jarocin (161), Kuryna Mała (97), Kuryna Średnia (15), Kuryna Wielka (61), Wólka Panewska (119), razem około 1600 wiernych (dane z 1938 roku). W samej Dąbrówce na 810 mieszkańców było ok. 240 grekokatolików.

JANÓW LUBELSKI

Янів Люблінський

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1879 roku zburzonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w dwudziestoleciu międzywojennym.

Dom zakonny ss Służebnic NMP (obrazdu bizantyjsko-ukraińskiego), ul. Wiejska 10
W czasie II wojny światowej działał w Janowie Ukraiński Centralny Komitet.

KRZESZÓW

Крешів

Cerkiew grekokatolicka, parafialna

Istniała w roku 1872 w Krzeszowie Górnym lub Dolnym, parafia liczyła wówczas 1237 wiernych; brak bliższych danych.

OTROCZ, gmina Chrzanów

Опروح

Cerkie w grekokatolicka, parafialna

Murowana, zbudowana w latach 1872-74, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W roku 1872 parafia liczyła 1376 wiernych, po 1875 roku zmuszona przejść na prawosławie. Cerkiew ukraińska działała tu w okresie okupacji niemieckiej.

SZYPERKI, gmina Jarocin

Шуперку

Kaplica grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP

Drewniana, zbudowana około roku 1875, trójdzielną; filia parafii Dąbrówka. Po II wojnie światowej użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, przebudowana w roku 1970, w 1986 roku spaliła się część ołtarza.

W 1838 roku na 490 mieszkańców wsi było ok. 200 grekokatolików.

SANDOMIERZ

Сандомир

Ucrainiana

W katedrze rzymsko-katolickiej,

w prezbiterium i na ścianach bocznych, **polichromie w stylu bizantyjsko-ruskim**, wykonane w połowie XV wieku przez artystów z Ukrainy, odkrywane i stopniowo odnawiane w latach 1887 i 1934.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. Basztowa 4
Archiwalia z terenu województwa.
Biblioteka Seminarium Duchownego, ul. Żeromskiego 6
Archiwalia i zbiory klasztorne z terenów Polski południowo-wschodniej.

W 1205 roku, w bitwie pod Zawichostem zginął Roman Wielki, ojciec Daniela Halickiego.

W okresie rozbiorów, gdy Sandomierz i Zawichost należały do zaboru rosyjskiego, w obu miastach istniały parafie prawosławne. Było to jednak związane nie tyle z ukraińskością tych terenów, ile ze stacjonowaniem tutaj wojsk rosyjskich.

STAŁOWA WOLA

Сталева Воля

Mogła żołnierzy ukraińskich, w lesie w okolicach miasta
Miejsce nie zostało zlokalizowane.
W czasie II wojny światowej odbywało się tu szkolenie ukraińskiej dywizji SS „Hałyczyna” (Galizien). Rozstrzelano co dziesiątego żołnierza z tych, którzy nie chcieli składać przysięgi na wierność Hitlerowi.

WOJEWÓDZTWO ZAMOJSKIE

(obejmuje rejony, dawne powiaty: biłgorajski, zamojski, krasnostawski, tomaszowski i hrubieszowski)

REJON BIŁGORAJSKI BIŁGORAJ

Білгород

Cerkiew grekokatolicka
Murowana, zbudowana w latach 1790-93, fundowana przez Jana Zieniewicza, częściowo przebudowana w roku 1919, zapewne od tego czasu użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Jerzego, remontowana i rozbudowana w roku 1988, zatarto wtedy cechy stylowe; wewnątrz zachowała się **tablica fundacyjna** cerkwi i **trzy epitafia**.

Ucrainiana
Muzeum Rzemiosł Ludowych
Posiada kolekcję strojów ludowych z tego regionu.

W 1648 roku Biłgoraj zajęty został przez wojska Bohdana Chmielnickiego. W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 843 wiernych. Do 1945 roku Ukraińcy stanowili ok. 20% ludności powiatu biłgorajskiego, głównie w jego południowej części. W czasie II wojny światowej działała tu delegatura Ukraińskiego Centralnego Komitetu. W latach 1945-46 do ZSRR wysiedlono 16 523 osoby (na 18 034 zarejestrowane).

Gmina Biłgoraj SÓL

Сіль

Cerkiew prawosławna p.w.
św. Michała Archaniola, parafialna
Murowana, z 1872 roku, w okresie międzywojennym dobudowano zakrystię, od czasu I wojny światowej użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Tuż obok cerkwi drewniana **kapliczka** z końca XIX wieku, obecnie użytkowana jako skład.

We wsi znajdują się dwie **kapliczki**: drewniana p.w. Matki Boskiej z końca XIX wieku i murowana p.w. św. Antoniego z 1917 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1162 wiernych. W 1875 ludność zmuszono do przejścia na prawosławie.

Gmina Biszcza BISZCZA

Біща

Cerkiew prawosławna
Murowana, zbudowana w 1912 roku wg projektu Stanisława E.

Koczorowskiego. W latach 1972-74 przebudowano wieżę; od 1919 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Miejsce po kaplicy prawosławnej, wybudowanej w 1930 roku, zburzonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

Pierwsza cerkiew wzmiankowana już w XVI wieku. W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 3014 wiernych. W okresie II wojny światowej znajdował się tutaj posterunek policji ukraińskiej, którego budynek został częściowo spalony przez UPA.

Polana „Kopytok”, między Biszczą a Wólką Biską

Domniemane miejsce bitwy wojsk Bohdana Chmielnickiego z wojskami polskimi. Na południowym skraju polany znajdują się kozackie **mogiły**, na których do 1945 roku stał **drewniany krzyż**.

szych danych. Parafia liczyła wówczas 977 wiernych.

KSIEŻÓPOL

Княжпіль

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1857 roku, uszkodzona w 1915 roku. W 1924 roku przebudowano wieżę i dach. Obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1858 roku.

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1937 roku, zburzonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 2183 wiernych.

STARY MAJDAN

Майдан Княжий

Cerkiew prawosławna

Drewniana, zbudowana w latach 1903-06 w stylu bizantyjsko-rosyjskim, największa istniejąca na Zamajsczyźnie (31,76 m długości). W okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki.

Gmina Księżopol

KORCHÓW

Корхів

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w 1872 roku; brak bliż-

*Gmina Łukowa***CHMIELEK***Хмільок*

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1936 roku, zburzonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w roku 1938.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1326 wiernych.

*Gmina Obsza***BABICE***Бабиці***Cerkiew prawosławna**

Murowana, zbudowana w latach 80-tych XIX wieku (wieża przebudowana w roku 1975), obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia liczyła 1468 wiernych. Dnia 7 czerwca 1943 roku ludność wsi została wysiedlona.

OBSZA*Обша*

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1860 roku, w 1952 pożar zniszczył kopułę, w której miejsce wybudowano wieżę; obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1937 roku, zburzonej podczas akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

ZAMCH*Замх*

Cerkiew grekokatolicka, parafialna p.w. ss. Jozafata i Paraskewii Murowana, zbudowana w 1833 roku, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki; obok murowana **dzwonnica** z 1832 roku i **plebania prawosławna** z XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki

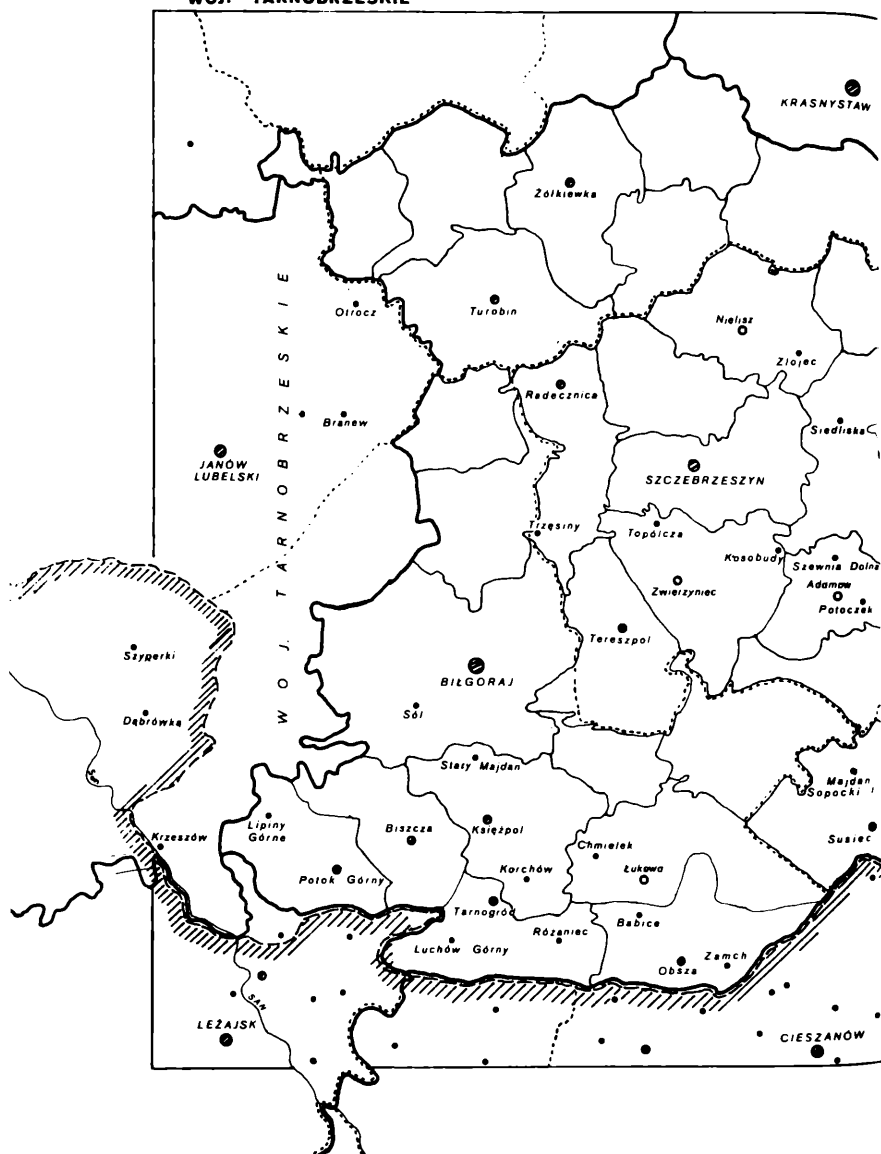
Nieczynny, brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1535 wiernych. W lipcu 1943 roku ludność wsi wysiedlono.

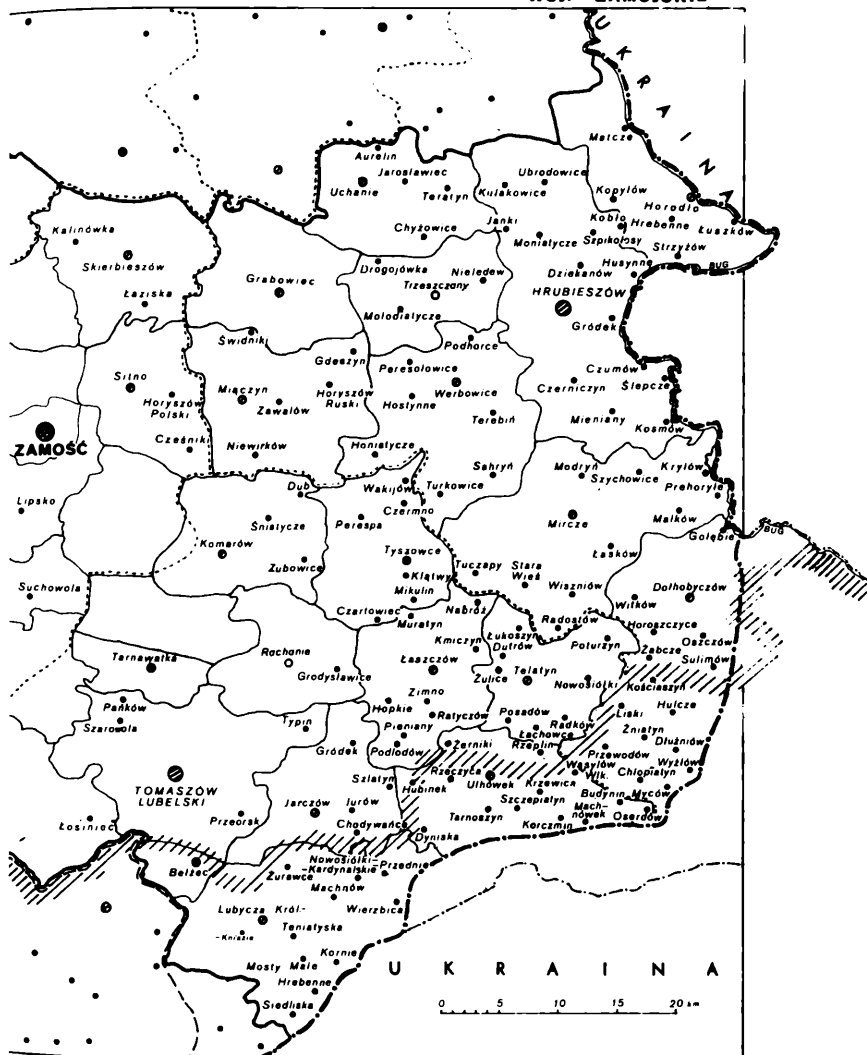
*Gmina Potok Górny***LIPINY GÓRNE
— BOROWINA***Липини Горини*

Cerkiew prawosławna p.w.

WOJ. TARNOBRZESKIE



WOJ. ZAMOJSKIE



św. Dymitra, parafialna, położona między wsiami Lipiny Górne i Dole

Drewniana z 1896 roku (lub 1869), w latach 1924-28 dobudowano **kaplicę**. Od 1919 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki; częściowo zachowane dawne cerkiewne wyposażenie wnętrza.

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1936 roku zburzonej przez władze polskie w ramach akcji rewindykacyjnej w roku 1938.

We wsi **kapliczka** p.w. św. Jana Nepomucena, drewniana, z połowy XIX wieku.

POTOK GÓRNY

Потік Горішній

Cerkiew prawosławna

Istniała na pewno w roku 1872, parafia prawosławna liczyła wówczas 374 wiernych; brak bliższych danych.

Gmina Tarnogród

LUCHÓW GÓRNY

Лухів Горішній

Cerkiew prawosławna

Murowana, zbudowana w roku 1847 przez architekta Ludwika B. Radziszewskiego; obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia prawosławna liczyła 352 wiernych.

RÓŻANIEC

Рожанець

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w roku 1872; brak bliższych danych. Parafia liczyła wówczas 496 wiernych.

TARNOGRÓD

Тарногород

Cerkiew prawosławna p.w.

Świętej Trójcy, parafialna
Murowana, zbudowana w latach 1870-75, nadal czynna jako prawosławna.

We wsi dwie drewniane **kapliczki** powstałe na przełomie XIX i XX wieku.

Ucrainiana

Izba Pamięci
Zbiory etnograficzne z okolic Tarnogrodu.

W 1872 roku parafia prawosławna liczyła 106 wiernych. W czasie drugiej wojny światowej, 2 lipca 1943 roku, Niemcy wysiedlili większość ludności wsi. W lutym 1944 roku osada została opanowana przez I Ukrainską Dywizję Partyzancką. W grudniu 1946 roku we wsi dokonała akcji zbrojnej sotnia UPA „Katynowycza”.

REJON ZAMOJSKI

Gmina Adamów

POTOCZEK

Потічок

Cerkiew prawosławna

Drewniana, zbudowana w roku 1870 w stylu bizantyjsko-rosyjskim, obok **dzwonnica** drewniana z 1870 roku, typu brogowego; od okresu międzywojennego użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, wokół **cmentarz przycerkiewny**.

W 1872 roku parafia prawosławna liczyła 424 wiernych.

SUCHOWOLA

Суха Воля

Cerkiew prawosławna

Drewniana, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 417 wiernych.

SZEWNIA DOLNA

Шевня

Cerkiew prawosławna zapewne p.w. Zwiastowania NMP

Drewniana, zbudowana w 1905 roku, w stylu bizantyjsko-rosyjskim. Od 1946 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Według niektórych danych w 1938 roku, w czasie akcji rewindykacyjnej władz polskich, zburzono w Szewni cerkiew prawosławna.

Gmina Nielisz

ZŁOJEC

Злоць

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w roku 1872, parafia liczyła wówczas 1616 wiernych; brak bliższych danych.

Gmina Radecznicza

RADECZNICA

Радочниця

Klasztor prawosławny, żeński. Istniał przed I wojną światową; zapewne w jego obrębie była **cerkiew**, zamieniona w 1918 roku na kościół rzymsko-katolicki.

Parafia grekokatolicka powstała w roku 1872.

TRZĘSINY*Трясини***Kaplica prawosławna**

Drewniana, zbudowana w 1902 roku, w 1923 dobudowano zakrytą, obecnie (zapewne od 1920 roku) kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Jana Chrzciciela.

*Gmina Sitno***CZEŚNIKI***Чесники***Cerkiew prawosławna**

Murowana, zbudowana w roku 1848, w 1983 roku dobudowano zakrytą, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Michała Archanioła.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 913 wiernych.

HORYSZÓW POLSKI*Горинів***Cerkiew prawosławna**

Zbudowana w roku 1907, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

W 1872 roku istniała parafia grekokatolicka i liczyła 770 wiernych.

SITNO*Ситно***Cerkiew grekokatolicka**

Istniała w roku 1872, parafia liczyła 776 wiernych; brak bliższych danych.

*Gmina Skierbieszów***KALINÓWKA***Калинівка***Cerkiew prawosławna**

Murowana, zbudowana w 1880 roku, w latach 1919-22 dobudowano wieżę, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

ŁAZISKA*Лазиська***Cerkiew prawosławna**

Murowana, zbudowana w roku 1910, w 1946 roku rozebrano kopułę i przebudowano wieżę; obecnie kościół rzymsko-katolicki.

SKIERBIESZÓW*Скербешів***Cerkiew grekokatolicka**

Istniała w 1872 roku, parafia liczyła

910 wiernych; brak bliższych danych.

Gmina Szczębrzeszyn SZCZĘBRZESZYN

Щебрешин

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1560 roku, remontowana w latach 1832, 1868, 1876, 1932-33; obecnie magazyn GS.

Miejsce po cerkwi prawosławnej, murowanej, z roku 1184, zburzonej w okresie międzywojennym w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku. Była to najstarsza murowana cerkiew na ziemiach polskich.

Szczębrzeszyn należał do Księstwa Halicko-Wołyńskiego, w 1352 roku w akcie króla Kazimierza Wielkiego wspomniany jest jako "ruskie miasto", od 1366 należy do Polski.

Gmina Tereszipol — Zaorenda TERESZPOL

Терешполь

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w roku 1872, parafia liczyła wówczas 1163 wiernych; brak bliższych danych.

ZAMOŚĆ

Замостья

Klasztor i cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja

Murowany, zbudowany w latach 1589-1606 przez architektów: Jana Jaroszewicza i Jana Wolffa; wieża pochodzi z lat 1690-99. W roku 1764 roku dobudowano zakrystię i skarbiec. Wielokrotnie remontowana. Od XVII do XIX wieku użytkowana przez oo bazylianów (obok cerkwi istniał także **klasztor**), w okresie międzywojennym użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, obecnie w administracji oo redemptorystów; do I wojny światowej znajdował się tutaj drewniany krzyż z I połowy XV wieku podarowany przez patriarchę Konstantynopola, z którego inicjatywy cerkiew ta została wzniesiona.

Cerkiew prawosławna p.w. św.

Zbawiciela (Spasa), ul. Lubelska
Murowana, zbudowana w 1911 roku, przebudowana po 1918 roku i w latach trzydziestych, obecnie kościół rzymsko-katolicki (prawdopodobnie od 1918 roku).

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, parafialna, ul. Odrodzenia, na cmentarzu prawosławnym

Murowana, wzniesiona w latach 1989-92 na miejscu drewnianej ka-

pliczki, zniszczonej w 1938 roku w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich. Wewnątrz znajduje się współczesny półkolista **ikonostas** wykonany przez Mikołaja Panczyka z Poczaiewa i Piotra Klimuka z Łucka na Ukrainie. Do parafii należy kilkunastu wiernych z Kosobud, Potoczka Szewli, Łazisk, Boratycz i Krasnobrodu. **Cmentarz przycerkiewny** zniszczony w 1981 roku.

Prawosławna cerkiew p.w. Wniebowstąpienia, na zamku. Istniała tu już przed 1580 rokiem.

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe, ul. Ormiańska 26

Zbiory dotyczące historii i etnografii Zamojszczyzny.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. B. Moranda 4

Archiwalia dotyczące województwa.

W XVI wieku w Akademii Zamojskiej studiowali tak wybitni Ukraińcy, jak: K.Sakowycz, S.Kosiw, I.Trofymowycz. Wychowywał się tutaj Pawło Chanenko, syn hetmana prawobrzeżnej Ukrainy, Michała Chanenki. W 1648 roku miasto oblegały wojska kozackie Bohdana Chmielnickiego. W 1705 roku zajął je hetman Iwan Mazepa. W 1720 roku odbył się tutaj synod cerkwi grekokatolickiej, w cerkwi p.w. św. Mikołaja, zwany zamojskim, który zmienił znacznie obrzędowość i organizację cer-

kwi grekokatolickiej (unickiej). W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 706 wiernych, w 1907 roku było 343 wiernych. W sierpniu 1920 roku miasto było terenem walk obronnych Ukraińskiej 6 Dywizji Strzelców Siczowych pod dowództwem gen. M.Bezhruczyna z bolszewicką armią konną Budionnego. Do 1944 roku przetrwała tu niewielka kolonia emigrantów ukraińskich. W powiecie zamojskim do 1945 roku żyło ok. 8000 Ukraińców, w latach 1945-46 wysiedlono do ZSRR 5480 osób.

Gmina Zamość

LIPSKO

Липськ

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w roku 1872, parafia liczyła wówczas 758 wiernych. W roku 1918 cerkiew zamieniono na kościół rzymsko-katolicki; obecnie zapewne nie istnieje.

SIEDLIKA

Селиська

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, wzniesiona w 1863 roku, rozebrana w 1960 roku, z materiału zbudowano szkołę.

W 1872 roku parafia liczyła 1223 wiernych.

W okresie międzywojennym istniał tutaj chór ukraiński, dwie orkiestry i grupa teatralna, której w roku 1938 zabroniono wystawiania sztuk w języku ukraińskim. W czasie II wojny światowej Niemcy wysiedlili mieszkańców w okolice Hrubieszowa.

Gmina Zwierzyniec

KOSOBUDY

Кособуду

Cerkiew prawosławna

Drewniana, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki; w tym samym czasie prawosławni wynajmowali na modlitwy dom prywatny. Około 1930 roku całkowicie zabroniono im praktyk religijnych, a dom opieczętowano. W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 811 wiernych.

TOPÓLCZA

Топольча

Cerkiew prawosławna

Murowana, zbudowana w roku 1913, przebudowana w 1919 roku i zapewne od tego roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki (do dziś). W roku 1872 parafia prawosławna liczyła 488 wiernych.

REJON KRASNYSTAWSKI

Gmina Turobin

TUROBIN

Туробин

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1882 roku, zburzonej w 1938 roku w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich.

Gmina Żółkiewka

ŻÓŁKIEWKA — OSADA

Жовківка

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła

Drewniana, zbudowana w roku 1865 w stylu łemkowski. W latach 1955-56 przeniesiona z Reginowa (dawny powiat Gorlice, woj. króśnieńskie) i przebudowana, obecnie kościół polsko-katolicki.

Kaplica cmentarna

Murowana, zbudowana w pierwszej ćwierci XX wieku.

REJON TOMASZOWSKI

Gmina Bełżec

BELŻEC*Белзець*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Bazyla Wielkiego

Przeniesiona z Lipska koło Lubaczowa, drewniana, zbudowana w 1756 roku, jednokopułowa, dwukondygnacyjna, z nawą główną trójkondygnacyjną, przebudowana w 1838 roku, uszkodzona w czasie II wojny światowej, po 1947 roku nie użytkowana, obecnie magazyn szkolny. Zachowana w stanie dobrym, pomimo zniszczenia w 1947 roku wyposażenia z wyjątkiem osiemnastowiecznego krucyfiks. Obok **cmentarz przycerkiewny** z zachowanymi kilkunastoma **na-grobkami** z XIX wieku.

Plebania grekokatolicka, w pobliżu cerkwi

Drewniana z 1866 roku, obecnie opuszczona i zrujnowana.

Kaplica odpustowa, grekokatolicka p.w. Świętych Piotra i Pawła

Zapewne zniszczona; brak bliższych danych.

W 1938 roku mieszkało tutaj ok. 400 Ukraińców (na 2420 mieszkańców), wg innych danych parafia grekokatolicka liczyła 278 wiernych.

Gmina Jarczów

CHODUWAŃCE*Годуванці***Brama-dzwonnica**

Zapewne pozostałość cerkwi prawosławnej z 1911 roku, zamienionej w okresie międzywojennym na kościół rzymsko-katolicki, następnie spalonej w 1938 roku w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich. Obecnie na tym miejscu kaplica rzymsko-katolicka z 1938 roku.

Na **cmentarzu** w pobliżu **dzwonnicy** kamienna **rzeźba** św. Onufrego z XVIII wieku, uszkodzona.

Ucrainiana

W kościele parafialnym znajduje się część wyposażenia z cerkwi w Nowosiólkach.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 824 wiernych.

GRÓDEK*Городок***Cerkiew prawosławna**

Wybudowana w roku 1914, w okresie międzywojennym przejęta przez kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **płyta kamienna** z zatartym napisem **cyrylicą** i datą: 1651.

JARCZÓW

Ярчів

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, wzniesiona ok. 1755 roku (wg tradycji zbudowana w początkach XVII wieku) kilkakrotnie remontowana, około 1870 roku zamieniona na prawosławną, a w 1921 roku na kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz częściowo zachowane oryginalne cerkiewne wyposażenie. Planuje się przeniesienie cerkwi do Przewłoki.

JURÓW

Юрів

Cerkiew prawosławna

Zbudowana w roku 1895, zburzona w roku 1938 w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich.

SZLATYN

Шлятин

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w roku 1872, parafia liczyła wtedy 420 wiernych; brak bliższych danych.

Gmina Komarów — Osada

DUB

Дуб

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w roku 1872, zniszczona zapewne w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

Pierwszą cerkiew była tutaj zbudowana w 1691 roku, w 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 791 wiernych.

KOMORÓW

Комарів

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej (obok kościoła rzymsko-katolickiego), od roku 1875 prawosławnej, zapewne z XIX wieku; brak bliższych danych.

Cmentarz

Niegdyś dwuwyznaniowy; brak bliższych danych.

ŚNIATYCZE

Снятичі

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w roku 1836, wielokrotnie remontowana, dwudzielna, bezkopułowa, z dzwonnicą nad babińcem, od 1918 roku kościół rzymsko-katoli-

cki. Obok **cmentarz przycerkiewny**, na nim m.in. **nagrobek** kamienny z 1834 roku, klasycystyczny, w kształcie obelisku. W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 493 wiernych.

ZUBOWICE

Зубовичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła Drewniana, zbudowana w roku 1777 (może być wcześniejsza, nawet z XVII wieku). W 1951 roku dobudowano zakrystię; ok. 1870 zamieniona na prawosławną, od 1918 kościół rzymsko-katolicki. Część wyposażenia pochodzi z XVII, XVIII i XIX wieku. Obok **dzwonnica**, także drewniana, trójkondygnacyjna, konstrukcji słupowo ramowej, z 1777 roku, oraz **cmentarz przycerkiewny**.

Gmina Lubyczka Królewska

Teren gminy wchodził w skład zaboru austriackiego (Galicji) i do 1947 roku stanowił część grekokatolickiej diecezji w Przemyślu. Dotyczy to również terenu gminy Ulhówek i południowej części gminy Dolbobyczów.

HREBENNE

Гребенне

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, parafialna

Drewniana, zbudowana w roku 1685, przebudowana w roku 1797, w 1905 roku dobudowano zakrystię, w latach 1956 i 1976 zmieniono pokrycie dachu. Obecnie trzykondygnacyjna. Po 1947 roku zamknięta, później przejęta przez kościół rzymsko-katolicki, a od 1965 roku służy również wiernym obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (jedyna na terenie województwa). Nad wejściem **napis fundacyjny** z 1797 roku, **cyrylicą**; wewnątrz pozostałości **ikonostasu** z XVII-XVIII wieku, **ołtarz boczny** i inne wyposażenie z XVIII wieku. Obok cerkwi — **drewniana dzwonnica**, z końca XVIII wieku, z trzema **dzwonami**, w tym jeden z lat 60-tych, drugi z 1982 roku (św. Włodzimierza Wielkiego). **Brama** w ogrodzeniu murowana kamienna z początków XIX wieku, dwukondygnacyjna. **Cmentarz przycerkiewny** z zachowanymi kilkoma nagrobkami, wśród nich **krzyż** kamienny z XVIII lub XIX wieku.

W pobliżu wzgórza cerkiewnego kamienny **krzyż** z XIX wieku, postawiony na pamiątkę zniesienia pańszczyzny.

Parafia i pierwsza cerkiew powstały w XV wieku. W 1938 roku było tutaj 1417 grekokatolików (na 1630 mieszkańców). Obecnie żyje tu ok. 50 rodzin ukraińskich. Do działającego tutaj Związku

Ukraińców w Polsce należy 33 członków (w tym z Mostów i Żurawiec).

czy Królewskiej 20 na 740 mieszkańców. 4 października 1942 roku hitlerowcy rozstrzelali 45 mieszkańców wsi, w tym 31 Ukraińców.

LUBYCZA KRÓLEWSKA

Любича

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, w przysiółku Lubycza Kameralna Drewniana, zbudowana w XIX wieku (na bazie poprzedniej z połowy XVIII) wieku, z łamanym dachem namiotowym, filia parafii Lubycza Kniazie. Po 1947 roku opuszczona, obecnie w stanie ruiny, w prezbiterium **ślady polichromii**. Obok ruina drewnianej **dzwonnicy** z 1806 roku (lub z XVIII wieku), konstrukcji słupowo-ramowej.

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, parafialna, w przysiółku Kniazie

Murowana, wzniesiona zapewne w 1806 roku, monumentalna, jednokopułowa. Po 1947 roku nie użytkowana, pozbawiona dachów, obecnie w stanie ruiny; wewnątrz zachowane **ślady polichromii**.

Wies lokowana na prawie wołoskim w 1420 roku, do czasu II wojny światowej posiadała prawa miejskie. W 1938 roku do cerkwi Lubycza Kniazie należało 2430 wiernych (na 2480 mieszkańców), w Lubyczy Kameralnej było 2200 grekokatolików, a w Luby-

KORNIE

Корні

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Paraskewii, filia parafii Machnów

Murowana, zbudowana w 1910 roku, trójdzielna, na planie krzyża, z kopułą pośrodku; po 1947 roku zamknięta, od początku lat 80-tych użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Odnowiona, wewnątrz fragmenty wyposażenia z XVIII i XIX wieku, w tym trzy **księgi liturgiczne** (XV-XIX wiek). Obok **cmentarz przycerkiewny**, dobrze zachowany, z dużym **krzyżem kamiennym** z XVIII wieku, na prawo od wejścia na cmentarz znajduje się **zbiorowa mogiła** 10 mieszkańców wsi zamordowanych 22 maja 1945 roku przez NKWD.

Miejsce po mogile usypanej w 1940 roku na cześć bohaterów Ukrainy, zniszczonej w czasie akcji „Wisła”.

W roku 1938 było ok. 1000 wiernych należących do parafii grekokatolickiej (na 1020 mieszkańców wsi), czynna była czytelnia „Proświty”.

MACHNÓW

Махнів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna. Murowana, zbudowana na początku obecnego stulecia, dwukondygnacyjna, nawa główna trójkondygnacyjna, jednokopułowa, po 1947 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki, wewnątrz zachowanych kilka ikon; obok cerkwi murowana dzwonnica z początku XX wieku, obecnie punkt katechetyczny. Na żelaznej dzwonnicy dwa stare dzwony. Drewniana dzwonnica została spalona w 1984 roku.

W 1938 roku parafia grekokatolicka liczyła ponad 1200 wiernych (na 1360 mieszkańców).

MOSTY MAŁE

Мосту Малі

Miejsce po kaplicy grekokatolickiej p.w. Opieki NMP, zbudowanej w 1917 roku, zburzonej po 1945 roku. Była to filia parafii Hrebenne, w 1938 roku skupiała 550 grekokatolików (wg. innych danych 500 Ukraińców na 650 mieszkańców wsi).

NOWOSIÓŁKI KARDYNALNE

Новосілки Кардинальські

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej, drewnianej, z 1760 roku, zniszczonej po 1945 roku.

W 1938 roku było tutaj 634 grekokatolików (wg innych danych 580 Ukraińców na 600 mieszkańców wsi); filia parafii Dyniska.

NOWOSIÓŁKI PRZEDNE

Новосілки Передні

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej z 1790 roku, zniszczonej po 1945 roku.

W 1938 roku było tutaj 404 grekokatolików (wg innych danych 470 Ukraińców na 580 mieszkańców wsi); filia parafii Dyniska.

SIEDLISKA

Селиська

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja (filia parafii Hrebenne)

Murowana, zbudowana w 1902 roku, eklektyczna, jednokopułowa, na planie krzyża; po 1947 roku

zajęta przez kościół rzymsko-katolicki, ale prawdopodobnie nie użytkowana. Wewnątrz zachowana górna **część ikonostasu** z przełomu XVII i XVIII wieku z gruntośnie przemalowanymi **ikonami**. **Miejsce po cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Mikołaja, drewnianej, zbudowanej w roku 1831 lub 1865, zburzonej w 1901 roku, obecnie pozostało tylko **prezbiterium** w ruinie. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z 1831 roku (może być nawet wcześniejsza, z XVIII wieku), dwukondygnacyjna, brak pokrycia dachu i ścian (w ruinie).

Kapliczka św. Mikołaja „Nad źródłem”, na zachód od wsi Drewniana, zapewne z początków XX wieku, wewnątrz **ikona** z XVIII wieku.

W 1938 roku było tutaj 310 grekokatolików na 660 mieszkańców wsi.

TENIATYSKA

Тенетиська

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Dymitra, parafialna Drewniana, zbudowana w 1754 roku, jednokopułowa, po 1947 roku nie użytkowana, obecnie w ruinie, pozostały tylko części ścian, a na nich resztki **polichromii**. Obok cerkwi jedynie fragmenty

drewnianej, trójkondygnacyjnej **dzwonnicy**, o konstrukcji z XVIII wieku, rozebranej w połowie lat 80-tych.

Cmentarz grekokatolicki

Zachowanych m.in. kilka **krzyży** kamiennych, tzw. bruśniańskich z XVIII-XIX wieku, oraz rozbita **rzeźba** św. Jana Nepomucena z I połowy XIX wieku.

We wsi drewniana **kapliczka** z początków XX wieku.

W 1938 roku było tu 1420 grekokatolików na 1510 mieszkańców.

WIERZBICA

Вербиця

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archaniola, parafialna Drewniana, zbudowana w 1887 roku, monumentalna, trójdzielną, trójkondygnacyjną, trykopiową, po 1947 roku zamknięta, następnie zamieniona na magazyn nawozów sztucznych, obecnie nie użytkowana, zrujnowana (brak części dachu i ściany), grozi zawaleniem.

Wewnątrz widoczna **polichromia** powstała po 1887 roku.

Kaplica grekokatolicka, odpustowa

Wybudowana w roku 1836; brak bliższych danych.

Kaplica grobowa Lityńskich, obok cerkwi

Murowana z 1860 roku, odbudowana i częściowo przebudowana w roku 1982. Po 1947 użytkowana jako magazyn, obecnie przez kościół rzymsko-katolicki; pod kaplicą **krypta grobowa**.

Cmentarz grekokatolicki, 500 m na południe od cerkwi, przy granicy państwa

Zachowanych kilkaset **nagrobków**, w tym wiele oryginalnych brązianych z XIX wieku w dobrym stanie, dwie **kwatery żołnierzy** ukraińskich poległych za wolność Ukrainy w latach 1918-19. We wsi, w 1940 roku, usypane zostały dwie **mogiły z krzyżami** na cześć Tarasa Szewczenki i bohaterów Ukrainy, zniszczone w 1947 roku.

W 1938 roku parafia liczyła 2030 wiernych na 2110 mieszkańców.

ŻURAWCE

Журавуця

Cerkiew grekokatolicka, parafialna p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego

Murowana, zbudowana w roku 1912 na miejscu starszej z roku 1808 (zapewne drewnianej); od 1947 roku kościół rzymsko-katoli-

cki. Wewnątrz pozostałości **ikonostasu** z XVII-XVIII wieku z mocno zniszczonymi **ikonami**.

Cmentarz grekokatolicki

Zachowany m. in. kamienny **krzyż** pochodzący prawdopodobnie z XV-XVI wieku.

W 1938 roku parafia liczyła 2640 wiernych na 2860 mieszkańców (w tym 2100 w Żurawcach, 200 w Rudzie Żurawieckiej (gdzie wg. niektórych danych także znajdowała się cerkiew), 30 w Rudzie Lubyckiej, 110 w Nietrzebie.

W 1947 roku żołnierze LWP zamordowali tutaj ok. 10 osób powiązanych z UPA. Do 1947 roku istniał tu kopiec, symbol Niezależnego Państwa Ukraińskiego.

Gmina Łaszców

HOPKIE

Гонків

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

KMICZYN

Кмічун

Miejsce po cerkwi prawosła-

wnej z 1892 roku zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

ŁASZCZÓW

Лауців

Cerkiew prawosławna

Z 1878 roku, w okresie międzywojennym przejęta przez kościół rzymsko-katolicki, zniszczona zapewne w 1938 roku; brak bliższych danych. Na **cmentarzu** znajduje się murowana **dzwonnica**, zapewne z drugiej połowy XIX wieku.

W 1872 roku tutejsza parafia grekokatolicka liczyła 600 wiernych.

MURATYN

Муратин

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

NABRÓŻ

Наброщ

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1907 roku zniszczonej w ra-

mach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych. W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 928 wiernych.

PIENIANY

Пеняни

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku. Brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 958 wiernych.

PODŁODÓW

Поледів

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

RATYCZÓW

Ратичів

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

ZIMNO*Зимно*

Miejsce po cerkwi prawosławnej, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

*Gmina Rachanie***GRODYSŁAWICE***Городу Славичи*

Cerkiew prawosławna p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, parafialna

Murowana, zbudowana w 1909 roku na miejscu spalonej drewnianej cerkwi unickiej, po 1934 roku używana jako magazyn, od 1973 roku — kościół rzymsko-katolicki.

We wsi **figura przydrożna** z połowy XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1191 wiernych.

*Gmina Susiec***ŁOSINIEC***Лосинець*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła

Drewniana, zbudowana w 1797 roku (lub w 1732), dwudzielna. Od 1919 roku kościół rzymsko-katolicki, w 1935 roku dobudowano sygnaturkę, w 1949 roku zakrystię. Wewnątrz **ołtarz główny** i dwie **ikony** z XVIII wieku. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z XVIII-XIX wieku, z dzwonem z 1828 roku.

W 1972 roku parafia liczyła 1912 wiernych.

**MAJDAN SOPOCKI
PIERWSZY***Conom*

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Tomasza Apostoła

Murowana, zbudowana w 1835 roku, klasycystyczna, dwudzielna, od 1870 prawosławna, od 1919 kościół rzymsko-katolicki. Zachowane wyposażenie wnętrza z XVIII-XIX wieku.

Dawniej wieś zwana zapewne Sopotem; w 1872 roku mieszkało w niej 1084 grekokatolików.

SUSIEC*Сусець*

Miejsce (na wzgórzu Zamczysko) po cerkwi unickiej i klasz-

torze oo bazylianów, wybudowanej przez wojewodę kijowskiego Tomasza Zamoyskiego na początku XVII wieku. Cerkiew zamieniono później na kościół rzymsko-katolicki, rozebrany w roku 1796 lub 1818.

Gmina Tarnawatka

TARNAWATKA

Тарноватка

Cerkiew prawosławna p.w. Świętej Trójcy, parafialna. Murowana, eklektyczna, zbudowana przez architekta Syczugowa w 1880 roku. Przebudowana ok. 1920 roku, od 1921 — kościół rzymsko-katolicki. W latach 1925-30 dobudowano wieżę i zakrystię. Wyposażenie wnętrza z XVII-XIX wieku.

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Plebania grekokatolicka

Drewniana, z drugiej połowy XIX wieku.

Cmentarz cerkiewny, na wschód od wsi

Kilka kamiennych **nagrobków** z XIX wieku, jeden z roku 1848 z zatartą **ruską inskrypcją**.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 845 wiernych.

29 stycznia 1943 roku w sąsiedniej wsi Sumin hitlerowcy rozstrzelali 45 Ukraińców, w tym 18 dzieci.

Gmina Telatyn

DUTRÓW

Дутрів

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

ŁACHOWCE

Ляхівці

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1906 roku, zamkniętej w 1919 roku, a potem zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku. Obok **cmentarz przycerkiewny**; brak bliższych danych.

ŁUKOSZYN

Лукошин

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

NOWOSIÓŁKI

Новосілки

Cerkiew grekokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego, filialna Murowana, zbudowana ok. 1800 roku, barokowa, dwudzielna, remontowana w latach 1860-64, po 1870 roku zamieniona na cerkiew prawosławną, od 1919 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki. Częściowo zniszczona przez pożar w 1944 roku, kilkakrotnie remontowana. Wewnątrz zachowana **polichromia** pseudo-barokowa zapewne z połowy XIX wieku. Obok cerkwi murowana **dzwonnica**, zbudowana także około 1800 roku, ośmioboczna, spalona w 1945 roku, odbudowana w 1967 roku, wokół ogrodzenie murowane z połowy XIX wieku. **Miejsce po cerkwi prawosławnej** zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Cmentarz

Założony zapewne w XVIII wieku, otoczony murem; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1422 wiernych.

POSADÓW

Посадів

Cerkiew grekokatolicka Murowana, zbudowana w 1826 roku z fundacji rodu Horochów, dwudzielna, od 1875 roku prawosławną, w 1908 roku przebudowana na szkołę, od 1915 roku użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

Cmentarz cerkiewny

Zachowane fragmenty ogrodzenia z murowaną bramą z I połowy XIX wieku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1025 wiernych.

POTURZYN

Потурин

Cerkiew prawosławna

Drewniana, zbudowana w II połowie XIX wieku, obecnie magazyn.

Cmentarz grekokatolicki

Po 1870 roku prawosławny, zachowana m.in. wykonana z piaskowca **rzeźba Chrystusa** z 1842 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1814 wiernych.

RADKÓW

Радків

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

TELATYN

Телятин

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 1106 wiernych; brak bliższych danych.

ŻULICE

Жулиці

Kaplica grobowa Makomaskich

Murowana, zbudowana w 1828 roku, klasycystyczna, w latach 1870-1919 cerkiew prawosławna, następnie kościół rzymsko-katolicki, częściowo zniszczona w roku 1944 przez UPA, remontowana w 1945 roku.

TOMASZÓW LUBELSKI

Томашів

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, parafialna, ul. E.O-rzeszkowej

Murowana, zbudowana w 1890 roku, trójdzielna, jednokopułowa, z czterema wieżyczkami, obecnie czynna jako prawosławna.

Plebania grekokatolicka, ul. 29 listopada 18

Murowana z kamienia z I połowy XIX wieku, po 1875 roku prawosławna, obecnie nie użytkowana.

Ucrainiana

Muzeum Regionalne, ul. 1 Maja 53
Zbiory dotyczące archeologii, etnografii i historii regionu.

Miasto założone w 1590 roku przez Jana Zamoyskiego, w 1649 roku (Tomaszów Ordynacki) zniszczone przez Kozaków. W Tomaszowie istniały trzy drewniane cerkwie: parafialna p.w. św. Jerzego, przy ul. Starocerkiewnej, wzmiankowana na początku XVII wieku, rozebrana w roku 1817; druga p.w. Wniebowzięcia NMP, na przedmieściu Szczerzeskim; trzecia p.w. św. Mikołaja, na przedmieściu Lwowskim; dwie ostatnie były wzmiankowane w połowie XIX wieku. Drewniana kaplica prawosławna, zapewne

z połowy XIX wieku, rozebrana w 1914 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1211 wiernych.

Tomaszów leżał na polsko-ukraińskim pograniczu etnicznym. W 1931 roku na 10 400 mieszkańców było 680 Ukraińców. W powiecie tomaszowskim procent ludności ukraińskiej kształtował się następująco: 1905 rok — 43,6%, 1921 — 23,8%, 1931 — 26,8%.

W czasie II wojny światowej działał tutaj Ukraiński Centralny Komitet. W latach 1945-46 z terenu powiatu wysiedlono do ZSRR 40 742 osoby.

Gmina Tomaszów Lubelski

PAŃKÓW

Паньків

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

PRZEORSK

Приорськ

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

SZAROWŁA

Шаровля

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Dnia 2 lutego 1943 roku w Szarowoli i sąsiedniej wsi Pańków hitlerowcy rozstrzelali 19 Ukraińców, w tym 8 dzieci.

TYPIN

Тупин

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 600 wiernych.

Gmina Tyszowce

CZARTOWIEC

Чортівчичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. MB Łaskawej

Murowana, zbudowana w latach 1844-48, w 1933 roku dobudowano wieżę; od 1870 roku prawosławna, od 1919 roku użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki.

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1908 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; poprzednia cerkiew na tym miejscu istniała jeszcze przed 1767 rokiem.

Kaplica p.w. św. Jana Nepomucena, kolonia Gołaicha

Murowana, zbudowana w 1950 roku, na miejscu poprzedniej drewnianej, grekokatolickiej. Wewnątrz **rzeźba** św. Jana Nepomucena z połowy XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 500 wiernych.

CZERMNO

Чермно

Grodzisko nazywane „Zamczysko”, lub „Duże Zamczysko”

Utożsamiane z grodem Czerwień, domniamaną stolicą Grodów Czerwieńskich. Gród ten istniejący w X-XIII wieku został zburzony przez Tatarów w roku 1240. Do dzisiaj zachowały się wały ziemne wysokości 4,5-6 m. W pobliżu ślady ufortyfikowanych podgrodzi, Bazar i Czermniec, połączonych niegdyś długimi mostami. Przy dzisiejszym przysiółku Doliwo znajdował się wczesnośredniowieczny **cmentarz** grzebalny. W pobliskich lasach zachowały się fragmenty wałów ziemnych z fosą

długości ok. 5 km; jest to ślad dawnych umocnień osłaniających gród od wschodu i południowego-zachodu.

We wsi znajduje się **kapliczka** drewniana z początku XX wieku.

KŁATWY

Клятви

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w 1938 roku w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 548 wiernych.

MIKULIN

Микулин

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w 1938 roku w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich; brak bliższych danych.

PERESPA

Переспа

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archaniola

Murowana, zbudowana w latach 1807-27. Po 1863 roku zamknięta, w 1875 roku zamieniona na prawo-

sławną, od 1919 użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki. W latach 1939-44 znowu przejściowo cerkiew prawosławna. Wewnątrz kilka **ikon** z XVIII wieku, pozostałe wyposażenie z XVIII-XIX wieku. Obok cerkwi murowana, klasycystyczna **dzwonnica** z 1827 roku. **Cmentarz przycerkiewny** z zachowanymi **na-grobkami** z XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła ok. 500 wiernych.

Dnia 25 grudnia 1942 roku żandarmi niemieccy rozstrzelali w sąsiedniej wsi Przewale 16 Ukraińców.

TYSZOWCE

Тишівці

W 1750 roku wzmiankowano trzy cerkwie unickie: parafialną i dwie filialne na przedmieściach Dębina i Zamłynin (ok. 1875 r. wszystkie zostały zamienione na cerkwie prawosławne); istniały one jeszcze w 1902 roku. Ponadto w 1871 roku wzniesiono murowaną cerkiew prawosławną. Żadna z nich nie zachowała się.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1220 wiernych.

WAKIJÓW

Вакіїв

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji

rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 934 wiernych.

Gmina Ulbówek

BUDYNIN

Будинин

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Opieki MB, parafialna

Drewniana, wzniesiona w 1887 roku, monumentalna, trójkondygnacyjna, trzykokułowa (podobna do cerkwi w Wierzbicy). Po 1947 roku zamknięta. Obecnie kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z 1887 roku, dwukondygnacyjna, o oryginalnej formie, szeroka dołem.

Dom duchowieństwa prawosławnego

Drewniany z końca XIX wieku, obecnie dom mieszkalny nr 48.

Krzyż drewniany z 1938 roku, zapewne pamiątka 950 lecia Chrztu Rusi Kijowskiej (Ukrainy).

W 1938 roku było tu 780 grekokatolików na 880 mieszkańców, a w całej parafii 1400. Istniały dwie ukraińskie spółki kredytowe.

DYNISKA

Дениська

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Soboru MB, parafialna

Drewniana, zbudowana w roku 1801, jednokopułowa, zapewne przeniesiona z pobliskiego Szlatyna, po 1947 roku kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz częściowo zachowane wyposażenie z XVII-XIX wieku. Obok cerkwi **dzwonnica** murowana, z II połowy XIX wieku. Na **plebanii** prywatny zbiór **ikon i rzeźb**, fragmenty **ikonostasu** z XVII wieku. **Cmentarz przycerkiewny**.

We wsi murowana **kapliczka** św. Jana Nepomucena z I połowy XIX wieku.

W 1938 roku było tutaj 890 Ukraińców, w tym 670 grekokatolików (na 1210 mieszkańców); cała parafia liczyła 1700 wiernych. W okresie międzywojennym powstała czytelnia „Proświty”, Dom Ludowy (drewniany), oraz szkoła dwujęzyczna (murowana). Po II wojnie światowej wieś została spalona.

HUBINEK

Губинок

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej p.w. św. Paraskewii, prawdopodobnie z XVIII wieku, kilkakrotnie odbudowywanej z ruiny, spalonej w czasie działań wojennych w 1944 roku. Została drewniana **dzwonnica** cerkiewna z XVIII wieku, konstrukcji słupowo-ramowej, z dobudówką z 1949 roku, użytkowana jako **kaplica** rzymsko-katolicka.

Wieś należała do parafii Rzęcznica. W 1938 roku mieszkało tutaj 490 Ukraińców (444 grekokatolików na 600 osób). W okresie międzywojennym była tu czynna szkoła dwujęzyczna i czytelnia "Proświty". Wiosną 1944 roku na wieś dokonał napadu oddział partyzancki o niewiadomej przynależności i zamordował ponad 50 osób.

KORCZMIN

Корчмин

Cerkiew grekokatolicka p.w. Trzech Króli, w zachodniej części wsi Drewniana, zbudowana w 1658 roku, rozbudowana około 1850 roku, trójdzielna, jednokopułowa. Po 1947 roku opuszczona, stopniowo popadała w ruinę, w 1950 roku rozebrano dobudówki. Wewnątrz mocno zatarta **polichromia** i **napisy** pochodzące z XVII-XVIII wieku. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z II połowy XIX wieku, dwukondygnacyjna, obecnie w ruinie. W 1990 roku rozpoczęto remont zespołu cerkiewnego.

Cerkiew grekokatolicka p.w. Objawienia Pańskiego, w środku wsi

Wybudowana w 1858 roku, obecnie zapewne nie istnieje; brak bliższych danych. Obok cerkwi w okresie międzywojennym był dom parafialny, w którym mieściła się też czytelnia im. M.Kaczkowskiego, założona w 1909 roku.

Kaplica grekokatolicka, pod lasem, na południe od wsi Drewniana z 1863 roku, zniszczona zapewne po II wojnie światowej.

Dom Ludowy

Zbudowany zapewne ok. 1930 roku, mieściły się w nim mleczarnia i czytelnia „Proświty”, założona w 1889 roku; brak bliższych danych.

Cmentarz cerkiewny

Zamknięty już w okresie międzywojennym; brak bliższych danych.

Mogiła zwana „zakurhanem”, na granicy wsi Korczmin, Szczepiatyn, Korczowa.

Porosła lasem, uszkodzona; brak bliższych danych.

W okresie międzywojennym istniała tu szkoła podstawowa. W 1938 roku było tutaj 990 Ukraińców (wg innych danych 1031) na 1170 mieszkańców wsi.

KRZEWICA

Кривуця

Miejsce po drewnianej cerkwi grekokatolickiej p.w. Zaśnięcia NMP, filii parafii Korczmin, zbudowanej w 1875 roku. Po II wojnie światowej użytkowana była jako magazyn PGR.

W 1938 roku żyło tu 560 Ukraińców (wg innych danych 586 grekokatolików) na 680 mieszkańców wsi.

MACHNÓWEK

Махнівек

Dzwonnica cerkiewna

Pozostałość po nie istniejącej już drewnianej cerkwi filialnej grekokatolickiej z 1919 roku, murowanej w 1938 roku.

W 1938 roku było tutaj ok. 510 (wg innych danych 471 grekokatolików na 650 mieszkańców).

OSERDÓW

Осердів

Miejsce po drewnianej cerkwi z 1625 roku, grekokatolickiej p.w. św. Jerzego, parafialnej; brak bliższych danych.

W 1938 roku było tu 436 grekokatolików (wg innych danych 480 Ukraińców na 520 mieszkańców wsi).

RZECZYCA

Річниця

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, parafialnej, z 1625 roku, drewnianej; brak bliższych danych.

Kaplica cmentarna, grekokatolicka Murowana, zbudowana II połowie XIX wieku (zapewne w 1882 roku), po 1947 roku częściowo znisz-

czona i odbudowana. W 1975 roku dobudowano część drewnianą: obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W okresie międzywojennym znajdowały się tu następujące obiekty (o których brak jednakże bliższych danych): Dom Ludowy drewniany, (mieścił czytelnię "Proświty", towarzystwo pożarniczo-sportowe "Sicz" i kooperatywę "Silskij Hospodar"), murowana szkoła podstawowa, murowany Dom Parafialny, krzyż drewniany z napisem "Samostijna Ukraina. 1918", poświęcony walczącym za wolność Ukrainy w latach 1918-19.

W 1938 roku żyło tutaj ok. 2200 Ukraińców (wg innych danych 1771 grekokatolików na 2540 mieszkańców wsi). W 1940 roku organizowano tutaj obozy letnie dla ukraińskiej młodzieży z Chełmszczyzny. Wiosną 1944 roku polscy partyzanci niewiadomej orientacji spalili pół wsi i zamordowali ok. 100 osób. We wsi miał swoją kryjówkę szef Służby Bezpieczeństwa UPA P. Fedorin „Dalnycz”; aresztowano go 16 września 1947 roku.

RZEPLIN

Ріплін

Miejsce po cerkwi prawosławnej zamkniętej w latach 1919-38, następnie zburzonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

SZCZEPIATYN

Щепятин

Cerkiew grekokatolicka p.w. Świętej Trójcy, filia parafii Korczów, obecnie na Ukrainie.

Murowana, zbudowana w latach 1910-13, jednokopułowa, po 1947 roku zamknięta, od początku lat 80-tych użytkowana jako kaplica rzymsko-katolicka. Wewnątrz

ikonostas z 1913 roku, pozostałe wyposażenie sięgające XVIII wieku. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z 1890 roku, dwukondygnacyjna, przeniesiona z cmentarza ok. 1913 roku.

We wsi murowana **figura** przydrożna z 1901 roku.

W okresie międzywojennym istniały tu następujące obiekty (o których brak bliższych danych):

Drewniany dom zakonny studentów z okresu międzywojennego, dla chorych mnichów wyznania grekokatolickiego.

Dom Ludowy, naprzeciw cerkwi, drewniany, mieściła się w nim czytelnia „Proświty” i kooperatywa spożywcza. Szkoła podstawowa dwujęzyczna, w czasie wojny ukraińskojęzyczna. Drewniane przedszkole ukraińskie prowadzone w latach 1908-38 przez siostry MP.

W 1938 roku żyło tutaj ok. 640 Ukraińców (wg innych danych 556 grekokatolików na 910 mieszkańców wsi).

TARNOSZYN

Терношин

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna Drewniana, zbudowana w 1759 roku, monumentalna, typ bojkowski, trójkondygnacyjna, trójkopułowa, na początku XX wieku przeniesiona z Uhrynowa i zapewne przebudowana. Po 1947 roku zamknięta, zdewastowana, wymaga remontu. Częściowo zachowane górne partie **ikonostasu** pochodzącego z 1904 roku (same ikony z XVIII wieku).

W 1938 roku żyło tutaj 430 Ukraińców (wg innych danych 400 grekokatolików) na 1120 mieszkańców wsi. Był dom ludowy z czytelnią "Proświta" i kooperatywą. W 1944 roku większość wsi uległa spaleni.

ULHÓWEK

Ульгівок

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Mikołaja, parafialnej, zbudowanej w 1856 roku; brak bliższych danych.

Kapliczka św. Piotra, drewniana z II połowy XIX wieku.

Dom Ludowy

Zbudowany w okresie międzywojennym przez organizację ukraińską "Proświta", w którym mieściła

się kooperatywa i inne ukraińskie organizacje; brak bliższych danych.

W 1938 roku żyło tutaj ok. 1300 Ukraińców na 1490 mieszkańców wsi (wg innych danych 1500 grekokatolików).

W Ulhówku miał swoją kryjówkę dowódca UPA na Polskę Miroslaw Onyszkiewicz „Orest”.

WASYŁÓW WIELKI

Василів Великий

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej**, filialnej parafii Budynin, zbudowanej w roku 1776 roku (wg innych danych dopiero w 1874).

Kapliczka św. Anny Murowana, zbudowana na przełomie XVIII-XIX wieku.

Tablica na mogile żołnierzy UPA

Jest to metalowa tablica na miejscu zbiorowej mogiły 13 żołnierzy UPA, którzy zginęli samobójczo w marcu 1946 roku, okrażeni przez przeważające siły sowiecko-polskie, w rejonie Wasylów-Chłopiałyn. W bitwie tej zginęło łącznie 84 żołnierzy UPA.

W okresie międzywojennym istniała tu dwujęzyczna szkoła podstawowa, od 1910 roku czynna była czytelnia „Proświty”, a od 1921 roku kooperatywa „Silkiskij Hospodar” z mleczarnią, w tym samym czasie powstał także dom ludowy.

W *Ukraińskiej Halićkiej Armii* służyło 62 mieszkańców wsi, z których 15 poległo. W 1938 roku żyło tu 780 Ukraińców (724 grekokatolików na 1120 mieszkańców wsi). W latach 1940-44 działało tu ukraińskie towarzystwo oświatowe. W roku 1944 polscy partyzanci o niewiadomej orientacji spalili większą część wsi i zabili ok. 30 mieszkańców.

ŻERNIKI

Жерники

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1893 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

Cerkiew grekokatolicka p.w. Matki Boskiej

Drewniana, zbudowana w roku 1793, rozbudowana w XX wieku; w 1875 roku zamieniona na cerkiew prawosławną, a w 1919 na kościół rzymsko-katolicki. Po 1947 roku opuszczona i stopniowo popadająca w ruinę. W 1981 roku przeniesiona tu z Turkowic (gmina Werbkowice) i częściowo przebudowana (dobudowano kaplicę boczną).

W 1872 roku tutejsza parafia grekokatolicka liczyła 1151 wiernych, a w 1938 roku do parafii prawosławnej, wraz z miejscowościami: Ratycz, Steniatyn i Zimno należało ok. 3500 wiernych.

REJON HRUBIESZOWSKI Gmina Dołhobyczów CHŁOPIATYN

Хлопятин

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Ducha, filia parafii Oserdów Drewniana, zbudowana w 1863 roku, trzykondygnacyjna, trzykokułowa, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Zachowane wyposażenie wnętrza wraz z ikonostasem.

W 1938 roku żyło tu 445 Ukraińców na 490 mieszkańców (wg innych danych ok. 500 grekokatolików).

DŁUŻNIÓW

Довжнів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, parafialna Drewniana, zbudowana w 1882 roku, monumentalna, trójkondygnacyjna, trzykokułowa; po 1947 roku zamknięta, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi dzwonnica i brama z początków XX wieku, obie murowane. Pierwotnie wg tradycji cerkiew miała się znajdować na wzgórzu zwanym Pole.

W 1938 roku żyło tutaj 530 Ukraińców (436 grekokatolików na 680 mieszkańców wsi).

DOŁHOBYCZÓW

Долгобичів

Cerkiew prawosławna
Murowana, zbudowana w 1910 roku, po 1947 nie użytkowana.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1078 wiernych.

GOŁĘBIE

Голуби

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1876 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 972 wiernych. W latach 1937-39 istniała tu parafia katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka).

HOROSZCZYCE

Горошці

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej z 1913 roku, zamienionej na prawosławną, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

HULCZE

Гільче

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, parafialnej, drewnianej, zbudowanej w 1869 roku, spalonej 21 marca 1973 roku. Zachowała się drewniana **dzwonnica**, zapewne z XVIII wieku i część wyposażenia. **Miejsce po kaplicy grekokatolickiej** z 1891 roku; brak bliższych danych.

W 1938 roku żyło tutaj 450 grekokatolików na 720 mieszkańców. Do parafii należała wieś Chochłów, gdzie było 360 grekokatolików (na 460 mieszkańców).

KOŚCIASZYN

Костяшин

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki MB, filialna
Drewniana, zbudowana w roku 1926, po 1945 roku użytkowana jako magazyn PGR. Opuszczona ok. 1960 roku, przeszła w stan ruiny, wyposażenie rozkradziono.

W 1938 roku żyło tutaj 560 Ukraińców (540 grekokatolików na 630 mieszkańców).

LISKI

Ліски

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela, parafialna

Drewniana, zbudowana w latach 1872-75, trzykopiłowa; w 1981 roku rozebrano północną zakrystię. Obecnie kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowany **ikonostas**.

Dzwonnica, obok cerkwi Murowana, z lat trzydziestych XX wieku.

Miejsce po drewnianej **kaplicy grekokatolickiej** z 1889 roku, od-pustowej, na tzw. Białym Stoku; brak bliższych danych.

Obok cerkwi **nagrobek** murowa-ny i **kaplica grobowa** Krzyżano-wskich z końca XIX wieku.

Mogiła, obok cerkwi

Wspólna mogiła 86 Ukraińców, któ-rzy zginęli 23 marca 1944 roku z rąk polskich. Pozostałych pochowano na miejscowym cmentarzu.

Tablica metalowa na mogile, na Białym Stoku

Miejsce pochówku 45 żołnierzy UPA, którzy zginęli w marcu 1946 roku, okrażeni przez przeważające siły wojsk polsko-sowieckich.

Cmentarz grekokatolicki

Na nim m. in. **nagrobek** księdza grekokatolickiego Mirosława Ri-peckiego i jego żony, którzy po-chodzili z tej wsi, a zostali wywie-zieni w okolice Elku. Ksiądz Ripe-cki był założycielem pierwszej pa-rafii grekokatolickiej na wygnaniu, we wsi Chrzanowo.

W 1938 roku było tu 870 grekokatoli-ków na 1000 mieszkańców.

MYCÓW

Муїв

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, filialna

Drewniana, zbudowana w roku 1885 (lub 1865), dwukondygnacyj-na, jednokopiłowa; po 1947 roku zamknięta, obecnie nie użytkowa-na, popada w ruinę. Obok cerkwi była murowana dzwonnica z pię-ciomą dzwonami.

Cmentarz grekokatolicki

Założony w XIX wieku, obecnie zapewne czynny.

W 1938 roku żyło tutaj 540 Ukraińców (412 grekokatolików na 630 mieszkańców wsi).

OSZCZÓW

Оуїв

Miejsce po cerkwi **prawosła-wnej** z roku 1909, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku. Obe-cnie na tym miejscu kościół rzyms-ko-katolicki.

W 1913 roku urodził się tutaj Piotr Balej, autor opowiadań i prac polityczno-ekonomi-cznych.

PRZEWODÓW

Переводів

Miejsce po cerkwi **grekokato-lickiej** p.w. św. Paraskewii, para-

fialnej drewnianej z 1783 roku; brak bliższych danych.

Kaplica grekokatolicka

Drewniana z roku 1886; brak bliższych danych (obecnie prawdopodobnie kaplica rzymsko-katolicka p.w. św. Antoniego).

W roku 1938 żyło tutaj 870 grekokatolików na 960 mieszkańców.

SULIMÓW

Сулимів

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jana Ewangelisty, filialna Drewniana, z 1877 (lub 1897) roku. W 1954 roku zamieniono ganek na przedsionek, w 10 lat później usunięto kopułę. W 1981 roku dokonano dalszych przeróbek. Wewnątrz zachowane wyposażenie cerkwi wraz z **ikonostasem**. Od 1954 roku prawdopodobnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1938 roku żyło tutaj 260 Ukraińców (wg innych danych 221 grekokatolików na 780 mieszkańców wsi).

WITKÓW

Витків

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

WYŻŁÓW

Вижлів

Kaplica grekokatolicka p.w. św. Mikołaja

Murowana, z roku 1910, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z początku lat trzydziestych.

W roku 1938 żyło tutaj 33 Ukraińców (230 grekokatolików na 370 mieszkańców wsi).

ŻABCZE

Жабче

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

ŻNIATYŃ

Жнятин

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, z 1790 roku, użytkowana była wspólnie z obrządkiem łacińskim, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

W 1938 roku żyło tutaj 660 Ukraińców (620 grekokatolików na 1020 mieszkańców wsi)

*Gmina Grabowiec***GRABOWIEC***Грабівець***Cerkiew grekokatolicka**

Istniała w roku 1872, po II wojnie światowej zamieniona na kościół rzymsko-katolicki.

Ucrainiana

Izba Pamiątek

Posiada m.in. zbiory dotyczące dziejów miejscowości oraz przedmiotów sztuki ludowej.

W XIII wieku był tu zamek obronny. Od 1447 roku Grabowiec posiadał prawa miejskie. W okresie międzywojennym większość mieszkańców wsi stanowili prawosławni Ukraińcy. Po zabraniu im cerkwi i zamianie na kościół rzymsko-katolicki, od 1932 roku modlili się w adaptowanym domu Lityńskich. W latach 1937-39 istniała tutaj parafia obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka). W czasie II wojny światowej powstała szkoła ukraińska oraz spółdzielnia „Zorja”. W 1942 roku Niemcy wysiedlili część rodzin ukraińskich. Kolejne wysiedlenia miały miejsce już po wojnie, pozostało jedynie kilka zasymilowanych rodzin.

*Gmina Horodło***HORODŁO**

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja

Drewniana z 1928 roku, zbudowana jako ostatnia drewniana cerkiew na Zamojszczyźnie, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Kapliczka drewniana z końca XIX wieku.

Horodło wymienione po raz pierwszy w 1287 roku, w 1366 było grodem. W 1473 roku istniały tutaj dwie cerkwie; w 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 907 wiernych. W latach 1937-39 istniała parafia obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka).

HREBENNE*Гребенне*

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

KOPYŁÓW*Копилів*

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, zamienionej w 1875 roku

na prawosławną, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 707 wiernych.

LUSZKÓW

Лущків

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 717 wiernych.

MATCZE

Матче

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, która na pewno istniała tutaj w roku 1872, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 677 wiernych; brak bliższych danych.

STRZYŻÓW

Стрижів

Cerkiew grekokatolicka
Drewniana z 1817 roku, z **dzwonnicą** nad babińcem. Od 1875 roku prawosławną, remontowana

i przebudowana w 1947 roku, od tego czasu kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana **plebania** z 1925 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 848 wiernych.

HRUBIESZÓW

Грубешів

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja

Murowana, zbudowana w latach 1795-1828 przez architekta Losy de Losenau. Od 1919 roku kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Stanisława Kostki, szkolny. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1866 roku oraz także drewniana **plebania** z początków XX wieku.

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia NMP

Murowana, z 1873 roku, czynna jako prawosławną, parafialną.

Ucrainiana

Muzeum regionalne

Zbiory dotyczące historii i kultury miasta i jego okolic.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 2759 wiernych a parafia prawosławna 444 wiernych. W 1905 roku Konstantyn Łotocki (1874-1933), późniejszy dyplomata ukraiński, założył tu oddział towarzystwa „Proświta”. Przed II wojną światową

w powiecie hrubieszowskim Ukraińcy grekokatolicy stanowili 37%, a rzymscy katolicy z językiem ukraińskim ojczystym 20% ludności. W czasie II wojny światowej działał tu oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu. W latach 1945-46 do ZSRR wysiedlono stąd 68 658 osób narodowości ukraińskiej.

Gmina Hrubieszów

CZERNICZYN

Черничин

Cerkiew grekokatolicka p.w. Wszystkich Świętych
Murowana, zbudowana w 1870 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 2117 wiernych.

CZUMÓW

Чумів

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, zamienionej na prawosławną ok. 1875 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

DZIEKANÓW

Деканів

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1069 wiernych.

GRÓDEK

Городок Надбужанський

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 450 wiernych.

HUSYNNE

Гусинне

Cerkiew prawosławna
Zbudowana w 1905 roku, w okresie międzywojennym przebudowana na polską szkołę; brak bliższych danych.

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

JANKI

Янки

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja

Przeniesiona w 1986 roku z Zawalowa, gm. Miączyn. Drewniana, zbudowana w roku 1875 w stylu bizantyjsko-rosyjskim, rozbudowana w roku 1910. Od 1918 roku kościół rzymsko-katolicki, dobudowano wtedy prezbiterium i zakrystię.

KOBŁO

Кобло

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, zamienionej na prawosławną ok. 1875 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich; brak bliższych danych.

KOSMÓW

Космів

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej zamienionej na prawosławną ok. 1875 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

KUŁAKOWICE

Кулаковичі

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1884 roku, zniszczonej

w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

MIENIANY

Міняни

Miejsce po cerkwi prawosławnej spalonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

MONIATYCZE

Монятичі

Cerkiew grekokatolicka

Istniała na pewno w 1872 roku, parafia liczyła wówczas 750 wierznych; brak bliższych danych.

SZPIKOŁOSY

Шпиколоси

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Narodzenia Chrystusa Pana Drewniana z 1801 roku, jednokopułowa, od 1870 roku prawosławna, od 1920 roku kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana, z 1850 roku, dwukondygnacyjna **dzwonnica** oraz **cmentarz przycerkiewny**.

Cmentarz, pod lasem

Na nim m.in. **kaplica** cmentarna p.w. MB Łaskawej, murowana, z 1906 roku; brak bliższych danych.

ŚLIPCZE

Сліпче

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, zamienionej na prawosławną ok. 1875 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

UBRODOWICE

Убродовичі

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1123 wiernych.

Gmina Miączyn

GDESZYN

Гдешин

Cerkiew prawosławna p.w. Opieki NMP

Drewniana z 1896 roku, w stylu bizantyjsko-prawosławnym, przebudowana i rozbudowana w roku 1925. Od 1921 roku kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murywana **dzwonnica** z początków

XIX wieku, typu brogowego oraz murowana **brama** z tegoż okresu. **Cmentarz przycerkiewny**, brak bliższych danych.

Mogiła żołnierzy UHA, w lesie, w rejonie przysiółka Kozacka Wola

Usypana w czasie II wojny światowej, później grzebano tutaj także **poległych żołnierzy UPA**.

HORYSZÓW RUSKI

Горишків Руський

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1809 roku, przebudowana w 1919 roku, od tego czasu użytkowana jako kościół rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 968 wiernych.

MIĄCZYN

Мячин

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, z 1824 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

Dom duchowieństwa prawosławnego

Murowany z pierwszej połowy XIX wieku, obecnie sklep i klub.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 972 wiernych.

NIEWIRKÓW

Неверків

Cerkiew prawosławna

Drewniana z 1882 roku, w stylu bizantyjsko-rosyjskim, trójdzielna, od 1919 roku kościół rzymsko-katolicki.

Kapliczka św. Jana Nepomucena, murowana, z przełomu XVIII i XIX wieku.

ŚWIDNIKI

Свидники

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja

Murowana z 1850 roku, rozbudowana w roku 1900, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 714 wiernych.

ZAWALÓW

Завалів

Cerkiew prawosławna przeniesiona w 1986 roku do Janek (patrz Janki, gmina Hrubieszów).

Gmina Mircze

KRYŁÓW

Крилів

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1911 roku zniszczonej w ra-

mach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych. W 1972 roku parafia grekokatolicka liczyła 952 wiernych.

ŁASKÓW

Ласків

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1890 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

MAŁKÓW

Малків

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1907 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

MIRCZE

Мірче

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Kosmy i Damiana

Murowana, zbudowana w 1814 roku, sklepienia z 1857 roku, przebudowana w 1957 i 1964 roku. Obecnie kościół rzymsko-katolicki (zapewne od 1919 roku). Obok cerkwi **dzwonnica** murowana, wzniesiona ok. 1914 roku.

Cmentarz

Nagrobki z XIX wieku, brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 677 wiernych.

Dnia 22 października 1943 roku z rąk polskich zginęło tutaj 26 Ukraińców.

MODRYŃ

Модринь

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki NMP

Murowana z 1740 roku, restaurowana w 1885, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi murowana **kapliczka** także z 1740 roku.

Miejsce po cerkwi prawosławnej, zbudowanej przed 1596 rokiem, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 836 wiernych.

PREHORYŁE

Перегоріле

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1907 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej w 1938 roku; brak bliższych danych.

RADOSTÓW

Радостів

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

STARA WIEŚ

Старе Село

Miejsce po drewnianej cerkwi prawosławnej z 1798 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku, widoczne ruiny.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 292 wiernych.

SZYCHOWICE

Шуховичі

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 1406 wiernych; brak bliższych danych.

TUCZAPY

Тучапу

Cerkiew prawosławna

Zbudowana w roku 1877; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 193 wiernych.

WISZNIÓW

Вушніє

Cerkiew grekokatolicka p.w. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela Drewniana, zbudowana w roku 1850 w stylu bizantyjsko-rosyjskim, przebudowana w 1875. Od 1922 roku kościół rzymsko-katolicki. We wsi znajduje się drewniany budynek ukraińskiej szkoły podstawowej, z XIX wieku, obecnie Dom Seniora.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 991 wiernych.

Gmina Trzeszczany

DROGOJÓWKA

Дорогоївка

Kapliczka p.w. św. Onufrego Drewniana z XVIII wieku.

MOŁODIATYCZE

Молодіатичі

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, spalonej w 1918 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 550 wiernych.

Dnia 27 października 1943 roku z rąk polskich zginęło tu 10 Ukraińców.

NIELEDEW

Неледів

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 411 wiernych.

Gmina Uchanie

AURELIN

Явринь

Cerkiew prawosławna
Zbudowana po roku 1875, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

CHYŻOWICE

Хижовичі

Cerkiew grekokatolicka
Istniała w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 586 wiernych; brak bliższych danych.

JAROSŁAWIEC

Ярославець

Miejsce po cerkwi prawosławnej zbudowanej przed rokiem 1596, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej w 1938 roku.

TERATYN

Тератин

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja
Murowana, z 1880 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki.
We wsi znajduje się drewniany **budynek ukraińskiej szkoły** podstawowej z II połowy XIX wieku.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 787 wiernych.

UCHANIE

Уханє

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1883 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Dom duchowieństwa prawosławnego, ul. Partyzantów 49

Drewniany, zbudowany w II połowie XIX wieku. Obecnie budynek mieszkalny.

Kapliczka św. Jana Nepomucena, drewniana z I połowy XIX wieku.

We wsi znajduje się **szkoła** podstawowa, drewniana, z II połowy XIX wieku; obecnie przedszkole.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 800 wiernych.

Gmina Werbkowice

HONIATYCZE

Гонятичи

Cerkiew prawosławna
Wybudowana w roku 1896, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

HOSTYNNE

Гостинне

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Jerzego
Murowana, z 1778 roku, przebudowana w 1964 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 858 wiernych.

PERESOŁOWICE

Пересоловичі

Cerkiew grekokatolicka

Istniała na pewno w roku 1872, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 900 wiernych; brak bliższych danych.

PODHORCE

Підгірці

Cerkiew prawosławna p.w. Przemienienia Pańskiego

Zbudowana przed 1596 rokiem, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki. Obok **dzwonnica cerkiewna**, drewniana z 1873 roku, przebudowana.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1076 wiernych.

SAHRYŃ

Сагринь

Cerkiew prawosławna p.w. ss. Cyryla i Metodego

Murowana, zbudowana w latach 1873-78, przebudowana, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 1360 wiernych.

Dnia 1 kwietnia 1946 roku odbyło się tutaj spotkanie przedstawicieli WiN i UPA, St. Książka z T. Harasimiukiem. 18 maja 1946 roku w sąsiedniej wsi Miętkie zorganizowana została ponownie konferencja z ich udziałem.

TEREBIŃ

Теребінь

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Eliasza Proroka

Drewniana z 1779 roku, jednokopułowa, częściowo przekształcona ok. 1875 roku i od tegoż roku prawosławna, zaś od 1950 roku kościół rzymsko-katolicki.

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 822 wiernych.

Urodził się tutaj Grzegorz Metiuk (1898-1985), późniejszy metropolita Andrej, przed II wojną światową profesor i rektor Seminarium Duchownego w Chelmie. Po 1948 roku żył na emigracji w Kanadzie, gdzie został metropolitą Ukrainińskiej Cerkwi Prawosławnej; zmarł w Winnipeg.

TURKOWICE

Турковичі

Zespół żeńskiego monasteru prawosławnego

Budynki murowane, zbudowane w latach 1903-10, obecnie Technikum Rolnicze, otoczone parkiem z początku XX wieku; **sobór**, tzw. aula obecnie stanowi internat; sam **monastyr** to obecnie szkoła; dom Ihumenii — obecnie mieszkania; pawilon, tzw. Czajnia, obecnie magazyn; dawna szkoła przyklasztorna — obecnie internat; **dom mniszek**, drewniany, obecnie dom mieszkalny.

Miejsce po drewnianej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. Matki Boskiej, z 1793 roku, przeniesionej w 1981 roku do Żernik, w gminie Ułhówek.

Miejsce po **cerkwi prawosławnej** z 1903 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Miejsce po **cerkwi prawosławnej** z 1930 roku, zniszczonej

w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

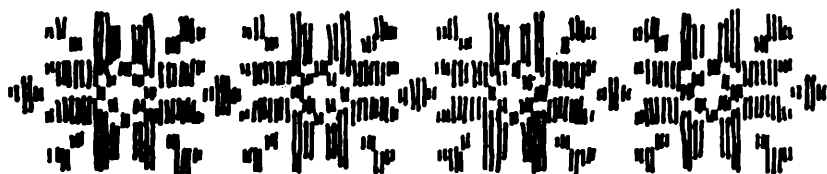
Wieś wzmiankowana w 1469 roku sięga tradycją do położonego na drugim brzegu Huczwy dawnego grodu Czermna. Istniał tu niegdyś klasztor oo bazylianów, zamknięty pod koniec XVIII wieku. W czasie II wojny światowej organizowano tutaj letnie obozy wypoczynkowe dla dzieci ukraińskich.

WERBKOWICE

Вербовичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archaniola
Drewniana z 1864 roku, przebudowana po 1875 roku, w 1951 roku dobudowano zakrystię, a od 1919 kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **dzwonnica** drewniana typu brogowego oraz **cmentarz przycerkiewny**.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 1086 wiernych.



WOJEWÓDZTWO CHEŁMSKIE

(obejmuje rejony, dawne powiaty: hrubieszowski (część północną), krasnostawski (część północną), chełmski i włodawski)

REJON HRUBIESZOWSKI

Gmina Białopole

BUŚNO

Бусно

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1795 roku, przebudowana około 1875 roku, od frontu dwie wieże na planie kwadratu; obecnie kościół rzymsko-katolicki.

Miejsce po cerkwi prawosławnej, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 1246 wiernych.

z kopułą. Klasycystyczna, dwukondygnacyjna, w 1927 roku przebudowana na szkołę. W 1956 roku rozebrano kopułę, przekształcono całkowicie układ wnętrza; obecnie zapewne szkoła podstawowa.

STRZELCE

Стрільці

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 540 wiernych.

KURMANÓW

Курманів

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1790 roku jako kaplica, w 1831 roku zajęta na cerkiew, dobudowano wówczas boczne nawy i szczyt

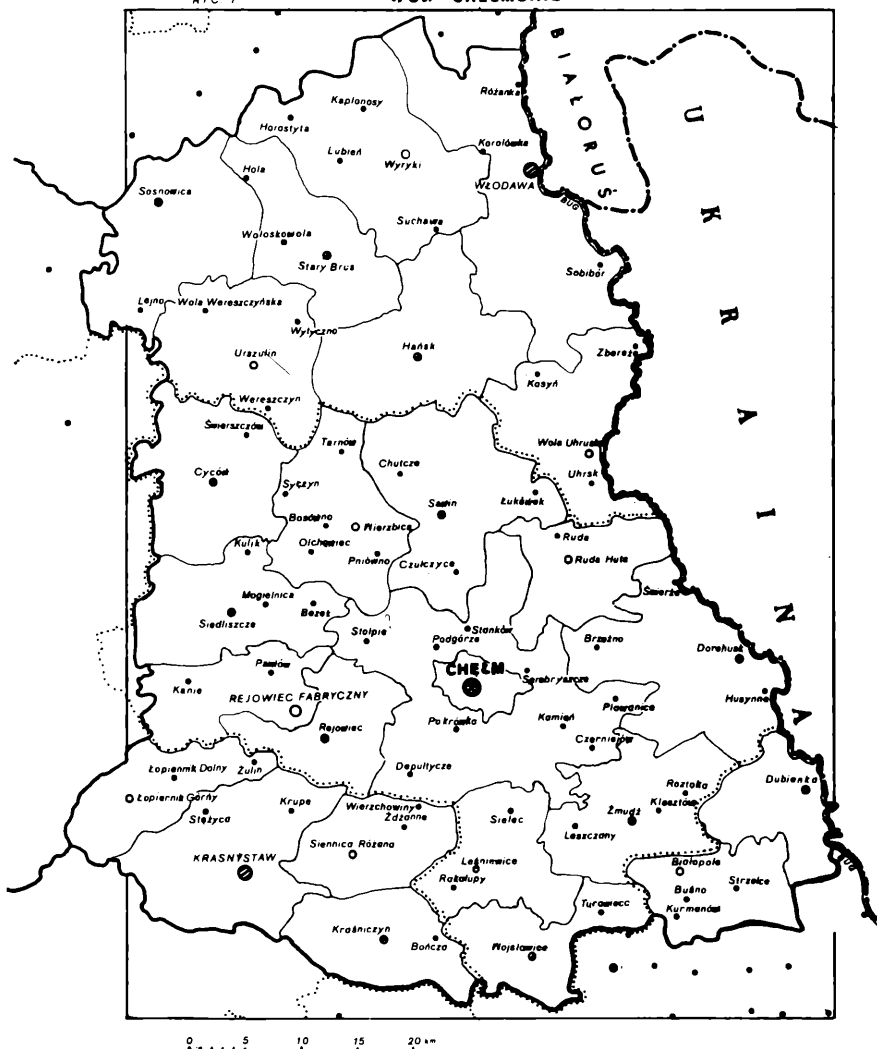
Gmina Dubienka

DUBIENKA

Дубенка

Cerkiew prawosławna

Murowana z czerwonej cegły, wzniesiona na początku XX wieku w stylu bizantyjsko-ruskim, pię-



ciowieżowa, z wieżami cebulastymi, zapewne nieczynna.

Cerkiew grekokatolicka istniała na pewno w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 1108 wiernych; brak bliższych danych.

REJON KRASNYSTAWSKI KRASNYSTAW

Красностав

Cerkiew grekokatolicka istniała na pewno w roku 1872, było tutaj wtedy 918 wiernych; brak bliższych danych.

Ucrainiana

Muzeum Regionalne, ul. Nocznickiego 3

Zbiory obrazujące tradycje rejonu krasnystawskiego.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, Oddział WAP Lublin, ul. 1 Maja 1

Archiwalia dotyczące rejonu.

Na przestrzeni wieków miasto i jego rejon ulegało polonizacji i w roku 1943 powiat zamieszkiwało zaledwie ok. 5200 Ukraińców, czyli mniej niż 4% wszystkich mieszkańców. W czasie II wojny światowej w Krasnymstawie działała delegatura Ukraińskiego Centralnego Komitetu. Na bożeństwa grekokatolickie odprawiano w pomieszczeniach przy ulicy Rzemieślniczej 21, później przy Rynku 12. Po wojnie, w latach 1945-46 do ZSRR wysied-

lono z powiatu krasnystawskiego 2707 osób narodowości ukraińskiej.

Gmina Krasnystaw KRUPE

Крыпе

Cerkiew prawosławna

Murowana z około 1900 roku, z wieżą nad wejściem, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

W czasie II wojny światowej działała tutaj szkoła ukraińska. Do 15 maja 1944 roku z rąk polskich zginęło 25 Ukraińców, 30 rodzin ukraińskich z obawy o życie opuściło wieś, a 450 osób przeszło na wyznanie rzymsko-katolickie.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 444 wiernych.

STĘŻYCA

Стужця

Cerkiew przejęta w 1938 roku przez kościół rzymsko-katolicki, w czasie II wojny światowej ponownie użytkowana przez Ukraińców; działała tutaj wtedy także szkoła ukraińska.

Gmina Kraśniczyn BOŃCZA

Бонча

Cerkiew grekokatolicka p.w. Opieki Matki Boskiej, parafialna

Murowana, zbudowana w XIX wieku, trzykopiała, czynna jako prawosławna, wewnątrz cenne ikony z XVII-XVIII wieku.

Dom nr 87, dawniej **ukraiński**, murowany z 1926 roku, własność Wspólnoty wsi Bończa.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 600 wiernych, w czasie II wojny światowej działała tu szkoła ukraińska.

KRAŚNICZYN

Красничин

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w latach 1840-57, w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 zamieniona na kościół rzymsko-katolicki; w okresie okupacji niemieckiej przejściowo użytkowana przez Ukraińców. Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1900 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 623 wiernych. W 1943 roku w Kraśniczynie i Czajkach było 2390 Ukraińców (29,2% mieszkańców).

Gmina Łopiennik Górny

ŁOPIENNIK

Лопинник

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, zapewne zniszczonej w ra-

mach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku. Z uzyskanego wtedy materiału postawiono dom mieszkalny nr 59.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 532 wiernych. W 1943 roku było tu 738 Ukraińców (10% mieszkańców).

ŻULIN

Жулин

Cerkiew

Zbudowana na początku XX wieku, z wieżą nad wejściem, zwieńczona kopułą, obecnie kościół rzymsko-katolicki (przejęta w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku). Obok cerkwi cmentarz.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 838 wiernych.

Gmina Siewnica Różana

WIERZCHOWINY

Верховини

Dnia 6 czerwca 1945 roku połączone oddziały NSZ wykonały egzekucję na 198 Ukraińcach (w tym 65 dzieci poniżej 11 roku życia).

ŻDŻANNE

Жджанне

Cerkiew grekokatolicka

Murowana z 1806 roku, jednokondygnacyjna, szczyt późnobarokowy, z pilastrami. W 1938 roku, w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich zamieniona na kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z XIX wieku i murowana **plebania** z ok. 1840 roku.

Cmentarz o powierzchni 2.2 ha; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 756 wiernych. W czasie II wojny światowej działała tutaj szkoła ukraińska. W 1943 roku w gromadzie Siennica Różana-Rudka obejmującej Wierzchowiny i Żdżanne mieszkało 1846 Ukraińców (17,3%).



REJON CHEŁMSKI

CHEŁM

Холм

Zespół katedralny, grekokatolicki

Cerkiew katedralna (sobór) p.w. NMP

Murowana, wzniesiona w latach 1736-56 wg projektu włoskiego architekta P.A. Fontany, ukończona w latach 1756-84 w stylu późnobarokowym. Postawiono ją na miejscu starszej cerkwi z XIII wieku (niektóre źródła mówią o budowli XI-wiecznej) pod tym samym wezwaniem, wykorzystując część jej murów. Od końca XVI wieku sobór stał się rezydencją biskupów unickich. Nieznaczne zmiany polegające m.in. na dodaniu portyku wprowadzone zostały po przejęciu cerkwi przez prawosławie. W 1919 roku władze polskie przekazały ją kościołowi rzymsko-katolickiemu; zniszczono wówczas ikonostas, część ikon i niektóre polichromie. W czasie II wojny światowej cerkiew ponownie użytkowana przez prawosławie, po 1946 roku znowu kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz znajduje się **cudowny obraz** Matki Boskiej pochodzący z czasów Rusi Kijowskiej (nie wykluczone, iż przywieziony został wcześniej z Bizancjum). Z daw-

nego wyposażenia zachowały się w prezbiterium **dwa duże obrazy** pędzla F.Smuglewicza: Ukrzyżowanie i Święty Onufry. W podziemiach soboru znajdują się m.in. **groby ukraińskich książąt i biskupów**, a wśród nich pochowany jest król halicki Daniel Romanowicz (zm. 1264) i Włodzimierz Wasylkowicz (zm. 1288). Obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1878 roku, podwyższona w 1938 roku.

Klasztor oo bazylianów i dawne seminarium grekokatolickie, na północ od katedry

Murowany, wzniesiony w latach 1640-49 z fundacji biskupa unickiego Metodego Terleckiego oraz Jakuba Suszy, pierwszego rektora gimnazjum chełmskiego, przebudowany w XVIII i XIX wieku, obecnie budynek mieszkalny. Obok znajdowała się kiedyś cerkiew p.w. św. Mikołaja, także z XVII wieku.

Pałac biskupów grekokatolickich, na południe od katedry

Murowany, wzniesiony w latach 1711-1730, przebudowany w 1836 roku, po 1875 dobudowano skrzydło wschodnie, po 1920 przebudowano wewnątrz. Obecnie plebania rzymsko-katolicka.

Muzeum Eparchialne

Murowane, z początków XIX wieku, posiadało bogate zbiory dotyczące życia religijnego i kulturalnego Ukraińców Chełmszczyzny,

wywiezione podczas I wojny światowej do Rosji przez władz carskie, rewindykowane częściowo w okresie międzywojennym. W oparciu o te zbiory założono wówczas Muzeum Miejskie, obecnie Muzeum Okręgowe.

Gmach Bractwa Maryjnego

Murowany, wzniesiony około 1905 roku, obecnie przedszkole.

Brama Uściłuska (zwana też Brzeską lub Klasztorną)

Murowana, wzniesiona ok. 1616 roku, przebudowana w XVIII wieku, obecnie magazyn.

Zabudowania gospodarcze przybramne

Murowane, wzniesione na przełomie XVII i XVIII wieku, wielokrotnie przebudowywane. Obecnie częściowo zaadaptowane na mieszkanie.

Kapliczka, za Bramą Uściłuską

Murowana, z przełomu XVIII i XIX wieku.

Pozostałości grodu Daniela Romanowicza, na wysokiej górze, na północ od katedry

Kamienno-drewniany gród na sztucznym cylindrycznym nasypie, o średnicy szczytowej platformy 40-60 m i wysokości 15 m. Pierwszy gród powstał ok. IX-X wieku. Ok. 1240 roku na tym miejscu książę ruski Daniel (Danyło) wznosił murowany gród stołeczny. W czasie badań archeologicznych (1964-66) odkryto fundamenty cer-

kwi św. Jana Złotoustego i obszerne pallatium o wymiarach 22,5 x 57 m i grubości murów ok. 2 m. Na gruzach pallatium w roku 1349 Kazimierz Wielki wznosił kamienną wieżę o podstawie 5 x 5 m, natomiast na środku Wysokiej Górki w latach 1884-1928 stała cerkiew prawosławna p.w. ss. Cyryla i Metodego. Na wschód od Wysokiej Górki zachowała się zabytkowa studnia zamkowa z XIII wieku.

Cmentarz prawosławny „Na Górcie”

Użytkowany od czasów średniowiecza; od kilku lat trwają prace konserwatorskie.

Podziemia pod Górą Chełmską i miastem

Wykuwane w marglu kredowym od XVI do XVIII wieku, długości ok. 15 km., służyły za schronienia dla towarów, kryjówki podczas napadów tatarskich, a także jako miejsce pochówku znaczących osób; częściowo udostępnione zwiedzającym (wejście od ulic Lubelskiej i Przedchoźniej).

Cerkiew prawosławna p.w. św. Jana Teologa

Wzniesiona w latach 1848-52 na koszt rządu carskiego, na planie krzyża, klasycystyczna, jednokondygnacyjna, jednokopułowa; użytkowana przez parafię prawosławną. Wewnątrz drewniany **ikonostas** z połowy XIX wieku i kilkanaście **ikon** z tegoż okresu oraz

księgi cerkiewne z XVII-XIX wieku. Obok cerkwi murowana, dwukondygnacyjna **dzwonnica**. Po drugiej stronie ulicy późnoklasycystyczna, piętrowa **plebania** z połowy XIX wieku.

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Mikołaja, ul. Lubska 56

Murowana z lat 1711-30, w stylu barokowym; obecnie oddział Muzeum Okręgowego.

Grekokatolickie Seminarium Duchowne, obok cerkwi, ul. Lubska 55

Murowane, wzniesione ok. 1800 roku, przebudowane ok. 1875 roku. Pod koniec XIX wieku wzniesiono skrzydło południowe; obecnie Liceum dla przedszkolank oraz Muzeum Okręgowe.

Cerkiew prawosławna p.w. Świętego Ducha

Przebudowana z kościoła rzymsko-katolickiego w 1849 roku.

W średniowieczu istniała ponadto w Chełmie cerkiew p. w. św. Jana Chrzciciela.

Prawosławne Seminarium Duchowne

Wzniesione ok. 1890 roku, murowane, od 1919 roku LO im. Stefana Czarnieckiego.

Dom, w którym urodził się Mychajło Hruszewskij, ul. Sienkiewicza 25

Tablica umieszczona na ścianie frontowej (wmurowana w 1991 roku) poświęcona urodzonemu tu

Polska Południowo-Wschodnia

w 1866 roku najwybitniejszemu historykowi ukraińskiemu, prezydentowi Ukrainy w latach 1917-1918.

Wieża obronna w dzielnicy Bielawin, 2 km na północ od centrum miasta

Murowana, kamienna z XII/XIII wieku, wraz z podobną wieżą w Stołpiu wchodziła w skład systemu obronnego grodu chełmskiego. Jeszcze w 1885 roku miała 16,6 m wysokości, dziś zaledwie 2 m., w ruinie.

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe, ul. Lubelska 55

W dziale archeologicznym m.in. wykopaliska z Góry Chełmskiej, w historycznym — rękopisy, starodruki cerkiewne, militaria, w etnograficznym — stroje ukraińskie z rejonu chełmskiego, wyroby rękodzielnicze, w tym 40 krzyży kozackich, w dziale sztuki — pozostałości dawnych zbiorów Muzeum Eparchialnego, których nie wywieziono w czasie obu wojen światowych, bądź udało się odzyskać, eksponaty sztuki ludowej, zbiór 20 obrazów urodzonego w Chełmie malarza ukraińskiego Klimenta Redko (1897-1956), oraz prace Jerzego Nowosielskiego, głównie ikony; muzeum posiada także archiwalia dotyczące miasta i niektórych parafii grekokatolickich.

Chełm — to dawna stolica księstwa Halicko-Wołyńskiego założona przez książąt ruskich. W 1237 roku książę Danyło Romanowicz wybudował tutaj gród obronny, do którego przeniósł po 1240 roku stolicę z Halicza oraz eparchię prawosławną z pobliskiego Uhruska. We władanie polskie Chełm przeszedł w roku 1387, stając się głównym miastem Ziemi Chełmskiej. W 1392 roku otrzymał prawo magdeburskie. Wiek XVII przyniósł upadek miasta (w 1648 roku zajęte było przejściowo przez wojska kozackie). Po trzecim rozbiorze Polski, do roku 1807 należał Chełm do Austrii, po podpisaniu pokoju w Tylży do Księstwa Warszawskiego, a następnie do Królestwa Polskiego, a od 1832 roku do Imperium Rosyjskiego. W 1873 roku Ukraińcy stanowili tutaj 10% ludności (330 osób). Przez cały czas, od początków XVII wieku miasto było siedzibą Eparchii grekokatolickiej, zaś po skasowaniu unii w 1875 roku i wraz z napływem rosyjskiego duchowieństwa prawosławnego stało się głównym ośrodkiem rusyfikacji, nasilonej jeszcze po 1912 roku, gdy utworzono tu siedzibę gubernii. W odpowiedzi nasiliły się ruchy ukraińskie, zwłaszcza po 1905 roku, gdy założono towarzystwa „Proświta” i „Proświtelnoje Obszestwo Chołmskoj Rusy” wydające dwujęzyczne czasopismo „Bratśka Besida”. W latach 1920-22 Chełm stał się ukraińskim centrum kulturalnym, powstało tu kulturalno-oświatowe towarzystwo „Ridna Chata”, w latach 1920-23 wydawano gazetę „Nasze Żyttia”, kalendarze ukraińskie itp. Na początku lat dwudziestych przebywała tutaj grupa inter-

nowanych żołnierzy UNR (petlurowców), która niewątpliwie przyczyniła się do uaktywnienia społeczności ukraińskiej Chelma, co zostało wkrótce zahamowane przez administrację polską. Ponowne odrodzenie życia ukraińskiego nastąpiło podczas okupacji niemieckiej; przybywali tu uciekinierzy z ziem okupowanych przez Związek Radziecki, powstał wówczas Komitet Ukraiński, Ukraiński Komitet Pomocy, Tymczasowa Rada Cerkiewna. W 1940 roku utworzono Chelmsko-Podlaską Eparchię Prawosławną z arcybiskupem Ilarionem na czele, odnowiono seminarium duchowne, przejęto sobór p.w. NMP na Górze Chelmskiej, działało szkolnictwo ukraińskie. Ten krótki okres skończył się wraz z klęską III Rzeszy. W latach 1944-47 Ukraińców wysiedlono do ZSRR (z dawnego powiatu chelmskiego — 33 195 osób) bądź na Ziemię Odzyskane, działacze ukraińscy uchodzili na Zachód, na emigrację. Tylko nieliczni pozostali na miejscu. Obecnie istnieje tutaj parafia prawosławna i działa koło Związku Ukraińców w Polsce.

Gmina Chelm CZERNIEJÓW

Чернівці

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1912 roku zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 205 wiernych.

DEPUŁTYCZE STARE (d. Depułytcze Ruskie)

Депульчиці

Cerkiew grekokatolicka Drewniana, wzniesiona przed 1774 rokiem, obecnie kościół rzymsko-katolicki, obok cerkwi **dzwonnica** drewniana z końca XIX wieku.

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1908 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Kapliczka murowana z końca XVIII wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1100 wiernych.

KAMIEŃ

Камень

Cerkiew grekokatolicka istniała na pewno w roku 1872, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 320 wiernych; brak bliższych danych.

PLAWANICE

Плаваничі

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, wzniesiona w 1828 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki, obok cerkwi dzwonnica drewniana z XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 645 wiernych.

PODGÓRZE

Підгір'я

Cerkiew grekokatolicka p.w.

Przemienienia Pańskiego
Murowana, z II połowy XVII wieku, barokowa, jednokondygnacyjna, gruntownie odrestaurowana po 1864 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Istnieje hipoteza, że mury nawy są pozostałością wieży strażniczej z XIII wieku. Obok cerkwi dzwonnica murowana z końca XIX wieku, czternokondygnacyjna.

POKRÓWKA

Покровня

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

SREBRZYSZCZE

Серебрище

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 364 wiernych.

STANKÓW

Станків

Rezydencja wypoczynkowa biskupów prawosławnych
Murowana, wybudowana w latach 1920-25, parterowa, obecnie dom mieszkalny należący do Nadleśnictwa Chełm.

STOLPIE

Столпе

Wieża grodu obronnego książąt halickich

Murowana, pochodząca z XI-XIII wieku. Była to część zamku wzniesionego zapewne przez Romana Mstysławycza, ojca księcia Danyła. Jest to pięciokondygnacyjna budowla o podstawie 5,8 x 6,4 m i wysokości 19,5 m. Mury zbudowane z miejscowego piaskowca mają grubość 1,4 do 2 m. Według najnowszych badań, obok funkcji

obronnych budowla ta spełniała również inne funkcje: mieszkalne i sakralne. Datę budowy przesunięto z wieku XIII na początek wieku XI, tym samym jest to najstarsza w Polsce, na wschód od Wisły, budowla murowana. Konserwacji dokonano w 1948 roku.

Gmina Cyców

CYCÓW

Цициїв

Cerkiew grekokatolicka

Murowana z lat 1863-67, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **dzwonnica** murowana z 1871 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 689 wiernych.

ŚWIERSZCZÓW

Сверциїв

Kościół p.w. św. Bazylego

Drewniany, z 1795 roku, jednokondygnacyjny, w 1875 roku zamieniony na cerkiew prawosławną i przebudowany. Od 1919 roku ponownie kościół rzymsko-katolicki. Obok drewniana **dzwonnica** z XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 527 wiernych.

Gmina Dorobusk

BRZEŻNO

Березно

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1914 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

HUSYNNE

Гусинне

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1905 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Kaplica murowana, zbudowana w latach 1870-80, obecnie użytkowana przez kościół rzymsko-katolicki.

Plebanią prawosławną

Drewniana z końca XIX wieku, kryta strzechą, stan zły.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 552 wiernych.

ŚWIERŻE

Свирже

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Plebania murowana z połowy XIX wieku.

Cmentarz; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 719 wiernych.

Gmina Leśniewice

RAKOŁUPY DUŻE

Раколу́пи

Cerkiew grekokatolicka, istniała na pewno w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 1373 wiernych.

SIELEC

Селець

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1877 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku, tak jak i dwie kaplice prawosławne.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 346 wiernych.

Gmina Rejowiec

REJOWIEC

Рейовець

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła

Murowana, zbudowana po 1795 roku, klasycystyczna. Po II wojnie światowej nie użytkowana, zdewastowana, obecnie w ruinie. Obok **dzwonnica** murowana z końca XVIII wieku.

W Rejowcu urodził się Włodzimierz Ostrowski (1891-1944), ukraiński pisarz, dziennikarz, działacz społeczny i pedagog, redaktor pism: "Chołmska Ruś", „Duchowna Besida”, współpracownik wielu gazet, autor opowiadań z życia Chołmszczyzny i Wołynia (m.in. „Chołmski opowiadania”, 1924 r.).

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 940 wiernych; w okresie międzywojennym była tu kolonia internowanych żołnierzy UNR (petlurowców).

Gmina Rejowiec Fabryczny

KANIE

Кані

Miejsce po cerkwi grekokatolickiej, która istniała w 1872 roku; parafia grekokatolicka liczyła wówczas 190 wiernych; Na miejscu tym w 1937 roku wzniesiono kościół rzymsko-katolicki. Część jego wyposażenia pochodzi z cerkwi, np. barokowe **ołtarze** z XVIII wieku i krucyfiks.

Grodzisko wczesnośredniowieczne

Pozostałości dawnego ruskiego założenia obronnego.

PAWŁÓW

Павлів

Cerkiew grekokatolicka istniała w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 674 wiernych; brak bliższych danych.

W latach 1938-39 istniała tutaj parafia obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neonicka).

Gmina Ruda Huta

RUĐA

Руда

Cerkiew grekokatolicka istniała w 1872 roku; brak bliższych danych.

Drewniana **kapliczka** św. Jana Chrzciciela z 1864 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 846 wiernych.

Gmina Sawin

CHUTCZE

Хутче

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych. Budynki parafialne zniszczono w 1918 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1017 wiernych.

CZUŁCZYCE

Чулучиці

Cerkiew prawosławna

Murowana z 1905 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **dzwonnica** drewniana z XIX wieku. Budynki parafialne zniszczono w 1918 roku.

Zamczysko

Pozostałość założenia obronnego z XIII/XIV wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 964 wiernych.

ŁUKÓWEK

Луківок

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 254 wiernych.

SAWIN

Савин

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Murowana kapliczka św. Jana Nepomucena z 1905 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 806 wiernych.

Gmina Siedliszcze

BEZEK

Безек

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1867 roku, jednokondygnacyjna; obecnie w użytkowaniu parafii kościoła polsko-katolickiego.

KULIK

Кулик

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 281 wiernych.

MOGIELNICA

Могильність

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1912 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 507 wiernych.

SIEDLISZCZE

Седлище

Cerkiew prawosławna

Zbudowana w 1910 roku, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki; brak bliższych danych.

Plebania prawosławna, ul. Szpitalna 21

Drewniana z 1926 roku, obecnie dom w zespole szpitalnym, otoczony ogrodem z przełomu XIX i XX wieku.

Ucrainiana

Izba Pamiątek przy LO posiada zbiory historyczne dotyczące osady.

Gmina Wierzbica

BUSÓWNO

Бусівно

Cerkiew grekokatolicka istniała w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 593 wiernych; brak bliższych danych.

OLCHOWIEC

Вільхивець

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1881 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

PNIÓWNO

Пневно

Cerkiew grekokatolicka
Drewniana, wzniesiona w latach 1779-88, od lat 60-tych kościół rzymsko-katolicki (wg innych źródeł zniszczona w 1968 roku). Obok cerkwi **dzwonnica** z XVIII wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 700 wiernych.

SYCZYN

Сичин

Cerkiew grekokatolicka istniała w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 374 wiernych; brak bliższych danych.

TARNÓW

Тарнів

Cerkiew grekokatolicka istniała w 1872 roku, parafia greko-

katolicka liczyła wówczas 689 wiernych; brak bliższych danych.

Gmina Wojślawice

TUROWIEC

Туровець

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w roku 1832; obecnie kościół rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 694 wiernych.

WOJŚLAWICE

Войславичі

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Eliasza Proroka

Murowana z 1784 roku, barokowa, jednokondygnacyjna, przebudowana w roku 1950 i od tego czasu użytkowana jako magazyn muzeum chełmskiego. Obok **dzwonnica** murowana z 1870 roku, czterokondygnacyjna, zwieńczona kopułą, zapewne opuszczona.

Plebania prawosławna, ul. Grabowiecka 25

Drewniana z 1900 roku, przebudowana około 1040 roku, obecnie dom prywatny.

Pięć **kapliczek** murowanych z 1762 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 839 wiernych.

Gmina Żmudź **KLESZTÓW**

Клеушів

Cerkiew grekokatolicka p.w. Wniebowzięcia NMP Murowana z 1773 roku, barokowa, jednokondygnacyjna; przebudowana, od 1918 roku kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz zachowana **polichromia** Józefa Mayera i Gabriela Stawińskiego z 1773 roku. Wyposażenie cerkwi, w tym **obrazy i ołtarze**, pochodzi z XVIII wieku Obok cerkwi murowana **dzwonnica** wzniesiona około 1772 roku oraz **plebania** z przełomu XVIII i XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 480 wiernych.

LESZCZANY

Лещани

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1908 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej

władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W roku 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 818 wiernych.

ROZTOKA

Розтока

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 500 wiernych.

ŻMUDŹ

Жмудь

Cerkiew grekokatolicka Drewniana, zbudowana około 1753 roku (lub później). Przebudowana w II połowie XIX wieku, jednokondygnacyjna, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **dzwonnica**, drewniana o nie ustalonym wieku (od XVII do XIX wieku).

W 1872 roku grekokatolicka liczyła 440 wiernych.

REJON WŁODAWSKI

Gmina Hańsk

HAŃSK

Ганськ

Cerkiew prawosławna

Wzniesiona w 1882 roku, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki.

Kapliczka murowana z przełomu XVIII i XIX wieku z figurą NMP Niepokalanej z I połowy XVIII wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1707 wiernych.

Gmina Sosnowica

LEJNO

Лейно

Cerkiew grekokatolicka istniała w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 515 wiernych; brak bliższych danych.

SOSNOWICA

Сосновиця

Cerkiew prawosławna p.w. Świętych Piotra i Pawła
Murowana, zbudowana na przełomie XIX i XX wieku, klasycystyczna, dwukopułowa, z wieżą nad wejściem; czynna jako prawosławna.

Kaplica cmentarna, na cmentarzu prawosławnym
Drewniana, z początków XX wieku, obecnie w ruinie.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1624 wiernych.

Gmina Stary Brus

HOLA

Голя

Cerkiew grekokatolicka filialna p.w. św. Paraskewii

Drewniana, zbudowana w 1702 roku, kryta gontem, w latach 1800-03 dobudowano kruchtę, a w 1943 roku, po pożarze, zmieniono strop i dach. Obecnie cerkiew filialna parafii prawosławnej p.w. św. Antoniego Pieczerskiego. Wewnątrz **carskie wrota** z ikonami z połowy XIX wieku. Obok cerkwi **dzwonnica** drewniana z XIX wieku.

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1936 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

Kaplica cmentarna

Drewniana, z początku XIX wieku.

Mały skansen prywatny: wiatrak, dzwonnica, chata i stodoła.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1455 wiernych. W latach 1925-39 istniała

tutaj parafia obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka).

W Holi urodził się Tadeusz Karabowicz, współczesny poeta ukraiński mieszkający w Polsce.

STARY BRUS

Старий Брус

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1807 roku, klasycystyczna, w 1835 roku odnowiona po pożarze, w latach 1953-55 rozbudowana (poszerzona), obecnie kościół rzymsko-katolicki. Obok cerkwi **dzwonnica** murowana, na rzucie trójkąta, wzniesiona około roku 1807 roku.

Szkoła Podstawowa

Drewniany budynek z 1880 roku; w latach 1917-18 istniała tu **szkoła ukraińska**, obecnie także szkoła.

WOŁOSKOWOLA

Волоська Воля

Cerkiew grekokatolicka istniała w roku 1872, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 780 wiernych; brak bliższych danych.

Gmina Urszulin

ANDRZEJÓW

Андріїв

Wczesnośredniowieczne grodzisko, na „Dworyszczu”

Gród ten wchodził w skład Grodów Czerwieńskich, istniał w 1205 roku. Pozostały zarysy fosy i nasypu. Na terenie grodu znajduje się **cmentarz prawosławny** z XIX wieku.

WERESZCZYN

Верещин

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 302 wiernych.

WOLA

WERESZCZYŃSKA

Верещинська Воля

Cerkiew grekokatolicka istniała w roku 1872, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 621 wiernych; brak bliższych danych.

WYTYCZNO

Вутично

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1938 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 518 wiernych.

WŁODAWA

Володава

Cerkiew prawosławna, z 1842 roku, klasycystyczna, jednokondygnacyjna, jednokopułowa, po 1875 roku przebudowana, obecnie kościół rzymsko-katolicki. Wewnątrz **polichromia** z połowy XIX wieku, **ikonostas** z 1843 roku oraz **ikony** z XVII i XVIII wieku.

Cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia NMP, parafialna, ul. 1 Maja 15a

Czynna jako prawosławna; brak bliższych danych.

Kaplica prawosławna, na cmentarzu

Murowana, wzniesiona w połowie XIX wieku.

Świątlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Zielona 6
Siedziba Zarządu Koła.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 2081 wiernych, zaś parafia obecnej dzielnicy Orchówek 1068 i tam także znajdowała się cerkiew grekokatolicka. W latach 1939-44 we Włodawie działały: Ukraiński Komitet, Ukraiński Centralny Komitet, Powiatowy Sojuz Ukraińskich Kooperatyw, Towarzystwo „Szkoła” oraz funkcjonowała Ukraińska Szkoła Handlowa, w której pracował jako nauczyciel poeta ukraiński Serhij Kusznierenko. Przed II wojną światową w powiecie włodawskim Ukraińcy stanowili 57% ogółu ludności (w

tym 30% to rzymscy katolicy z ukraińskim językiem ojczystym). W latach 1945-46 do ZSRR wysiedlono stąd 25 030 osób narodowości ukraińskiej.

Gmina Włodawa

KOROLÓWKA

Королівка

Miejsce po cerkwi prawosławnej zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

RÓŻANKA

Рожанка

Cerkiew grekokatolicka istniała w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 2225 wiernych; brak bliższych danych.

W Różance urodził się Hipacy Pocięj (1541-1613), szlachcic ruski (ukraiński), biskup, a od 1599 roku Metropolita Kijowski, zwolennik i współtwórca Unii Brzeskiej. W 1595 roku jeździł w tej sprawie do Rzymu; autor licznych traktatów i polemik w obronie Unii.

SOBIBÓR

Собібір

Cerkiew grekokatolicka istniała w 1872 roku, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 918 wiernych.

Gmina Wola Ubruska

KOSYŃ

Косинь

Cerkiew prawosławna

Murowana, wzniesiona w 1890 roku wg projektu architekta Suczugowa. Od 1946 roku kościół rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1585 wiernych.

UHRUSK

Угрусък

Cerkiew grekokatolicka, filialna p.w. Zaśnięcia NMP

Murowana, wzniesiona w 1849 roku, obecnie czynna jako prawosławna.

Za czasów Rusi Kijowskiej Ubrusk był siedzibą biskupstwa prawosławnego, prze-

niesionego następnie przez księcia Daniłę do Chelma.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 541 wiernych.

ZBEREŻE

Збереже

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1908 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1210 wiernych.

W 1930 roku w sąsiedniej wsi Stulno urodził się Jan Kandyba, wieloletni więzień polityczny, który wraz z Łewko Łukianenko założył Ukraińskie Stowarzyszenie Robotniczo Chłopskie, a następnie Ukraińską Grupę Helsińską.

Gmina Wyryki

HOROSTYTA

Горостута

Cerkiew grekokatolicka, parafialna p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego

Drewniana, wzniesiona na przełomie XVIII i XIX wieku z fundacji Kopciów, kryta gontem, przebu-

dowana, obecnie czynna jako prawosławna. Wewnątrz **ołtarze boczne** z I połowy XVII wieku, przemalowane. Obok **dzwonnica** drewniana z przełomu XVIII i XIX wieku, dwukondygnacyjna, kryta gontem; opodal **cmentarz przycerkiewny**.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 780 wiernych.

KAPŁONOSY

Каплоносу

Cerkiew prawosławna, filialna p.w. św. Olgi
Czynna jako prawosławna; brak bliższych danych.

W latach 1917-18 istniała tutaj ukraińska szkoła podstawowa.

LUBIEŃ

Любень

Miejsce po prawosławnym domu modlitwy wybudowanym w roku 1938, zniszczonym w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich także w roku 1938. Zapełnione wcześniej stała tu cerkiew.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 2365 wiernych.

SUCHAWA

Сухава

Cerkiew prawosławna p.w. MB Kazańskiej
Murowana, z końca XIX wieku, z wieżą nad wejściem i kopułą nad nawą główną, obecnie nieczynna.

W latach 1917-18 istniała tu ukraińska szkoła podstawowa.



WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

LUBLIN

Львів

Cerkiew grekokatolicka oo Bazylianów p.w. Przemienienia Pańskiego, ul. Ruska

Murowana, wzniesiona w latach 1607-33, przebudowana, po 1875 roku zamieniona na prawosławną; czynna jako świątynia prawosławna, parafialna do dziś, wewnątrz odnowiony ikonostas.

Kaplica prawosławna cmentarna p.w. Świętych Niosących Wonności, ul. Lipowa 13
Brak bliższych danych.

Cerkiew prawosławna p.w. św. Jozafata, ul. Zielona

Wzniesiona w XIX wieku przez kupców greckich, użytkowana obecnie przez kościół rzymsko-katolicki. Od 1986 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (grekokatolickim).

Wyższe Seminarium Duchowne, ul. Kardynała S. Wyszyńskiego 6

Począwszy od lat siedemdziesiątych kształcą się tutaj klerycy obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (grekokatolickiego), w ostatnich latach również z Ukrainy. W semi-

narium mieści się także **kaplica bizantyjsko-ukraińska**.

Kaplica Zamkowa p.w. Świętej Trójcy, na Wzgórzu Zamkowym Murowana, wzniesiona w II połowie XIV wieku, najcenniejsza część dawnego zamku, z **polichromią** z początków XV wieku, wykonaną przez malarzy ruskich na zamówienie króla Władysława Jagiełły. Polichromię ukończył w roku 1418 mistrz Andrzej. Jest to najlepiej zachowany w Polsce przykład malarstwa rusko-bizantyjskiego w świątyni gotyckiej (obecnie trwają prace konserwatorskie).

Stary Ratusz, tzw. Trybunał, Rynek 1

Murowany, wzniesiony zapewne na początku XV wieku, przebudowany, od 1579 roku siedziba Trybunału Koronnego, najwyższej instancji sądowniczej dla dawnej Polski południowej i zachodnich ziem Ukrainy.

Więzienie

W latach 1944-56 przetrzymywano tutaj kilkuset Ukraińców oskarżonych, najczęściej bezpodstawnie, o współpracę z UPA.

Ucrainiana

Kościół oo dominikanów
Znajduje się tutaj obraz przedstawiający odwrót Kozaków Chmiel-

nickiego spod Lublina w 1648 roku.

Muzeum Okręgowe, Zamek, ul. Zamkowa 9

Zbiory dotyczące kultury ludowej Chełmszczyzny i Podlasia

Muzeum Okręgowe, Oddział J.Czechowicza, ul. G. Narutowicza 10

Dział rękopisów posiada m.in. listy pisarzy ukraińskich.

Muzeum Wsi Lubelskiej (skansen), ul. Warszawska 96

Posiada około 100 obiektów, w tym także z Podlasia i Chełmszczyzny

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. Trybunalska 13

Materiały dotyczące akcji „Wisła” na terenach województw: białskiego, chełmskiego i lubelskiego.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna, ul. G. Narutowicza

Materiały dotyczące rokowań wojewody A. Kisiela z Bohdanem Chmielnickim (zbiory Jankowskich).

Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie

Archiwum Lubomirskich z Przeworska (XVIII-XIX w.)

Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Sekcja Rękopisów, ul. F. Chopina 27

Zbiory Kapituły Grekokatolickiej w Przemyślu, m.in. księgi liturgiczne z XVI-XVII wieku, przekazane w roku 1946.

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego, ul. M.Buczka 6

Rękopisy cyryliczne, w tym bazylikańskie z Białej Podlaskiej oraz dokumenty biskupstw grekokatolickich w Chełmie, Lwowie, Przemyślu oraz Brześciu z XVI-XVIII wieku.

W wieku XIII i I połowie XIV wieku Lublin kilkakrotnie dostawał się w ręce ukraińskie; m.in. w 1244 roku zdobył go (przejściowo) Książę Halicko-wołyński Danił Romanowicz, a w latach 1289-1302 jego syn Lew. Lublin wchodził wówczas w skład państwa halicko-wołyńskiego. W 1655 roku zajęty został przez wojska moskiewskie (z pomocą Kozaków hetmana Danyła Wybowskiego). W 1872 roku parafia prawosławna liczyła 1106 wiernych, a grekokatolicka 342. W okresie międzywojennym istniała tutaj kolonia internowanych żołnierzy ukraińskich z UNR (petlurowców), działał oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu (miał własną bibliotekę). W latach 1947-48 w Sądzie Wojewódzkim w Lublinie (Krakowskie Przedmieście 43) wydanych zostało setki wyroków skazujących, w tym na karę śmierci, na działaczy ukraińskich i żołnierzy UPA. W latach 1945-46 do ZSRR z powiatu lubartowskiego wysiedlono 811 osób. W 1952 na UMCS utworzono lektorat języka ukraińskiego, w latach osiemdziesiątych zaczęło działać prężne ukraińskie środowisko studenckie, powstały zespoły wokalo-instrumentalne „Łastiwka” i „Trojanda”. W okresie powojennym Wydawnictwo Lu-

belskie wyróżniło się licznymi wydaniem tłumaczeń literatury ukraińskiej.

DEBLIN

Демблін

W okresie międzywojennym istniał tutaj obóz internowanych żołnierzy ukraińskich z Armii UNR (petlurowców). Na cmentarzu pozostały **mogiły** niektórych z nich. Brak bliższych danych.

Gmina Ludwin

DRATÓW

Дратів

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, filialna
Czynna; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1050 wiernych.

Gmina Ostrów Lubelski

KOLECHOWCE

Колеховичі

Cerkiew prawosławna, parafialna p.w. ss. Kosmy i Damiana
Czynna; brak bliższych danych.

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1882 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej

władz polskich w 1938 roku; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 307 wiernych.

OSTRÓW LUBELSKI

Острів

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1890 roku zniszczonej w okresie międzywojennym, zapewne podczas akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1411 wiernych.

Gmina Uścimów

UŚCIMÓW

Устумів

Cerkiew prawosławna, istniała w okresie międzywojennym; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1119 wiernych.

Gmina Zakrzówek

ZAKRZÓWEK

Закрівець

Miejsce po cerkwi prawosławnej z 1906 roku, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich w 1938 roku.

WOJEWÓDZTWO BIALSKOPODLASKIE

Obejmuje rejony (d. powiaty): włodawski (część północną), radzyński, bialskopodlaski i łosicki (d. siedlecki).

REJON WŁODAWSKI UHNIN

Gmina Dębowa Kłoda

Угнин

BIAŁKA

Білка

Szkoła cerkiewna

Drewniana, zbudowana w 1895 roku, obecnie dom mieszkalny.

Miejsce po cerkwi prawosławnej zbudowanej w 1911 roku, w 1938 zburzonej przez pododdziały KOP podczas akcji rewindykacyjnej władz polskich.

KODENIEC

Коденець

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1791 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki, obok cerkwi **dzwonnica** drewniana, zbudowana około 1791 roku.

Cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia św. Jana Chrzciciela, filialna (parafii prawosławnej Horostyta, w woj. chełmskim) Czynna; brak bliższych danych.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 1621 wiernych.

Gmina Hanna

DOŁHOBRODY

Долгобороди

Cmentarz grekokatolicki, przy drodze do Włodawy Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,4 hektara, stan zachowania dobry, **52 nagrobki** z XIX wieku (najstarszy z 1833); mogiła Andrzeja Błyskosza — unity, działacza niepodległościowego.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1474 wiernych.

HANNA

Ганна

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w latach 1739-42, obecnie kościół rzymsko-katolicki; obok cerkwi **dzwonnica** drewniana, zbudowana około 1739 roku, **kaplica** murowana z 1791 roku i **plebania** drewniana z 1844 roku.

Kaplica cmentarna pod wezwaniem św. Anny Drewniana, zbudowana w 1880 roku.

Kapliczka, przy drodze do Włodawy

Drewniana, zbudowana w 1880 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1389 wiernych.

HOLESZÓW

Голешів

Miejsce po cerkwi prawosławnej, zniszczonej w 1938 roku podczas akcji rewindykacyjnej władz polskich.

Cerkiew prawosławna p.w. św. Michała Archanioła, parafialna Czynna; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 905 wiernych.

LACK

Ляцьк

Cerkiew prawosławna

Drewniana, zbudowana w 1895 roku, później użytkowana jako rzymsko-katolicka kaplica cmentarna, obecnie — kaplica pod wezwaniem M.B. Bolesnej.

Gmina Parczew

PARCZEW

Парчів

W 1872 roku była tu **cerkiew**, a parafia grekokatolicka liczyła 2212 wiernych; w latach 1917-18 funkcjonowała była **ukraińska szkoła** podstawowa.

Gmina Podedwórze

HOŁOWNO

Головно

Miejsce po cerkwi, zbudowanej w 1831 (lub 1881) roku, zniszczonej w 1938 roku w czasie akcji rewindykacyjnej władz polskich.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1351 wiernych.

OPOLE

Ополе

W 1872 roku istniała cerkiew, parafia grekokatolicka liczyła 1942 wiernych.

PODEDWÓRZE

Подедвір'я

Cmentarz katolicko-prawosławny
Rok założenia nie znany; brak bliższych danych, czynny.

Gmina Sosnówka

MOTWICA

Мотвиця

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1798 roku, odbudowana po pożarze w 1903 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki; obok cerkwi murowana **dzwonnica** z II połowy XVIII wieku.

Kaplica cmentarna

Drewniana, z początku XX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1697 wiernych.

ROZWADÓWKA

Розвадівка

Cerkiew prawosławna

Drewniana, zbudowana w 1911 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Mikołaja; obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z 1911 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 670 wiernych.

ŻESZCZYŃKA

Жещинка

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w I poł. XVIII wieku, rozbudowana w 1791 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki; obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z przełomu XVIII i XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1339 wiernych.

Gmina Wisznice

HORODYSZCZE

Городище

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, konstrukcji zrębowej, zbudowana w 1760 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki; obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z początku XX wieku oraz drev-

niana **plebania** także z początku XX wieku.

Kapliczka

Drewniana, wzniesiona w 1886 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 800 wiernych.

POLUBICZE (Dworskie lub Wiejskie)

Полубичі

W 1872 roku była tu **cerkiew**, parafia grekokatolicka liczyła 1189 wiernych.

WISZNICE

Вишниця

Cerkiew prawosławna, przy pd. zach. pierzei rynku Murowana, zbudowana po 1875 roku, neoklasycystyczna, obecnie kościół rzymsko-katolicki; obok **plebania prawosławna** z XIX wieku.

W 1872 roku istniała tu parafia grekokatolicka. Nazwa tego starego miasteczka, założonego w 1575 roku przez księcia Pawła Sapiebę, pochodzi od ruskiego imienia Wisznia; w XVII wieku Wisznice zostały spustoszone przez Kozaków.

REJON **RADZYŃSKO** — **PODLASKI**

Gmina Drelów

DOŁHA

Долга

Cmentarz grekokatolicki

Założony na początku XIX wieku jako grekokatolicki, później używany jako prawosławny, obecnie rzymsko-katolicki; powierzchnia 0,9 ha, stan zachowania dobry, zachowane **74 nagrobki** z XIX wieku, najstarszy z 1851 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1033 wiernych.

DRELÓW

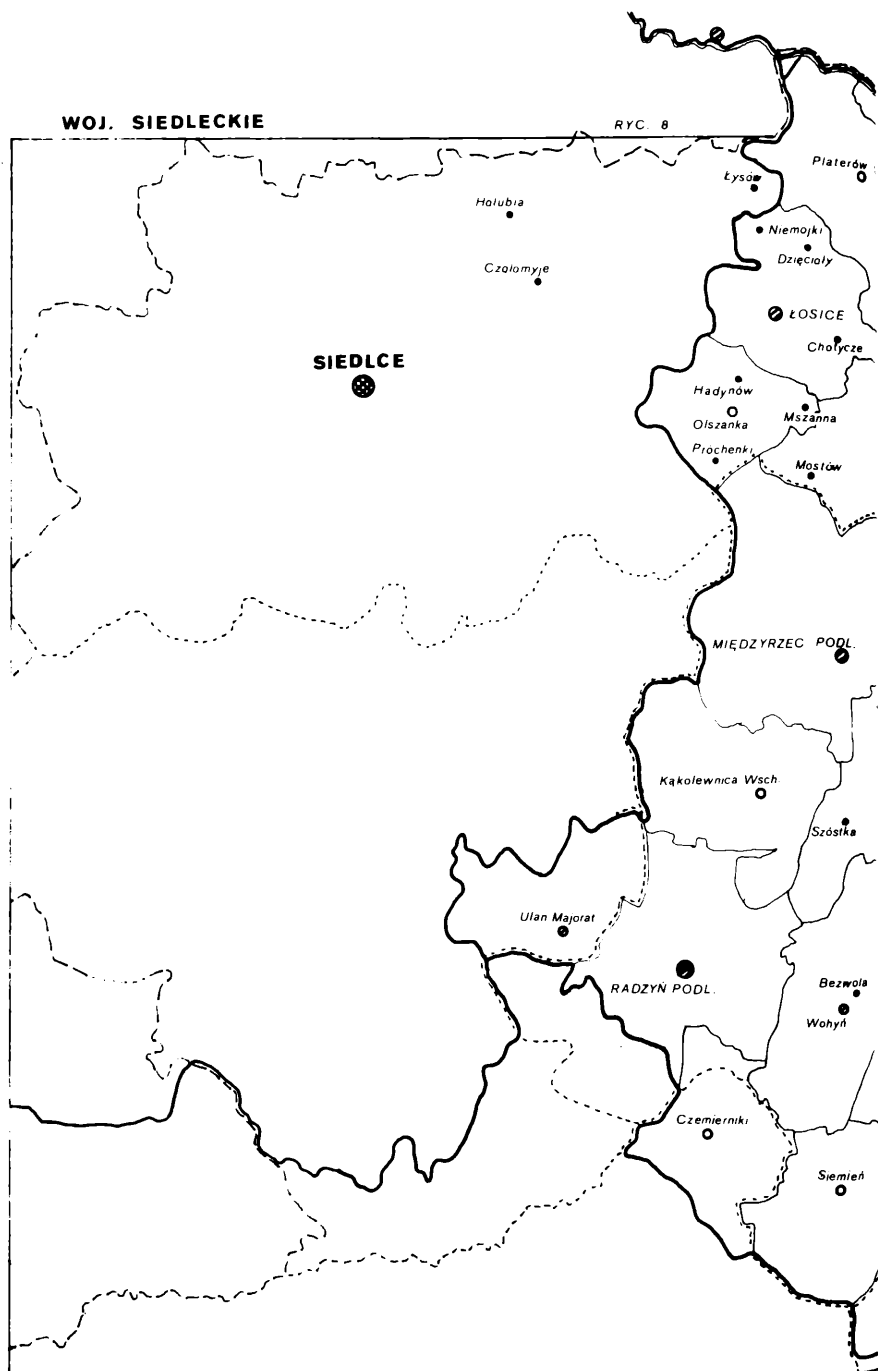
Дрелів

Cerkiew prawosławna p.w. św. Onufrego

Murowana, zbudowana pod koniec XIX wieku, obecnie kościół rzymsko-katolicki, obok **cerkwi cmentarz grekokatolicko-prawosławny**, założony w połowie XIX wieku, powierzchnia 0,05 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1884 roku; obecnie cmentarz czynny jako rzymsko-katolicki.

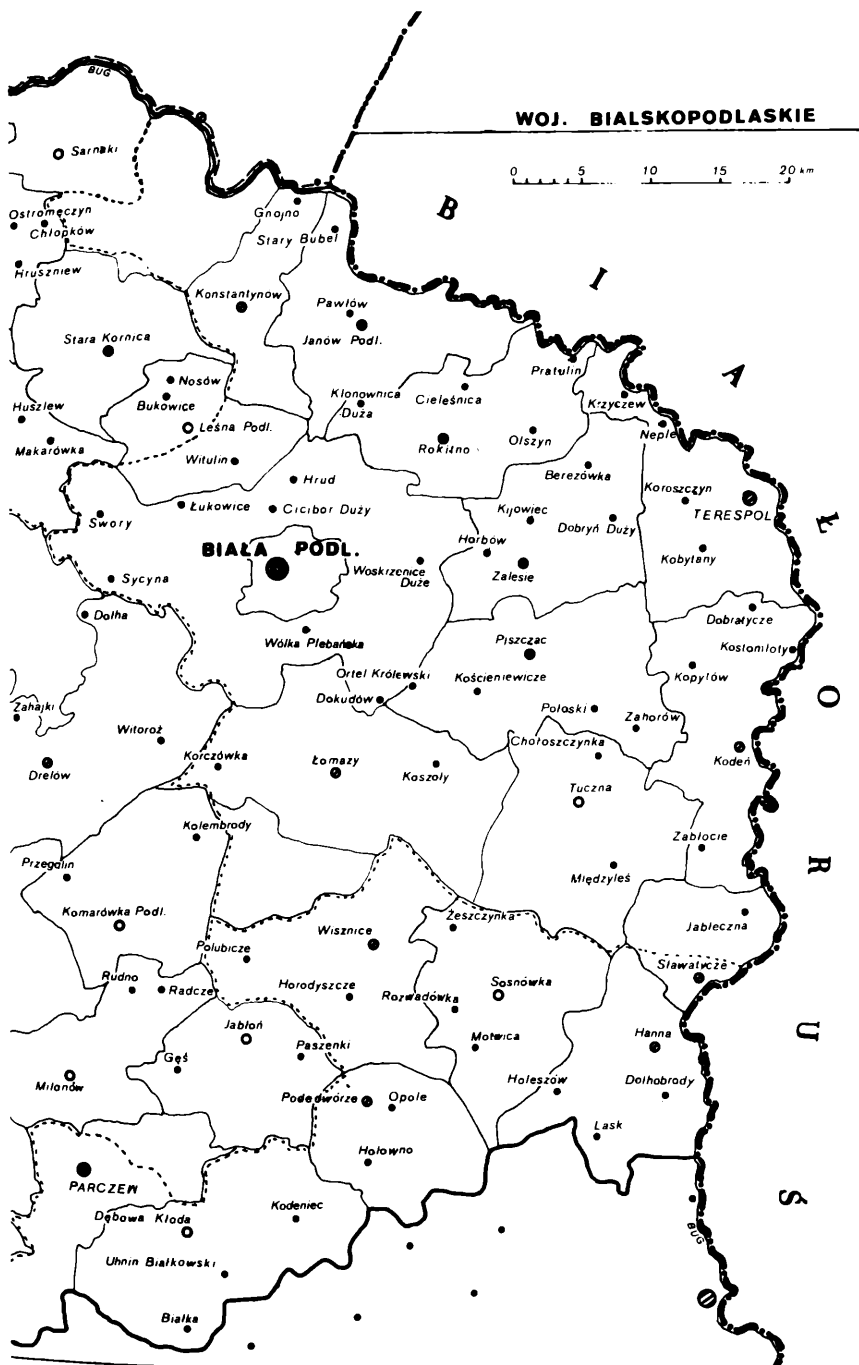
WOJ. SIEDLECKIE

RYC. 8



WOJ. BIALSKOPODLASKIE

0 5 10 15 20 km



W 1872 roku parafia unicka liczyła 2200 wiernych. W 1875 roku podczas przymuszania do przejścia na prawosławie wojska carskie zabiły tu 5 osób (wg innych źródeł, w 1883 roku zabito kilkanaście osób).

SZÓSTKA

Шістка

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1830 roku, po 1875 cerkiew prawosławna, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki i tak do dziś czynna; obok cerkwi drewniana **plebania** z końca XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1167 wiernych. W 1931 roku powstała tu istniejąca do II wojny światowej — parafia katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka).

WITOROŹ

Виторож

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1739 roku, restaurowana po 1919 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Michała, obok cerkwi **dzwonnica** drewniana z XVIII wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 430 wiernych.

ZAHAJKI

Загайки

Cmentarz grekokatolicko-prawosławny

Brak bliższych danych; nieczynny.

Gmina Jabłoń

GEŚ

Гесь

Kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Jozafata, murowany, zbudowany w 1913 roku, zapewne pierwotnie jako cerkiew; obok **plebania**, drewniana z 1912 roku.

Cmentarz grekokatolicki, ok. 300 m na północ od wsi
Założony w XIX wieku, po 1875 roku prawosławny, powierzchnia 0,5 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1863 roku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1867 wiernych.

JABŁOŃ

Яблонь

Cmentarz dawniej grekokatolicki, przy kościele (zapewne dawniej była to **cerkiew**)
Powierzchnia 0,5 hektara; czynny.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1538 wiernych.

PASZENKI*Пашенки***Cerkiew grekokatolicka**

Drewniana, zbudowana w 1717 roku, rozbudowana w 1890 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki. p.w. św Trójcy.

*Gmina Komarówka Podlaska***KOLEMBRODY***Колемброд*

W roku 1872 była tu **cerkiew**, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 1330 wiernych.

PRZEGALINY*Прозаліни***Cerkiew grekokatolicka**

Drewniana, zbudowana w 1720 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. Opieki; obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1350 wiernych.

*Gmina Międzyrzec Podlaski***MIĘDZYRZEC PODLASKI***Межиріччє***Cerkiew grekokatolicka**

Murowana, neoklasycystyczna, zbudowana w 1784 roku z fundacji księcia Augusta Czartoryskiego, odbudowana po pożarze w 1845 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Józefa; obok cerkwi murowana **dzwonnica** z końca XVIII wieku.

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1774 roku, neoklasycystyczna, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. śś. Apostołów Piotra i Pawła; obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1774 roku.

W 1872 roku były tu dwie parafie grekokatolickie: Międzyrzec Stary i Nowy, liczące odpowiednio 2413 i 1820 wiernych.

*Gmina Milanów***RADCZE***Радче***Cerkiew prawosławna**

Zbudowana w 1892 roku, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki i tak czynna do dziś.

Cmentarz grekokatolicki

Brak bliższych danych; nieczynny.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 816 wiernych.

RUDNO

Рудно

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1818 roku, przebudowana po 1919 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. Przemienienia Pańskiego; obok cerkwi drewniana dzwonnica z XVIII wieku oraz murowana plebania z I połowy XIX wieku, przebudowana następnie w latach 80-tych XX wieku.

Cmentarz grekokatolicko-prawosławny

Na nim kaplica cmentarna, drewniana z początku XX wieku; cmentarz nieczynny.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła około 1900 wiernych.

RADZYŃ PODLASKI

Радзінь Підляський

Ucrainiana

Oddział Wojewódzkiego Archiwum Państwowego z Lublina, ul. Międzyrzecka 2 (Zamek)
Posiada archiwalia dotyczące regionu.

W roku 1872 była tu cerkiew i siedziba

dekanatu grekokatolickiego, parafia liczyła wówczas 500 wiernych. W latach 1917-18 czynna była ukraińska szkoła podstawowa. W czasie II wojny światowej działała tu Delegatura Ukraińskiego Centralnego Komitetu z Krakowa.

Gmina Ulan-Majorat**UŁAN-MAJORAT**

Улан-Майорат

Cmentarz prawosławny

Brak bliższych danych.

Gmina Wołyń**BEZWOLA**

Безволя

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w XVIII wieku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. Zmartwychwstania Pańskiego; obok cerkwi drewniana dzwonnica z połowy XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1280 wiernych.

WOHYŃ

Вохинь

Cerkiew prawosławna

Zbudowana w 1893 roku, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 916 wiernych.

REJON BIAŁSKO- PODLASKI

Gmina Biała Podlaska BIAŁA PODLASKA

Biała

Zespół klasztorny oo bazylianów, ul. Brzeska

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Cyryla, parafialna

Murowana, zbudowana w 1749 roku, w latach 1875-1915 po stylizowaniu zewnętrznym czynna jako cerkiew prawosławna, od 1915 (lub 1919) roku kościół rzymsko-katolicki p.w. Narodzenia NPM, w 1924 roku przywrócono wystrój barokowy; w cerkwi tej (kościół) do 1915 roku spoczywały **relikwie św. Józafata Kuncewicza**, arcybiskupa połockiego, zwolennika unii, urodzonego w 1580 roku we Włodzimierzu Wołyńskim nad Bugiem. Nad ołtarzem bocznym znajduje się **duży obraz** (z 1861 roku, pędzla Józefa Simmlera) ukazujący śmierć św. Józafata, który w 1623 roku zginął z rąk prawosławnych w Witebsku.

Klasztor

Murowany, zbudowany w roku 1745, obecnie plebania parafii rzymsko-katolickiej.

Cerkiew prawosławna p.w.

Narodzenia NPM, na cmentarzu prawosławnym, ul. Terebelska 19
Drewniana, zbudowana na przełomie XIX/XX wieku, czynna.

Cerkiew prawosławna, parafialna, na cmentarzu przy ul. Terebelskiej 19

Murowana, zbudowana w latach 80-tych XX wieku.

Miejsce po cerkwi prawosławnej, zbudowanej w 1929 roku, zburzonej w 1938 roku w czasie akcji rewindykacyjnej władz polskich.

Sobór prawosławny, ul. Reformacka

Murowany, zbudowany w 1582 roku, w latach 1671-78 przebudowany na kościół i klasztor reformatów, po kasacji zakonu w 1874 roku zamieniony ponownie na cerkiew prawosławną, od 1919 roku znowu kościół rzymsko-katolicki; nadal posiada charakterystyczną kopułę cerkiewną.

Cmentarz grekokatolicki, ul. Brzeska

Założony w XVIII wieku, powierzchnia 0,25 hektara, po 1875 roku prawosławny, obecnie rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, u zbiegu ulic Brzeskiej i Rolniczej
Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,3 hektara, brak nagrobków, zdewastowany, zagrożony likwidacją.

Cmentarz grekokatolicki, ul. Narutowicza

Założony na przełomie XVII i XVIII wieku, dawne nagrobki nie zachowane, obecnie czynny jako rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, ul. Terebelska

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 1,0 hektara, stan dobry, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1834 roku; czynny jako cmentarz prawosławny.

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe, ul. Pocztowa 4
Bogata kolekcja ukraińskich strojów ludowych regionu podlaskiego.

*W roku 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 360 wiernych; Biała Podlaska była w XIX wieku ośrodkiem kultury ukraińskiej, miejscowe gimnazjum i seminarium nauczycielskie wychowywało wielu ukraińskich inteligentów; w latach 1917-18 działało tu koło Ukraińskiej Gromady (Syniożupannikiw), wychodziła pierwsza na Podlasiu gazeta ukraińska „Ridna Szkoła”, wydano ukraiński kalendarz na 1918 rok; w latach 1940-44 funkcjonował Ukraiński Komitet Opiekunów (UDK), delegatura UCK i ukraińska szkoła handlowa. Do 1945 roku Ukraińcy stanowili 16% ludności powiatu, nadto 33% to Ukraińcy wyznania rzymsko-katolickiego (tzw. kałakuci), Polaków było 41%, Żydów 10%. Tu-
taj urodził się Aleksander Karpiński*

(1869-1929), prawnik, doradca Misji Dyplomatycznej UNR w Warszawie w latach 1918-20, następnie w latach 1922-28 senator z Wołynia w Senacie RP.

CICIBÓR DUŻY

Цицибор

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1655 roku, od 1944 roku w ruinie, odbudowana po 1955 roku — obecnie kaplica rzymsko-katolicka p.w. MB Częstochowskiej.

Cmentarz grekokatolicki

Założony około połowy XIX wieku, powierzchnia 0,16 hektara, płyta kamienna ku czci unitów potajemnie chowanych w latach 1875-1905, zachowane **krzyże** drewniane; zaniedbany, nieczynny.

DOKUDÓW

Докудіє

W 1872 roku istniała tu **cerkiew**, parafia grekokatolicka liczyła 687 wiernych; od 1928 do 1947 roku istniała parafia katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka).

HRUD

Груд

Cerkiew prawosławna

Drewniana, zbudowana w końcu XIX wieku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. Zwiastowania NPM.

W 1872 roku parafia unicka liczyła 446 wiernych; po skasowaniu unii (1875) parafianie doznawali prześladowań ze strony władz carskich: przez sześć tygodni we wsi kwaterowało wojsko rosyjskie, a policja siłą zaciągała dzieci do cerkwi prawosławnej.

ŁUKOWCE

Луковиці

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1693 roku, przebudowana w XIX wieku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. Podwyższenia Św. Krzyża, obok cerkwi drewniana dzwonnica z przełomu XVIII/XIX wieku

Cmentarz grekokatolicki

Brak bliższych danych; nieczynny.

W 1782 roku parafia grekokatolicka liczyła 675 wiernych.

SWORY

Свори

Cerkiew

Drewniana, zbudowana w 1908

roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. Najświętszego Serca Jezusa.

Cmentarz grekokatolicki

Brak bliższych danych; nieczynny.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 922 wiernych.

SYCYNA

Сицина

Cmentarz prawosławny

Brak bliższych danych.

WOSKRZENICE DUŻE

Воскрениці Великі

Cerkiew prawosławna

Zbudowana w 1902 roku, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki; poprzednią cerkiew, drewnianą, ufundował w 1697 roku książę S. Radziwiłł.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła około 500 wiernych

WÓLKA PLEBAŃSKA

Вілька

Cmentarz prawosławny

Brak bliższych danych; nieczynny.

*Gmina Janów Podlaski***JANÓW PODLASKI***Янів***Ucrainiana**

Izba pamiątek Liceum Ogólnokształcącego

Małe muzeum, powstałe ze zbiorów Witolda Piaseckiego: stroje ludowe ukraińskie i kolekcja przedmiotów kultury materialnej regionu.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła około 950 wiernych.

W okolicach Janowa w czasie II wojny światowej walczył ukraiński oddział partyzancki w sile ok. 500 żołnierzy, zwany „Polską Sicz”.

BUBEL ŁUKOWISKO*Бубель Луковисько***Cmentarz grekokatolicki**

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,5 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1852 roku; obecnie czynny jako cmentarz rzymsko-katolicki.

STARY BUBEL*Бубель Старий***Cerkiew grekokatolicka**

Drewniana, zbudowana w 1740 roku, w latach 1875-1944 cerkiew

prawosławna; obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Jana Ewangelisty, obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z XVIII wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 739 wiernych; w latach 1925-47 istniała tu parafia katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka).

STARY PAWLÓW*Павлів Старий*

Kaplica prawosławna p.w. św. Mikołaja, cmentarna

Drewniana, zbudowana około 1930 roku.

*Gmina Kodeń***DOBRATYCZE***Добратичі*

Cmentarz grekokatolicki na północ od wsi, przy drodze Kodeń — Terespol

Założony na początku XIX wieku, powierzchnia 0,5 hektara, stan dobry; najstarszy zachowany **nagrobek** z 1854 roku, ogrodzenie i brama z I połowy XX wieku; obecnie czynny jako prawosławny.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła około 1000 wiernych.

KODEŃ

Кодень

Cerkiew prawosławna p.w. św. Ducha, opodal ruin dawnego zamku książąt Sapiechów
Murowana, gotycko-renesansowa z barokową fasadą, zbudowana w 1540 roku, dawna zamkowa, fundacji księcia Pawła Sapiehy; obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. Świętego Ducha; w kościele **ikona** Chrystusa Pankratora z XVII wieku oraz **nagrobek** księcia Iwana Sapiehy z 1520 roku z **napisem w języku ruskim** (ukraińskim).

Kościół p.w. św. Anny

Murowany, zbudowany w 1636 roku, w 1656 odbudowany po zniszczeniach wojennych, w 1875 roku przerobiony na **cerkiew prawosławną**, po 1918 roku ponownie kościół rzymsko-katolicki. W ołtarzu głównym **cudowny obraz** Matki Boskiej Kodeńskiej (przywieszony w 1630 roku przez Mikołaja Sapiechę z Watykanu).

Cmentarz prawosławny, ul. Terespolska

Brak bliższych danych.

Najstarsza ruska nazwa miejscowości: Todeń. W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 2700 wiernych; od 1932 roku do II wojny światowej istniała tu parafia katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka). Obecnie jest parafia prawosławna.

KOPYTÓW

Конумів

Cerkiew prawosławna p.w. św. Apostoła Jana Teologa, parafialna

Brak bliższych danych.

Cmentarz prawosławny

Brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 518 wiernych; obecnie istnieje parafia prawosławna.

KOSTOMŁOTY

Костомолоти

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana na przełomie XVII/XVIII wieku, gruntownie przebudowana i powiększona w 1852 roku, po 1875 roku prawosławna, od 1927 roku neounicka p.w. św. Nikity — obecnie jedyna w Polsce parafia tego obrządku; zachowane oryginalne wyposażenie wnętrza łącznie z **ikonostasem**. Obok cerkwi drewniana **plebania** z połowy XIX wieku.

Cmentarz grekokatolicki

Założony zapewne w XIX wieku, czynny; brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 531 wiernych; obecnie czynna parafia katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka). W Kostomłotach uro-

dził się Wasyli Dmytriuk (1890-1973), w latach 1922-27 poseł na Sejm RP z Pole-sia, podczas II wojny światowej lekarz Słobodzkiego Hajdamackiego Kosza UNR.

ZABŁOCIE

Заболотіє

Cerkiew prawosławna parafia-lna p.w. św. Mikołaja Murowana, zbudowana na przełomie XIX i XX wieku.

Miejsce po cerkwi zniszczonej w 1938 roku podczas akcji rewindykacyjnej władz polskich.

Cmentarz prawosławny

Na nim drewniana **kaplica** p.w. Św. Rodziny, zbudowana w II połowie XIX wieku.

Dwie **kapliczki** w obrębie wsi, drewniane, zbudowane na począt-ku XX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczy-ła około 2000 wiernych. Od 1926 roku do II wojny światowej istniała tu parafia katolic-ka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka).

Gmina Konstantynów

GNOJNO

Гноїно

Cerkiew prawosławna

Murowana, zbudowana w 1875 roku, obecnie kościół rzymsko-ka-tolicki.

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana na począt-ku XVIII wieku, rozbudowana w 1875 roku, ostatnio czynna jako **kaplica** cmentarna p.w. św. Bar-bary, obecnie w stanie ruiny.

Cmentarz grekokatolicki, przy drodze do Konstantynowa, 300 metrów na wschód od skraju miejscowości

Założony w połowie XIX wieku, powierzchnia 0,5 hektara, zanied-bany, najstarszy zachowany **na-grobek** z 1893 roku; nieczynny.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczy-ła 1200 wiernych.

KONSTANTYNÓW

Константинів

Cerkiew grekokatolicka

Zbudowana w XIX wieku, w 1938 roku w czasie akcji rewindykacyjnej władz polskich przebudowana na szkołę.

Cmentarz prawosławny

Brak bliższych danych; nieczynny.

Ucrainiana

Izba Pamięci, w szkole podstawo-wej

Posiada materiały (dokumenty) ty-czące dziejów miejscowości oraz eksponaty etnograficzne.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczy-ła 2078 wiernych; miejscowość była siedzibą dekanatu grekokatolickiego.

Gmina Leśna Podlaska BUKOWICE

Буковиці

Cerkiew prawosławna

Zbudowana w 1896 roku, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki.

LEŚNA PODLASKA

Лісна

Kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła i Narodzenia NMP, w klasztorze paulinów

Murowany, zbudowany w 1752 roku, przebudowany na **cerkiew prawosławną** w 1881 roku, po I wojnie światowej ponownie kościół rzymsko-katolicki, w 1923 roku usunięto kopuły cerkiewne. Obok cerkwi zespół gospodarczy dawnego żeńskiego **klasztoru prawosławnego**, wzniesiony około 1910 roku, obecnie w dyspozycji Technikum Ochrony Roślin.

W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 234 wiernych.

NOSÓW

Носів

Cerkiew prawosławna p.w. św. Michała

Murowana, zbudowana w 1870 roku, obok cerkwi murowana **dzwonnica** z 1862 roku.

Cmentarz prawosławny

Brak bliższych danych; zapewne czynny.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1228 wiernych; obecnie istnieje parafia prawosławna.

WITULIN

Витупин

Pierwsza cerkiew grekokatolicka spłonęła w 1648 roku podczas najazdu Kozaków Chmielnickiego; w 1872 roku czynna była **cerkiew grekokatolicka**, parafia liczyła 548 osób.

Gmina Łomazy

ŁOMAZY

Ломазу

Cerkiew prawosławna

Zbudowana w 1889 roku, w okresie międzywojennym zburzona lub zamieniona na kościół rzymsko-katolicki (sprzeczne dane źródłowe).

Cerkiew istniała tu już w XVI wieku. W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 3056 wiernych.

KORCZÓWKA

Корчівка

W roku 1872 czynna tu była **cerkiew**, a parafia grekokatolicka liczyła 380 wiernych.

KOSZOŁY

Кошолы

W roku 1872 czynna tu była cerkiew, a parafia grekokatolicka liczyła 450 wiernych.

Gmina Piszczac

DĄBROWICA MAŁA

Дубровиця Мала

Mieszka tu i tworzy ukraiński malarz-samouk Bazyli Albiczuk (ur. w 1909 roku).

KOŚCIENIEWICZE

Костеневичи

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1682 roku, restaurowana na początku XX wieku i w 1949 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. NMP Królowej Polski, obok cerkwi drewniana plebania z końca XIX wieku.

W 1782 roku parafia grekokatolicka liczyła 642 wiernych.

ORTEL KRÓLEWSKI

Ортель Королівський

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1706

roku przez cieślę Nazarona, obecnie kościół rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 585 wiernych; w sąsiedniej wsi Ortel Książęcy parafia grekokatolicka w tym samym czasie liczyła 120 wiernych.

PISZCZAC

Пищай

W roku 1872 czynna tu była cerkiew, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 1833 wiernych.

POŁOSKI

Полоски

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w II połowie XIX wieku, obecnie kościół rzymsko-katolicki pod wezwaniem św. Trójcy, obok cerkwi drewniana plebania z końca XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 751 wiernych. W latach 1925-47 istniała tu parafia katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka).

ZAHORÓW

Загорів

Miejsce po cerkwi prawosławnej, zbudowanej w 1909 roku, zniszczonej w 1938 roku w czasie akcji rewindykacyjnej władz pol-

skich; w tym samym czasie władze polskie zniszczyły na terenie wsi 5 kapliczek prawosławnych.

Gmina Rokitno

CIELEŚNICA

Тілесниця

Uroczysko zwane Cerkowisko, zarośnięty staw na łąkach pod lasem Hołobud; wg tradycji ludowej stała tu niegdyś cerkiew, która podczas uroczystości weselnych zapadła się pod ziemię, grzebiąc orszak ślubny.

KLONOWICA DUŻA

Кленовиця Велика

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1851 roku, przebudowana po 1921 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Jana, obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z początku XX wieku.

Cmentarz grekokatolicki

Brak bliższych danych; nieczynny.

W 1972 roku parafia grekokatolicka liczyła 1421 wiernych.

OLSZYN

Вільштин

Cmentarz prawosławny

Brak bliższych danych; nieczynny.

PRATULIN

Пратулин

Cmentarz grekokatolicki

Rok założenia nie znany; nieczynny. Na cmentarzu tym znajduje się **nagrobek** z polnych głązów na zbiorowej **mogile 13 unitów**, którzy zginęli w 1883 roku z rąk policjantów lub żołdatów carskich (prócz 13 zabitych było wówczas około 200 rannych).

ROKITNO

Рокитно

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1704 lub 1859 roku przez Zahora Teofima, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Trójcy. Zachowała się **ikona** z początku XVIII wieku, wyobrażająca ukrzyżowanego Chrystusa.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 416 wiernych. W XIX wieku Zygmunt Gloger odkrył tutaj kilkadziesiąt płaskich głązów, kryjących groby niewiadomego pochodzenia.

Gmina Sławatycze

JABŁECZNA

Яблочин

Monaster prawosławny p.w. św. Onufrego

Założony w końcu XV wieku; jako jeden z nielicznych klasztorów w 1596 roku nie przyjął unii brzeskiej i aż do jej zniesienia w 1875 roku pozostał przy prawosławiu. Obecnie istniejąca **cerkiew i część klasztorna** zbudowana w 1840 roku, kaplice p.w. św. Ducha i Zasnienia NPM (drewniane) w 1908 roku, **brama-dzwonnica** przy cerkwi, murowana, wzniesiona została w połowie XIX wieku. Monaster zniszczony podczas I wojny światowej, odbudowany, dotknięty pożarem w czasie II wojny światowej. Jest to jeden z dwóch czynnych obecnie w Polsce prawosławnych klasztorów męskich. W cerkwi znajdowała się m.in. ikona św. Onufrego z XV wieku (została ona skradziona w 1991 roku). Po roku 1970 do Jabłecznej przeniesiono z Warszawy starsze klasy prawosławnego seminarium duchownego. Corocznie 25 czerwca ściągają z całej Polski tysiące wiernych na uroczystości ku czci św. Onufrego, jest to jedno z dwu najważniejszych w Polsce prawosławnych miejsc pielgrzymkowych (obok Grabarki). Mieści się tu kancelaria biskupa prawosławnego diecezji lubelsko-chełmskiej.

Seminarium prawosławne
Murowane, zbudowane w końcu XIX wieku, przejęte przez państwo po I wojnie światowej, obecnie szkoła podstawowa.

Klasztor żeński prawosławny
Murowany, zbudowany w końcu XIX wieku, po I wojnie światowej przejęty przez państwo, obecnie mieści administrację zakładu rolnego.

We wsi **kaplica** prawosławna p.w. św. Ducha.

Cmentarz prawosławny, przyklasztorny, obok cerkwi
Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,01 hektara, stan dobry; najstarszy zachowany nagrobek z 1933 roku.

Cmentarz prawosławny, w północno-wschodniej części wsi
Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 1,33 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1902 roku, stan dobry, stara część zaniedbana, obecnie użytkowany przez prawosławnych i katolików.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 884 wiernych.

SŁAWATYCZE

Славатичі

Cerkiew prawosławna p.w. Opieki NPM, parafialna, przy północnej pierzei rynku
Murowana, zbudowana na przełomie XIX i XX wieku w stylu bizantyjsko-eklektycznym; czynna, obsługiwana przez duchownych z klasztoru w Jabłecznej.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 821 wiernych.

Gmina Terespol

TERESPOL

Тереспіль

Cerkiew prawosławna p.w. św. Apostoła Jana Teologa Murowana, zbudowana w końcu XVIII wieku, klasycystyczna z dzwonnica, czynna.

Cmentarz prawosławny Czynny, na nim **kaplica** zbudowana na przełomie XIX i XX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 936 wiernych. W 1926 roku powstała tu (istniejąca do II wojny światowej) parafia katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka)

KOBYLANY

Кобыляни

Cerkiew prawosławna parafia p.w. Opieki MB

Murowana, zbudowana pod koniec XIX wieku; czynna.

Cmentarz prawosławny

Brak bliższych danych; czynny.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 817 wiernych.

KOROSZCZYN

Корошчин

W roku 1872 czynna tu była **cerkiew**, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 656 wiernych.

KRZYCZEW

Кричев

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1863 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki pod wezwaniem św. Jerzego.

Cmentarz katolicko-prawosławny

Brak bliższych danych; czynny.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 632 wiernych.

MAŁASZEWICZE

Малашевичи

W latach 1917-18 czynna tu była **ukraińska szkoła podstawowa**.

NEPLE

Непль

Posąg kamienny

Wczesnośredniowieczny posąg, zwany „baba podlaska”, jeden

z czterech posągów tego typu i z tego czasu znanych z terenu Polski, znaczenie obiektu niejasne.

Wedle ruskich kronik nad rzeką Krzyna w okolicy Nepli miała miejsce w roku 981 bitwa wojsk ruskich (ukraińskich) księcia Włodzimierza Wielkiego z Polakami. W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 487 wiernych.

Gmina Tuczna

CHOROSZCZYŃKA

Хорошчинка

W roku 1872 czynna tu była **cerkiew**, parafia grekokatolicka liczyła wówczas 571 wiernych.

MIEDZYLĘŚ

Міжилісся

Miejsce po cerkwi prawosławnej, zbudowanej w 1907 roku, zburzonej w 1938 roku podczas akcji rewindykacyjnych władz polskich. Obecnie istnieje w miejscowości parafia prawosławna p.w. św. Anny; brak bliższych danych.

Gmina Zalesie

BEREZÓWKA

Березівка

Cerkiew prawosławna

Zbudowana w 1890 roku, w okresie międzywojennym przebudowana na polską szkołę podstawową.

DOBRYŃ DUŻY

Добринь Великий

Cmentarz grekokatolicki, kilometr na zachód od wsi, 100 metrów od drogi, w lesie. Założony około połowy XIX wieku, powierzchnia 0,8 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1870 roku, stan zachowania dobry; obecnie czynny jako prawosławny.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 605 wiernych.

HORBÓW

Горбіс

Cerkiew prawosławna

Zbudowana w 1904 roku, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki.

Cmentarz grekokatolicki, kilometr na północny-zachód od wsi. Założony w połowie XIX wieku, powierzchnia 1,5 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1894 roku, stan dobry; obecnie czynny jako rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 433 wiernych. W latach 1917-18 czynna tu była ukraińska szkoła podstawowa.

KIJOWIEC

Київовець

Miejsce po cerkwi prawosławnej, zbudowanej w 1902 roku, zniszczonej w 1938 roku podczas akcji rewindykacyjnej władz polskich.

Miejsce po cerkwi prawosławnej, zbudowanej w 1936 roku, zniszczonej w 1938 roku podczas akcji rewindykacyjnej władz polskich. Zniszczono wtedy również stary cmentarz.

Cerkiew prawosławna p.w. Ducha Świętego, filia parafii Biała Podlaska.

Obecnie czynna, brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1464 wiernych; obecnie istnieje tu parafia prawosławna. W 1925 roku powstała tu (istniejąca do II wojny światowej) parafia katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka). W 1936 roku mieszkało we wsi około 200 rodzin ukraińskich i 6 polskich.



REJON ŁOSICKI
(d. powiat siedlecki)

Gmina Huszlew

HUSZLEW

Гушлів

Grodzisko, wśród łąk, na południowo-wschodnim skraju wsi Grodzisko staroruskie, zwane „Horodzysko”, pochodzi zapewne w IX-XI wieku, stanowi podwójny pierścień wałów o wysokości do 180 cm i średnicy 115-130 metrów.

Ucrainiana

Izba Pamięci Narodowej, w szkole podstawowej

Izba zawiera m.in. ukraińskie zbiory etnograficzne z okolicy.

MAKARÓWKA

Макарівка

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1701 roku, obecnie kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem Zwiastowania NMP, obok cerkwi drewniana **dzwonnica** zbudowana w XIX wieku.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 500 wiernych.

MOSTÓW

Мостів

W 1872 roku była tu **cerkiew grekokatolicka**, parafia liczyła wówczas 255 wiernych.

Gmina Łosice

ŁOSICE

Лосиці

Grodzisko średniowieczne, między Łosicami i wsią Dziecioły Grodzisko stanowiło prawdopodobnie początek ruskiego miasta zwanego w średniowieczu Łosicze, leżącego na pograniczu etnicznym polsko-ruskim; pierwszą **cerkiew** wzniesiono tu w 1264 roku.

W 1872 roku czynna była w Łosicach **cerkiew grekokatolicka**, a jej parafia liczyła 774 wiernych.

CHOTYCZE

Хотучі

Kapliczka, na wzgórzu przy drodze do Kuzek

Wzniesiona na miejscu, w którym znajdowała się w 1872 roku **cerkiew grekokatolicka**; parafia liczyła wówczas 1630 wiernych.

Cmentarz grekokatolicki obok **kapliczki**, w kępie wysokich drzew

Obecnie nieczynny; zachowany ludowy nagrobek drewniany z XIX wieku.

Obelisk, przy drodze za wsią Ustawiony dla pamięci 28 Ukraińców, zamordowanych przez Niemców podczas II wojny światowej.

DZIECIOŁY

Дятелі

Grodzisko, około 1 km na wschód od wsi

Staroruskie grodzisko z XI-XII wieku, ma wymiary 200 x 300 m, składa się z grodu i podgrodzia, otoczone wałami ziemnymi o wysokości od 3 do 4 metrów, dobrze zachowane, częściowo pokryte lasem.

NIEMOJKI

Немоїки

Nagrobek na cmentarzu

Nagrobek Rozalii Barańczuk (1872-1966) zwanej apostołką unitów — walczyła niezłomnie o podtrzymanie wiary i tradycji.

Ucrainiana

Izba Pamięci Narodowej, w szkole podstawowej

Interesujące zbiory archeologiczne oraz z zakresu **ukraińskiej etnografii**.

Gmina Olszanka HADYNÓW

Гадуніе

Cmentarz grekokatolicki

Wśród licznych zachowanych mogił klasycystyczny **nagrobek** F. Bienieckiego z 1813 roku.

We wsi **karczma drewniana** z XVII wieku (w obrębie zabudowy wiejskiej).

MSZANNA

Мшана

Cerkiew prawosławna

Murowana, zbudowana w 1914 roku na miejscu dawnej grekokatolickiej, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki p.w. Ścięcia Jana Chrzciciela.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 914 wiernych.

PRÓCHENKI

Прохенки

W roku 1872 czynna tu była **cerkiew grekokatolicka**, parafia liczyła wówczas 1665 wiernych.

Gmina Platerów

CHŁOPKÓW Kolonia

Cerkiew prawosławna

Murowana, zbudowana w 1880

(lub 1890) roku, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki p.w. Narodzenia NPM; cerkiew ta wzniesiona została na miejscu, na którym dawniej stały kolejne cerkwie grekokatolickie, m.in. drewniana, spalona w 1702 roku. Obok cerkwi **plebania** murowana zbudowana w I połowie XIX wieku.

Grodzisko staroruskie, opodal plebanii

Zapewne z XII wieku; spłaszczone wzniesienie ziemne o wymiarach 30 x 25 metrów.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1917 wiernych.

OSTROME CZYN

Grodzisko staroruskie, po zachodniej stronie drogi z Łosic do Siemiatycz, nad rzeką

Datowane na XI-XII wiek, ma kształt owalny, otoczone jest potrójnym wałem ziemnym do 2 m wysokości oraz fosą o szerokości 15 m.

Gmina Stara Kornica

STARA KORNICA

W roku 1872 czynna tu była **cerkiew grekokatolicka** (zbudowana prawdopodobnie w 1578 roku); parafia liczyła wówczas 1731 wiernych.

WOJEWÓDZTWO SIEDLECKIE

SIEDLCE

Седльце

Cerkiew prawosławna p.w. Świętej Trójcy, prafialna, ul. 3 Maja 44 (róg ul. Kilińskiego)
Czynna, brak bliższych danych.

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe, Stary Ratusz
Zbiory etnograficzne i historyczne dotyczące także dawnej kultury ukraińskiej regionu.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. 1 Maja 2

Akta dawne, dotyczące b. guberni siedleckiej, zamieszkaney przed I wojną światową w znacznym stopniu przez Ukraińców (południowe Podlasie); akta z okresu międzywojennego.

W latach 1861-72 w ówczesnym rosyjskim gimnazjum w Siedlcach pracował jako nauczyciel pisarz ukraiński J. Neczuj-Łewickij (utwory jego zaliczane są do klasyki narodowej literatury ukraińskiej).

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 63 wiernych.

CZEKANÓW, gm. Jabłonna Lacka

Чеканів

Cerkiew grekokatolicka

Czynna była już w 1872 roku; brak bliższych danych.

CZOŁOMYJE, gm. Mordy

Чоломії

Cerkiew grekokatolicka

Istniała już w 1872 roku, brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 975 wiernych.

GRÓDEK, gm. Jabłonna Lacka

Городок

Cerkiew prawosławna

Zbudowana w 1914 roku, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 755 wiernych.

GRODZISK, gm. Sabnie

Гродиськ

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w 1872 roku, brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 987 wiernych.

HUŁUBLA, gm. Paprotnia

Голубля

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w 1872 roku, brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 198 wiernych.

ŁYSÓW, gm. Przesmyki

Лусів

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1755 roku (wg innych źródeł w 1881 roku), od 1975 roku zapewne prawosławna, w okresie międzywojennym zamieniona na kościół rzymsko-katolicki. Obok murowana dzwonnica z XIX wieku.

ROGÓW, gm. Repki

Розів

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w 1872 roku, brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 388 wiernych.

SOKOŁÓW PODLASKI

Соколів

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w 1872 roku, brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 1146 wiernych, miasto było siedzibą dekanatu składającego się z 10 parafii grekokatolickich.

SZKOPY, gm. Repki

Шкочу

Cerkiew grekokatolicka

Istniała w 1872 roku, brak bliższych danych.

W 1872 roku parafia grekokatolicka liczyła 295 wiernych.

WIRÓW, gm. Jabłonna Lacka

Бірів

Klasztor prawosławny, żeński

Istniał przed I wojną światową; obecnie brak danych.

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

Obejmuje rejony (d. powiaty): bielsko-podlaski i białostocki.

REJON BIELSKO- PODLASKI

Gmina Białowieża

BIAŁOWIEŻA

Біловезжа

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja Cudotwórcy, parafialna Murowana, zbudowana w 1897 roku, **ikonostas** ceramiczny, w otoczeniu cerkwi stróżówka murowana z 1893 roku oraz drewniany **dom dla duchowieństwa** z końca XIX wieku.

Kapliczka prawosławna, ul. Sportowa
Drewniana, zbudowana około 1900 roku.

Cmentarz grekokatolicki, w północno-zachodniej części miasta, około 250 metrów od cerkwi
Założony około połowy XIX wieku, powierzchnia 1,87 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1861 roku; obecnie czynny jako cmentarz prawosławny, rzymsko-katolicki i baptystyczny. Na cmentarzu **cerkiew grekokatolic-**

ka p.w. ss. Cyryla i Metodego, drewniana, zbudowana w końcu XVIII wieku, przebudowana w XIX i XX wieku, obecnie — prawosławna **kaplica cmentarna**.

Cmentarz wojenny, w Puszczy Białowieskiej, przy tzw. Drodze Browskiej, 1,5 km. na pn. wsch. od miasta

Założony w 1942 roku, powierzchnia 0,56 hektara, miejsce, na którym Niemcy w dniu 24.12.1942 zamordowali 222 mieszkańców Białowieży i okolicy; na tym miejscu **obelisk** ustawiony w 1964 roku z napisem w języku starocerkiewno-słowiańskim i drewniany **krzyż** trójramienny, nadto jeden nagrobek i **6 mogił** z okresu sprzed 1945 roku.

Skansen, przy drodze do Pogorzelec

Muzeum skansenowskie utworzone w 1966 roku, obejmuje szereg zabytków drewnianego budownictwa ludowego z północnego Podlasia oraz zbiory etnograficzne.

W okresie międzywojennym przebywała w Białowieży grupa Ukraińców, żołnierzy UNR (petlurowców); pracowali oni w lesie i w tartaku. Działał oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu.

*Gmina Bielsk Podlaski***BIELSK PODLASKI***Більське*

Cerkiew grekokatolicka p.w. Narodzenia NMP, parafialna, ul. Puszkina 18

Drewniana, zbudowana na przełomie XVII/XVIII wieku, po 1839 roku funkcjonuje jako cerkiew prawosławna, w roku 1968 częściowo przebudowana, czynna, obok **dzwonnica** drewniana z końca XVII wieku.

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła, ul. Mickiewicza 36

Drewniana, zbudowana w 1789 roku, obecnie prawosławna, parafialna.

Cerkiew grekokatolicka, ul. Traugutta 5

Drewniana, zbudowana w XVIII wieku, w roku 1839 przeniesiona z ul. Dubicze, w latach 1912-14 oblicowana cegłą, z której wymurowano także kruchty; obecnie czynna jako cerkiew prawosławna p.w. Zmartwychstania Pańskiego.

Kaplica grekokatolicka na cmentarzu

Drewniana, zbudowana w XVII wieku; obecnie kaplica prawosławna p.w. św. Trójcy

Kościół p.w. NMP z Góry Karmel, murowany, zbudowany

w 1643 roku w obrębie klasztoru karmelitów trzewickowych, w roku 1866 przerobiony na **cerkiew**, od 1920 roku ponownie kościół rzymsko-katolicki, przebudowany po 1945 roku.

Cmentarz prawosławny w południowej części miasta

Założony na początku XIX wieku, powierzchnia 3,9 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1849 roku; obecnie czynny jako ekumeniczny. Na nim drewniana **kaplica** cmentarna p.w. św. Ducha z II połowy XIX wieku.

Cmentarz prawosławny, ul. Puszkina

Założony w XVI wieku jako przycerkiewny, powierzchnia 0,18 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1919 roku; obecnie nieczynny. Świątlica, ul. Widowska 4

Świątlica Związku Ukraińców w Polsce i siedziba Zarządu Oddziału Podlaskiego ZUP, założona w latach 80-tych, czynna.

Ucrainiana

Muzeum w Ratuszu, ul. Mickiewicza (oddział Muzeum Okręgowego w Białymstoku)

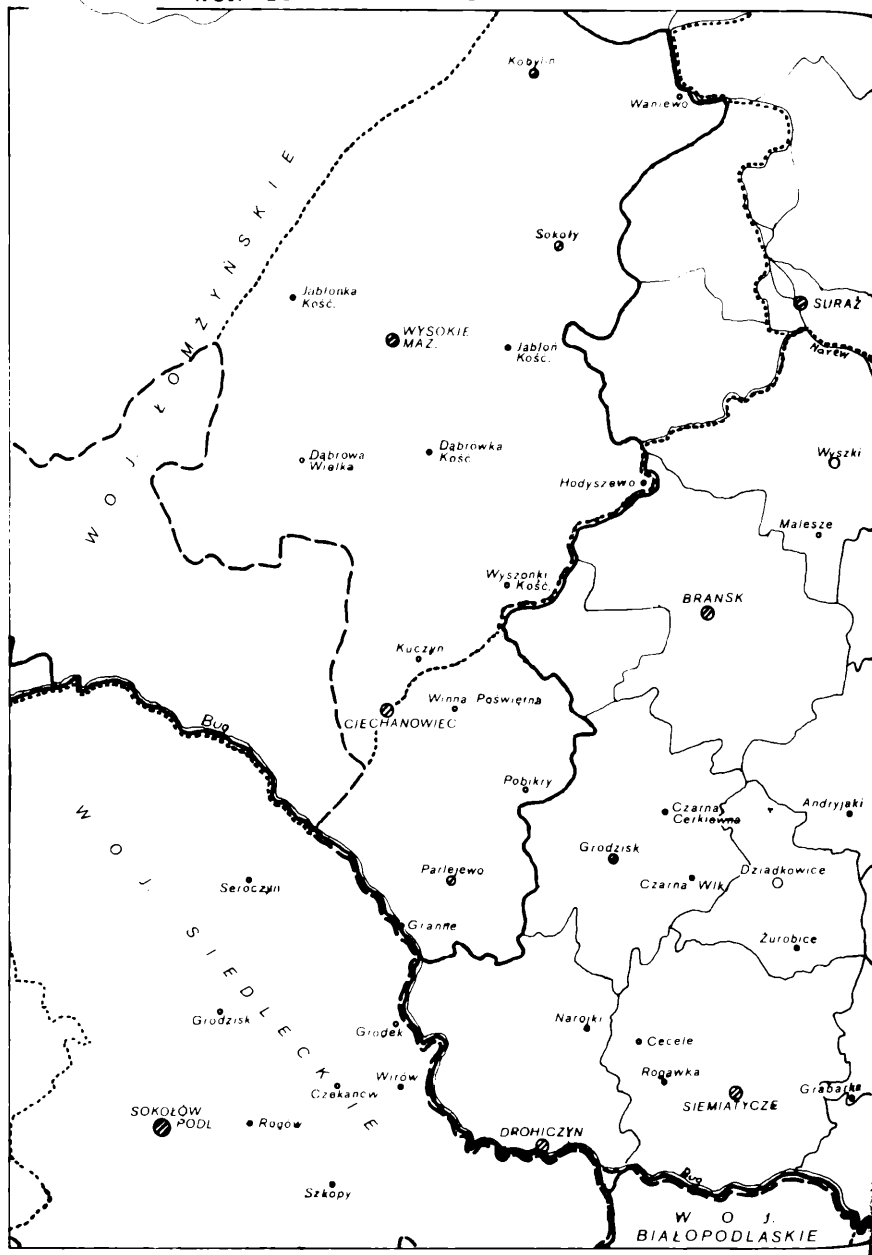
Zbiory dotyczące regionu, w tym ucrainiana.

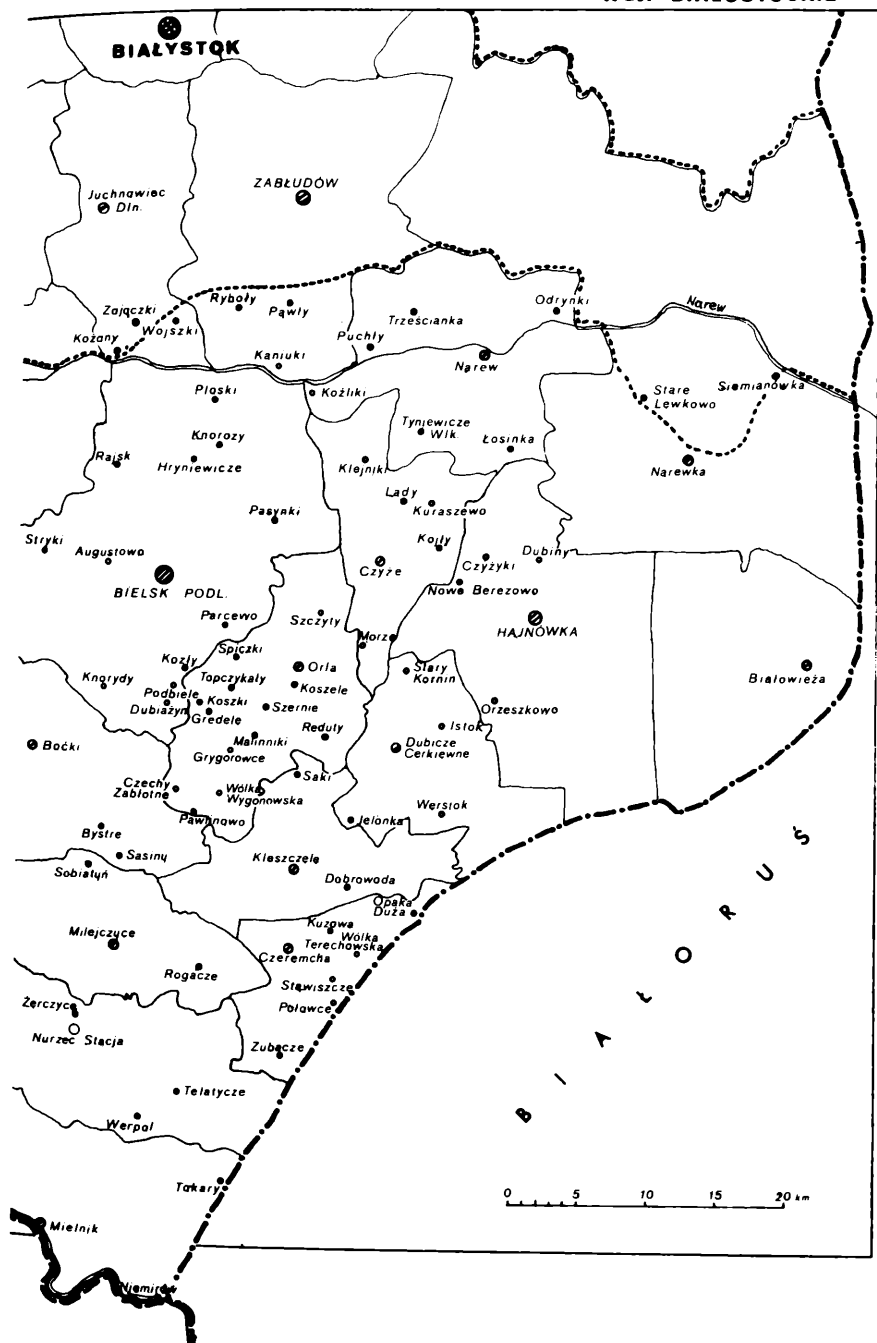
Muzeum Szkolne przy Liceum Ogólnokształcącym

Posiada w zbiorach i ekspozycji dokumenty (archiwalia) oraz obiekty etnograficzne z regionu.

ŁOMŻA

WOJ. ŁOMŻYŃSKIE I SIEDLECKIE





AUGUSTOWO

Августово

Cerkiew prawosławna p.w. Apostoła Jana Teologa Drewniana, zbudowana w 1876 roku, restaurowana w 1963 roku.

Cmentarz prawosławny, przy cerkwi

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,2 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1872 roku.

DUBIAŻYN

Дубяжин

Cmentarz prawosławny, w lesie, około 1 km na południe od wsi Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 1,6 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1877 roku; czynny.

HRYNIEWICZE DWOREK (DUŻE)

Гриневичи

Cmentarz prawosławny, około 2 km na południe od miejscowości Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,35 hektara, na cmentarzu duża **kaplica** p.w. św. Proroka Eliasza z II połowy XIX wieku, część **nagrobków** zniszczona; czynny.

KNOROZY

Кнорози

Kaplica prawosławna p.w. Kazańskiej Ikony MB Obecnie czynna.

KNORYDY

Кнориди

Kaplica cmentarna grekokatolicka p.w. św. Jerzego Drewniana, zbudowana w 1846 roku, obecnie cmentarna **cerkiew prawosławna**.

Kapliczka prawosławna ze źródelkim, na polach poza wsią Drewniana, zbudowana w końcu XIX wieku, wedle tradycji ukazała się w tym miejscu Matka Boska; wielkie uroczystości religijne zwane Piatienka odbywają się w dziesiąty piątek po Wielkiej Nocy (według kalendarza juliańskiego): procesja z cerkwi do kapliczki połączona z obmywaniem się świętą wodą.

Cmentarz prawosławny, około 500 m od skraju wsi Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,8 hektara, najstarszy **nagrobek** z 1888 roku, na jego terenie **kaplica** dawniej grekokatolicka, obecnie prawosławna. Cmentarz częściowo zdewastowany, czynny.

KOZŁY

Козли

Cmentarz prawosławny, na wschód od wsi

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,2 hektara, najstarszy **nagrobek** z 1888 roku, część starszych nagrobków zniszczona; czynny.

Cmentarz prawosławny, na pd. zach. od wsi
Brak bliższych danych.

PARCEWO

Парцево

Cerkiew grekokatolicka cmentarna

Drewniana, zbudowana na przełomie XVIII i XIX wieku, w 1897 roku dobudowano wieżyczki i kruchtę, a w 1921 przedsionek; obecnie **kaplica** prawosławna p.w. św. Dymitra (Sotuńskiego).

PASYNKI

Пасинки

Cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia św. Jana Chrzciciela
Drewniana, zbudowana w II połowie XIX wieku, czynna.

Cerkiew cmentarna p.w. Matki Boskiej, na zach. od wsi
Drewniana, zbudowana w 1868

roku; obecnie prawosławna **kaplica cmentarna**.

PŁOSKI

Плоски

Kaplica grekokatolicka, na cmentarzu prawosławnym, na południe od wsi

Drewniana, zbudowana w I połowie XIX wieku, przebudowana i powiększona w latach 1940-44, obecnie **cerkiew prawosławna** p.w. św. Przemienienia Pańskiego.

Kaplica cmentarna prawosławna p.w. św. Łukasza Apostoła
Murowana, zbudowana w 1868 roku.

PODBIELE

Підбілля

Cerkiew prawosławna, parafialna, p.w. Proroka Eliasza

Drewniana, zbudowana w 1876 roku, rozbudowana w 1912 roku.

RAJSK

Райськ

Cerkiew grekokatolicka, parafialna, p.w. ss. Apostołów Piotra i Pawła

Drewniana, z wieżą i kopułą, zbudowana w końcu XVIII wieku,

przeniesiona na obecne miejsce w 1862 roku, obecnie prawosławna.

Cmentarz prawosławny, ok. 1 km. na wschód od osady

Pomnik, na miejscu straceń 16 czerwca 1942 roku żandarmi niemieccy spalili wieś i zamordowali 149 osób narodowości ukraińskiej w odwet za zabicie przez partyzantów sowieckich 4 Niemców.

Izba Pamięci Narodowej

W założonej w 1971 roku Izbie zebrane eksponaty przedstawiają zagładę wsi dokonaną przez Niemców podczas II wojny światowej.

STRYKI

Стрику

Kaplica prawosławna p.w. św. Jana Chrzciciela

Drewniana, zbudowana w 1911 roku, czynna.

Kaplica grekokatolicka, w lesie, przy drodze do Augustowa Drewniana, zbudowana w końcu XVIII wieku, obecnie czynna jako cmentarna **kaplica prawosławna** p.w. św. Jerzego.

Gmina Boćki

ANDRYJANKI

Андриянки

Cerkiew prawosławna p.w. Opieki MB, filialna

Murowana, zbudowana w 1914 roku.

Cmentarz prawosławny, 200 m na południe od wsi

Założony w połowie XIX wieku, powierzchnia 0,6 hektara; czynny.

BOĆKI

Буцьки

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna

Murowana, zbudowana w 1824 roku, zniszczona w 1945 roku, odbudowana w 1956 roku.

Dzwonnica murowana z I połowy XIX wieku.

Kaplica prawosławna, na terenie cmentarza ekumenicznego

Murowana, zbudowana w latach 40-tych XX wieku.

Cmentarz prawosławny, w zachodniej części wsi

Powierzchnia 1,5 hektara, najstarszy zachowany nagrobek z 1879 roku; czynny.

BYSTRE

Бустре

Cmentarz prawosławny, około 400 m na północny-zachód od wsi

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,33 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1886 roku.

SASINY*Сасини*

Cerkiew prawosławna p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialna Czynna.

Cmentarz prawosławny, na wschód od wsi
Czynny; brak bliższych danych.

*Gmina Brańsk***BRAŃSK***Бранськ***Plebania**

Drewniana, zbudowana w początkach XX wieku, obecnie czynna jest w jej wnętrzu **cerkiew prawosławna** p.w. św. Szymona Słupnika, filialna

Dom Duchowieństwa Prawosławnego, ul. Waryńskiego 3
Drewniany, zbudowany około 1900 roku, obecnie zwykły dom mieszkalny.

Cmentarz ekumeniczny, przy drodze do Glinnik

Założony jako prawosławny w 1803 roku, powierzchnia 0,6 hektara, na terenie cmentarza mrowana **kaplica prawosławna** z około 1900 roku.

Gmina Czeremcha
CZEREMCHA*Черемха*

Cerkiew prawosławna, obok stacji kolejowej
Brak bliższych danych.

CZEREMCHA — WIEŚ*Черемха*

Cerkiew prawosławna p.w. św. Kosmy i Damiana, na cmentarzu, około 1 km na południe od wsi Drewniana, zbudowana w końcu XVIII wieku, remontowana i rozbudowana w XIX wieku.

Cmentarz prawosławny, kilometr na południe od wsi
Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia około 1,0 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1887 roku, **kaplica** drewniana z II połowy XIX wieku.

KUZAWA*Кузава*

Cerkiew prawosławna p.w. św. Barbary, na cmentarzu prawosławnym, na północ od wsi

OPAKA DUŻA

Опака Велика

Kaplica prawosławna cmentarna, p.w. Narodzenia NMP

Drewniana, zbudowana po 1945 roku.

Kaplica prawosławna, w rejonie kolonii Pohulanka

Brak bliższych danych.

POŁOWCE

Половці

Kaplica prawosławna p.w. Opieki MB, cmentarna, na południe od wsi

Brak bliższych danych.

STAWISZCZE

Ставище

Kaplica prawosławna p.w. św. Michała Archanioła, cmentarna

Brak bliższych danych.

WÓLKA TERECHOWSKA

Вілька Терехівська

Kaplica prawosławna p.w. św. Anny, na cmentarzu, w kolonii Chlewiszcz

ZUBACZE

Зубаче

Cerkiew prawosławna p.w. Opieki MB, parafialna

Drewniana, zbudowana w 1807 lub 1887 roku, obok drewniana dzwonnica z 1897 roku.

Kaplica prawosławna, cmentarna, p.w. św. Mikołaja, na cmentarzu w północnej części wsi

Gmina Czyż

CZYŻE

Чижі

Cerkiew grekokatolicka, na cmentarzu

Drewniana, zbudowana w XVII wieku, obecnie prawosławna p.w. Zaśnięcia NMP.

Cmentarz grekokatolicki, przy cerkwi Zaśnięcia NMP

Założony w połowie XVII wieku, powierzchnia 3,09 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1872 roku.

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana około połowy XVIII wieku, na obecne miejsce przeniesiona w 1812 roku, dziś służy jako prawosławna **kaplica cmentarna** p.w. ss. Kosmy i Damiana.

Cmentarz grekokatolicki, przy drodze do Klejnik, kilometr od wsi

Założony w 1804 roku, powierzchnia 2,0 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1847 roku, 49 nagrobków z XIX wieku, obecnie prawosławny, na terenie cmentarza **cerkiew prawosławna**.

KLEJNIKI

Клейники

Cerkiew prawosławna p.w. Przemienienia Pańskiego, cmentarna Murowana, zbudowana w 1870 roku, **dzwonnica** drewniana z początku XX wieku.

Kaplica prawosławna p.w. św. Mikołaja Cudotwórcy Murowana, zbudowana w 1870 roku.

Cerkiew prawosławna p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, parafialna. Murowana, zbudowana w końcu XIX wieku.

Cmentarz prawosławny, przy cerkwi Wniebowstąpienia Pańskiego Założony w połowie XIX wieku, powierzchnia 0,2 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1830 roku; nieczynny.

Cmentarz prawosławny, około 500 m od wsi

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 2,6 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1886 roku, na terenie cmentarza **cerkiew cmentarna** p.w. Przemienienia Pańskiego, cmentarz częściowo zaniedbany; czynny.

KOJŁY

Койлы

Kapliczka prawosławna p.w. św. Aleksego

Drewniana, zbudowana w końcu XIX wieku.

KURASZEWO

Курашево

Cerkiew prawosławna p.w. św. Antoniego Peczerskiego, parafialna, na cmentarzu, na wschód od wsi Drewniana, zbudowana w 1868 roku.

Kaplica prawosławna p.w. św. Braci Machabeuszów, cmentarna, na cmentarzu na wschód od wsi

Od 1925 roku do II wojny światowej istniała w Kuraszewie — jedyna na Podlasiu Północnym — parafia katolicka obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (neounicka).

LADY

Ляди

Kapliczka prawosławna, na wschód od wsi Drewniana, zbudowana w 1947 roku.

MORZE

Моше

Kapliczka prawosławna p.w. św. Tekli, na cmentarzu, na pd.wsch. od wsi

Drewniana, zbudowana w latach 40-tych XX wieku.

Gmina Drohiczyn

DROHICZYN

Дорогочин

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja Cudotwórcy, parafialna Murowana, zbudowana w latach 1763-92 przy dawnym klasztorze bazylianów, przebudowana w 1848 roku; wewnątrz cerkwi bogato zdobiony **ikonostas** pochodzący z cerkwi w Bielsku Podlaskim oraz **ikona** Zesłania Ducha Świętego z 1668 roku; **brama** murowana z końca XVII wieku.

Dom duchowieństwa prawosławnego

Murowany, zbudowany w 1904 roku, przebudowany w 1945 roku. Cmentarz katolicki i prawosławny, ul. Nieznanego Żołnierza

Założony w 1803 roku, powierzchnia 2,8 hektara, najstarszy zachowany nagrobek z 1819 roku; na cmentarzu kaplica prawosławna.

Cmentarz prawosławny, w rynku przy cerkwi św. Mikołaja Założony na przełomie XIX i XX wieku, powierzchnia 0,2 hektara, otoczony murem z bramą z II połowy XIX wieku; nieczynny.

Grodzisko ruskie z XI wieku, na tzw. Górze Zamkowej, wzgó-

rze w zachodniej części miasta, obok Seminarium Duchownego **Miejsce**, na którym odbyła się w 1253 roku **koronacja** Daniela (Danyła) na króla halickiego (koronacja za zezwoleniem papieża i otrzymaną od niego koroną).

Drohiczyn to dawny gród ruski, w czasach Rusi Kijowskiej główne miasto Ziemi Drohiczyńskiej, wchodzącej w skład Księstwa Wołyńskiego, w 1258 roku przyłączonego do Księstwa Halickiego przez Daniela Romanowicza. Stąd Rusini wspólnie z Polakami dokonywali wypadów przeciw Jaćwingom. Lewy brzeg Bugu nazywany był niegdyś "Strona Lacka", prawy brzeg — „Strona Ruska”. Od końca XIV wieku należał Drohiczyn do książąt mazowieckich, później do Wielkiego Księstwa Litewskiego. W roku 1872 parafia grekokatolicka liczyła 281 wiernych. W marcu 1944 bitwę z Niemcami stoczyła tu Ukraińska Dywizja Partyzancka pod dowództwem Piotra Werszybory.

NAROJKI

Наро́йки

Cerkiew prawosławna p.w. św. Kosmy i Damiana, parafialna Murowana, zbudowana z 1866 roku, brama murowana z końca XIX wieku, drewniana **plebania** zbudowana około 1925 roku; obok cerkwi **cmentarz prawosławny**, na północ od wsi.

*Gmina Dubicze Cerkiewne***DUBICZE
CERKIEWNE***Дубичі Церковні*

Cerkiew prawosławna p.w.
Opieki MB, parafialna
Drewniana, zbudowana w 1946
roku.

Cmentarz prawosławny, przy
cerkwi

Powierzchnia 0,6 hektara, najstar-
szy zachowany **nagrobek** z 1873
roku, **7 mogił** z II połowy XIX
wieku, wzdłuż ogrodzenia 16 wiel-
kich drewnianych **krzyży** z XX
wieku; nieczynny.

Cmentarz prawosławny, na
zachód od wsi

Założony w II połowie XIX wie-
ku, powierzchnia 0,9 hektara, naj-
starszy zachowany **nagrobek**
z 1889 roku, 48 wielkich **krzyży**
drewnianych z XX wieku; czynny.

ISTOK*Істок*

Cmentarz prawosławny, na
południowo-zachód od wsi
Powierzchnia 0,2 hektara, najstar-
szy zachowany **nagrobek** z 1893
roku, zachowane 24 **krzyże dREW-**
niane, zaniedbany; czynny.

JELONKA*Єлонка*

Cmentarz prawosławny, w le-
sie, 500 m na północ od wsi
Założony w II połowie XIX wie-
ku, powierzchnia 0,1 hektara, naj-
starszy zachowany **nagrobek**
z 1886 roku, zaniedbany; czynny.
Cmentarz grekokatolicki na
pn. od wsi przy drodze do Hajnówki
Założony w XIX wieku, powierz-
chnia 0,3 hektara, najstarszy za-
chowany **nagrobek** z 1884 roku,
nie ogrodzony, częściowo zdewas-
towany, zarosnięty, ostatnio pra-
wosławny, obecnie — nieczynny.

STARY KORNIN*Корнин Старий*

Cerkiew prawosławna p.w.
św. Michała Archanioła, parafialna
Drewniana, zbudowana w latach
1724-33.

Cerkiew prawosławna p.w.
św. Anny, filialna
Drewniana, zbudowana w 1631
roku.

Cmentarz prawosławny na
północny-wschód od wsi, przy
drodze do Jagodnik

Cmentarz prawosławny na za-
chód od wsi, przy drodze do Mo-
rza

Brak bliższych danych.

WERSTOK

Версток

Cerkiew prawosławna Podwyższenia Krzyża Św., parafialna Drewniana, zbudowana w 1768 roku, kruchta z 1909 roku.

Cmentarz prawosławny naprzeciwko cerkwi

Gmina Dziadkowice

ŻUROBICE

Журобиці

Cerkiew prawosławna p.w. Św. Michała Archanioła, parafialna Drewniana, zbudowana w XVIII wieku na planie wydłużonego ośmioboku, wieże dobudowano w 1953 roku; obok **dzwonnica**.

Gmina Grodzisk

CZARNA CERKIEWNA

Чорна Церковна

Cerkiew prawosławna p.w. Opieki MB, parafialna Murowana, zbudowana pod ko-

niec XIX wieku, **plebania** drewniana zbudowana około 1925 roku. **Cmentarz prawosławny**, przy cerkwi

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,17 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1902 roku, stela upamiętniająca miejsce na którym znajdował się **ołtarz** dawnej cerkwi.

Cmentarz prawosławny, przy drodze do Czarnej Średniej

Założony w 1870 roku, powierzchnia 0,9 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1855 roku; **kamień** z napisem informującym o założeniu cmentarza.

CZARNA WIELKA

Чорна Велика

Cerkiew prawosławna p.w. MB Kazańskiej, na cmentarzu Drewniana, zbudowana w 1868 roku, ośmioboczna, dach ośmiospadowy; **dzwonnica** drewniana z 1870 roku.

Cmentarz prawosławny

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,3 hektara, zachowane 3 **nagrobki** z II połowy XIX wieku.

Kurhany, na wzgórzu zwanym Mogiłki, przy drodze do Dołubowa, na północny-wschód od wsi Kurhany z XII-XIV wieku z grobami z kamienną obudową.

GRODZISK

Городицьк

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, parafialna Murowana, zbudowana w 1864 roku, później przebudowana, obok drewniana **plebania** z II połowy XIX wieku.

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w II połowie XVII wieku, przebudowywana w XVIII wieku i w 1923 roku, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. Wniebowzięcia NMP; **dzwonnica** drewniana z 1919 roku.

Kapliczka grekokatolicka

Murowana, zbudowana w XVIII wieku

Cmentarz prawosławny, przy drodze do Czarnej Średniej Powierzchnia 0,38 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1900 roku, stare nagrobki zniszczone, zaniedbany; czynny.

Cmentarz prawosławny, przy cerkwi, ul. Bielska

Powierzchnia 0,2 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1901 roku (budowniczego cerkwi Wasyla Jakowlewicza Pronewskiego); nieczynny.

Cmentarz grekokatolicki, przy obecnym kościele

Założony w końcu XVII wieku, powierzchnia 0,21 hektara, najstarsze zachowane **nagrobki** z II poło-

wy XIX wieku, wśród nich nagrobki ostatniego proboszcza unickiego Jereja Stefana Budzyłowicza i jego wnuczki; w latach 1839-1923 był to cmentarz prawosławny, od 1923 do dziś — rzymsko-katolicki.

Gmina Hajnówka

HAJNÓWKA

Гайнівка

Cerkiew prawosławna, ul. Waryńskiego

Drewniana, adaptowana w 1942 roku na cerkiew z budynku nadleśnictwa; dzwonnice dobudowano w 1946 roku. Wewnątrz trójkon-dygnacyjny **ikonostas**.

Cerkiew prawosławna p.w. św. Trójcy, ul. Waryńskiego (obok cerkwi drewnianej)

Murowana, zbudowana w 1984 roku, jedyna w Polsce cerkiew o awangardowej architekturze i zarazem największa cerkiew prawosławna (wysokość kopuły 42 m), wewnątrz **7 ołtarzy**. Od 1982 roku odbywają się tutaj coroczne festiwale muzyki cerkiewnej oraz plenery rzeźby w drewnie.

Kaplica prawosławna p.w. MB Kazańskiej

Kaplica prawosławna p.w. Wszystkich Świętych, cmentarna

Cmentarz prawosławny, przy drodze do Białowieży

CZYŻYKI

Чижики

Kapliczka prawosławna

Drewniana, zbudowana na początku XX wieku.

Cmentarz prawosławny, na terenie Nowoberezowa

Dawniej wojenny, powierzchnia 0,52 hektara, najstarszy zachowany nagrobek z 1878 roku; nieczynny.

roku, **groby** internowanych w Hajnówce **żołnierzy ukraińskich** (armii UNR atamana Petlury), **pomnik** z 1931 roku z napisem „Borciam za Ukrainu”; cmentarz zarośnięty sosnami, nie ogrodzony, nieczynny od 1933 roku.

Cmentarz prawosławny, przy drodze do Nowosadów
Założony na początku XX wieku, powierzchnia 2,5 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1916 roku; czynny.

DUBINY

Дубини

Cerkiew prawosławna p.w.

Zaśnięcia NMP, parafialna

Murowana, zbudowana w 1868 roku, obok cerkwi drewniana **plebania** z II połowy XIX wieku.

Kaplica prawosławna p.w. św. Eliasza

Murowana, zbudowana w końcu XIX wieku.

Cmentarz prawosławny, na zachód od linii kolejowej

Tak zwany dworski, powierzchnia 0,03 hektara, najstarszy **nagrobek** z 1876 roku, murowana **kaplica** z II połowy XIX wieku; nieczynny.

Cmentarz prawosławny, na północny-zachód od wsi

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 1,5 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1859

KRYNOCZKA

Криночка

Cerkiew prawosławna p.w.

św. Braci Machabeuszów, filia parafii w Dubinach

Drewniana, zbudowana w 1846 roku.

Kapliczka prawosławna ze źródłem

Drewniana, zbudowana w XIX wieku, później przebudowana.

Miejsce zwane „Krynoczka”: uroczysko leśne koło Hajnówki na skraju Puszczy Białowieskiej; w Zielone Świątki (wg. kalendarza juliańskiego) odbywają się tu **uroczystości religijne**, celem których jest m.in. obmywanie chorych części ciała wodą ze świętego źródła.

NOWE BEREZOWO

Березово Нове

Cerkiew prawosławna p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego Murowana, zbudowana w 1876 roku według projektu inż. Łozińskiego.

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana około 1771 roku, rozbudowa cerkwi i dobudowanie wież w końcu XIX wieku, obecnie filialna cerkiew prawosławna p.w. św. Jana Teologa.

Cerkiew grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1840 roku, w 1925 przeniesiona z Czyżyk; obecnie prawosławna cerkiew cmentarna p.w. Przemienienia Pańskiego.

Kapliczka prawosławna p.w. św. Aleksandra Newskiego Murowana, zbudowana w 1868 roku.

Kapliczka prawosławna p.w. św. Jerzego Drewniana, zbudowana w 1888 roku.

ORZESZKOWO

Орішково

Cerkiew prawosławna p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, parafialna

Drewniana, zbudowana w 1940 roku na cmentarzu.

Gmina Juchnowiec Dolny

KOŻANY

Кожани

Cerkiew prawosławna p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, parafialna Drewniana, zbudowana w 1886 roku.

Kapliczka prawosławna ze źródłem p.w. MB Kazańskiej Drewniana, zbudowana w końcu XIX wieku.

Cmentarz prawosławny, 300 m na wschód od wsi

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,2 hektara, najstarszy zachowany nagrobek z 1913 roku; nieczynny.

We wsi znajdują się zabytkowe **domy drewniane** z przełomu XIX i XX wieku.

WOJSZKI

Войшки

Kaplica prawosławna p.w. św. Michała Archanioła Murowana, zbudowana około połowy XIX wieku, rozbudowana w latach 60-tych XX wieku.

ZAJĄCZKI

Заячки

Kapliczka prawosławna nad

źródłem, na północ od wsi, przy drodze do Złotnik
Drewniana, zbudowana w latach 30-tych XX wieku.

Gmina Kleszczele

DOBRYWODA

Добривода

Kaplica prawosławna p.w. św. Paraskewii, cmentarna
Drewniana, zbudowana w połowie XX wieku.

Kaplica prawosławna, ul. Główna

Drewniana, zbudowana w I połowie XIX wieku.

Cmentarz prawosławny, 0,5 km na pn od wsi

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,72 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1887 roku, **15 nagrobków z XIX wieku**; czynny.

Cmentarz prawosławny, na północ od wsi

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,2 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1871 roku, **12 nagrobków i 1 krzyż z XIX wieku**; brak ogrodzenia, zarośnięty lasem sosnowym, nieczynny.

KLESZCZELE

Кліщелі

Cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna
Murowana, zbudowana około 1870 roku, obecnie prawosławna. Obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z 1709 roku, obecnie dzwonnica służy jako **cerkiew pomocnicza** p.w. św. Mikołaja.

Cmentarz prawosławny na północ od wsi

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 1,3 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1852 roku, częściowo ogrodzony murem z dwoma bramami, częściowo zdewastowany, zarośnięty. We wsi znajduje się kilkadziesiąt zabytkowych **drewnianych domów** z początku XX wieku.

Wież (do 1950 roku miasto) zamieszkała przez ludność o wyraźnie ukształtowanej ukraińskiej świadomości narodowej; prężnie działający ośrodek ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego (obecnie: Związku Ukraińców w Polsce). Ośrodek garncarski (ceramika siwa), żywe tkactwo ludowe i plecionkarstwo.

KOŚNA

Кісна

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, parafialna

Murowana, z dwoma czterokondygnacyjnymi wieżami, zbudowana około 1870 roku; **chrzcielnica** kamienna z XVIII wieku.

Cmentarz prawosławny przy cerkwi

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,008 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1861 roku; nieczynny.

Cmentarz prawosławny

Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 0,6 hektara, nie ogrodzony, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1884 roku; czynny. Wokół cmentarz przycerkiewny, założony w I połowie XX wieku, powierzchnia 0,8 hektara, zaniedbany, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1908 roku; czynny.

SAKI

Caku

Cerkiew prawosławna, na cmentarzu

Drewniana, zbudowana w końcu XVIII wieku, rozbudowana w 1959 roku, obecnie cmentarna **kaplica prawosławna** p.w. św. Dymitra; obok cerkwi **dzwonnica** drewniana z XIX wieku.

Kapliczka ze źródłem „Krynoczka”

Drewniana, zbudowana w XIX wieku.

Gmina Mielnik

MIELNIK

Мельник

Cerkiew grekokatolicka

Murowana, zbudowana w 1825 roku, rozbudowana w II połowie XIX wieku, pięciokopułowa, wewnątrz piękne ikony; obecnie cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia NMP

Kaplica grekokatolicka, na cmentarzu prawosławnym

Drewniana, zbudowana około 1770 roku, **dzwonnica** dobudowana w 1984 roku; obecnie prawosławna p.w. MB Opieki

Kaplica prawosławna p.w. św. Aleksandra Newskiego

Murowana, zbudowana w II połowie XIX wieku, zniszczona przed półwieczem, obecnie w ruinie.

Kapliczka prawosławna, ul. Brzeska

Murowana, zbudowana w II połowie XIX wieku

Plebania prawosławna, ul. Piaskowa 10

Murowana, zbudowana w II połowie XIX wieku

Grodzisko na Górze Zamkowej nad Bugiem

Pozostałość grodu z czasów Rusi Kijowskiej, z X-XI wieku, zburzonego w 1240 roku podczas najazdu Tatarów; punkt widokowy wyniesiony 60 m nad zwierciadłem Buga.

Góra Uszczerna, 2 km na pn od wsi

Wzgórze 204 m npm; wedle legendy na tym wzgórzu wzniesiono w XIII wieku pierwszą cerkiew mielnicką, która później zapadła się pod ziemię.

31 sierpnia 1992 roku odbył się w Mielniku pierwszy na Północy Podlasia festiwal kultury ukraińskiej.

NIEMIRÓW

Немирів

Grodzisko, na tzw. Górze Zamkowej

Grodzisko z czasów Rusi, z cmentarzyskiem i grobami obudowanymi kamieniem; w okolicy liczne kurhany.

TOKARY

Токари

Cerkiew prawosławna p.w. MB Wszystkich Strapionych, parafialna, na cmentarzu w Kolonii Koterka (blisko granicy państwowej) Drewniana, zbudowana w 1912 roku, wokół cerkwi **krzyże ofiarne**.

Gmina Milejczyce

MILEJCZYCE

Милейчиці

Cerkiew prawosławna p.w.

św. Barbary, parafialna, na cmentarzu prawosławnym

Drewniana, zbudowana około 1900 roku.

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja Cudotwórcy, na cmentarzu

Drewniana, zbudowana w 1820 roku.

Plebania prawosławna, ul. Januszewicza 31

Drewniana, z początku XX wieku.

ROGACZE

Розачі

Cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia NMP, parafialna Drewniana, zbudowana na przełomie XIX i XX wieku

SOBIATYŃ (SOBIATYNO)

Собятин

Cerkiew prawosławna p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła, na cmentarzu

Drewniana, kryta gontem, zbudowana na przełomie XVII i XVIII wieku, później rozbudowana.

Gmina Narew

KOŻLIKI

Козлики

Kaplica prawosławna p.w. św. Mikołaja

Zbudowana w 1798 roku, czynna
We wsi zabytkowe **chałupy drewniane** z końca XIX wieku, wiatrak z 1900 roku.

ŁOSINKA

Лосинка

Cerkiew prawosławna p.w. św. Jakuba Apostoła, parafialna
Drewniana, zbudowana w 1886 roku.
Cerkiew p.w. św. Jerzego, cmentarna, na południe od wsi
Drewniana, zbudowana w 1779 roku, remontowana i rozbudowana w 1883 roku.

Kapliczka
Drewniana, zbudowana na początku XX wieku.

Plebania prawosławna
Murowano-drewniana, zbudowana w 1805 roku, rozbudowana w 1848 roku.

NAREW

Нарва

Cerkiew prawosławna p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego
Drewniana, zbudowana w 1882 roku, jednokopułowa, wnętrze spalone w 1990 roku.

Cerkiew grekokatolicka, na cmentarzu

Drewniana, zbudowana w II połowie XVIII wieku, przeniesiona ze wsi na cmentarz w 1882 roku;

obecnie prawosławna cmentarna p.w. MB Kazańskiej, wewnątrz **ikona** Chrystusa z XVII wieku.

Kaplica grekokatolicka, cmentarna, p.w. św. Wincentego Murowana, zbudowana w 1848 roku.

Narew była w XVI wieku miastem, czynna była wówczas cerkiew i klasztor prawosławny.

ODRYNKI

Одринки

Cerkiew prawosławna p.w. św. Jana Złotoustego, na cmentarzu, na północ od wsi
Drewniana, zbudowana w 1862 roku.

We wsi **kapliczka** ze źródłem.

PUCHŁY

Пухли

Cerkiew prawosławna p.w. Opieki MB, parafialna
Brak bliższych danych.

Cmentarz prawosławny
Na cmentarzu **kaplica**; brak bliższych danych

SOCE

Соці

Kapliczka prawosławna
Drewniana, zbudowana na początku XX wieku

TRZEŚCIANKA

Тростянка

Cerkiew prawosławna p.w. św. Michała Archanioła, parafialna Drewniana, zbudowana w 1867 roku.

Cerkiew p.w. Ofiarowania NMP, cmentarna

Drewniana, zbudowana na początku XIX wieku, przeniesiona do Trześcianki z Białowieży w końcu XIX wieku.

Kapliczka prawosławna, na cmentarzu, kilometr na południe od wsi

Drewniana, zbudowana na początku XIX wieku, gruntownie remontowana w 1985 roku.

We wsi liczne zabytki **budownictwa drewnianego** z początku XX wieku; osada znana z wyrobu wełnianych barwnych krajków (używanych do celów obrzędowych).

TYNIEWICZE WIELKIE

Тиневичі

Cerkiew prawosławna p.w. św. Łukasza Apostoła, parafialna, na południe od wsi, na rozdrożu Drewniana, zbudowana w I połowie XIX wieku.

Gmina Narewka

NAREWKA

Наревка

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, parafialna Murowana, zbudowana po 1864 roku.

SIEMIONÓWKA

Семенівка

Cerkiew prawosławna p.w. św. Jerzego, parafialna Murowana, zbudowana w XVIII wieku, z tego samego okresu ogrodzenie z bramą murowaną.

Kaplica cmentarna prawosławna p.w. św. Pantelejmona, obok stacji kolejowej

Plebanią prawosławna Drewniana, z początku XX wieku.

We wsi żywa tradycja wyrobu pieczywa obrzędowego i plecionkarstwa.

STARE LEWKOWO (d. LEWKOWO STARE)

Левково Старе

Cerkiew grekokatolicka Drewniana, zbudowana w XVIII wieku, obecnie prawosławna parafialna p.w. ss. Piotra i Pawła.

Kaplica prawosławna, cmentarna, na wschód od wsi

*Gmina Nurzec***GRABARKA***Грабарка*

Cerkiew prawosławna p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialna Drewniana, zbudowana w XVIII wieku, przebudowana w latach 1884-85, w 1990 roku spłonęła w wyniku przestępczego podpalenia; obecnie odbudowywana jako obiekt murowany.

Klasztor prawosławny żeński p.w. ss. Marty i Marii

Założony w 1947 roku przez zakonnicę Marię Niekludową, pierwszą ihumenię (przełożoną) klasztoru.

Stróżówka klasztorna, na wzgórzu klasztornym

Drewniana, zbudowana w 1895 roku, przebudowana przed kilkadziesiąt laty przez Bractwo Młodzieży Prawosławnej na Dom Pielgrzyma.

Cerkiew prawosławna p.w. MB Wspomożycielki i Opiekunki Wszystkich Strapionych

Drewniana, zbudowana w latach 1953-56, z tego samego okresu pochodzi ikonostas oraz ikony; pod dachem cerkwi mieszczą się cele zakonne.

Dom zakonny

Murowany, zbudowany w latach 1978-80, z **kaplicą** p.w. św. Barbary i refektarzem.

Krzyże wotywnie, na Wzgórzu Pokutników, obok klasztoru Wokół klasztoru i cerkwi około 10 tysięcy **drewnianych krzyży** różnej wielkości, wkopanych w ziemię lub przybitych do pni starych sosen.

Studnia-kapliczka

Drewniana, zbudowana w połowie XX wieku nad cudownym źródłem.

Cmentarz prawosławny w rejonie klasztoru

Założony w 1949 roku; **nagrobki** założycielki klasztoru ihumenii Marii (zm. 1949), oraz arcybiskupa wrocławskiego i szczecińskiego Aleksego (zm. 1982).

Cmentarz prawosławny, pół kilometra od wsi Sumiłówka, w pobliżu klasztoru

Założony w XIX wieku, powierzchnia 0,63 hektara, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1928 roku; czynny, stan dobry.

Największy i najważniejszy prawosławny ośrodek pielgrzymkowy w Polsce; wedle tradycji ustnej podczas zarazy w roku 1710 ocaleni tylko ci, którzy schronili się na wzgórzu, prowadzeni przez Świętego Starca — każdy z ocalonych wbił następnie na wzgórzu krzyż i na tę pamiątkę do dziś stawiają tu krzyże pokutnicy. Uroczystości religijne odbywają się w dniu 18 sierpnia w święto Przemienienia Pańskiego (Spasa), przybywa na nie po kilkanaście tysięcy wiernych z całego kraju, przewodniczy metropolita z Warszawy. W maju odbywają się tu spotkania młodzieży prawosławnej.

W pobliżu Grabarki w dniu 14 marca 1944 roku dywizjon kawaleryjski Ukraińskiej Dywizji Partyzanckiej stoczył wielogodzinny bój z przeważającymi siłami niemieckimi.

TELATYCZE

Телятичі

Cerkiew prawosławna p.w. ss. Kosmy i Damiana, parafialna Drewniana, zbudowana w 1904 roku.

Kaplica prawosławna p.w. Ścięcia Głowy Św. Jana Chrzciciela, na cmentarzu Drewniana, zbudowana w latach 30-tych XX wieku.

Kapliczka

Zbudowana w II połowie XX wieku, upamiętniająca beatyfikację św. Andrzeja Boboli.

WERPOL

Верпіль

Plebania prawosławna Drewniana, zbudowana w 1904 roku.

ŻERCZYCE

Жерчиці

Cerkiew prawosławna p.w. św. Dymitra z Salonik Murowana, zbudowana w 1934 roku, odbudowana po zniszczeniach II wojny światowej.

Kaplica cmentarna p.w. św. Zofii, Nadziei i Miłości Drewniana, zbudowana w latach 30-tych XX wieku.

W Żerczycach mieszka Olga Piwowarczyk, znana artystka ludowa, wykonująca palmy wielkanocne oraz bukiety i wianki z suszonych kwiatów i traw.

Gmina Orla

CZECHY ZABŁOTNE

Чеху Заболотні

Cmentarz prawosławny, kilometr na południowy-wschód od wsi Założony w II połowie XX wieku; brak bliższych danych.

DYDULE

Дидулі

Cmentarz prawosławny, kilometr na południowy-zachód od wsi

Brak bliższych danych.

GREDELE

Гределі

Kapliczka prawosławna cmentarna „Ze źródłem” Drewniana, zbudowana na przełomie XIX i XX wieku.

Cmentarz prawosławny, 750 m na południowy-zachód od wsi

Założony na przełomie XIX i XX wieku, powierzchnia 0,35 hektara, czynny, część północna zarośnięta, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1900 roku.

GREGOROWICE

Григоровичі

Cmentarz prawosławny, na północny-zachód od wsi, koło stacji kolejowej

Założony w połowie XIX wieku, powierzchnia 0,7 hektara, stan dobry, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1849 roku; czynny.

KOSZELE

Кошелі

Cmentarz prawosławny w zachodniej części wsi

Założony w I połowie XIX wieku, powierzchnia 0,1 hektara, nie ogrodzony, najstarszy zachowany **nagrobek** z 1877 roku; czynny.

KOSZKI

Кошки

Cmentarz prawosławny pół kilometra na północ od wsi

Założony w XIX wieku; brak bliższych danych.

MALINNIKI

Малинники

Cmentarz prawosławny

Założony w XIX wieku; brak bliższych danych.

ORLA

Орля

Cerkiew grekokatolicka p.w. św. Michała Archanioła, w południowej części wsi

Drewniana, zbudowana w 1797 roku, przebudowana w 1879 roku, obecnie czynna jako prawosławna.

Cerkiew grekokatolicka p.w. ss. Cyryla i Metodego

Drewniana, zbudowana około 1850 roku, obecnie czynna jako cmentarna prawosławna.

Cmentarz prawosławny, w północnej części wsi

Założony pod koniec XVIII wieku; brak bliższych danych.

PAWLINOWO

Павлиново

Kaplica cmentarna, prawosławna

Murowana, zbudowana w 1904 roku, czynna.

Cmentarz prawosławny na północ od wsi

Założony w XIX wieku; brak bliższych danych.

PODBIELE

Підбілля

Cerkiew prawosławna p.w. św. Proroka Eliasza, parafialna Czynna; brak bliższych danych.

REDUTY

Редуту

Cmentarz prawosławny na pn. od wsi, przy drodze Orla-Dubicze Brak bliższych danych.

SPICZKI

Спичку

Cmentarz prawosławny, kilometr na zachód od wsi Założony w XIX wieku; brak bliższych danych.

Cmentarz prawosławny, w lesie Założony w XIX wieku; brak bliższych danych.

SZCZYTY -DZIECIOŁOWO

Щити-Дятелево

Cerkiew grekokatolicka Drewniana, zbudowana w 1728 roku, remontowana w latach 1850-78; obecnie prawosławna p.w. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela, parafialna, obok cer-

kwi **dzwonnica** drewniana, zbudowana w 1785 roku oraz **figura** św. Jana Nepomucena, kamienna, z 1758 roku. Wokół **cmentarz prawosławny**, przycerkiewny, założony w II połowie XVIII wieku; o cmentarzu brak bliższych danych.

SZCZYTY -NOWODWORY

Щити Носи Двору

Cmentarz prawosławny Założony w XIX wieku; brak bliższych danych.

SZERNIE

Шерні

Cmentarz prawosławny Założony w II połowie XIX wieku; brak bliższych danych. We wsi drewniany **wiatrak** półtorak zbudowany około 1945 roku.

TOPCZYKAŁY

Топчикали

Cmentarz prawosławny, na południe od wsi Założony w XIX wieku; brak bliższych danych.

WÓLKA WYGONOWSKA

Вілька Вигонівська

Cerkiew prawosławna p.w. św. Michała Archaniola, parafialna Murowana, zbudowana na początku XX wieku; brak danych co do obecnego użytkowania.

Cmentarz przycerkiewny

Założony na początku XIX wieku; brak bliższych danych.

Gmina Siemiatycze SIEMIATYCZE

Семятичі

Cerkiew prawosławna p.w. ss. Apostołów Piotra i Pawła

Murowana, zbudowana w 1866 roku na miejscu dawniejszej cerkwi grekokatolickiej, ufundowanej w XVI wieku przez Jana Sapiechę.

Dom duchowieństwa prawosławnego, ul. Ciechanowiecka

Drewniany, zbudowany w 1835 roku, obecnie wikarówka.

Wikarówka, ul. Powstania Styczniowego 1

Drewniana, zbudowana w II połowie XIX wieku.

Cmentarz ekumeniczny w pd. części miasta w dzielnicy Pociwo

Brak bliższych danych.

Ucrainiana

Muzeum Regionalne Siemiatyckie-

go Ośrodka Kultury, ul. 11 Listopada

Posiada m.in. zbiory etnograficzne z okolicy.

Siemiatycze leżą na granicy polskiej i ukraińskiej strefy językowej; Ukraińcy stanowią około 1/3 ludności okolic miasta.

CECELE

Цецелі

Kapliczka, przy drodze do Klukowa

Murowana, zbudowana w końcu XIX wieku.

ROGAWKA

Рогавка

Cerkiew prawosławna p.w.

Nie Ręką Ludzką Uczynionego Obrazu, Zbawiciela, filialna cmentarna, na wzgórzu za wsią

Drewniana, zbudowana w 1858 roku przez cieślę Szymona Szuma, czynna, obok cerkwi drewniana **dzwonnica** z II połowy XIX wieku.

Dom parafialny

Drewniany, zbudowany w 1850 roku, później użytkowany jako szkoła, obecnie — Klub Rolnika.

Grodzisko zwane „Cerkowisko”

Ślady ruskiego grodu średniowiecznego; wg ludowej legendy stała tu niegdyś cerkiew, która zapadła się pod ziemię.

SKIWY MAŁE

Скиви Малі

Cmentarzysko zwane „Kamianki” lub „Mogiłki”, ok. 50 m na zachód od drogi polnej wiodącej ze wsi do szosy Cmentarzysko staroruskie z XI-XII wieku, częściowo zniszczone, groby w obudowie kamiennej, widoczne na powierzchni.

Gmina Wyszki

MALESZE

Малеші

Cerkiew prawosławna p.w. śś. Apostołów Piotra i Pawła, parafialna Drewniana, zbudowana w 1935 roku, czynna.

Cmentarz prawosławny, 2 km na pd. od wsi przy drodze do Bujnowa

Ogrodzenie kamienne; brak bliższych danych.

Gmina Zabłudów

(część południowa, leżąca w ukraińskiej strefie językowej)

KANIUKI

Канюки

Skansen

Prywatny, zorganizowany w ostatnim dziesięcioleciu.

PAWŁY

Павли

Cerkiew prawosławna, p.w. św. Jana Teologa, cmentarna, na północ od wsi

Drewniana, zbudowana w 1824 roku, wieża dobudowana w 1883 roku; czynna.

W obrębie wsi około 25 drewnianych **chałup** z I połowy XX wieku.

RYBOŁY

Риболі

Cerkiew prawosławna p.w. ss. Kosmy i Damiana, parafialna

Murowana, zbudowana w latach 1874-79, czynna; murowane ogrodzenie z bramą nieco późniejsze. Obok cerkwi **dom duchowieństwa** prawosławnego, murowany, z 1906 roku.

Cerkiew prawosławna p.w. św. Jerzego, cmentarna, na południe od wsi

Drewniana, zbudowana w 1873 roku; obecnie kaplica cmentarna.

Kapliczka prawosławna

Drewniana, zbudowana po 1945 roku nad źródłem „Krynoczka”.

Liczne **zabytki drewnianego budownictwa** ludowego z przełomu XIX i XX wieku.

ZABŁUDÓW

Заблудів

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna Murowana, zbudowana w latach 1847-55, czynna; ogrodzenie z trzema bramami.

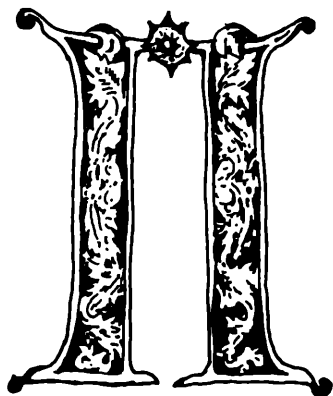
Kaplica grekokatolicka

Murowana, zbudowana w II połowie XVIII wieku, obecnie kaplica rzymsko-katolicka

Cmentarz katolicko-prawosławny

Brak bliższych danych.

Jakkolwiek miasto leży już poza ukraińskim obszarem etnicznym, pewna część ludności identyfikuje się z narodowością ukraińską, obiekty zaś sakralne z dawna frekwentowane były przez Ukraińców z pobliskich wiosek.



REJON BIAŁOSTOCKI BIAŁYSTOK

Білуї Сток

Katedra prawosławna p.w. św. Mikołaja, ul. Lipowa 15
Murowana, zbudowana w 1846 roku, klasycystyczna; wewnątrz bogata polichromia z 1910 roku oraz ikona z 1846 roku. W podziemiach katedry znajduje się **kaplica** p.w. św. Serafina.

Cerkiew prawosławna p.w. św. Ducha, parafialna, ul. Antoniuk Fabryczny 13

Cerkiew prawosławna p.w. Wszystkich Świętych, parafialna, ul. Wysockiego 1

Cerkiew prawosławna p.w. św. Sofii — Mądrości Bożej, parafialna, ul. Trawiasta

Cerkiew prawosławna p.w. Zmartwychstania Pańskiego, parafialna

Cerkiew prawosławna p.w. Proroka Eliasza, parafialna, ul. Dojlidy Fabryczne 37

Cerkiew prawosławna p.w. św. Michała Archanioła, parafialna, Fasty Wieś

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna, Białystok Starosielce, ul. Węgierska 13

Cerkiew prawosławna p.w. Marii Magdaleny, filialna, ul. Sosnowa 37

Dom Biskupi, ul. Próchnika 2

Kancelaria Biskupia diecezji prawosławnej białostocko-gdańskiej; wewnątrz **kaplica** p.w. ss. Cyryla i Metodego.

Cmentarz prawosławny, ul. Dojlidy Fabryczne róg ul. Plażowej
Założony w II połowie XIX wieku, powierzchnia 1,3 hektara, ogrodzenie murowana, **kaplica** cmentarna murowana; czynny.

Cmentarz prawosławny ul. Wysockiego

Założony w końcu XIX wieku, powierzchnia 4,5 hektara, zachowanych 40 nagrobków z II połowy XIX wieku oraz murowana **kaplica** cmentarna; czynny.

Cmentarz grekokatolicko-rzymskokatolicki, ul. Kalinowskiego, na wzgórzu w centrum miasta.

Powierzchnia 2,92 hektara; nieczynny od 1945 roku.

Miejsce po cerkwi prawosławnej, zniszczonej w ramach akcji rewindykacyjnej władz polskich; obecnie znajdują się tutaj budynki policji i filii Uniwersytetu Warszawskiego.

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe, Ratusz, Rynek Kościuszki

Zbiory archeologiczne i etnograficzne z obszaru całego województwa. Wojewódzkie Archiwum Państwowe, Rynek Kościuszki 4

Wśród archiwaliów z obszaru województwa dokumenty dotyczące ludności ukraińskiej.

W okresie międzywojennym przebywała w Białymstoku duża grupa internowanych w Polsce żołnierzy UNR (petlurowców), posiadali oni własną ukraińską bibliotekę. Znaczna część ludności Białegostoku pochodzi z Północnego Podlasia, z ukraińskiego obszaru etnicznego. Obecnie jest tu ok. 90 tysięcy wyznawców prawosławia, budują się cztery nowe cerkwie.

Gmina Wasilków

OSOWICZE

Осовичи

Białostockie Muzeum Wsi, przy drodze Białystok-Augustów
W skansenie przykłady budownictwa ludowego z Północnego Podlasia.

SUPRAŚL

Супрасль

Zespół klasztoru unickiego oo. Bazylianów, róg ulic Kościuszki i Konarskiego

a. **Cerkiew** p.w. Zwiastowania NMP

Murowana, zbudowana w latach 1503-11, spalona w 1944 roku, w ruinie; rekonstrukcję rozpoczęto w 1984 roku.

b. **Cerkiew** p.w. św. Jana Teologa

Murowana, zbudowana w roku 1891; obecnie prawosławna paraфіalna.

c. **Klasztor**

Murowany, zbudowany w latach 1755-64, powiększony w roku 1829 i 1835, spalony w 1944 roku, odbudowany w latach 1956-70; obecnie mieści zespół szkół rolniczych.

d. **Brama-dzwonnica**

Murowana, barokowa, wysokości 24 m., zbudowana w 1696 roku.

e. **Pałac archimandrytów**

Murowany, zbudowany w latach 1635-55, rozbudowany w połowie XVIII wieku, spalony w 1944 roku, odbudowany w latach 1959-72; obecnie pomieszczenia zespołu szkół rolniczych oraz Punkt Muzealny, w nim ekspozycja cennych **fresków** z 1600 roku.

f. **Katakumby** pobazylikańskie, obok klasztoru

Wskutek postępującej dewastacji nie nadają się obecnie do zwiedzania.

Kaplica cmentarna grekokatolicka

Murowano-drewniana, z wieżą, zbudowana po części w XVIII, po części w XIX wieku; obecnie kaplica rzymsko-katolicka

Cerkiew prawosławna cmentarna p.w. św. Jana Męczennika

Murowana, zbudowana w 1901 roku.

Dom zakonny prawosławny, męski

Założony w 1984 roku.

Okolo 1500 roku osiedli w Supraślu zakonnicy prawosławni, sprowadzeni z Kijowa przez marszałka Chodkiewicza (z Ławry Peczerskiej); w roku 1596 klasztor przystąpił do Unii Brzeskiej i odtąd Supraśl stał się jednym z ważniejszych ośrodków unickich, przebywał tu metropolita Rusi Zachodniej, zakonnicy uruchomili w 1697 roku drukarnię unicką, czynną przez następne stulecie, w bibliotece klasztornej przechowywano cenne rękopisy staroruskie, m.in. słynny Kodeks Suprański z XI wieku.

SURAŻ

Цыраж

Grodzisko, zwane Górą Królowej Bony

Pozostałości staroruskiego grodu warownego z XI wieku.

Muzeum Społeczne Wł. Litwińczuka, ul. Białostocka 6

Zbiory archeologiczne pochodzące ze staroruskiego grodu w Surazhu.

WOJEWÓDZTWO ŁOMŻYŃSKIE

CIECHANOWIEC

Цехановець

Cerkiew prawosławna parafialna p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego Murowana, zbudowana w latach 1875-84 na miejscu dawnej **cerkwi grekokatolickiej** p.w. św. Jerzego z 1730 roku, prawdopodobnie drewnianej.

Ucrainiana

Muzeum Rolnictwa, ul. Basztowa 5, zbiory m.in. narzędzi rolniczych, tkackich i inne etnograficzne z okolic, także dokumenty odnoszące się do niektórych cerkwi podlaskich; obok skansen, w którym zgromadzono przeszło 20 obiektów budownictwa ludowego z pobliskich wsi.

DĄBROWA WIELKA, gm. Czyżew-Osada

Дуброва Велика

W 1799 roku istniała tu parafia grekokatolicka.

DĄBRÓWKA KOŚCIELNA, gm. Szepietowo-Stacja

Дубрівка Костельна

W 1799 roku istniała tu parafia grekokatolicka.

GRANNE, gm. Parlejewo

Гранне

Ruska osada średniowieczna istniała tu w XI-XII wieku, parafia obrządku wschodniego ustanowiona została w 1491 roku, ostatnia drewniana cerkiew grekokatolicka została w 1886 roku zamknięta i w 1892 roku rozebrana z polecenia gubernatora rosyjskiego w ramach represji za udzielanie pomocy duszpasterskiej unitom (grekokatolikom).

HODYSZEWO, gm. Piekuty

Годишево

Kaplica ze źródłem zwanym Krynica, w lesie za wsią

Drewniana, zbudowana w 1884 roku z materiału po rozebranej cerkwi z 1775 roku.

Parafia obrządku wschodniego z dawna istniejąca, od roku 1569 grekokatolicka, która w 1872 roku liczyła 617 wiernych; po skasowaniu unii brzeskiej w 1875 roku parafia prawosławna, od 1916 roku rzymsko-katolicka.

JABŁONKA KOŚCIELNA, gm. Piekuty

Яблінка Костельна

Parafia obrządku wschodniego ustanowiona w 1493 roku, w 1799 roku była to parafia grekokatolicka; na miejscu zniszczonej cerkwi drewnianej stoi dziś kościół rzymsko-katolicki.

JABŁOŃ KOŚCIELNA, gm. Piekuty

Яблінь Костельна

Parafia obrządku wschodniego ustanowiona została w 1493 roku przez biskupa łuckiego Jana; wieś pierwotnie nosiła nazwę Jabłonia. Na miejscu zniszczonej drewnianej cerkwi grekokatolickiej wznosi się dziś murowany kościół z 1868 r.

KOBYLIN -BORZYNY, gm. Kobylin

Кобилини

W 1799 roku istniała tu parafia grekokatolicka.

KUCZYN, gm. Klukowo

Кучин

Parafia obrządku wschodniego p.w. św. Andrzeja ustanowiona w została w 1419 roku przez biskupa włodzimierzowskiego Grzegorza, parafia grekokatolicka poświęcona w 1799 roku; na miejscu zniszczonej cerkwi zbudowano w latach 1888-93 murowany kościół.

KULESZE KOŚCIELNE

Кулеші Костельні

Parafię obrządku wschodniego ustanowił w 1493 roku biskup łucki Jan, w 1799 roku poświęcona parafia grekokatolicka; na miejscu zniszczonej cerkwi drewnianej w latach 1911-26 wzniesiono murowany kościół.

LACHOWO, gm. Kolno*Ляхово*

Krzyż przydrożny przy drodze do Wiszowatych

Żelazny kuty na cokole kamiennym z nieczytelnym napisem cyrylicą.

Krzyż przydrożny we wsi

Żelazny kuty na cokole kamiennym, z datą 1850, fundowany przez Sedeszeja Iwanowa.

PARLEJEWO*Парлєєво*

Granitowy obelisk we wsi

Wystawiony w 1911 roku na miejscu zniszczonej cerkwi.

Cerkiew obrządku wschodniego wzmiankowana była po raz pierwszy w 1450 roku, parafia grekokatolicka poświęcona w 1799 roku.

**POBIKRY,
gm. Ciechanowiec***Побікпу*

Parafia obrządku wschodniego ustanowiona w została w 1514 roku przez biskupa łuckiego Pawła Holszańskiego, **parafia grekokatolicka** poświęcona w 1799 roku; na miejscu spalonej ostatniej cerkwi drewnianej zbudowany zo-

stał w latach 1857-60 murowany kościół rzymsko-katolicki.

SOKOŁY*Соколи*

Cerkie w grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1758 roku w Tykocinie, w 1833 roku przeniesiona do Sokołów, z przeznaczeniem na rzym.kat. kaplicę cmentarną.

Parafia obrządku wschodniego założona została w 1546 roku przez biskupa łuckiego Jerzego Chwaszczewskiego, parafia grekokatolicka poświęcona w 1799 roku.

WANIEWO, gm. Sokoły*Ванєво*

Od XV wieku czynne tu były kolejne cerkwie drewniane, **parafia grekokatolicka** poświęcona w 1799 roku; na miejscu ostatniej cerkwi zbudowano w latach 1870-77 murowany kościół rzymsko-katolicki.

**WINNA POŚWIĘTNA,
gm. Ciechanowiec***Винна*

Cerkie w grekokatolicka

Drewniana, zbudowana w 1696 roku na miejscu poprzedniej drev-

nianej cerkwi z XV wieku; obecnie kościół rzymsko-katolicki.

Parafia grekokatolicka poświadczona w 1799 roku.

WIZNA

Визна

Grodzisko średniowieczne

Ślady grodu z XI wieku; gród ten otrzymał w 1145 roku książę kijowski Wsiewołod Olegowicz w zamian za pomoc, jakiej udzielił Władysławowi II Wygnañcowi w walkach o tron polski; Wizna była wówczas grodem granicznym.

WYSOKIE MAZOWIECKIE

Високе Мазовецьке

Cerkiew grekokatolicka, ul. Długa

Murowana, zbudowana w 1798 roku na miejscu poprzedniej drewnianej; (pierwszą cerkiew wzniesiono tutaj w 1553 roku); od 1875 roku prawosławna, od 1918 roku kościół rzymsko-katolicki p.w. Narodzenia NMP.

Cmentarz grekokatolicki, ul. Długa

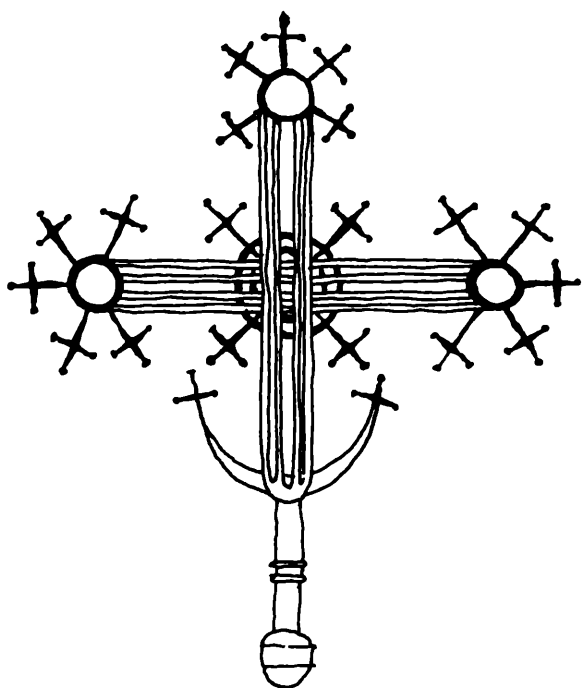
Rok założenia nie znany, od 1875 roku prawosławny, obecnie zapewne nieczynny.

WYSZONKI KOŚCIELNE, gm. Klukowo

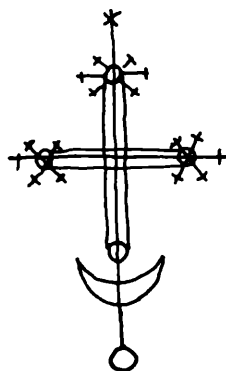
Вишонки Костельні

Parafia grekokatolicka poświadczona w 1799 roku; na miejscu ostatniej cerkwi zbudowano w 1904 roku kościół rzymsko-katolicki.





***POLSKA
CENTRALNA***



WOJEWÓDZTWO TARNOWSKIE

TARNÓW

Тарнів

O b ó z internowanych żołnierzy ukraińskich z armii UNR (petlurowców); brak danych odnośnie położenia i stanu obecnego. W latach 1920-23 przebywała tu część rządu UNR oraz Główny Ataman Symeon Petlura. Tutaj właśnie Dyktoria UNR podjęła dnia 12.XI.1920 roku uchwałę o rządzie tymczasowym i radach narodowych, na mocy której, reprezentowana przez Symeona Petlurę, mogła działać dalej na emigracji. W lutym 1921 roku zwołano tutaj Radę Republiki. Ośrodek istniał do 1923 roku, do momentu przeniesienia się rządu do Warszawy. Jednakże Tarnów nadal pozostawał jednym z głównych ośrodków politycznej emigracji ukraińskiej w Polsce. Działał tu do II wojny światowej Oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu.

Cmentarz, brak danych o lokalizacji

Mogily emigrantów, żołnierzy UNR, wśród nich **nagrobek** zmarłego 1 sierpnia 1931 roku Mikołaja Junakowa, generała Armii Ukraińskiej UNR, ministra do spraw wojskowych w rządzie Petlury, dzieka-

na fakultetu wojskowego Ukraińskiego Ludowego Uniwersytetu w Łańcucie i Strzałkowie.

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe, Stary Ratusz, Rynek 21, 22, i ul. Kniewskiego 24. Posiada m.in. obrazy polskiego malarza Józefa Brandta o tematyce ukraińskiej.

Muzeum Diecezjalne, Plac Katedralny 6

Posiada m.in. zbiór obrazów ludowych malowanych na szkło pochodzących z Ukrainy, oraz ceramikę ludową z Pokucia.

Archiwum (Oddział WAP Kraków), ul. Kniewskiego 24

Znajdują się tu archiwalia dotyczące regionu.

BOCHNIA

Бохня

O b ó z internowanych żołnierzy ukraińskich UNR (petlurowców) Brak danych o położeniu i stanie obecnym; założony na początku lat dwudziestych.

Ucrainiana

Muzeum, Rynek 20

Znajdują się tutaj obrazy Nikifora Drewniaka (Krynickiego).

NOWY WIŚNICZ

Новий Віснич

Obóz internowanych żołnierzy
ukraińskich UNR (petlurowców)
Brak danych o lokalizacji i stanie

obecnym; założony w początkach
lat dwudziestych, istniał zapewne
tylko przejściowo.

WOJEWÓDZTWO KRAKOWSKIE

KRAKÓW

Kpakiś

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna, ul. Szpitalna 24

Wewnątrz współczesne **ikony** Języcznego Nowosielskiego, mieści się tutaj siedziba dekanatu prawosławnego.

Kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Norberta, ul. Wiślna 11

Murowany, wzniesiony w 1643 roku, a następnie przebudowany w stylu klasycystycznym. W 1808 roku przekazany na cerkiew grekokatolicką p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, w 1947 roku zamieniony ponownie na kościół rzymsko-katolicki. W 1938 roku tutejsza parafia grekokatolicka (obejmująca całą Małopolskę Zachodnią) liczyła około 4000 wiernych, z czego połowę stanowili mieszkańcy Krakowa.

Kościół rzymsko-katolicki p.w. Św. Katarzyny, ul. Augustiańska. Znajduje się tu kaplica p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, w której od 1957 roku odprawiane są nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim.

Dom Zakonny ss józefitek,

obrazu bizantyjsko-ukraińskiego, ul. K. Hoffmanowej 16

Jest to siedziba główna tego zakonu w Polsce.

Centrum Kultury Ukraińskiej, ul. Kanonicza 15

Otwarte w czerwcu 1992 roku, mieści się w Domu Szreniawa wynajętym bezpłatnie od krakowskiej Kurii Biskupiej przez Fundację Św. Włodzimierza. Powstała tutaj **galeria sztuki ukraińskiej**. Po zakończeniu remontu znajdują się: biblioteka, czytelnia, archiwum, sala konferencyjna, zakład konserwacji ikon, kaplica, redakcja czasopism oraz organizacje ukraińskie, w tym powstała w latach 1980-tych Fundacja Św. Włodzimierza.

Dom Zyblikiewicza, ul. Kopernika 14

Mikołaj Zyblikiewicz (1823-87), Ukrainiec, urodzony koło Sambora, doktoryzował się na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W latach 1874-80 piastował urząd prezydenta miasta Krakowa. W latach 1881-86 był marszałkiem sejmiku krajowego. Jeden z maszkaronów w Sukiennicach zwrócony w stronę kamienicy „Pod Matką Boską” jest jego portretem (na głowie maszkaronu kogut).

W 1953 roku ze skweru przed siedzibą magistratu usunięto poświęcony Zyblikiewiczowi pomnik postawiony tu w 1887 roku. Obecnie planuje się ponowne jego odsłonięcie. Przywrócono **ulicę** jego imienia.

Tablica pamiątkowa, ul. Św. Jana

Wmurowana w 1986 roku na domu, w którym przebywał ukraiński pisarz, uczony, publicysta i działacz polityczny Iwan Franko (1856-1916).

Obóz dla jeńców oraz aresztantów z Ukrainy Zachodniej, Kraków Dąbie

Brak bliższych informacji na temat lokalizacji. W 1919 roku przebywało tutaj 12 tysięcy Ukraińców. W wyniku głodu i chorób oraz fatalnych ogólnych warunków blisko 6 tysięcy z nich zmarło. Około 300 pochowano na Cmentarzu Rakowickim. Wśród internowanych znajdował się również Lew Gec, późniejszy profesor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, który stworzył tu cykl 117 obrazów pt. "Dąbie". Na terenie obozu działały: oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu oraz biblioteka.

Więzienie, ul. Montelupich
W latach 1944-56 przetrzymywano tu **kilkuset więźniów** narodowości ukraińskiej, w tym członków UPA. Na niektórych wykonano wyroki śmierci.

SKAŁA

Скала

Kamienna płyta na mogile Andrija Potebni, Ukraińca, powstańca 1863 roku, w miejscu jego ostatniej bitwy z wojskami carskimi. Andrzej Potebnia (1838-63), oficer armii carskiej stacjonującej w Królestwie Polskim, często jest niesłusznie uważany za Rosjanina i z rosyjska zwany Andrej Potiebnia. W 1861 roku założył tajny Komitet Oficerów Rosyjskich w Polsce. W 1862 roku dokonał zamachu na namiestnika Królestwa Polskiego A.Lüdersa. Po wybuchu powstania styczniowego walczył po stronie polskiej w oddziale M.Langiewicza. Zginął pod Skałą.



WOJEWÓDZTWO BIELSKIE

OŚWIĘCIM

Освещим

Obóz koncentracyjny Auschwitz, Oświęcim-Brzezinka
Hitlerowcy zamordowali tu tysiące osób narodowości ukraińskiej; niestety, brak płyty w języku ukraińskim, która upamiętniała by ich tragiczną śmierć.

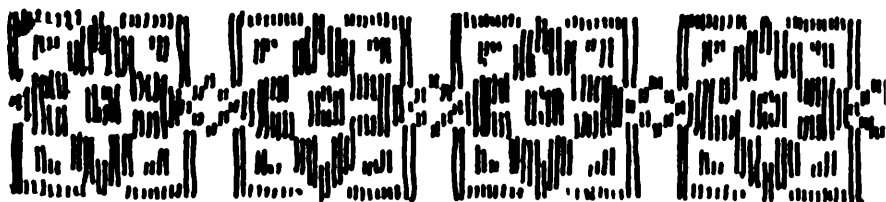
WADOWICE

Вадовиці

Obóz dla deportowanej ludno-

ści ukraińskiej z Ukrainy Zachodniej, brak danych o lokalizacji.
Zorganizowany przez władze polskie w latach 1919-1920. Przebywało tu około 15 000 osób z czego blisko półtora tysiąca zmarło na skutek głodu i chorób. W następnych latach mieścił się tutaj obóz dla internowanych żołnierzy ukraińskich z 1 i 4 dywizji armii UNR (petlurowców). Od 1921 roku wydawali onii czasopisma „Komar”, „Zaporożec”, „Żało”, „Awana” i „Zaporoska Dumka”; działała także spółdzielnia „Zaporożec”.
Cmentarz, brak danych o lokalizacji

Mogiły Ukraińców zmarłych w obozie w latach 1919-23.



WOJEWÓDZTWO KATOWICKIE

KATOWICE

Катовици

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1958 roku służy również Ukraińcom obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. Obsługuje ksiądz z Krakowa (msze św. w każdą niedzielę o godz. 15.00).

Ucrainiana

Biblioteka Śląska, ul. Francuska 12
Posiada m.in. dwa kodeksy w języku staro-cerkiewno-słowiańskim z XV wieku i zbiory Biblioteki Teatru Lwowskiego.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. Jagiellońska 25

Posiada cztery księgi — spisy więźniów-Ukraińców z obozu w Jaworznie z lat 1947-48.

CHRZANÓW

Хжанів

Obóz internowanych żołnierzy ukraińskich z armii UNR (petlurówców), brak danych o lokalizacji. Założony na początku lat dwudziestych. W okresie późniejszym wśród emigrantów tutejszych działał Ukraiński Centralny Komitet (UCR), zajmujący się m.in. prowadzeniem biblioteki.

GLIWICE

Гливици

Kościół rzymsko-katolicki

pod wezwaniem Trójcy Świętej
Od roku 1975 służy również ludności ukraińskiej obrządku bizantyjsko ukraińskiego (msze św. w niedziele o godz. 16.30).

JAWORZNO

Явожно

Centralny Obóz Pracy, ul. Inwalidów Wojennych

W czasie II wojny światowej filia obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, po wojnie komunistyczne władze polskie przetrzymywały tu osoby narodowości niemieckiej i działaczy polskiego podziemia, a od 5 maja 1947 roku do 8 stycznia 1949, w oddzielnym podobozie **około 4000 Ukraińców** osadzonych tu podczas tzw. akcji Wisła. Dotychczas ustalono nazwiska 3970 osób, w tym około 700 kobiet i kilkunastu dzieci. Większość z nich pozostawała tu przez 9 miesięcy, bez wyroku sądowego, najczęściej skutkiem podejrzenia o współpracę z UPA; faktycznie przetrzymywano ich w celu zastra-

szenia i przez to przyśpieszenia denacjonalizacji. Dłużej niż innych przetrzymywano księży oraz inteligencję ukraińską. Tylko kilkaset osób otrzymało wyroki sądowe. Skutkiem ciężkiej pracy, głodu i złego traktowania zmarło 10% więźniów. Obecnie na dawnym terenie obozu znajduje się osiedle mieszkaniowe.

Krzyż na mogiłach Ukraińców, w lesie, w rejonie ulicy Inwalidów Wojennych, między Śródmieściem a elektrownią Jaworzno II, w pobliżu wesołego miasteczka.

Krzyż brzozy ustawiono w 1990 roku na **mogiłach 200-400 zamordowanych więźniów ukraińskich**; dotychczas ustalono nazwiska 162 osób, społeczność Ukraińska w Polsce planuje budowę pomnika.

OLKUSZ

Олькыш

Ucrainiana

Muzeum Regionalne PTTK, pl. 15
Grudnia 20

Posiada materiały dotyczące Andreja Potebni, powstańca 1863 roku (patrz Skala).

SIEMIANOWICE ŚLĄSKIE

Сем'яновице

O b ó z-kolonia internowanych żołnierzy ukraińskich armii UNR (petlurowców), w obecnej dzielnicy Bytków

Istniał na początku lat dwudziestych, działał tu Ukraiński Centralny Komitet, zajmujący się m.in. prowadzeniem biblioteki ukraińskiej.

SOSNOWIEC

Сосновець

Cerkiew prawosławna p.w. Wiary, Nadziei i Miłości, parafialna, Istnieje do dziś; brak bliższych danych.

Cmentarz prawosławny
Zachowanych kilka **nagrobków** żołnierzy UNR (petlurowców), w tym nagrobek Sołnyka.

W okresie międzywojennym przebywali w Sosnowcu internowani żołnierze UNR, którym z czasem przyznano status emigrantów. W 1925 roku założono tu oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu (UCK), działała biblioteka.

WOJEWÓDZTWO CZĘSTOCHOWSKIE

CZĘSTOCHOWA

Ченстохова

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, ul. Dąbrowskiego 16
Czynna; brak bliższych danych.

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe, Ratusz, ul. Biegańskiego 45

Prace współczesnego malarza ikon Jerzego Nowosielskiego.

W okresie międzywojennym przebywała w Częstochowie — Stradomiu grupa internowanych pracowników cywilnych UNR, jednakże brak danych o lokalizacji obozu. Od 1921 roku działały tutaj: Kyryło Metodijewskie Bractwo, koło dramaturgiczne, orkiestra, kino i przedszkole. Od 1931 roku czynny był tu oddział UCK, prowadzący własną bibliotekę. Wybudowano scenę, zorganizowano czytelnię. Wydawano czasopisma.



WOJEWÓDZTWO KIELECKIE

KIELCE

Кельце

Cerkiew prawosławna pod wezwaniem Św. Mikołaja, parafialna

Istnieje do dziś; brak bliższych danych. Prawdopodobnie uczęszczali do niej mieszkający w Kielcach petlurowcy, bowiem w okresie międzywojennym przebywała tu mała grupa internowanych żołnierzy UNR, działał także oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu.

ŚWIĘTY KRZYŻ

Святий Хрест

Klasztor oo benedyktynów, na Łysej Górze
W latach 1884-1939 mieściło się tu

ciężkie więzienie, w którym w okresie międzywojennym odsiadywał wyrok po zamachu na ministra Pierackiego **Stepan Bandera**. **Obelisk i mogiły** na polanie Bielnik

Poświęcone pamięci pomordowanych w latach 1941-42 żołnierzy Armii Czerwonej, wśród których niewątpliwie było wielu Ukraińców.

WIŚLICA

Віслиця

Kolegiata, w Rynku Murowana, wzniesiona w latach 1350-80 z fundacji Kazimierza Wielkiego. W prezbiterium znajduje się pochodząca z lat 1397-1400 **polichromia rusko-bizantyjska** wykonana przez malarzy z Ukrainy. Jest to jedno z czterech malowideł tego typu w Polsce.



WOJEWÓDZTWO RADOMSKIE

RADOM

Радом

Ucrainiana

Muzeum Okręgowe, ul. J. Piłsudskiego

W Galerii Malarstwa Polskiego obrazy Józefa Brandta o tematyce ukraińskiej (kozackiej).

PIONKI

Пионки

Stary cmentarz

Cztery **groby żołnierzy ukraińskich**, którzy zginęli w 1942 roku w nieznanych okolicznościach, prawdopodobnie w walce z polskimi partyzantami.



WOJEWÓDZTWO PIOTRKOWSKIE

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI

Пиотркие

W 1921 roku znajdował się tutaj **obóz internowanych żołnierzy UNR** (petlurowców); brak bliższych danych. Prawdopodobnie

żołnierze ci uczęszczali do **cerkwi prawosławnej** p.w. Wszystkich Świętych, przy ul. Słowackiego 15, zbudowanej w latach 1844-48 przez Andrzeja Gdańskiego. Na **cmentarzu prawosławnym groby** zmarłych w Piotrkowie internowanych żołnierzy ukraińskich.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE

ŁÓDŹ

Лодзь

Katedra prawosławna p.w. Św. Aleksandra Newskiego, ul. Kielińskiego 56

Murowana, zbudowana w latach 1880-84 według projektu Hilarego Majewskiego, odnawiana w latach 1981-85, czynna jako prawosławna; wewnątrz **obrazy** Ilii Jasińczuka.

Cerkiew prawosławna p.w. św. Olgi, ul. Piramowicza 12
Murowana, zbudowana w 1898 roku; czynna.

Cmentarz prawosławny, stary, ul. Ogrodowa 43

Układ przestrzenny z 1856 roku, **kaplica** murowana z końca XIX wieku, **brama żelazna** z początku XX wieku; znajdują się tutaj **mo- giły byłych żołnierzy ukraińs-**

kich z Armii UNR (petlurowców), z lat międzywojennych i współczesne, m.in. Ilii Jasińczuka, autora obrazów z soboru Aleksandra Newskiego.

Cmentarz prawosławny zwany „doły”, ul. Telefoniczna 4
Na nim murowana **kaplica** p.w. Zaśnięcia NMP, wzniesiona w 1914 roku.

Budynek mieszkalny, ul. Piramowicza 10

W okresie międzywojennym mieściła się w nim biblioteka z czytelnią, oraz oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu, a także mieszkania grupy żołnierzy UNR (petlurowców).

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Zielona 3/3
Mieści się tutaj Zarząd łódzkiego Koła ZUwP.

WOJEWÓDZTWO SKIERNIEWICKIE

ŻYRARDÓW

Журадіе

W okresie międzywojennym przebywała tu niewielka, licząca kil-

kanaście osób, grupa internowanych żołnierzy ukraińskich z UNR (petlurowców).

WOJEWÓDZTWO WARSZAWSKIE

WARSZAWA

Bapuuaba

Katedra Metropolitalna prawosławna p.w. św. Marii Magdaleny, Al. Solidarności 52

Murowana, zbudowana w latach 1862-69 w stylu wykazującym cechy architektury bizantyjskiej; w podziemiach **kaplica** p.w. Męki Pańskiej; wewnątrz cerkwi bogato wyposażone w XIX i XX wieku. Obok: **Dom Metropolitalny** z kancelarią metropolity i **kaplicą** p.w. św. Michała oraz nowo wzniesiony budynek, przeznaczony na **Muzeum Prawosławne**. Wokół cerkwi **cmentarz prawosławny**, czynny.

Cerkiew prawosławna p.w. Jana Klimuka, ul. Wolska 138/140 Murowana, zbudowana w 1905 roku, dwukondygnacyjna, w stylu bizantyjskim na planie krzyża greckiego; w podziemiach **kaplica** p.w. św. Hieronima oraz **krypty** grobowe: fundatora arcybiskupa Hieronima Egzemplarskiego oraz późniejszych metropolitów cerkwi prawosławnej w Polsce.

W latach 1834-1916 użytkowany był jako cerkiew prawosławna położony w sąsiedztwie rzymskoka-

tolicki **kościół** p.w. św. Wawrzyńca.

Naprzeciwko cerkwi wzniesiono dom dla duchowieństwa prawosławnego oraz sierociniec im. św. Jana (obie budowle rozebrane zostały w 1970 roku).

Cmentarz prawosławny na Woli, ul. Wolska 138/140

Założony w 1834 roku, czynny; spoczywa tu wielu Ukraińców, m.in. szeregowych i oficerów armii carskiej, urzędników i uczonych. Najliczniejszą grupę stanowią żołnierze UNR (tzw. petlurowcy), pochowani w ostatnim północnym sektorze po lewej stronie, wielu z nich padło w boju w **obronie Warszawy przed bolszewikami** (walcząc ramię w ramię z Polakami), inni zmarli z ran i chorób w szpitalach. W latach czterdziestych na ich mogiłach ustawiono charakterystyczne "kozackie" krzyże. **Mogił** jest ok. 50, w tym ok. 30 z napisem: "Nieznany kozak Armii UNR". Pochowani są tu również: gen. Salskij, szef sztabu wojsk Petlury, Mychajło Baliż (1926-81) prof. filozofii UW im. J.P., redaktor „Naszoj Kultury”. Przed 1842 rokiem prawosławnych grzebano na wydzielonych kwaterach na cmentarzu powązkowskim

oraz na na cmentarzach ewangelicznych przy ul. Mylnej i ul. Młynarskiej.

Prawosławne Seminarium Duchowne, ul. Paryska 27

Opodal **Internat Metropolitalny z kaplicą** p.w. Ofiarowania NMP. Oprócz wymienionych dotąd cerkwi, dawniej czynne były w Warszawie następujące **cerkwie prawosławne**:

a) przy ul. Czerniakowskiej (obecnie **cerkiew** użytkowana przez Polski Kościół Narodowy),

b) **kaplica** p.w. św. Trójcy przy ul. Podwale, z 1818 roku, odbudowana po 1960 roku, użytkownik obecny nie znany,

• **sobór** na pl. J. Piłsudskiego, zburzony w 1923 roku.

Klasztor oo. bazylianów z cerkwią grekokatolicką p.w. Wniebowzięcia NMP, ul. Miodowa 16 Murowany, zbudowany w roku 1784 przez Dominika Merliniego, odbudowany w 1954 roku; bogate wyposażenie wewnątrz pochodzące głównie z XVIII i XIX wieku.

Biblioteka klasztorna liczy około 25 000 woluminów, w tym kilkaset starodruków. Bazylianie obecni są w Warszawie od 1721 roku, parafia grekokatolicka powstała w 1783 roku (po II wojnie światowej odrodzona w 1957 roku). Oprócz zakonu bazylianów obecny jest zakon sióstr służebnic NMP.

Klasztor sióstr bazyliank, ul. Bukowiecka 8

Zarząd Główny Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7

Związek powstał w 1989 roku (na bazie istniejącego od 1956 roku Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego), skupia około 6000 członków.

Pod tym samym adresem mieści się nowoczesny, dysponujący urządzeniami składu komputerowego **Zakład Wydawniczy „Tyrsa”** (założony w 1990 roku) i redakcja miesięcznika „Zustriczi” (Spotkania).

Redakcja ukraińskiego tygodnika „Nasze Słowo”, ul. Nowogrodzka 15

Tygodnik założony został w 1956 roku jako organ Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego. W miarę posiadanych środków wydawany jest tutaj również miesięcznik „Nasza Kultura”, dawniej wychodziło również dziecięce pismo „Switanok”.

Ukraińskie Archiwum

Powstało przed kilku laty, od 1992 roku posiada osobowość prawną; mieści się w lokalach prywatnych, kontakt przez redakcję „Naszego Słowa”, ul. Nowogrodzka 15; archiwum posiada głównie kopie archiwaliów zgromadzonych w innych archiwach, fotografie, pamiątki oraz eksponaty muzealne.

Ucrainiana

Uniwersytet Warszawski im. J. Piłsudskiego, Katedra Filologii Ukraińskiej, ul. Szturmowa 3

Posiada bibliotekę obfitującą w literaturę ukraińską, przechowywane są tu prace magisterskie i doktorskie, głównie na temat literatury ukraińskiej.

Chrześcijańska Akademia Teologiczna, ul. Miodowa 21

Sekcja Teologii Prawosławnej

Archiwum Główne Akt Dawnych, ul. Długa 7

Posiada m.in. archiwalia z terenu Ukrainy i Polski Południowo-Wschodniej.

Archiwum Akt Nowych, Al. Niepodległości 162

Posiada m.in. archiwalia dotyczące walk przeciwko Ukraińskiej Powstańczej Armii, tzw. Akcji Wisła; przejęło dawne archiwum KC PZPR.

Centralne Archiwum Wojskowe, Warszawa — Rembertów

Posiada m.in. archiwalia dotyczące walk przeciwko Ukraińskiej Powstańczej Armii.

Centralne Archiwum MSW, ul. Rakowiecka 2

Posiada m.in. dawne archiwum Ukraińskiej Powstańczej Armii w Polsce.

Departament Archiwum MSZ, Al. I Armii WP 23

Archiwum Wschodnie, ul. Krakowskie Przedmieście 25

Muzeum Narodowe, Gmach Główny, Al. Jerozolimskie 3

Posiada w zbiorach eksponaty z terenu Ukrainy i Polski Południowo-Wschodniej, m.in. w Galerii Sztuki Obcej Nowożytniej, Zbiorach Sztuki Zdobniczej i innych. Muzeum Wojska Polskiego, Al. Jerozolimskie 3

Posiada w zbiorach m.in. elementy uzbrojenia wojsk kozackich, malarstwo batalistyczne o tematyce ukraińskiej i polsko-ukraińskiej.

Państwowe Muzeum Archeologiczne, ul. Długa 52 (Arsenał)

Posiada w zbiorach eksponaty archeologiczne z terenu Ukrainy oraz z terenu Polski Południowo-Wschodniej.

Państwowe Muzeum Etnograficzne, ul. Kredytowa 1

Posiada w zbiorach m.in. sztukę ludową z terenu Polski Południowo-Wschodniej, obrazy malowane na szkło z terenu Karpat Wschodnich oraz kolekcję dzieł malarza-prymitywisty Nikifora Drewniaka.

Biblioteka Narodowa, Zakład Rękopisów, pl. Krasickich 3/5

Posiada w zbiorach liczne cenne rękopisy o tematyce ukraińskiej, w tym zbiory dawnej Biblioteki Kapituły Grekokatolickiej w Przemysłu (około 700 jednostek, w tym 33 rękopisy średniowieczne od XI wieku) oraz księgi liturgiczne z XI-XVI wieku m.in. z soboru św. Zofii w Kijowie.

Ośrodek Dokumentacji Zabytków, dział Archiwum, ul. Brzozowa 35

Posiada dokumentację zabytków ruchomych z terenu całej Polski, w tym wielu zabytków kultury ukraińskiej.

Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Al. Ujazdowskie 6

Posiada dokumentację architektoniczną z całej Polski, w tym budynków cerkiewnych i innych obiektów kultury ukraińskiej.

Zarząd Ochrony i Konserwacji Zespołów Pałacowych, Ogrodowych i Cmentarzy, ul. Szwoleżerów 9

Posiada m.in. dokumentację dotyczącą cmentarzy grekokatolickich i prawosławnych, nikomu jednak nie udostępnianą.

Warszawa, z chwilą gdy została stolicą wielonarodowego państwa, zaczęła przyciągać przedstawicieli wielu nacji, w tym i Ukraińców.

Byli to zarówno magnaci ukraińscy (np. książęta Czetwertyńscy, Ostrogscy, Sapiehowie, Czartoryscy), szlachta (bojarzy), kozacy, kupcy, mieszczanie, duchowni. Ukraińcy najliczniej reprezentowani byli podczas trwania sejmów. Od 1721 roku czynny był w Warszawie klasztor bazylianów, własnością którego był niegdyś późniejszy park w Łazienkach.

Ukraińska kolonia w Warszawie powiększyła się w XIX wieku, gdyż oprócz Ukraińców z Podlasia i Chełm-

szczyzny pojawili się także carscy urzędnicy pochodzenia ukraińskiego oraz kilkuset studentów — Ukraińców. Powstała wtedy Ukraińska Studencka Gromada, a w 1910 roku zawieszono nielegalny Ukraiński Związek Młodzieży w Polsce. Jeden z liderów tej organizacji, O.Pluszczyński, wydał w Warszawie w języku ukraińskim zbiór swoich nowel. W kregu tym obracał się również znany działacz ukraiński P. Kulisz. W operze warszawskiej często występował ukraiński tenor O.Myszuha, a w latach 1898-1915 inny solista i zarazem reżyser Mykoła Łewyćkyj (ur. 1870, zm. 1944 w Warszawie). W dniu 21 kwietnia 1920 roku podpisany został w Warszawie układ między Polską a Ukraińską Narodną Republiką (UNR), rezultatem którego było współdziałanie wojsk polskich i ukraińskich w wojnie przeciw bolszewikom. Po zawarciu traktatu ryskiego przebywał w Warszawie do 1923 roku Główny Ataman UNR — Semen Petlura, później zaś rezydował tu stale zastępca Atamana, Andrij Łewyćkyj, wokół którego skupiała się znaczna część rządu ukraińskiego na uchodźstwie. Grupa ta stworzyła Ukraiński Centralny Komitet, organizację, skupiającą trzydziestotysięczną rzeszę emigrantów, byłych żołnierzy armii UNR (tzw. petlurowców). Wokół Komitetu działało kilkanaście mniejszych organizacji ukraińskich, zakładających filie w dziesiątkach skupisk emigranckich w Polsce. Powstały

także organizacje studenckie: „Ukraińska Studentska Hromada” i spółdzielnia „Zaporizżża”. Liczebność kolonii ukraińskiej w Warszawie wzrosła do około 3000 osób. Życie religijne koncentrowało się wokół prawosławnej katedry na Pradze i cerkwi grekokatolickiej oo. bazylianów przy ul. Miodowej, zaś działalność naukowa w powstałym w 1929 roku Ukraińskim Instytucie Naukowym przy ul. Stalowej. Rozwijała się także działalność wydawnicza. W latach 1921-22 ukazywał się dziennik „Ukraińska Trybuna”, zaś do wybuchu wojny czasopisma: „Za Niezależność”, „Za Derżawę”, „Nasza Kultura” (do 1937 r.), „Ridna Mowa” oraz „Biuletyn Polsko-Ukraiński” wydawany przez Ukraiński Instytut Naukowy.

W okresie międzywojennym przebywali w Warszawie naukowcy ukraińscy: P. Andrijewskij, S. Batej, W. Biednow, D. Doroszenko, Ł. Czukałenko, M. Kordyba, O. Łotoćkij, J. Okijenko, R. Smal-Stoćkij, J. Szczawbeniw, P. Zajcew, jak i pisarze: J. Łypa, N. Liwyćka-Chołodna, J. Małaniuk, O. Teliha, oraz malarze: P. Andrusiw, P. Melnyk, N. Hasewycz i P. Chołodnyj.

W czasie działań wojennych we wrześniu 1939 roku zginęło z bronią w ręku w obronie Warszawy kilkuset Ukraińców, żołnierzy Wojska Polskiego z poboru. W czasie II wojny światowej działał ukraiński komitet pomocy społecznej. Jest absolutnie nieprawdą, ja-

koby w tłumieniu Powstania Warszawskiego brali udział Ukraińcy; rosyjskich żołnierzy formacji RONA potocznie, lecz całkowicie mylnie, nazywano Ukraińcami. Pomyłka ta, a raczej fałsz, jest wielce dla Ukraińców krzywdząca.

Po wojnie odrodziło się najpierw życie religijne (dwie cerkwie prawosławne i grekokatolicka oo. bazylianów). W 1936 roku zawiązał się Zarząd Główny Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego (obecnie Związek Ukraińców w Polsce). Wychodzi tygodnik „Nasze Słowo”, a od 10 lat studencki miesięcznik „Zustriczi” (Spotkania).

Kilka lat temu powstały: ukraińskie wydawnictwo „Tyrsa” i Ukraińskie Archiwum.

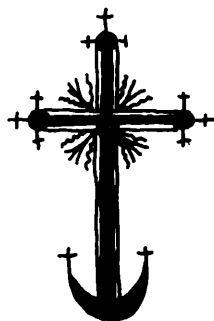


WOJEWÓDZTWO CIECHANOWSKIE

CIECHANÓW

Цеханув

W okresie międzywojennym przebywali tutaj internowani żołnierze UNR (petlurowcy), działał oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu.



WOJEWÓDZTWO KONIŃSKIE

STRZAŁKOWO

Стрілково

Obóz, w polu za miastem
W latach 1919-20 przetrzymywano tutaj około 7000 **Ukraińców** z Ukrainy Zachodniej. Latem 1921 roku zamieniono go na obóz internowania dla **żołnierzy UNR** (petlurowców) przewiezionych do Strzałkowa z Łańcuta. Obóz rozwiązano w sierpniu 1923 roku. Przebywający tu Ukraińcy prowa-

dzili ożywioną działalność kulturalno-oświatową, wydawali tygodniki: „Nasza Zoria”, „Budiak”, „Zaporoska Dumka”, oraz dziennik „Wijśkowyj Wisnyk”. Istniało, przeniesione z Łańcuta, gimnazjum o profilu sportowym dla 400 uczniów, chór obozowy, który w 1921 roku odbył tournée po całej Wielkopolsce oraz koło teatralne. Z czasem powołano oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu. Brak lokalizacji miejsca pochówku zmarłych tu Ukraińców.

WOJEWÓDZTWO WŁOCŁAWSKIE

ALEKSANDRÓW KUJAWSKI

Александрів Куявський

W dwudziestoleciu międzywojennym, przy ul. Słowackiego 12, istniał Klub Ukraińskiego Centralnego Komitetu. Dzisiaj jego pomieszczenia zagospodarowane są przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Posługi religijnej udzielała **cerkiew prawosławna** p.w. Św. Aleksandra Newskiego, przy ul. Wojska Polskiego 4; obecnie czynna tylko sporadycznie.

Obóz, ul. Narutowicza
Od listopada 1920 roku do końca 1921 przebywali tutaj **żołnierze ukraińscy** Armii UNR (4 i 6 Dywizji Strzeleckiej, Oddziałów Zapasowych Wojsk i 4 Wydzielonej Mohylewskiej Brygady Granicznej), razem ok. 5 tysięcy ludzi. Działała szkoła, chór i teatr, organizowano różnego rodzaju kursy, wydawano gazety i czasopisma, m.in. „Zirnycia”, „Nowe Żyttia”, „Promiń”, „Ukraińskij Strilec”, „Okrip”, „Charakternyk” i „Komar”. W końcu 1921 roku 4 i 6 Dywizje Strzeleckie przeniesiono do Szczypiorna pod Kaliszem, a inne

oddziały do Łańcuta. Obecnie na terenie obozu znajdują się zakłady przemysłowe.

Cmentarz, ul. Narutowicza 28
Jest to cmentarz żołnierzy UNR z lat 1920-21 (**18 nagrobków**, są jednak także **cztery groby** z lat czterdziestych) oraz usypana w 1926 roku **mogiła** ziemna, zwieńczona czarnym kozackim **krzyżem** z napisem m.in. w języku polskim „Bohaterom walki o niepodległość Ukrainy 4 i 6 dywizji ukraińskiej — 1921”. Cmentarz, częściowo zniszczony, odnowiono w roku 1992 roku przy pomocy przedsiębiorstwa ze Lwowa. Ogrodzenie z drutu kolczastego na betonowych słupkach.

RYPIN

Punih

W okresie międzywojennym istniała tu mała kolonia internowanych **żołnierzy UNR** (petlurowców) oraz oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu. Przy drodze do Lipna znajduje się **cmentarz prawosławny**, na którym być może spoczywają także petlurowcy.

WOJEWÓDZTWO TORUŃSKIE

TORUŃ

Торунь

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, parafialna, ul. Podgórna 6

Drewniana, wzniesiona w XIX wieku, **ikonostas** pochodzi z cerkwi w Aleksandrowie Kujawskim, **krzyż** z rozebranej cerkwi w Rypinie.

Cmentarz komunalny, ul. Grudziądzka

Po lewej stronie przy ogrodzeniu znajduje się ponad 20 charakterystycznych kamiennych **krzyży** „kozackich” z zachowanymi napisami **w języku ukraińskim**; są to pochodzące z dwudziestolecia międzywojennego **mogiły żołnierzy UNR** (petlurowców).

Cmentarz komunalny, ul. Gałczyńskiego

Po prawej stronie przy wejściu współczesny **nagrobek** na mogile Grzeškiw. W okresie międzywojennym był on opiekunem biblioteki ukraińskiej przy Ukraińskim Centralnym Komitecie w Toruniu i znanym działaczem społecznym. Po lewej stronie w głębi cmentarza **mogiły ukraińskie**, głównie żołnierzy UNR (petlurowców).

Kamienica, ul. Łazienna 6

W okresie międzywojennym mieścił się tu Klub i biblioteka oddziału Ukraińskiego Centralnego Komitetu. Obecnie budynek mieszkalny.

Ucrainiana

Biblioteka Główna Uniwersytetu im. M. Kopernika, ul. Słowackiego 8

Bogate księgozbiory o tematyce ukraińskiej, oraz dokumenty po ludziach związanych z Ukrainą. Wojewódzka Biblioteka Publiczna, ul. Słowackiego 8.

W księgozbiorach liczne pozycje o tematyce ukraińskiej.

GRUDZIĄDZ

Грудзіондз

Kaplica prawosławna p. w. Św. Mikołaja, filia parafii w Toruniu Msze św. odbywają się sporadycznie.

Obóz

W okresie międzywojennym przebywali tutaj internowani żołnierze ukraińscy z Armii UNR (petlurowcy), działał oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu.

Więzienie

W latach 1946-56 więziono w nim kilkadziesiąt osób narodowości ukraińskiej oskarżonych o współpracę z UPA.

WOJEWÓDZTWO BYDGOSKIE

BYDGOSZCZ

Бидгощ

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, ul. Nowy Rynek 5
W latach międzywojennych istniała tu kolonia **żołnierzy ukraińskich** (petlurowców), internowanych po 1920 roku, zrzeszonych w oddziale Ukraińskiego Centralnego Komitetu.

Więzienie, dzielnica Fordon
Było to więzienie żeńskie, w którym w latach 1946-56 przetrzymywano około 200 **Ukraińek** oskarżonych o współpracę z UPA.

Ucrainiana

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. Dworcowa 65
Dokumenty dotyczące obozów i kolonii dla internowanych żołnierzy UNR (petlurowców) z lat 1920-39.

GÓRKI DOMBSKIE

Гурки Домбске

W okresie międzywojennym przebywała tu grupa internowanych **żołnierzy ukraińskich** Armii UNR (petlurowców).

INOWROCŁAW

Иновроцлав

W okresie międzywojennym przebywała tu grupa internowanych **żołnierzy ukraińskich** (petlurowców), od 1931 roku działał oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu.

Więzienie

W latach 1946-56 przetrzymywano w nim kilkadziesiąt osób narodowości ukraińskiej oskarżonych o współpracę z UPA.

KCYNIA

Кциня

W okresie międzywojennym przebywała tu grupa internowanych **żołnierzy ukraińskich**, członków Armii UNR (petlurowców), od 1931 roku istniał oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu.

TUCHOLA

Тухоля

Obóz, na południe od miasta, na prawo od szosy w kierunku Świecia

W 1920 roku w obozie przebywało 700 oficerów i 500 szeregowych Czerwonej Ukraińskiej Halickiej Armii, którzy wiosną tegoż roku opuścili Armię Czerwoną przechodząc na stronę polską w celu podjęcia wspólnej walki przeciwko bolszewikom. Jednak później zostali

rozbrojeni i internowani. Latem 1920 roku przywieziono tutaj generała M. Tarnowskiego i oficerów UHA, aresztowanych we Lwowie. Część oficerów uciekła do Niemiec, część zwolniono. Zimą 1921 roku obóz przestał istnieć.

WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE

POZNAŃ

Познань

Cerkiew prawosławna p.w. Św. Mikołaja, ul. Marcylińska 20, parafialna; brak bliższych danych.

Cytadela

W okresie międzywojennym przebywali tu internowani **oficerowie ukraińscy** z Armii UNR (petlurowcy), tutaj także część z nich została pochowana.

Fort VII

W czasie II wojny światowej hitlerowcy zorganizowali tu obóz przejściowy, w którym przebywało około 40 tysięcy więźniów, w większości później wymordowanych (wśród nich wielu Ukraińców).

Ucrainiana

Biblioteka Kórnicka PAN

Zbiory archiwalne dotyczące tere-

nu Ukrainy Zachodniej. Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. 23 Lutego 41/43
Dokumenty dotyczące akcji „Wisła” z obszaru Wielkopolski.

W okresie międzywojennym istniała w Poznaniu kolonia około 300 emigrantów ukraińskich z Ukrainy centralnej i wschodniej, działała filia Ukraińskiego Centralnego Komitetu, studiowało około 100 ukraińskich studentów. W latach 1940-45 działała filia Ukraińskiego Związku Narodowego w Niemczech. Latem 1946 roku rozformowano tu V Brygadę I Armii LWP, w której służyło wielu Ukraińców; kilkadziesiąt pozostało w Poznaniu. Po 1956 rozpoczęło działalność koło USKT, a od 1990 roku koło Związku Ukraińców w Polsce (ZUWP) liczące kilkunastu członków. W 1991 roku na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza utworzono katedrę ukrainistyki.

WOJEWÓDZTWO KALISKIE

KALISZ

Kaniu

Cerkiew prawosławna, parafialna p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła, ul. Walki Młodych 1 Murowana, wzniesiona na początku XIX wieku przez emigrantów greckich. W okresie międzywojennym, a częściowo i obecnie wykonywana przez emigrantów ukraińskich.

Obóz, Kalisz-Szczypiorno

Dawny obóz internowanych żołnierzy ukraińskich z Armii UNR (petlurowców), niewielka grupa internowanych przebywała również w sąsiednich Skalmierzycach. Był to jeden z największych tego typu obozów w kraju, od lata 1921 roku przebywało tu kilka tysięcy internowanych oficerów i szeregowych ukraińskich. Działała szkoła podstawowa im. Semena Petlury (do 1939 roku), do 1937 roku czynne było (powołane przez generała Zagrodzkiego) gimnazjum ukraińskie, oraz szkoła artystyczna, której kiludziesięciu uczniów wystawiało swoje prace na terenie całej Wielkopolski; do dziś można spotkać niektóre z tych prac w prywatnych zbiorach. Miejscowej ludności znany był i cieszył się

popularnością chór oficerski. Wśród internowanych działało Towarzystwo Pomocy Ukraińskim Emigrantom, które utrzymywało w Kaliszu Dom Ukraińskiego Emigranta, pracownię rzemieślniczą, drukarnię i bibliotekę. Towarzystwo to współdziałało z powstałym pod koniec 1922 roku wydawnictwem „Czarnomor”. W Kaliszu wydawano następujące czasopisma: „Zaliznyj Strilec”, miesięcznik literacki „Weselka” (1921-22), satyryczne „Oko”, „Sicz”, „Za drotom”, „Dżerelo”, „Wowa internowanyj”, „Za Ukrainu”, „Wisnyk internowanoho kurenia”. Warunki bytowe w obozie były złe, część internowanych mieszkała w barakach, część w ziemiankach. W grudniu 1921 roku przeniesiono tutaj internowanych z Aleksandrowa Kujawskiego. W 1924 roku, po likwidacji obozów internowanych, w Kaliszu pozostała Stanica Ukraińska, w skład której wchodziło, obok wymienionych szkół, także przedszkole, biblioteka, koło sportowe „Sokił” oraz grupa teatralna występująca zarówno w świetlicy własnej jak i miejscowym teatrze. Ponadto Ukraińcy grupowali się wokół cerkwi prawosławnej p.w. Św. Pokrowy (Opieki NMP).

W 1937 roku w Kaliszu mieszkało jeszcze około tysiąca emigrantów ukraińskich, liczba ich jednak stale malała na skutek wyjazdów na Zachód (zwłaszcza w okresie II wojny światowej), procesu asymilacji i oczywiście z powodu wymierania starszych roczników.

Cmentarz prawosławny, ul. Górnośląska 8

Założony w 1774 roku, pow. 0,38 ha, znajduje się na nim **ok. 300 nagrobków**, w tym około 50 **krzyży kozackich** na mogiłach żołnierzy UNR; większość dobrze zachowana, z tryzubem, lecz bez tablic identyfikacyjnych (m.in. w wyniku celowego niszczenia, np. kilka lat temu zniszczono 45 nagrobków, a w 1990 dalszych 12. Pośród Ukraińców pochowanych po II wojnie światowej spoczywają tu m.in. lekarz Armii UNR Pawło Petrowycz Sadowczyk (1889-1957), felczer Sawa Duboszenko (1895-1978) i jego trzech synów, wśród nich Anatol, redaktor „Gazety Poznańskiej” i tygodnika „Ziemia Kaliska”.

Cmentarz wojskowy, ul. Żołnierska 24

Do 1964 roku był to **cmentarz prawosławny**, pow. 1,19 ha; w sektorze czwartym (ukraińskim) znajduje się **121 mogił żołnierzy UNR**, na których były umieszczone krzyże kozackie z tryzubem, obecnie już zniszczone. Część zrzu-

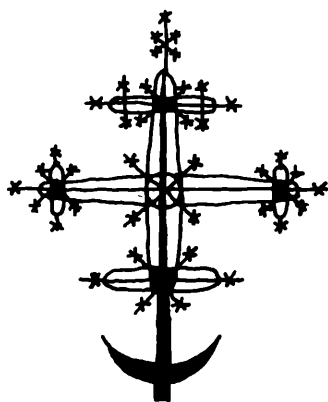
conych leży w trawie, brak tablic identyfikacyjnych. Ponadto Ukraińcy spoczywają też w sektorach 5 i 6, w mogiłach żołnierzy armii carskiej. W 1988 roku na cmentarzu postawiono **pomnik** z napisem w języku polskim: „Tysiąclecie Chrztu Rusi 988-1988”.

Cmentarz żołnierzy ukraińskich z Armii UNR, dzielnica Szczypiorno, ok. 250 m od ul. 29 Pułku
Założony w 1921 roku, spoczywają na nim żołnierze 4-tej Kijowskiej Dywizji, 4-tej i 6-tej Strzeleckiej Dywizji UNR (petlurowców), internowanych w Szczypiornie. Cmentarz ten czynny był do roku 1940. Znajdował się na nim postawiony w 1923 roku **pomnik** „Tym co umarli, ale nie zdradzili Ukrainy”. Pomnik i część nagrobków w 1945 roku zostały zniszczone przez oddział NKWD. Dalszych zniszczeń dokonała miejscowa ludność, pozostały tylko mury, słupy bramy i kilka betonowych słupków ogrodzenia z tryzubami. Obecnie na terenie cmentarza jest pastwisko.

NOWE SKALMIERZYCE

Скальмежице Нови

Na początku lat dwudziestych istniał tutaj niewielki **obóz** internowanych **żołnierzy ukraińskich** z Armii UNR (petlurowców).



***POLSKA
PÓŁNOCNA
I ZACHODNIA***

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

OPOLE

Ополе

Katedra rzymsko-katolicka
p.w. NMP

Od 1968 roku w kaplicy odprawiane są msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (o godz. 17.00).

NYSA

Нуса

Seminarium Duchowne

W jego kaplicy, od 1976 roku, raz w miesiącu odprawiane są nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim.

WOJEWÓDZTWO WROCŁAWSKIE

WROCŁAW

Вроцлав

Katedra prawosławna p.w. Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy, parafialna, ul. Świętego Mikołaja 40

Nabożeństwa odprawiane są w języku polskim

Cerkiew prawosławna parafialna Świętych Braci Cyryla i Metodego i Świętej Anny, ul. Św. Jadwigi 15

W podziemiach znajduje się **kaplica** Świętych Męczenników Wileńskich: Antoniego, Jana i Eustachego. Nabożeństwa odprawiane są w języku polskim.

Kancelaria biskupia prawosławnej diecezji wrocławsko-szczyńskijskiej, ul. Św. Mikołaja 40/1

Kościół rzymsko-katolicki p.w. Świętego Krzyża

Murowany, zbudowany w XIII wieku, od roku 1980 w użytkowaniu parafii bizantyjsko-ukraińskiej

p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego. Parafia założona w 1956 roku (msze św. odprawiane są w niedziele i święta o godz. 10.00 i 18.00). We Wrocławiu znajduje się siedziba dekanatu obrządku bizantyjsko-ukraińskiego obejmującego Śląsk i Ziemię Lubuską.

Dom zakonny sióstr józefitek (obrazdku bizantyjsko-ukraińskiego), ul. Sobótki 34

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Ruska 46a

Znajduje się tu zarząd Koła, w latach siedemdziesiątych działał zespół wokalo-instrumentalny „Romen”, istniała grupa teatralna.

Ucrainiana

Muzeum Narodowe, pl. Powstańców Warszawy 5

Zbiory z muzeów i galerii lwowskich przekazane w 1946 roku, wśród nich prace o tematyce ukraińskiej.

Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich PAN, ul. Szewska 37

Wśród 150 tysięcy rękopisów blisko 7000 pochodzi ze Lwowa i część z nich zawiera tematykę ukraińską. Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. Pomorska 2

Akta dotyczące osadnictwa akcji „Wisła” na terenie Dolnego Śląska.

Od XIV wieku przez Wrocław prowadził na Zachód szlak handlowy z Ukrainy. W okresie międzywojennym działał Instytut

Europy Wschodniej (Osteuropa Institut), istniał oddział ukraińskiej organizacji studenckiej „Mazepyniec”. W latach drugiej wojny światowej (1941 rok) w Nowej Kuźnicy koło Wrocławia stacjonował ukraiński batalion Roland i Główny Prowyd banderowski. We Wrocławiu w 1948 roku został rozpoznany na ulicy i aresztowany dowódca UPA na Polskę — Miroslaw Onyszkiewicz, pseudonim „Orest”.

Na przełomie 1991 i 92 roku ukazał się we Wrocławiu pierwszy numer polskojęzycznego czasopisma „Dialog”, zajmującego się tematyką polsko-ukraińską.

MALCZYCE

Мальчиці

Cerkiew prawosławna p.w. Zwiastowania Przenajświętszej Bogurodzicy, parafialna, ul. Mickiewicza 29

Brak bliższych danych.

OLEŚNICA

Олесьніца

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy, parafialna, ul. Roosevelta Dawny kościół, przebudowany około 1964 roku, w jego części mieści się muzeum.

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1988 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele

o godz. 16.00, w inne święta
o 13.00).

OŁAWA

Олава

Kościół rzymsko-katolicki, na
cmentarzu

Od 1985 roku odprowadzane są także
msze święte w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele
o godz. 13.30, w inne święta
o 16.00).

SAMBORZ, gmina Kostomłoty

Самбож

Cerkiew prawosławna p.w.
Świętej Paraskewii
Obsługuje ksiądz z Malczyc; brak
bliższych danych.

STARY WOŁÓW, gmina Wołów

Старый Волев

Cerkiew prawosławna p.w.
Świętego Dymitra z Sołunia
Część wyposażenia sprzed 1947 ro-
ku, m.in. **księgi liturgiczne** i pła-
szczyca. Obsługuje ksiądz z Wro-
cławia; mieszka tutaj 17 rodzin
ukraińskich.

WOŁÓW

Волев

Cerkiew ukraińsko-bizantyjska p.w. Opieki Matki Bożej, na
cmentarzu

Parafia założona w 1957 roku,
ksiądz na miejscu (msze św. od-
prawiane są w niedziele i święta
o godz. 11.00).

ŻMIGRÓD

Жмигруд

Cerkiew prawosławna, ul. Ry-
backa

Obsługuje ksiądz z Wrocławia;
brak bliższych danych.



WOJEWÓDZTWO WAŁBRZYSKIE

WAŁBRZYCH

Валбжих

Kaplica prawosławna p.w. Wszystkich Świętych, ul. Reymonta
Obsługuje ksiądz z Wrocławia;
brak bliższych danych.

JASZKOWA GÓRNA, gmina Kłodzko

Яшкова Горішня

Dom zakonny sióstr józefitek
obrazdu bizantyjsko-ukraińskie-
go, ul. Szarych Szeregów
Brak bliższych danych.

ŚWIDNICA

Сьвідниця

Cerkiew prawosławna p.w. Świętego Mikołaja, parafialna, ul. Łukasińskiego 49
Brak bliższych danych.

ZĄBKOWICE ŚLĄSKIE

Зомбковіце Сьльоніке

Cerkiew prawosławna p.w. Świętego Jerzego, ul. Kłodzka 6
Obsługuje ksiądz z Wrocławia;
brak bliższych danych.

WOJEWÓDZTWO JELENIOGÓRSKIE

JELENIA GÓRA

Сленя Гюра

Cerkiew prawosławna p.w. Świętych Apostołów Piotra i Pawła, parafialna, ul. 1-go Maja róg Klonowica
Murowana, dawny kościół; brak bliższych danych..

JANOWICE WIELKIE

Яновичі Великі

Dom zakonny sióstr bazylianek obrazdu bizantyjsko-greckiego, ul. Chłopska 1
Brak bliższych danych.

WOJEWÓDZTWO LEGNICKIE

LEGNICA

Лігниця

Cerkiew prawosławna p.w. Zmartwychwstania Pańskiego i Świętego Mikołaja, parafialna, ul. Krasieńskiego 9

Murowana, dawny kościół neogotycki, wewnątrz współczesny **ikonostas** i pozostałe wyposażenie.

Kościół rzymsko-katolicki p.w. Świętego Jacka, parafia p.w. Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny

Od 1957 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 14.00, w inne święta o 11.00; ksiądz na miejscu).

IV Liceum Ogólnokształcące z ukraińskim językiem nauczania, pl. Klasztorny 7a

Założone w Złotoryi, po kilku latach przeniesione do Legnicy, do niedawna jedyna szkoła tego typu w Polsce. Przy liceum działają: chór „Połonyňa” (do 1991 roku pod dyktando Michała Dudy), zespół taneczny, zespół wokalo-instrumentalny „Mrija”. Przyjeżdżają tu uczniowie z całej Polski (**internat** — ul. Chojnowska 98). Od września 1992 roku planuje się

przeniesienie szkoły do budynku po jednostce radzieckiej.

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Szkolna 10

Mieści się tutaj siedziba Zarządu Okręgu ZUwP.

Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków w Polsce

Stowarzyszenie to powstało pod koniec lat osiemdziesiątych.

Ucrainiana

Wojewódzkie Archiwum Państwowe we Wrocławiu, oddział w Legnicy, ul. Piastowska 22
Akta dotyczące akcji „Wisła” na Dolnym Śląsku.

Ze względu na istnienie tutaj jedyne go w Polsce Liceum Ogólnokształcącego z ukraińskim językiem wykładowym, Legnica stała się w początku lat sześćdziesiątych jednym z głównych ośrodków życia kulturalnego Ukraińców w Polsce. W latach 60-tych także w szkole podstawowej w Jarosławcu (gm. Chojnow) istniały klasy z ukraińskim językiem nauczania.

BUCZYNA, gmina Radwaniec

Бучина

Cerkiew prawosławna p. w.
św. Dymitra z Sołunia, parafialna
Brak bliższych danych.

CHOBIEŃ, gmina Rudna

Хобєня

Kościół rzymsko-katolicki, filia parafii Wołów
Od 1988 roku odprawiane są tu msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 15.00, obsługuje ksiądz z Wołowa).

GŁOGÓW

Глогів

Cerkiew prawosławna p.w.
Wszystkich Świętych, ul. Legnicka
Obsługuje ksiądz z Rudnej; brak bliższych danych.

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1982 roku odprawiane są tu nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 10.00, w inne święta o 16.00, obsługuje ksiądz z Zielonej Góry). Jest to parafia św. Michała Archanioła.

LUBIN

Любін

Cerkiew prawosławna p.w.
Świętej Trójcy, parafialna, ul 1-go Maja 13
Brak bliższych danych.

Kościół rzymsko-katolicki oo. salezjanów, w dzielnicy Stary Lubin

Od 1981 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 14.30, w inne święta o 10.30), filia parafii Wołów.

MICHAŁÓW, gmina Chocianów

Міхалів

Cerkiew prawosławna p.w.
św. Michała Archanioła
Obsługuje ksiądz z Zimnej Wody; brak bliższych danych.

MODŁA, gmina Gromadka

Модла

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1957 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 11.30, w inne święta o 17.00), filia parafii Legnica.

PRZEMKÓW

Премків

Cerkiew prawosławna p.w. Świętego Michała Archanioła, parafialna, pl. Kościelny 6
Dawny kościół, **malowidła** we wnętrzu pędzla prof. Dobrzańskiego.

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1958 roku odprawiane są tutaj msze święte w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 13.30, w inne święta o 13.00; obsługuje ksiądz z Zielonej Góry), filia parafii Głogów.

RUDNA

Рудна

Cerkiew prawosławna p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, parafialna, ul. Kościelna 3
Brak bliższych danych.

STUDZIANKI

Студзянки

Cerkiew prawosławna p.w. ss. Kosmy i Damiana
Msze święte odprawia się w języku polskim, mieszka tutaj 37 rodzin ukraińskich.

ZAMIENICE, gmina Chojnów

Заменице

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1976 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 9.00, w inne święta o 14.30), filia parafii Legnica.

ZIMNA WODA

Зимна Вода

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny, parafialna
Brak bliższych danych.



WOJEWÓDZTWO ZIELONOGÓRSKIE

ZIELONA GÓRA

Зелена Гора

Cerkiew prawosławna p.w. Świętego Mikołaja, parafialna, ul. Partyzantów 6
Brak bliższych danych.

Kościół rzymsko-katolicki, zapewne parafialny, ul. Kopernika
Od 1957 roku w **kaplicy** odprowadzane są nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedzielę, o godz. 9.00), jest to parafia Ofiarowania Bogurodzicy i należą do niej cerkwie filialne w Szprotawie, Pożrządle, Nowogrodzie Bobrzańskim.

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Chrobrego 12
Siedziba Zarządu Koła (tutejsze Koło liczy 38 członków), oraz zespołu instrumentalno-wokalnego „Czeremszyna”.

Ucrainiana

Wojewódzkie Archiwum Państwowe z siedzibą w Starym Kisielinie Posiada m.in. archiwalia dotyczące akcji „Wisła”.
Przy Wyższej Szkole Pedagogicznej tworzy się katedrę ukrainistyki.

KOŻUCHÓW

Кожухів

Cerkiew prawosławna p.w. Wszystkich Świętych, parafialna, ul. Szprotawska 23
Brak bliższych danych.

LESZNO GÓRNE, gmina Szprotawa

Лешно Горішнє

Cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia
Obsługuje ksiądz z Przemkowa;
brak bliższych danych.

LIPINY, gmina Nowa Sól

Липини

Cerkiew prawosławna p.w. św. Michała Archanioła
Obsługuje ksiądz z Kożuchowa;
brak bliższych danych.

MIROCIN, gmina Kożuchów

Міроцин

Dom zakonny ss józefitek obrządku bizantyjsko-ukraińskiego
Brak bliższych danych.

NOWOGRÓD BOBRZAŃSKI

Нобогруд Бобжанський

Kościół rzymsko-katolicki

Od kilku lat odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim, filia parafii Zielona Góra.

POŻRZADŁO, gmina Łagów

Позжадло

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1985 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w co drugą niedzielę o godz. 13,00, w inne święta o 10.00); filia parafii w Zielonej Górze.

SZPROTAWA

Шпротава

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1961 odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 13.30, w inne święta o 10.00), filia parafii Zielona Góra, p.w. Przemienienia Pańskiego.

Ucrainiana

Oddział Wojewódzkiego Archiwum Państwowego z Zielonej Góry Akta dotyczące akcji „Wisła”.

Koło działającego tutaj Związku Ukraińców w Polsce liczy 16 członków.

TORZYM

Торжим

Cerkiew prawosławna p.w. św. Michała Archanioła, ul. Sulechowska

Obsługuje ksiądz z Poznania; brak bliższych danych.



WOJEWÓDZTWO GORZOWSKIE

GORZÓW WIELKOPOLSKI

Горжів

Cerkiew prawosławna p.w.
Narodzenia (parafia ul. Warszaw-
ska 65)

Brak bliższych danych.

Cerkiew grekokatolicka pod
wezwaniem św. Męczennika Joza-
fata

W wyłącznym użytkowaniu od
1977 roku, parafia założona w 1958
roku (msze św. odprawiane są
w niedziele i święta o godz. 18.00),
**Świątlica Związku Ukraiń-
ców w Polsce**, ul. Strzelecka 9

Jest to siedziba Zarządu Okręgu;
Organizowane są tutaj coroczne
ogólnopolskie konkursy pisanek
wielkanocnych. Tutejsze koło
Związku Ukraińców w Polsce liczy
58 członków (w województwie jest
ich 253).

BARLINEK

Барлінок

Cerkiew prawosławna p.w.
Zaśnięcia Najświętszej Maryi Pan-
ny, ul. Górna 7

Obsługuje ksiądz z Gorzowa Wiel-
kopolskiego; brak bliższych da-
nych.

BRZOZA, gmina Strzelce Krajeńskie

Береза

Cerkiew prawosławna p.w.
Świętego Mikołaja
Obsługuje ksiądz z parafi Ługi;
brak bliższych danych.

ŁUGI, gmina Dobiegniew

Лугів

Cerkiew prawosławna p.w.
Zaśnięcia Najświętszej Maryi Pan-
ny, parafialna
Brak bliższych danych.

MIEDZYRZECZ

Мендзижеч

Cerkiew grekokatolicka p.w.
ss. Cyryla i Metodego
W wyłącznym użytkowaniu od ro-
ku 1980, parafia powstała w 1958
roku, obecnie jest filią parafii Gor-
zów Wielkopolski (msze św. od-
prawiane są w niedziele i święta
o godz. 10.00).

Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 29 członków.

OSIECKO, gmina Lubieniec

Осецько

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1958 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (msze św. odprawiane są w niedziele o godz. 8.00, w inne święta o 10.00), filia parafii Gorzów Wielkopolski.

Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 34 członków.

SKWIERZYNA

Сквєжина

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1958 roku odprawiane są tutaj

nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 12.00), filia parafii Gorzów Wielkopolski.

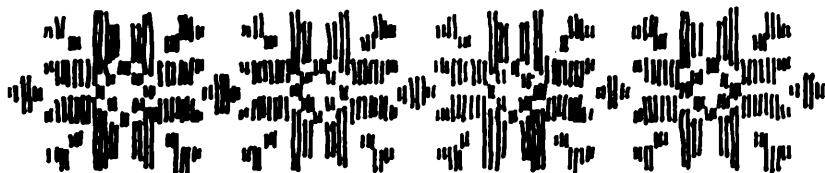
STRZELCE KRAJEŃSKIE

Стжельце Краєнські

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1958 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele latem o godz. 15.00, zimą o 11.00, w inne święta o 16.00), filia parafii Gorzów Wielkopolski.

Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 37 członków.



WOJEWÓDZTWO SZCZECIŃSKIE

SZCZECIN

Щецин

Cerkiew prawosławna p.w. Świętego Mikołaja, parafialna, ul. P. Wawrzyniaka 7
Brak bliższych danych.

Kościół rzymsko-katolicki oo pallotynów

Od 1957 roku odprowadzane są tu nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 16.00), filia parafii Stargard Szczeciński.

Świątelnia Związku Ukraińców w Polsce, ul. Wojska Polskiego 91/93

Siedziba Zarządu Oddziału, jedno z największych kół w Polsce (300 członków). Działa tu grupa teatralna, zespół taneczny „Metelicia”, wokarno-instrumentalny „Czumak”, oraz dziecięcy; w latach 60-tych istniała kapela bandurzystów.

Ucrainiana

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. Św. Wojciecha 13
Archiwalia dotyczące akcji „Wisła” na Pomorzu Zachodnim.

Na terenie dawnego województwa szczecińskiego w 1947 roku w ramach akcji „Wisła” osiedlono około 10 tysięcy Ukraińców. Nie

byli to jednak pierwsi Ukraińcy jacy dotarli na Pomorze Szczecińskie. Poprzedzili ich w XVII wieku Kozacy z wojny trzydziestoletniej, a w 1713 roku przebywali tutaj wzięci do niewoli Kozacy Zaporoscy z pułku Mironowicza.

W latach 1957-63 przy Studium Nauczycielskim istniał wydział filologii ukraińskiej. Radio Szczecin, co dwa tygodnie, nadaje audycje o tematyce ukraińskiej.

DOLICE

Долице

Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja

Obsługuje ksiądz ze Stargardu Szczecińskiego; brak bliższych danych.

GOLENIÓW

Голенив

Dom zakonny ss służebnic Najświętszej Maryi Panny obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, ul. Sportowa 24

GRYFICE

Грифиче

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny, parafialna, ul. Nowy Świat 18
Brak bliższych danych.

INŃSKO

Інсько

Kościół rzymsko-katolicki

Od roku 1971 odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 10.00), filia parafii Starogard Szczeciński.

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Wojskowa 8
Mieści się tutaj Zarząd Koła.

ŁOBEZ

Лобез

Cerkiew prawosławna p.w. Świętego Jerzego, parafialna, ul. Wojska Polskiego 8
Brak bliższych danych.

PŁOTY

Плоти

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1985 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 12.30), filia parafii Kołobrzeg; brak bliższych danych.

STARGARD SZCZECIŃSKI

Старгард

Cerkiew prawosławna p.w. ss. Apostołów Piotra i Pawła, parafialna, ul. Zwycięstwa

Kościół rzymsko-katolicki, Mariacki, przy Rynku

Od 1957 roku w jednej z kaplic odprawiane są nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 13.00); parafia p.w. Świętego Jozafata Męczennika, obejmuje również Szczecin i Insko.

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Chrobrego 21
Mieści się tutaj Zarząd Koła.

Ucrainiana

Oddział Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie, ul. Basztowa 2
Archiwalia dotyczące akcji „Wisła”.

TRZEBIATÓW

Тшебятів

Cerkiew prawosławna p.w. Świętej Trójcy, ul. Daszyńskiego 38
Dawny kościół p.w. Świętego Ducha, murowany z XV wieku; obsługuje ksiądz z Gryfic.

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. ss. Apostołów Piotra i Pawła
Jest to dawny kościół cmentarny p.w. Św. Gertrudy, murowany, z XV wieku, gotycki. W wyłącznym użytkowaniu od 1957 roku (msze św. odprawiane są w niedziele o godz. 9.30, w inne święta o 17.00); filia parafii Kołobrzeg.

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Śluzowa 21
Mieści się tutaj Zarząd Koła. W latach sześćdziesiątych działał zespół bandurzystów.

WOJEWÓDZTWO KOSZALIŃSKIE

KOSZALIN

Кoшaлiн

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny, parafialna, ul. Mickiewicza
Kościół rzymsko-katolicki, ul. 1 Maja

Murowany z XIV wieku, dawna kaplica klasztorna; od 1970 roku odprowadzane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko ukraińskim (w niedziele o godz. 13.30, w inne święta o 13.30 i 18.00). Parafia Zaśnięcia Matki Bożej.

Dom zakonny ss służebnic Najświętszej Maryi Panny obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, ul. Zwycięstwa 299

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. J. Piłsudskiego 6/1

Mieści się tutaj Zarząd Oddziału; koło miejskie ZUwP liczy 290 członków i jest jednym z największych w Polsce.

Ucrainiana

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. M. Skłodowskiej Curie
 Materiały dotyczące przebiegu akcji „Wisła”.

Od kilku lat działa w Koszalinie ukraińskie przedsiębiorstwo turystyczne „Pomost”, także założone w 1991 roku Ukraińskie Towarzystwo Nauczycielskie; w stadium organizacji znajduje się pierwszy w Polsce bank ukraiński.

Co roku w czerwcu odbywa się tu ogólnopolski przegląd ukraińskich zespołów dziecięcych, a w roku 1977 i 1981 miał miejsce Ogólnopolski Festiwal Kultury Ukraińskiej.

Radio Koszalin co dwa tygodnie emituje audycję w języku ukraińskim przygotowaną przez Jakuba Muszyńskiego.

BIAŁY BÓR

Бiлий Бiр

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, parafialna

Dawna kaplica cmentarna, w wyłącznym użytkowaniu od 1958 roku (msze św. odprowadzane są w niedziele o godz. 9.00, w inne święta o 8.00 i 17.00). Corocznie we wrześniu odbywają się tutaj największe na Pomorzu **odpusty**, na które przyjeżdża około 5 tysięcy wiernych obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. Planuje się budowę nowej cerkwi, 20 września 1992 roku poświęcony został plac budowy.

Cmentarz katolicki obok cerkwi

Znajduje się tutaj kilkadziesiąt **nagrobków ukraińskich**, wśród nich nagrobek Aleksandra Kutynskiego, ukraińskiego działacza społecznego, dyrygenta chóru, bibliotekarza, pierwszego kierownika internatu tutejszej szkoły ukraińskiej.

Szkoła Podstawowa nr 2 i LO im. Tarasa Szewczenki (obecnie Zespół Szkół Ogólnokształcących) **z ukraińskim językiem nauczania**, ul. Żymierskiego

Szkoła założona w 1958 roku, rozbudowana na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Imię ukraińskiego wieszczki narodowej otrzymała w roku 1961. Do niedawna była jedyną podstawową szkołą ukraińską w Polsce, klasy LO utworzone zostały w roku 1990, przy szkole od kilkunastu lat działają pod kierunkiem B. Fica: zespół dziecięcy „Prolisky” i chór „Werchowyna”. W ciągu kilkudziesięciu lat działalności szkoła ta stała się ogniskiem życia kulturalnego Ukraińców z Pomorza Zachodniego.

Internat szkolny, ul. Dworcowa

Zbudowany został w roku 1990 ze składek społeczeństwa ukraińskiego w Polsce, oraz z Ukrainy i od ukraińskich emigrantów. Jest to rozbudowany kompleks mieszczą-

cy salę gimnastyczną, pomieszczenia dydaktyczne i mieszkania nauczycieli. Obok planuje się budowę nowej szkoły. Wnętrze internatu ozdobione zostało pracami artystów plastyków z miasta Czerkasy na Ukrainie. Latem organizowane są tu kolonie letnie dla dzieci ukraińskich z całej Polski.

Pomnik Tarasa Hryhorowycza Szewczenki

Ustawiony **na kopcu** usypanym przed internatem, ufundowany przez towarzystwo „Ukraina”, wykonany w Kijowie, odsłonięty w roku 1991.

Od 1956 roku działa tutaj jedno z większych kół Związku Ukraińców w Polsce (do 1990 roku UTSK) liczące ponad 100 członków.

BOBOLICE

Боболиці

Cerkiew prawosławna p.w. Wszystkich Świętych, ul. Pocztowa 5

Obsługuje ksiądz ze Szczecinka; brak bliższych danych.

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1958 roku odprowadzane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 10.00), filia parafii Koszalin.

DRZEWIANY, gmina Bobolice

Джевяни

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1976 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 8.30), filia parafii Koszalin.

Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 13 członków.

KOŁOBRZEG

Колобжег

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1978 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 9.30, w inne święta o 9.30 i 17.00), parafia Opieki Matki Bożej.

W Kołobrzegu mieści się siedziba koszalińskiego **dekanatu obrządku bizantyjsko-ukraińskiego**, obejmującego parafie Pomorza Zachodniego (ul. Lotnicza 2)

Świątlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Armii Krajowej 8

Mieści się tu Zarząd Koła liczącego 55 członków.

SZCZECINEK

Щецінок

Cerkiew prawosławna p.w. Świętej Trójcy, parafialna, ul. Szkolna 6

Mieści się w dawnej murowanej synagodze z 1824 roku.

Kościół rzymsko-katolicki, ul. 3 Maja

Od 1959 roku odprawiane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 12.30), filia parafii Wałcz.

Świątlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Limanowskiego 5a

Mieści się tu Zarząd Koła liczące 68 członków.

Ucrainiana

Delegatura Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Koszalinie, ul. Parkowa

Archiwalia dotyczące akcji „Wisła” na terenie południowej części województw koszalińskiego i słupskiego.

ŚWIDWIN

Сьвідвін

Kościół rzymsko-katolicki

Od roku 1974 odprawiane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 12.30), filia parafii Kołobrzeg.

Dom zakonny ss służebnic Najświętszej Maryi Panny obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, ul. Świerczewskiego 34

Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 23 członków.

WOJEWÓDZTWO PILSKIE

WAŁCZ

Валч

Cerkiew prawosławna p.w. Świętej Trójcy, parafialna, ul. Zdobyców Wału Pomorskiego
Brak bliższych danych.

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, parafialna

W wyłącznym użytkowaniu od 1959 roku (msze św. odprawiane są w niedziele o godz. 10.15, w inne święta o 8.30; ksiądz na miejscu).

Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 38 członków, w całym województwie jest ich 105, m.in. w Budach, Nadarzycach, Rusinowie i Sypniewie.



WOJEWÓDZTWO SŁUPSKIE

SŁUPSK

Слупськ

Cerkiew prawosławna p.w. ss. Apostołów Piotra i Pawła, parafialna
Brak bliższych danych; parafia: ul. Świerczewskiego 5/1

Kościół rzymsko-katolicki p.w. Świętego Jacka

Od 1974 roku odprawiane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 9.00, w inne święta o 16.30; ksiądz na miejscu); parafia Świętego Jana Chrzciciela.

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Jedności Narodowej 2

Mieści się tutaj siedziba Zarządu Okręgu, działa zespół dziecięcy "Nadijky".

Ucrainiana

Muzeum Pomorza Zachodniego, ul. Dominikańska 6

Posiada m.in. eksponaty etnograficzne dotyczące ludności ukraińskiej przesiedlonej tutaj w 1947 roku z Polesia, Chelmszczyzny i Nadsania.

Archiwum, delegatura AP w Koszalinie, ul. Partyzantów 31a

Dokumenty dotyczące akcji „Wisła”.

BARKOWO, gmina Człuchów

Барково

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1961 roku odprawiane są tutaj msze św. obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (w niedziele i święta o godz. 12.15), filia parafii Człuchów.

BYTÓW

Буміс

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. ss. Włodzimierza i Oli, parafialna

W wyłącznym użytkowaniu od 1990 roku, parafia założona w roku 1950 jako pierwsza w obrządku bizantyjsko-ukraińskim na Pomorzu Zachodnim (msze św. odprawiane są w niedziele o godz. 12.30, w inne święta o 9.00; ksiądz na miejscu).

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Wojska Polskiego 12

Siedziba Zarządu Koła.

CZŁUCHÓW

Члухіс

Kaplica p.w. Świętej Gertrudy, na zamku krzyżackim

Pochodzi z połowy XIX wieku, neogotycka; od października 1991 roku są tutaj tymczasowo odprawiane nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 10.15). Planuje się budowę cerkwi, 21 września 1992 roku poświęcony został plac budowy.

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Żymierskiego 4

Wśród lisowczyków, którzy w XVII wieku atakowali miasto nie brakło również Kozaków.

W ramach akcji „Wisła”, w 1947 roku, na terenie powiatu człuchowskiego osiedlono ponad 7 tysięcy Ukraińców, stanowili oni wówczas około 10% ogółu mieszkańców. Była to największa grupa tej ludności na Pomorzu Zachodnim.

LĘBORK

Лемборк

Kościół rzymsko-katolicki
p.w. Wszystkich Świętych

Od 1958 roku odprawiane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 13.30); filia parafii Słupsk. **Świetlica Związku Ukraińców w Polsce**, ul. M. Skłodowskiej-Curie 4

Mieści się tu Zarząd Koła.

MIASTKO

Мястко

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. ss. Włodzimierza i Olgi
W użytkowaniu od 1985 roku, właścicielem budynku jest rzymsko-katolicka Kuria Biskupia. We wnętrzu cerkwi znajduje się współczesny, dwukondygnacyjny **ikonostas**. Jest to filia parafii Bytów, założona w 1985 roku (msze św. w niedziele o godz. 10.00, w inne święta o 16.00).

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce

Powstała ok. 1988 roku, mieści Zarząd Koła, działa tutaj zespół pieśni i tańca „Wiahor”. Większość tutejszych Ukraińców to przesiedleńcy ze wsi Siedliska w województwie krośnieńskim.

MIĘDZYBÓRZ, gmina Rzeczenica

Мендзибуж

Kościół rzymsko-katolicki
Neogotycki z 1889 roku, od 1969 roku odprawiane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 15.00); filia parafii Biały Bór.

Ukraińcy stanowią 70% mieszkańców wsi, w nabożeństwach uczestniczą także wierni ze wsi Bielica.

SŁAWNO

Славно

Kościół rzymsko-katolicki
Od 1958 roku odprawiane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 16.15, w inne święta o 11.00); filia parafii Słupsk.



WOJEWÓDZTWO GDAŃSKIE

GDAŃSK

Гданськ

Cerkiew prawosławna, parafialna p.w. Św. Mikołaja, Gdańsk-Wrzeszcz, ul. Traugutta 45

Kościół rzymsko-katolicki p.w. Św. Jakuba, Gdańsk-Oliwa, ul. Opacka

Murowany, wybudowany około 1300 roku, gotycki. Od 1957 roku w jednej z kaplic, odprawiane są nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 13.00, w inne święta o 17.00); filia parafii Pasłek.

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Długi Targ 8/10 Mieści się tutaj Zarząd Koła liczącego 193 członków, jednego z większych i aktywniejszych w Polsce.

Ucrainiana

Centralne Muzeum Morskie, ul. Szeroka 67/69

Znajduje się tu m.in. czajka (łódź) kozacka znaleziona w wodach Zatok Gdańskiej (Kozacy dotarli pod Gdańsk w czasie wojen szwedzkich).

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. Wały Piastowskie. 5

Dokumenty dotyczące akcji „Wisła”.

Związki handlowe Gdańska z Ukrainą sięgają średniowiecza, kiedy to był on portem tranzytowym dla transportowanych z Ukrainy towarów wschodnich. W latach 1922-44 studiowała tutaj znaczna grupa młodzieży ukraińskiej, głównie z Galicji (np. w 1926 roku — 200 osób). Działały wówczas Związki Ukraińskich Studentów „Osnowa”, korporacje: „Hałycz”, „Zarewa”, „Czarnomorja”, Koło im. Iwana Franko, Koło Chemików „Smoroskopy” i chór. W Gdańsku-Oliwie, od sierpnia 1933 roku, czynny był stały kurs instruktorski OUN (oficjalnie jako Towarzystwo Sportowe), którego dowódcą był Fedyna, a wykładowcami Roman Suszko i kpt. Richard Jaryj. Ponadto w czasie wojny działał oddział ukraińskiej organizacji studenckiej „Mazepyniec”. Po 1956 roku, w ramach Ukraińskiego Towarzystwa SpołecznoKulturalnego, działał tutaj chór „Czajka” pod dyrekcją A. Maciganowskiej, zespoły wokально-instrumentalne m.in. „Bili Kruki”. Dotychczas istnieją: grupa taneczna „Wereteno”, zespół bandurzystek, zespół wokально-instrumentalny „Ha-Hamalija” i teatralne studio „Kontakt”. Od 1976 roku w listopadzie odbywają się przeglądy twórczości młodzieży ukraińskiej tzw. „Mołodziżnyj Jarmarok”, a co dwa lata (od 1983 roku) w sopockiej Operze Leśnej festiwale kultury ukraińskiej.

WOJEWÓDZTWO ELBLĄSKIE

ELBLĄG

Ельблонг

Cerkiew prawosławna p.w. Św. Magdaleny; parafia: ul. Sadowa 58

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Św. Jana Chrzciciela
Dawna kaplica protestancka z XV wieku; w użytkowaniu od 1985 roku, parafia założona w roku 1974 (msze św. odprowadzane są w niedziele o godz. 9.00, w inne święta o 17.00; obsługuje ksiądz z Pasłęka).

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Teatralna 20
Mieści się tutaj Zarząd Oddziału. Corocznie w Elblągu organizowany jest konkurs recytatorski dla dzieci ukraińskich. W latach 1984-90 istniała grupa teatralna „Horpyńka”.

Tutejsze koło ZUwP liczy 98 członków (w całym województwie 1246 osób).

BRANIEWO

Брансво

Cerkiew prawosławna p.w. Przemienienia Pańskiego, parafialna

Brak bliższych danych; parafia: ul. Wspólna 7

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska

Dawny kościół rzymsko-katolicki, wybudowany w roku 1583, gotycki, w użytkowaniu od lutego 1992 roku; filia parafii Górowo Iławeckie.

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościuszki 10
Od 1985 roku mieści się tu Zarząd Koła liczącego 108 członków.

CYGANEK

(przysiółek wsi Żelichowo), gmina Nowy Dwór Gdański

Цыганок

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Św. Mikołaja, parafialna
W użytkowaniu od 1950 roku, parafia założona w 1949 roku jako druga po Chrzanowie koło Elku na Ziemiach Odzyskanych. Na plebanii przebywają księża studenci (obrazu bizantyjsko-ukraińskiego). (Msze św. odprowadzane są w niedziele i święta o godz. 9.00).

DZIEŻGOŃ

Дзежгонь

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Św. Ducha, parafialna Kościół z XIV wieku, w użytkowaniu od 1957 roku (msze św. odprawiane są w niedziele o godz. 11.00, w inne święta o 9.00; obsługuje ksiądz z Iławy).

Od kilkunastu lat istnieje tu zespół wokalo-instrumentalny "Zoria". Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 48 członków.

MARZĘCINO, gmina Nowy Dwór Gdański

Маженино

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1957 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim. Obsługuje ksiądz z parafii Cyganek (msza św. w co drugą niedzielę o godz. 13.00).

Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 65 członków.

MALBORK

Мальборк

Ucrainiana

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, z siedzibą na Zamku Dokumenty dotyczące akcji „Wisła”.

ORNETA

Орнета

Cerkiew prawosławna p.w. Św. Mikołaja
Brak bliższych danych; parafia: ul. Wojska Polskiego 8

OSTASZEWO, gmina Nowy Dwór Gdański

Осташево

Kościół rzymsko-katolicki

W co drugą niedzielę odprawiane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim; filia parafii Cyganek.

Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 67 członków.

PASŁĘK

Пасленк

Kościół rzymsko-katolicki

Od 1959 roku odprawiane są tutaj nabożeństwa w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 10.00; ksiądz na miejscu). Parafia Narodzenia Najświętszej Maryi Panny.

Dom zakonny ss bazyliank (obrazek bizantyjsko-ukraińskiego), ul. Ogrodowa 36/49

Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 49 członków.

PIENIEŻNO

ПЕНЕНЖНО

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. św. Michała Archanioła
Dawny kościół katolicki, w użytkowaniu od 1958 roku, we wnętrzu współczesny ikonostas wykonany przez Mirosława Smereka; filia parafii Górowo Iławeckie (msze św. odprawiane są niedziele i święta o godz. 11.30).

Tutejsze koło Związku Ukraińców w Polsce liczy 100 członków.

SZTUM

Штум

Więzienie

W latach 1947-56 więziono tu Ukraińców najczęściej oskarżanych o współpracę z UPA, rzadziej członków tej organizacji.

WOJEWÓDZTWO OLSZTYŃSKIE

OLSZTYN

Ольштин

Cerkiew prawosławna p.w. Opieki Matki Bożej, parafialna, ul. Wojska Polskiego 38

Kościół rzymsko-katolicki oo. bernardynów

Od 1979 roku odprawiane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o 14.00, w inne święta o 14.00 i o 16.30; ksiądz na miejscu). Parafia Matki Boskiej.

Dom zakonny ss słuźebnic Najświętszej Maryi Panny (obrzędki bizantyjsko-ukraińskiego), ul. Karłowicza 8

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Piłsudskiego 32
W latach osiemdziesiątych istniał zespół wokalo-instrumentalny „Rozmaj”.

Ucrainiana

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. Zamkowa 3 (Zamek)
Dokumenty dotyczące akcji „Wisła” (posiada je także oddział Archiwum w Morągu).

Na terenie dawnego województwa olsztyńskiego (na Warmii i Mazurach) w ramach

akcji „Wisła” osiedlono około 65 tysięcy Ukraińców, głównie w północnych powiatach przygranicznych i stanowią tam obecnie połowę ludności. W 1985 roku w województwie olsztyńskim czynnych było 27 kół UTSK skupiających ponad 850 członków, istniało 14 punktów nauczania języka ukraińskiego (ok. 300 uczniów). W latach 1960-90 księgarnia nr 2 przy pl. Wolności prowadziła wysyłkową sprzedaż książek ukraińskich (ok. 10 tysięcy rocznie). W 1984 roku przy Wyższej Szkole Pedagogicznej powstał lektorat języka ukraińskiego.

Radio Olsztyn w pierwszy i trzeci wtorek miesiąca nadaje audycje w języku ukraińskim, przygotowane przez S. Migusa.

ASUNY, gmina Barciany

Асуні

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Wniebowzięcia NMP

Dawny kościół murowany z XIV wieku, gotycki z dzwonnica, wewnątrz ikonostas wykonany przez Arete T. Fedak; w użytkowaniu od 1959 roku, filia parafii Kętrzyn, założona w 1958 roku (msze św. odprawiane są w niedziele i święta o godz. 9.00).

BAJORY MAŁE, gmina Srokowo

Байопу Мали

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Wprowadzenia NMP do Świątyni

W użytkowaniu od 1958 roku (msze św. odprowadzane są w niedziele i święta o godz. 8.00); filia parafii Węgorzewo.

BARTOSZYCE

Бартошуві

Kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Brunona

Murowany, neogotycki z 1883 roku, od 1982 roku odprowadzane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 14.00, w inne święta o 15.00); filia parafii Kętrzyn.

Dom zakonny ss słuźebnic NMP (obrazdu bizantyjsko-ukraińskiego), ul. Bema 26

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. W. Witosa 5
Mieści się tutaj Zarząd Koła.

Szkoła Podstawowa nr 2, ul. Wojska Polskiego

Szkoła z **ukraińskim językiem nauczania**, założona w roku 1990. W latach 60-tych istniało Liceum Pedagogiczne z językiem ukraińskim, które przygotowało około 100 nauczycieli języka ukraińskiego.

DOBRE MIASTO

Добре Місто

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Świętego Mikołaja

Dawny kościół rzymsko-katolicki, wzniesiony w 1741 roku, w użytkowaniu od 1958 roku (msze św. w niedziele i święta o godz. 9.30); wewnątrz współczesny **ikonostas** i wyposażenie cerkiewne; filia parafii Olsztyn.

GÓROWO IŁAWECKIE

Гурово Ілавецьке

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna, na cmentarzu

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska parafialna p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego

Kościół ten powstał w XIV wieku jako katolicki, następnie był protestancki, po 1945 roku stał opuszczony. W użytkowaniu jako cerkiew od 1980 roku (msze św. odprowadzane są w niedziele o godz. 9.00 i 14.00, w inne święta o 9.00 i 17.00, a w dni powszednie o 8.00 i 17.00); parafia założona w 1957 roku. We wnętrzu cerkwi **ikonostas** wykonany przez prof. Nowosielskiego.

Obecnie w Górowie Iławieckim znajduje się siedziba **dekanatu olsztyńskiego obrządku bizantyjsko-ukraińskiego**, obejmującego Warmię i Mazury (ul. Chopina 17), a także redakcja wydawanego w języku ukraińskim miesięcznika Ukraińskiej Cerkwi Katolickiej w Polsce „Błahowist”.

Liceum Ogólnokształcące z ukraińskim językiem nauczania, ul. Kościuszki 14

Czynne od 1990 roku; wcześniej istniały tylko równoległe klasy z ukraińskim językiem nauczania. Od początku lat 70-tych przy szkole działa zespół pieśni i tańca „Dymka”, w latach 80-tych powstał wokalnie-instrumentalny zespół „Hałyczany”.

Świątlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Obrońców Pokoju 2

Mieści się tutaj Zarząd Koła.

ILAWA

Ілава

Kościół rzymsko-katolicki p.w. Przemienienia Pańskiego, ul. Kościelna 1

Murowany, gotycki z początków XIV wieku, od 1990 roku odprawiane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 14.30, w inne święta o 16.00; ksiądz na miejscu).

KĘTRZYN

Кентшин

Cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia NMP, parafialna.

Parafia ul. Limanowskiego 9

Kościół (dawniej) protestancki

Od 1990 roku odprawiane są tu msze w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele o godz. 12.00, w inne święta o 12.00 i o 18.00; ksiądz na miejscu). Parafia p.w. św. Bazylego

Dom zakonny oo bazylianów (obrzędki bizantyjsko-ukraińskiego), ul. M. Reja 5

Świątlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Mazurska 18
Mieści się tu Zarząd Koła.

KORSZE

Корше

Cerkiew prawosławna p.w. ss. Apostołów Piotra i Pawła, parafialna.
Parafia, ul. Mickiewicza 33

LIDZBARK WARMIŃSKI

Лідзбарк Вармінський

Cerkiew prawosławna, p.w. ss. Apostołów Piotra i Pawła, ul. Wysoka Brama 4/6

Obsługuje ksiądz z Górowa Iławieckiego.

MRĄGOWO

Мрoгoвo

Cerkiew prawosławna p.w. Przemienienia Pańskiego, ul. Rosvelta
Obsługuje ksiądz z Wojnowa.

OSTRE BARDO

Острe Бaрдo

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Narodzenia NMP

Budynek w użytkowaniu od 1957 roku (msze św. odprawiane są w niedziele i święta o godz. 11.30); filia parafii Kętrzyn.

RESZEL

Решель

Kościół rzymsko-katolicki
Od 1964 roku odprawiane są tu msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 11.30); filia parafii p.w. Przemienienia Pańskiego w Kętrzynie.



WOJEWÓDZTWO SUWAŁSKIE

SUWAŁKI

Сува́лки

Cerkiew prawosławna, p.w. Wszystkich Świętych
Drewniana, z początku XX wieku; obsługuje ksiądz z Ełku.

Cmentarz prawosławny
Pomnik poświęcony pochowanym tutaj internowanym **żołnierzom ukraińskim** armii UNR (petlurowcom) z pobliskiego obozu w Płocicznie. Na pomnik składają

się dwie płyty, na poziomej wmontowano żelazny ukraiński tryzub i napis „Tym co umarli nie zdradziliśmy Ukrainy”.

Ucrainiana

Wojewódzkie Archiwum Państwowe, ul. Kościuszki 69, oraz oddział w Ełku, ul. Kąpielowa 1
Akta dotyczące akcji „Wisła” oraz akta internowanych na tym obszarze ukraińskich żołnierzy armii UNR (petlurowców).

AUGUSTÓW

Аугустыў

W okresie międzywojennym przebywali tutaj internowani żołnierze ukraińskiej Armii UNR (petlurowcy), działał oddział Ukraińskiego Centralnego Komitetu. Żołnierze uczęszczali do istniejącej wówczas **cerkwi prawosławnej** (obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej). **Mogiły żołnierzy ukraińskich** znajdują się na cmentarzu prawosławnym.

BANIE MAZURSKIE

Бані Мазурські

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Św. Mikołaja

Dawniej kaplica baptystów, murowana, zbudowana w II połowie XIX wieku; w użytkowaniu cerkwi od 1978 roku; filia parafii Węgorzewo, założona w 1957 roku (msze św. odprawiane są w niedzielę i święta o godz. 10.00).

Dom zakonny ss józefitek (obrazu bizantyjsko-ukraińskiego), ul. M. Konopnickiej 41 (Przysiółek Wróble)

Szkoła Podstawowa

Od początku lat 60-tych istnieją tu równoległe klasy z **ukraińskim językiem nauczania**.

CHRZANOWO, gmina Elk

Хрзаново

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska

W użytkowaniu cerkwi od roku 1947; jest to przebudowana dawna szkoła. Była to pierwsza parafia obrządku bizantyjsko-ukraińskiego założona na ziemiach odzyskanych od razu po przesiedleniu ludności w ramach akcji „Wisła” przez księdza Mirosława Rzepckiego, jednego z nielicznych księży grekokatolickich, którzy pozostali na wolności. W latach 50-tych była jedynym miejscem posługi religijnej dla Ukraińców z Warmii i Mazur; obecnie filia parafii Węgorzewo (msze św. odprawiane są w pierwszą niedzielę miesiąca i większe święta o godz. 9.30).

GIŻYCKO

Гіжыцко

Cerkiew prawosławna p.w. Św. Anny (parafia, ul. Pionierska 8/18)

Od 1991 roku użytkowana również jako **cerkiew obrządku bizantyjsko-ukraińskiego**; budowę własnej cerkwi grekokatolickiej rozpoczęli w maju 1991 roku.

Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Królowej Jadwigi 78

Od 1991 roku mieści się tu Zarząd Oddziału. W latach 70-tych i 80-ych istniał tu zespół wokalo-instrumentalny „Kanny”.

GRODZISKO, gmina Banie Mazurskie

Гродзіско

Kaplica prawosławna p.w. św. Michała Archanioła
Filia parafii w Orłowie, obsługuje ksiądz z Giżycka.

KRUKLANKI

Круклянки

Cerkiew prawosławna p.w. św. Dymitra
Dawny kościół ewangelicki, murowany, z II połowy XIX wieku.
Kościół rzymsko-katolicki
Dawny kościół protestancki, murowany, z 1753 roku, od 1962 roku odprawiane są tutaj msze św. w obrządku **bizantyjsko-ukraińskim** (w niedziele i święta o godz. 13.00); filia parafii Węgorzewo.
Dom zakonny ss służebnic NMP (obrzędki bizantyjsko-ukraińskie), ul. Wodna 9

MILKI

Мілки

Kościół rzymsko-katolicki
Dawny kościół ewangelicki, murowany, wzniesiony około 1480 ro-

ku, gotycki; od 1963 roku odprawiane są tutaj msze św. w obrządku **bizantyjsko-ukraińskim** (w niedziele o godz. 13.30, w święta o 10.00); filia parafii Węgorzewo.

ORŁOWO, gmina Świętajno

Орлово

Cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia św. Jana Chrzciciela
Obsługuje ksiądz z Giżycka.

ORZYSZ

Орши

Cerkiew prawosławna, parafialna p.w. św. Jerzego, ul. Elcka 6
Brak bliższych danych.

PŁOCICZNO, gmina Suwałki

Плоцічно

W latach 20-tych znajdował się tu obóz internowanych **żołnierzy ukraińskich** armii UNR (petlurówców). Na miejscowym **cmentarzu** zachowały się ich **mogiły**.

WĘGORZEWO

Вентожево

Cerkiew prawosławna p.w.

św. Apostołów Piotra i Pawła, ul. Pionierów 27

Obsługuje ksiądz z Kętrzyna.

Cerkiew bizantyjsko-ukraińska p.w. Krzyża Świętego, parafialna, ul. 23 Października

Zapewne dawny kościół ewangelicki, murowany, z 1933 roku; w użytkowaniu cerkwi od 1983 roku (msze św. odprawiane są w niedziele o godz. 10.00, w inne święta o 10.00 i 17.00); parafia założona w roku 1965, obecnie obejmuje filie: Bajory Małe, Banie Mazurskie, Chrzanowo, Giżycko, Kruklanki, Miłki i Wydminy.

Dom zakonny ss bazyliank (obrazu bizantyjsko-ukraińskiego)
Świetlica Związku Ukraińców w Polsce, ul. Pionierów 33
 Mieści się tu Zarząd Koła, działa zespół pieśni i tańca "Czeremosz".

WOJNOWO, gmina Ruciane Nida

Войново

Cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia NMP, parafialna
 Brak bliższych danych.

WYDMINY

Видмини

Kościół rzymsko-katolicki
 Dawny kościół ewangelicki, murowany, z II połowy XVI wieku, od 1976 roku odprawiane są tutaj msze św. w obrządku bizantyjsko-ukraińskim (w niedziele i święta o godz. 13.00); filia parafii Węgorzewo.



LITERATURA

1. **Bieszczady**. Przewodnik, Pruszków-Olszanica 1992
2. R. *Brykowski*, **Łemkowska drewniana architektura cerkiewna w Polsce, na Słowacji i Rusi Zakarpackiej**, Ossolineum 1986
3. R. *Brykowski*, **W sprawie architektury cerkiewnej województwa rzeszowskiego**, w: *Ochrona Zabytków*, R. 10, 1957
4. **Chołmskýj hreko-unjatskýj szematyzm**, Warszawa 1872
5. **Encyclopedia of Ukraine**, edited by **Kubijovycz**, University of Toronto Presss, Toronto, Buffalo, London 1984 T.I, 1988 — T.II
6. *S. Glinka*, **Atlas wschodniosłowiańskich gwar Białostoczczyzny**, T.I, Ossolineum 1980
7. *W. Grzesik*, *T. Traczyk*, **Beskid Niski**. Przewodnik (od Komańczy do Bartnego), Warszawa 1992
8. *L. Hauser*, **Monografia miasta Przemyśla**, Przemyśl 1991
9. *S. Horodyńskij*, **Ukraiński derewjani cerkwy w Polsce**, Rzym 1969
10. *O.W. Iwanasiw*, **Cerkwa w ruinie**, Toronto 1990
11. *W. Karmażyn-Kakowski*, **Mystectwo Łemkiwśkoj cerkwy**, Rzym 1975

12. *U. Janicka-Krzywda, Kapliczki i krzyże przydrożne polskiego Podkarpacia*, Warszawa 1991
13. *Jarosławszczyzna i Zasjannia*, red. M. Semczyszyn, Nowy York 1986
14. *St. Kryciński, Cerkwie w Bieszczadach*, Warszawa 1991
15. *St. Kryciński, Drewniane cerkwie karpackie*, Warszawa 1984
16. *St. Kryciński, Pogórze Przemyskie. Słownik krajoznawczo-histeryczny*, Warszawa 1992
17. *A. Kwilecki, Liczebność i rozmieszczenie grup mniejszości narodowych na Ziemiach Zachodnich*, w: *Przegląd Zachodni* 1964/4
18. *P. Mirczyk, Ukrainśka Powstańcza Armia*, Monachium 1953
19. *E. Misilo, Spis tytułów prasy ukraińskiej II Rzeczypospolitej 1918-1939*, Warszawa 1983
20. *M. Papierzyńska-Turek, Między tradycją a rzeczywistością. Państwo wobec prawosławia 1918-39*, Warszawa 1989
21. *K. Podlaski (B. Skaradziński), Białorusini, Litwini, Ukraińcy*, Białystok 1990
22. *A. Potocki, Parafie biszczadzkie*, Przemyśl 1987
23. *Przewodnik po Polsce*, Warszawa 1991
24. *S. Rospond, Słownik Etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław 1984
25. *W.A. Serczyk, Historia Ukrainy*, Wrocław 1990
26. *Szematyzm hreko-katołyćkoho duchowieństwa Apostolskoi Administracji Łemkiwszczyny 1936*, Lwów 1936
27. *Szematyzm hreko-katołyćkoho duchowieństwa złuczonych Eparchij Peremyśkoi, Sambirśkoi i Sjanickoi na rik bożyj 1938-39*, Przemyśl 1938
28. *A.B. Szcześniak, W.Z. Szota, Droga do nikąd*, Warszawa 1973
29. *J. Tomaszewski, Ojczyzna nie tylko Polaków. Mniejszości narodowe w Polsce w latach 1918-1939*, Warszawa 1985
30. *R. Torzecki, Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923-1929*, Kraków 1989

31. *M. Truchan, Ukraińcy w Polsce między II wojną światową a II wojną światową (1944-1984)*, Monachium 1985
32. *Ukraina i Polska. Między przeszłością a przyszłością*, red. A. Pawłyszyn, Lwów 1991
33. *Український Радянський Енциклопедичний Словник, Т.І-ІІІ*, Кіїв 1986—87

W pracy wykorzystano też liczne materiały zawarte m.in. w takich wydawnictwach periodycznych jak:

1. *Благовіст Мисійський Української Католицької Церкви в Польщі*, od 1991
2. *Церковний Календар*, wyd. przez cerkiew prawosławną (wydania z lat 1969-90)
3. *Греко—католицький церковний календар*, Warszawa 1987, 1988, 1989, 1991
4. *Календар Благовіста 1992*, Górowo Iławeckie 1992
5. *Katalogi dokumentacji i prac konserwatorskich PP PKŻ*
6. *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, seria stara, wyd. 1950-80 i seria nowa, od 1977
7. *Nasze Słowo*, Warszawa 1985-92
8. *Zabytki architektury i budownictwa Polsce*, od 1984
9. *Zusticzi*, od 1990



SKOROWIDZ

Aksmanice 201
 Aleksandrów Kujawski 454
 Andryjanki 406
 Andrzejów 367
 Andrzejówka 51
 Arłamów 180
 Asuny 486
 Augustowo 404
 Augustów 490
 Aurelin 346

Babice 228
 Babice 307
 Bachórz 252
 Bachórzec 199
 Bachów 229
 Bajory Małe 487
 Baligród 138
 Balnica 104
 Bałucianka 114
 Bandrów Narodowy 181
 Banica 58
 Banica k/Łzb 65
 Banie Mazurskie 490
 Barkowo 480
 Barlinek 472
 Bartne 58
 Bartoszyce 487
 Barwinek 86
 Barycz 245
 Basznia Dolna 285
 Batycze 248
 Bednarka 77
 Belchówka 100
 Bełwin 239
 Bełżec 316
 Beniowa n/górnym Sanem 158
 Berest 46
 Berezka 170
 Berezówka 394
 Berezki 159
 Bieżnica Niżna 171
 Bieżnica Wyżna 171
 Besko 100
 Bezek 363
 Bezmiechowa Górna 155
 Bezwola 382
 Biała Podlaska 382
 Białka 374

Białowieża 400
 Białý Bór 476
 Białystok 427
 Bielanka 57
 Bieliczna 65
 Bielsk Podlaski 401
 Bihale 293
 Biłgoraj 305
 Binczarowa 42
 Bircza 190
 Biszcza 305
 Blechnarka 65
 Blizianka 296
 Bobolice 477
 Bobrówka 262
 Bochnia 437
 Boćki 406
 Bodaki 59
 Bogusza 43
 Bolestraszyce 249
 Bonarówka 297
 Bończa 352
 Boratyn 257
 Borchów 290
 Borowa Góra 285
 Boryslawka 202
 Bóbrka 172
 Branew 303
 Braniewo 484
 Brańsk 407
 Brunary Wyżne 66
 Brylińce 222
 Brzegi Dolne 181
 Brzegi Górne 159
 Brzeźno 360
 Brzeźawa 191
 Brzoza 472
 Brzozów 95
 Brzuska 191
 Brzyska Wola 297
 Bubeł Łukowsko 386
 Buczyzna 468
 Budynin 330
 Buk 143
 Bukowice 389
 Bukowiec 159
 Bukowiec k/Terki 172
 Bukowsko 101
 Busówno 363

- Buszkowice 249
 Buśno 350
 Bydgoszcz 456
 Bykowiec 122
 Bystre 139
 Bystre 148
 Bystre 406
 Bytów 480

 Caryńskie 160
 Cecele 425
 Cetula 273
 Cewków 292
 Chałupki Medyczne 233
 Chelm 354
 Chłopiatyn 335
 Chłopice 257
 Chłopków (Kolonja) 397
 Chmiel 160
 Chmielek 307
 Chobienia 468
 Chocień 132
 Choduwańce 316
 Chołowice 223
 Choroszczyńska 394
 Chotycz 396
 Chotylib 277
 Chotyńiec 266
 Chrewt 149
 Chrzanowo 490
 Chrzanów 442
 Chutche 362
 Chyrowa 86
 Chyrzyńska 229
 Chyżowice 346
 Cicibór Duży 384
 Ciechania 79
 Ciechanowiec 430
 Ciechanów 453
 Cieleśnica 391
 Cieplice 256
 Gieszanów 277
 Cisna 143
 Cisowa 223
 Cisowice 139
 Cyców 360
 Cyganek 484
 Czarna 66
 Czarna Cerkiewna 412
 Czarna Dolna 149
 Czarna Góra 149
 Czarna Wielka 412
 Czarne 60
 Czarnorzecki 92
 Czartowiec 328

 Czaszyn 133
 Czechy Zabłotne 422
 Czekanów 398
 Czeremcha 86
 Czeremcha 407
 Czeremcha — Wieś 407
 Czeremno 329
 Czernichy 341
 Czerniejów 358
 Czerteż 122
 Czertyżne 66
 Czerwona Wola 271
 Cześniki 312
 Częstochowa 444
 Człuchów 480
 Czołomyje 398
 Czudec 298
 Czulkzyce 362
 Czumów 341
 Czyrna 47
 Czystogarb 104
 Czyże 408
 Czyżki 414

 Dachnów 277
 Daliowa 87
 Darowice 202
 Darów 105
 Daszówka 182
 Dąbrowa Wielka 430
 Dąbrowica 298
 Dąbrowica Mała 390
 Dąbrówka 303
 Dąbrówka Kościelna 430
 Deptulczyce Stare 358
 Desznica 84
 Deszno 115
 Dęblin 373
 Dębno 298
 Długie 60
 Dłużniów 335
 Dmytrowice 236
 Dobcza 256
 Dobkowice 258
 Dobra 122
 Dobra 272
 Dobratycz 386
 Dobrze Miasto 487
 Dobryn Duży 394
 Dobrywoda 416
 Dokudów 384
 Dolice 474
 Dołha 377
 Dołhobrody 374
 Dołhobyczów 336

Dołżyca 105
 Dołżyca 144
 Dratów 373
 Drelów 377
 Drogosówka 346
 Drohiczyn 410
 Drohojów 236
 Drzewiany 478
 Dub 317
 Dubiażyn 404
 Dubicze Cerkiewne 411
 Dubiecko 200
 Dubienka 350
 Dubiny 414
 Dubne 52
 Dudyńce 137
 Dukla 87
 Duńkowice 267
 Duńkowiczki 237
 Duszatyn 105
 Dutrów 325
 Dwernik 161
 Dydule 422
 Dyniska 330
 Dynów 251
 Dziekanów 341
 Dziewięcierz 280
 Dzieżgoń 484
 Dziegioty 396
 Dziurdziów 156
 Dźwinacz Dolny 182
 Dźwinacz Górny 161

 Elbląg 483

 Florynka 42
 Fredropol 202

 Gdańsk 482
 Gdeszyn 343
 Gęś 390
 Giżycko 490
 Gliwice 442
 Gładyszów 66
 Głogów 468
 Gnojno 388
 Goleniów 474
 Gołębie 336
 Gorajec 278
 Gorlice 57
 Gorzów Wielkopolski 472
 Gorzyca 256
 Górki Dombkie 456
 Górówo Iławieckie 487
 Górzanka 172

Grab 79
 Grabarka 421
 Grabowiec 267
 Grabowiec 339
 Grabówka 95
 Granne 430
 Grąziowa 182
 Gredele 422
 Gregorowice 423
 Grochowce 240
 Grodysławice 324
 Grodzisk 398
 Grodzisk 413
 Grodzisko 491
 Gródek 316
 Gródek 341
 Gródek (woj. siedleckie) 398
 Grudziądz 455
 Gryfice 474
 Grzęska 255
 Gwoździanka 298

Habkowiec 144
 Hadle Szklarskie 254
 Hadynów 397
 Hajnówka 413
 Hanna 375
 Hańcowa 67
 Hańsk 366
 Hawłowiec 264
 Hermanowice 240
 Hłomecza 123
 Hłudno 98
 Hnatkowiec 237
 Hoczew 156
 Hodyszewo 430
 Hola 366
 Holeszów 375
 Hołowno 375
 Hołuczków 129
 Honiatyce 347
 Hopkie 322
 Horbów 394
 Horodek 173
 Horodlo 339
 Horodyszcze 376
 Horostyta 369
 Horoszczyce 336
 Horyniec 280
 Horyszów Polski 312
 Horyszów Ruski 343
 Hostynne 347
 Hoszowczyk 182
 Hoszów 183
 Hrebennie 339

Hrebenne 318
 Hrubieszów 340
 Hrud 385
 Hruszowice 246
 Hryniewiczze Dworek (Duże) 404
 Hubinek 331
 Huczvice 139
 Hulcze 336
 Hulskie 161
 Hułubla 399
 Hureczko 233
 Hurko 233
 Husynne 360
 Husynne 341
 Huszlew 395
 Huta Poręby 98
 Huta Różaniecka 287
 Huwniki 202

Iława 488
 Inowrocław 456
 Irsko 475
 Iskań 200
 Istok 411
 Izby 68
 Izdebki 98

Jableczna 391
 Jabłonica Polska 98
 Jabłonica Rуска 95
 Jabłonka Kościelna 431
 Jabłonki 139
 Jabłoń 380
 Jabłoń Kościelna 431
 Jaksmanice 234
 Jałowe 183
 Jamna Dolna 183
 Jamna Górna 184
 Janki 342
 Jankowce 157
 Janowice Wielkie 466
 Janów Lubelski 303
 Janów Podlaski 386
 Jarczów 317
 Jarosław 258
 Jarosławiec 347
 Jasiel 106
 Jasień 184
 Jasło 78
 Jastrzębik 52
 Jaszkowa Górna 466
 Jaśliska 87
 Jawornik 106
 Jawornik Ruski 194
 Jaworzec 144

Jaworzno 442
 Jelenia Góra 466
 Jelonka 411
 Jureczkowa 184
 Jurkowce 124
 Jurów 317

Kalinówka 312
 Kalisz 458
 Kalnica 133
 Kalnica 145
 Kalników 246
 Kalwaria Pałacowska (Paclaw) 203
 Kamienna 49
 Kamiennie 101
 Kamień 359
 Kamionka 88
 Kamionki 133
 Kanie 361
 Kaniuki 426
 Kańczuga 254
 Kaplonosy 370
 Karlików 101
 Katowice 442
 Kcynia 456
 Kętrzyn 488
 Kielce 445
 Kielczawa 140
 Kijowiec 395
 Kłatwy 329
 Klejniki 409
 Kleszczele 416
 Klesztów 365
 Klimkówka 68
 Klonowica Duża 391
 Kłokowice 204
 Kmiczyn 322
 Kniażycze 204
 Knorozoy 404
 Knorydy 404
 Kobło 342
 Kobylany 393
 Kobylin — Borzyny 431
 Kobylnica Rуска 294
 Kobylnica Wołoska 294
 Kodeniec 374
 Kodeń 387
 Końty 409
 Kolechowce 373
 Kolembrody 381
 Kołobrzeg 478
 Kolonice 140
 Komańcza 106
 Komorów 317
 Konieczów 261

- Konieczna 69
 Koniusza 205
 Konstantynów 388
 Końskie 95
 Kopyłów 339
 Kopyśno 205
 Kopytów 387
 Korchów 306
 Korczmin 331
 Korczówka 389
 Kormanice 205
 Kornie 319
 Korolówka 368
 Koroszczyn 393
 Korsz 488
 Korytniki 224
 Korzenica 262
 Kośienice 249
 Kosmów 342
 Kosobudy 315
 Kostarowce 124
 Kostomłoty 387
 Kosyń 369
 Koszalin 476
 Koszele 423
 Koszki 423
 Koszoły 390
 Kościaszyn 336
 Kościeniewiczze 390
 Kośna 416
 Kotań 80
 Kotów 194
 Kozły 405
 Koźliki 418
 Kożany 415
 Kożuchów 470
 Krajna 194
 Kraków 439
 Kramarzówka 265
 Krasice 224
 Krasiczyn 224
 Krasna (d. Krościenka) 93
 Krasnystaw 352
 Krasńniczyn 353
 Kreców 130
 Krempna 80
 Krosno 93
 Krościenko 185
 Krowica Sama 285
 Królik Wołoski 115
 Królowa Górna 43
 Krówniki 241
 Kruhel Wielki 225
 Krukłanki 491
 Krupe 352
 Kryłów 344
 Krynica 46
 Krynoczka 414
 Krywe k/Tworylnego 150
 Krzeczówka 225
 Krzeczowice 254
 Krzemienna 96
 Krzeszów 303
 Krzewica 332
 Krzyczew 393
 Krzywa 61
 Krzywca 230
 Krzywe 96
 Krzywe 145
 Krzywe k/Tworylnego 150
 Książopól 306
 Kuczyn 431
 Kulaszne 108
 Kulesze Kościelne 431
 Kulik 363
 Kulno 299
 Kulakowice 342
 Kunkowa 69
 Kuńkowce 241
 Kupańskie 206
 Kupna 230
 Kuraszewo 409
 Kurmanów 350
 Kurylówka 299
 Kuzała 407
 Kuźmina 195
 Kwaszenina 185
 Kwiaton 69
 Lachowo 431
 Lack 375
 Lady 409
 Lalin 125
 Laszki 263
 Legnica 467
 Lejno 366
 Leluchów 52
 Lesko 154
 Lesko — Posada Leska 155
 Leszczany 365
 Leszczawa Dolna 195
 Leszczawa Górna 195
 Leszczowate 165
 Leszczawka 196
 Leszczowate 165
 Leszczyny 70
 Leszczyny 207
 Leszno Górne 470
 Leśna Podlaska 389
 Leżachów 272

- Leżajsk 300
 Łęborg 480
 Lidzbark Warmiński 488
 Lipa 196
 Lipie 150
 Lipiny 470
 Lipiny Górne — Borowina 307
 Lipna 61
 Lipowiec 88
 Lipsko 314
 Liski 336
 Liskowate 185
 Liszna 125
 Liszna 145
 Lubaczów 284
 Lubień 370
 Lubin 468
 Lublin 371
 Lubycza Królewska 319
 Luchów Górny 310
 Lutowiska 162

 Łabowa 49
 Łachowce 325
 Łańcut 299
 Łasków 344
 Łaszczów 323
 Łaziska 312
 Łazy 267
 Łentowa 241
 Łobez 475
 Łobozew Dolny 173
 Łodyna 186
 Łodzina 125
 Łodzinia 197
 Łomazy 389
 Łomna 197
 Łopienka 146
 Łopiennik 353
 Łosice 396
 Łosie 70
 Łosie k/Krynicy 50
 Łosiniec 324
 Łosinka 419
 Łowce 258
 Łódź 447
 Łówcza 287
 Łubno 252
 Łuczycze 242
 Ługi 472
 Łuh 146
 Łukawica 157
 Łukawica 288
 Łukawiec 294
 Łukoszyn 325

 Łukowce 385
 Łukowce 133
 Łukówek 362
 Łupków 108
 Łuszków 340
 Łysów 399

 Machnów 320
 Machnówek 332
 Maciejowa 50
 Maćkowice 250
 Majdan Sieniawski 257
 Majdan Sopocki Pierwszy 324
 Makarówka 395
 Makowa 207
 Makowisko 261
 Malawa 197
 Malbork 484
 Małczyce 464
 Małesze 426
 Malhowice 242
 Malinniki 423
 Małastów 61
 Małaszewicze 393
 Małkowice 237
 Małków 344
 Manasterz 254
 Manasterz 274
 Maniów 108
 Matcze 340
 Marzęcino 484
 Mchawa 141
 Medyka 234
 Męcina Wielka 62
 Miastko 481
 Miączyn 343
 Michałów 468
 Michniowiec 151
 Mielnik 417
 Mielnów 226
 Mieniany 342
 Międzybórz 481
 Międzybrodzie 125
 Międzyzylc 394
 Międzyzrzec Podlaski 381
 Międzyzrzec 472
 Mięgisz Nowy 263
 Mięgisz Stary 263
 Mików 109
 Mikulin 329
 Milejczyce 418
 Milik 52
 Milki 491
 Mirce 344
 Mirocin 255

Mirocin 470
 Młodowice 207
 Młyny 267
 Mochnaczka Niżna 47
 Mochnaczka Wyżna 47
 Moczały 186
 Modła 468
 Modryń 345
 Mogielnica 363
 Mokre 134
 Mołodiatyczne 346
 Mołodycz 274
 Monastyrzec 157
 Moniatyczne 342
 Morochów 134
 Morze 409
 Mostów 396
 Mosty Małe 320
 Moszczanica 292
 Moszczaniec 109
 Motwica 376
 Mrągowo 488
 Mrzygłód 126
 Mszana 88
 Mszana
 Mszanna 397
 Muratyn 323
 Muszyna 51
 Muszynka 48
 Myców 337
 Myczkowce 173
 Myczków 174
 Myscowa 81

 Nabróż 323
 Nagórzany 101
 Nakło 247
 Narew 419
 Narewka 420
 Narojki 410
 Narol 288
 Neple 393
 Niebieszczany 126
 Nieledeń 346
 Nielepkowice 274
 Niemirów 418
 Niemojki 396
 Niemstów 278
 Nienowice 268
 Niewirków 344
 Nieznajowa 62
 Niziny 238
 Nosów 389
 Nowa Grubla 290
 Nowa Wieś 50

Nowe Berezowo 415
 Nowe Brusno 281
 Nowe Sady 208
 Nowe Sioło 279
 Nowe Skalmierzycze 459
 Nowica 70
 Nowogród Bobrzański 471
 Nowosielce 137
 Nowosielce Kozickie 187
 Nowosiółki 141
 Nowosiółki 326
 Nowosiółki Kardynalne 320
 Nowosiółki Przednie 320
 Nowosiółko Dydyńskie 208
 Nowy Lubliniec 279
 Nowy Sącz 54
 Nowy Wiśnicz 438
 Nysa 463

Obarzym 96
 Obsza 307
 Odryniki 419
 Olchowa 135
 Olchowiec 89
 Olchowiec 364
 Oleszyce 289
 Oleszyce Stare 290
 Oleśnica 464
 Olkusz 443
 Olszanica 166
 Olszany 226
 Olsztyn 486
 Olszyn 391
 Oława 465
 Opaka 285
 Opaka Duża 408
 Oparówka 300
 Opole 376
 Opole 463
 Orelec 166
 Orla 423
 Orłowo 491
 Orneta 485
 Ortel Królewski 390
 Orzechowa 137
 Orzechowce 250
 Orzeszkowo 415
 Orzysz 491
 Osierdów 332
 Osiecko 473
 Oslawica 109
 Osowicze 428
 Ostaszewo 485
 Ostre Bardo 489
 Ostromecczyn 397

- Ostrów 242
 Ostrów 268
 Ostrów Lubelski 373
 Oszczów 337
 Oświęcim 441
 Otrocz 304
 Owczary 63
 Ożanna 301
 Ożenna 81

 Paniszczów 151
 Pańków 328
 Paprotno 209
 Parcewo 405
 Parczew 375
 Parlejewo 432
 Pasłęk 485
 Pasynki 405
 Paszenki 381
 Paszowa 167
 Pawlinowo 423
 Pawłokoma 252
 Pawłów 362
 Pawły 426
 Pelkinie 261
 Pełnatyczne 276
 Peresolowice 348
 Perespa 329
 Pętna 63
 Piątkowa 200
 Pielgrzymka 85
 Pielnia 137
 Pieniany 323
 Pieniężno 485
 Pietrusza Wola 94
 Pikulice 243
 Pionki 446
 Piorunka 48
 Piotrków Trybunalski 446
 Piskorowce 301
 Piszczac 390
 Płoski 405
 Pławanice 359
 Płazów 288
 Płociczno 491
 Płonna 102
 Ploty 475
 Pniówno 364
 Pobikry 432
 Podbiele 405
 Podbiele 424
 Podedwórze 376
 Podemszczyna 281
 Podgórze 359
 Podhorce 348

 Podlodów 323
 Pokrówka 359
 Polana 151
 Polany 48
 Polany 81
 Polany Surowiczne 109
 Polańczyk 174
 Polubicze 377
 Połoski 390
 Połowce 408
 Posada Rybotycka 209
 Posadów 326
 Postolów 158
 Potoczek 311
 Potok Górny 310
 Poturzyn 326
 Powroźnik 53
 Poznań 457
 Poździacz 234
 Pożrzadło 471
 Prałkowce 227
 Pratulín 391
 Prehoryle 345
 Prełuki 110
 Próchenki 397
 Pruchnik 265
 Prusie 282
 Prusiek 127
 Przegaliny 381
 Przemków 469
 Przemyśl 212
 Przeorsk 328
 Przewodów 337
 Przeworsk 255
 Przybyszów 102
 Przysłup 71
 Puchły 419
 Puławy 116

 Rabe 141
 Rabe 152
 Radcze 381
 Radecznicza 311
 Radawa 274
 Radków 327
 Radocyna 72
 Radom 446
 Radostów 345
 Radoszyce 110
 Radróż 282
 Radymno 266
 Radziejowa 174
 Radzyń Podlaski 382
 Rajsk 405
 Rajskie 175

- Rakotupy Duże 361
 Rakowa 130
 Ratnawica 102
 Ratyczów 323
 Reczpol 231
 Reduty 424
 Regietów (Niżny i Wyżny) 72
 Rejowiec 361
 Reszel 489
 Robotyczne 210
 Rogacze 418
 Rogawka 423
 Rogów 399
 Rokitno 391
 Rokszyc 227
 Ropica Górna 64
 Ropienka 167
 Ropki 72
 Rosolin 152
 Rospucie 130
 Rostaje 82
 Rozbórz Okragły 265
 Rozdziele 77
 Roztoka 198
 Roztoka 363
 Roztoka Wielka 51
 Roztoki Dolne 141
 Rozwadówka 376
 Rożniatów 276
 Rożubowice 243
 Równia 187
 Różaniec 310
 Różanka 368
 Ruda 362
 Rudawka 198
 Rudenka 167
 Rudka 273
 Rudlowice 270
 Rudna 469
 Rudno 382
 Ruskie 162
 Ruszelczyce 231
 Ryboły 426
 Rymanów 116
 Rypin 454
 Ryszkowa Wola 275
 Rzeczyc 332
 Rzepedź 111
 Rzeplin 333
 Rzepnik 94
 Rzeszów 296
 Sahryń 348
 Saki 417
 Sakowczyk 175
 Samborz 465
 Sandomierz 304
 Sanoczek 127
 Sanok 118
 Sanok — Dąbrówka Ruska 121
 Sanok — Olchowce 121
 Sasiny 407
 Sawin 362
 Serednica 168
 Sianki 163
 Siedlce 398
 Siedliska 99
 Siedliska 231
 Siedliska 314
 Siedliska 320
 Siedliszcze 363
 Sielec 361
 Siemianowice Śląskie 443
 Siemiatycze 425
 Siemionówka 420
 Siemuszowa 131
 Sieniawa 116
 Sieniawa 271
 Sieniawka 286
 Sierakońce 211
 Sitno 312
 Skala 440
 Skierbieszów 312
 Skiwy Małe 425
 Skopów 232
 Skorodne 163
 Skwierzyna 473
 Skwirtne 73
 Sławatycze 392
 Sławno 481
 Słupsk 479
 Smerek 146
 Smerkowiec 73
 Smolnik 111
 Smolnik nad Sanem 164
 Sobiatiń (Sobiatyno) 418
 Sobibór 369
 Soce 419
 Sokółowa Wola 153
 Sokółów Podlaski 399
 Sokoly 432
 Solca 211
 Solina 175
 Solinka 147
 Sosnowica 366
 Sosnowiec 443
 Sońnica 268
 Sól 305
 Spiczki 424
 Srebrzyszcze 359

- Stalowa Wola 304
 Stanisławczyk 244
 Stanków 359
 Stańkowa 168
 Stara Huta 289
 Stara Kornica 397
 Stara Wieś 345
 Stare Brusno 283
 Stare Lewkowo 420
 Stare Miasto 301
 Stare Sioło 291
 Stargard Szczeciński 475
 Stary Brus 367
 Stary Bubel 386
 Stary Dzików 292
 Stary Kornin 411
 Stary Lubliniec 279
 Stary Majdan 306
 Stary Pawłów 386
 Stary Wołów 465
 Starzawa 247
 Stawisza 73
 Stawiszczce 408
 Stebnik 187
 Stefkowa 168
 Stężnica 142
 Stężycza 352
 Stolpie 359
 Stróże Wielkie 127
 Stryki 406
 Strzałkowo 453
 Strzebowiska 147
 Strzelce 350
 Strzelce Krajeńskie 473
 Strzyżów 340
 Stubienko 247
 Stubno 248
 Studenne 176
 Studzianki 469
 Stuposiany 164
 Suchała 370
 Sucha Wola 291
 Suchowola 311
 Sufczyzna 198
 Sukowate 135
 Sulimów 338
 Supraśl 428
 Suraz 429
 Surochów 261
 Surowica 112
 Susiec 324
 Suwałki 489
 Swory 385
 Sycyna 385
 Syczyn 364
 Szarowla 328
 Szczawne 112
 Szczawnica 41
 Szczawnica — Jaworki 41
 Szczawnica — Szlachtowa 42
 Szczawnik 33
 Szczecbrzeszyn 313
 Szczecin 474
 Szczecinek 478
 Szczepiatyn 333
 Szczurbanówka 112
 Szczutków 286
 Szczyty — Dzięciolowo 424
 Szczyty — Nowodwory 424
 Szernie 424
 Szewnia Dolna 311
 Szklary 89
 Szklary 302
 Szkopy 399
 Szlatyn 317
 Szóstka 380
 Szpikłosy 342
 Szprotawa 471
 Sztum 485
 Szychowice 345
 Szymbark 58
 Szyperki 304
 Ślipcze 343
 Śliwnica 227
 Śniatycze 317
 Śnietnica 74
 Średnia 232
 Średnia Wieś 158
 Średnie Wielkie 135
 Świątkowa Mała 82
 Świątkowa Wielka 83
 Świdnica 466
 Świdniki 344
 Świdwin 478
 Świerszczów 360
 Świerże 360
 Świerżowa Ruska 83
 Święte 269
 Święty Krzyż 445
 Tarnawa Górna 135
 Tarnawatka 325
 Tarnawce 228
 Tarnawka 117
 Tarnawka 302
 Tarnogród 310
 Tarnoszyn 334
 Tarnów 364
 Tarnów 437
 Telatycze 422

- Telatyn 327
 Telesnica Owszarowa 176
 Telesnica Sanna 176
 Teniatyska 321
 Teratyn 347
 Terebiń 348
 Terespol 393
 Terespol 313
 Terka 177
 Tokarnia 102
 Tokary 418
 Tomaszów Lubelski 327
 Topczykały 424
 Topólcza 315
 Torki 235
 Toruń 455
 Torzym 471
 Trepcza 127
 Trójca 188
 Trójczyce 238
 Trzciana 89
 Trzcianiec 188
 Trzebiatów 475
 Trześcianka 420
 Trzęsiny 312
 Tuchola 456
 Tuczapy 345
 Tuczempy 262
 Turkowice 349
 Turobin 315
 Turzański 113
 Turowiec 364
 Tworylne 153
 Tylawa 90
 Tylicz 48
 Tyniewiczze Wielkie 420
 Tyniowce 270
 Typin 328
 Tyrawa Solna 128
 Tyrawa Wołoska 131
 Tyskowa 177
 Tyszowce 330

 Ubrodowice 343
 Uchanie 347
 Uherce Mineralne 169
 Uhnin 374
 Uhrusk 369
 Ujkowice 244
 Ulhówek 334
 Ulucz 96
 Ulan — Majorat 382
 Ulazów 293
 Ustianowa Górna 188
 Ustrzyki Dolne 179
 Ustrzyki Górne 164
 Ustrzyki Strwiążek 180
 Uście Gorlickie 74
 Uścimów 373

 Wachwice 238
 Wadowice 441
 Wakijów 330
 Walawa 239
 Walbrzych 466
 Walcz 479
 Waniewo 432
 Wańkowa 169
 Wapowce 245
 Wara 99
 Warszawa 448
 Wasylów Wielki 334
 Wawrzka 43
 Werbkowice 349
 Werchrata 283
 Weremień 158
 Wereszczyn 367
 Werpól 422
 Werstok 412
 Wetlina 147
 Węgierka 270
 Węglówka 93
 Węgorzewo 491
 Wiągownica 275
 Wielkie Oczy 294
 Wierchomla Wielka 56
 Wierzbica 321
 Wierzchowiny 353
 Wietlin 264
 Wilsznia 90
 Winna Poświętna 432
 Wirów 399
 Wisłoczek 117
 Wisłok Dolny 113
 Wisłok Wielki 113
 Wisznice 377
 Wiszniów 346
 Wiślica 445
 Witków 338
 Witoroż 380
 Witoszyńce 245
 Witryłów 97
 Witulin 389
 Wizna 432
 Włodawa 368
 Wohyń 382
 Wojkowa 54
 Wojnowo 492
 Wojsławice 364
 Wojszki 415

- Wojtkowa 189
 Wola Cieklińska 78
 Wola Korzeniicka 199
 Wola Krzywicka 232
 Wola Matiaszowa 178
 Wola Michowa 114
 Wola Niżna 90
 Wola Piotrowa 103
 Wola Sękowa (Wola Seńkowa) 103
 Wola Wereszczyńska 367
 Wola Wielka 289
 Wola Wyżna 91
 Wolica 103
 Wołkowyja 178
 Wołódz 99
 Wołosate 165
 Wołoskowola 367
 Wołowiec 64
 Wołów 465
 Wołoszowa 117
 Woskrzence Duże 385
 Wólka Plebańska 385
 Wólka Terechowska 408
 Wólka Wygonowska 424
 Wólka Zmijowska 295
 Wrocław 463
 Wróblak Królewski 117
 Wróblak Szlachecki 118
 Wujskie 129
 Wybrzeże (d. Ruska Wieś) 201
 Wydminy 492
 Wysocko 264
 Wysoczany 136
 Wysokie Mazowieckie 433
 Wysowa 75
 Wyszatycy 250
 Wyszonki Kościelne 433
 Wyszowatka 84
 Wytuczno 367
 Wyzłów 338

 Zabłocie 388
 Zabłotyce 269
 Zabłudów 426
 Zabrodzie 178
 Zadąbrowie 239
 Zagórz 131
 Zagórz — Dolina 132
 Zagórz — Wielopole 132
 Zahajki 380
 Zahoczewie 142
 Zahorów 390
 Zahutyń 136
 Zajączki 415
 Zakrzówek 373

 Zaleska Wola 270
 Załuże 286
 Zamch 307
 Zamiechów 258
 Zamienie 469
 Zamość 313
 Zapalów 275
 Zarwarcie 165
 Zawadka 170
 Zawadka Morochowska 136
 Zawadka Rymanowska 91
 Zawalów 344
 Zawoje 118
 Zawój 148
 Zawóz 179
 Ząbkowice Śląskie 466
 Zberez 369
 Zdynia 75
 Zielona Góra 470
 Zimna Woda 469
 Zimno 524
 Złockie 54
 Złojec 311
 Zubacze 408
 Zubeńsko 114
 Zubowice 318
 Zubrzyk 56
 Zwierzyn 170
 Zydranowa 92

 Żabcze 338
 Żdżanne 353
 Żegiestów 54
 Żerzyce 422
 Żerdenka 142
 Żernica Niżna 143
 Żernica Wyżna 143
 Żerniki 355
 Żeszczynka 376
 Żłobek 153
 Żmigrod 465
 Żmijowiska 295
 Żmudź 365
 Żniatyn 338
 Żohatyn 199
 Żółkiewka — Osada 315
 Żubracze 148
 Żuków 280
 Żulice 327
 Żulin 353
 Żurawce 322
 Żurawica 251
 Żurobice 412
 Żydowskie 84
 Żyrardów 447

SPIIS TREŚCI

Słowo od wydawcy	5
Słowo od autora	7
Ukraińcy w Polsce	13
Porządek katalogu	33
Ogólny układ katalogu	35
Polska Południowo-Wschodnia	39
Polska Centralna	435
Polska Północna i Zachodnia	461
Literatura	493
Skorowidz	499

Książka używana



2 020000 104964

306



68000-.-